

<https://helda.helsinki.fi>

Hengailu korona-ajan kaupungeissa

Laine, Sofia

Nuorisotutkimusseura Nuorisotutkimusverkosto
2023-03

Laine , S , Tani , S , Kauppinen , E & Ahlstedt , E 2023 , Hengailu korona-ajan kaupungeissa . julkaisussa S Laine , E Kauppinen , K Malm & T Hoikkala (toim) , Nuoruus korona-ajan kaupungissa : Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikaumista . Kenttä , Nuorisotutkimusseura Nuorisotutkimusverkosto , Helsinki , Sivut 115-137 .

<http://hdl.handle.net/10138/356568>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

NUORUUS KORONA- AJAN KAUPUNGISSA

Sofia Laine, Eila Kauppinen,
Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.)

Nuoruus korona-ajan kaupungissa

Tutkimus nuorten vapaa-ajasta,
jalkautuvasta nuorisotyöstä ja
huolikasaumista

SOFIA LAINE, EILA KAUPPINEN, KARLA MALM
& TOMMI HOIKKALA (TOIM.)

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkkojulkaisuja 176

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Kansikuva: Nimimerkki Korppi: Elämäni romahtamispisteessä 1

Kustannustoimitus: Tanja Kielinen

Taitto: Meri-Tuulia Mäkelä

Takakannen runo: Joonas Kytö

Kuvat sivuilla 29 ja 333: Luna Pösö

Tiivistelmän käännös ruotsiksi: Sonja Witting

Tiivistelmän käännös englanniksi: Verbum Kielipalvelut Oy

Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

© Nuorisotutkimusseura ja tekijät

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, sarja: Kenttä

ISBN 978-952-372-042-8 (nid.)

ISBN 978-952-372-043-5 (PDF)

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 242, Kenttä

Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 176, Kenttä

2023

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

ESPOO
ESBO

Helsinki

Kauniaisten kaupunki
Grankulla stad

TAMPERE

Vantaa

*Omistettu kaikille, jotka elivät nuoruuttaan 2020–2022,
sekä jalkautuvalle nuorisotyölle,
joka harvinaisena ammattiryhmänä fyysisesti kohtasi nuoria kaupunkitilassa
tiukkojenkin koronarajoitusten aikana*

*Kaupunki rakennetaan muistuttamaan tietoista mieltä, verkkoa,
joka kykenee laskemaan, hallinnoimaan ja tuottamaan.
Raunioissa puolestaan piilee kaupungin tiedostamaton,
sen muisti, tuntematon, pimeys, joutomaat, ja vasta ne todella
herättävät kaupungin henkiin. Rauniot vapauttavat kaupungin
suunnitelmistaan ja tekevät siitä yhtä monimutkaisen kuin elämä
itse, jotakin mitä voidaan tutkia muttei välttämättä kartoittaa.*

– Rebecca Solnit (2020) *Eksymisen kenttäopas*, 106–107

Sisälllys

Esipuhe

I OSA – Tutkimuksen tausta ja toteutus	10
1. Johdanto <i>Sofia Laine, Eila Kauppinen & Karla Malm</i>	11
2. Miten tutkimus toteutettiin – aineistot, niiden käsittely ja analysointi sekä pohdintaa tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta <i>Eila Kauppinen, Karla Malm & Sofia Laine</i>	20
3. Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja <i>Sofia Laine, Karla Malm, Eila Kauppinen & Susanna Jurvanen</i>	38
Ministerit ja THL <i>Joonas Kytö</i>	44
Näkökulmia palvelujärjestelmään koronan näyttämöllä <i>Tommi Hoikkala, Eila Kauppinen, Jukka Etu-Seppälä, Kermit Haapalainen, Merja Nordling, Hannu Rusama & Mikko Vatka</i>	54
II OSA – Nuorten vapaa-aika ja jalkautuva nuorisotyö korona-ajan kaupungeissa	71
Valju <i>Linda Erjos</i>	72
4. Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa <i>Eila Kauppinen, Sofia Laine, Karla Malm, Timo Kontio & Susanna Jurvanen</i>	74
Näkökulmia kohtaamisiin pääkaupunkiseudun raidenuorisotyössä korona-aikana <i>Sauli Taipale, Glenn Grip, Ria Hakulinen, Anki Herlin, Sami Hyvönen, Ronja Hänninen, Juho Outavaara, Ville Sirviö & Agim Ukic</i>	96
Näkökulmia korona-ajan nuorisotyöhön Helsingissä <i>Eila Kauppinen, Timo Kontio, Sofia Laine, Tiina Nurmi, Sini Perho & Tommi Hoikkala</i>	103
Amici, diem perdidi. Ystävät, olen hukannut päivän <i>Adina</i>	114

5. Hengailu korona-ajan kaupungeissa <i>Sofia Laine, Sirpa Tani, Eila Kauppinen & Eliisa Ahlstedt</i>	115
Korona vei persoonallisuuteni ja oman minäkuvani <i>Minä</i>	136
6. Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa <i>Sofia Laine, Eila Kauppinen, Sirpa Tani & Karla Malm</i>	138
Yksin <i>Korppi</i>	144
Uutta <i>Daniel</i>	147
My life in covid <i>Betty</i>	153
Kirjain K <i>K</i>	158

III OSA – Jännitteisiä ulottuvuuksia nuorten huoliin ja huolipuheeseen nuorista **159**

7. Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa <i>Anni Nyysölä, Susanna Jurvanen, Elsa Saarikkomäki & Tarja Tolonen</i>	160
Minä ja korona <i>Kerttu-Reena</i>	176
8. Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana <i>Susanna Jurvanen, Keiju Vihreäsalo, Sofia Laine & Eliisa Ahlstedt</i>	177
9. Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa <i>Karla Malm, Elsa Saarikkomäki, Pauliina Lampela & Anni Nyysölä</i>	202
10. Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinallisissa kamppailuissa <i>Karla Malm, Erica Åberg, Jaana Gröhn & Malissa Wadunombi</i>	222

IV OSA – Millainen olet nuorillesi, koronaendemiaa poteva Suomi? **249**

11. Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla <i>Eila Kauppinen, Sirpa Tani, Sofia Laine, Karla Malm, Susanna Jurvanen & Tommi Hoikkala</i>	250
---	-----

Näkökulmia nuorten sosiaaliseen liikehdintään Tampereen ydinkeskusta-alueella <i>Karla Malm</i>	276
Viilee yö <i>Jaanat-bändi</i>	286
Näkökulmia Kansallisteatterin GÄNG – opastettu kaupunkikierto -esityksen liikkeeseen ja pysäytettyihin hetkiin. Tutkijoiden aistielämyksellistä pohdintaa <i>Sanna Ryyänen, Sofia Laine, Pia Lundbom & Sirpa Tani</i>	287
Ajatuksia puutarhassa <i>Stella Massa</i>	302
Näkökulmia nuorille suunnatun kilpailun teoksiin: nuorten viestejä aikuisille korona-ajan kokemuksista <i>Merja Kylmäkoski</i>	305
Avunhuuto <i>Sallamari Kinnunen</i>	308
Kupla <i>Alex Vihula</i>	311
12. Yhteenveto: Nuorten vapaa-aika, jalkautuva nuorisotyö ja huolikasamat 2020-luvun alussa <i>Sofia Laine, Eila Kauppinen & Karla Malm</i>	315
13. Suositukset ja toimenpide-ehdotukset <i>Sofia Laine, Eila Kauppinen, Karla Malm, Tommi Hoikkala, Anni Nyysölä & Susanna Jurvanen</i>	329
Lähteet	334
Media-aineistot	363
Liitteet	367
Kiitokset	378
Kirjoittajatiedot	379
Tiivistelmä	383
Sammanfattning	385
Abstract	387

Esipuhe

Tämä julkaisu on kiinnostava kuvaus moninaisesta nuoruudesta kaupunkien julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa korona-aikana. Espoossa, Helsingissä, Kauniaisissa, Tampereella ja Vantaalla nuorten parissa, heidän keskellään kerätty aineisto tuo lähelle arjen, jossa nuoruus rakentuu niin yksittäisten tarinoiden kuin yhteiskunnallisen muutoksen kautta. Teos on tavoittanut nuorten arjen moninaisuutta, särmikkyyttä ja hengailua. Äänessä ovat näin sekä yhteiskunta keskellä pandemiaa, sen keskellä elävät nuoret eri kaupungeissa kuin tätä kaikkea tulkitsevat kirjoittajat. Uudet ilmiöt ja nopeasti muuttuva arki esimerkiksi koronarajoituksineen on tehnyt nuoruudesta ainutlaatuista ja omanlaistaan.

Pandemia toi nuoret ja heidän arkensa kaupunkien julkisissa tiloissa lähelle aiempaa näkyvämmällä ja kokonaisvaltaisemmalla tavalla. Kun esimerkiksi koulut ja vapaa-ajanviettopaikat olivat kiinni tai niihin pääsyä oli rajoitettu, tuli nuorten hengailu lähemmäs muiden sukupolvien arkea. Samalla nuorisotalojen ja muiden vapaa-ajanviettopaikkojen ja niissä toimivien tärkeiden aikuisten merkitys nuorille tuli entistä selkeämmäksi. Nuoret ovat eläneet ainutlaatuista nuoruuttaan poikkeusoloissa, rajoitetusti – samalla kuitenkin sitä parhaansa mukaan eläen. Tämä kiinnostava moninaisuus näkyy julkaisun teksteissä: niistä on vaikea nostaa yhtä tai muutamaakaan tärkeintä teemaa, koska mielenkiintoisia ja yhteiskunnallisesti keskusteluttavia teemoja on niin paljon, kuten sisällysluettelokin paljastaa.

Tämä julkaisu on kuvaus paitsi nuoruudesta myös kaupungeissa tehtävästä nuorisotyöstä, joka jalkautuessaan nuorten pariin ja nuorten paikkoihin – kaduille ja kujille, ostoskeskuksiin ja leikkipuistoihin – tuo näkyviin tärkeitä havaintoja nuorten arjesta, heidän hyvin- ja pahoinvoinnistaan. Nuorisotyön rooli siellä, missä nuoretkin ovat, tulee julkaisun tekstien kautta entistä näkyvämmäksi. Tekstit nostavat näkyviin teemoja, joista muidenkin kuin nuorisotyötä tekevien on tärkeä tietää: niitä on tärkeä pohtia ja pysähtyä niiden ääreen.

Toivomme, että tutustut julkaisuun ja se herättää ajatuksia ja kysymyksiä sekä antaa vastauksiakin. Näin mekin olemme viidessä kaupungissa tehneet ja kokeneet.

Espoon kaupunki: nuorisopalvelupäällikkö Merja Nordling ja Ohjaamotalon päällikkö Tero Luukkonen.

Helsingin kaupunki: nuorisotoimenjohtaja Mikko Vatka ja aluepäällikkö Tiina Hörkkö.

Kauniaisten kaupunki: nuoriso-ohjaaja Kermit Haapalainen.

Tampereen kaupunki: nuorisopalvelujohtaja Jukka Etu-Seppälä.

Vantaan kaupunki: nuoriso- ja yhteisöpalvelujohtaja Hannu Rusama ja nuorisotyön päällikkö Pekka Mäkelä.

I OSA – Tutkimuksen tausta ja toteutus

1. Johdanto

Sofia Laine, Eila Kauppinen & Karla Malm

Koska leffateatterit suljettiin, kahvilat suljettiin, pizzeriat, uimahallit, minigolfradat, sulkapallohallit, hohtokeilaus, megazone, pakohuoneet, pelihallit, kaikki, koko maailma suljettiin vaarallisen covid-19-viruksen vuoksi, meitsi ja Aava meni kauppakeskukseen ensimmäisille treffeille.

Käytävät oli tyhjä.
Jäätelökioskin myyjä oli vetänyt luukut kiinni.
Kaikkialla soi musiikki,
josta arvas että
apokalyptinen aika oli alkanut.

(Veera Salmi 2021, 29.)

Näin osuvasti kuvailee Veera Salmi (2021) nuorten romaanissaan *Olin niinku aurinko paistais* maaliskuuta 2020: sitä historiallista uutta ajanjaksoa, joka tuolloin Suomessa alkoi koronapandemian johdosta. Heti keväällä 2020, kun yhteiskunta suljettiin, media uutisoi nuorista, jotka uhmasivat kokoontumisrajoituksia ja tapasivat ”isomissa porukoissa ja joukoissa” toisiaan ulkona. Nuorten veto ja tarve hengailuun tuli esiin sekä valtakunnan mediassa että sosiaalisessa mediassa vanhempien ikäluokkien huolena, paheksuntanakin.

Kesää 2020 elettiin Suomessa varovaisesti, yhteiskuntaa kuitenkin avaten. Syksyllä 2020 koronakäyrät lähtivät toisen aallon nousuun. Samoihin aikoihin, vuoden 2020 lopulla, heräsi julkisuudessa keskustelu ”huolta aiheuttavista nuorten ilmiöistä”. Taustalla oli ennen kaikkea *Helsingin Sanomien* 10.11.2020 julkaisema artikkeli keskustassa liikkuvista nuorisoryhmistä, joita kuvailtiin mahdollisesti vaarallisiksi. Uutisoitiin nuorten väkivaltaisista yhteenotoista ja teräseiden kantamisesta julkisessa tilassa.

Nuorisotutkimusverkoston sittemmin eläköitynyt tutkimusprofessori Tommi Hoikkala seurasi *Helsingin Sanomien* artikkelin (HS 10.11.2020) herättämää keskustelua pitkän linjan nuorisotutkijan perspektiivistä. Niin artikkelia kuin siitä herännyttä keskustelua leimasivat nuoriin liittyvien ilmiöiden tarkastelulle ominainen huolipuhe: asian lähestyminen mahdollisten ongelmien näkökulmasta. Poliisia ja erilaisia asiantuntijoita haastateltiin, mutta yhden ryhmän ääni jäi uupumaan: nuorten. Tämä sai Hoikkalan pohtimaan, millaisia mahtavat olla nuorten omat huolet ja toisaalta keille kaikille kaupunkitila lopulta kuuluu. Kuinka nuoret saavat käyttää kaupunkitilaa? Hän avasi Facebookin ja alkoi kirjoittaa:

[...] Olisipa nyt herkullinen tilanne lähteä pörräämään vaikkapa neljäksi viikoksi ”jenginuorison ja myös tavisten” suosimiin Stadin ja pääkaupunkiseudun eri pisteisiin ja nimenomaan kriittisinä vuorokaudenaikoina, etenkin ilta- ja yöaikaan. Yhdistäisi journalismin, ”nuorisojengi” tutkimuksen ja etsivän nuorisotyön ja kävisi systemaattisesti lävitse eri tienoiden hotspotit. [...] Tallentimet kuumana haastateltaisiin kaikki ilmiöön liittyvät relevantit toimijat, joihin myös toimittajat kuuluvat ammattiryhmänä. [...] Tällöinen reflektiivinen jengikartoitus. Anyone?

Postaus saavutti välitöntä vastakaikua Hoikkalan laajoissa verkostoissa. Yli 40 toimijaa – muun muassa tutkijoita, journalisteja, taiteilijoita, opettajia ja nuorisotyöntekijöitä – lähti mukaan suunnittelemaan Hoikkalan ”monitoimijaiseksi tietoaktivismiksi” kuvailemaa hanketta. Tutkimusosio käynnistyi jo joulukuussa 2020 Helsingin kaupungin myöntämällä rahoituksella. Nuorten paikkataju ja huolet -hanke sai alkunsa.

Heti keväällä 2021 useita tutkijoita ja journalisteja meni jalkautuvan nuorisotyön mukana pääkaupunkiseudun julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin. Jalkautuvan nuorisotyön tehtävänä on kohdata nuoria heidän vapaa-ajan ympäristöissään, olla läsnä ja tukea nuoria sekä kartoittaa nuoriin liittyviä tilanteita ja ilmiöitä (Papunen 2021, 9; ks. lisää luvusta 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”). Muun muassa Maria Manner ja Paavo Teittinen kirjoittivat aiheesta *Helsingin Sanomissa* 21.3.2021 otsikolla ”Suljetun kaupungin lapset” (HS 21.3.2021). Koronarajoitukset sulki kouluja, harrastuspaikkoja, nuorisotiloja ja muita julkisia tiloja, kuten kirjastoja. Nuorten arkeen ja vapaa-aikaan tällä kaikella on ollut valtavia vaikutuksia. Keväällä 2020 ”koko keskusta oli aavemaisen autio, eikä missään näkynyt muita kuin poliiseja, vartioita ja narkomaaneja”, kuten eräs tutkimustiimin tapaamista nuorisotyöntekijöistä luonnehtii. ”Sitten pikkuhiljaa nuoret alkoivat kokoontua koulujen pihoilla, mutta ihan alkuvaiheessa ei sitäkään” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2022).

Tämä tutkimus kertoo korona-ajan kaupungeista, joissa nuoret ovat 2020-luvulla ottaneet haltuun julkista ja puolijulkista tilaa koronarajoitusten välillä tiukentaessa, välillä väljentäessä otetta heidän vapaa-ajastaan. Rajanvetoa ja neuvottelua nuorten oikeudesta tilaan ja hengailuun on käyty muun muassa kauppakeskuksissa. Samaan aikaan julkisuudessa käydyt keskustelut ja nuorten väkivallantekojen keräämä huomio ovat nostaneet esiin kysymyksen siitä, millainen yhteys vallitsee turhautumisen, väkivallan ja korona-ajan erityispiirteiden, kuten sulkutoimenpiteiden, välillä.

Vaikka jalkautuvaa nuorisotyötä lisättiin heti pandemian puhjettua, syntyi laajalle Nuorten paikkataju ja huolet -kollektiiville jo silloin huoli siitä, että nuoret jäävät ilman riittäviä vapaa-ajan tukiverkkoja. Vantaan kaupungin aloitteesta, johon Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Tampere yhtyivät, haettiin opetus- ja kulttuuriministeriöstä loppukevällä 2021 erityisavustusta hankkeelle, jonka nimeksi tuli Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen. Tuota ”jälkeen”-ajanjaksoa emme ole vielä saavuttaneet.

Keväällä 2022, kun ryhdyimme kirjoittamaan tätä kirjaa, tartuntamäärät ja koronakuolemat olivat koko pandemia-ajan korkeimmalla tasolla.

Me käveltiin kauppakeskuksen pitkää ja leveää käytävää
enkä mä tiennyt
mitä olis pitäny tapahtuu
että meitsi ois uskaltanu
edes hipaista
Aavan kättä.

Aava vilkuili ympärilleen,
koska sillä oli astma.
Sen silmät oli synkät
kun se sano et se pelkää
kuolemaa.

Onks sulla sankaria, kysyin,
idolia, jotain feimiä tyyppiä,
sellaista äijää
jota niinku arvostat?
Beyoncé, Aava sanoi miettimättä,
huonolla hetkellä siihen voi tarttua,
ja sen musa auttaa mua
hengittää.

Enkä mä keksinyt siihen mitään
lisättävää.

(Salmi 2021, 30.)

Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimushankkeen tavoitteena on ensinnäkin ymmärtää nuorten tilannetta moniulotteisesti vapaa-ajan tulokulmasta ja toiseksi tuottaa tietoa nuorten tilanteista, tarpeista, huolista ja toiveista kaupunkiympäristössä. Huolilla viittaamme tutkimusryhmänä laajaan mielenkiintoomme sitä kohtaan, mikä kaikki nuoria huolettaa tai askarruttaa pandemian aikakaudella. Olemme myös kiinnostuneita nuorten ilon- ja riemunaiheista: mikä nuorten vapaa-ajassa auttaa heitä jaksamaan tässä haasteellisessa historiallisessa ajassa, jossa velloo myös ilmastokriisi ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa. Kolmanneksi

tavoitteena on nostaa esiin, minkälaista ”korjausvelkaa” korona on aiheuttanut nuorten parissa ja miten siihen pitäisi reagoida, sekä neljänneksi vahvistaa kaupunkien tietoperustaa, jonka avulla kaupungit voivat tunnistaa koronan aiheuttamaa nuorten hyvinvoinnin taantumaa ja tehdä tietoon perustuvia päätöksiä ja toimenpiteitä sekä kehittää nuorisotyötä.

Tutkimuksessa kysymme: 1) missä ja miten nuoret liikkuvat pandemian aikakaudella kaupunkiympäristössä, 2) millaisia kokemuksia nuorilla on näistä ympäristöistä korona-aikana ja 3) millaisia mielikuvia nuoret liittävät eri paikkoihin. Kokemukset ja mielikuvat voivat yhtäältä olla myönteisiä ja turvallisia, toisaalta luoda turvattomuutta tai ajaa tilanteeseen, jossa nuoren kokemukset vaikuttavat hänen hyvinvointinsa kielteisesti. Näiden tutkimuskysymysten kautta rakennamme ymmärrystä siitä, 4) miten nuorisotyön universaalit palvelut voisivat jatkossa vastata vielä paremmin koronan aiheuttamaan nuorten pahoinvointiin. Tutkimuksen tarkoituksena on tietoperustaa vahvistamalla, dialogisen työskentelyn kautta tukea kaupunkien nuorisopalveluita tunnistamaan koronan aiheuttamaa nuorten hyvinvoinnin taantumaa ja tuen tarpeita sekä nuorisotyön kehittämistarpeita välittömästi ja koronan jälkeisessä vaiheessa.

Tässä tutkimuksessa katseemme on ensisijaisesti nuorissa ja toissijaisesti jalkautuvassa nuorisotyössä, osittain nuorisotyössä myös laajemmin. Tarkastelemme nuorten tekemisen ja olemisen tiloja korona-ajan kaupungeissa. Tutkimuksemme keskiössä ovat alle 18-vuotiaat ja heidän vapaa-aikansa, mutta olemme pidättäytyneet ehdottomista ikärajoista tutkimuksen fokuksessa: oleellista on tarkastella moniulotteisesti nuorten vapaa-aikaa korona-ajan kaupungeissa. Ikäraja ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Koska nuoruus on elämänvaihe eikä ikä, emme ole kysyneet nuorten ikää, kun olemme havainnoineet nuorten toimintaa kaduilla ja kauppakeskuksissa tai kutsuneet nuoria mukaan tutkimukseen. Haastateltuihin, havainnoituihin sekä muuta aineistoa tuottaneisiin nuoriin lukeutuu myös täysi-ikäisiä.

Tutkimuksen käsitteelliset lähtökohdat

Tutkimuksen lähtökohtana on *paikkatajun* käsite. Paikkatajulla tarkoitamme nuorten erilaisiin vapaa-ajan toimintaympäristöihin sekä kaupungin maantieteellisiin sijainteihin liittyvää ymmärrystä, osaamista ja mielikuvia (ks. esim. Eisenhauer & Krannich & Blahna 2000; Stedman 2002; 2003). Tässä tutkimuksessa käsite liittyy kiinteästi kaupunkitilaan ja sen moninaisesti sosiaalisiin ja tilallisiin käytäntöihin. Julkinen kaupunkitila on ajan myötä vähentynyt, kun tilaa on otettu kaupallisiin tarkoituksiin (Mäenpää 2005, 133). Kaupunkitila muodostuu julkisesta ja yksityisestä sekä puolijulkisesta tilasta. Tila ei ole staattinen eikä neutraali, se muodostuu ajassa ja on läpeensä sosiaalista (Massey 2008). Paikalla viitataan usein pysyvään fyysiseen rakenteeseen tai tarkkaan maantieteelliseen sijaintiin. Tila taas viittaa elettyyn elämään, paikkaan liittyviin kokemuksiin

ja muistoihin. Tilan ja paikan käsitteellisellä erottamisella voidaan pyrkiä korostamaan inhimillisen kokemuksen merkitystä ja tilan määrittymistä sosiaalisesti (Kiilakoski ym. 2011, 59). Samaan pyrkii käsitteemme *paikkataju*, jonka tarkoituksena on aktivoida sekä tutkijoita että julkaisun lukijoita pohtimaan, mitä kaikkea nuoret tietävät ja ymmärtävät ja toisaalta ovat kokeneet tai kuulleet erilaisista paikoista kaupungeissa. Kauppakeskukset – samoin kuin vaikka puistot, leikkipuistot ja hiekkarannat – ovat muuttuvia aika–tila-kokonaisuuksia kaupungeissa, ne ovat jatkuvassa liikkeessä. Niiden asettamat näyttämöt eivät pysy paikoillaan. Kauppakeskus on erilainen eri kulkijoille: sieltä löytyy julkisen tilan suurkuluttajia, hengailijoita ja läpikulkuja. Tila on monimutkainen hallitsemisen, alistumisen, solidaarisuuden ja yhteistyön suhteiden verkko (Massey 2008). Tilaa muovaavat siellä kävelevien henkilökohtaiset kokemukset ja mielikuvat, muiden suhtautuminen heihin sekä sosiaaliset suhteet.

Teknologian kehittyminen ja sosiaalinen media ovat vaikuttaneet nuorten vapaa-ajan toimintakulttuureihin (Hanifi 2019). Digitaalinen maailma luo samanaikaisen tilan sosiaaliselle läheisyydelle ja fyysiselle etäisyydelle. Digitaalisuudella on merkityksensä myös siinä, millaiseksi tila muodostuu. Kuten Hjelm kollegoineen (2014, 50) toteaa, kaupunkitila muovautuu erilaisissa mediavälitteisissä käytännöissä ja median voidaan nähdä läpäisevän kaupunkitilan sosiaalisen elämän. Kun mobiiliteknologian hyödyntäminen on aktiivista, kaupunkitila on sekä mediakulutuksen että -tuotannon tila, jossa raja näiden välillä on huojuva (Kupiainen 2014, 34–35). Korona-ajan ilmiöt tarkoittivat erilaisten toimintojen liukumista uusiin tiloihin – ja tämän myötä myös liukuvia rajoja erilaisten tilojen välillä.

Tutkimuksemme keskittyy nuorten vapaa-aikaan, jolla tarkoitamme koulun, opiskelun ja työn ulkopuolista aikaa, vielä tarkemmin tarkastelemme pitkälti aikataulutamatonta, harrastusten ulkopuolista, rentoa vapaa-aikaa (vrt. Stebbins 2001, 53–55). Tutkijan katseemme kiinnittyvät monella tapaa niihin nuorten omaehtoisten olemisten tiloihin, jotka ovat aikuisten kontrollista mahdollisimman irrallaan. Ajanvietto ilman aikatauluja tai suurta suunnitelmallisuutta tarjoaa nuorille hetkellisen vapauden aikuisten kontrollista, tilaisuuden kehittää identiteettiään sekä mahdollisuuksia itsenäiseen tilan haltuunottoon (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 52). Kun nuoret muokkaavat kaupunkitilaa, tekevät siitä omansa ja vaikuttavat sen tilallisiin ja sosiaalisiin käytäntöihin, voidaan puhua toimijuudesta. Toimijuudella tarkoitamme tässä nuorten aloitteellista toimintaa yhteisön tavoitteiden edistämiseksi, mahdollisuuksia ja valmiuksia vaikuttaa omaan ja yhteisön elämään (Emirbayer & Mische 1998, 963–964; Greeno 2006, 538–540). Toimijuuden myötä nuoret oppivat kantamaan vastuuta ja sitoutumaan (Lave 1991, 65, 80–81; Lave & Wenger 1991; Wenger 2009, 210–211) ja saavat merkityksellisyden kokemuksia.

Nuori kasvaa ja kehittyy aina suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöön. Kodin, koulun ja harrastusten lisäksi nuorten elämässä voidaankin erottaa niin sanottu neljäs toimintatila, johon katseemme tässä julkaisussa suuresti fokuoitetu. Kyseessä ovat

sellaiset nuorten toimintaympäristöt ja olemisen tavat, joihin aikuiset eivät pääse samalla tavalla näkemään kuin edellä mainittuihin kolmeen muuhun tilaan. Tässä julkaisussa aikuisina neljännessä tilassa toimivat jalkautuvan nuorisotyön tekijät, kaupunkitilan muut käyttäjät, järjestyksenalvojat ja poliisit.

Sit tieks,
tunnelma muuttu **ihan** täysin.
Aava astu mun eteen. Se oli kai Beyoncé
Se painoi huulet mun huuliin
suuteli
ja meni sivuovesta ulos

Ja tällä kertaa kaikki oli **TOTTA TOTTA TOTTA**

Tuuli
viu
hui

kun se bussipysäkillä veti maskin naamalleen.

(Salmi 2021, 31.)

Tutkimushankkeen toteutus ja julkaisun rakenne

Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -hanke on osa laajempaa Nuorten paikkataju ja huolet -sateenvarjohanketta, jossa yhdistyvät tutkimus, journalismi ja taide. Tämä tutkimukseen keskittyvä hanke toteutettiin pääkaupunkiseudulla (Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Kauniiaisissa) sekä Tampereella. Näin hankkeessa on mukana viisi kaupunkia, jotka edustavat nuorten määrissä neljää eri kokoluokkaa¹, ja samalla olemme voineet ottaa huomioon pääkaupunkiseudun erityispiirteitä suhteessa muihin kaupunkeihin. Kaikkien pääkaupunkiseudun kaupunkien mukanaolo on perusteltua, koska nuoret liikkuvat pääkaupunkiseudulla yli kaupunkirajojen, muun muassa junilla, ja kokoontuvat tiettyihin solmukohtiin eri puolilta pääkaupunkiseutua, ja muualtakin Uudeltamaalta. Yhteistyö nuorten parissa toimivien ammattilaisten kesken

1 Alle 29-vuotiaiden määrä ja osuus kaikista asukkaista vuonna 2021: Helsinki 213 149 (32,4 %), Espoo 105 704 (36,1 %), Vantaa 83 418 (35,2 %), Kauniainen 3 403 (33,4 %) ja Tampere 86 447 (35,9 %) ([Lähde](#). Viitattu 29.6.2022.)

onkin tärkeää yli kaupunkirajojen. Hankkeen tulokset ovat kuitenkin hyödynnettävissä valtakunnallisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus tutkimushankkeelle alkoi virallisesti elokuun 2021 alussa, mutta tutkimus käynnistyi jo edellisenä vuodenvaihteena (ks. myös liite 1: ”Tutkimushankkeen eteneminen ja tukiryhmä”). Tutkimushankkeen perusta rakennettiin yhtäältä, kun tutkijat kävivät aktiivisesti keskusteluja mukana olevien kaupunkien nuorisopalveluiden työntekijöiden kanssa, ja toisaalta, kun tutkijat jalkautuivat kaupunkien julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin yhdessä kaupunkien jalkautuvan nuorisotyön kanssa ja myös itsenäisesti. Jalkautuessaan tutkijat havainnoivat nuoria ja heidän vapaa-aikaansa sekä kävivät vuoropuhelua nuorisotyöntekijöiden kanssa. Havainnot kirjattiin kenttäpäiväkirjoihin. Tästä muodostui hankkeen ensimmäinen aineisto. Toinen aineistokokonaisuus kerättiin nuorten ja nuorisotyöntekijöiden ryhmä- ja yksilöhaastatteluista. Kolmas aineisto on nuorten itse tuottama ja liittyy heidän kokemuksiinsa korona-ajasta. Aineiston keräämiseksi järjestimme muun muassa 15–20-vuotiaille nuorille kilpailun², jossa pyysimme heitä kertomaan, mitä he halusivat aikuisten ymmärtävän nuorten elämästä korona-aikana. Neljäntenä aineistona hyödynnämme nuorisotyöntekijöiden tuottamia korona-ajan kokemusaineistoja ja viidentenä media-aineistoja. Yksityiskohtaisempaa tietoa tutkimuksen toteuttamisesta, hankkeen neljästä aineistokokonaisuudesta, niiden käsittelemisestä ja analysoinnista sekä tutkimuksen luotettavuudesta löytyy seuraavasta luvusta.

Työskentelymme tässä tutkimushankkeessa on ollut tiimietnografian sovellus. Tiimietnografiasta kerromme lisää seuraavassa luvussa. Palkattuina tutkijoina tutkimushankkeessa työskentelivät Karla Malm, Susanna Jurvanen ja Sofia Laine, hanketta johtivat Laineen lisäksi Eila Kauppinen ja Tommi Hoikkala. Laajasta Nuorten paikkataju ja huolet -kollektiivista kutsuttiin mukaan kirjoittajiksi eri teemojen asiantuntijoita sekä nuorisosalalta että tutkijoita eri yliopistoista, korkeakouluista ja tutkimuslaitoksista. Kirjoittajiin lukeutuu myös opinnäytteen tekijöitä.

Toivomme, että hankkeen tuloksia voidaan hyödyntää kaupunkien palveluiden suunnittelussa vastaamaan koronapandemian sekä sen jälkeisen ajan tarpeisiin. Tuloksista on kerrottu ja kerrotaan kaupunkien toivomalla tavalla luottamushenkilöille ja henkilöstölle tutkimuksen raportointivaiheessa ja tämän julkaisun valmistuttua. Tuloksista kerrotaan myös muilla nuorisotyön foorumeilla, esimerkiksi Nuori 2023 -tapahtumassa. Ratkaisuehdotuksemme ja suosituksemme liittyvät ensisijaisesti nuorisotyöhön, mutta jossain määrin myös muihin nuorten palveluihin.

2 Kilpailun otsikko oli ”Nuoruus korona-ajan kaupungissa – Nuorisotutkimusseuran kilpailu 15–20-vuotiaille”, ja siinä nuoria pyydettiin kirjoittamaan, piirtämään, räppäämään tai muulla heille sopivalla tavalla kertomaan, mitä he halusivat aikuisten ymmärtävän nuorten elämästä korona-ajassa ja millaisia ovat heidän ilonsa, huolensa ja vapaa-aikansa. Kilpailuaika oli 24.3.–8.5.2022. Lisää aiheesta luvussa 2 ja näkökulmakirjoituksessa ”Näkökulmia nuorille suunnatun kilpailun teoksiin”.

Tämä teos on Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -tutkimushankkeen pääjulkaisu. Julkaisu koostuu tutkimusta taustoittavista luvuista ja vertaisarvioituista luvuista sekä näkökulmakirjoituksista. Lisäksi läpi julkaisun kulkee nuorten ääni nuorten omien teosten muodossa: kilpailuun osallistuneiden teosten lisäksi kirjassa on kaksi haastatteluaineistoihin perustuvaa nuoren kuvittajan, Luna Pösön, teosta. Luvut ja näkökulmakirjoitukset ovat rakentuneet monipaikkaisesti ja useamman tutkijan keräämän aineiston ja siitä kollektiivisesti keskustelemalla syntyneen ”punaisen langan” avulla. Eri luvuista ovat vastanneet eri kirjoitustiimit, siksikin lukujen sävy ja ääni ovat toisistaan erilaisia. Toki myös lukujen teemat ovat käsiteltävinä aiheina erilaisia ja erilaiset aineistot valottavat moniulotteisia ilmiöitä eri tavoin eri luvuissa.

Julkaisu rakentuu neljästä osasta. Julkaisu käynnistyy tutkimusta taustoittavalla I osalla. Johdannon jälkeen paneudutaan tutkimuksen toteuttamiseen luvussa 2. Kolmannessa luvussa tarkastellaan yleisellä tasolla tutkimuksessa käsiteltävän koronapandemian ajanjaksoa ja sen vaikutuksia nuorten vapaa-aikaan. Taustoittaminen jatkuu julkaisun ensimmäisellä näkökulmakirjoituksella, jossa tutkijat ja hankkeessa mukana olevien kaupunkien nuorisopalveluiden johtajat reflektivat näkökulmia palvelujärjestelmään.

II osassa tuomme esiin, millaisissa paikoissa nuoret viettivät vapaa-aikaa ja millaisia kokemuksia ja mielikuvia nuoret liittävät näihin paikkoihin. Lisäksi tämä osa paneutuu siihen, millaisena jalkautuva nuorisotyö näyttäytyi nuorten vapaa-ajalla korona-aikana ja millaisia kohtaamisia nuorilla oli keskenään ja nuorisotyöntekijöiden kanssa. Luvussa 4 tarkastelemme jalkautuvaa nuorisotyötä ja siinä tapahtuvia kohtaamisia nuorten kanssa korona-ajassa. Tämän jatkona on kaksi korona-ajan nuorisotyötä kuvaavaa näkökulmakirjoitusta: ensin Nuorisotyö raiteilla -hankkeen nuorisotyöntekijät analysoivat työnsä muutoksia koronapandemian aikana, ja toiseksi tarkastellaan helsinkiläistä nuorisotyötä korona-aikana kaupungin itse tuottaman kokemusaineiston valossa. Viidennessä luvussa pureudumme nuorten hengailuun julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kysymme, miten hengailu ja kaupunkitilan käyttö on ollut mahdollista korona-ajassa ja miten sitä toisaalta on kyseisenä ajanjaksona rajoitettu. Kaikki nuoret eivät vietä paljon vapaa-aikaa julkisissa tai puolijulkisissa tiloissa, samalla kodin funktiot laajenivat koronarajoitusten aikaan koulunkäymisen tilaksi ja digitaalisen hengailun sekä harrastamisen entistäkin aktiivisemmaksi tilaksi. Niinpä tarkastelemme myös nuorten vapaa-aikaa pandemian keskellä kotilähtöisesti toisen osan viimeisessä luvussa 6.

Julkaisun III osa koostuu temaattisista luvuista. Korona-aika teki näkyväksi nuorten vapaa-aikaan liittyviä, osittain ongelmalähtöisiäkin teemoja, joita pyrimme tässä osassa avaamaan erityisesti nuorten näkökulmasta. Osa kirjoituksista vastaa kysymyksen: millaisia kokemuksia nuorilla on kaupunkiympäristöistä korona-aikana? Luvussa 7 pohditaan syrjintään ja häirintään liittyviä kysymyksiä. Sen jälkeen kahdeksannessa luvussa keskitytään nuorten huolta aiheuttavaan päihteiden käyttöön. Luvussa 9 siirrytään

käsittämään nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvojen välistä vuorovaikutusta. Kolmannen osan päättää luku, jossa tarkastellaan korona-aikana paljon julkisuudessa käsiteltyä niin kutsuttua roadman-ilmiötä.

Julkaisun IV osa kokoaa tutkimuksen tuloksia. Siinä pohditaan, missä ja miten nuoret liikkuiivat pandemian aikakaudella kaupunkiympäristössä sekä millaisia kokemuksia ja mielikuvia nuorten erilaiset taiteelliset ilmaisut tuovat esiin korona-ajasta. Luvussa 11 tarkastellaan nuorten sosiaalisia kompassseja korona-ajan kaupungeissa: mikä ohjasi nuorten liikkumista ja millaisilla alueilla nuoret liikkuiivat ja viettivät aikaa? Luvussa pohditaan myös sitä, miten alueet eroavat toisistaan ja kiinnittyvät toisiinsa. Luku keskittyy pääkaupunkiseutuun ja sitä seuraa näkökulmakirjoitus Tampereen keskustassa hengaillevien nuorten sosiaalisista kompassseista. Seuraava näkökulmakirjoitus reflektoi katsojakokemuksia esitystaiteen teoksesta *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros*, joka toteutettiin yhteistyössä Kansallisteatterin, Tiuku ry:n ja Esitystaiteen seura ry:n kanssa. Esitys on Nuorten paikkataju ja huolet -sateenvarjohankkeen ensimmäinen nuorten taideprojekti, joka toteutettiin tutkimushankkeen kanssa samanaikaisesti ja jossa nuoret itse kertovat vapaa-ajastaan kaupunkitilassa. Teoksen rakentamisessa hyödynnettiin tämän julkaisun ensimmäistä käsikirjoitusversiota. Tämän näkökulmakirjoituksen jälkeen nuorten korona-ajan kokemuksia pohditaan kirjoituksessa, joka tarkastelee hankkeen nuorille suunnatun kilpailun teoksia. Neljäs osa ja koko julkaisu päättyy kokoavaan tarkasteluun luvussa 12 sekä suosituksiin ja toimenpide-ehdotuksiin, jotka käsittelevät nuorten vapaa-aikaa kaupunkitiloissa ja nuorisotyötä, mutta myös muita nuorten palveluita.

2. Miten tutkimus toteutettiin – aineistot, niiden käsittely ja analysointi sekä pohdintaa tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta

Eila Kauppinen, Karla Malm & Sofia Laine

Tutkimuksessa nuoruudesta korona-ajan kaupungeissa voidaan nähdä piirteitä niin sanotusta monipaikkaisesta tai liikkuvasta etnografiasta, jossa tutkimuskenttä ”muotoutuu ja muuttuu tutkimuksen edetessä”, tutkija liikkuu maantieteellisesti eri paikoissa ja tekee tutkimusta liikkeessä ja jossa tutkijat voivat käyttää myös toisten keräämää aineistoa (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 11; O’Reilly 2009, 144). Monipaikkaisuus mahdollistaa saman ilmiön tarkastelun eri näkökulmista ja tulkintojen monipuolisuuden (Tuuva-Hongisto & Pöysä & Armila 2016, 20). Oleellista on liikkua jonkin ilmiön, teeman tai tapahtumien mukana – kuten tässä jalkautuvan nuorisotyön sekä nuorten rinnalla (O’Reilly 2009, 147). Tutkimuksessa lähtökohtana on kuitenkin tiimietnografia, jossa useat tutkijat tiimiytyvät, keräävät itsenäisesti tai pienryhmissä aineistoja, jakavat niitä muiden tutkijoiden käyttöön, analysoivat aineistoja yksin ja yhdessä sekä kirjoittavat yhdessä (O’Reilly 2009, 201–207). Tavoitteena oli tutkijoiden vuoropuhelun kautta tarkastella nuorten paikkatajua ja huolia korona-aikana mahdollisimman monipuolisesti ja moniäänisesti.

Tiimietnografia on haasteellista, koska tutkijoilla on erilaiset tulokulmat tutkittavaan aiheeseen, mutta tiimityöskentely tarjoaa myös paljon mahdollisuuksia (Erickson & Stull 1998; vrt. Laine ym. 2015; Laine ym. 2021). Tässä melko tiiviissä tutkimushankkeessa tiimietnografia mahdollisti työskentelyn maantieteellisesti laajalla alueella, useissa kaupungeissa, monipuolisten aineistojen hyödyntämisen ja myös moninaiset näkökulmat, moninaiset tutkijan silmälasit, kun mukana kenttätyössä, analysoinnissa ja kirjoittamisessa oli tutkijoita erilaisin taustoin (esim. ikä, koulutus, kokemukset) (vrt. Laine ym. 2021; ks. myös Erickson & Stull 1998, 6). Jotta aineistojen, tutkijoiden ja lopputulosten moniäänisyys (Erickson & Stull 1998, 45) toteutuu aidosti ja jotta tiimi voi toimia myös tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden vahvistajana, vaatii tällainen työskentely vahvaa koordinaatiota ja herkkyyttä kuulla erilaisia näkökulmia.

Jokaiselle kirjan luvulle ja näkökulmakirjoitukselle muodostettiin oma tutkimustiimensä, joka vastasi luvusta tai näkökulmakirjoituksesta kokonaisuutena³. Nämä 14 tiimiä olivat jokainen omanlaisensa. Tiimit muodostuivat Nuorisotutkimusseurassa työskentelevistä tutkijoista sekä mukaan kutsutuista muiden tutkimusorganisaatioiden tutkijoista, opiskelijoista ja käytännön nuorisotyön ammattilaisista, joista suurin osa oli mukana laajemmassa Nuorten paikkataju ja huolet -sateenvarjohankkeessa. Tiimeihin kutsuttiin myös temaattisia asiantuntijoita sekä käytännön ammattilaisia että tutkijoita. Lisäksi kaksi yksittäistä tutkijaa kirjoitti näkökulmatekstit. Mukana oli yhteensä 35 tutkijaa ja asiantuntijaa. Tutkimusta ja julkaisun kirjoittamista koordinoi Nuorisotutkimusseuran tutkijoista koostuva, koko hankkeen tutkimusta luotsaava tutkimustiimi (ks. luku 1: ”Johdanto”) ja erityisesti tämän julkaisun toimittajatiimi. Julkaisun johdanto- ja yhteenvetoluvut sekä tutkimuksen toteuttamisesta kertovan luvun kirjoitti yksi tiimi. Muiden tutkimustiimien työ keskittyi tiettyihin teemoihin ja huipentui tämän julkaisun eri tekstien kirjoittamiseen. Kirjan tekstejä ovat kolme taustoittavaa lukua, kahdeksan vertaisarvioitua lukua ja viisi näkökulmakirjoitusta sekä kirjan yhteenveto (ks. jokaisen luvun ja näkökulmakirjoituksen kirjoittajat kyseisen tekstin otsikon yhteydestä). Julkaisun viimeisen luvun suositukset laati hankkeen tutkimustiimi.

Eri tiimien yhteiskirjoittaminen on mahdollista nähdä *kirjoittajatriangulaationa* (ks. mm. Laine ym. 2011, 22): aineistot ovat olleet osin tiimille yhteisiä, osin eri tiimin jäsen on jakanut yhteiskirjoittamisen aineistoiksi omia aineistojaan. Kirjoittajat ovat saattaneet edustaa eri tieteenalaja, jopa eri ammattiryhmiä, varsinkin silloin, kun tiimiin on lukeutunut kaupunkien työntekijöitä tai järjestötyöntekijöitä akateemisen maailman ulkopuolelta. Näin tiimin jäsenillä saattaa olla myös erilaisia lähtökohtia tai tavoitteita kirjoittamiselleen. Näin ollen osalla tiimistä on voinut olla teoreettisempi, toisilla käytännönläheisempi ote aiheeseen ja siitä kirjoittamiseen. Julkaisun toimittajat ovat kuitenkin kannustaneet jokaisen luvun kirjoittajatiimiä pohtimaan luvun loppuun käytännön suosituksia tutkimuksen pohjalta. Yhteiskirjoittaminen avaa näkymää ”johonkin laajempaan”, kun omat aineistot asettuvat dialogiin ja tarkasteluun osana muiden vastaavia. Tämä on tieteentekemisessä turhan harvinaista, mutta useimmiten erittäin antoisaa. (Ks. mm. Laine ym. 2011, 22–27.)

3 Samantapaisesti toimittiin vuonna 2011 Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisemassa, Mirja Määttä ja Tarja Tolosen toimittamassa teoksessa *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. ”Vaikka tämän tyyppinen yhteiskirjoittamisen menetelmä on hidas ja raskas tapa toteuttaa kirja, se parhaimmillaan tuottaa aitoja tutkimuskeskusteluita ja tutkimustiedon tiivistymiä” (Määttä & Tolonen 2011, 7–8).

Tutkimushankkeen aineisto ja sen kerääminen

Tutkimuksen aineisto koostuu viidestä eri tavoin kerätystä kokonaisuudesta. Ensimmäinen aineistokokonaisuus kerättiin havainnoimalla, kun tutkijat jalkautuivat kaupunkitiloihin Espoossa, Helsingissä, Kauniaisissa, Tampereella ja Vantaalla. Toinen etnografinen aineistokokonaisuus kerättiin nuorten ja nuorisotyöntekijöiden yksilö- ja ryhmähaastatteluilla. Kolmas aineistokokonaisuus korostaa nuorten omaa ääntä: se koostuu ”Nuoruus korona-ajan kaupungissa – Nuorisotutkimusseuran kilpailu 15–20-vuotiaille” -kilpailun teoksista sekä muista nuorten tuottamista aineistoista. Neljäs aineisto muodostuu Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden tutkijoiden käyttöön antamista nuorisotyöntekijöiden tuottamista kokemusaineistoista. Viidentenä aineistokokonaisuutena tutkimuksessa hyödynnetään media-aineistoja.

Havainnointiaineistot

Havainnointiin perustuva aineisto kerättiin joulukuusta 2020 syyskuuhun 2022 pääkaupunkiseudulla ja Tampereella toteutettujen tutkijoiden jalkautumisten aikana (Taulukko 1): yhtäältä tutkija tai tutkijapari kulki jalkautuvan nuorisotyön kanssa ja toisaalta tutkijat jalkautuivat itsenäisesti kaupunkitiloissa. Havainnointi menetelmänä mahdollisti nuorten ja nuorisotyön tarkastelun heidän omassa ympäristössään (Marshall & Rossman 2006, 100–101). Jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden mukana kuljettaessa voidaan puhua soveltaen osallistuvasta havainnoinnista, jossa tieto syntyi vuoropuhelussa nuorisotyöntekijöiden kanssa (vrt. Honkasalo 2018, 193). Tavoitteena oli muodostaa käsitys arjen todellisuutta havainnoimalla ja osallistumalla (Honkasalo 2018, 190–191). Kun nuorisotyöntekijät jalkautuivat itsenäisesti, havainnointi ei vastaavalla tavalla ollut osallistuvaa. Usein tutkijat jalkautuivat pareittain tai ryhmissä, jolloin vuoropuhelua voitiin käydä toisen tutkijan kanssa ja näin tehdä havainnot monipuolisemmin kuin yksin jalkauduttaessa. Havainnointi tapahtui julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, joihin kaikilla on vapaa pääsy ja joissa saa vapaasti liikkua (Kuula 2011, 118–120). Havainnointi julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa mahdollisti nuorten paikkatajun tutkimisen heidän itse valitsemassaan vapaa-ajan ympäristössä (vrt. Marshall & Rossman 2006, 100–101).

Useimpien havainnointikertojen aikana tutkijan suhde nuoreen jäi melko etäiseksi, koska kohtaamiset olivat lyhyitä, tilanteet vaihtuivat nopeasti ja nuoria oli paljon. Toiveenamme oli myös olla kohtuuttomasti häiritsemättä nuorten ja nuorisotyöntekijöiden välistä vuorovaikutusta. Näissä olosuhteissa ei tutkimuksesta ollut mahdollisuutta kertoa kaikille julkisessa ja puolijulkisessa tilassa havainnoituille nuorille. Kautta havainnointijakson pidimme yllä tutkimuseettistä pohdintaa ja keskustelua siitä, millä tavoin pidämme kenttäpäiväkirjaa tilanteista, joissa kaikki julkisissa tiloissa hengailevat osalliset eivät olleet tietoisia läsnäolostamme tutkijoina (ks. myös Malm 2018, 14–15). Tietoisuutta tutkimuksesta ja tutkijan läsnäolosta pyrittiin monin tavoin lisäämään, muun muassa esittelemällä tutkijoita jalkautuvan nuorisotyön sosiaalisen

median kanavissa ja jakamalla mahdollisimman monille nuorille tutkimuksesta kertova tiedote, joka sisälsi havainnoivan tutkijan yhteystiedot ja oli suunnattu nuorille sekä heidän huoltajilleen. Lisäksi tutkijat käyttivät joillakin paikkakunnilla jalkautuessaan ”tutkijaliiviä”, jonka selässä kehoitettiin kysymään lisää tutkimuksesta. Eri kaupunkien jalkautumisissa sovellettiin erilaisia käytäntöjä, jotka perustuivat kaupunkien ja jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden toiveisiin. Myös ”tutkijaliivin” suhteen käytännöt eri paikkakunnilla vaihtelivat: joissakin jalkautumisissa toiveena oli, että tutkija pukeutuisi yhtäläisesti jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden kanssa. Tätä toivetta myös noudatimme. Joissakin tapauksissa tutkijan oli myös havainnoidessaan mahdollista kertoa nuorelle lyhyesti tutkimuksesta ja kuunnella nuoren ajatuksia korona-ajasta suhteessa hänen harrastuksiinsa ja vapaa-aikaansa.

Nuorten moninaiset ajatukset pyrittiin kuulemaan erityisesti haastatteluissa, mutta havainnoitaessa pyrittiin kiinnittämään huomiota nuorten tekemiseen ja osallisuuteen (Laine & Hartman 2020, 49), tilanteisiin liittyviin erilaisiin ääniin ja hiljaisuuteenkin (vrt. Aaltonen & Hästbacka & Kivijärvi 2017), nuorten keskinäiseen ja toisaalta nuorten ja aikuisten väliseen vuorovaikutukseen sekä nuorten ja myös jalkautuvaa nuorisotyötä tekevien aikuisten tapaan liikkua ja olla julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Tutkijat kirjasivat havainnoinneista muistiinpanot, jotka purettiin kenttäpäiväkirjoihin. Kenttäpäiväkirjoihin ei kirjattu tutkittavien oikeita nimiä. Lisäksi jalkautumisen kokemuksia refleктоitiin ja havaintoja pohdittiin luottamuksellisesti jalkautumassa olleiden tutkijoiden ja jalkautuvaa nuorisotyötä tehneiden työntekijöiden kesken, hankkeen tutkimustiimissä sekä anonymisti tutkijoista, toimittajista ja nuorisotyöntekijöistä koostuvassa ammattilaisten verkkofoorumilla. Havainnointia toteuttaneet tutkijat palasivat kenttäpäiväkirjamerkintöihin läpi analyysi- ja kirjoittamisprosessin.

Taulukko 1. Tutkijoiden jalkautumiset hankkeen aikana

Kaupunki	Jalkautumiskerrat	
	Jalkautuvan nuorisotyön kanssa	Itsenäisesti
Espoo/ Kauniainen	10	1 nuoren kanssa, 1 itsenäinen, 1 hankkeen tutkijoiden yhteinen jalkautuminen
Helsinki	9, joista 7 tutkijaparina	1 nuoren kanssa, 2 itsenäistä, 1 hankkeen tutkijoiden yhteinen jalkautuminen
Tampere	7	1 nuoren kanssa, 1 hankkeen tutkijoiden yhteinen jalkautuminen
Vantaa	9	1 nuoren kanssa, 1 hankkeen tutkijoiden yhteinen jalkautuminen

Jokaisesta jalkautumisesta (n=46) on kirjoitettu kenttäpäiväkirja, ja näihin kenttäpäiväkirjoihin viitataan julkaisussa muodossa ”Tutkijan kenttäpäiväkirja, kuukausi vuosi”.

Edellä mainittujen kertojen lisäksi tutkijat jalkautuivat syyskuussa 2022 nuorten esittämälle Kansallisteatterin *GÄNG – opastetulle kaupunkikierrokselle*, joka toteutettiin Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -tutkimushankkeen rinnalla. *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros* -esityksen toteuttivat Kansallisteatteri, Tiuku ry ja Esitystaiteen seura ry yhdessä ohjaaja Joel Teixeira Nevesin kanssa (ks. lisää ”Näkökulmia Kansallisteatterin *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros* -esityksen liikkeeseen ja pysäytettyihin hetkiin. Tutkijoiden aistielämyksellistä pohdintaa”). Kyse on esitystaideteoksesta, joka tarkastelee nuorten kokemuksia kaupunkitilasta sekä heidän suhdettaan yhteiskuntaan. Esityksiä oli yksitoista ja läpimenoja yleisön kanssa kaksi. Teoksen materiaali tuotettiin yhteistyössä tutkimushankkeen kanssa sekä haastattelemalla 13–25-vuotiaita nuoria. Kansallisteatterin yhteyteen perustetun nuorten teatteriosasto Kantin yksitoista esiintyjää olivat 16–23-vuotiaita, ja he johdattivat osallistujat matkalle Helsingin keskustaan. Esitystaideteoksen yhteydessä järjestettiin lisäksi 21.9.2022 paneelikeskustelu, johon osallistuivat kaupunkien edustajat, tutkijat ja esityksen nuoret. Paneelikeskustelu tallennettiin hyödynnettäväksi tutkimusaineistona.

Julkaisussa kirjoittavat tutkijat osallistuivat opastetuille kierroksille ja keskustelivat kokemuksistaan sekä esiintyvien nuorten että toisten tutkijoiden kanssa. Näkökulmakirjoituksen tästä *GÄNG*-esityksestä kirjoittaneet tutkijat kirjasivat yhteensä seitsemän havaintopäiväkirjaa teoksesta sekä paneelikeskustelusta. Myös näitä kenttäpäiväkirjoja hyödynnetään tutkimusaineistona. Kaksi teoksen osana esitettyä, nuorten itse sanoittamaa ja säveltämää laulua ovat sanoitusten osalta mukana tässä julkaisussa ja osa tutkijoiden aineistoa.

Haastatteluaineistot

Haastattelu oli perusteltu tapa kerätä tietoa nuorilta, koska tutkimuksessa oli keskeistä selvittää nuorten kokemuksia korona-ajan kaupungeista, kaupungeissa liikkumisesta ja erilaisissa paikoissa oleilemisestä sekä ymmärtää heidän niille antamia merkityksiä ja korona-aikaan liittyviä huolia (ks. Honkatukia 2018, 166). Nuoria pyydettiin haastatteluihin jalkautumisten yhteydessä. Nuorille kerrottiin tutkimushankkeesta, ja jos nuori innostui jatkamaan keskustelua, hänen kanssaan sovittiin haastattelusta. Lisäksi haastatteluihin kutsuttiin nuoria toisten nuorten kautta ja nuoria, jotka olivat hankkeessa TET-harjoittelussa ja kesätyössä. Nuorten kanssa työskentelevät aikuiset valikoituivat haastateltaviksi asiantuntijuutensa perusteella. Jokainen haastatteluja tehnyt tutkija (ks. Taulukko 2) kutsui nuoret ja asiantuntijat haastatteluihinsa tutkijoiden kesken yhdessä sovitulla tavalla.

Osa haastatteluista toteutettiin havainnoinnin yhteydessä muun muassa kauppakeskuksissa, joissakin tapauksissa havainnoimisen jälkeen puhelimitse ja osa sovittiin toteutettavaksi erikseen nuorille ja asiantuntijoille sopivassa paikassa. Kaikissa

haastattelutilanteissa haastateltaville kerrottiin tutkimuksesta ja siitä, mihin kerättävää aineistoa käytetään, ja heiltä pyydettiin kirjallinen tai suullinen (tallennettu) suostumus. Nuorten haastattelut toteutettiin yksilö-, pari- ja ryhmähaastatteluina. Asiantuntijoiden haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Tutkija toteutti myös haastattelukävelyitä joidenkin nuorten kanssa ”tutkija ja nuori” -pareina. Kävelyjen taustalla ovat niin sanotut turvallisuuskävelyt (Juntunen 2019), joita voidaan myös kutsua yhdessä kulkemisen menetelmäksi (*Go-along-method*; Jokinen & Asikainen & Mäkinen 2010). Tässä hankkeessa haastattelukävelyt tarkoittavat kuljeskelua nuorten kanssa heidän asuinalueellaan, heidän valitsemillaan vapaa-ajan paikoilla, ja ne olivat tapa purkaa paikkatajua osiin, materialisoida ja näyttämölistää se mentaalinen kartta, joka nuorilla on alueista, joille kävelyt suuntautuvat.

Haastatteluja varten hankkeessa oli kaikkien tutkijoiden käytössä haastattelurunko (Liite 2), jota he hyödynsivät haastattelun aikana, mikäli haastateltavat eivät muutoin tuoneet esiin tutkimuskysymysten kannalta oleellisia näkökulmia; kysymysten muotoilu ja järjestystä muokattiin tilanteen mukaan (vrt. Honkatukia 2018, 153). Erityisesti nuorten haastatteluiden taustalla voidaan nähdä piirteitä kulttuurisesta haastattelusta, jossa tutkija on hankkinut havainnoimalla jo aineistoja, mutta hänen roolinsa haastattelutilanteessa on passiivisempi kuin asiahaastattelussa; tutkija pääasiassa kuuntelee (Rubin & Rubin 2005, 10–18). Asiantuntijoiden haastattelut puolestaan muistuttivat etnografista haastattelua, jossa hyödynnettiin havainnoitaessa ja haastatteluissa muodostunutta tietoa (Tolonen & Palmu 2007, 110). Haastattelussa käytiin vuoropuhelua ja kysyttiin myös asiantuntijoiden näkökulmia asioihin, jotka olivat nousseet esiin muussa aineistossa.

Suurin osa haastatteluista oli kertaluontoisia; niiden lisäksi toteutettiin kaksi useammasta haastattelukerrasta muodostuvaa haastattelurypästä. Ryhmä- ja parihaastatteluissa nuoret pystyivät vaihtamaan ajatuksia keskenään ja myös löytämään uusia näkökulmia, jotka eivät ehkä muutoin olisi nousseet esiin haastatteluissa (Hennink 2013, 5; Wilkinson 2004, 180, 182). Ensimmäinen haastattelurypäs koostui kolmen nuoren ryhmähaastatteluista, joista ensimmäiset toteutettiin kesällä 2021 ja viimeinen kesällä 2022. Kesällä 2021 nuoret ottivat kolmen viikon aikana useampana päivänä viikossa kuvia paikoista, joissa he liikkuvat ja viettivät aikaansa, ja lähettivät päiväkirjatapaan kuvia ja lyhyitä kuvauksia tutkijalle WhatsApp-sovelluksella. Kuvia käytettiin haastatteluissa stimuloimaan (vrt. *stimulated recall interview*, Dempsey 2010) nuorten keskustelua. Kesän 2022 ryhmähaastattelussa palattiin kuluneen vuoden kokemuksiin ja nuoret myös pohtivat, miten heidän elämänsä oli muuttunut verrattuna edelliseen kesään. Näin pyrittiin keräämään tietoa samoilta nuorilta koronakokemuksista pandemian eri vaiheissa. Toinen haastattelurypäs oli puolestaan yhden nuoren tapaustutkimuksen (Cohen & Manion 1992, 124–125) kaltainen kokonaisuus, jonka tavoitteena oli paneutua pitkäkestoisesti kyseisen nuoren elämään korona-aikana ja muodostaa näin kokonaisvaltainen kuva nuoren koronakokemuksista. Kevään 2022 aikana tutkija tapasi

nuoren säännöllisesti kymmenen kertaa. Tapaamisista yhdeksän oli yksilohaastatteluja ja yksi nuoren ohjaama kävely hänen vapaa-ajan ympäristössään. Yksityiskohtaisemmat tiedot haastatteluista löytyvät taulukosta 2.

Taulukko 2. Haastattelut

Tunniste	Haastattelija	Haastateltavat	Ajankohta	Kesto
Haastattelu 1	Anni Nyysölä	Fatima 15 vuotta, Julia 17 vuotta	19.8.2021	41 min
Haastattelu 2	Anni Nyysölä	Jasmin 17 vuotta, Aisha 17 vuotta	20.8.2021	43 min
Haastattelu 3	Anni Nyysölä	Sarah 16 vuotta, Adila 18 vuotta	24.8.2021	29 min
Haastattelu 4	TET-harjoittelija	Nuorisotyöntekijä nuorisotalolla	2020 lokakuu	n. 30 min
Haastattelu 5	Karla Malm	Milja 16 vuotta	17.12.2021. Nuoren ohjaama kävely kaupunkitilassa 20.12.2021	37 min. Kävely- tapaaminen n. 1 tunti
Haastattelu 6	Karla Malm	Jaana 15 vuotta, Mari 15 vuotta	7.1.2022	35 min
Haastattelu 7	Susanna Jurvanen	Hiro 16 vuotta	Nuoren ohjaama kävely kaupunkitilassa 13.4.2022.	n. 2 tuntia
Haastattelu 8	Karla Malm	Jussi 18 vuotta	21.4.2022	18 min
Haastattelu 9	Anni Nyysölä	Adeliina 15 vuotta	25.5.2022	34 min
Haastattelu 10	Anni Nyysölä	Liisa 15 vuotta	31.5.2022	39 min
Haastattelu 11	Karla Malm	Jussi 18 vuotta, Fariad 21 vuotta	10.3.2022	18 min
Haastattelu 12 (sähköpostilla)	Sofia Laine & Eila Kauppinen	Eliisa Ahlstedt (Aseman Lapset ry)	5.9.2022	–
Haastattelurypäs 1 Ryhmähaastattelujen sarja kolmen kesä- työntekijän kanssa	Eila Kauppinen	Jouni 15 vuotta (v. 2022 16 vuotta), Aku 17 vuotta, Petteri 17 vuotta (v. 2022 18 vuotta)	14.6.2021, 21.6.2021, 3.5.2022	44–51 min / haastattelu
Haastattelurypäs 2 *Tapaustutkimus yhden nuoren kanssa	Sofia Laine	Donald 16 vuotta	2022 kevät. 9 haastattelua ja nuoren ohjaama kävely kaupunkitilassa	n. 1 tunti / haastattelu. Kävely- tapaaminen n. 3 tuntia

Tutkimuksessa toteutetut haastattelut tallennettiin ja äänitallenteet muutettiin tekstiksi (litteroitiin). Poikkeuksena tästä olivat nuorten opastamat kävelyt ja toisen haastatteluryppään haastattelut, joista tehtiin haastattelutilanteessa lyhyet kirjaukset, jotka purettiin tapaamisen jälkeen sähköiseksi kenttäpäiväkirjaksi. Kaikki taulukossa esiintyvät nimet ovat pseudonyymejä lukuun ottamatta asiantuntijahaastattelua (haastattelu 12). Suurin osa nuorista on itse päättänyt oman nimimerkkinsä.

Nuorten itse tuottamat aineistot

Nuoret tuottivat tutkimusaineistoa myös itse. Nuorisotutkimusseuran 15–20-vuotiaille nuorille järjestämässä kilpailussa ”Nuoruus korona-ajan kaupungissa” nuoria pyydettiin kirjoittamaan, piirtämään, räppäämään tai muulla itselle sopivalla tavalla kertomaan, mitä he haluaisivat aikuisten ymmärtävän nuorten elämästä korona-ajassa ja millaisia olivat heidän ilonsa, huolensa ja vapaa-aikansa. Kutsussa kerrottiin, että kilpailun lisäksi aineistoa voitiin käyttää tutkimuksessa, mikäli nuori antoi siihen luvan. Kilpailuun osallistuminen ei edellyttänyt tutkimukseen osallistumista. Kutsua jaettiin erilaisten sosiaalisen median kanavien kautta, nuorisotyöntekijöiden toimesta ja tutkijoiden jakamana heidän jalkautuessaan kaupunkitilaan. Kilpailuaika oli 24.3.–8.5.2022, ja nuoret ilmoittautuivat mukaan verkkolomakkeella.

Kilpailuun osallistui 15 teosta. Nuoret kuvasivat korona-ajan kokemuksiaan itselleen mieluisalla, vapaavalintaisella tavalla. Teoksiin lukeutuu muun muassa kirjoituksia, valokuvia, videoita, maalaus ja sekatekniikkaa. Jokaiselta kilpailuun osallistuvalla kysyttiin lomakkeella lupa teoksen käyttämiseen tutkimusaineistona sekä sen arkistointiin. Osallistujista 13 antoi luvan käyttää teosta tutkimusaineistona. Tarkempi kuvaus näistä teoksista on tämän julkaisun kirjoituksessa ”Näkökulmia nuorille suunnatun kilpailun teoksiin: nuorten viestejä aikuisille korona-ajan kokemuksista”.

Taulukossa 3 on luettelo tutkimusaineistona hyödynnettävistä teoksista. Nuoret ovat saaneet itse valita, haluavatko he käyttää teoksensa yhteydessä oikeaa nimeään vai nimimerkkiä. Nuorille on maksettu teoksista julkaisupalkkio.

Taulukko 3. Kilpailuun osallistuneet teokset, joita hyödynnettiin tutkimusaineistona

Teoksen nimi	Teoksen tekijän nimi tai nimimerkki
1. Minä ja korona	Kerttu-Reena
2. Uutta	Daniel
3. Kokoelma runoja koronasta	Joonas Kytö
4. My life in covid	Betty
5. Elämäni romahtamispisteessä 1	Korppi
6. Elämäni romahtamispisteessä 2	Korppi
7. Valju	Linda Erjos
8. Kirjain K	K
9. Amici, diem perdididi. Ystävät, olen hukannut päivän.	Adina
10. Avunhuuto	Sallamari Kinnunen
11. Kupla	Alex Vihula
12. Korona vei persoonallisuuteni ja oman minäkuvani	Minä
13. Yksin	Korppi

Kilpailuteosten lisäksi aineistossa on mukana kaksi *GÄNG – opastetun kaupunkikierroksen* osana esitettyä, nuorten itsensä sanoittamaa ja säveltämää laulua (ks. edellä) ja kahden nuoren hankkeelle kirjoittama teksti koronakokemuksistaan:

Nuoren kirjoittama aineisto 1 lokakuussa 2021, Juuseppi 15 vuotta, 4 sivua, sekä nuoren kirjoittama aineisto 2 huhtikuussa 2022, Joonas 16 vuotta, 8 sivua. Nuoret kirjoittivat tekstit osana yläkoulun TET-harjoittelujaksoja, ja niiden aihepiireistä sovittiin yhdessä nuorten kanssa. Kirjoitustyön tueksi nuoret saivat tutkijoiden kysymyksiä, ja heille annettiin mahdollisuus tutustua valittuun aihepiiriin liittyviin muihin teksteihin, kuten opinnäytteisiin. Nuorille kuitenkin korostettiin kirjoittamisen omaehtoisuutta: tutkijoiden tarjoamiin kysymyksiin ei ollut välttämätöntä vastata vaan nuorten toivottiin painottavan teksteissään heidän omasta näkökulmastaan mielenkiintoisia teemoja. Myös näiltä nuorilta pyydettiin lupa käyttää tekstejä tutkimuskäyttöön ja arkistoida ne.

Kuva 1. Luna Pösön teos, joka perustuu nuoren toteuttaman nuorisotyöntekijän haastattelun aineistoon

Nuorisotyöntekijöiden tuottama kokemusaineisto

Helsingin kaupungin nuorisopalvelut kokosi työntekijöiltä kokemustietoa korona-ajasta keväästä 2020 toukokuun puoliväliin 2022. Hanke sai aineistot tutkimuskäyttöön, ja niitä varten haettiin erillinen tutkimuslupa.

Keväällä 2020 nuorisopalveluiden asiantuntijat kokosivat kokemuksia nuorisotyöyksiköistä kesäkuun johdon katselmukseen. Syyskuussa 2020 nuorisotyöyksiköt tuottivat tietoa osana koko organisaation yhteistä syysseminaaria. Lisäksi Helsingin kaupungilta saatiin tutkimusaineistoksi syksyllä 2020 kirjoitettu teksti *Nuorisotyö tilastojen valossa ennen ja jälkeen poikkeustilan*.

Vuonna 2021 otettiin käyttöön järjestelmällisempi tapa kerätä työntekijöiden kokemustietoa nuorisotyöyksiköittäin nuorisotyön dokumentointijärjestelmä Logbookin kautta. Järjestelmään lisättiin korona-aikaa koskevat kysymykset, jotka yksiköt käsittelevät ja kirjjasivat kokemukset järjestelmään. Kysymyksinä olivat:

- Mitä kuuluu alueen nuorille? Nuoriin liittyvät ajankohtaiset ilmiöt oman yksikkönne toimintaympäristöstä: A. Myönteiset ilmiöt ja B. Huolestuttavat ilmiöt.
- Missä nuoret kokoontuvat ja liikkuvat?
- Nuorisotyöhön ja sen toteuttamiseen liittyvät huomiot.
- Muuta huomioitavaa yksikkönne toimintaympäristön nuorten tilanteesta tai muiden nuorten kanssa toimijoiden palveluista.

Tietoa tuotettiin neljässä jaksossa: kevätkaudella 1.1.–15.5.2021 (kirjaukset 31.5. mennessä), kesäkaudella 1.6.–15.8.2021 (kirjaukset 31.8. mennessä), syyskaudella 1.9.–15.11.2021 (kirjaukset 30.11. mennessä) sekä kevätkaudella 1.1.–15.5.2022 (kirjaukset 31.5.2022 mennessä). Kysymysten vastaukset koottiin yksiköittäin taulukoon, jossa oli yksiköiden osalta tietoa myös nuorisotalokohtaisesti.

Edellä kuvattuun Helsingin kaupungin aineistoon viitataan tekstissä seuraavasti: ”Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kausi (ts. kevätkausi/syyskausi/kesäkausi) vuosi”.

Media-aineistot

Edellä kuvattujen aineistojen lisäksi tutkijat keräsivät myös media-aineistoa, joka liittyi etnografisissa aineistoissa nousseisiin teemoihin. Koska koronaviruksesta, pandemiasta ja nuorten korona-ajasta käytiin vilkasta keskustelua mediassa, halusimme tutkimuksessa tarkastella myös julkisen keskustelun tapaa käsitteellistää korona-aikaa. Media-aineisto kerättiin hakemalla aineiston analyysin myötä esiin nousseilla hakusanoilla aihepiiriin liittyviä uutisia ja artikkeleita, joista poimimme tutkimuksen kannalta oleelliset aineistoksi. Teemoina korostuivat erityisesti korona-aika yleisesti ja keskustelu roadman-ilmiöstä ja yleensä jengeistä. Media-aineisto koostuukin kahdesta laajemmasta kokonaisuudesta, joiden lisäksi hyödynsimme kolmen teeman osalta joitain mediassa julkaistuja kirjoituksia:

1. Korona-ajan media-aineisto koostuu pääkaupunkiseudun kaupunkien ja Tampereen sekä aluehallintoviraston koronaan liittyvistä tiedotteista sekä 15 valtakunnallisen ja alueellisen median (*Aamulehti*, *Helsingin Sanomat* (viittausmerkintänä HS), *Iltalehti*, *Lännen Media*, MTV, STT, *Verkkouutiset* ja Yle) aiheesta julkaisemasta uutisesta ja ohjelmasta sekä Yle Areenassa 18.4.2022 julkaistusta *Korona-ajan tilinpäätös* -ohjelmasta.

2. Roadman- ja jengiaiheinen media-aineisto koostuu 21 valtakunnallisen median (HS, *Ilta-Sanomat*, MTV ja Yle) julkaisemasta aiheeseen liittyvästä kirjoituksesta ja yhdestä paikallisen median julkaisusta.
3. Hengailuaiheesta on viisi valtakunnallisten medioiden (HS ja Yle) julkaisua ja yksi paikallisen median uutinen.
4. Nuorten päihteiden käytöstä hyödynsimme kuutta valtakunnallisten medioiden (HS ja Yle) julkaisua.
5. Kaksi valtakunnallisen median kirjoitusta *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros*-esityksestä.

Yksityiskohtainen listaus löytyy tämän julkaisun Media-aineistot-osiosta. Kokonaisuudessaan tutkimuksessa käytettiin siis monia erilaisia aineistoja. Edellä kuvatut aineistot on koottu taulukkoon 4.

Taulukko 4. Tutkimuksen aineistot

Aineisto	Määrä
Jalkautumisten kenttäpäiväkirjat	9 tutkijaa
Kansallisteatterin GÄNG-näytelmä jalkautumisista (7 opastettua kierrosta) ja keskustelutilaisuudesta kirjatut kenttäpäiväkirjat	4 tutkijaa
Nuorten yksittäiset yksilö- ja ryhmähaastattelut	9 haastattelua, 14 nuorta
Nuorten haastatteluryppäät	Rypäs 1: 3 haastattelukertaa, 3 nuorta. Rypäs 2: 9 haastattelukertaa sekä 1 kävely, 1 nuori
Asiantuntijoiden haastattelut	2 yksilöhaastattelua
Nuorten kilpailu	13 teosta
Muut nuorten tuottamat aineistot	2 laulua ja 2 kirjoitusta
Helsingin kaupungin nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistot keväästä 2020 kevääseen 2022	6 yksiköittäin kerättyä aineistokokonaisuutta
Media-aineistot	52 juttua

Edellä kuvattujen, tässä tutkimuksessa kerättyjen aineistojen lisäksi luvussa 8 ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana” käytetään aineistona Keiju Vihreäsalon tuottamaa etnografista aineistoa ja nuorten haastatteluja päihteitä käyttäville nuorille suunnatussa, ei-julkisessa tukipisteessä. Tämä aineisto ja sen analyysi kuvataan erikseen luvussa 8.

Aineistojen analysointi

Aineistojen analyysi toteutettiin neljässä vaiheessa. Hyödynsimme analyysissä tutkimuskysymyksiin perustuvaa suunnattua sisällönanalyysiä (engl. *directed content analysis*, Hsieh & Shannon 2005, 1281–1283) ja tiimietnografiaan perustuen näimme isommalla joukolla enemmän, analyysimme oli moniulotteisempaa ja kiinnitimme samoissa tilanteissa huomiomme eri asioihin. Tämä kaikki lisäsi kollektiivisen tulkinnan, pohdinnan ja analyysin laatua sekä moninaisuutta: kurotuimme tiimietnografialla kohti elämän polyfoniaa ja moniäänisyyttä. (Ks. mm. Erickson & Stull 1998, 45 & 49; Laine ym. 2021.)

Kenttäpäiväkirjojen, haastattelujen, nuorten teosten ja kirjoitusten analysointi

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tutkijat analysoivat itsenäisesti keräämänsä aineistot (kenttäpäiväkirjat, haastattelut) aineistolähtöisyyteen pyrkien, mutta tutkimuskysymykset huomioiden. He muodostivat kokonaiskuvan omasta aineistostaan ja merkitsivät aineistoihin eri teemojen mukaiset kohdat. Erilaisten teemojen tunnistamiseen pyrittiin myös nuorille suunnattuun kilpailuun lähetettyjen teosten analysoimisessa, josta vastasivat kilpailuraadin kokoukseen osallistuneet tutkijat (ks. myös kirjoitus ”Näkökulmia nuorille suunnatun kilpailun teoksiin: Nuorten viestejä aikuisille korona-ajan kokemuksista”). Kenttäpäiväkirjoja, haastatteluja, nuorten kirjoituksia sekä kilpailuun lähetettyjä teoksia luettiin rinnakkain, mikä auttoi havaitsemaan yhteyksiä niissä esiintyvien sisältöjen välillä.

Toisessa vaiheessa aineistoa keränneet tutkijat pohtivat yhdessä, millaisia teemoja aineistoista löytyi ja pyrkivät löytämään yhteiset, aineistoihin perustuvat teemat. Teemoja olivat tässä vaiheessa esimerkiksi jalkautuva nuorisotyö, nuorten hengailu, koti korona-ajan tilana, nuorten päihteiden käyttö ja nuorten kokema häirintä. Vuoropuhelun kautta pyrittiin varmistamaan, että tutkijoiden analyysi oli tässä vaiheessa toteutettu samoja periaatteita noudattaen. Samalla kiinnitettiin huomiota sellaisiin sisältöihin, jotka eivät menneet minkään teeman alle. Toisen vaiheen lopuksi pohdittiin vielä yhdessä, miten toimitaan näiden yhteisistä teemoista ulos jääneiden asioiden osalta. Osa niistä integroitiin aiemmin tunnistettuihin teemoihin, ja osasta muodostui oma teemansa, kuten luvun 9 järjestyksen valvontaan liittyvä teema ja luvun 11 nuorten sosiaaliseen liikehdintään pääkaupunkiseudulla liittyvä teema.

Kolmannessa vaiheessa muodostettiin teemojen mukaiset tutkimustiimit ja prosessiin tuli mukaan myös sellaisia tutkijoita ja asiantuntijoita, jotka eivät itse keränneet aineistoja, mutta osallistuivat analyysiin ja kirjoittamiseen. Tässä vaiheessa aineistoja keränneet tutkijat jakoivat eri teemojen tutkimustiimeille aineistojaan teemojen mukaisesti. Tutkijat lukivat ristiin toistensa aineistoja ja varmistivat, että aiemmin tehty teemoittelu kattoi koko aineiston eikä jokin teema jäänyt ulkopuolelle. Teemaan liittyvästä aineistosta tunnistettiin sisältöjä, joista muodostui alateemoja, joiden mukaisesti

luvut myös jäsentyvät. Analyysin aikana käytiin aktiivista vuoropuhelua kunkin teeman tutkimustiimissä. Analyysin tässä vaiheessa käynnistettiin myös kirjoittamisprosessi. Jokaisen vertaisarvioitavan luvun tutkimustiimin työskentelyssä oli mukana joku kokonaisuudesta vastaavan hankkeen tutkimustiimin jäsenistä.

Neljännessä vaiheessa, kun kaikista luvuista oli ensimmäiset versiot valmiina, julkaisun toimituskunta kävi vielä läpi kokonaisuuden ja varmisti, ettei jokin teema ollut pudonnut tutkimusjulkaisusta ja ettei luvuissa ollut turhaa päällekkäisyyttä.

Helsingin kaupungin nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistojen analysointi

Ensimmäisessä vaiheessa aineiston analyysin toteuttivat ”Näkökulmia korona-ajan nuorisotyöhön Helsingissä” -luvun kirjoittajat. He lukivat aineistot ja analysoivat sitä temaattisesti ensin pareittain, jonka jälkeen analyysia jatkettiin vuoropuheluna koko ryhmän kesken. Aineistossa kiinnitettiin huomiota korona-ajan kokemusten lisäksi siihen, millaiset tiedon tuotantoehdot ja raamit nuorisotyö asettaa, kun nuorisotyön ammatillaiset kuvaavat työnsä kohteita, nuoria. Analyysin tulokset raportoidaan yllä mainitussa luvussa.

Ensimmäisen vaiheen analyysin aikana huomattiin, että kokemusaineisto on rikas ja toi paljon uusia näkökulmia tutkimukseen. Tästä syystä Helsingin kaupungin nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistoja hyödynnettiin myös tämän julkaisun muissa luvuissa. Toisessa vaiheessa edellisessä kappaleessa mainitun luvun kirjoittamisessa mukana olleet tutkijat jatkoivat aineiston analyysia, joka toteutettiin samaan tapaan kuin edellä kuvattujen kenttäpäiväkirjojen, haastattelujen ja nuorten tuottamien aineistojen analyysit. Tätäkin aineistoa tarkasteltiin rinnakkain muun aineiston kanssa, ja analyysia jatkettiin eri lukujen tutkimustiimeissä edellä kuvatun kolmannen vaiheen mukaisesti.

Media-aineistojen analysointi

Edellä kuvatun analyysiprosessin rinnalla analysoitiin myös media-aineistoja, joita oli kerätty korona-aikana. Aineistoista pyrittiin analyysin avulla löytämään yhtäältä muun aineiston analyysissa nousseisiin näkökulmiin sopivia, niitä täydentäviä tai niiden vastaisia sisältöjä. Huomiota pyrittiin myös kiinnittämään median uusiin avauksiin. Media-aineistoja hyödynnettiin yhtäältä reflektiopintana muulle kerätylle aineistolle, ja toisaalta ne kuvasivat korona-ajan yhteiskunnallista keskustelua nuorista, nuorten tilanteista ja liikkumisesta kaupungeissa.

Näkökulmia tutkimuseettisiin kysymyksiin

Tutkimuksen toteutuksessa seurattiin tarkkaan tutkimuseettisiä periaatteita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Tutkimuseettisiä kysymyksiä pohdittiin ja ratkaisuja tehtiin tutkimuksen kaikissa vaiheissa tulosten raportointiin asti (vrt. Rossman & Rallis 2010, 379). Erityisen tarkkaa eettisyyttä ja luottamuksellisuutta koskevaa pohdintaa tehtiin senkin takia, että tutkimuksessa oli mukana alaikäisiä nuoria (Nieminen 2010, 33–40).

Tutkimuksen toteuttamisen aikana kiinnitettiin huomiota siihen, että eri ikäiset tutkimukseen osallistuvat henkilöt saivat riittävästi tietoa tutkimuksesta ennen suostumusta, että tiedonkeruutilanteet olivat turvallisia ja että tutkimuksesta ei aiheutuisi haittaa siihen osallistuville.

Havainnointi toteutettiin julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, joihin kaikilla on vapaa pääsy ja yhtäläinen oikeus liikkua, eikä kenttäpäiväkirjoihin kirjattu tutkitavien oikeita nimiä (Kuula 2011, 118–120). Kuten edellä olemme kuvanneet (ks. ”Havainnointiaineistot”), näissä julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa havainnoitujen nuorten informoiminen nopeasti vaihtuvissa ja lukuisia nuoria koskettavissa tilanteissa ei aina ollut mahdollista, ja se olisi myös aiheuttanut kohtuuttomasti keskeytyksiä nuorten ja nuorisotyöntekijöiden väliselle vuorovaikutukselle. Näin ollen nuorten tietoisuutta tutkimuksesta ja tutkijan läsnäolosta pyrittiin lisäämään monin eri tavoin, muuan muassa esittelemällä tutkijoita jalkautuvan nuorisotyön sosiaalisen median kanavissa, jakamalla mahdollisimman monille nuorille tutkimuksesta kertova, nuorille ja heidän huoltajilleen suunnattu tiedote, joka sisälsi havainnoivan tutkijan yhteystiedot, sekä pukeutumalla ”tutkijaliiviin”, jonka selkäpuolella kehoitettiin kysymään lisää tutkimuksesta. Koska julkisillakaan paikoilla kaikki tilanteet eivät ole tallennettavissa ja tutkimuksesta informoiminen tapahtui toisinaan epäsuorasti ja harkinnanvaraisesti, yksittäisissä tapauksissa käsiteltyjen asioiden sensitiivisyys ja nuorelta puuttuva tieto tutkimuksesta sai tutkijan eettisistä syistä vetäytymään tilanteesta – näissä tilanteissa arvioimme, että keskusteltavien asioiden luonne huomioiden kyse oli yksityiseksi tarkoitettu keskustelusta (Kuula 2011, 118).

Varmistaaksemme, että kenttätöyön yhteydessä kohdatuilla, myöhemmästä haastattelusta kiinnostuneilla nuorilla on riittävästi tietoa ja ymmärrystä tutkimuksestamme ja siihen osallistumisesta (ks. Kuula 2010, 37), he saivat kentällä mukaansa tutkimusta esittelevän tiedotteen. Tämän lisäksi jokainen haastattelu alkoi tutkimuksen esittelyllä ja kertauksella siitä, mihin aineistoa tulnaisiin hyödyntämään. Nuoret saivat myös allekirjoitettavakseen suostumuslomakkeen, johon heidän oli mahdollista eritellä, mihin haastatteluaineistoa oli sallittua käyttää. Nuorille korostettiin, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että heillä on mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa milloin vain ilmoittamalla siitä tutkijalle tai hankkeesta vastaavalle tutkimusprofessori emeritus Tommi Hoikkalalle. Koska tutkijoita oli monia, heillä oli yhteiset kenttätöyön ohjeet ja suostumuslomake.

Jokaiselta hankkeeseen osallistuneelta kaupungilta haettiin tutkimuslupa tutkimuksen toteuttamiseksi. Haastatteluihin ja muuhun aineiston tuottamiseen osallistuneilta nuorilta ja asiantuntijoilta pyydettiin aina suullinen (tallennettu) tai kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Sen lisäksi kysyttiin suostumus siihen, että henkilötietoja saa käsitellä niiltä osin kuin se on tutkimushankkeessa välttämätöntä ja että kerättyä, nimetöntä aineistoa voidaan käyttää tässä yhteistyö- ja tutkimushankkeessa eri tutkijoiden ja opiskelijoiden tutkimuksissa ja julkaisuissa sekä hankkeen muussa

tuotannossa (esimerkiksi journalistiset tai taiteelliset produktiot). Erillinen suostumus pyydettiin siihen, että syntyneen aineiston saa luovuttaa Nuorisotutkimusseuran arkistoon käsiteltäväksi arkiston toimintakäytäntöjen mukaisesti ja tutkimuskäytön päätyttyä tarvittaessa luovuttaa myös Tietoarkistoon muuta tutkimusta varten muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei lähtökohtaisesti voida tunnistaa. Kaikki haastateltavat ja muuten aineiston tuottamiseen osallistuneet nuoret olivat 15-vuotiaita tai sitä vanhempia, joten Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tutkimuseettisten linjausten (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019) mukaisesti huoltajia informoitiin mahdollisuuksien mukaan tutkimuksesta, mutta erillistä suostumusta heiltä ei pyydetty. Tutkijoita sitoo salassapitovelvollisuus, mikä tarkoittaa, ettei mitään yksittäisiin henkilöihin tunnistettavasti liittyvää, esille tullutta käsitellä tutkimuksen ulkopuolella. Tutkimusjulkaisuissa käytetään ainoastaan aineistoa, josta tunnistetiedot on poistettu.

Eettisesti toteutettuun tutkimukseen kuuluu myös se, että aineistoja käsitellään ja säilytetään huolellisesti tietoturvakysymykset huomioiden. Tässä tutkimuksessa henkilötietoja sisältävä rekisteri on pidetty erillään muusta aineistosta ja se tuhoetaan hankkeen päätyttyä. Mikäli suoria tunnisteita syntyi muutoin aineiston keruun aikana, ne poistettiin viimeistään litteroinnin yhteydessä. Kaikki äänitallenteet hävitettiin litteroinnin jälkeen. Aineisto on tämän jälkeen sellaisessa muodossa, josta tunnistamisen mahdollistavat tiedot on poistettu tai muutettu. Aineisto ei ole pseudonyymien käytön vuoksi ja ilman suoria tunnisteita yhdistettävissä kehenkään henkilöön. Aineistoja käytetään ainoastaan tutkimuskäyttöön ja analysoituja aineistoja tulosten taidelähtöiseen esittämiseen.

Kuten edellä todettiin, haastattelut äänitettiin ja sen jälkeen äänitallenteet muutettiin tekstiksi (litteroitiin). Litteroituja aineistoja säilytetään käyttäjätunnuksella ja salasanalla suojatussa Microsoftin pilvipalveluympäristössä, jota ylläpitää Tahto Group Oy. Pilviympäristö on ISO/IEC 27001 sertifioitu. Hankkeen paperisia suostumuslomakkeita säilytetään Nuorisotutkimusseura ry:n tiloissa lukitussa kaapissa.

Pohdintaa tutkimuksen rajoitteista ja luotettavuudesta

Koska koronapandemia vaikutti kaikkien, myös tutkijoiden, elämään, tutkijoiden omat kokemukset ovat saattaneet vaikuttaa aineistojen analyysiin ja tulosten tulkintaan. Riskiä tähän pienentää se, että tutkimuksen lähtökohtana oli tiimietnografia (ks. esim. Erickson & Stull 1998) ja tutkimusta on toteuttanut monta tutkijaa ja tutkijoiden välinen vuoropuhelu on ollut aktiivista koko tutkimusprosessin ajan. Olemme pyrkineet varmistamaan tutkimuksen luotettavuuden yhtäältä keräämällä aineistoa eri menetelmillä ja moniäänisyyteen pyrkien ja toisaalta analysoimalla aineistoa yksin ja tiimeinä, tutkijoiden vuoropuheluna sekä reflektoiden tulkintoja kaupunkien nuorisopalveluiden henkilökunnan kanssa. Lisäksi tulkintoja tehtäessä ja kirjoittamisprosessin aikana

tuloksia tarkasteltiin suhteessa aiempiin tutkimuksiin. Tarkoituksenamme on tässä julkaisussa kuvata sekä tutkimuksen toteuttamista että sen tuloksia mahdollisimman selkeästi ja tuoda teksteissä esiin aineistoa hyvin kuvaavia lainauksia, jotta jokainen julkaisun lukija voi arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten hyödynnettävyyttä (Polit & Beck 2010, 1453, 1456).

Kuten edellä toteamme, useimpien havainnointikertojen aikana tutkijan suhde nuoriin jäi melko etäiseksi, koska kohtaamiset olivat lyhyitä, tilanteet nopeasti vaihtuvia ja nuoria oli paljon. Pyrimme välttämään sitä, että havainnoinnista koituisi häiriötä nuorten ja nuorisotyöntekijöiden väliselle vuorovaikutukselle. Tästä syystä kaikille julkisessa ja puolijulkisessa tilassa havainnoituille ei ollut mahdollisuutta kertoa tutkimuksesta (ks. lisää luvusta 2: ”Miten tutkimus toteutettiin – aineistot, niiden käsittely ja analysointi”). Eräs sivustaseuraamisen vaikutuksista oli, että pääsääntöisesti nuoret kiinnittivät tutkijoihin huomiota varsin vähän. Arviomme onkin, ettei tutkijan läsnäololla ollut useimmissa tilanteissa merkittävää vaikutusta tapahtumien kulkuun. Kuten edellä kuvataan, tilanteissa, joissa tutkija pääsi kertomaan nuorille tutkimuksesta tai nuoret ”tutkijaliivin” rohkaisemina kyselivät oma-aloitteisesti hankkeesta, tutkija kertoi tutkivansa nuorten vapaa-aikaa korona-ajassa ja tarjosi myös yhteystietonsa sisältävää, nuorille ja heidän huoltajilleen suunnattua tiedotetta. Näissä tilanteissa monet nuorista halusivat kertoa oman näkemyksensä siitä, millaista heidän vapaa-aikansa korona-aikana on ollut ja nostivat itselleen keskeisiä kokemuksia esiin, kuten harrastustoimintaan ja tapahtumiin kohdistuneet rajoitukset, etäkoulun sekä tulkintansa sulkutoimien vaikutuksesta omaan elämäänsä. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tämän tuskin voidaan katsoa muodostavan ongelmaa, sillä näissä hetkissä korostui tutkimuksen kysymyksenasettelun mukaisesti juuri se, mihin nuoret itse halusivat huomion suunnata.

Toinen huomion suuntaamiseen liittyvä seikka on jalkautuvan nuorisotyön liikkeiden ja katseiden seuraaminen: tutkijoina olemme usein kulkeneet jalkautuvan nuorisotyön polkuja nuorisotyöntekijöiden opastamina, ja tämä on vaikuttanut olennaisella tavalla siihen, mitä olemme nähneet, kuulleet ja mihin olemme huomiomme kiinnittäneet. Olemme seuranneet jalkautuvaa nuorisotyötä ja keskittyneet kuuntelemaan tarkasti nuorisotyöntekijöitä, heidän tietoaan ja tulkintojaan tilanteista ja ilmiöistä. Tämän julkaisun tuloksia voidaan lukea kuvauksena siitä, millaisena korona-ajan kaupunkitila ja nuorten vapaa-aika siellä näyttäytyi nuorisotyöntekijöiden ja nuorten opastamina. On selvää, että toisenlaisten polkujen seuraaminen olisi todennäköisesti piirtänyt korona-ajan kaupungista toisenlaisen kuvan, toisenlaisen tutkimuksen. Kuten Doreen Massey (2008) toteaa, kaupunki on kulkijoilleen aina erilainen. Tässä tutkimuksessa keskeisiä kulki-joita ovat havainnoivat tutkijat, jalkautuva nuorisotyö sekä ne nuoret, jotka suostuivat esittelemään omia reittejään ja keskeisiä paikkojaan esimerkiksi kävelyhaastatteluilla. Rajoitteena voidaan pitää sitä, että vaikka hengailun olennainen piirre on sosiaalisuus (esim. Tani & Pyyry 2017), hengailevan nuorten ryhmittymän liikehdinnän ja reittien seuraaminen paikasta toiseen osoittautui käytännössä hankalaksi. Tapasimme toki

jalkautuvan nuorisotyön kanssa samoja ryhmittymiä ensin yhdessä paikassa, sitten toisessa, ja saimme nuorisotyöntekijöiltä paljon tietoa siitä, miten he näkivät nuorten reitit. Pelkästään nuorista koostuvan ryhmän mukana liikkumista emme kuitenkaan päässeet toteuttamaan, sillä kontakti useimpiin hengailijoihin löytyi jalkautuvan nuorisotyön kautta ja tutkijan jättäytyminen yksin nuorten pariin olisi ollut vastoin jalkautuvassa nuorisotyössä noudatettuja käytäntöjä. Näin ollen tekemämme valinnat heijastelevat myös sitä, mitä olemme katsoneet tässä tutkimuksessa kysymyksenasettelumme kannalta tarkoituksenmukaiseksi, toteuttamiskelpoiseksi ja tutkimuseettisesti kestäväksi.

Tutkimusaineisto kerättiin pääkaupunkiseudun kaupungeissa ja Tampereella. Koska koronapandemiaan liittyvät rajoitukset olivat erilaisia eri puolilla Suomea ja eri kokoisissa kaupungeissa, tutkimuksen tulokset heijastelevat erityisesti suurten kaupunkien nuorten tilanteita. Lisäksi on hyvä huomata, että kokemukset korona-ajasta ovat myös aika- ja paikkasidonnaisia (Mayring 2007) ja kokemustieto saattaa muuttua, kun tilanne ja olosuhteet muuttuvat (Golafshani 2003, 603). Oman arviomme mukaan tuloksia voidaan hyödyntää pääkaupunkiseutua ja Tamperetta laajemmin, koska tarkastelimme aineistosta nousseita näkökulmia ja tutkimuksen tuloksia suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Käsityksemme mukaan tämän tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää vastaamaan koronapandemian aikana syntyneisiin ja sen myötä esiin tulleisiin haasteisiin, mutta soveltaa myös tietyn tilanne- ja kaupunkikohtaisin varauksin silloin, jos tai kun seuraavan pandemian aika koittaa.

3. Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja

Sofia Laine, Karla Malm, Eila Kauppinen & Susanna Jurvanen

Tässä luvussa palaamme korona-ajan alkuhetkiin ja seuraamme korona-aaltoja aina maaliskuusta 2020 marraskuulle 2022 nuorten vapaa-ajan näkökulmasta. Luvun on tarkoitus antaa riittävän kattava kehys niistä rajoituksista, joita nuorten arkeen kohdistui kyseisellä aikavälillä pääkaupunkiseudulla ja Tampereella. Luku lähtee liikkeelle koronapandemian eri vaiheiden kronologisella esittelyllä etupäässä nuorten kaupunkitilassa vietetyn vapaa-ajan näkökulmasta. Tämän jälkeen katsomme suomalaisissa kaupungeissa asuvien nuorten erityisyyttä tilastojen valossa korona-ajassa: miltä osin heidän hyvinvointiinsa on tullut poikkeamaa muualla asuvista. Pysähdymme myös maailmanlaajuisen pandemiatilanteen äärelle ennen luvun päättävää filosofisempaa pohdintaa yhteydessä ja vuorovaikutuksessa olemisen tärkeydestä – erityisesti nuoruudessa kasvun ja kehityksen mahdollistamiseksi.

Maaliskuu 2020: nuoruus ja elämä tauolle

Maailmanlaajuisesti koronapandemia käynnistyi joulukuussa 2019. Kiinasta, Wuhanin kaupungista, tauti levisi nopeasti Eurooppaan ja muualle maailmaan. Tartuntatapaukset alkoivat kasvaa Suomessa nopeasti maaliskuussa 2020. Niinpä viruksen eristämiseksi ja tehohoidon kantokyvyn säilyttämiseksi maaliskuussa Suomeen julistettiin poikkeusolot ja valmiuslaki otettiin käyttöön ensimmäisen kerran Suomen rauhanajan historiassa. Valmiuslain astuessa voimaan peruskoululaiset ja opiskelijat siirtyivät kahdeksi kuukaudeksi käymään koulua etänä. Samaan aikaan kaikki julkiset tilat suljettiin. Harrastukset siirrettiin verkkoon ja etäohjaukseen. Yli kymmenen hengen kokoontumiset kiellettiin. (Valtioneuvosto 16.3.2020.) Lisäksi 28.3.–15.4.2020 Uusimaa eristettiin lähes kolmeksi viikoksi muusta Suomesta epidemian hillitsemiseksi (Valtioneuvosto 28.3.2020; 15.4.2020). Valmiuslaki pysyi voimassa noin kolme kuukautta, aina kesäkuun puoleenväliin saakka (Valtioneuvosto 15.6.2020).

Nuorten pitäminen neljän seinän sisällä osoittautui haasteelliseksi tehtäväksi. Nuorisoporukoita alkoi ilmaantua kaupunkikuvaan heti maaliskuun loppupuolella siinä määrin, että media kiinnostui ilmiöstä. Yleisradion 9.4.2020 tekemässä haastattelussa kevätaurinko oli saanut nuoret kokoontumaan ulos pelaamaan koripalloa ja hengailemaan. Osa nuorista kertoi haastattelussa toimittajalle, kuinka harrastusten ollessa kiinni he ehtivät nähdä nyt kavereita jopa enemmän kuin ennen. Nuorten kaikkein

omin vapaa-aika onkin harrastusten ja opiskelun ulkopuolinen aika, jota aikuiset eivät kontrolloi (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 51–53). Nuoret kertoivat pitävänsä yhteyttä kavereihin aktiivisesti myös sosiaalisessa mediassa (Pietilä ym. 2021, 8–9). Nuoret olivat huolissaan erityisesti lähipiiriin kuuluvista riskiryhmäläisistä (Aapola-Kari & Haikkola & Lahtinen 2021).

Ulkona liikkuvat nuorisoporukat ovat aiheuttaneet närää varsinkin sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi Facebookin Lappeenranta-ryhmässä on ihmetelty nuorten mopoilijoiden parveilua kauppohen piholla. Kotkassa poliisi on joutunut puuttumaan nuorten kokoon-tumisiin. Maaliskuun lopulla parikymmentä mopoilijaa kokoontui kauppakeskuksen piha-alueelle. Poliisi kävi kahdesti hajaannuttamassa nuoria. (Yle Uutiset 9.4.2020)

Kun nuorisotilat, kirjastot, ravintolat ja muut nuorten suosimat tapaamispaikat olivat poikkeustilan johdosta kiinni, nuorisotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamiset siirtyivät pitkälti virtuaaliseen maailmaan. Verkkoympäristöjä hyödynnettiin intensiivisesti maaliskuusta toukokuuhun vuonna 2020. Poikkeusolojen päätyttyä kesällä 2020 verkossa tapahtuva työskentely väheni nopeasti, vaikka pandemia itsessään jatkui (Kivijärvi ym. 2022, 36). Huhtikuun 2020 alussa monissa kunnissa ja kaupungeissa nuorisotyöntekijät olivat verkkonuorisotyön lisäksi ryhtyneet jalkautumaan julkiseen ja puolijulkiseen tilaan:

– Me nuorisotyöntekijät emme toimi poliiseina. Emme hajota porukoita, mutta keskustelemme heidän [nuorisoporukoiden] kanssaan, että nyt ei ole viisasta kokoontua isommissa ryhmissä, kertoo Lappeenrannan kaupungin nuoriso-ohjaaja. (Yle Uutiset 9.4.2020)

Jalkautumisen piikki koronakeväässä 2020 näkyy myös nuorisotyön tilastoissa ja aineistoissamme (ks. tarkemmin luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”). Poikkeustilan alettua nuorisotyön oli myös tärkeää välittää viestiä nuorille kokoontumiskielloista ja viruksen leviämisen hidastamisen keinoista. *Osaajat Online*⁴ – nuorisotyön ammattilaisten keskusteluissa jaettiin positiivista viestiä siitä, että pääosin kuntien kadut ja ostoskeskukset olivat lähes autioita. Samalla kerrottiin, että huoltajat ja muut toimijat olivat ilmaisseet arvostavansa nuorisotyön jalkautumista poikkeusajassa, vaikka nuoret olivat pääosin suosituksia noudattaneetkin. Osa kunnista halusikin esimerkiksi toimintatilastoissa erotella poikkeustilan seurauksena tehdyn uudenlaisen jalkautumisen niin sanotusta normaalista jalkautuvasta työstä.

4 [Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan Discordissa toteuttamat, tunnin mittaiset keskustelutuokiot nuorisotyön ammattilaisille.](#)

Edellä siteerattuun uutiseen haastateltiin myös yhtä tämän julkaisun tutkijoista. Jo silloin pyrimme tuomaan esiin nuorisotutkimuksellista näkökulmaa siihen, kuinka oleellinen osa nuoruutta yhteen kokoontuminen vertaisten kanssa on (esim. Junttila 2010; Junttila 2016; Salmivalli 2005). Siirtymä lapsuudesta kohti aikuisuutta vaatii itsenäistymisen mahdollisuuksia, irtiottoja aikuisten katseiden ulkopuolelle, kehittymistä vertaisryhmässä (Aalberg & Siimes 2007, 68–69).

Yhteiskunnassa ja mediakeskustelussa odotettiin jännityksellä pääsiäistä: kuinka suurin joukoin nuoret silloin lähtisivät kaupungille pörräämään. Nuoret eivät kuitenkaan olleet ainoita, joiden oli haasteellista noudattaa matkustamis- ja kokoontumisrajoituksia:

– [Huoltajat voisivat] tuoda esiin sen, että tilanne on kaikille vaikea. Eivät kaikki aikuisetkaan ole pystyneet niin hyvin noudattamaan ohjeita, Laine sanoo viitaten mökkiläisten siirtymiseen mökkipaikkakunnille ja Lappiin matkustaneisiin ihmisiin. (Yle Uutiset 9.4.2020)

Tästä on myöhemmin saatu myös tutkimustuloksia: Kevään 2020 aikana matkapuhelinliittymien avulla Uudellamaalla tehty liikkuvuustutkimus osoittaa ihmisten liikkueneen paljon tavallista vähemmän kaupunkien keskustoissa ja toisaalta paljon enemmän maaseudulle mökeille ja toisille asunnoille (Willberg ym. 2021, 9–10). Kuntien välinen liikkuvuus väheni koko Suomessa maaliskuun 2020 lopussa ja loppukeväänä 10 prosenttia, Uudellamaalla pudotus oli 18 prosenttia. Pudotus oli kaikkein suurinta pääkaupunkiseudulla: 27 prosenttia. (Mt. 6.) Samanaikaisesti oli mobiilidatan avulla nähtävissä jopa 70 prosentin nousu väestön määrässä Uudellamaalla niissä kunnissa, joissa on paljon kesäasutusta (mt. 11). Suomalaiset siis muuttivat toisiin asuntoihinsa, varsinkin pääkaupunkiseudulta syrjäseudulle, vaikka Suomen hallitus ohjeisti olemaan liikkumatta eri paikkakunnille.

Ensimmäisestä tartunta-aallosta selvittiin, ja toukokuussa 2020 yhteiskuntaa ryhdyttiin hitaasti avaamaan. Touko-kesäkuussa Suomen hallitus esitteli hybridistrategian, jossa ajatuksena oli testaaminen, jäljittäminen, eristäminen ja hoitaminen. Hybridistrategia tarkoitti siirtymistä alueellisiin ja paikallisiin rajoitustoimenpiteisiin, jolloin kunnat ja kuntayhtymät olivat vastuussa oman alueensa tartuntatautien torjunnasta (Tartuntatautilaki 2016/122). Uudessa strategiassa aluehallintovirastot (AVIt) ja sairaanhoitopiirien koordinoimat alueelliset työryhmät tarkastelivat rajoitusten tarvetta säännöllisesti tartuntatautilain mukaisesti ja tekivät alueelliset suositukset sen pohjalta (Voipio-Pulkki 2020). Näin ollen tästä eteenpäin sulkutoimet poikkesivat toisistaan epidemiatilanteen mukaan ja alueittain – pääkaupunkiseudulla on ollut eniten tartuntatapauksia, ja tämä teksti keskittyykin jatkossa pääkaupunkiseutuun. Tampereen, pääkaupunkiseudun ulkopuolisen tutkimuskaupunkimme, sulkutoimenpiteet ja koronaohjeet ovat liitteen 3 taulukossa 7 pääkaupunkiseudun rinnalla. Liitteiden 4–6 kuvioista voi nähdä tauti- ja rokotustilanteen kehittymisen keväästä 2020 marraskuuhun 2022.

Syysy 2020: toinen aalto nousee

Syys-lokakuussa 2020 käynnistyi Suomessa epidemian toinen aalto. Siinä yhteydessä oli hyvin selvästi nähtävissä, kuinka koronaviruksen ilmaantuvuus oli pääkaupunkiseudulla aivan eri tasolla kuin muualla Suomessa: *Verkkouutisten* 13.10.2020 julkaiseman artikkelin mukaan kahden viikon aikana lokakuun 2020 alussa uusia covid-19-tapauksia kirjattiin Hus-alueella 1293, Vaasassa 458, Varsinais-Suomessa 140 ja Pirkanmaalla 109 kappaletta (*Verkkouutiset* 13.10.2020). Alueelliset erot olivat merkittäviä. Syksyn aikana saatiin jo tietoja siitä, kuinka pohjoismaisessa katsannossa koronatartuntoja oli ollut enemmän kaupunkien sosioekonomisesti heikommilla alueilla (Sigurjónsdóttir ym. 2021). Myöhemmin syksyllä koronaepidemian havaittiin jo tuottaneen alueellisia eroja väestön hyvinvointiin, esimerkiksi sosiaaliviranomaiset arvioivat väestön kokonaishyvinvoinnin heikommaksi Uudellamaalla kuin muualla Suomessa pandemian ensimmäisenä keväänä (Eronen ym. 2020, 65–66).

Pääkaupunkiseutu siirtyi syys-lokakuussa 2020 kiihtymisvaiheeseen, mikä johti muun muassa harrastusryhmien kokojen pienentämiseen ja yli 15-vuotiaille asetettuun maskiedellytykseen – paitsi liikunnan aikana (ks. Liite 3 ja Helsingin kaupunki, koronatiedotteet media-aineistoista). Vain viikkoa myöhemmin pääkaupunkiseutu siirtyi leviämisvaiheeseen ja sulkutoimenpiteet laajenivat: nyt ne koskivat yli 20-vuotiaiden vapaa-ajan toimintaa. Jälleen viikkoa myöhemmin, marraskuun lopulla, kulttuurikeskukset, museot, nuorisotilat ja sisäliikuntapaikat suljettiin pääkaupunkiseudulla – kirjastot jatkoivat palvelemista rajoitetusti, lukusalit suljettiin. Ulkoliikuntatoiminta sai jatkua alle 20-vuotiailla. Tämä sulkutila jatkui aina tammikuun 2021 loppuun, jolloin osa hankkeen tutkijoista oli jo jalkautunut kaupunkitilaan jalkautuvan nuorisotyön mukana:

Lähdemme nelisin liikkeelle, jalkautuvan nuorisotyön pari ja tutkijapari. Meillä kaikilla neljällä on nuorisotyön liivit päällä. Noin kello 18 Asematunnelin Kompassiaukion ylätasolla kolme kundia⁵ tulee juttelemaan. Heistä yksi käy valmistavaa peruskoulua etänä. Nuori kertoo, ettei pidä etäopiskelusta, ”haluan kouluun”. Toinen nuori kertoo käyvänsä toista astetta. Samalla tavoin myös siellä opetus on etänä, eikä nuori pidä siitä lainkaan. Hänkin haluaisi takaisin kouluun. Suomea juuri oppineelle on lähes mahdotonta ymmärtää opetuksesta mitään verkon ylitse. Kolmas nuori vetäytyy sivummalle toisen [jalkautuvan nuorisotyön tekijöiden] kanssa.

Kysymme kahdelta muulta nuorelta, mitä he toivovat, mistä haaveilevat. ”Koronaa edeltänyt kesä (2019), sellaisesta haaveilen”, vastaa toinen. ”Paikat auki, maskit pois”, vastaa toinen, ”ja uimahallit auki”. Kundit kertovat, että ”Nyt ollaan kaikessa säässä ulkona, silloinkin kun oli 20 astetta pakkasta.”

5 kundi = poikaoletettu; mimmi = tyttöoletettu

Jatkamme matkaa [kauppakeskus] Triplaan. Siellä kolme kundia tulee vastaan. Kertovat olleensa yksityisellä salilla treenaamassa, tulevansa sieltä. Kaksi heistä pelaa lätkää, odottavat toisissaan, että harrastukset aukeavat ensi viikolla. ”15–16 vuotta on yleisin alaikäraja yksityisille saleille, sitä nuoremmat ei oo voinu treenaa sielläkään”, nuoret kertovat. ”Meille ei oo ongelma treenata ulkona, mutta pikkuisemmille on”, he jatkavat. Kundien lähdettyä nuorisotyöntekijä reflektoi: ”Näissä koronarajoituksissa kaikilla ei ole mahdollisuuksia jatkaa harrastamista, vaikka on lahjakas, nuoria putoaa pois.” Nuorisotyöntekijä kertoo, että toisilla huoltajilla on varaa kuskata nuoria pääkaupunkiseudun ulkopuolelle treenaamaan sisätiloihin, sinne missä hallit vielä ovat auki. Toiset putoavat, kun perheen talous on koronan takia romahtanut, eikä harrastusmaksuihin ole enää rahaa. Kolmannet eivät jaksaa treenata yksin kotona. Illan aikana tulee vahvasti esiin, kuinka osa nuorista odottaa todella paljon, että harrastuspaikat aukeaisivat.

Olen ollut todella murheellinen Koskelan tragediasta ja huolissani nuorten tilanteesta yleisemmällä tasolla, oli myös voimauttavaa nähdä nuoria hengaamassa ja viettämässä koronatilanne huomioiden kuitenkin varsin virkistävää ja koululle/etäopiskelulle vastapainoista ja heille mieluisaa vapaa-aikaa kaupunkitilassa kavereiden kanssa. Ottivat rauhallisesti. Ymmärrän nyt, että emme tavoita täältä niitä nuoria, joilla ei ole kavereita, joiden kanssa hengaila. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2021)

Jalkautumisen jälkeisellä viikolla, tammikuun 2021 lopussa Yleisradio (Yle Uutiset 30.1.2021) haastatteli Vantaan nuorisopalveluiden päällikköä (1.1.2023 alkaen nuorisaja yhteisöpalvelujohtaja) Hannu Rusamaa, joka sanoo uutisessa haluavansa noudattaa tartuntatautispesialistien ohjeita, koska hänellä ei ole sen alan asiantuntemusta, mutta hän myös lisää:

– Yhteiskunnallisen tarpeen näkökulmasta nuorisotilat pitäisi avata tiukoin turvatoimin. On paljon nuoria, joilla ei ole mitään harrastusta eikä mitään paikkaa mennä.

Lasten sosiaalisen vapaa-ajan puolustajia oli myöhemmin enemmänkin. Esimerkiksi Teemu Laajasalon (2022) toimittamassa kirjassa *Uusi alku. Elämää kulkutaudin muuttamassa maailmassa* Seida Sohrabi toteaa:

Lasten sosiaalisten taitojen, mielihyvän ja hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää, että he pääsevät harrastamaan, näkemään luokkatovereitaan ja vahvistamaan sosiaalisia taitojaan. Erilaiset tilanteet opettavat ja saavat aikaan välittäjäaineita ja hormoneja, kuten serotoniinia, joka on välttämätöntä lasten terveille kasvuille. Lapset eivät voi oppia ja kasvaa eikä heistä voi tulla vastuullisia aikuisia, elleivät he pääse näkemään ja kokemaan aitoa elämää. (Sohrabi 2022, 82–83.)

Helmikuu 2021: kolmas aalto sulkee kaupungit

Helmikuussa 2021 nousi kolmas koronavirusaalto, johon Suomen hallitus vastasi tiukimmilla alueellisilla rajoituksilla, osittain sulkutoimilla (Valtioneuvosto 25.2.2021). Toimet kohdistettiin pahimpiin tautialueisiin – kaupunkeihin. Helmikuun 2021 alusta pääkaupunkiseudulla oli reilun kolmen viikon ajan sallittua toteuttaa rajatusti alle 20-vuotiaiden liikunta-, kulttuuri- ja nuorisoharrastustoimintaa. Toiminnassa oli noudatettava muun muassa seuraavia periaatteita:

- Harrastusryhmän kokoonpano on vakiintunut ja perustuu ennakoilmoittautumiseen. Tilat avataan vain varattuja vuoroja varten eikä avoimelle käytölle.
- Toiminnalle on laadittava kaupungille toimitettava terveysturvallisuussuunnitelma.
- Työpajoja tai kerran järjestettäviä kursseja ei järjestetä.
- Toiminnassa noudatetaan viranomaisten, ja liikunnan osalta lisäksi Olympiakomitean antamia terveysturvallisuusohjeita turvaetäisyyksistä, käsihygieniasta ja kasvomaskien käyttämisestä.
- Ohjaajat ja 12 vuotta täyttäneet osallistujat käyttävät kasvomaskia, mikäli henkilöllä ei ole terveydellistä estettä kasvomaskin käyttämiselle. Kasvomaskin käyttöä edellytetään muulloin paitsi urheilusuoritusten aikana.
- Toiminta toteutetaan tavalla, jossa lähikontaktit voidaan välttää tai ne vähenevät merkittävästi.
- Harrastusryhmän koko on mitoitettava niin, että osallistujat voivat säilyttää turvavälin. Suurissa tiloissa voi toimia useampi ryhmä kuitenkin siten, että ryhmät eivät ole keskenään kontaktissa. (Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia 27.1.2021)

Kuten listasta käy ilmi, ei matalan kynnyksen harrastustoiminnan tarjoaminen ollut mahdollista. Ennakoilmoittautuminen vaadittiin eikä kertaluonteista toimintaa sallittu. Helmikuun lopulla sulkutila kiristyi ja edellä esitetyin ehdoin voitiin järjestää ainoastaan 12-vuotiaiden ja tätä nuorempien ohjattua harrastustoimintaa. Avointa toimintaa nuorisotaloilla ei järjestetty. Myöhemmin, lokakuussa 2021 haastateltu nuorisotyöntekijä reflektoi kyseistä ajanjaksoa:

Nuorisotyöntekijä: [...] sitten kun jalkauduttiin niin ainahan se keskustelu [nuorten kanssa] oli, että ”millon talot aukeaa”. Että sitä odotettiin kovasti ja osa on korona-aikana mitä kertoivat niin sit kun ne koulutkin oli täysin kiinni, sitä etäopiskelua, siitä moni pitikin että oli etänä, mutta moni ei sitten tykännyt, että ois halunnut sitä yhteisöllisyyttä ja kouluihin kun nuorisotalotkin oli kiinni tuntu et ei sit oo mitään.

Mutta heitä [nuoria] tavattiin sit koko [kaupungissa] ilmeisesti mitä on ollut tossa keskustan alueella ja kauppakeskuksissa niin kauan kun niissä sai olla niin nuoriso oli niissä aika paljon. (Haastattelu 4)

Me tutkijat jalkauduimme seuraavan kerran helmikuun puolivälissä:

[Kauppakeskus] Redin skeittiparkki on kiinni ja se on vähentänyt paljon nuorten hengailua Redissä. Koronan takia kauppakeskus Columbuksesta on viety penkit pois. Neljä mimmiä, kaikilla maskit päässä, kävelevät ohitsemme – hetkeä myöhemmin palaavat paistotuotepussit kädessä. Muilla nuorilla ei juurikaan ole tänä iltana maskeja. ”Onko perjantai maskivapaa iltä”, pohdin ääneen. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2021)

Maaliskuun 2021 alussa hallitus julisti toisen kerran koronapandemian aikakaudella poikkeusolot (Valtioneuvosto 1.3.2021), muttei ottanut käyttöön valmiuslakia. Hallitus valmisteli maaliskuun 2021 lopulla maskipakkoa ja liikkumisrajoituksia pahimmille tautialueille, kumpaakaan ei lopulta toteutettu hallituksen toimesta.

Joonas Kytö: *Ministerit ja THL*⁶

Suosituksista taas pakkoihin
Ne antoi ministerille vinkin
Paluu takaisin alkoi
Kuka sitä vanhaa jaksoi
En minä, et sinä, ei hän
Jäädään nyt kaikki tähän
Rätti naamalla mennään ulos
Ei ministereitä ilahduta tulos

Monet kunnalliset ja yksityiset toimijat ryhtyivät aktiivisemmin edellyttämään maskien käyttöä omissa tiloissaan. Kolmas aalto saavutti huippunsa maaliskuun puolivälin jälkeen. Maaliskuun lopulla 2021 lapsiasiavaltuutettu (LAPS/16/2021) otti kantaa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta. Nostamme tähän lausunnosta muutaman kappaleen, jotka erityisesti liittyvät nuorten vapaa-aikaan (alleviivaukset luvun kirjoittajien):

⁶ Ks. myös teokset *Muutoksia, Sukulaiset ja Mahdollisuuksia* luvusta 6: ”Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa” sekä teos *Yhteishausta* kirjoituksesta ”Näkökulmia nuorille suunnatun kilpailun teoksiin”. Lisäksi teos *Tunneista pimemyteen* on kirjan takakannessa.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 31 artiklan mukaan lapsella on oikeus vapaa-aikaan, leikkiin, ikänsä mukaiseen virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut valtioiden velvollisuutta kunnioittaa 31 artiklan mukaisia lapsen oikeuksia ja alleviivannut sitä, että oikeus leikkiin, virkistystoimintaan, lepoon, vapaa-aikaan ja kulttuuri- ja taidetoimintoihin osallistumiseen koskee kaikenikäisiä lapsia.

Komitea on erikseen ottanut kantaa artiklan 31 mukaisten oikeuksien toteutumisen tärkeydestä myös nuoruusiässä: valtioiden tulisi panostaa toimenpiteisiin, joilla puututaan kaikkialle levinneisiin kielteisiin asenteisiin, jotka kohdistuvat erityisesti nuoriin ja rajoittavat heidän mahdollisuuksiaan nauttia 31 artiklan mukaisista oikeuksistaan. Nuorten tarvetta sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yhdessäoloon toisten nuorten kanssa on kunnioitettava siksikin, että sosiaalinen kanssakäyminen on välttämätöntä nuorten kehityksen kannalta edesauttaen esimerkiksi identiteetin ja yhteenkuuluvuuden löytämistä.

Mikäli kokoontumisesta tulee esityksen mukaisesti rangaistavaa ennen vuotta 2008 syntyneille, on tämä omiaan aiheuttamaan erityistä haittaa nuorisoikäisille. Esityksessä myönnetään esimerkiksi sosiaalisten tilojen sulkemisen kielteinen vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin, mutta esitetään, että lyhyen keston vuoksi rajoitusten vaikutukset jäävät kohtalaisen pieniksi (s. 49). Nyt esitetyt rajoitukset liikkumisvapautteen ovatkin verrattain lyhytkestoisia, mutta on muistettava, että erilaisia, huomattavasti lasten ja nuorten elämään vaikuttavia, rajoituksia ja suosituksia on ollut voimassa jo vuoden ajan. Se on lapsen ja nuoren elämässä todella pitkä aika.

Kolmannen aallon rajoituksia ryhdyttiin lieventämään vaiheittain alueiden tautitilanteet huomioiden huhtikuun 2021 kolmannelta viikolta alkaen (Valtioneuvosto 21.4.2021). Pääkaupunkiseudulla avattiin huhtikuun kolmannelle viikolle 20-vuotiaiden ja sitä nuorempien ohjattu liikuntaharrastustoiminta ulkona. Viikkoa myöhemmin, huhtikuun lopulla, avattiin 20-vuotiaiden ja sitä nuorempien ohjattu sisäharrastustoiminta ja nuorisotiloja. Huhtikuussa jalkauduimme kaupunginosaan, jossa meille kerrottiin, että ”Tämä on ollut pitkään koronan punainen alue, nuoret eivät ole saaneet vanhemmilta lupaa mennä edes ulos kavereiden kanssa” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2021). Suomen hallituksen asettamista epidemian hillinnän toimenpidetasoista luovuttiin toukokuussa 2021 ja siirryttiin alueelliseen päätöksentekoon (Valtioneuvosto 21.4.2021; Voipio-Pulkki ym. 2021). Tampereella avattiin toukokuussa museoita ja kulttuuritiloja ja kesäkuun alussa loput liikuntapaikkojen sekä uimahallien ja maauimaloiden rajoitukset poistuivat. Kesäkuun 2021 alusta kirjastoja, museoita, maauimaloita ja uimahalleja avattiin myös pääkaupunkiseudulla rajoitetusti. Julkisten tilojen ja harrastustoiminnan avaamisessa noudatettiin ”lapset ja nuoret ensin” -periaatetta sekä huomioitiin koronakriisin aikana korostetusti kärsineitä ryhmiä. Kesäkuun lopulla kaupunkien

sisäliikuntatilat avattiin rajoitetusti pääkaupunkiseudulla. Kuitenkin kesällä 2021 peruuntui paljon nuorillekin merkittäviä tapahtumia (esim. Tubecon 21.–22.8.2021), sillä yleisötilaisuuksien koronarajoituksia oli edelleen voimassa, vaikkakin niitä lievennettiin kesän aikana (Sosiaali- ja terveysministeriö 22.6.2021).

Rokotusten saannissa oli koko kevään 2021 haasteita, ja Suomen hallitus linjasi, että rokotteita annetaan perusterveille henkilöille ikäryhmittäin (Yle Uutiset 16.6.2021). Kaikkien 12–17-vuotiaiden rokottaminen covid-19-tautia vastaan aloitettiin vaiheittain toukokuussa 2021, ja vahvistusrokote (ns. toinen rokote) annettiin 6–12 viikkoa ensimmäisen rokotteen jälkeen (Tapiainen ym. 2022). Helsingissä 16–24-vuotiaiden ja Tampereella 22–24-vuotiaiden ikäryhmän koronarokotukset käynnistyivät juhanusviikolla 2021. Tampereella yli 16-vuotiaat pääsivät varaamaan rokotuksen heinäkuun alussa. Syksyllä 2021, syyslukukauden alkaessa, peruskouluissa, toisen asteen oppilaitoksissa ja korkeakouluissa ryhdyttiin myös antamaan rokotuksia oppilaille ja opiskelijoille (esim. STT 6.8.2021).

Elokuun 2021 alusta pääkaupunkiseudun sisäliikuntapaikkoihin pääsi kuntoilemaan aiempaa enemmän itsenäisesti. Silloin lähdimme jälleen kesäisen helteiseen kaupunkitilaan jalkautuvan nuorisotyön mukana:

Aloitamme illan kahvittelemalla ja keskustelemalla nuorten tilanteesta jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden silmin. Jalkautuvat tuovat esille nuorten huonovointisuuden koronatilan yhä pitkittyessä. [...]

[Helsingin keskustakirjasto] Oodin edessä on paljon nuorisoa: katukorista pelataan ja ympärillä nuorisoa istuskelee ja parveilee. Yhtäkkiä ryhmä mimmejä lähestyy jalkautujia: ”Hei tolla on korona! Sanottiin sille, että sen pitää mennä himaan.” Selvästi tauti jyllää nyt alaikäisten joukoissa, ja samalla terveysturvallisuudesta lipsutaan. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, elokuu 2021)

Syksy 2021: Omikron saapuu, tartunnat kasvavat ennätyslukemiin

Tartuntojen määrät jatkoivat syksyllä kasvuaan, mutta silti liikuntatilojen käyttöön ja harrastustoimintaan liittyvät rajoitukset purettiin kokonaan 1.10.2021 alkaen. Samanaikaisesti Suomen hallitus ja sosiaali- ja terveysministeriö valmistelivat kansallista koronapassia, joka otettiin Suomessa käyttöön lokakuun puolivälissä 2021. Lauantaista 16.10.2021 alkaen passin esittämistä edellytettiin niissä tiloissa ja toiminnoissa, joita koskevia rajoituksia oli voimassa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022a). Tiedotus rajoitustoimista löytyi aluehallintoviraston tai kunnan verkkosivuilta. Poikkeuksena olivat ravintolarajoitukset, joista päätti Suomen hallitus. (Mt.)

Nuorisotyöntekijä: Sitten kun saatiin nämä nuorisotalot jälleen auki oli jopa yleisöryntäys, vois sanoa että jotenkin selkeästi odotettu sitä että päästään taas takasin pitkästä aikaa, ja oli myös aikuisen ohjaajan tarve eli paljon keskustelua sitten ja kertoivat mitä ovat tehneet [...]. Tässä [nuorisotalolla] mitä me kohtaamme on iloisia [nuoria], että tosiaan on sitten avautunut paikat, on tietysti siitä pientä jännitystä. Meillä on täällä talolla myös tää tanssitoiminta eli harrastustoiminta tämän avoimen toiminnan lisäksi, eli on myös pientä jännitystä siitä, että ei kai taas mee kiinni, kun syksy alkaa tulla ja erilaiset virukset ja bakteerit jyllää, että mistä sen [koronaviruksen] erottaa sitten. On myös maskin käytössä tämmöstä sosiaalista painetta, että jos on nuoria, jotka ei voi sairauden takia maskia käyttää, he miettivät sitten, että miltä näyttäytyy ja ovat jättäytyneet harrastustoiminnasta pois sen takia, että on semmosta sosiaalista painetta, haluavat olla valmiutuneita ja käyttää mutta jos eivät pysty siitä on tullut semmonen mitä ei ajatellutkaan, että miksi ei oo sitten harrastanu. Et sinänsä, ku tääki tästä nyt poistuu tää, että on tullut suositukset, että sitä ei oo enää pakko [käyttää, maskia], niin se myös mahdollistaa enemmän talolle tulijoita. (Haastattelu 4)

Marraskuussa 2021 koronatartuntalukemat jatkoivat nousuaan. Tällä kertaa syynä oli nopeasti leviävä ja tarttuva uusi omikron-koronavirusmuunnos (B.1.1.529). Pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmä linjasi 23.11.2021 alkaen, että maskin käyttöä suositeltiin vahvasti kaikille 12-vuotiaille sekä sitä vanhemmille kaikissa julkisissa sisätiloissa ja liikennevälineissä, joissa oleskeli muita ihmisiä (Helsingin kaupungin koronatiedotteet 23.11.2021). Viikkoa myöhemmin suositeltiin uusia rajoituksia yleisötilaisuuksiin.

Kysyn nuorisotyöntekijältä, joka on jalkautunut jo kuusi vuotta eri tahojen alaisena, mikä on korona-aikana ollut toisin vai onko mikään. [...] Nuorten ryhmäkoontumisesta on tullut niin paheksuttua, että sivulliset soittavat poliisiin nuorisotyöntekijän arvion mukaan selvästi helpommin kuin ennen – silloinkin, kun kyseessä ei ole muuta kuin nuoret, jotka viettävät aikaa ryhmässä. [...] Kertoo, miten koronan alkuvaiheessa koko keskusta oli aavemaisen autio [...]. Kauppakeskuksista nuoret häädettiin tehokkaasti pois, joten hengailu tapahtuu nyt ulkona. Nuorisotyöntekijät puhuvat myös siitä, että nuoria on alettu pitää vaarallisempina ja että jalkautuvaa työtä tekeviltä kysytään aiempaa enemmän, pelottaako heitä tehdä työtään. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Joulukuun alussa otettiin koronapassi käyttöön pääkaupunkiseudulla myös urheilu-, kulttuuri- ja muissa vapaa-ajan tapahtumissa ravintoloiden lisäksi (Helsingin kaupungin koronatiedotteet 3.12.2021). Tartuntojen määrät jatkoivat kohoamista ennätyskorkeisiin lukemiin:

Kysyn, haluaisiko Janina⁷ käydä kahvilla kävelyn loppuksi. Janina epäroi, mutta sanoo sitten, että kotona on sovittu kontakteja välteltävän koronatilanteen takia ja tästä syystä ei tahdo kauppakeskukseen eikä kahville. Päätämme siis jättää kahvit välistä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, joulukuu 2021)

Törmäämme tupakalta tulevaan Anniin ja tämän kaveriin. Anni on hermostunut, sillä hän on saanut isältään viestin, jossa tämä kertoo olevansa [kauppakeskuksessa] ja nähneensä Annin. Anni kertoo tämän ja vetää samalla laukustaan maskin esiin, alkaa sovittelua sitä kasvoilleen. Hän on nyt ainoa porukasta, jolla on maski. Sitten Anni saa toisen viestin ja ilmeisesti huojentuu vähän; tulkitsen, että viestin sävyistä on pääteltävissä, ettei ainakaan nuoren tupakallakäyntiä ole havaittu. [...] Tauolla kysyn, tulkitsinko nuorisotyöntekijän mielestä oikein, että Anni laittoi maskin nimenomaan siksi, että kuuli isänsä olevan kauppakeskuksessa. ”Legit tulkinta”, nuorisotyöntekijä sanoo ja kertoo Annin ihan sanoneenkin, että ”mä laitan tän maskin nyt kun ne on täällä”. Hermostumisen syy oli siis ilmeisesti sekä tupakoinnista että maskittomuudesta kiinnijäämisen mahdollisuudet. [...] Anni on täällä, hakeutuu taas juttelemaan. Hän on saanut isältään jälleen viestin. ”Mun isä ragee kun mä oon täällä enkä Sannilla enkä käytä maskia.” ”No pitiks sun olla Sannilla?” Ei vastausta, nuori katsoo puhelintaan ja keskittyy siihen. Sanoo sitten, että isän asenne tuntuu stalkkaamiselta. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Maskittomuuden ja tupakoinnin rinnastuminen osoittavat kouriintuntuvasti, että tieto tiettyjen käytäntöjen epäterveellisyydestä tai riskeistä ei välttämättä tuota toivottua lopputulosta. Seurauksena voi olla epäterveellisen tavan tai käytännön sinnikkäämpi salaaminen aikuisilta. 2020-luvulla lienee perusteltua väittää, ettei kukaan tupakoi tietämättä siitä seuraavista terveyshaitoista. Tällöin on pääteltävä, että tupakoinnilla on nuoren silmissä vetotekijöitä, joiden täytyy olla voimakkaampia kuin tieto tavan haitallisuudesta. Voisiko samaa sanoa uusien kontaktien haalimisesta kauppakeskuksissa, maskittomuudesta ja turvavälien noudattamatta jättämisestä?

Nuorisotyöntekijät puhuvat siitä, miten tyhjillään kauppakeskukset olivat keväällä 2020, kun koronataapauksia oli vajaa sata. Nyt puhutaan tuhansista, mutta kauppakeskus on silti täynnä väkeä. [...] Sitten poliisi kääntyy puoleeni: ”Mitäs sinä tutkit?” Olen siis ensi kertaa tutkijaliivissä, tulen tunnistetuksi tutkijana. Kerron saman kuin nuorille. Poliisi sanoo, että keväällä 2020 koko kaupunki tyhjeni, ”jäljelle jäivät vain rosvot ja nistit, ja tuntui, ettei muita kaupungissa ollutkaan, nyt kaupunki tuntuu palanneen aika normaaliksi”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

7 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nyymeiksi.

Huhtikuussa 2022 myös pääkaupunkiseudulla alueen kouluihin, korkeakouluihin ja muihin oppilaitoksiin annetut erilliset maskinkäyttösuositukset päättyivät. Tämän jälkeen aluehallintovirastojen ja kaupunkien koronaviestintä väheni merkittävästi. Heinäkuussa 2022 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tiedotti, että maailmanlaajuisesti on siirrytty koronapandemiasta endemiaan: ”Tämä tarkoittaa, että virusta esiintyy kaikkialla maailmassa jatkuvasti vaihtelevalla ilmaantuvuudella ja näemme kausivaihtelun mukaisesti toistuvia epidemioita. Hyvin todennäköisesti tämä tulee jatkumaan vuosi vuodelta.” (THL 27.7.2022.)

Nuoruus korona-ajan kaupungeissa on ollut erityisen vaikeaa

Nuorisotutkimusseuralla oli pandemian aikana käynnissä tilasto tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana: tiedonkeruukierrokset toteutettiin alkusyksystä 2020, alkukesästä 2021, loppuvuonna 2021 ja keväällä 2022. Nämä tulokset on raportoitu Näkökulma-tekstien sarjassa ”Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä” (Nuorisotutkimusseura). Alix Helferin ja Sami Myllyniemen kirjoitus (2022) käsittelee nuorten koronakokemuksia alueellisesti. Tuloksista ilmenee, ettei aluehallintovirastojen tasolla lasten ja nuorten näkemyksissä koronarajoitusten ja muiden kokemusten myönteisyydestä tai kielteisyydestä ollut eroja. Sen sijaan nuorten omista kokemuksista oli selviä eroja asuinalueen tyyppin mukaan: suurissa kaupungeissa ja erityisesti keskustoissa etäopetuksen, sosiaalisten kontaktien välttelyn sekä kirjastojen ja elokuvateattereiden sulkemisen vaikutukset oli koettu kielteisemmin kuin muualla maassa. Maaseutuympeäristössä asuvien lasten ja nuorten kokemukset olivat keskimääräistä myönteisempiä riippumatta siitä, missä päin Suomea he maantieteellisesti ottaen sijaitsivat.

Tulos on merkittävä tämän tutkimuksen näkökulmasta: voidaan ajatella, että tutkimamme nuoret pääkaupunkiseudulla ja Tampereella kuuluvat siihen nuorten valtakunnalliseen joukkoon, joka on kokenut koronan vaikutukset kielteisimmän. Rajoituksia oli niissä enemmän kuin pienemmissä kaupungeissa, ja rajoitukset jatkuivat Suomen suurimmissa kaupungeissa pisimpään. Koronatiedonkeruussa tavoitettu ajallinen muutos koronarajoitusten koetuissa vaikutuksissa oli pääosin pientä. Etätyön sekä ravintoloita ja kahviloita koskevien rajoitusten kielteiset vaikutukset lisääntyivät ensimmäisen ja toisen tiedonkeruukierroksen välillä, mutta kehitys vaikutti pysähtyneen kolmanteen kierrokseen mennessä. Sen sijaan sosiaalisten kontaktien välttämistä koskevan ohjeistuksen kielteiset vaikutukset olivat jatkaneet kasvuaan kolmannelle haastattelukierrokselle syksyyn 2021 saakka. (Helfer & Myllyniemi 2022.)

Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn tuloksissa ilmeni, kuinka varsinkin työtöillä yksinäisyys on lisääntynyt jyrkästi korona-ajan pitkittyessä. Samoin alakuloisuuden, ahdistuksen ja pelon tuntemukset sekä ajatus siitä, että korona-aika jättää pysyviä jälkiä, ovat varsinkin työtöillä ja nuorilla naisilla yleistyneet. (Helakorpi & Kivimäki

2021.) Nämä tulokset ovat linjassa muiden tutkimusten kanssa, esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisen arvion (6.4.2022) mukaan nuorten jo muutenkin vuosia yleistynyt ahdistuneisuus- ja masennusoireilu kääntyi entistä jyrkempään kasvuun koronapandemian alkuvuosina. Taustalla on monia syitä mutta myös erilaisia vaikutusmekanismeja.

Helferin ja Myllyniemen tutkimuksessa (2022) isojen kaupunkien keskustoissa asuvat nuoret raportoivat muita selvästi enemmän yksinäisyyttä sekä alakuloisuutta, ahdistusta tai pelkoa. Erot etenkin maaseutuympäristöissä asuviin olivat suuria. Suurten kaupunkien keskustojen nuoret olivat muita useammin myös sitä mieltä, että korona-aika jättää pysyvän jäljen heidän elämäänsä. Helferin ja Myllyniemen tutkimuksen tulokset osoittavat, että pandemia iski vuosina 2020–2021 kovemmin Helsinki–Uusimaa-alueelle kuin muuhun Suomeen, keskustoihin kovemmin kuin harvemmin asutuille alueille. Etelä-Suomen aluehallintovirastoalueella oli koettu suhteessa enemmän karanteenissa olemista ja sosiaaliset koronarajoitustoimet koettiin kielteisemmin kuin muilla alueilla. (Helfer & Myllyniemi 2022.)

Korona – pandemioiden aikakauden alku?

Hallitustenvälinen luonnon monimuotoisuus- ja ekosysteemipalvelupaneeli IPBES julkaisi 2020 syksyllä raportin siitä, kuinka biodiversiteetin heikkeneminen johdattaa ihmiskunnan pandemioiden aikakaudelle: covid-19 ja influenssavirus ovat esimerkkejä zoonooseista, jotka syntyvät, kun villieläimet, karja ja ihmiset ovat yhteydessä toisiinsa ja mikrobit vaihtavat omistajaa. Maailmassa on arviolta 1,7 miljoonaa tunnistamatonta virusta, joista noin 600 000 – 800 000 todennäköisesti voivat vaikuttaa ihmiseen. Todennäköisesti seuraavat pandemiat saavat alkunsa nisäkkäistä (erityisesti lepakoista, jyrtsijöistä tai kädellisistä), joistakin linnuista (erityisesti vesilinnuista) sekä lihakarjasta (esimerkiksi sioista, kameleista tai siipikarjasta). (IPBES 2020.)

IPBES:n raportissa kerrotaan, että pandemioiden riski lisääntyy tällä hetkellä maailmassa nopeasti: arviolta viisi uutta sairautta ilmaantuu vuosittain. Näillä kaikilla on potentiaalia kehittyä pandemiaksi. Syynä tähän ovat ensisijaisesti ihmisen ympäristölle aiheuttamat muutokset, esimerkiksi muutokset maankäytössä, laajentunut maanviljely, villieläinkauppa ja -kulutus. Lisäksi ilmastonmuutos lisää virussairauksien leviämistä, kuten esimerkiksi puutiaisaivokuumeen lisääntyminen Pohjoismaissa indikoi. Biodiversiteetin hupeneminen on yhteydessä ihmisen tekemiin ympäristön muutoksiin ja lisää osaltaan riskejä zoonooseihin. (IPBES 2020.)

Vuosina 2020–2022, varsinkin tiukkojen koronarajoitusten aikoina, kaupunkitilassa ei olla nähty samassa mittakaavassa joukkokokoonantumisia (esim. mielenosoituksia ja kansanjuhlia) kuin aiempina vuosina. Mielenosoitusoikeuden rajoittamisen

koronapandemian tiukimpien rajoitusten aikaan nähtiin myös heikentävän kansalaisten perusoikeuksia. Mielenosoituksia kuitenkin korona-aikana järjestettiin, poikkeustilanne oli myös poliisille vaativa (Aapio 2022, 29).

Yksi jatkotutkimusaihe olisikin haastatella nuoria, jotka ovat koronarajoitusten aikana, mutta myös niitä ennen tai niiden jälkeen, osallistuneet mielenosoituksiin, ja kerätä heiltä kokemustietoa koronarajoitusten vaikutuksista aktivismiin. Tutkimuksemme osallistuneet nuoret eivät kertoneet osallistuneensa kulttuurialan pitkään jatkuneita sulkutiloja kritisoineisiin mielenosoituksiin eivätkä myöskään koronan vuoksi asetettuja rajoitustoimenpiteitä muutoin kritisoineisiin tai rokotuskriittisten mielenilmauksiin. Myös perjantaiset koululaisten ilmastolakot siirtyivät koronarajoitusten ajaksi verkkoon (Sorice & Dumitrica 2021). Elokapinalla oli joitakin mielenilmauksia kaupunkitilassa Helsingissä ja Tampereella koronarajoitustoimenpiteiden aikoihinkin (ks. myös Siltala 2022, 681).

Kun poikkeustila julistettiin Suomeen maaliskuussa 2020, tehtiin se ensimmäisen kerran rauhan ajan Suomessa. Mediassa ja sen ulkopuolella puhuttiin virussodasta, jota vastaan on taisteltava yhdessä – sairaanhoitajat koronaosastoilla eturintamassa. Puhuttiin myös virussotien aikakauden alusta. Keväällä 2022 Eurooppaan saapui myös perinteisempi sota Venäjän hyökätessä Ukrainaan. Nykynuoret ovat kohdanneet huolikasaman: ilmastohätätila, virussota, eurooppalainen sota. Joissakin yhteyksissä on puhuttu jopa kriisien aikakaudesta (esim. Granlund 2022). Mikko Dufvan (2020, 52) mukaan maailma koetaan yhä monimutkaisemmaksi, ristiriitaisemmaksi ja jopa kaotettiseksi – yllätykset, epäjatkuvuudet ja jännitteet yleistyvät.

Me, tämän julkaisun kirjoittaneet tutkijat, kysymme: Miten luomme ja vahvistamme nuorten tulevaisuususkkoa tällä ilmastokatastrofin aikakaudella, pandemioiden aikakaudella, geopoliittisten kriisien, energiakriisien, talouskriisien aikakaudella? Mitä toimenpiteitä tarvitaan nuorten huolikasaman keventämiseksi ja heidän tulevaisuususkonsa lisäämiseksi?

Pohdintaa korona-ajan erityisestä haasteellisuudesta nuoruuttaan eläville: altistaminen, altistuminen vai eristäytyminen – sosiaalisen läheisyyden perustarve koronan aikaan

Vuonna 2020 Jean-Luc Nancy ja Giorgio Agamben ajautuivat filosofiseen debattiin koronarajoituksista ja siitä, mitä ne merkitsevät yhdessäololle ja yhteisölle (Nurminen 2020a). Anna Nurminen (2020b) kirjoitti Jean-Luc Nancyn kanssaolemisen käsitteestä pandemian valossa vain reilu viikko sen jälkeen, kun Suomeen oli julistettu poikkeustila. Nurminen painottaa, että ihmisinä emme ole erillisiä toisistamme – olemme riippuvaisia toisistamme ja olemassaolomme punoutuu väistämättä yhteen. Toisistaan erillisten yksilöiden sijasta ihmiskunta on ”monikollinen joukko, hallitsematon

suhteiden, vaikutusten ja voimien moninaisuus” (mt.). Viruksen leviäminen näin nopeasti ja laajasti on mahdollista ainoastaan globaalissa maailmassa. Nurmisen mukaan eristäytyminen tekee näkyväksi sen, miten sidoksissa olemme toisiimme ja millä tavoin olemassaolomme rakentuu suhteessa muihin. Toisin kuin Agamben, Nancy ja Nurminen eivät näe eristäytymisen estävän tätä yhdessäoloa (ks. Nurminen 2020a & 2020b; Nancy 2010). Nurminen katsoo, että fyysisen turvavälin pitäminen on nimenomaan yhteisön osana olemista, toisten huomioimista ja yhdessä olemista. Tämä argumentti pohjaa Nancyyn, mutta se tuo mieleen kaikuja muistakin kirjoituksista. Astrid Neimanisin (2021) hydrofeminismiä hahmotteleva essee ”Ruumiimme ovat veden vallassa” muistuttaa myös, miten käsityksemme itsestämme erillisinä, läpitunkemattomina olentoina tuntuu hahmottavan huonosti sen, millä tavoin olemassaolo on mahdollista vain suhteessa toisiin – jopa hyvin konkreettisella tasolla. Olemassaolo ilman toisia ei ole yksinkertaisesti mahdollista. Irrallisuus ja erillisuus ovat illuusioita, kuten Neimanisin virtaava kirjoitus pyrkii osoittamaan.

Nancyn (2010) ajatukset siitä, että olemassaolo on eräällä tapaa toisille ”altistamista” ja ”altistumista”, liittyvät edellä sanottuun olemisen keskinäiseen riippuvuuteen, mutta ne saivat korona-ajassa äkkiseltään aivan toisenlaisen kaiun kuin aikaisemmin. Sanojen herättämät mielikuvat yhdistyivät viruksen leviämiseen ja tartuntavaaraan. Kaksoismerkitys virittää pohtimaan, miten lähellä tai kaukana nämä merkitykset toisiaan ovat. Hengailemisen tuottama ruumiissa kupliva riemu, jännitys, vimma ja odotus ovat vahvasti kehollisia kokemuksia. Hengailu jättää tilaa sattumalle, haltioitumiselle ja arvaamattomalle (Pyyry 2015, 7–8). Kenties tätä voisi luonnehtia eräänlaiseksi maailmalle avautumiseksi ja kohti kurottamiseksi? Kotiin käpertymisen aikakaudella nämä kokemukset olivat aikaisempaa rajatumpia ja koronaviruksen leviämisen kannalta epätoivottuja. Taudin tarttumisen näkökannalta olisi suotavaa, etteivät ihmiset hakeutuisi velloviin väkijoukkoihin ja tapaisivat ainoastaan rajattua ja ennalta määriteltyä, mieluiten mahdollisimman niukkaa ihmisryhmää.

Käyty filosofinen debatti voi äkkiseltään näyttäytyä teoreettisena pohdiskeluna vailla yhteyttä arkeen ja käytännön poliittisiin toimenpiteisiin. Debatin virittämät kysymykset olemassaolon luonteesta ja siitä, millainen merkitys toisilla ihmisillä on, ovat silti äärimmäisen relevantteja suhteessa nuorten hengaillemiseen. Jos hyväksymme väitteen, että mahdollisuus olla toisten ihmisten kanssa on jopa olemassaolon edellytys, pohdittavaksi jää, miten ja millä tavalla tämän voidaan katsoa toteutuvan. Toki on myös niin, että jopa kaikista eristäytynein yksinolija on olemassa vain suhteessa muihin; tietoisuus toisten olemassaolosta ja virtuaaliset yhteisöt ovat vain muutamia esimerkkejä siitä, millä tapaa toiset ovat jatkuvasti olemisessamme läsnä. On silti paikallaan pohtia, onko todella mahdollista kokea olevansa osa yhteisöä myös silloin, kun tosiasialliset kontaktit ovat hyvin rajattuja. Entä ovatko nuorten ja aikuisten kokemukset yhdessäolosta ja sen edellytyksistä samoja? Millaista on nuorten olemassaolo, jos heillä ei ole mahdollisuutta olla ruumiillisesti yhdessä samassa tilassa, tunnustella

siellä omaa olemassaoloaan suhteessa toisiinsa? Tällä tapaa kysymys ei olekaan kovin teoreettinen – se koskee hyvin konkreettisesti nuorten mahdollisuuksia kurottautua kohti maailmaa ja toisiaan.

Elämänpiirin pienentäminen ei kuitenkaan nähdäksemme koetellut samoin tavoin kohti maailmaa kurottavia hengailijanuoria kuin aikuisia. Aikuisilla on entuudestaan olemassa sellaisia kokemuksia, joita kohti monet nuoret vasta kulkevat. Tämä herättää kysymyksen siitä, millä tavoin tietoisuus toisten olemisesta voi olla erilaista kasvun eri vaiheissa – eikö juuri nuorille ole erityisen keskeistä saada avartaa elinpiiriään ja huomata, miten erilaista olemassaolo on toisten kanssa, suhteessa toisiin? Yhtäältä rajoitustoimenpiteet kohdistuivat kuitenkin erityisen vahvasti lapsiin ja nuoriin, ja koronakriisi lisäsi eriarvoistumisen riskiä lasten ja nuorten keskuudessa (Helfer & Aapola-Kari & Ibsen 2023, 75–76; Valtioneuvosto 2021, 14–19). Toisaalta tutkimusaineistomme osoittaa, kuinka huoltajien ja muiden aikuisten toiveet terveysturvallisista käytännöistä heijastuivat nuorten vapaa-aikaan monin tavoin. Se, kuinka nuoret toiveita noudattelivat, vaihteli – eikä se edellä sanotun valossa ole kovin yllättävää.

Näkökulmia palvelujärjestelmään koronan näyttämöllä

Tommi Hoikkala, Eila Kauppinen, Jukka Etu-Seppälä, Kermit Haapalainen, Merja Nordling, Hannu Rusama & Mikko Vatka

Tässä luvussa nostamme esiin näkökulmia siitä, miten koronapandemia runteli ja kohteli suomalaisen yhteiskunnan palvelujärjestelmää ja erityisesti tässä hankkeessa mukana olleen viiden kaupungin nuorisopalveluja. Tekstissä pohdimme myös, millainen testi ja tulikoe pandemia on ollut, ja ihmettelemme, miten moisesta testistä mahdetaan selvitä.

Teksti on tutkijoiden kirjoittama. Se perustuu kuitenkin niin vahvasti viiteen tekstiä varten tehtyyn nuorisopalvelujen johtohenkilöiden haastatteluun, että on perusteltua kirjata myös heidät luvun kirjoittajiksi. Haastatteluja viritti Tommi Hoikkalan ja Eila Kauppisen sähköpostilla keväällä 2022 hankekumppaneille esittämä teesi:

Korona-aika näyttämöllisti sosiaalisten sidosten haavoittuvuuksia ja palvelujärjestelmän bugeja. Koulunpidon, lastensuojelun, sosiaali- ja terveydenhuollon, nuorisotyön ja järjestyksenpidon toimijoiden keskinäiset kommunikaatioketjut joutuivat koetteelle ja jopa katkeilivat. Systemiteoreetikko voisi sanoa, että korona nosti esiin systeemiä ongelmia. Eriarvoisuuksia tuli esiin. Äärikuvin ilmaisten: perheet, lapset ja nuoret oireilivat. Koronaprosessi synnytti palvelu- ja hoitovajeita, joita korjaillaan vielä pitkään. Onko tämä äärikuva? Teesimme on, että ei ole. Teesi sisältää myös käänteisen ulottuvuuden. Korona-aika oli paradoksaalisesti myös palveluinnovaatioiden aikaa, eri kasvatus- ja sosiaalisuoritusjärjestelmän toimijat sopeutuivat tilanteeseen neuvokkaasti ja loivat uusia hyviä käytäntöjä sekä toimintamalleja. Mitä sellaisia? Mitkä korona-ajan luovat ratkaisut ovat uudessa normaalissa säilyttämisen arvoisia?

Hoikkala ja Kauppinen vetivät touko-kesäkuussa 2022 Teams-sovelluksessa yksilöhaastattelut, jotka kestivät jatkokeskusteluineen kukin 30 minuuttia. Kukin haastatettava eli nuorisotyön kärki-informantti esitti haastattelussaan ensin eräänlaisen monologin, ja haastattelijat tekivät ajan niin salliessa täydentäviä kysymyksiä. Haastattelut litteroitiin ja koodattiin Atlas.ti-ohjelmalla, mikä auttoi haastattelupuheen tiivistämisessä. Kukin haastatettava on tarkistanut, kuitannut ja hyväksynyt sekä paikoin korjannut oman haastattelunsa tiivistelmän. Työskentelyn tästä vaiheesta vastasi Tommi Hoikkala. Analyysitapaa voi nimittää kvasijournalistiseksi laadulliseksi analyysiksi. Täysjournalistinen laadullinen analyysi on luettavissa esimerkiksi Seurin (2020) teoksesta, nuorisososioLOGIN laadullinen puolestaan Hoikkalan (2019) tekstistä.

Haastatellut toimivat ammatillisen maisemansa informantteina, ja tätä maisemaa tutkijat tulkitsevat. Haastatellut ovat ammatillisen erityistiedon, asiantuntijatiedon⁸ haltijoita. Tutkijat vastaavat leipätekstistä ja haastatteluista tehdyistä kommenteista (tulkinnoista). Kukin haastateltu vastaa nimissään olevasta, muotoillusta haastattelu-tiivistelmästä.

Konteksti

Kaikki tieto on kontekstuaalista, se siis syntyy tietyissä asetelmissa ja usein moni-mutkaisten sosiaalisten mekanismien ilmauksina tai sosiaalisten prosessien tuloksena. Tämä ei tarkoita absoluuttisen relativismin puolesta liputtamista ja faktuaalisen tiedon väheksymistä. Meidän tapauksessamme toteamus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että pohdimme, millaiset tiedon tuotantoehdot ja raamit nuorisotyö asettaa, kun nuorisotyön ammatillaiset kuvaavat työnsä kohteita, nuoria, ja työnsä organisatorista kokonaisuutta. Voidaan puhua ammatillisista okulaareista, siis silmälaseista. Tai tarkemmin voidaan puhua ammatillisista skripteistä, käsikirjoituksista. Ammatilliset käsikirjoitukset ovat asiantuntijatiedon eli eksperttiedon muoto (*expert models*). Kognitiivisessa antropologiassa (esim. Holland & Quinn 1987; Hoikkala 1993)⁹ eksperttieto rajataan maallikotietoon (*folk models*). Asia voidaan muotoilla myös niin, että nuorista puhuttaessa eri nuorisoalan ammatillaiset tulkitsevat ja näkevät työnsä kohteena nuoret toisistaan hieman poikkeavalla tavalla. Esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä painottaa nuorissa eri seikkoja kuin vaikkapa jääkiekkjoukkueen tai taitoluistelujoukkueen palkattu juniorivalmentaja. Tai poliisi korostaa eri asioita kuin esimerkiksi lukion äidinkielen opettaja. Katukulttuurin tyyleistä kiinnostunut journalisti (”muotitoimittaja”) havaitsee julkisen tai puolijulkisen kaupunkitilan esteettisiä erikoisuuksia melko eri tavoin kuin poliisin ennalta estävän toiminnan katuyksikön toimijat.

Jälkimmäinen esimerkki onkin hyvä toimijakategoria tässä yhteydessä, koska hankkeessamme on voitu seurata, kuinka Helsingin poliisilaitos eriytyy nuoria koskevissa tulkinnoissaan melko selvästi. Poliisin eri toimijat eivät ole olleet keskenään yhtä mieltä esimerkiksi nuorten katujengien tilanteesta pääkaupunkiseudulla koronan aikana. Akseli on kulkenut Helsingin poliisin rikosylitarkastaja Markku Heinikarin erittäin vakavia ja rikollisia jengien vastakkainasettelua korostavan kuvan (HS 10.2.2022) ja toisaalta Helsingin poliisin ennalta estävän toiminnan johtajan, ylikomisario Jari Taposen

8 Voidaan puhua myös eksperttiedosta.

9 Ainoa tällaisten mallien empiirinen tutkimus suomalaisena sovelluksena, jonka tiedämme, on tekstin yhden kirjoittajan väitöskirja: Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.

sosiologisesti vivahteikkaamman kuvan välillä (*Verkkouutiset* 17.4.2022)¹⁰. Ja tämä kaikki on kiinnostavaa myös journalismille, koska aihetta voi tarkastella sosiaalireportaasin, kaupunkiraportoinnin tai vaikka rikostoimituksen tarpeista lähtien. Rakentaako journalismi ongelmakuvaa vai hahmotetaanko nuorten toiminta mahdollisuuksien avaruuksina, vai sekä että ja sen kautta, että todellisuuksien koko kirjo mahtuu ongelmien ja mahdollisuuksien väliin?

Haluamme tällä esimerkillä tuoda esiin sen, että nuorisokuvien taustalla on tietty sosiologinen optiikka. Näemme nuorissa sellaista, mitä työnjaollinen asemamme suostuttelee meitä näkemään. Tämä on karkeasti sanottu, mutta teoria on usein melko karkeaa. Karkea teoria ei silti lukitse meitä latteuksiin. Päinvastoin, tekemämme haastattelut muodostavat empiirisesti rikkaan kokonaisuuden, josta ei puutu dynamiikkaa eikä vääntöä.

Korostamme tässä luvussa näkökulman merkitystä. Hahmotamme nuorisotyön tehtäväkenttää kasvatus- ja socialisaatiojärjestelmän kokonaisuudessa. Viiden kaupungin nuorisopalvelut muodostavat puitteet informanttiemme tulkinnoille. Toistonkin uhalla toteamme: kaikilla haastatelluilla on ja on ollut huima paikka tarkkailla, miten pandemia muotoili kunkin ammatillisen näkymän uuteen asentoon.

Tampere

Tampereella oli vuonna 2021 asukkaita 244 223, joista 87 223 (36 %) oli alle 29-vuotiaita. Nuorisopalveluiden nettokokonaismenot olivat hieman yli 5,2 miljoonaa euroa, 60 euroa alle 29-vuotiasta asukasta kohden. (Suomen nuorisotyön tilastot.) Työntekijöitä oli 82 keväällä 2021, 91 keväällä 2022. Nuorisopalvelut kuuluu sivistys- ja kulttuurilautakunnan alaiseen toimintaan, joka koostuu neljästä palvelukokonaisuudesta: varhaiskasvatus ja esiopetus, perusopetus, kulttuuri sekä liikunta- ja nuorisopalvelut (Tampereen kaupunki 2022, 87).

Tampereen kaupungin nuorisopalvelujohtaja Jukka Etu-Seppälä muotoili ammatillisen koronakokemuksensa seuraavasti:

¹⁰ Taponen on Helsingin poliisin ennalta estävän toiminnan johtaja. Taponen kommentoi asian-tuntijapuheenvuorossaan Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -hankkeen Zoom-istunnossa 17.1.2022 pääkaupunkiseudun nuorisorikollisuustilannetta. Hänen mukaansa (muotoilut tässä Tommi Hoikkalan muistiinpanoista) pitkää trendiä tarkasteltaessa nuorisoväkivalta on vähentynyt selvästi, mutta jo ennen koronapandemiaa oli havaittu, että vakava väkivalta nuorten keskuudessa oli lähtenyt nousuun. Ilmiössä ei ole kuitenkaan ollut kyse suunnitelmallisen väkivallan dramaattisesta lisääntymisestä eikä selväpiirteisestä (jengi hierarkioineen, työnjakoineen, alueellisine reviirikytköksineen, symboleineen ja tunnuksineen) alaikäisten nuorten rikollisten katujengien ilmaantumisesta pääkaupunkiseudun sosiaaliseen ja alueelliseen kaupunkirakenteeseen.

Korona on tuonut paljon hyvää, mutta myös ongelmia. Todella poikkeuksellista aikaa. Ei ennen ole palaveerattu Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan kanssa siitä, miten kaupunki voi jeesata, kun opiskelijat eivät ole kiinnittyneet millään tavoin yliopistoon eivätkä opiskelijatoimintaan. Opiskelijoilla ei ollut mitään yhteisöä siinä. Sama tilanne oli nuorisotaloilla. Sinne kasvetaan tietystä elämänvaiheesta, seiskaluokalla tullaan ryhmään. Yksi sukupolvi jäi pois koronan myötä, kasiluokkalaisia ei ole näkynyt lainkaan.

Positiivisia lähestymisiä: digitalisaatio mullistui kokonaan. Teams mahdollisti organisaation sisäisen vuoropuhelun aivan uudella tavalla, myös organisaation kehittämisen. Se oli kanava, joka osallisti työntekijöitä entistä paremmin. Myös yhteistyökumppaneiden kanssa, koulun ja muiden kanssa, soljui paremmin. Nuoriso-ohjaajien taito ottaa somekanavia käyttöön kehittyi. Tuli ihan uusia mobiilisovelluksia – TikTok, Instagram – suoraan nuorisotyöhön. Ja viestintäohjeistukset siivittivät kaikkea toimintaa työssä. Korona-aika räjäytti jäykän organisaation. Opittiin ottamaan kaiken maailman sovellukset, mitkä ikinä vaan tulivat mieleen. Perustettiin Discord-nuorisotalo osin AVI-rahoituksella – on työntekijöitä, joiden päätyö on pyörittää Discordia, ja näin tulee olemaan jatkossakin. E-sport-pelaaminen ja kaikki digitaalinen nuorisotyö keskitettiin Rantaperkiön nuorisokeskukseen. Tehtiin valtava digitaalisen nuorisotyön kehitysloikka. Se on suunta, missä myös meidän vanhan liiton nuorisotyöihmisten pitää roikkua, kiinnostasi se tai ei. Nuoret ovat somessa, ja siellä meidänkin on oltava. Pelipuoli on meidän juttu, ja se rinnastuu vaikka urheiluseuratoimintaan.

Tietysti pitää keskustella siitä, mikä on tarkoituksenmukaista ja mitkä nuoret tavoittamme noilla keinoilla. Usein sanotaan, että pandemian aikana nuoret hävisivät eikä kukaan tiennyt, missä he ovat. On positiivista, että digitaalisiin sovelluksiin tavoitimme nuoria, joita ei koskaan olisi fyysisesti tavoitettu nuorisotyön tavanomaisin keinoin. Usein kyse on ollut syrjäytyneiden nuorten tavoittamisesta. Sinänsä pandemian aikana asiakasohjaus väheni erityisnuorisotyössä. Korona nollasi sen rekisterin. Kouluissa ei tiedetty, miten nuoret voivat, auttavat tahot menettivät otteen, ja sen takia tukea tarvitsevat nuoret eivät ohjautuneet meille.

Digitaalinen käänne tarkoitti myös seinien häviämistä. Discordin nuorisotila ei ole alueellista nuorisotyötä. Jos Popeda veivaa, niin se ei veivaa Pyynikintorilla paikallisille nuorille, vaan settiä voi seurata myös vaikka Kajaanissa. Tästä aukeaa myös uudenlainen tapa resursoida toimintaa, verkko on auki kaikille, ja sinne pääsy on viestintäkysymys. Ei enää tarvita samalla tavalla omia konsertteja kuin ennen. Etsivässä nuorisotyössä tehtiin huikeaa sateenkaarinuorisotyötä nimenomaan verkossa, se oli AVI-rahoitteista, kaksi tekijää. Sateenkaarinuorisotila Kaareva, joka on auki kaksi kertaa viikossa, lienee tamperelainen erikoisuus. Niillä oli pimeät määrät asiakaskuntaa ympäri koko Suomen.

Tämä on mahdollisuus: palveluntarjontakenttä avautui täysin. Paikallisuuskatkesi, ja pienempien paikkojen nuoret löysivät palveluja verkosta. Enää ei olla tuollaisilla seuduilla välttämättä kiinni niukoissa resursseissa. Eikä ”meillä on vain yksi nuorisonohjaaja täällä” -ajattelutapa enää päde. Tässä on opetus tulevaisuuteen: pistetään

paukkuja yhteen eikä vartioida mustasukkaisesti omia seiniä. Keuruulainen nuori löytää palveluja verkosta.

Nuoriso-ohjaajien suuri vaihtuvuus pandemian aikana on ollut arvoituksellinen asia. 10–15 nuorisotalojen ohjaajaa 40 ohjaajasta lähti. Yli kolmannes vaihtui pandemian aikana. Noh – kahden vuoden aikana kollegoiden tapaaminen kasvokkain oli harvinaista, moni oli mökeissään erakoina. Jäätiinkö siihen kiinni, ja pitääkö yhteistyötä harjoitella uudestaan? Ilmiö on kertaantunut myös monialayhteistyössä. Sen verkkoyhteistyö kaipaa konkreettisuutta ja vastuullisuutta. Toiminta on jäänyt usein puheen tasolle. Kaikki tulevat kiireisinä kokoukseen. Sitten joku sanoo: ”Mun täytyykin jo tästä lähtee.” Muut jäävät leijumaan.

Etu-Seppälän koronarefleksio on eräänlainen sopeutumistarina, jossa olennaista on digitalisaation ja erityisesti mobiilisovellusten hyödyntäminen nuorisotyössä. Pandemiaan sopeutuminen oli opetus, joka toi pysyviä uusia käytäntöjä nuorisotyön organisaatioon ja työtapoihin. Espoon tulkinta vertautuu tähän ehkä jännitteisesti.

Espoo

Espoossa asui vuoden 2021 tilastojen mukaan 106 100 alle 29-vuotiaista, mikä on 36 prosenttia koko kaupungin asukkaista (hieman yli 297 000 asukasta) (Suomen nuorisotyön tilastot). Nuorisopalveluiden pääasiallisena kohderyhmänä ovat 12–17-vuotiaat nuoret ja kesätoiminnassa 9–17-vuotiaat. Ohjaamotalon palvelut kohdentuvat alle 30-vuotiaisiin. (Espoon kaupunki 2021, 171–172.) Alueellisesti työ jakautuu neljään alueeseen: Espoonlahden, Espoon keskuksen, Leppävaaran ja Matinkylä-Olari-Tapiolan alueisiin. Espoon nuorisopalveluilla on 22 nuorisotilaa, ohjaamotalo sekä leirivälinevuokraamo. (Espoon kaupunki 2022.) Vuonna 2021 nuorisopalveluiden nettokäyttömenerot olivat yli 10,6 miljoonaa euroa, 100 euroa per alle 29-vuotias asukas (Suomen nuorisotyön tilastot). Työntekijöitä oli 110 keväällä 2021 ja 105 keväällä 2022. Nuorisopalvelut kuuluu kasvun ja oppimisen toimialaan, joka muodostuu suomenkielisen perusopetuksen, suomenkielisen toisen asteen koulutuksen ja nuorisopalvelujen, suomenkielisen varhaiskasvatuksen ja ruotsinkielisten sivistyspalvelujen tulosityksiköistä (Espoon kaupungin sääntökokoelma 2021).

Espoon kaupungin nuorisopalvelupäällikkö Merja Nordling kuvaa pandemian organisaatiokokemusta näin:

Korona-ajan palvelujen suurin katastrofi oli, että ne lyötiin kiinni. Syntyi illuusio, että digitalisaatio pelastaa kaiken. Koulu- ja oppilaitossysteemi pantiin etäyhteyksiin. Aika pian nähtiin porukka, joka putosi tai pudottautui opiskelukuvioista. Monen nuoren kodeissa ei ollut resursseja etäopiskeluun, ei tilaa, ei rauhaa, infraa, eikä voimia, osaamista

vanhemmilla ja huoltajilla. Monella nuorella alkoi muut asiat vetää. ”Ilmoittaudun classroomiin, mutta puuhastelenkin ihan muuta.” On helppo olla formaalisti läsnä, mutta pysytään kuitenkin ulkopuolella. Tuttu kokemus varmaan myös monelle aikuiselle. Etäkuvio on vaatinut itsekuria, motivaatiota ja intoa pysyä siinä mukana.

Palveluiden siirtäminen verkkoalustoille ja digiin oli nuorisotyön iso muutos. Nopeasti kävi ilmi, että vieraskieliset nuoret jäivät pois nuorisotyön palveluista, ainakin Espoossa. Kaikilla ei ole kotona tilaa, paikkaa eikä rauhallista hetkeä liittyä nuorisotyön keskusteluihin niin, että muut eivät kuule. Ei vaan riitä, että on kännykkä, oma mobiililaite. Tässä on ollut paljon ajatusvirheitä, ei ole tajuttu mitä kaikkea sosiaalisesti toimiva digitaalinen käyttöliittymä edellyttää. Mietitään palveluja, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tai nuorten terapiapalveluja tai etsivää nuorisotyötä: *kohtaaminen* on näissä ydinasia, ihmisen kohtaaminen kasvokkain. Kontakti ei ole sama, kun tuijotat näyttöpäätettä. Et pysty lukemaan kehonkieltä, et näe ihmisestä mikä hänelle on merkityksellistä, et aisti sävyjä, tunteita.

Kaikkeen oli aikuisnäkökulma: viedään palvelut verkkoon, ratkaistaan asiat digitaalisesti. Oletettiin että meillä on diginatiivisukupolvi, jotka sanoo heti: ”Jes, tää on siistää, ei enää ikinä palata niihin kohtaamisiin.” Se oli virhe. Syntyi railo pärjäävien ja ei-pärjäävien välille. Palvelujen pistäminen kiinni – sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, nuorisotilat, koulut, oppilashuolto – blokkasi meidän nuoret ulos. Vaikka koko ajan tuutattiin tonne, että ”Hei, totta kai me ollaan saavutettavissa, ota yhteyttä verkon kautta.”

En ole ollut koronapolitiikkakriittinen, mutta olen sitä niiden nuorten osalta, joiden tilanne oli kaikkein heikoin. Joudun miettimään, oliko nuorten blokkaminen kaiken arvoista. Minusta ei, vaan nuorten blokkaminen oli katastrofaalisinta. Olisiko terveydenhuollon ammattilaisten henki ja terveys olleet vaarassa, jos he olisivat tavanneet nuoria face-to-face?

Meidän Ohjaamotalolla (yli 16-vuotiaiden nuorten monialainen palvelupiste) paikalla oli ainoastaan meidän etsivä nuorisotyö. Muut toimijat velvoitettiin viemään palvelut verkkoon, ja sieltä lähti kaikki heikommassa asemassa olevien nuorten kannalta tärkeät palvelut. Kaikki pantiin verkkoon. Etsivä nuorisotyö kannatteli ja yritti ohjata näitä nuoria toimimaan eri verkkopalveluissa. Vamos pisti ryhmät kiinni ja valmennukset etäyhteyksiin, nuorten työpajat ja kaikki kuntouttavat työkokeilut samoin. Osalla verkkopohjaiset palvelut toimivat paremmin kuin toisilla. Tyttöjen talo sulki ovet kokonaan. He eivät jalkautuneet lainkaan. Heidän kohdattujen nuorten määrät romahtivat lähelle nollaa. Yksittäiset puhelinsoitot olivat heidän ainoa kontakti. Kerhoja järjestettiin verkon kautta, verkkonuorisotyö oli ainoa tapa.

Nuorisopalveluissa emme suostuneet missään kohdassa lähtemään ajatuksesta, että mennään *pelkästään* työntekijöiden terveys edellä. Yritimme komboa: pidetään huolta työntekijöidemme terveydestä, mutta nuoret ovat ytimessä, me emme laita luukkuja kiinni.

Oli aivan hulluutta: koska nuorisotyöhän sai pitää yhdessä kohdassa toimintojaan auki, luultiin, että esimerkiksi etsivä nuorisotyö voi avata Starttipisteensä – ei voinut, koska se laskettiin aikuisten palveluiksi.

Etsivä nuorisotyö tarpoi ulkona nuorten kanssa. Jalkautuva nuorisotyö jatkoi töitään koko sen ajan ihan normaalisti. Välillä porukat olivat koronassa ja palasivat taas töihin. Jalkautuvat ja etsivät sitoutuivat aivan hillittömästi nuoriin. He eivät halunneet heittää palvelujaan pelkästään verkkoon. He tapasivat nuoria ulkona ja kävelyillä aikana, jolloin ei saanut kutsua sisätiloihin. Nuoria tavattiin esimerkiksi Teamseissa, jos nuoret pitivät sitä itse mieluisempana.

Koronapolitiikassa meni paniikinappula päälle, varsinkin alussa. Eihän meistä kukaan tiennyt miten tilanteessa olisi pitänyt toimia. Kun nuorten palveluja pantiin kiinni, ei silloin ajateltu asiakkaita, nuoria, vaan heidän kanssaan töitä tekeviä aikuisia ja siis työntekijöiden näkökulmaa. Valtakunnallisesti nuorisotyökenttä toimi hienosti, olen iloinen ja ylpeä meidän linjauksistamme, kun pyrittiin luomaan tapoja kohdata nuoria ilman että työntekijöiden työturvallisuus vaarantui. Kaverikävelyt, fillaroinnit, jalkautumiset, etsivä työ – lähdettiin nuoresta käsin. Tietenkään nuorisoalana ei pystytty yksin ratkaisemaan kriittisiä haasteita. Esimerkiksi harrastustoiminta oli kiinni yleisten linjausten perusteella valtavia aikoja. Perheiden, lasten ja nuorten oireilut tulevat sitten vastaan.

Pandemia toi myös uusia tapoja toimia. Kyllä siitä opittiin, ja se myös muutti positiivisesti käytäntöjä. Ehkä brutaalistikin, kun koko jengi heitettiin ulos ja oli pakko oppia toimimaan verkossa ja keksiä työnkuva uudestaan. Ei jäänyt muutosvastarinnalle sitä normaalia kymmenen vuoden mahdollisuutta. Palvelujärjestelmä kehittyi, liikkuva nuorisotyö ajoi Espoon perukoille pakussa. Tietysti hybriditoimitapa on innovaatio, josta kannattaa pitää kiinni.

Nordlingin koronakertomus sisältää ainekset kriisinhoidon käsikirjaksi ”Älä tee noin vaan näin”. Pandemian koronapolitiikka tuotti paradoksaalisen kehityskulun. Palvelujen sulkeminen nuorten osalta oli katastrofi ja digitalisaatioon luottaminen oli illusorista, koska digitalisuutta ei ajateltu *sosiaalisesti toimivana käyttöliittymänä*. Tältä osin Nordlingin tulkinta vertautuu terävästi Jukka Etu-Seppälän kuvaukseen, joka alleviivaa digitalisaation positiivisia vaikutuksia. Verkkoratkaisut sisältävät myös Nordlingin koronakuvassa innovatiivisen ulottuvuuden. Tosin Merja Nordlingin tulkinta sisältää myös selkeän näkymän eriarvoistumiseen. Lisäksi pandemian koronapolitiikka nähdään aikuisnäkökulmaiseksi ja aikuisvetoiseksi käytännöksi, jossa ei osattu lukea nuorten tarpeita ja kasvokkaisen kohtaamisen tärkeyttä eri palveluissa.

Kauniainen

Vuonna 2021 Kauniaisissa asui 3 477 alle 29-vuotiasta asukasta, mikä on 33 prosenttia koko kaupungin asukkaista (10 396 asukasta) (Suomen nuorisotyön tilastot). Kauniaisten nuorisopalveluiden nettokokonaismenot vuonna 2021 olivat 472 000 euroa, 136 euroa per alle 29-vuotias asukas (Suomen nuorisotyön tilastot). Nuorisotiloja on yksi, Granin klubi ja työntekijöitä keväällä 2021 ja 2022 oli 5. Nuorisopalvelut kuuluu sivistystoimen kulttuuri- ja vapaa-aikatoimintaan yhdessä kansalaisopiston, kaupunginkirjaston, kulttuuripalvelujen ja liikuntapalvelujen kanssa (Kauniaisten kaupunki 2021, 119–122).

Nuoriso-ohjaaja Kermit Haapalainen avaa kauniaislaista koronakokemusta:

Korona-aika oli kuin päästä pudonneet aurinkolasit perheväkivallan uhrilla, aurinkolasit, jotka peittivät mustelmat silmien ympärillä. Aurinkolasit päässään peiliä katsoessaan ei näe mustelmia ja maailma näyttää paremmalta. Koronassa pääsimme katsomaan haavoittuvuuksia silmästä silmään. Pääsimme katsomaan yhteiskunnallisiin jakoihin tai yhteisön jakoihin. Toiset koettiin tärkeämmiksi kuin toiset. Monet nuoret näkivät, että koronan yli edetään vanhojen ehdoilla. Vanhoilla on ollut oikeuksia, jotka laittoivat nuorille velvollisuuksia. Aikuisilla oli enemmän oikeuksia kuin nuorilla ja lapsilla. Tämä koskee myös palveluorganisaatioita. Nuorten asioissa pyrittiin aina säästämään. Nuorten nykysukupolvilla on heikompi tilanne kuin niiden vanhemmilla oli heidän ollessaan nuoria. Ajattele vaikka ensiasuntojen hankkimista ja työmarkkinoita. Nuoret eivät osaa edes kuvitella pysyvää työpaikkaa, josta jäät eläkkeelle 40 vuoden päästä. Nuoret myös tajuavat tämän. Korona on herätellyt keskustelua siitä, missä mennään oikeasti nuorten kannalta.

Hyvinvointialueet, sote-uudistuksen eteneminen herättää huonoja merkkejä. Koulujen psykologi- ja kuraattoripalvelut siirretään ja keskitetään hyvinvointialueille, toiseen organisaatioon. Kauniaisten kuudessa koulussa ei ole tällä hetkellä yhtään psykologia. Se johtuu psykologien palkkojen laaamisesta verrattuna PK-seudun vastaaviin palkkoihin, eikä niitä haluta nostaa ennen uudistusta. Uudistuksen ajoitus on huono, niin kuin se aina on. Mutta palveluajat venyvät viikkojen, kuukausien päähän. Myös uudistuksen aikataulu huolestuttaa. Uudistukseen siirtyminen kestää ehkä vuodesta kahteen niin että edes päästään perustasolle. Tulee poliittista vääntöä, kun luovutaan kuntarajoista ja tarpeet vaihtelevat kunnasta toiseen. Äänestäjät ovat aikuisia ja eläkeläisiä. Onko voimia, jotka huolehtivat nuorten asioista? Tässäkin asiassa maahanmuuttajilla ja nuorilla tulee olemaan vähemmän ääntä. Toivon, että olen väärässä. Tietysti uudistus luo mahdollisuuden miettiä asiat uudelleen.

Pandemian aika on tuonut myös hyviä juttuja, kun palvelut jouduttiin siirtämään verkkoon. Nuorisotyö toimi innovatiivisesti. Ei tehty aikuisten mallia, johon nuoret olisi kutsuttu. Nuorisotyö meni malliin, jossa nuoret jo olivat, pelimaailmaan, esimerkiksi Discordiin. Silti monet nuoret haluavat mieluummin aikuisten kohtaamista kasvokkain.

Ei chatti tai videokuva korvaa face-to-face-kohtaamista. Verkkopalvelut sopivat sille osalle nuoria, joilla menee muutenkin hyvin. Sikäli kätevää, että verkkopalvelut vähentävät jonoja. Nuoret, jotka eivät löydä paikkaansa, tarvitsevat kohtaamisen. Monet jäävät helposti verkkopalveluiden ulkopuolelle. Siinä on riski.

Tilanne loi siis myös hyviä toimintamalleja, mutta pitäisi miettiä, kenelle niitä suunnataan. Nuorten tilanteet vaihtelevat: yksi ja sama malli ei riitä siihen moninaisuuteen. Maahanmuuttajat tarvitsevat tulkkauspalveluja. Tarvitaan myös kulttuurista ymmärrystä siitä, miten lähestytään esimerkiksi miestä tai naista, tyttöä tai poikaa. Tai miten saadaan kontakti perheeseen, miten puhutaan suvun edustajien kanssa, jos edes tiedetään, kuka edustaa sukua.

Kauniainen on vahvasti kaksikielinen kunta, jossa on myös vahvasti ruotsinkielisiä asukkaita. Palaan hyvinvointialueisiin. Jos uudistuksessa keskitetään palveluja, otetaan halvin työntekijä. Se karsii kielitaitoiset, ruotsinkieliset psykologit, koska heille on kysyntää myös yksityisellä puolella. Monessa Länsi-Uudenmaan kunnassa tilanne on sama: ruotsinkieliset palvelut ovat uhattuina.

Pandemian aika nosti jalkautuvan nuorisotyön isosti esille. Se oli innovaatio. Helsinki organisoivat näitä asioita uudelleen, siellä on jopa ruotsinkielisiä työntekijöitä. Myös Tampereella panostettiin vuoden alusta kunnolla. Voi pohtia, pysyvätkö muut toimijat valtakunnallisesti perässä, myös kaupungit ja kunnat, jotka eivät ehkä panosta jalkautuvaan nuorisotyöhön samalla tavalla. Pandemia-aika korosti ääripäitä, meidän pitää etsiä ja löytää nuoret, jotka tippuvat ensimmäisenä. Pandemia-aika myös korosti monialayhteistyötä, jossa nuorisotyö on aina ollut nopea, koska osataan toimia siltana koulun, poliisin, vartijoiden, lastensuojelun ja muiden toimijoiden kanssa. Tosin koulu pisti ovet kiinni. Epäilen myös koulujen taitoa ottaa digitaalinen ulottuvuus täysin haltuunsa pandemian aikana. Liian moni oppilas putosi, ja oppilaiden digitaalisten taitojen keskinäiset erot tuottivat epätasapainoa opintoihin.

Tässä on syntynyt iso hoitovaje. Kun kriisit syvenevät, syntyy yksilöllisten mallien tarve esimerkiksi mielenterveys-, huume- ja päihdepalveluissa. Kohdennettu nuorisotyö ja interventiot korostuvat. Tarvitaan näiden uusien toimintatapojen dokumentointia, kokemusten tiivistämistä ja toimintojen koordinoitua. Kentällä on myös muita toimijoita, esimerkiksi Walkers. Tarvitaan panostusta ja siis resursseja.

Haapalaisen pandemiatulkinta sisältää eräänlaisen sukupolvinäkökulman, jollaisen aihio oli elossa myös Espoon Nordlingilla. Koronan yli mentiin aikuisten ja eläkeläisten ehdoilla. Haapalainen puhuu polarisaatiosta ja nostaa esiin myös hyvinvointialueuudistuksen ja muiden kuin suomenkielisten nuorten palvelukokemukset.

Helsinki

Helsingissä asui vuoden 2021 tilastojen mukaan 658 547 asukasta, joista 211 863 (32 %) oli alle 29-vuotiaita (Suomen nuorisotyön tilastot). Nuorisopalvelut on organisoitu alueellisesti itäiseen, läntiseen ja pohjoiseen nuorisotyöhön (Helsingin kaupunki 2021a, 267), ja nuorisotyöyksiköitä on 20 (Helsingin kaupunki 2022a). Nuorisotyön ydinkohderyhmä ovat 10–18-vuotiaat nuoret, ja toimintaa on noin 50 tilassa (Helsingin kaupunki 2022b). Nuorisotoimen käyttömenot olivat vuonna 2021 hieman vajaat 33 miljoonaa euroa, 156 euroa per alle 29-vuotias asukas (Suomen nuorisotyön tilastot). Helsingin nuorisopalveluilla oli keväällä 2021 työntekijöitä 348 ja keväällä 2022 työntekijöitä oli 355. Nuorisopalvelukokonaisuus on osa kulttuurin ja vapaa-ajan toimialaa, joka muodostuu viidestä palvelukokonaisuudesta, joita ovat kirjasto, kulttuuri, liikunta, nuoriso ja hallinto. (Helsingin kaupunki 2021b, 3.)

Helsingin kaupungin nuorisotoimenjohtaja Mikko Vatka muotoilee pandemia-ajan kokemuksia seuraavasti:

Nuorten oireilut olivat kahtalainen asia. Kun harrastukset olivat kiinni ja jopa koulu tietyn vaiheen, nuorisotyössä luovuttiin ryhmäperustaisesta toiminnasta. Tämä tarkoitti, että nuorten yksinäisyyden kokemukset kasvoivat pandemian aikana merkittävästi. Moni nuori jäi pois toiminnoista, eikä palaaminen niihin ole lainkaan automaattista. Toinen kulma oli se, että tietynlainen häröily, levottomuus ja joidenkin nuorten väkivaltainen käytös lisääntyi. Sosiaalinen kontrolli mureni.

Tilanteeseen tartuttiin panostamalla jalkautuvaan työotteeseen. Suurin osa työntekijöistä koulutettiin siihen, jotta työntekijät pystyisivät työskentelemään kohtaavassa työssä jalalla kaupungilla, ja tämä paljon suuremmassa määrin kuin ennen pandemiaa. Se ammatillisesti nuorisotyötä. Esimerkiksi koulujen päätösviikonloppu hoidetaan entistä koordinoitummin ja ammattitaitoisemmin kuin ennen pandemiaa.

Digitaalisesta työtavasta on kaksijakoiset opit. Sillä tavoitetaan eri nuoria kuin meidän muissa toiminnoissa, mutta se vaatii erilaista ammattitaitoa kuin mihin on tavanomaisesti totuttu. Työtavassa haparoitiin paljon, ja jälkeenpäin ihmiset palasivat kovin mielellään kasvokkaiseen työhön. Voi kysyä, opimme pandemian aikana aidosti uusista digitaalisista toimintamalleista. Ehkä opetus on tämä: kun teemme digitaalisin välinein nuorisotyötä, mennään sinne, missä nuoret ovat valmiiksi. Ei siis yritetä perustaa omia pieniä Discord-alustoja. On siis olemassa olevia nuorten omia yhteisöjä, joihin liitytään mukaan. Sekaisin-chat käy esimerkiksi. Nuorisotyöntekijät saivat uuden kokemuksen siitä, millaisia asioita chatissa kohdatut nuoret ottivat esille. Ja chatissa toimivat muut ammattilaiset kokivat, että nuorisotyöntekijöiden tuleminen mukaan vahvisti itse palvelua.

Siis moniammatillinen ote oli yksi pointti, kun mietitään, miten palvelut kehittyivät ja mitä eri toimijat oppivat pandemian aikana. Lisäksi koulunuorisotyö korostui. Kun harrastukset olivat kiinni emmekä voineet pyörittää ryhmiä, nuorisotyö oli enemmän

kouluissa paikan päällä kuin ennen. Mutta ei oppitunneilla. Tämä on merkittävää, koska opetushenkilökunnan tietoisuus kehittyi siitä, kuinka iso osa kaveriympäristöllä on koulunpidossa. Koulu on paljon muutakin kuin formaalia oppimista. Opettajien ryhmätajun merkitys kasvoi. Tämä oli pandemia-ajan yksi suurimmista asioista Helsingissä, jossa ei ole aiemmin ollut kovin vahvaa koulunuorisotyön kuviota. Nuorisotyön status nousi koulun moniammatillisissa yhteistyörakenteissa. Koulunuorisotyö on ollut täällä myös pandemiasta toipumisen keino. Entistä laajemmin nähdään, että pitää satsata nuorten yhteisöihin ja nuorisotyötä kysytään mukaan organisointiin. Tämä koskee myös toisen asteen opintoja, lukioita ja ammatillisia oppilaitoksia.

Nuorten omiin yhteisöihin satsaaminen liittyy alussa mainitsemaani yksinäisyysasiaan. Tavanomaisesti nuorisotyön juttuihin liitytään kaverien kanssa. Pandemian aikana tällainen rakenne hajosi, atomisoitui, kun ei ollut tavanomaista toimintaa eikä esimerkiksi harrastuksia. Ei oikein hahmotettu esteitä nuorten omasta näkökulmasta. Ei siis tiedetty nuorten omia toiveita. Nyt sitten etsitään malleja nuorten yksinäisyyteen puuttumiseksi, etsitään uusia järjestökumppaneita ja myös uutta tutkimusta Helsinki Mission ja Niina Junntilan tutkimuskuvioissa.

Mainitsemani kahtalaisuuden toinen puoli muodostuu levottomista, häsläävistä nuorista. Kyse on +13-v. pojista, mutta myös vanhemmista pojista. Tähän liittyy keskustelu rikollisista katujengeistä. Meidän kanta on ollut, että tuossa ikäryhmässä ei ole varsinaisia rikollisia katujengejä. Silti tiedostamme kansainväliset esimerkit ja näemme riskit, koska asioita ei ole missään osattu ratkaista kunnolla. Tästä nousee meille kehitystehtävä löytää uusia ratkaisuja. Olemme kutsuneet sosiaalityön mukaan ratkomaan tätä kokonaisuutta. Auliisti nähdään, että meidän osaaminen ei ole tilanteen vaatimalla tasolla, kun perheiden sisällä on eritahtista kotoutumista, niin että nuorten ja heidän vanhempiansa elinpiirit eriytyvät pitkälle.

Olemme lobanneet tähän uusia moniammatillisia ratkaisuja myös valtion hallinnossa. On ollut hankalaa saada läpi ajatusta, että tarvitaan todella monenlaisia toimijoita. Tämä on koko pääkaupunkia koskeva juttu. Mukaan tarvitaan seutukunnan kaikki poliisilaitokset – Helsingin, Itä- ja Länsi-Uudenmaan yksiköt, jotka ovat kovin erilaisia keskenään. Sote-puolelle lähtee toive, että siellä ei katsottaisi pelkästään yksilö- ja asiakkuuskulman kautta, toive että ymmärrettäisiin myös ryhmäilmiöitä. Nuorisotyön status siis nousi pandemian aikana Helsingissä. Nuorisotyötä halutaan mukaan moniammatilliseen työhön, millä koetetaan palautua pandemiasta, miltei riittämättömyyteen asti. Silti tämä on positiivista. Väitän että Helsingin kaupunki tajusi (eri palveluissaan), että pandemia osui sekä ikäihmisiin että nuoriin. Ja nuoriin se osui erityisellä tavalla tiettyihin ikäluokkiin (toisen asteen aloittaneisiin, korkeakoulujen ensivaiheen opiskelijoihin). Näitä jälkiä täytyy korjailla pitkään, mitä ei ehkä aina kaupungilla tajuta. Tilannetta himmentävät isot kysymykset, ilmastokriisi, sota. Voi miettiä, millaiseksi nuorten tulevaisuusko oikein muodostuu.

Vatkan kuvausta luonnehtii kaksinaispohdinta. Pandemia pakotti digitaaliseen työotteeseen ja jalkautuvaan työhön. Organisaatio otti onnistuneesti käyttöön uusia työotteita. Tätä koskeva reflektio kuitenkin kysyy, mitä oikeastaan opittiin vai opittiinko aidosti. Myös Nordling pohdiskelee samansuuntaisesti. Votka nostaa esiin nuorten yksinäisyyden kokemukset, mutta myös joidenkin nuorten häröilyn, levottomuuden ja väkivaltaisen käytöksen. Votka sanoittaa nuorten palveluiden hajoamista pandemian ajassa ja miettii tapahtunutta nuorten omien yhteisöjen kautta, jotka tavanomaisesti toimivat nuorisotyön rekrytointiperustana.

Vantaa

Vuonna 2021 Vantaalla asui 239 206 asukasta, joista 82 974 (35 %) alle 29-vuotiaita (Suomen nuorisotyön tilastot). Vantaan nuorisopalvelujen toiminta muodostaa alueellisesti viisi kokonaisuutta: Aviapolis-Kivistön alue, Hakunilan alue, Korso-Koivukylän alue, Myyrmäen alue ja Tikkurilan alue, ja lisäksi on nuorten aikuisten palvelut (Vantaan kaupunki 2022a). Nuorisopalveluiden nettokäyttömenot vuonna 2021 olivat hieman yli 10 miljoonaa euroa, 121 euroa per alle 29-vuotias asukas (Suomen nuorisotyön tilastot). Vuonna 2021 Vantaalla oli 14 nuorisotilaa (Vantaan kaupunki 2022b) ja saman vuoden keväällä nuorisopalveluissa työskenteli 130 työntekijää; keväällä 2022 työntekijöitä oli 138. Nuorisopalvelut kuuluvat Kaupunkikulttuurin toimialaan, joka huolehtii kaupungin kirjasto- ja asukaspalveluiden, kulttuuripalveluiden, liikuntapalveluiden ja nuorisopalveluiden järjestämisestä (Vantaan kaupunki 2021, 144).

Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden johtaja (1.1.2023 alkaen nuoriso- ja yhteisöpalvelujohtaja) Hannu Rusama muotoilee vastauksensa näin:

Olen entinen lastensuojelun työntekijä, ja näkökulmani lasten ja nuorten asioissa on se, miten lastensuojelun tilanne kehittyi. Lastensuojelun kodin ulkopuolisia sijoituksia voi pitää jonkinlaisena yhteiskunnan kuumemittarina. Ulkopuolisten sijoitusten määrä kertoo myös siitä, miten olemme onnistuneet hyvinvointia rakentavassa työssä. Kun lastensuojelu kriisiytyy tällä hetkellä, ongelmaa yritetään ratkaista kehittämällä lastensuojelua. Tämä on älyllistä epärehellisyttä ja ilmentää meidän lähestymistavan epäonnistumista. Ongelmat, joita sote-alalla yritetään korjata, syntyvät kuitenkin jossain muualla. Kun palvelut käynnistyvät ja sijoituksia valmistellaan, ongelmia yritetään korjata jälkepäin. Tämä on kustannustehokkuudeltaan huonoin lähestymistapa. Kokonaisuudesta puuttuu isompi tavoitteellinen työ.

Tämä kritiikki osuu myös meidän nuorisoalaan ja nuorisotyön kenttään, vaikka resurssit (ml. tutkimus) painottuvat sote-alalle ja lastensuojeluun. Toki nuorisotutkimusta tehdään, mutta siinäkin otetaan annettuna nuorisotyön tilanne, mitä se nyt on. Tutkitaan sen merkitystä. Mitään ei tulisi ottaa annettuna. Kaikkea voi muuttaa. Mutta

ei nuorisotyön kentällä kyseenalaistamisella saa pisteitä, tiedän sen. Kysyn kuitenkin, onko meillä kunnolla mietitty kokonaisuus.

Meillä on puutteellinen syrjäytymistä koskeva käsitys. Tuijotamme liikaa yksilöllistä syrjäytymistä, tarkastelemme liikaa yksittäisten ihmisten henkilökohtaisia ongelmia. Meillä on myös rakenteellista syrjäytymistä, johon lainsäädäntö, erilaiset mallit ja ohjelmat liittyvät, esimerkiksi työllisyyden asioihin. Mutta yhteisöllinen syrjäytyminen on kokonaan unohdettu. Yhteisöihin kytkeytyvää tavoitteellista tekemistä meillä on todella vähän. Yritämme ratkaista jokaisen ihmisen ongelmat yksilö kerrallaan. Jos yhteisö ei tue yksilöllisissä ongelmanratkaisuisissa, osa porukasta valahtaa yhteisön mukana siihen vanhaan. Viittaan esimerkiksi päihdehoidon kokemuksiin: kaverit hakevat toipujan katkolta, koska narkomaanikaverin irtoaminen yhteisöstä on piikki niiden omassa lihassa. Aiheuttaa kateutta, jos joku pystyy tekemään omalle elämälleen jotain.

Pahoinvointi syntyy ja vahvistuu yhteisössä, mutta me yritämme korjata tilannetta yksilöllisesti, yksilöön suunnatuin interventioin. En ymmärrä tällaista lähestymistapaa, jossa emme näe yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnin rakentamisen keskiössä. Euroopasta löytäisimme monia Community Work -esimerkkejä tästä lähestymistavasta. Ei Suomessa oikein ole sovellusta sellaisesta missään. Nuorisotyön ulkopuolella on yhteisömalleja, asukastilat esimerkiksi, mutta nekin ontuvat jotenkin. Niissä on sosiaalityön viba. Tietysti Suomen ilmasto laittaa ehtoja. Esimerkiksi Portugalissa, jossa Community Work on pitkälle kehitelty työmalli, asuinyhteisöt tapahtuvat kaduilla, talojen pihalla, ihmiset elävät yhteisöjään oman kotinsa ympärillä ulkona.

Mutta mene nyt sitten marraskuussa jossain Suomen lähiössä kerrostalon pihaan, eipä juuri näy ihmisiä. On tietysti hölmöä sanoa, että tuo malli ei meillä toimi huonon kelin vuoksi. Meillä pitäisi kuitenkin olla oma yhteisöjen rakentamismalli, joka tuottaisi menestyviä yhteisöjä. On monia esimerkkejä, vaikkapa Myllypuro. Se oli entinen ongelmalähiö, johon rakennettiin kampus ja muuta hienoa, uutta. Asuntojen hinnat nousivat, keskiluokan ihmiset löysivät alueen. En usko, että entiset asukkaat asuvat siellä enää. Ei siis tehty vanhojen asukkaiden menestyvää asuinyhteisöä vaan vaihdettiin porukka.

Pitäisi miettiä mallia, jonka keinoin kaikista esikaupunkialueista voidaan tehdä asuinpaikkoja, joista on mahdollisuus lähteä menestyksen tielle. En tarkoita, että ihmisistä tulisi miljonäärejä, vaan ihmisten kohtuullista elämässään pärjäämistä. Ja tarkoitan alueiden ihmisten syrjäytymiskiirteen estämistä, asuinalueiden itsensä vahvistamista.

Pulma on, että nuorisotyö rajaa esimerkiksi vanhemmat ja yksinäiset aikuiset toiminnasta pois. Me ajattelemme liian kapeasti. En tarkoita tietenkään, että olisi vain nuorille suunnattua toimintaa. Mutta nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi pitää tehdä töitä myös perheiden aikuisten kanssa. Positiivisen yhteisön luominen tarkoittaa tätä. Avoimessa nuorisotyössä sanomme, että luomme nuorille yhteisöjä. Sitten kuitenkin ihmetellään, että vaikuttavuus jää kovin pieneksi. Ei tässä ole ihmettelemistä, kun unohdamme perheet ja aikuiset. Me emme osaa tutkia kokonaisuutta. Myös vääriä asioita voi tehdä hyvin, vääriäkin asioita voi hioa paremmiksi niiden omassa uomissa. Meidän pitäisi

kysyä, onko meidän tapa osana kokonaisuutta oikea. En sano, että teemme väärää asioita, mutta emme ehkä tee niitä resurssiemme kannalta optimaalisesti. Vaikuttavuusajattelu on meidän alalla ihan alkutekijöissään juuri meidän liian kapean näkökulman vuoksi. Miten esimerkiksi avoin nuorisotyö voi yksin estää nuorten syrjäytymisen, kun syyt ovat isossa kokonaisuudessa? On hassua tutkia eriytyneesti pelkästään nykyisen oman tekemisen vaikuttavuutta.

Kuten edellä sanoin, palvelujärjestelmän ongelma on yhteiskunnallisten ongelmien korjaaminen yksilöllisin interventioin. Eikä tässä moniammatillinen yhteistyö auta, jos lähestymistapa ei muutu. Aina kun ongelmat lisääntyvät, tarvitaan lisää resursseja. Meillä ei Suomessa yksikertaisesti ole varaa tällaiseen.

Rusaman tulkinta tarjoaa kokemuksvintettiin kokonaisvaltaista yhteisönäkökulmaa, jossa nousee nuorisotyön kiinnikkeiden metatasolle. Tällainen puhetapa tarjoaa kiinnostavan kontrastin edellä esitettyihin muihin pohdintoihin ja reflektioihin. Kun muut tahtovat liikkua nuorten yhteisöjen puitteissa, Rusama kiinnittää yhteisöt asuinalueiden isompaan kehikkoon. Esimerkkinsä ja virikemallinsa hän hakee portugalilaisesta katolisen kulttuurin tiiviin perhekeskeisen ja vahvan sekä orgaanisen yhteisöllisen säätelyn tienoilta ja Community Work -mallista (Twelvetrees 1991). Rusama avaa myös kysymystä nuorisotyön vaikuttavuudesta.

Tutkijoiden näkökulmia

Jos edellisiä korona-ajan palvelujärjestelmäkokemuksia kuvaa puheavaruuksina, voi todeta, että paalutukset ovat kaikille ainakin osin yhteisiä. Ehkä Rusamaa lukuun ottamatta kaikki puhujat liikkuvat samoissa teemoissa: digitaalisuus, koronan vaikutus palveluihin, koronan vaikutus nuorten tilanteeseen ja se, miten tilanteesta tullaan ulos. Yhteisöteemaa kommentoivat kaikki. Jonkinlainen konsensus lienee siitä, että pandemia-aika näyttämöllisti palvelurakenteen ja muita yhteiskunnallisia ongelmia, kuten eriarvoisuuden, yhteisö rakenteen ja sukupolvipolitiikat. Periodin nähdään tehneen aiempaa vahvemmin näkyväksi tiettyjä nuoriin liittyviä ilmiöitä nuorisotyön agendalla (esim. yksinäisyys ja joidenkin nuorten ”häröilyt”). Puhujat eivät juurikaan tuoneet esiin julkisuudessa koronakeskusteluissa korostuneita teemoja, kuten päihheet, väkivalta, jengit ja roadman-ilmiö. Emme tulkitse sen tarkoittavan sitä, etteivätkö nämä teemat ole tärkeitä tai etteikö niihin olisi kiinnitetty huomiota. Se saattaa ennemminkin kertoa siitä, että puhujien ammatillisten silmälasien läpi katsottuna nämä ilmiöt suhteellistuvat ja asettuvat omiin mittasuhteisiinsa, ovat palvelujärjestelmäpohdinnan näkökulmasta oireita jostain laajemmasta ongelmavyyhdestä, esimerkiksi sosiaalisen kudoksen hajoamisesta, eriarvoistumisen spiraaleista.

Haastatteluissa myös kerrottiin palveluinnovaatiosta, siitä miten nuorisotyön toimijat reagoivat neuvokkaasti kriisitilanteissa (digitaalinen nuorisotyö). Puheenvuorojen sävy vaihtelee, mutta kaikkia luonnehtii pohdiskeleva refleksiivisyys. Kiinnostava yksityiskohta on se, että puhujat (pl. Rusama) näkevät nuorisoalan toimineen monialayhteistyön vetureina ja jopa peittoavan esimerkiksi koulunpidon ammattilaiset osaamisellaan. Orastava konsensus on myös siitä, että koulujen ja nuorten harrastusten sulkeminen oli koronapolitiikan virhe. Merja Nordlingin katastrofit tunnustava eetospuhe on iskevää ja sanoitus tenhoavaa.

Puhujien tulkinnat ja pandemia-ajan ammatilliset organisaatiokokemukset kutsuvat esiin kysymyksen yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä. Väitämme, että pandemia-aika näyttämöllisesti yhteisöllisyyden rakentumisen tapaa, sitä, miten se tapahtuu suomalaisessa yhteiskunnassa, sekä miten yhteisöt toimivat palvelujen yhteydessä. Kuten sanottu ja nähty, Hannu Rusaman tulkinnassa yhteisö on kokonaisvaltainen asuinpaikan kollektiivi, laaja eri ikäryhmien kasvuyhteisö. Se pitää ideaalisesti kiinni jäsenistään, etenkin lapsista ja nuorista. Perheet ovat tässä tulkinnassa eräänlainen kaikkea koossa pitävä kitti. Tässä tulkinnassa vain sellainen nuorisotyö, joka kykenee pureutumaan tällaiseen suhdeverkostoon ja sosiaaliseen rihmastoon, on vaikuttavaa nuorisotyötä (ehkäistessään nuorten syrjäytymisen). Tämä on sosiaalipedagoginen näkökulma (Nivala & Ryyänen 2019), kuten on myös Rusaman Community Work -nosto (Twelvetrees 1991).

Tällainen käsitys rajautuu kiinnostavasti muiden puhujien käyttämiin yhteisökäsitteisiin. Niillä puhujat tarkoittavat nuorten omia mikroyhteisöjä. Mikko Vatka viittaa siihen, miten pandemian ajan monialayhteistyössä koulujen nuorisotyö korostui. Se muodostui Helsingissä hyväksi käytännöksi siksi, että nuorisotyöntekijät pääsivät näyttämään ja osoittamaan opettajille (!), miten nuorten omat kaverisuhteet ovat pedagoginen voima. Kaverisuhteet ovat oppimisen sosiaalista kudosta ja ulottuvuutta, mitä ilman koulua ei ole nuorille. (Vrt. Hoikkala & Paju 2013¹¹.) Myös harrastukset ovat nuorten omaa yhteisömaailmaa. Haastattelusikermän digitaalista nuorisotyötä koskevat maininnat sisältävät nekin yhteisökonseptin. Opetus on tämä: vain sellainen digitaalinen nuorisotyö onnistuu ja onnistui, joka rakentui nuorten omien verkkoyhteisöjen perustalle. Selvä viesti on: pitää mennä sinne, missä nuoret jo ovat. Myös tietynlainen epäily jäi ilmaan puheiden sikermästä: digitaaliseen nuorisotyöhön tartuttiin pakosta, ja tilanteen lutviutuessa nuorisotyön toimijat halusivat palata hanakasti kasvokkaiseen työotteeseen. Tämä siksi, että kasvokkaisuus on aidon kohtaamisen välttämätön aines. Kun nämä rakenteet hajosivat, pandemia toi mukanaan uutta nuorten yksinäisyyttä.

11 Sama juttu on kuvattu tiheästi aiemmin, ks. Hoikkala & Pajun (2013) *Apina pulpetissa* -teos. Toinen tämän tutkijakirjoittajista voikin omahyväisesti todeta, että Stadin nuorisotyö aiheutti opettajille hyödyllisen pulpettikokemuksen! Tarvittiin vain yksi korona.

Nuorisotyöllisen kohtaamisen erityisyys on ollut nuorisotoimialan iso ajankohtainen teema jo pitkään (Hoikkala & Kiilakoski & Ronkainen 2021; Kiilakoski 2021a; Soanjärvi 2011). Pandemia ryyditti kysymystä entisestään, kuten edellä voi nähdä. Ehkä digitaalisen otteen kokemuksi tullaan viilaamaan vastakin. Joku voi perustellusti kysyä, onko kasvokkaisuus kohtaamisen välttämätön aines. Eikö voi puhua myös digitaalisesta kohtaamisesta – kunhan joku kertoo, mitä se konkreettisesti tarkoittaa. Toiseksi voi kysyä, voiko kasvokkaisuus olla myös eräänlaista facetime-kasvokkaisuutta esimerkiksi WhatsApp-sovelluksessa? Kyse olisi silloin etäkohtaamisesta. Näin katsottuna kohtaaminen jopa helpottui pandemian myötä, kun digitaalisia välineitä käytettiin enemmän. Paikkasidos katosi ja etäkohtaaminen oli ja on mahdollista, vaikka digitaalisen vuoro-vaikutuksen osapuolet sijaitsevat fyysisesti eri puolilla maapalloa. Moni pelaamisesta innostunut nuori kokee olevansa ainakin kaveri (jos ei ystävä) jossain muussa maassa pelaavan vertaisensa kanssa, koska he *kohtaavat* pelissä ja pelatessaan jopa päivittäin. Kuuma kysymys on tietysti se, onko tällaisen etäkohtaamisen luonne samaa laatua kuin fyysisen tilanteen jaettu kohtaaminen (Eriksson 2021). Ehkä teemassa kulkee myös sukupolvien raja (Räsänen & Ruotsalainen 2021). Tästä aiheesta (kohtaaminen ja digitaalinen kohtaaminen) tarvitaan vielä paljon turpakärjiiä.

Yhteisöteemassa on kysymys myös yksinäisyydestä. Antaako tämä kaikki aiheen kysyä, hajottiko pandemia nuorten kasvun kannalta välttämätöntä sosiaalista kudosta. Kyllä näin voi tulkita käyneen niin nuorten yksinäisyyteen liittyvien tutkimusten (Helfer & Myllyniemi 2022; Helakorpi & Kivimäki 2021; Kiilakoski & Lahtinen & Kauppinen 2022) kuin kvintettiraatimme mukaan. Kuten Merja Nordlingin tulkinnasta näkee, kyse ei ollut mistään koronan omalakisesta zoonoottisesta vaikutuksesta vaan koronapolitiikan ratkaisusta, rajoituksista, joilla nuorten palvelut pantiin kiinni. Otaksumme, että tästä koituvaa laskua saamme maksaa vielä pitkään.

Lopuksi esitämme, että edellä mainitut kaksi yhteisömallia on mahdollista saada luontevasti saman katon alle, ainakin teoriassa ja tutkimuksen käsittekeskusteluissa. Hannu Rusaman yhteisöteoria kutsuu miettimään nuorisotyön kiinnikkeitä ja katsomaan nuorisotyötä kasvuympäristöinä. Nuorten suosimat ympäristöt ovat kasvun kehä, ja alueet muodostavat yhteydenpidon systeemisii järjestelmiä, jotka tapahtuvat alueiden toimijoiden kesken ja välillä. Suotuisasti ajatellen ympäristöt ovat myös huolenpidon järjestelmiä. Asuinalueita voi hahmottaa kasvun kehien kokonaisuuksina – on kodin tai kotien, siis vanhempien ja huoltajien vetämä kehä, joka asettuu naapuruston kehän yhteyteen. Naapurusto limittyy alueen muiden funktionaalisten kokonaisuuksien kanssa, joita ovat esimerkiksi lähikaupat, kauppakeskukset, baarit, kahvilat, ravintolat, katukoriskentät ja vastaavat ulkoliikuntapaikat, seurakuntien toiminta, liikuntaseurat ja muut yhdistykset ja myös kaupalliset harrasteet paikkoineen. Joillain alueilla on myös terveyskeskuksia. (Vai onko ne keskitetty isoihin hallintoalueiden hoitotehtäisiin?) Myös koulukeskukset kuuluvat alueellisen yhteisöjärjestelmän kokonaisuuteen. Sama tietysti koskee alueellista nuorisotyötä ja perinteisiä 1900-luvun lopun universalistisen

nuorisopolitikan entisiä helmiä, nuorisotaloja – alueilla, joissa niitä on (Hoikkala & Kiilakoski & Ronkainen 2021, 377–389). Hyvinvointipalvelut lomittuvat tuohon kuvaan, paikallis-alueellisen konkretian mukaan, ja parhaimmillaan niillä on yhteisökytöksensä. Tällaisessa suhdeverkossa tai kudoksessa sijaitsevat nuorten omat vakiintuneet sosiaaliset paikat, ryhmät ja pienoiskulttuurit, joita voi kutsua sosiaalisiksi taskuiksi.

Äskeinen kappaleen kuvaus muistuttaa *Apina pulpetissa* -teoksen yhteisömaisemaa (Hoikkala & Paju 2013). Se on myös jonkin verran velkaa kehityopsykologian klassikon Urie Bronfenbrennerin (1979) ekologisen systeemitteorian mallille. Siinä ovat mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemit, kuten kaikki yhteisöpedagogit tietävät. Otaksumme, että tässä omassa teoriassa liikumme lähinnä mikro- ja mesosysteemien puitteissa. Joka tapauksessa on selvää, että kokonaisuus on varsin monimutkainen kenttä. Siihen asettuva palvelujärjestelmä erityisine ammattilaisineen, rooleineen ja työnjakoineen rakentaa eteemme varsinaisen yhteisöjärvelin, jota kukaan ei välttämättä hallitse. Lienee selvää, että entistä kyläyhteisöä ei tästä saa mitenkään, eikä oikein ”koko kylä kasvattaa” -projektikaan siihen vaivatta istu. Lisäksi on digiyhteiskunnan näkökulma: paikkasidos suhteellistuu ja kaikki on niin mobiilia, liikkuvaa. Ne nuoret, jotka jaksavat ja uskaltavat vielä sosiaaliseraata, huitelevat sosiaalisen kompassinsa johdattamina milloin missäkin – paikoissa, alueilla ja solmukohtissa, ”hotspoteissa”. Ja koko ajan ne ovat somessa. Onko some paikka?

Sosiaalisissa patologioissa yhteiskunnan systeemiset kudokset ja yhteydet, huolenpidon järjestelmät, hapertuvat, katkeilevat ja kuviot atomisoituvat. Toisin sanoen korona-aika rapautti ainakin joitain yhteisöjä ja toi esiin piilossa ollutta eriarvoisuutta. Koronapandemia taisi merkitä tällaista sosiaalista patologiaa.

**II OSA –
Nuorten vapaa-aika ja jalkautuva
nuorisotyö korona-ajan
kaupungeissa**

Linda Erjos: *Valju*

Kaikki mistä minä tiesin, muuttui muutamassa viikossa, päivässä, tunnissa, minuutissa. Minä muistan keltaisen sohvan, television värit, oman hämmentyneen ääneni kun toistin mitä juuri olin kuullut: ”Koulut suljetaan”. Aiempien viikkojen tapahtumat saivat merkityksen. Tilanne otti todellisen paikkansa, paljasti todellisen mittakaavansa. Silloin minä tajusin, ettei paluuta ehkä ole.

Istuin pimeässä huoneessani, päivä toisensa jälkeen. Heräsin, avasin tietokoneeni kannen, sinertävä valo valaisi kasvoni, ja kuulin äänet, jotka olivat viikkojen ajan vain sumeita kasvoja välkkyvällä näytöllä. Kosketus ihmisiin oli nopeasti livennyt käsistäni, valunut sormieni välistä ja imeytynyt tummaan maahan. Olin yksin, olin yksin enemmän kuin olisin ikinä jaksanut olla yksin. Menetin otteen ystäväistäni. Yhtäkkiä en enää tiennyt mitä heille kuului, mitä he olivat viime aikoina tehneet, en ollut kuullut heistä mitään.

Se ei tietenkään haitannut, ei heille kuulunut mitään. He toistivat kodeissaan sitä samaa kaavaa, jonka mukaan minäkin elin. Herätys, ruutu päälle, tunteja kuunnellen kilometrien päästä kantautuvaa opetusta ja ohjeita, joista lopulta ei jäänyt mieleen murustakaan.

Koko kevät kului epätietoisuudessa ja hämmennyksessä siitä, mitä tuleman pitäisi. Kun olisi pitänyt päättää koulu, oli kiire ja kaikki oli rästissä. Arvosanat vetivät kauheudessaan vertoja niille möröille, jotka olivat kuluneina kuukausina asettuneet taloksi mieleeni. Miten pitäisi pystyä hakemaan opiskelupaikkaa, kun ei pysty hakemaan edes maalaisleipää keittiöstä?

Tuli kesä, tuli syksy, tuli talvi. Tuli toivoa, tuli pelkoa, tuli epätoivoa. Kesäniittyjen seasta pilkkotti vaaleansinistä kangasta. Ruskan värjäämien lehtikasojen seasta pilkkotti vaaleansinistä kangasta. Jäätynneiden jalkakäytävien reunoilla pilkkotti lumikasaan uponnutta vaaleansinistä kangasta. Sosiaaliseen mediaan ilmestyi kuvia linnuista, sammakoista, oravista. Sotkeutuneina valkoisiin henkseleihin, jumissa ja hädässä. Lisäyksiä omatuntoa kolottavien ympäristöuutisten listalle.

Sitten aivastin. Kerran. Kahdesti. Aivastuksia seurasi nuha, ja sitten kurkkukipu. Niiden mukana saapui ahdistus. Kamala, rintaa puristava ahdistus, pelko oman terveyden ja läheisten puolesta. Pelko siitä mitä nyt on saattanut saada aikaan.

Oli autojen takavalot, oli teltan valkoinen katos. Oli pitkä valkoinen tikku, pidempi kuin itse elämä. Kirvelevä tunne, joka sai kyyneleet vuotamaan silmistä. Oli odotus. Piinaava odotus joka tuntui aina ikuisuudelta. Vilkuilin puhelintani useamman kerran minuutissa, odotin jotakin tietoa. Odotin vastausta, pelkäsinkin vastausta. Tarvitsin vastausta. Tuntui kuin kivi putoaisi rinnalta, kun näytölle ilmestyivät yksinkertaiset sanat: ”Koronavirus (COVID-19) -näytteesi on negatiivinen, eli virusta ei löytynyt”.

Sama kaava toistui. Ja toistui. Ja toistui. Ja yhtäkkiä ei toistunutkaan. Kävi niin, etteivät helpottavat sanat koskaan tulleetkaan. Olo oli huono. Rintaa puristi, sekä sairastuminen

että omatunto. Tuntui kuin olisi ollut täysin vastuuton, kuin olisi täytynyt yrittää vielä entistä enemmän, kuin olisi epäonnistunut.

Me kaikki kannoimme niin paljon vastuuta. Me saimme tämän taakan harteillemme, me yritimme kovasti selviytyä siitä. Meidän ei olisi pitänyt joutua tekemään sitä yksin. Apua tarvitsevia oppilaita oli jonoksi asti, eikä psykologille päässyt viikkoihin. Minä tunsin sen itsessäni, uupumuksen ja ahdistuksen, ja sen kuinka taakka päivä päivältä kasvoi. Ja minä näin sen toverini silmissä, sen saman kärsimyksen ja väsymyksen. Sen kerran kun ylipäättään sain enää nähdä toverini.

Ja meidät petettiin. Meidät lukittiin huoneisiimme, kauas ystävistä, kauas opetuksesta, samalla kun aikuiset pitivät hauskaa ravintoloissa ja baareissa. Tartuntaluvut nousivat pilviin ja meitä kuritettiin siitä. Meidät laitettiin maksamaan teidän vastuuttomuudestanne. Eikä pelkästään silloin, ei pelkästään niinä yksinäisinä iltoina. Vaikutukset ovat huomattavasti kauaskantoisemmat.

Emme menettäneet pelkästään jaksamistamme ja mahdollisuuksiamme, me menetimme kaksi kokonaista vuotta. Meistä olisi voinut tulla niin paljon. Me olisimme voineet saavuttaa niin paljon. Olisimme voineet toteuttaa haaveita, olla kaikkea sitä mitä me nuorina halusimme olla, tehdä kaikkea sitä mitä me nuoruudessa halusimme tehdä. Nähdä maailmaa ja kokea kaiken sen mitä tekin nuoruudessanne saitte kokea. Maailmalla piti olla niin paljon annettavaa. Sen sijaan meistä tuli uupuneita, masentuneita ja ahdistuneita nuoria omissa ahtaissa huoneissamme.

Lopulta olo ei kuitenkaan ole vihainen. Tai surullinen. Tai pettynyt. Lähinnä valju. Sellainen hiljainen ja tuntumaton. Sellainen joka ei maistu, tuoksu tai kuulosta yhtään miltään.

4. Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa

Eila Kauppinen¹², Sofia Laine, Karla Malm, Timo Kontio & Susanna Jurvanen

Nuorisotyöltä odotetaan, että se menee sinne, missä nuoret ovat ja viettävät vapaa-aikaansa (Lampela & Leppävuori & Puomilahti 2016; Malm 2018; Papunen 2021), ja nuorisotyö onkin jalkautunut jo pitkään erilaisiin julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin. Kun korona muutti nuorisotyön toimintaedellytyksiä (Kivijärvi ym. 2022, 25), oli luontevaa, että keväällä 2020 koronasta seuranneisiin rajoituksiin reagoitiin nopeasti lisäämällä verkossa toteutettavan nuorisotyön rinnalla jalkautuvaa nuorisotyötä (mt., 34–37). Koronaan liittyvät rajoitukset pakottivat aiempaa useammat nuorisotyöntekijät jalkautumaan tai mahdollisti työntekijöille jalkautumisen normaaliaikaa laajemmin muun muassa nuorisotalojen lähialueille, kuten eräässä Helsingin kaupungin nuorisotyöyksikössä syyskuussa 2020 todettiin:

Jalkautuminen oli useimmille uusi työmuoto, joka todettiin hyväksi. Kevään aikana saatiin työvälineet ja konsepti kasaan. Syksyllä voidaan jatkaa, ongelmana vain resurssit. Tiedotus ja kommunikaatio tiimien sisällä ja tiimirajojen yli äärimmäisen tärkeää työmuodossa – erityisesti turvallisuuskäsitteistä. Jalkautuvalla työllä pystytään vastaamaan hyvin ilmiöihin ja verkostopyyntöihin, mutta resursseja ja asian- ja säänmukaisia varusteita kaivataan lisää. Esimerkkinä verkostotyöstä [asuinalueella] tehty yhteistyö koulun kanssa; koulupudokkuus on puhuttanut ja seiskojen ongelmat olleet käsittelyssä. Lisää koulutusta jatkossa!

Jalkautumisen myötä ”opittiin tuntemaan alue paremmin, opittiin ymmärtämään nuorten vapaa-aikaa ja vapaa-ajan tiloja paremmin” (Nuorisotyöntekijöiden kokemukset, syyskuu 2020). Jalkautuva nuorisotyö kehittyikin koronavaiheen aikana yhtäältä lisääntyneiden henkilöstöresurssien, mutta myös osaamisen kehittymisen myötä. Se oli välttämättömyys, joka avasi uudella tavalla nuorisotyön puitteita. Jalkautuminen näyttääkin olleen toimiva tapa organisoida palveluita ja tavoittaa nuoria.

¹² Eila Kauppinen kirjoitti tätä lukua [nuorisotalon osaamiskeskustutkijan](#) roolissa.

Jalkautuvan nt:n [nuorisotyön] kautta nuoret alkavat tunnistamaan alueen ohjaajia, mikä lisäsi positiivisia kontakteja ja ajoittain syvällisempiä keskusteluja. [Asuinalueen] aikuisten ja toimijoiden yhteistyö – Koronan ”ilmiöt” pakottivat lisäämään ja syventämään yhteistyötä :) (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Tässä luvussa kysymme, millaista on nuorten kohtaaminen jalkautuvassa nuorisotyössä erityisesti korona-aikana. Hyödynnämme tutkimuksen kaikkia aineistoja, mutta teema on keskiössä erityisesti tutkijoiden kenttäpäiväkirjoissa, asiantuntijahaastatteluissa ja nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistoissa. Aineiston analysointi toteutettiin tutkimuskysymyksiin perustuvalla suunnatulla sisällönanalyysillä (Hsieh & Shannon 2005, 1281–1283) ja hyödyntäen tiimietyögrafiasta lähestymistapaa. Luvun kirjoittajat etsivät aineistostaan kaikki jalkautuvaan nuorisotyöhön liittyvät kuvaukset ja sen jälkeen jäsensivät aineistoa teemoittain, jotka kietoutuvat korona-ajan erityisyyden ja nuorten kohtaamisen eri ulottuvuuksien ympärille. (Lisätietoa luvusta 2: ”Miten tutkimus toteutettiin – aineistot, niiden käsittely ja analysointi”).

Tarkastelemme seuraavissa alaluvuissa ensin jalkautuvaa nuorisotyötä osana nuorisotyön kokonaisuutta sekä jalkautuvan nuorisotyön ja kohtaamisen käsitteitä. Sen jälkeen luomme silmäyksen jalkautuvan nuorisotyön korona-aikaan ja syvennämme pohdintaa jäsentämällä nuorten kohtaamista kolmesta näkökulmasta: ensiksi tarkastelemme kohtaamista fyysisenä työympäristönä, toiseksi kohtaamisten skaalaa arkisesta, yksinkertaisesta ”moikasta” aina huoleen perustuvaan puuttumiseen ja kolmanneksi jalkautuvan nuorisotyön kohtaamisten ketjuja: millaista on kohtaaminen prosessina. Lopuksi käänämme katseen tulevaisuuteen ja tuomme esiin keskeisiä johtopäätöksiä.

Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen käsitteinä

Nuorisotyön keskiössä tulee olla erilaisten nuorten ja nuorten ryhmien tarpeet, nuorten oikeudet ja kulttuurit sekä paikallinen ja alueellinen, mutta myös yhteiskunnallinen ja globaali tilanne (ks. Kiilakoski 2021b, 345). Nuorisolaki (1285/2016, 2 §) määrittää osaltaan nuorisotyön tehtäviä, mutta niihin vaikuttavat myös muut toimijat, nuorisotyön hallinnollinen asema kunnassa sekä taloudelliset ja yhteiskuntapoliittiset tekijät (Kivijärvi ym. 2022, 30). Yksi tapa kuvata nuorisotyön perustehtävää on puhua tilojen luomisesta nuorille vertaisten kanssa toimimiseen ja siltojen rakentamisesta (Declaration of the 2nd European Youth Work Convention 2015). Siltojen rakentamisella viitataan tehtävään tukea nuorten sosiaalisia suhteita (Kiilakoski & Kinnunen & Djupsund 2015, 601): nuorisotyön tehtävä on tukea nuoria heidän sosiaalisissa ympäristöissään. Tomi Kiilakosken (2013) mukaan suhteet voidaan jaotella kuudeksi kokonaisuudeksi: nuorten suhde toisiin nuoriin, turvallisiin aikuisiin, palveluihin, alueeseen ja lähiympäristöön, päätöksentekoon ja yhteiskuntaan sekä maailmaan ja ympäristöön

(Kiilakoski 2013, 29–33; ks. myös Kiilakoski & Kinnunen & Djupsund 2015, 601). Nämä nuorisotyön tehtävään liittyvät suhteet näyttäytyvät myös tässä tutkimuksessa. Nuorisotyössä puhutaan myös avoimesta, universaalista, kaikille tarkoitettusta sekä kohdennetusta, ongelma- ja huolilähtöisestä nuorisotyöstä. Jalkautuva nuorisotyö on osa kunnan nuorisotyön kokonaisuutta, joka on eri kunnissa hieman erilainen. Jalkautuvan työn tavoitteena on osaltaan vastata sekä universaalien että ongelma- tai huolilähtöisen nuorisotyön tarpeisiin (Papunen 2021, 17).

Jalkautuvassa nuorisotyössä kohdataan nuoria heidän vapaa-ajan ympäristöissään ja kartoitetaan nuoriin ja nuorisokulttuureihin liittyviä ilmiöitä (Papunen 2021, 9). Ilmiöt voivat liittyä esimerkiksi nuorten pahoinvointiin (kuten yksinäisyys, päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat), eri kulttuuritaustoihin, ideologioihin tai kiinnostukseen kohteisiin liittyvään porukoitumiseen, maailmanpoliittiseen tilanteeseen (kuten Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa) tai alueelliseen eriarvoistumiseen. Jalkautumisen aikana kertyy tietoa nuorista ja heihin liittyvistä ilmiöistä hyödynnetään ja jaetaan moniammatillisen yhteistyön myötä muiden nuorten parissa toimivien kanssa nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi (Malm 2018, 80; Paananen & Piironen & Uusitalo 2022, 10; Papunen 2021, 9). Jalkautuessaan nuorisotyöntekijät voivat myös edistää nuorten mahdollisuuksia viettää aikaa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa tasavertaisina muiden tilojen käyttäjien kanssa (Tormulainen & Kauppinen 2022, 57). Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen ja Sirpa Tani pohtivat lisääkö se, että nuorisotyöntekijät ovat nuorten saatavilla myös nuorisotilojen ulkopuolella verkossa ja kaupungilla ”nuorten mahdollisuutta hengailta esimerkiksi tärkeiksi kokemissaan kaupunkitiloissa” (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 55).

Jalkautuvalla nuorisotyöllä on yleisten nuorisotyöllisten tavoitteiden (ks. edellä) lisäksi nuorten tarpeisiin ja paikallisiin tilanteisiin sekä jalkautujien työtehtäviin, kunnan nuorisotyön strategioihin ja linjauksiin perustuvia tavoitteita (Papunen 2021, 58). Se, että pystytään ymmärtämään nuorten elämäntilanteet ja tarpeet, perustuu toimiviin käytäntöihin, ammattitaitoon ja haluun ymmärtää nuorten erilaisia ääniä, mutta yhtä lailla siihen, millaiset ovat institutionaaliset rakenteet ja palveluiden kokonaisuus (Aaltonen ym. 2017, 217). Korona-aikana jalkautuvalla nuorisotyöllä oli normaalista poikkeavia tavoitteita, jotka liittyivät kokonaistilanteeseen. Korona-aika oli hyvin poikkeuksellista, ja turvallisuusnäkökulma perusteli aiempaa aktiivisempaa tilannekuvan luomista ja nuoriin liittyvän tiedon välittämistä. Onhan nuorisotyön tehtävä nostaa rakentavasti esiin epäkohtia, tarttua negatiivisiin kehityskulkuihin ja toimia nuoruuden ja nuorten elinolojen tulkkina ja puolestapuhujana (Rauas 2019, 38). Samaan aikaan on tietysti tärkeää pyrkiä siihen, että nuorten luottamus nuorisotyöhön ja nuorisotyöntekijöihin säilyy eikä synny tilannetta, jossa nuoret kokevat olevansa syyttä epäiltyjä vain, koska ovat nuoria.

Kun tarkastellaan jalkautuvaa nuorisotyötä, on syytä pohtia myös sen yhteyksiä muuhun nuorisotilojen, koulujen ja oppilaitosten ulkopuolella tehtävään nuorisotyöhön. Jalkautuva nuorisotyö nähdään usein käsitteenä työlle, jossa liikutaan kävellen, mutta myös pyörällä, moottoripyörällä, potkulaudalla tai julkisilla kulkuneuvoilla julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Joillain paikkakunnilla jalkautuvaa työtä tehdään säännöllisesti arkityönä, kun taas toisaalla jalkaudutaan pääasiassa juhlapyhinä ja muina erityisinä ajankohtina (Tormulainen & Kauppinen 2022, 65), kuten keväällä koulujen päättyessä.

Raidenuorisotyö on yksi pääkaupunkiseudulla toteutettavan jalkautuvan nuorisotyön muoto, jota tehdään raideliikenteen varrelle sijoittuvissa kohtaamispaikoissa, julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa (Malm 2018, 16). Jalkautuminen on myös yksi toimintatapa etsivässä nuorisotyössä (Paananen & Piironen & Uusitalo 2022, 24), jossa sen tavoitteena on erityisesti luoda yhteyksiä nuoriin (mt., 25). Osa toimijoista puhuu myös löytävästä nuorisotyöstä, jossa on puolestaan piirteitä sekä jalkautuvasta että etsivästä nuorisotyöstä (Kivari & Ylimys & Juntunen 2017, 15–16). Myös sen yhteydessä puhutaan jalkautumisesta, jolloin ammattilaisten läsnäolon myötä pyritään tukemaan nuorten kasvua ja rauhoittamaan julkisissa ja puolijulkisissa syntyviä tilanteita (Riiheläinen & Ylimys & Juntunen 2017, 92). Jalkautuvan nuorisotyön rinnalla puhutaan myös liikkuvasta nuorisotyöstä. Joillain paikkakunnilla liikkuva nuorisotyö nähdään omana menetelmänä tai työmuotona, toisaalla se on osana jalkautuvaa työtä ja osassa kunnista se saattaa olla yläkäsite kaikelle niin sanotulle seinättömälle nuorisotyölle. Nuorisotyöllisenä menetelmänä liikkuva nuorisotyö eroaa jalkautuvasta työstä erityisesti siinä, että se liikkuu autolla, usein matkailu- tai pakettiautolla, mikä mahdollistaa laajemman toimintasäteen. Jalkautuvan nuorisotyön tapaan sen nuorisotyöllisenä tehtävänä on tukea nuorten sosiaalisia suhteita, mutta autoa hyödyntäen voidaan myös rakentaa nuorille nuorisotyöllisiä tiloja paikkoihin, joissa sellaista ei ole, ja tuoda autossa nuorille toimintaa mahdollistavia välineitä ja tarvikkeita. (Tormulainen & Kauppinen 2022, 66.)

Kohtaaminen on yksi tärkeimmistä nuorisotyössä käytetyistä käsitteistä, jonka avulla pyritään selittämään sitä, että ”nuorisotyössä nuoreen luodaan erityinen ammatillinen suhde” (Kiilakoski 2022). Usein kuulee puhuttavan siitä, että kohtaaminen esimerkiksi nuorisotaloilla on erilaista kuin jalkauduttaessa. Nuorisotaloille nuoret tulevat aktiivisesti tietäen, että siellä on myös nuorisotyöntekijöitä ja tilassa olemisen reunaehdot (aikataulut, säännöt ja käytettävissä olevat resurssit) ovat usein aikuisten määrittelemiä. Nuorisotaloilla on toimintoja (esimerkiksi lautapeliä pelaaminen, ruoanvalmistus tai yhteinen kahvittelu) ja välineitä (esimerkiksi biljardipöytä tai sohva), joita voidaan hyödyntää kohtaamisissa (Kiilakoski 2012, 134–141). Jalkautuvassa työssä vastaavanlaisia kohtaamisen puitteita ei ole (mt., 140–141) vaan nuoret kohdataan heidän valitsemissaan ympäristöissä ja usein myös heidän ehdoillaan, jolloin vaaditaan herkkyyttä nähdä ja tulkita nuoriin, nuorten välisiin suhteisiin, ilmiöihin ja tilaan liittyviä tilanteita ja dynamiikkoja (Malm 2018; Papunen 2021; Tani & Pyyry 2017; Tormulainen & Kauppinen 2022). Nuorisotalot on suunniteltu varta vasten vastaamaan nuorisotyön

periaatteita ja tarpeita, eikä tästä näkökulmasta liene ihme, että nuorisotalo on monelle nuorisotyöntekijälle itseisarvoisen tärkeä ja sillä on ollut liki kyseenalaistamaton asema nuorisotyössä (Kylmäkoski 2006; Kiilakoski 2011, 191, 204; Malm 2021, 67). Julkisten ja puolijulkisten tilojen ratkaisut asettavat nuorisotyölle siis hyvin toisenlaiset puitteet. Kohtaamistilanteissa on jalkautuvan nuorisotyöntekijän eli aikuisen ammattilaisen vastuulla pohjustaa vuorovaikutustilanteen syntyä ja kulkua. Kun työntekijä huomioi ympäristön, nuorten iät, meneillään olevan tilanteen, kellonajan, muut liepeillä olevat ihmiset, on kohtaaminen useimmiten suotuisa.

Meidän havaintomme mukaan merkitystä on siis erityisesti sillä, miten nuorten luokse mennään ja miten tilaa otetaan itselle, ei niinkään sillä millainen tai minkäikäinen nuorisotyöntekijä on. Persoonalliset piirteet aikuisella voivat usein olla nuorelle turvallisia keskusteluaiheita, ja usein nuoret ovat hyvinkin kiinnostuneita juuri aikuisista itsestään. (Haastattelu 12)

Tomi Kiilakosken (2022) mukaan nuorisotyöllisessä kohtaamisessa ”yhdistyy se, että ensiksikin nuorisotyöntekijä osoittaa välittävänsä nuoresta, toiseksi nuori voi tuntea, että nuorisotyöntekijä on kiinnostunut sekä hänen persoonastaan ja ominaisuuksistaan yleensä että siitä, miten hän tänään voi, kolmanneksi että nuori nähdään ihmisenä, jolla on positiivista annettavaa yhteisölle”. Ainakin pääkaupunkiseudulla jalkautuvaan nuorisotyöhön sovelletaan raidenuorisotyöhön kehitettyjä kohtaamisen ulottuvuuksia (Malm 2018), joissa kaikissa lähtökohtana on ”ennaltaehkäisevä ote” (Papunen 2021, 12). Kohtaamisen ulottuvuudet voidaan nähdä kolmena kokonaisuutena:

Arkiset kohtaamiset sisältävät tutustumista ja tunnistamista ja mahdollistavat myönteisen tunnistamisen näkökulmasta hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisevän toiminnan. *Kohdennettu ennaltaehkäisy* reagoi jo havaittavissa oleviin ongelmiin. *Puuttumaan* joudutaan tilanteissa, joissa konfliktiksi kärjistyminen ei ole enää vältettävissä. Usein näissä tilanteissa tarvitaan muitakin toimijoita kuin nuorisotyöntekijöitä, kuten poliisia, järjestyksenvalvojia ja sosiaalityöntekijöitä. (Mt., 40.)

Jalkautuvan nuorisotyön perustana ovat arkiset kohtaamiset monenlaisten nuorten kanssa; ilman näissä kohtaamisissa rakentuvaa luottamusta myös kohdennetun ennaltaehkäisyn ja puuttumisen toteuttamisen edellytykset olisivat hyvin vaikeat (mt., 105).

Jalkautuva nuorisotyö mahdollisti korona-aikanakin kasvokkaisen kohtaamisen

Vuonna 2021 jalkautuvaa nuorisotyötä tehtiin 65 prosentissa kuntia (Suomen nuorisotyön tilastot) ja sitä pidettiin yhtenä tärkeimmistä tavoista tavoittaa nuoria koronarajoitusten aikana (Manu & Puuronen & Ranta 2021, 45). Jalkautuvaa nuorisotyötä toteutetaan eri kunnissa eri tavoin; osassa isompia kaupunkeja, kuten pääkaupunkiseudulla ja Tampereella, on päätyökseen jalkautuvaa nuorisotyötä tekeviä. Esimerkiksi Helsingissä jalkautumista toteuttaa moni nuorisopalveluiden yksikkö: alueellisissa yksiköissä on paikallista, asuinalueella tapahtuvaa jalkautumista, Nuorisotyö raiteilla -työntekijät jalkautuvat oman suunnitelmansa mukaisesti ja Stadin jalkautujat omansa mukaan. Näiden lisäksi jalkautumista tekevät myös muut toimijat, kuten Aseman Lapset ry. Myös Tampereella jalkautumista tekevät omilla alueillaan nuorisotilojen työntekijät sekä kaupungin keskustan alueella päätoimisesti liikkuva työpari, joka vastaa jalkautuvasta erityisnuorisotyöstä. Koronan myötä myös muut kuin varsinaisena päätyönään jalkautumista tekevät työntekijät jalkautuivat nuorten pariin aiempaa enemmän; esimerkiksi nuorisotaloissa normaalisti työskennelleet työntekijät lähtivät liikkeelle nuorten muihin vapaa-ajan ympäristöihin. Nopeasta reagoinnista huolimatta nuorisotyö tavoitti ensimmäisen koronavuoden aikana nuoria aiempia vuosia vähemmän; osa nuorisotyölle tutuista nuorista jäi pois toiminnasta, mutta jalkautuvan ja verkkoympäristöissä toteutettavan nuorisotyön lisääntymisen myötä tavoitettiin myös uusia nuoria (Kivijärvi ym. 2022, 46–49). Kaikkia nuorisotyötä tarvitsevia nuoria ei tavoitettu, ja nuorten kokemuksiin korona-aikana keskittyneen tutkimuksen¹³ perusteella näyttää siltä, että ”nuorisotyöhön osallistumattomien mutta osallistumiseen tarvetta kokeneiden nuorten yksinäisyys oli muita korkeammalla tasolla” (Kiilakoski & Lahtinen & Kauppinen 2022).

Nopea reagointi koronatilanteeseen keväällä 2020 näkyi nuorisotyöntekijöiden siirtymisenä nuorisotiloilta jalkautumaan, mutta myös työn organisoinnissa ja johtamisessa. Pääkaupunkiseudulla ryhdyttiin aiempaa vahvemmin tekemään yhteistyötä johtamisessa ja seuraamaan tilannekuvaa poikkeuksellisen moniammatillisesti poliisin, lastensuojelun ja kaupunkien turvallisuusviranomaisten rinnalla. Erilaisia ilmiöitä, ongelmia ja riskejä kartoitettiin ja sanoitettiin aktiivisesti muille kuin nuorten kanssa työskenteleville. Esimerkiksi keväällä 2020 oli tarve jopa päivittäiselle tilannekuvan viestimiselle kaupungin johdolle ja poliisilaitokselle. Tämän luvun kirjoittajista Timo Kontio luonnehti työn muutosta jälkikäteen seuraavasti:

13 Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana -hankkeessa toteutettiin nuorille suunnattu haastattelukysely alkusyksystä 2020 (n=1001), alkukesästä 2021 (n=1020), loppuvuonna 2021 (n=1003) ja keväällä 2022 (n=1010). Edelleen vuonna 2022 jatkuvassa tutkimushankkeessa tarkastellaan nuorten koronakokemuksia monitieteisen nuorisotutkimuksen viitekehityksessä. [Lisätietoa.](#)

Konkreettisesti kävimme joka aamu edellispäivän raportit läpi ja merkkasimme taulukkoon, missä oli jalkauduttu sekä oliko jalkautuessa noussut työntekijöille syystä tai toisesta huolta jostain asiasta. Helsinki oli jaettu 92 eri alueeseen, joista valtaosa oli kaupunginosia tai vastaavia maantieteellisesti rajattuja paikkoja. Aiemman kokemuksen seurauksena listalle nimettiin erikseen sellaisia paikkoja, joissa työntekijät käyvät tarkemmin ja joiden erottaminen on raporttitasolla todennäköistä ja siksi mahdollista tarkentaa. Tällaisia olivat esimerkiksi tietyt puistot, kauppakeskukset, uimarannat yms. Taulukkoon kertyi liikennevalotekniikalla (ei huolta – hieman huolta – paljon huolta) tilannekuvaa sekä työskentelyalueista ja vastaavasti katveista että kunkin alueen tilanteen kehittymisestä suuntaan tai toiseen. Eteenpäin raporttoitiin kaikki sellaiset tilanteet, joissa oli pistemäisesti suuri huoli tai pitkäkestoisemmin havaittavissa tilanne, jolla olisi voinut olla riski eskaloitua.

Myös Tampereella jalkautuva nuorisotyö teki viikoittaisten raporttien sijaan raportit päivittäin ja ne menivät myös turvallisuudesta vastaavien tahojen luettaviksi. Tämä vaikutti työn kohdentumiseen ja sen äärellä käytyyn, ehkä normaalia ongelmakeskeisempään keskusteluun.

Jalkautuvan nuorisotyön lisääntyminen näkyy myös toimintatilastoissa. Hankkeessa mukana olevissa kaupungeissa pääkaupunkiseudulla ja Tampereella ensimmäisen koronavuoden aikana (17.3.2020–30.4.2021) jalkautuva nuorisotyö tavoitti nuoria yli 321 000 kertaa. Kohdattujen nuorten määrä muodostuu kohtaamiskerroista, jolloin mukana voi olla samoja nuoria eri toimintakertoina. Luku on suuntaa antava, koska kirjauskäytännöt vaihtelevat eri kaupungeissa. Erityisesti keväällä 2020 jalkautuvaa työtä teki iso osa nuorisopalveluiden nuoriso-ohjaajista. Henkilökuntaa Helsingin, Vantaan, Espoon, Kauniaisten ja Tampereen nuorisopalveluissa oli keväällä 2021 yhteensä 675 henkilöä, joista päätyökseen jalkautumista tekeviä oli 24. Toisena koronavuonna (1.5.2021–30.4.2022) nuoria kohdattiin ensimmäistä vuotta vähemmän, noin 91 000 kertaa, koska muut kuin jalkautuvaa nuorisotyötä päätyönään tekevät nuoriso-ohjaajat jalkautuivat väljempien rajoitusten aikaan vähemmän. Keväällä 2022 hankkeessa mukana olevissa kaupungeissa jalkautuvaa työtä päätyökseen teki 26 nuoriso-ohjaajaa ja toimintakertoja oli hieman yli 2 200. Kaupunkikohtaiset luvut löytyvät liitteestä 7.

Nuorten kohtaaminen fyysisenä työympäristönä

Koronapandemian ensimmäisenä keväänä 2020 jalkautuva nuorisotyö oli monelle nuorisotyöntekijälle uusi tapa tehdä työtä. Lisäksi virus oli vielä hyvin tuntematon. Liikkeellelähtö nuorisotiloilla tehtävästä työstä kadulle tuntui joillekin haastavalta: ennakkoluulot ja pelotkin hidastivat ymmärrettävästi jalkautumista.

Kynnys nuoren kohtaamiseen tuntui varsinkin aluksi vaikealta. Nuorisotalolla olemme tottuneet siihen erilaisessa ympäristössä ja käytössä on erilaisia työvälineitä sekä toimintoja. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2020)

Melko nopeasti, kevään 2020 lopulla, kun työntekijät olivat saaneet koulutusta työhön ja jalkautuminen oli tullut tutummaksi, nuorisotyöntekijät antoivat jo palautetta, kuinka ”jalkautuminen oli lystiä!”. Jalkautumista tukemaan luotiin myös rakenteita, esimerkiksi ”pyöreän pöydän keskusteluja” työntekijöiden keskinäiseen reflektointiin kokeneempien jalkautujien tukemana.

Jalkautuva työote on omanlaisensa, ja sen työvälineet eroavat nuorisotaloilla tehtävästä työstä, kuten edellä oleva nuorisotyöntekijöiden kokemuspalaute kertoo. Nuorisotyöntekijät liikkuvat nuorten vapaa-ajan ympäristöissä ja pyrkivät myötäilemään nuorten olemista ja tekemistä, hengailua. Jalkautuvan nuorisotyön käsikirjassa ohjeistetaan seuraavasti: ”liiku työparin kanssa rauhallisesti, tilannetta ja ympäristöä havainnoiden” (Papunen 2021, 25). Nuorten on helpompi lähestyä nuorisotyöntekijöitä, kun he kävelevät hitaasti, pysähtelevät ja ovat läsnä. Voidaan puhua hengailun tahtiin työskentelystä, joka heijastelee nuorten tapaa viettää aikaa. Tutkijoiden havainnot tukevat tällaisen työtteen toteutumista, vaikka se aluksi herätti myös kysymyksiä työn tekemisen tarkoituksenmukaisuudesta.

Huomasin ekan kerran, että jalkautumisen työtahti on tosi iisi (hidas), itse vetää Duracelina, niin olin koko ajan, että ”eikös tässä pitäis vähän enemmän ja perusteellisemmin tehdä”. Tällaista tunnetta tuli jo edellisilläkin kerroilla, mutta nyt ihan korostuneesti. Johtui varmaan myös siitä, kuinka monta tuntia kesti ennen kuin oltiin ”jalkautumisen ytimessä” kentällä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2021)

Illassa oli paljon tyhjäkäyntiä ja jutustelua. Paikasta toiseen siirtyminen vei aikaa, eikä toimintaa tuntunut ohjaavan mikään erityinen suunnitelma. Myöskään nuoriin ei otettu paljoa kontaktia. Onko tietoinen työtapa vai puuttuuko kontaktin ottamisen välineitä? (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2021)

Toistuvien, eri kaupungeissa toteutettujen havainnointien ja tutkijoiden keskinäisten keskustelujen perusteella syntyi ymmärrys siitä, että jalkautujien tapa toimia oli tarkoituksenmukaista. Se mahdollisti myös sen havaitsemisen, että nuorten toimintaympäristössä oli käynnissä monenlaista, vaikka nopealla vilkaisulla näytti siltä, ettei mitään tapahdu. Tällaisia havaintoja ei voi tehdä, jos kävelee nopeasti paikasta toiseen tai siirtyy jatkuvasti nuorisoporukasta toiseen. Huomattavaa myös on, että jalkautumisen aikana puhelimen käyttö on osa työtä: puhelinta hyödynnettiin esimerkiksi yhteydenpitoon nuorten kanssa ja tilanteiden raportointiin. Jalkautuva nuorisotyö hyödyntää työskentelyssään WhatsApp-sovelluksen pohjalle rakentunutta verkostoa. Jalkautumisen aikana on myös tärkeää kirjata muistiin havaintoja ja rakentaa yhteistä tilannekuvaa keskustelemalla tilanteista ja kokemuksista työparin kanssa (Papunen 2021, 25). Keskusteluissa nuorisotyöntekijöiden kanssa selvisi myös se, että jalkautumisen kulku on etukäteen suunniteltu. Työ vaatii kuitenkin kykyä mukauttaa suunnitelmaa joustavasti sen mukaan, miten kohtaamiset nuorten kanssa kehkeytyvät. Joskus kohtaaminen vie oletettua pidemmän ajan, joskus taas suunnitelluissa paikoissa ei olekaan nuoria. Joskus työssä tulee myös akuutteja tilanteita, joihin reagoidaan heti, esimerkiksi vaihtamalla suunniteltua reittiä.

Jalkautuvassa nuorisotyössä kohtaamiseen vaikuttaa myös paikka, jossa nuoret ovat. Yhtäältä kyse on siitä, miten helppo tai vaikea nuoria on lähestyä.

[Julkiseen tilaan ulkona] suunnannut nuori kaverinsa kanssa [puolijulkisessa tilassa sisällä]. Nuori kertoo, että piti tulla lataamaan uutta puhelinta, ja sitä paitsi tuli kylmä. [Puolijulkisessa tilassa sisällä] penkit on aseteltu niin, että oleminen on tosi ahdasta – joudumme puikkelehtimaan nuorten luo hankalasti penkkien välistä, tuntuu änkemiseltä. Jään takalalle, jotta nuorisotyöntekijät mahtuisivat paremmin käymään keskustelua. Tuntemattomat aikuiset vilkuilevat viereiseltä penkiltä. Kun jatkamme matkaa, nuorisotyöntekijä toteaa inhoavansa paikan järjestystä, mikä tekee nuorten lähestymisestä vaikeaa. Tuttujen nuorten kanssa tilanne vielä ok, mutta tuntemattomien kohdalla änkeytyminen erityisen hankalaa. Nuorisotyöntekijät eivät halua lähestyä nuoria takaa vaan aina edestä, niin että nuorilla on mahdollisuus halutessaan myös väistää; takaapäin yllättäminen on ehdoton ei. Toinen nuorisotyöntekijöistä huomauttaa, että vanha, avarampi järjestys penkeillä houkutteli hengaamaan isossa porukassa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Nuorisotyön eettisissä ohjeissa nostetaan esiin kohtaamisen vapaaehtoisuus, se että ”nuorisotyöntekijä on tarjolla, muttei tyrkyllä” (Rauas 2019, 27). Koska tarkoitus on, että jalkautuvassakin nuorisotyössä keskusteluun osallistuminen on nuorille vapaaehtoista, täytyy varmistaa se, että nuoren on mahdollista poistua paikalta. Tilanne ei myöskään saisi tulla nuorelle yllätyksenä, jolloin nuori saattaa esimerkiksi säikähtää. Toisaalta kyse on siitä, miten varmistetaan myös nuorisotyöntekijöiden turvallisuus. Jalkautuvassa nuorisotyössä on monenlaisia uhkaaviakin tilanteita, jolloin rauhallisuus, ympäristön

havainnoiminen ja tilanteiden ennakointi parantavat mahdollisuuksia havaita tällaiset tilanteet (Papunen 2021, 49). Yhdessä joudutaan pohtimaan turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä; on huolehdittava omasta ja työparin turvallisuudesta (mt., 43) ja työhyvinvoinnista (Rauas 2019, 40–41). Myös me tutkijat kohtasimme jalkautuessamme vaaratilanteita: nuoret ajoivat sähköpotkulaudalla päin yhtä tutkijoista, toisessa tilanteessa nuori huitoi roskienkeräilyksillä vaarallisesti. Pääkaupunkiseudulla on linjattu, että ”väkivaltatilanteissa jalkautujat eivät koskaan mene fyysisesti väliin, vaikka nuori olisikin tuttu, sillä kärjistyneissä tilanteissa ei voi tietää, miten nuori reagoi” (Papunen 2021, 45). Tällaisissa tilanteissa avuksi olisi tarpeen kutsua poliisi tai järjestyksenvalvojat. Työturvallisuuteen liittyvät seikat ovat jalkautuvaa nuorisotyötä tekeville selkeitä, ja sovitusta ohjeista tiedotetaan myös havainnoivaa tutkijaa. Ohjeistus ei myöskään jää teoreettiseksi, vaan sitä myös noudatetaan tilanteissa – levottoman tilanteen sattuessa muistutetaan, että aina voi ilmoittaa työparille haluavansa poistua, jos herää turvallisuuden liittyvä huoli.

Nuorisotyöntekijät kertoivat, että seisovat mieluummin massaporukan reunassa kuin keskellä, yksin ei liikuta ja tappeluihin puututaan korkeintaan sanallisesti ja soitetaan hätänumeroon tarvittaessa – fyysisesti ei mennä väliin. Jos pelottaa tai haluaa tilanteesta pois, työkaverille sanotaan tai läpätään olalle ja kaikki poistuvat tilanteesta. ”Ei tarvitse leikkiä sankaria.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Korona-aikana kohtaamiseen liittyi myös uudentyyppisiä työturvallisuus- ja työhyvinvointikysymyksiä. Erityisesti kevät 2020 oli monelle haastava, koska piti jalkautua viruksen luomasta epävarmuudesta ja peloista huolimatta. Nuorisotyöntekijät yhtäältä joutuivat jalkautuessaan asettamaan itsensä riskiin saada tartunta ja viedä koronavirus muille perheenjäsenille sekä toisaalta tartuttaa koronaa jalkautuessaan tapaamiinsa nuoriin ja muihin aikuisiin.

Nuorisotyöntekijä sanoo, että ehkä nosti itse itselleen kuumeen ”silkalla tahdonvoimalla”, ettei joutuisi lähtemään töihin altistuneena. Jatkaa, että olisi tuntunut hirveältä tulla töihin ja jalkautua ympäri kaupunkia, kun koko muu perhe tietävästi sairasti koronaa. Totean, että meillä tilanne oli lähestulkoon sama – virallisen suosituksen mukaan esimerkiksi [kenttätyö]reissuani ei olisi tarvinnut perua, tuohon ajankohtaan oli vielä ohjeena, että ”rokotetut ja oireettomat perheenjäsenet voivat jatkaa normaalia elämää”. [...] Nuorisotyöntekijä toteaa, että jos ei olisi onnistunut saamaan lievää flunssaa, olisi todennäköisesti pyytänyt palkatonta vapaata töistä, ettei olisi joutunut lähtemään jalkautumaan ihmisten keskelle ja potentiaalisesti levittämään tautia. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Korona-aika muutti jalkautujien fyysistä työympäristöä. Käytännössä keväällä 2020 nuorten julkisissa ja puolijulkisissa vapaa-ajan ympäristöissä aikuisten määrä väheni ja läsnä olivat lähes ainoastaan poliisi, järjestyksenvalvojat ja nuorisotyöntekijät sekä kauppoissa ja kioskeissa työskentelevät aikuiset. Koronaan liittyvien rajoitusten myötä osa tiloista suljettiin ja osassa tiloissa pyrittiin ehkäisemään ihmisten lähikontakteja estämällä istuminen penkeillä tai pöytäryhmissä. Tällöin kohtaamiset nuorten kanssa keskittyivät kauppakeskuksiin, asematiloihin ja ulkotiloihin, kuten urheilukentille, koulun pihoille ja puistoihin. Myöskään jalkautuvaa työtä tekevät eivät aina löytäneet istumapaikkaa, jossa jakaa jalkautumiskerran kokemuksia tai pitää taukoa.

Asematunnelissa haemme evästä ja yritämme keksiä, mihin voisimme istua. [Yleisessä tilassa sisällä] penkit on narulla estettyjä, kuten kaikki muutkin paikat. Ulkona on lunta ja pakkasta. Lopulta hakeudumme [ostoskeskuksen] ylimpään kerrokseen ja istumme lattialle syömään eväitä. [...] Yksi nuorista kävelee ohii ja kysyy, miksi istumme lattialla. ”Jossainhan meidänkin pitää syödä”, sanoo nuorisotyöntekijä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Myös nuorisotyöntekijät vaikuttavat väsyneiltä. Toteavat, että tuntuu kuin olisivat olleet ikuisuuden poissa kaduilta – molemmat olivat viime viikolla verkostotapaamisessa muiden jalkautuvaa tekevien kanssa, sitä edellisellä jalkautuminen peruuntunut sairastumisen vuoksi. Jälleen nousee esiin systeemin haavoittuvuus: jalkautuminen tapahtuu pareina, ja heitä on kaksi, joten sairastumisen sattuessa sijaisen saaminen on epävarmaa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Korona-aika toi esiin nuorisotyön haavoittuvuuden erityisesti pienemmillä paikkakunnilla, mutta myös isoissa kaupungeissa. Tutkimuksessa mukana olleissa kaupungeissa jalkautuvassa nuorisotyössä työskennellään usein pareittain. Kun toinen parista sairastui, toisenkin työntekijän työvuoro muuttui ja jalkautuminen saattoi peruuntua, koska sijaisia oli vaikea saada. Osassa kaupungeista myös henkilökunnan vaihtuvuus oli suurta. Korona-aikana työskentely voitiin kokea kuormittavana, koska osa nuorista voi aiempaa heikommin, ulkopuolisten tahojen asettamat paineet kasvoivat ja usein palkitsevana koetut nuorten kohtaamiset ja mielekkään toiminnan järjestäminen vaikeutuivat (vrt. Rauas 2021, 12).

Keväällä 2020 jalkautuminen eri asuinalueilla lisääntyi, kun yhä useampi normaalisti esimerkiksi nuorisotaloilla työskentelevä nuorisotyöntekijä siirtyi jalkautumaan nuorisotalon läheisille asuinalueille ja kauppakeskuksiin. Muutos näyttäisi olevan ainakin osittain väliaikainen; asuinalueilla jalkautuminen vaihtelee eri nuorisotyöyksiköissä ja kaupungeissa. Karla Malmin (2018, 69) raidenuorisotyötä koskevassa tutkimuksessa nuoret totesivat, että turvallisuudentunnetta asuinalueella lisää se, että siellä liikkuvat aikuiset ovat usein tuttuja. Se ei kuitenkaan poista nuorisotyön tarvetta asuinalueilla.

Nuoret näyttävät kaipaavan kaupunkitiloihin, joihin asuinalueetkin kuuluvat, ”aikuisia, joita uskaltavat lähestyä ilman pelkoa kielteisen kontrollin kohteeksi joutumisesta” (Malm 2018, 103). Pohdimmekin sitä, miten nuorisotyö tavoittaa niitä nuoria, jotka tarvitsisivat nuorisotyötä mutta eivät käy nuorisotaloilla eivätkä liiku esimerkiksi kaupapakeskuksissa, muissa julkisissa sisätiloissa tai nuorten sosiaalisissa solmukohtissa, vaan pysyttelevät omalla asuinalueellaan. Koulujen lisäksi näitä nuoria voisi olla tarpeellista tervehtiä ja jututtaa heidän oman asuinalueensa nuorten omissa vapaa-ajan ympäristöissä.

Mietin myös kaupunginosien omia hengailumestoja: esim. koulun piha tai [kauppa-, ravintola- ja toimistorakennuksen] parkkihalli, jotka ovat alueen yläkoululaisten hengailumestoja. Käyvätkö nuorisotyöntekijät näillä nurkilla milloinkaan? Tekevätkö nyt paikallisten nuorisotalojen nuorisotyöntekijät paikallista jalkautumista ja päätyökseen jalkautuvat kulkevat läpi ”aktiivisen nuorisoliik ehdinnän pisteitä”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2021)

Tutkijan kenttäpäiväkirjapohdinnassa näkyy jalkautuvan nuorisotyön yksi ydinkysymys: onko tärkeämpää priorisoida nuorten ”hotspotit”, sosiaaliset solmukohtat eli paikat, jossa nuoria oleilee ja liikkuu paljon ja usein, vai olisiko tärkeää jalkautua kaikissa kaupunginosissa, kaikissa niissä julkisissa ja puolijulkisissa paikoissa, joissa nuoret tietävästi viettävät vapaa-aikaa? Esimerkiksi alueellisten nuorisotyöyksiköiden työntekijät jalkautuivat keväästä 2020 alkaen aiempaa enemmän koulujen pihoille ja puistoihin. Kevään 2020 palautteessaan nuorisotyöntekijät kertovatkin, miten ”tavoitettiin uusia nuoria jalkautumalla” ja kuinka ensimmäisen koronakevään aikana tapahtui ”oman alueen parempi haltuunotto jalkautumisen kautta” (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaaineisto, kevätkausi 2020). Asuinalueilla jalkautuminen väheni kuitenkin muun muassa resurssisyistä, kun toiminta käynnistyi jälleen sisätiloissa.

Kohtaaminen arkisesta ”moikasta” huoleen perustuvaan puuttumiseen

Nuorisotyössä nuorten kohtaaminen lähtee nuoren tai nuorten tarpeesta, ja siinä pyritään nuorta arvostavaan ja kuuntelemaan työtöteeseen. Kohtaamisia on eritasoisia: ”moikista” tilanteisiin, jossa nuori itse lähestyy nuorisotyöntekijää. Jalkautuvan nuorisotyön käsikirjassa ohjataan työntekijöitä ensin kertomaan ”nuorelle kuka olet, mitä edustat, mitä olet tekemässä ja miksi” ja sen jälkeen kysymään ”Mitä sulle kuuluu?” sekä kuuntelemaan, mitä nuori vastaa. Tärkeää on olla läsnä ja kohdata nuori ”aidosti”. (Papunen 2021, 25.) Tämä yhteinen tahtotila on havaittavissa myös aineistossamme.

Nuorisotyöntekijät lähestyvät neljää vierasta nuorta, jotka istuskelevat penkeillä. Oletettuja tyttöjä, hyvin huoliteltuja, ostoskasseja mukana. Oletetut tytöt vaikuttavat yllättyneiltä, vähän varautuneilta. ”Mitä kuuluu”, toinen nuorisotyöntekijöistä kysyy, ja yksi tytöistä, ”Hyvää, mitä sulle?” Toiset tytöt näyttävät siltä kuin vähän naurattaisi. ”Tultiin ostoksille ja istuttiin hetkeks.” Tulkitsenko liikaa, jos väitän, että lause tuntuu puolustelevalta – emme me täällä oikeasti vietä aikaa? Varautuneisuudesta huolimatta tytöt ottavat kuitenkin tarjotut tikkarit vastaan. Kohtaaminen on lyhyt. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Jalkautuvaan nuorisotyöhön kuuluvat arkiset kohtaamiset (Malm 2018, 40) monenlaisten nuorten kanssa. Arkiset kohtaamiset rakentavat luottamusta ja luovat näin perustaa työlle, myös puuttumiselle (mt., 106.) Välillä pelkkä ”moikka” riittää ja välillä nuorilla on enemmän asiaa. Kohtaamisena ”moikka” voi myös olla alku pidemmälle prosessille pitkällä aikavälillä. Hengailuun mukaan liittyminen vaatii jalkautuvalta nuorisotyöntekijältä kohtaamisen lisäksi taitoa sopeuttaa oma toimintansa nuorten erilaisiin tarpeisiin ja vallitsevaan tilanteeseen sekä samalla kunnioittaa nuorten omaehtoista hengailua, ei-minkään tekemistä. ”Parhaimmillaan kohtaaminen nuorten ja jalkautuvan nuorisotyön kanssa päätty kompromissiin erilaisista tarpeista, kohtaamisesta, läsnäolosta, ohjauksesta, tuesta tai ihan vain asioiden jakamisesta ja kuulumisten vaihdosta, siis hengailu jatkuu” (Haastattelu 12). Kohtaamisessa nuorisotyöntekijän on tärkeää tehdä nuorille selväksi kohtaamisen ja aikuisen läsnäolon motiivi sekä tavoite: miksi aikuinen lähestyy nuoria?

Ei ole ollenkaan tavatonta, että nuori, joka kohtaa ensimmäisiä kertoja nuorisotyöntekijän kadulla, vastaa kysymykseen ”mitä kuuluu”, että ”en se minä ollut”. Tällöin nuoren kokemuksia aikuisista voi miettiä. Etenkin ulkopuoliset aikuiset näyttävät nuorille usein palautteen antajina, poissulkevana tai muutoin negatiivisina. Nuorisotyön ammattilaisten jalkautuminen nuorten vapaa-ajalle herättää nuorissa erilaisia filiksia, kysymyksiä tai mielipiteitä, usein riippuen siitä minkä ikäisistä nuorista on kyse, onko nuorisotyö ylipäänsä tuttu toiminto, ovatko nuorisotyöntekijät henkilökohtaisesti jo tuttuja tai onko tilanne sellainen, johon aikuinen voi nuorten mielestä liittyä. Kun nuori ymmärtää, että kyseessä on nuorisotyöntekijä ja saa tarvittaessa selvennyksen ammattinimikkeen sisällöstä, voidaan kohtaamistilanteessa päästä eteenpäin ja työntekijät voivat ikään kuin liittyä hengailuun mukaan. (Haastattelu 12)

Nuorten vastaanottoon vaikuttaa nuorten oma ikä ja kehityksen vaihe. Jos kyseessä on varhaisnuori, jonka maailmassa kaikki aikuiset näyttävät tylsiltä auktoriteeteilta, on todennäköistä, että ainakin alkuun jalkautuviinkin suhtaudutaan varauksella ja vaikkapa pois lähtemällä. Nuoruuden tehtävä on myös pyrkiä irrottautumaan aikuisista (Aaltonen ym. 2007, 23; ks. myös Havighurst 1972). Jalkautuvassa nuorisotyössä onkin tärkeää

osata myös vetäytyä tilanteista, koska kaikki nuoret eivät halua tulla kohdatuksi (Korkiamäki 2015, 143). Nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen (Malm 2018) ja nuoren vapaaehtoista osallistumista (Nieminen 2007, 34) pyritään kunnioittamaan.

Voi olla, että nuori tai nuorten porukka toivoo ammattilaisten liittymistä tilanteeseen mukaan, vaikka viesti ei välttämättä välity näin suoraan. Huono omatunto voi myös näyttäytyä torjavana käyttäytymisenä kohtaamiselle tai nuorten porukka ei yksinkertaisesti kaipaa tai muutoin tarvitse lisääi aikuisten huomiota. (Haastattelu 12)

Kysyn, puuttuiko [kaupungin nimi] nuorisotyö missään vaiheessa nuorten ryhmähengailuun. Nuorisotyöntekijä toteaa, että ei, mutta raportit tehtiin viikoittaisen sijasta päivittäin ja ne menivät myös turvallisuuspuolen luettavaksi, jotta nämä tiesivät, missä nuoria oli – ”kyllähän sitä tunsii itsensä poliisiksi”. Ymmärrän nuorisotyöntekijän ilmaisusta ja eleistä, että tämä rooli oli jalkautuvalle nuorisotyölle kaikkea muuta kuin luonteva omaksua. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Puuttumisen ulottuvuus (Malm 2018, 40) edellyttää kuitenkin vapaaehtoisuudesta tinkimistä. Tällaiset tilanteet saattavat karkottaa nuoret pois nuorisotyöntekijöiden läheisyydestä tai estää heitä kertomasta todellisesta tilanteestaan. Kohtaukset vaativatkin nuorisotyöntekijöiltä vahvaa ammattitaitoa, jotta osataan kohdata nuoret yksilöinä, kunnioittaen ja aidosti nuoria kuullen (Rauas 2019, 53), sekä erityisesti jalkauduttaessa julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin tilannetajua, herkkyyttä ja kykyä arvioida, miten läsnäolo vaikuttaa tilanteisiin ja ryhmädynamiikkaan (Tormulainen & Kauppinen 2022, 13–14).

Korona-ajan ilmiöistä nuorisotyöntekijä sanoo lisäksi, että nuorten ryhmäkoontumiseen liittyvän paheksunnan myötä nuorten suhde aikuisiin on varautuneempi – viime päättäreissä apua ei haluttu huolia, toisin kuin aiempina vuosina. Kun nuorisotyöntekijät lähestyvät, nuoret kuulemma usein luulevat, että heille aiotaan huomauttaa jostakin, koska sitä aikuisilta odotetaan. Vaikka kaveri olisi huonossa kunnossa, mieluummin mennään karkuun kuin otetaan riski ongelmiin joutumisesta tai siitä, että päihtedekäytöstä tehdään lasu [lastensuojeluilmoitus]. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Jalkautuva nuorisotyöntekijä muistuttaa, että heidän yleisimmät kysymyksensä nuorille alkuun ovat ”Mitä ootte tekemässä? Mitä suunnitelmia tälle illalle?” Osa nuorista peittelee totuutta: jos kohdataan alaikäisiä alkoholin vaikutuksen alaisina, se tarkoittaa yhteydenottoa kotiin ja yleensä myös poliisiin. Jalkautuva kertoo 14-vuotiaista tytöistä, joita on viime aikoina joutunut ilmoittamaan lastensuojeluun. Heidän käytöksessään

on ollut myös väkivaltaa. Syksyn nasujaiset¹⁴ [julkisessa ulkotilassa] työllistivät paljon (300–400 nuorta juomassa). (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2021)

Vaikka keskustelun tarkoitus olisikin puuttua nuorten toimintaan, se voidaan tehdä arvostavasti keskustellen sekä perusteet kertoen usein ajallisesti keskustelun lomassa tai jälkeen, eikä ensi tilassa. Keskustelun jatkon kannalta jalkautuvan nuorisotyön tärkeimpiä keinoja on kuulumisten kyselyn lisäksi muistaa kuunnella nuorten vastaus ja ajatukset siitä, mihin he milloinkin haluavat keskustelua johdattaa. (Haastattelu 12)

Puuttuminen nähdään tarpeelliseksi ja jopa välttämättömäksi silloin, kun nuoren hyvinvoinnin turvaaminen ”vaatii ulkopuolista apua” tai ”nuoreen tai nuoriin kohdistuu turvallisuusuhka” (Papunen 2021, 13–14; ks. myös Malm 2018, 48–49). Tällöin joudutaan usein käyttämään voimakkaampia toimenpiteitä ja tilanteisiin tarvitaan muitakin toimijoita, esimerkiksi poliisi tai järjestyksenvalvoja. Aiempi, luottamukseen perustuva suhde nuoriin auttaa näissä tilanteissa sekä nuorta että nuorisotyöntekijää työssään. (Malm 2018, 40, 48.) Kuten Timo Kontio on todennut, parhaimmillaan luottamus näyttäisi rakentuvan henkilötasolta organisaatiotasolle siten, että nuoret tunnistavat tutun työntekijän rinnalla olevat ”uudet tyytit ja tulevat helposti jutulle”. Nuoret myös saattavat kaukaakin tulla moikkaamaan, kun tunnistavat tutun takin tai logon. Nuorten hyvinvoinnin kannalta on kuitenkin ensiarvoista, että nuoret tunnistavat nuorisotyöntekijät, uskaltavat puhua heille ja voivat luottaa siihen, että tulevat kuulluksi ja oikeudenmukaisesti kohdelluksi.

Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -hankkeessa toteutettujen havainnointien aikana huomio kiinnittyi päihtyneiden nuorten kohtaamiseen, siihen, miten päihdeasioita käsitellään kohdattaessa nuoria, miten päihtynyttä nuorta autetaan ja miten päihteistä keskustellaan. Oli nähtävissä erilaisia käytäntöjä. Yhtäältä jalkautuvat nuorisotyöntekijät kiinnittivät huomiota päihteiden käyttöön ja erityisesti päihtyneiden nuorten tilanteisiin ja myös puuttuivat niihin.

Jatkamme matkaa vessakäytävälle. Siellä on kasvoiltaan vitivalkoinen nuori, joka oksentaa toisen nuoren auttamana roskikseen. Nuori on todella, todella huonossa kunnossa, aivan hervoton, vesi ei pysy sisällä. Nuorisotyöntekijä kysyy, miten nuoren pitäisi päästä kotiin, ja kaveri kertoo, että nuoren pitäisi ottaa bussi [kotipaikkakunnalle]. Yksinkö, nuorisotyöntekijä kysyy. On selvää, että se on mahdotonta. Nuorisotyöntekijä kysyy,

14 Nasujaiset ovat lukioisten kouluvuoden alussa viettämä rituaali, jossa uudet opiskelijat otetaan mukaan yhteisöön. Aikaisemmin kyse oli koulujen järjestämistä tilaisuuksista, mutta Helsingin opetusvirasto kielsi oppilaskasteet vuonna 2007 (HS 8.9.2007). Tällä hetkellä juhlinta on opiskelijoiden omaehtoisesti koulun ulkopuolella toteuttamaa perinnettä, johon liittyvät etkot, nasujaiset ja jatkot. Jatkoille voi osallistua kuka tahansa nuori. Nuorisotyö jalkautuu usein jatkoille.

ovatko nuoren vanhemmat kotona. Oksentava onnistuu sanomaan, että kotona ovat ja humalassa. Nuorisotyöntekijällä vaikuttaa pettävän maltti. ”Kotona humalassa? Sepä on mahtavaa sitten”, nuorisotyöntekijä sanoo ja vetäytyy hetkeksi kauemmas, ”[Kollegan nimi], tuletko tähän, mulla loppuvat keinot, mun pitää nyt miettiä vähän.” Toinen nuorisotyöntekijöistä vetää hanskat käteen ja siirtyy auttamaan nuorta. Tässä vaiheessa myös vartijat tulevat paikalle ja katsovat vierestä tilannetta. Ensin mainittu nuorisotyöntekijä toteaa, ettei keksi muita vaihtoehtoja kuin selviytymisaseman. Nuorisotyöntekijä kehottaa vartijoita soittamaan lanssin, ”me vastataan tästä hoivasta ja huolenpidosta”. Vartijoista lähtevät muut paitsi yksi, joka seuraa tilannetta vierestä. Nuorisotyöntekijät kannattelevat nuorta ja auttavat tätä pysymään penkillä, kaveri väistää. [...] Ensihoitajien saapumisessa tuntuu kestävän kauan, nuorisotyöntekijät jatkavat yhteishakukeskustelua ja kannattelevat samalla huonokuntoista nuorta. Lopulta ensihoitajat tulevat, ja tässä vaiheessa vartija käskee kaikkien muiden nuorten poistua, jotta he mahtuvat työskentelemään. Nämä lähtevät tiehensä vastalauseita. Huonokuntoinen nuori istutetaan tuoliin ja sidotaan kiinni. Nuorisotyöntekijä kertoo, että Kela-kortti löytyy taskusta [...]. Ensihoitajat, nuori ja vartija poistuvat. Nuorisotyöntekijät käyvät pesemässä kätensä ja jatkamme matkaa. Nuorisotyöntekijä kysyy, onko työpäivää vielä pitkään jäljellä – kello on suurin piirtein kahdeksan. Huomauttavat toisilleen myös, että tällä kertaa kukaan nuorista ei pistänyt vastaan, kun lanssia alettiin soittaa ja nuorta viedä pois. Kysyn, onko sellainen yleistä. Nuorisotyöntekijä sanoo, että on, ja luonnehtii sitä korona-ajan ilmiöksi. Sitten he toteavat, että nyt paikalla olleet nuoret tosin ovat sellaisia, jotka tajuavat kyllä homman menneen yli. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Toisaalta eri jalkautumiskerroilla oli myös tilanteita, jolloin päihteitä käyttäviin nuoriin ei otettu kontaktia eikä tilannetta jääty havainnoimaan. Nämä havainnot herättivät tutkijoissa monenlaisia kysymyksiä.

Tietty systemaattisuuden puute myös mietityttää. Miksi esimerkiksi selkeästi päihtyneiden nuorten annettiin vaan mennä, kun toisella kertaa on kerrottu, että päihtymiseen pitää puuttua? Onko työntekijöillä joku oma luokittelu tilanteista, joissa lähdetään aktiivisemmin työskentelemään nuorten kanssa? Vai vaikuttaako meidän tutkijoiden läsnäolo heihin passiivisesti? Vai onko viikonpäivillä merkitystä: perjantaina pieni humala ihan ok, mutta ei viikolla? [...] Puhutaanko nuorten kanssa päihteistä: mitä pitää tehdä, jos joku esimerkiksi juo liikaa tai pahimmassa tapauksessa saa ”överit”? Onko materiaalia annettavaksi mukaan? (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2021)

Puuttumistilanteisiin vaikuttavat aina nuoren iän ja kunnan lisäksi muut ympärillä olevat ihmiset, niin nuoret kuin aikuiset, sekä toimintaympäristön arvioitu turvallisuus tai turvattomuus. Jos tilanteessa ei ole niin sanottua akuuttia hätää, Aseman Lapset ry:n asiantuntijan mukaan ”jalkautujan tulisi arvioida myös sitä, onko todennäköistä,

että nuori kohdataan vielä uudelleen – ainutkertaisissa kohtaamisissa usein joudutaan käyttämään tiukempia keinoja, jotta varmistetaan nuoren huolenpidosta” (Haastattelu 12). On varmasti myös niin, että vaikeammin päihdeongelmaisten nuorten tilanteisiin puuttuminen ei ole helppoa, ja on hyvä muistaa, etteivät nuorisotyöntekijät ole varsinaisesti päihdetyön ammattilaisia (ks. tarkemmin luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”). Suhtautumis- ja toimintatavat tällaisissa tilanteissa voivat liittyä kuntien omiin ohjeisiin ja myös eri yksiköiden erilaisiin toimintatapoihin, siihen, miten on totuttu toimimaan. Tilanteisiin olisi todennäköisesti helpompi tarttua työparina yhdessä päihdetyöntekijän kanssa.

Haastavissa tilanteissa on myös perusteltua kutsua apua paikalle tai ainakin viedä huoliviesti edelleen päihdetyön ammattilaisten tietoon. Jalkautuvan nuorisotyön käsikirjan (Papunen 2021, 47) ohjeen mukaan alaikäisestä ”päihtyneestä nuoresta tulisi myös tehdä lastensuojeluilmoitus”. Myös lastensuojelulaki (417/2007, 25 §) velvoittaa ilmoituksen tekemiseen, jos olosuhteet tai nuoren toiminta edellyttää lastensuojelutarpeen kartoittamista. Laissa (417/2007, 25a §) todetaan, että ilmoituksen voi tehdä myös yhdessä nuoren kanssa. Vaikka jalkautumistilanteessa ei aina näy siltä, että nuorten päihteiden käyttöön puututaan, jalkautujien huomio kiinnittyy erityisesti säännöllisesti päihtyneinä tavattuihin alaikäisiin nuoriin. Näistä nuorista puhutaan tiimikokouksissa, heidän tilannettaan kartoitetaan ja heitä varten pyritään rakentamaan suunnitelmia, joiden avulla heidät voidaan ohjata tuen ja avun piiriin. Huolta aiheuttavien nuorten ryhmien vanhemmille ja muille lähiaikuisille myös pyritään viestimään nuorten ryhmien tilanteista esimerkiksi chattiryhmien kautta. Tarvittaessa ollaan myös yhteydessä lastensuojeluun, mahdollisuuksien mukaan yhteisymmärryksessä nuorten kanssa. Päihteisiin liittyvään puuttumiseen sekä huolta aiheuttavaan päihteiden käyttöön palataan tarkemmin vielä luvussa 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”.

Kohtaamisten ketju – kohtaaminen prosessina

Kuten edellä todettiin, jalkautuvassa nuorisotyössä voidaan nähdä ainakin kahdenlaista toteutustapaa: satunnaisempaa jalkautumista tapahtumiin ja pidempikestoista, järjestelmällistä, samoilla alueilla ja samoissa paikoissa tehtävää työtä. Toistuva, suunnitelmallinen jalkautuminen samoille alueille mahdollistaa luottamuksellisen suhteen rakentamisen näillä alueilla liikkuvien ja asuvien nuorten kanssa, nuorten tilanteiden seuraamisen sekä tarvittaessa interventioiden tekemisen turvallisesti nuorta arvostaen ja kuullen.

Seuraavaksi [julkinen ulkotila] nuorisotyöntekijät jakavat kortsuja tytöille, joita kutsuvat jälkikäteen kuvaillessaan ”härvääjiksi”. Näitä naurattaa paljon, yksi vaatii kortsuja kasa-kaupalla. Melko paljon näitä saavatkin. Tytöt lähtevät, ja yksi vanhemmista hengailijoista tulee tervehtimään nuorisotyöntekijöitä ja haluaa halata meitä kaikkia, myös minua.

Tyyppi on selvästi tuttu pitkältä ajalta, ja hänkin kertoo aikovansa mennä vieroitukseen. Vieroitus on kuulemma tyyppin syntymäpäivälahja itselleen, ei jaksaisi enää katuelämää. Kiinnitän huomiota siihen, miten lämpimästi hän, kuten kaikki muutkin tänään tapaamme, tervehtivät nuorisotyöntekijöitä; heitä lähestytään jatkuvasti oma-aloitteisesti, heidän seurassaan viihdytään. On aidosti olo, että he ovat kohdatuille nuorille läsnä, tuomitsematta. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Jalkautuja sopii neljän tytön kanssa, että vie heidät syömään seuraavalla viikolla. Psykologinen pienryhmä (ne, joista kertoi [rautatieasemalla], että ovat näpistelleet). Kertoo, että hänellä on 10 muutakin nuorta, joiden kanssa tekee pienryhmätapailuja nuorten tukemiseksi ja heidän tilanteen kartoittamiseksi. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2021)

Useamman kohtaamisen muodostaman prosessin puolesta puhuvat nuorten palveluihin liittyvät aiemmat tutkimukset, joiden perusteella kohtaaminen, kuuleminen ja luottamus kiteytyvät nuorten näkökulmasta usein pitkäaikaiseen suhteeseen ja työskentelyyn saman aikuisen kanssa, jolloin asioita ei tarvitse esimerkiksi selittää useaan kertaan vaihtuville ihmisille (esim. Aalto 2021, 93; Honkatukia ym. 2020, 96–97; Huhta 2022a, 138). Kun jalkautuvan nuorisotyön kohtaaminen nuoren kanssa on pikemminkin prosessi kuin yksittäinen tapaaminen, syntyy nuoren ja nuorisotyöntekijöiden välille luottamuksellinen suhde. Se saattaa ainakin joidenkin jalkautuvassa nuorisotyössä kohdattujen nuorten tai nuorten ryhmien osalta mahdollistaa jalkautuvan nuorisotyön tarkastelun osana tavoitteellista kasvatuksellista prosessia eikä niinkään yksittäisinä toimenpiteinä (vrt. Kiilakoski 2015, 154–156).

Tomi Kiilakoski (2014) toteaa Paulo Freireä (2005) mukaillen, että kasvatuksessa suhteen tulisi perustua molemminpuoliseen kunnioitukseen ja toisen hyväksymiseen; nuorisotyössä tällainen dialogisuudeksikin nimetty kohtaaminen edellyttää nuoren ja nuorisotyöntekijän yhdessä toimimista, nuoren ainutkertaisuuden tunnistamista, ”tunnetason sitoumuksia, uskallusta heittäytyä tilanteisiin, rohkeutta kohdata, kuunnella ja arvostaa toista” (Kiilakoski 2014, 68). Tällaisen suhteen muodostuminen jalkautuvassa nuorisotyössä vaatii aikaa, kohtaamisten ketjun, prosessin. Sen myötä nuoren on myös todennäköisesti turvallisempaa kertoa huolistaan ja tilanteestaan nuorisotyöntekijöille ja nuorisotyöntekijöiden on helpompi saattaen ohjata nuori saamaan tarvitsemaansa tukea ja apua myös muilta aikuisilta lähisuhteissa, paikallisyhteisössä tai palveluissa. Kun nuorisotyössä kohtaamisten ketju muodostaa nuorelle onnistuneen kokemuksen, on hänen todennäköisesti helpompi kohdata myös aikuisia muissa palveluissa ja yhteisöissä sekä tarvittaessa palata nuorisotyön piiriin.

Jos olisimme havainnoineet jalkautuvaa työtä vain yksittäisiä kertoja, ei jalkautuvasta työstä olisi syntynyt kokonaiskuvaa. Yksi keskustelukerta nuoren tai nuorten ryhmän kanssa ei tee näkyväksi kaikkea, vaan kohtaamiset ovat usein jatkumoa aiemmasta. Niiden nuorten kanssa, jotka ovat jo tuttuja, keskustelua voidaan jatkaa edellisen kerran

perusteella. Näin lyhyistäkin kohtaamisista syntyy kohtaamisten ketju, kohtaamisen prosessi (vrt. Tormulainen & Kauppinen 2022, 141–142). Koska nuorisotyöllä ei ole tiedonsaantioikeuksia, kohtaamiset ovat usein käytännössä ainoita päivityksiä nuoren tilanteeseen. Sen myötä nuorisotyöntekijän on tasapainoteltava turvallisen aikuisen eri roolien ”kiikkerällä laudalla”, jotta työ edistyy, luottamus rakentuu eikä nuoren etu vaarannu.

Jalkautuvalla nuorisotyöllä kohti muuttuvia tilanteita

Jalkautuva nuorisotyö voi olla lyhytkestoista ja vastata rajattuun tarpeeseen (Papunen 2021, 24), mutta nuorten ja nuorisotyöntekijöiden välisen luottamuksellisen suhteen syntyminen vaatii usein aikaa ja useita kohtaamisia (mt., 12). Tämä näyttäytyi myös tämän tutkimus hankkeen aineistoissa. Jalkautumista tehtiin tiettyinä juhlapäivinä ja tapahtumissa, mutta pääroolissa oli kuitenkin järjestelmällisempi, säännöllinen jalkautuminen. Se, miten jalkautumista toteutettiin, vaihteli eri kaupungeissa yhtäältä resurssien ja alueen tarpeiden mukaan ja toisaalta jalkautumisen organisoitumistavan mukaan. Varsinkin vuoden 2020 tiukempien koronarajoitusten aikaan tuntui siltä, että kaupungilla liikkui välillä enemmän jalkautujia ja poliiseja kuin nuoria – tai kuten eräs tapaamistamme jalkautuvista nuorisotyöntekijöistä toteaa, ”koronan alkuvaiheessa koko keskusta oli aavemaisen autio, eikä missään näkynyt muita kuin poliiseja, vartijoita ja narkomaaneja”.

Tekemiemme havaintojen perusteella nuorten kohtaamisissa on merkityksellistä se, että nuoriin ja heidän toimintaympäristöihinsä liittyvä tilannekuva on jaettu muiden alueen toimijoiden kanssa. Tähän liittyen heräsi kysymys siitä, kuinka paljon tilannekuvaa rakennetaan yhdessä tietyn asuinalueen tai koko kaupungin osalta tai kaupunkien välillä, myös niin sanottuina normaaliaikoina. Pohdimme myös, miten eri jalkautuvaa työtä tekevät ja muut kaupunkitilassa työskentelevät toimijat, kuten poliisi, päihdetyö tai sosiaalityö, jakavat tietoa nuorten tilanteista jalkautumiskertojen aikana tai juuri ennen tai heti niiden jälkeen.

Yhteisen tilannekuvan rakentaminen edellyttää yhteistyötä ja yhteistyö eri tahojen kanssa mainitaan myös *Jalkautuvan nuorisotyön käsikirjassa*. Yksittäiseen nuoreen, lähisuhteisiin (ystävyyys-, pari- ja perhesuhteet), paikallisyhteisöön ja yhteiskuntaan liittyvän verkostotyön kautta kartutetaan jalkautuvassa nuorisotyössä tarvittavia tietoja ja välitetään jalkautuvassa nuorisotyössä syntyvää tietoa muiden hyödynnettäväksi – ”yhteistyöllä saavutetaan parempia tuloksia kuin yksin”. (Papunen 2021, 32.) Tällainen verkostotyö näyttäytyi havainnointiaineistoissamme vain osittain; kuitenkin käsikirjankin mukaan jalkautuvan työn vaikuttamismahdollisuuksien kannalta on oleellista, että jokaisella jalkautumiskerralla toteutuvan yksittäiseen nuoreen ja osittain hänen lähisuhteisiinsa liittyvän verkostotyön lisäksi tehdään paikallis- ja yhteiskuntatason

työryhmä- ja verkostotyötä (mt., 32). Eri kaupungeissa käytyjen keskustelujen perusteella suuri osa yhteistyöstä tehdään erilaisissa poikkihallinnollisissa sekä monitoimijaisissa verkostoissa eikä verkostotyö näin ollen varsinaisesti näkynyt tutkijoiden jalkautuessa. Usein verkostotyö kohdentuu yksilöön, yhteisöön tai ympäristöön.

Verkostotyö, moniammatillinen yhteistyö, on yhteisen tilannekuvan rakentamisen rinnalla yksi tapa saada nuorelle tukea, kun huoli herää. Tilanteita ennakoivasti nuorisotyö esimerkiksi kouluttaa järjestyksenvalvoja nuorten kohtaamisessa. Kun moniammatillista yhteistyötä tarkastellaan yksilön näkökulmasta, tietoa jaetaan tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan ammattilaisten kesken, kun nuorelle tapahtuu elämässä jotain huolta herättävää (esimerkiksi koulun keskeytyminen, päihdeongelma, väkivaltaa kotona, huostaanotto). Näin osataan toimia oikein, kun nuori kohdataan seuraavan kerran. Merkittävä osa verkostotyöstä tapahtuu pistemäisten interventioiden tai tekojen sijaan päivittäisenä, hitaana, prosessimaisena sarjana kohtaamisia yhtäältä nuorten, toisaalta ammattilaisten kesken. Kyse on tiedonvaihdesta ja tiedon välittämisestä. Parhaimmillaan moniammatillinen yhteistyö nivoutuu myös kentällä arjen yhteistyöksi, ”kun isommat ilmiöt, linjat ja suunnat käydään läpi kasvotusten toimijoiden kesken” (Haastattelu 12).

Helsingin kaupungin nuorisotyöyksiköissä käydyissä keskusteluissa syyskuussa 2020 todettiin jalkautuvien tarvitsevan ”määrittelyä yhteistyöstä, kohtaamisesta, päämääristä”. Jo ennen koronaa pääkaupunkiseudulla oli käynnistynyt jalkautuvan työn kehittäminen ja käsikirjan kirjoittaminen (Papunen 2021) vastaamaan tällaiseenkin tarpeeseen. Yleisen määrittelyn lisäksi on tärkeää tunnistaa eri aikojen, eri kohderyhmien ja eri tahojen erilaiset tavoitteet. Korona-ajan ulkopuolelta yksi esimerkki erilaisista painopisteistä on se, että nuorisotiloilta käsin jalkautuvan työn tavoitteena on usein innostaa ja motivoida nuoria käyttämään alueensa palveluita, kuten nuorisotiloja, kun taas pääsääntöisesti jalkautuvaa työtä tekevien tavoite usein lähtee liikkeelle omaehtoisen hengaamisen mahdollistamisesta.

Erilaisten nuorisotilojen sulkeminen koronarajoitusten takia ja nuorisotyöntekijöiden siirtyminen kaduille korosti entisestään jalkautuvan nuorisotyön sekä siihen liittyvien pohdintojen ja määrittelytyön merkitystä. On myös hyvä huomioida, että nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä nuorisotyön tulevaisuudesta kartoittaneessa selvityksessä nousi esiin monipaikkaisuus – suurissa kaupungeissa työskentelevistä vastaajista ainoastaan 15 prosenttia uskoi, että nuorisotyötä tehdään vuonna 2030 enimmäkseen organisaation omissa, nuorille suunnatuissa tiloissa (Malm 2021, 32–33, 67–71). Näiden lukujen valossa vaikuttaa perustellulta uskoa, että jalkautuvan nuorisotyön tekemisen tapa koskettaa tulevaisuudessa yhä useampia nuorisotyöntekijöitä.

Myös me tutkijat toivomme pystyvämme omalta osaltamme osallistumaan jalkautuvan nuorisotyön määrittelytyöhön tämän julkaisun ja varsinkin tämän kyseisen luvun kautta. Yhteistyö kaupunkien nuorisotyön yksiköiden kanssa on ollut koko tutkimushankkeen ajan antoisaa. Käytännön ja tutkimuksen yhteistyön sekä vuoropuhelun avulla on mahdollista kehittää nuorten hyvinvointia entistäkin paremmin tukevia palveluita.

Me teemme jalkautuvaa työtä eri lailla kuin esimerkiksi Walkers. Kohtaamiset ja kontaktit esimerkiksi eroavat toisistaan. Alueelliselle jalkautumiselle olisi hyvä luoda tarkemmat tavoitteelliset suuntaviivat. Näin meillä olisi entistä parempi mahdollisuus täydentää muiden toimijoiden tekemää jalkautuvaa työtä [...] Saimme ja opimme hyödyntämään (alue)tietoa entistä paremmin jalkautumisen toteuttamisessa. Samalla tunnistimme erilaisia nuorisotyöllisiä ilmiöitä ja osasimme verrata niitä muiden alueiden vastaaviin. Se madalsi kynnystä jakaa ja tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden sekä yksiköiden kanssa [...] Näyimme alueella hyvin, mistä saatiin kiitosta esimerkiksi vanhemmilta ja alueen muilta toimijoilta. Nuoria emme kuitenkaan tavoittaneet massoitain [...] Jalkautumista tullaan jatkamaan pistemäisesti tarpeen vaatiessa / resurssien salliessa. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2020)

On keskeistä pohtia, mistä lähtökohdasta jalkautuvan nuorisotyön tavoitteet asetetaan ja sanoitetaan: onko tavoite organisaatiolähtöinen ja jalkautuvasta nuorisotyöstä nouseva ja miten näiden rinnalla sanoitetaan erilaiset nuorten tavoitteet. ”Nuorten kanssa tavoitteet määrittävät useimmiten nuorten tarpeen mukaan, jolloin esimerkiksi koulupudokkuus ja päihdehaittoja vähentävä tavoite voivat toteutua yhtä suurena yhden jalkautumisen aikana” (Haastattelu 12).

Muiden kuin päätyökseen jalkautuvaa työtä tekevien nuorisotyöntekijöiden jalkautuminen väheni koronatilanteen helpottuessa. Sen myötä myös tilannekuvan luominen vaikeutui. Tässä luvussa kuvattujen havaintojen perusteella voisi olla hyödyllistä pohtia, missä määrin asuinalueilla ja niiden solmukohdissa toteutettavaa paikallista jalkautumista voisi ja tulisi tehdä tulevaisuudessakin koronatilanteen paranemisesta huolimatta. Myös korona-aikana vahvistunutta nuorisotyöntekijöiden jalkautumiseen liittyvää osaamista ja ymmärrystä on syytä ylläpitää ja hyödyntää myös jatkossa. Pienemmilläkin resursseilla voidaan työtä pyrkiä kohdentamaan myös asuinalueella jalkautumiseen, kun huomioidaan jalkautuvan työn sesongit, joita määrittävät säätilavaihtelujen lisäksi muun muassa kouluvuoden kulku, loma-ajat, huoltajien arki ja sosiaalinen media.

Tiedetään taas paljon vähemmän mitä nuorisotalon ulkopuolella tapahtuu. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Kohtaamisen tema jatkuu tämän luvun päätteeksi pohdinnassa, jonka ovat kirjoittaneet Nuorisotyö raiteilla -hankkeen jalkautajat. Sen jälkeen Helsingin nuorisopalveluiden työntekijöiden ja tutkijoiden yhteistekstissä nostetaan vielä esiin nuorisopalveluissa kerättyä kokemusaineistoa hyödyntäen näkökulmia korona-ajan nuorisotyöstä Helsingissä.

Näkökulmia kohtaamisiin pääkaupunkiseudun raidenuorisotyössä korona-aikana

*Sauli Taipale, Glenn Grip, Ria Hakulinen, Anki Herlin, Sami Hyvönen,
Ronja Hänninen, Juho Outavaara, Ville Sirviö & Agim Ukic*

Me tämän näkökulmakirjoituksen kirjoittajat työskentelemme pääkaupunkiseudun yhteisessä Nuorisotyö raiteilla -toiminnassa. Tässä kirjoituksessa tuomme esille, millaista on asiakaskohtaaminen raidenuorisotyössä. Lisäksi käymme läpi koronapandemian tuomia vaikutuksia ja muutoksia nuorten kohtaamiseen työssämme.

Nuorisotyö raiteilla -toiminnan asiakastilanteet muodostuvat pääsääntöisesti nuorten kohtaamisesta jalkautuvan työskentelyn kautta sekä yksilö- ja ryhmätapaamisista. Lyhyesti määriteltynä jalkautuva nuorisotyö meidän työssämme on niiden nuorten kohtaamista, joiden vapaa-aikaan sisältyy omaehtoista ajanviettoa ja kaupunkitilan käyttämistä. Hengaaminen julkisessa ja puolijulkisessa kaupunkiympäristössä ei lähtökohtaisesti ole ongelmallista. Kohtaavan työn ammattilaisina meidän tulee olla turvallisia aikuisia nuorten vapaa-ajalla sekä toimia matalan kynnyksen palveluna, kun nuori tarvitsee ohjausta, tukea tai apua, ja rakentaa luottamusta ja siltoja nuoren ja palveluiden (ja ylipäättänsä aikuisten) välille (ks. myös luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”; Malm 2018). Nuori kohdataan yksilönä sekä osana vallitsevaa yhteisöään. Toiminnassamme yhteistyöverkosto koostuu eri organisaatioiden työntekijöistä, mutta kentätasolla toimimme yhtenä tiiminä reflektoiden jatkuvasti toimintaamme. Tämän tarkoituksena on mahdollistaa nuorille yhtenäinen palvelu ja tunne kohdatuksi tulemisesta.

Kohtaaminen julkisessa tilassa ei ole vain tilanne, johon tullaan olettaen, että keskustelu nuorten kanssa lähtee automaattisesti liikkeelle. Näihin kohtaamisiin sisältyy useita muuttujia, ja joskus tilanteen kannalta paras kohtaaminen käydään täysin ilman sanallista vuorovaikutusta. Seuraavassa avaamme tarkemmin, millaista nuorten kohtaaminen on työssämme. Lisäksi huomioimme, miten korona-aika vaikutti kohtaamistilanteisiin nuorten kanssa.

Kohtaaminen raidenuorisotyössä

Karla Malm (2018, 40–50) jakaa kohtaamistilanteet raidenuorisotyössä arkisiin kohtaamisiin (vihreä), kohdennettuun ennaltaehkäisyyn (keltainen) ja puuttumiseen (punainen). Suurin osa kohtaamisista liittyy arkisiin tilanteisiin ja keskusteluihin.

Nuorten vapaa-ajan vietto on kiireetöntä, ja keskustelut voivat liittyä esimerkiksi opintoihin, työhön tai ihmissuhteisiin. Arkisten kohtaamisten toistuvuus on pohja ammattilaisen ja nuoren molemminpuoliselle luottamukselle. Kohdennettua ennaltaehkäisyä on määrätietoisempi palveluohjaaminen ja rinnalla kulkeminen palveluihin. Huomioitavaa on, että mini-interventiot, kuten esimerkiksi päihteiden käytön puheeksi ottaminen, kuuluvat tähän osaan kohtaamistilanteita. Puuttumis- ja interventiotilanteet puolestaan vaativat lähtökohtaisesti enemmän toimenpiteitä ja sidosryhmäyhteistyötä kuin kohdennettu ennaltaehkäisy. Puuttumista vaativat tilanteet voivat olla akuutteja tilanteita, jotka vaativat nopeaa reagointia tai kyse voi olla pidemmän aikavälin kehityskuluista ja niiden pohjalta nousseista huolista nuoren tilanteen tai ilmiön kehityssuunnasta.

Interventioilla pyritään aina pysäyttämään ei-toivottu suunta, jotta tulevaisuudennäkymät olisivat parempia nuoren kohdalla. Asioita ei kuitenkaan tehdä nuorelta salassa tai kuulematta nuorta (ks. myös luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”; luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”; luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”). Nuorelle tarjotaan aina mahdollisuus vaikuttaa tilanteeseen ja tulla kuulluksi – aina kun se on vain mahdollista. Kohdennetun ennaltaehkäisyn eli keltaisen ja puuttumisen eli punaisen alueen toimenpiteet ovat sitä helpompia, mitä paremmin arkiset kohtaamiset ja luottamussuhteiden rakentaminen toteutetaan. Luottamus vie aikaa ja vaatii sen, että aikuinen on valmis ottamaan vastaan nuoren pahanolonpurkaukset ja haastamisen. Kuvio 1 (Ahlstedt & Taipale 2023; ks. myös Malm 2018, 40) kuvastaa raidenuorisotyön kohtaamistilanteiden ulottuvuuksia sekä sitä, miten kunkin osa-alueen työn tavoitteisiin pääseminen vaatii aikaa ja työpanosta. Arkisia kohtaamisia on työssämme eniten, mutta niiden tilanteiden tavoitteisiin pääseminen vaatii selvästi vähemmän aikaa kuin puuttumistilanteet, joita määrällisesti on selvästi vähemmän. Tämän vuoksi laadullisen raportoinnin merkitys ja sen tulkitseminen on työn kehittämisen ja vaikuttavuuden kannalta merkittävämmässä roolissa kuin määrällisten kohtaamisten seuraaminen. Samalla tämä on olennainen tekijä pitää mielessä, kun käsittelemme kohtaamistilanteiden muuttumista koronapandemian myötä. Tähän palaamme myöhemmin tekstissämme.

Ahlstedt & Taipale (2023).

Kuvio 1. Raidenuorisotyön kohtaamistilanteiden ulottuvuudet ja työn tavoitteisiin pääsemisen vaatima työaika

Kohtaamisten rakenne

Edellä kuvasimme raidenuorisotyön kohtaamisten ulottuvuuksia. Mistä sitten yksittäiset kohtaamistilanteet rakentuvat? Kokemuksemme perusteella kohtaamiset kadulla rakentuvat tavoitteesta, havainnoinnista, aloitteesta, lähestymisestä, vuorovaikutuksesta ja irtautumisesta. Kohtaamisen tavoite on riippuvainen siitä, millä kohtaamisen alueella työskennellään. Arkisissa kohtaamisissa tavoite voi olla työn tunnetuksi tekeminen tai ensikohtaaminen tietyn nuoren tai porukan kanssa. Kohtaamisten tavoitteet usein syventyvät sitä mukaa, mitä korkeammalla kolmiossa mennään. Esimerkkinä kohtaamisen tavoitteesta intervention yhteydessä voidaan pitää sitä, että nuori saadaan tekemään rikosilmoitus tai ainakin mukaan sen tekemiseen.

Tavoite määrittää havainnointia, mutta tavoitteet voivat vaihdella työvuoron aikana. Kohtaamistilanne alkaa havainnosta, jonka pohjalta työpari tekee päätöksen, lähestytäänkö nuoria vai ei. Toisinaan kokonaistilanteen ja tavoitteiden kannalta on parempi jättää keskusteluun pyrkiminen toiseen kertaan. Riittää, että nuori havaitsee meidän jalkautuvan nuorisotyön tekijöinä olevan tilassa. Tällöin nuori voi itse tehdä myös valintansa, lähestyykö meitä jossain vaiheessa. Nuorten kohtaamisessa tilannekohtainen pelisilmä on avainasemassa. Meillä on kuitenkin aina vain yksi mahdollisuus ensikohtaamiseen. Havainnointi kulkee osana kohtaamista koko tilanteen ajan alusta loppuun. Havaintoa seuraa aloite. Sen voivat tehdä niin ammattilaiset kuin nuoret. Tässä yhteydessä käsittelemme kuitenkin nuorisotyöntekijän tekemää aloitetta kohtaamiselle. Aloitteen taustalla on työparin päätös, joka voi perustua illan tavoitteisiin, työn tunnetuksi tekemiseen uusille nuorille tai reagointi johonkin tilanteeseen; syitä on myös

monia muita. Aloitteeseen vaikuttaa paljon nonverbaalinen viestintä, joka asettaa lähtökohtia kohtaamiselle ja nuorten vastaanottavuudelle. Aloitteesta siirrytään lähestymiseen. Lähestymisen yksi keskeisiä tekijöitä on työturvallisuuden huomioiminen: mistä suunnasta nuorta tai nuoria lähestytään, millaisia poistumissuuntia ja muuttuvia tekijöitä ympäristössä on, millainen nuorisotyöntekijän oma kehonkieli on, muuttuuko kohteiden viestintä ja olemus jollain tapaa. Irtautuminen kohtaamisesta on pidettävä mielessä jokaisessa sen vaiheessa.

Vuorovaikutus muodostuu sanallisesta ja sanattomasta viestinnästä. Sanattoman viestinnän osuus on suurempi, ja varsinkin julkisessa ja puolijulkisessa tilassa tehtävässä kohtaavassa työssä korostuu sen tulkitsemisen merkitys. Kokemuksemme perusteella kaikki, mikä jätetään sanomatta, on usein merkitsevämpää kuin sanottu, jotta päästään oikeasti kiinni heikkoihin signaaleihin. Vuorovaikutuksen on oltava sensitiivistä ja tunnustelevaa. Jokaisella meillä on oma tapamme olla vuorovaikutuksessa. Moninaisuus on rikkaus oikein käytettynä ja oikealle pohjalle istutettuna. Nuorisotyö raiteilla -toiminnan tarkoituksena on taata nuorelle kuulluksi ja nähdyksi tuleminen kokemus, olipa takin sisässä kuka tahansa meistä. Toiminnan yhtenäisyyteen pyritään vaihtamalla työparia säännöllisesti ja avoimella keskustelulla toiminnasta sekä tilanteiden purusta.

Kohtaamistilanteisiin sisältyy vielä tilanteiden päättäminen, niistä irtautuminen ja tarvittaessa vuorovaikutuksen rajaaminen. Meidän on siedettävä paljon keskeneräisyyttä ja epä tietoisuutta kohtaamistilanteiden osalta, mihin vaikuttaa tilanteiden nopeampoisuus julkisessa tilassa kohdattaessa. Julkisessa ja puolijulkisessa tilassa on tietysti mahdollista käydä pitkiä, syvällisiä dialogeja nuorten kanssa, mutta isossa kuvassa näihin kohtaamistilanteisiin sisältyy aina useita muuttujia. Varsinkin luottamussuhteiden alkuvaiheissa nuoret herkästi rajaavat kommunikointiaan ja tuottamaansa sisältöä. On tärkeä ymmärtää se, että vaikka haluaisi ymmärtää tarkemmin nuoren tilannetta, voi viedä aikaa päästä oikeasti perille asioista. Rajaamisella nuori saattaa kokea suojelevansa aikuista, mutta samalla hän suojelee myös itseään. Vaikeiden asioiden kohtaaminen vaatii kärsivällisyyttä ja yhteistä luottamusta. Koko kohtaamistilanne ja ennen kaikkea irtautuminen vaatii sensitiivisyyttä. Esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa nuori kertoo itselleen vaikeista asioista ja tuen tarpeistaan, avatut haavat pitää pystyä myös sulkemaan. Nuorta ei voi jättää haavoittuvampaan tilanteeseen kuin hän oli ennen kohtaamista.

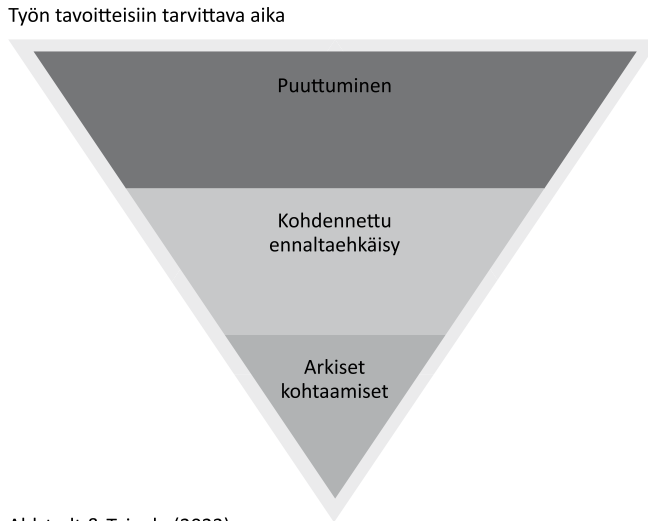
Muutokset kohtaamisessa korona-aikana

Koronapandemia tuotti muutoksia kohtaamisiin. Aiemmin käsitelimme kohtaamistilanteiden ulottuvuuksia suhteessa tavoitteisiin, vaadittavaan aikaan sekä työmäärään (kuvio 1, Ahlstedt & Taipale 2023; Malm 2018). Ensimmäisen korona-aallon aiheuttaman Uudenmaan ”sulkemisen” myötä kohtaamistyö kääntyi hetkeksi pääläelleen (kuvio 2. Ahlstedt & Taipale 2023; Malm 2018; ks. myös ”Näkökulmia korona-ajan

nuorisotyöhön Helsingissä”). Kohtaamispainotuksen muutoksen selvin vaihe kesti suunnilleen vuoden, mutta sen vaikutukset näkyvät edelleen kesän 2022 alussa esimerkiksi yksilöllisen työn (kuten yksilötapaamiset, interventiot, ratkaisuihin ja tilanteiden muutokseen tähtäävä työ) tarpeen lisääntymisenä.

Kun normaalisti suurin osa kohtaamisista on arkisia, nyt osa nuorista katosi kokonaan katukuvasta (ks. myös luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnat suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”; luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”). Tällä tarkoitetaan nuoria, joilla lähtökohtaisesti menee asiat hyvin ja jotka käyttävät julkista tilaa lähinnä läpikulkuun ja shoppailuun. Ne nuoret, jotka ”jäivät” katutilaan, vaativat paljon aikaa, ja tuen tarpeet löytyivät niin sanotusti syvästä päädyistä. Nämä nuoret olivat myös niitä, joiden perheet olivat kohdanneet kriisin tai olemassa olleet kriisit olivat syventyneet pandemian myötä. Syvällä päädyllä tarkoitamme nuoren elämän asioita ja tapahtumia, joista hänen on vaikea puhua. Ne hävettävät, pelottavat ja/tai ahdistavat. Nämä asiat ovat usein hyvin kompleksisia, ja niiden edes jonkinlainen ratkaiseminen vie aikaa ja vaatii usein monialaista yhteistyötä. Kaikkia asioita ei kuitenkaan tarvitse suoraan ratkaista, vaan pelkällä läsnäololla ja kuuntelemisella on merkitystä nuoren tunteiden tasaamisen kannalta.

Puuttuminen on raidenuorisotyön ulottuvuuksien ”syvää päätyä” (ks. kuvio 2 seuraavalta sivulta). Se, että nuori tuo vaikeimpia asioitaan esiin työntekijän kanssa, vaatii lähtökohtaisesti luottamussuhteen muodostumista, mikä tarkoittaa samalla nuoren tekemää havaintoa työntekijän voimavaroista. Nämä nuoret ovat tottuneet suojelemaan ympäristöään pahalta ololtaan, vaikeilta tunteiltaan ja ikäviltä sattumuksiltaan. Sama pätee ammattilaisiin – nuori avaa Pandoran lippaansa vasta, kun kokee, ettei hänen elämänsä muserra aikuista. Koronapandemian – etenkin sen alun – aikana oli havaittavissa, että nuoret ”oksensivat” tunteitaan, pelkojaan, häpeäänsä ja epä tietoisuuttaan meille, nuorisotyöntekijöille. Kaikki kävi yhteiskunnassa nopeasti ja tavalla, jonka laajuista muutosta kadulla liikkuvat sukupolvet eivät olleet kokeneet. Näihin muutoksiin meidän piti reagoida omalla tavallamme kohdata nuoria.

Ahlstedt & Taipale (2023).

Kuvio 2. Ensimmäisen korona-aallon aiheuttamasta Uudenmaan ”sulkemisesta” seurannut painotuksen muutos kohtaamistyössä

Vaikka nuoria oli määrällisesti katukuvassa vähemmän ja liikkuminen oli rajatumpaa (vrt. luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”), kohtaamiset veivät enemmän aikaa. Vähäkin kiire oli otettava pois jalkautumisesta. Toisin sanoen samalla, kun moni muu toiminta ja työskentely siirtyi etäyhteyksiin, tarve kasvokkaiselle työlle lisääntyi kadulla (ks. luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”). Osa nuorista selvästi hyötyi opiskelussa etänä tekemisestä, mutta oli se porukka, jolle sosiaalisen ympäristön kaventuminen lisäsi epätoivoa entisestään (ks. myös Lahtinen & Haikkola & Kauppinen 2021; Owal Group 2021). Ylipäättensä kohtaamiset painoutuivat nuorten haasteisiin ja vaikeuksiin. Etenkin ensimmäisen pandemiavuoden aikana vallitsi laaja epätietoisuus ja -toivo. Harrastuksia loppui, eikä osa enää muutaman vuoden jälkeen palannut niiden pariin. Perhetilanteet olivat haastavia, kun vanhemmat jäivät työttömiksi tai tilanteet kriisiytyivät muulla tapaa entistä herkemmin. Perheissä oli muutenkin lisääntyvästi henkistä huonovointisuutta. Opiskelu oli kovassa murroksessa, mikä on näkynyt nyt jälkeinpäin valmistuneiden oppimistason heikentymisenä varsinkin nuorilla, joilla on oppimisvaikeuksia. Pandemian alussa katukuvaan jäivät paljon tukea tarvitsevat nuoret ja aikuiset päihteiden käyttäjät (ks. luku 3: ”Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja”; luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-ajassa”; ”Näkökulmia nuorten sosiaaliseen liikehdintään Tampereen ydinkeskusta-alueella”). Näiden kahden ryhmän risteäminen tuotti sekä haasteita kohtaamisille että vaati työturvallisuuden kannalta tarkempaa havainnointia ja tilanteiden arviointia. Pahaa oloa ja epätoivoa lääkittiin päihteillä etenkin niiden parissa, joilla oli taipumusta päihteiden käyttöön jo ennestään.

Syvän päädyn työskentelyssä korostui kasvokkainen kohtaaminen. Siinä oli vahvaa ristiriitaisuutta vallitsevien rajoitusten ja työturvallisuusmuutoksien kanssa. Miten ylläpidämme luottamussuhteita ja pidämme huolen turvaetäisyyksistä (*social distancing*), oli kysymys, jota mietittiin paljon asiakastyöskentelyn osalta. Pandemia tuotti uusia haasteita kohtaamiseen.

Yksi näistä oli käsite läheisyydestä ja etäisyydestä. Jokainen työntekijä kohtaa läheisyyteen ja etäisyyteen liittyviä kysymyksiä asiakastyössään. Koronapandemian myötä fyysistä etäisyyttä rajattiin paljon tarkemmin. Fyysiset kontaktit rajattiin minimiin. Osalle nuorista oli luontevaa kätellä tai halata kohdatessa. Pandemian alussa useissa kohtauksissa piti rajata vastaavat tilanteet pois. Tämä sai hämillen ne nuoret, jotka eivät mieltäneet tilannetta samalla vakavuudella kuin aikuiset. Tilanteissa, joissa kontaktia jouduttiin rajaamaan, useimmat tutut nuoret kommentoivat tilannetta esimerkiksi sanomalla, että ”et sä enää välitä musta!” Nämä tuottivat uusia haasteita kohtauksille, kun nuorten kanssa käytiin läpi ympärillä vallitsevia rajoitteita ja samalla kuitenkin kohdattiin nuoria kuulemalla heidän näkemyksiään ja tilanteitaan. On ymmärrettävää, että paljon tukea tarvitsevilla nuorilla nousi silloin pelko turvallisten aikuisten katoamisesta heidän elämästään.

Maskien käyttö tuotti omat haasteensa kohtauksiin. Kuten aiemmin toimme esiin, iso osa vuorovaikutuksesta ja kohtauksesta perustuu nonverbaaliin viestintään. Nuorien oli vaikeampi tulkita ja lukea meidän ilmeitämme. Tämän vuoksi työntekijöillä oli usein kohtauksitilanteissa valinnan paikka: kumpi on tärkeämpää tilanteen kannalta, tartuntatautisuositukset ja rajoitukset vai väärinymmärryksien välttäminen. Etenkin neuropsykiatrisia oireita tai erityisvaikeuksia¹⁵ kokevien nuorten kohdalla oli ajoittain välttämätöntä toteuttaa kohtaukset ilman maskia. Toisaalta maskien käyttö tarjosi nuorille suotuisan tilaisuuden piiloutua niiden taakse, minkä vuoksi tuttujenkin nuorten tunnistaminen vaikeutui.

Raidenuorisotyössä on tarkoitus kohdata kukin nuori yksilönä, mutta huomioida hänet myös osana hänen jokaista yhteisöään. Jokaisella työntekijällä on persoonallinen tapansa kohdata, mutta Nuorisotyö raiteilla -toiminnassa meillä nuorisotyöntekijöillä on yhteinen tapa tehdä kohtauksityötä. Yhteisillä toimintatavoilla on päästy tilanteeseen, jossa nuoret kokevat turvalliseksi jatkaa aiemmin aloitettua asiaansa myös muiden työntekijöiden kanssa. Koronapandemia vaati muutosta kohtauksen tavoille, mutta kohtauksen tarve ei hävinnyt, vaan korostui entisestään.

15 Neuropsykiatrisilla oireilla tai erityisvaikeuksilla viitataan esimerkiksi aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriöihin, kuten ADHD-oireyhtymään tai erilaisiin autismikirjon piirteisiin. [Lähde.](#)

Näkökulmia korona-ajan nuorisotyöhön Helsingissä

*Eila Kauppinen¹⁶, Timo Kontio, Sofia Laine, Tiina Nurmi, Sini Perho
& Tommi Hoikkala*

Tässä näkökulmakirjoituksessa tarkastelemme nuorisotyöllisiä tiloja ja nuorisotyön roolia korona-ajassa nuorisotyöntekijöiden kokemusaineiston valossa. Keväällä 2020 korona-ajan alkaessa nuorisotyössä jouduttiin muuttamaan totuttuja työtapoja koronarajoitusten (ks. luku 3: ”Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja”) mukaan. Tällöin Helsingin nuorisopalveluissa nostettiin keskiöön jalkautuva nuorisotyö, verkossa tehtävä nuorisotyö sekä nuorten yksilöllinen tuki. Erityisesti vuonna 2020 jalkautuminen nousi yhdeksi tärkeimmäksi, välillä ainoaksi tavaksi kohdata nuoria kasvokkain. Myös muut kuin päätyökseen jalkautuvaa nuorisotyötä tekevät nuorisotyöntekijät jalkautuivat. Helsingiläiselle nuorisotyölle oli hyötyä siitä, että aktiivista jalkautumista tehtiin myös Espoossa ja Vantaalla, koska osa ilmiöistä oli havaittavissa laajemmin pääkaupunkiseudulla. Tiedonvaihtoa tehtiin Helsingin, Vantaan ja Espoon välillä vastuullisten esihenkilöiden muodostaman ad hoc -työryhmän säännöllisissä kokouksissa. Samaan aikaan kehitettiin myös syksyllä 2019 käynnistyneessä pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteisessä, opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa hankkeessa jalkautuvaa nuorisotyötä, minkä tuloksena julkaistiin jalkautuvan nuorisotyön käsikirja (Papunen 2021).

Kun Helsingissä jalkautui korona-aikana suurempi osa nuorisotyöntekijöistä kuin aiemmin ja jalkautumista tehtiin kaikilla alueilla, nuorisotyössä voitiin aiempaa enemmän ja paremmin havainnoida, millaisissa paikoissa nuoret kokoontuivat ja millaista nuorten oleminen ja tekeminen julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa oli. Tämä mahdollisti ehkä aiempaa paremmin tilannekuvan rakentamisen nuorten liikkumisesta, tekemisestä ja hengailusta kaupunkitiloissa.

Kuitenkin muiden kuin päätyökseen jalkautuvaa työtä tekevien nuorisotyöntekijöiden jalkautuminen väheni koronatilanteen helpottuessa, jolloin tilannekuvan luominen vaikeutui. Samalla tilannekuvan seuraamista päätettiin myös vähentää. Edelleen vuoden 2021 lopulla osa nuorisotyöyksiköistä teki jalkautuvaa nuorisotyötä omalla alueellaan koronaa edeltävää aikaa enemmän.

Kirjoituksessa käytämme aineistona Helsingin kaupungin nuorisotyöntekijöiden korona-ajan kokemuksia, joita nuorisopalvelut kokosi kaikista nuorisotyöyksiköistä (17 yksikköä). Kuten luvussa 2 (”Miten tutkimus toteutettiin”) kuvataan, keväällä 2020 aineiston kokosivat asiantuntijat johdon katselmukseen. Tilastolukujen rinnalla

¹⁶ Eila Kauppinen kirjoitti tätä näkökulmakirjoitusta [nuorisoalan osaamiskeskustutkijan](#) roolissa.

teemoina esiin nostettiin jalkautuva ja digitaalinen nuorisotyö sekä nuorten yksilöllinen tuki. Syksyllä 2020 kokemustietoa koottiin nuorisotyöyksiköittäin koko henkilökunnan syysseminaarin yhteydessä pohtien, mitä korona-aikana oli siihen mennessä opittu ja minkälaista toimintaa tulisi toteuttaa jatkossa. Samalla nuorisotyöyksiköt jakoivat esimerkkejä toisille yksiköille. Kokemusaineiston keräämisen tavat kehittyivät korona-ajan edetessä. Vuonna 2021 otettiin käyttöön järjestelmällinen tapa kerätä työntekijöiden kokemustietoa nuorisotyön dokumentointijärjestelmä Logbookin kautta kevään, kesän ja syksyn 2021 sekä kevään 2022 toimintakausista. Keväällä 2021 tietoa kerättiin kysymällä, onko nuorten asioissa tapahtunut joitain muutoksia yksikön toimintaympäristössä viimeisten kuukausien aikana ja jos on, niin minkälaisia, sekä minkälaisia uusia, myönteisiä tai kielteisiä, ilmiöitä nuorisotyöntekijät ovat havainneet. Saadun palautteen perusteella kysymykset kehittyivät, ja kesästä 2021 alkaen tietoa kerättiin seuraavilla kysymyksillä:

- Mitä kuuluu alueen nuorille? Nuoriin liittyvät ajankohtaiset ilmiöt oman yksikkönne toimintaympäristöstä: A. Myönteiset ilmiöt.
- Mitä kuuluu alueen nuorille? Nuoriin liittyvät ajankohtaiset ilmiöt oman yksikkönne toimintaympäristöstä: B. Huolestuttavat ilmiöt.
- Missä nuoret kokoontuvat ja liikkuvat?
- Nuorisotyöhön ja sen toteuttamiseen liittyvät huomiot.
- Muuta huomioitavaa yksikkönne toimintaympäristön nuorten tilanteesta tai muiden nuorten kanssa toimijoiden palveluista.

Nuorisotyöntekijät kokoontuivat näiden kysymysten äärelle omissa yksiköissään ja kirjasivat kokemuksensa järjestelmään, josta ne koottiin koko organisaation käyttöön.

Tutkimuksen analyysivaiheessa luimme ensin aineistot läpi itsenäisesti, minkä jälkeen analysoimme aineistoa temaattisesti pareittain. Sen jälkeen analyysia jatkettiin vuoropuheluna koko ryhmän kesken. Aineistossa kiinnitimme huomiota korona-ajan kokemusten lisäksi siihen, millaiset tiedon tuotantoehdot nuorisotyö asettaa, kun nuorisotyön ammattilaiset kuvaavat työnsä kohteita, nuoria. Voisi puhua ammatillisista silmälaseista, asiantuntijoiden tuottamista tiedoista, joiden läpi katsoimme korona-ajan maailmaa. Koska kaikki aineistot on kerätty Helsingissä, jäsentyy tämä kirjoitus helsinkiläisestä näkökulmasta.

Paljon nuorisotyössä pohdittu kysymys on, missä nuorisotyöntekijöiden pitäisi olla: missä määrin heidän pitäisi olla tietoisia nuorisotyöllisten tilojen ulkopuolisista nuorten omista tiloista ja tapahtumista. Kuten luvussa 4 (”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”) todetaan, jo kauan ennen korona-aikaa tutkijat ovat nostaneet esiin tarpeen nuorisotyölle myös nuorisotilojen ulkopuolella (esim. Kiilakoski 2011; Kuusisto-Arponen & Tani 2009; Malm 2018). Kyse on työn kohdentamisesta ja resurssoinnista niin, että rajalliset resurssit vastaisivat mahdollisimman hyvin nuorten

tarpeisiin. Aineiston perusteella kyse on tasapainottelusta yhtäältä nuorisotiloilla ja muualla toteutettavan työn ja toisaalta yksilöllisen ja ryhmien kanssa toteutettavan työn välillä sekä mahdollisuuksista reagoida nuorten yllättäviinkin tilanteisiin.

Jalkautuvan nuorisotyön käsikirjassa todetaan, että jalkautuvan nuorisotyön toimintasuunnitelmaa tehtäessä tunnistetaan erilaiset tarpeet ja rakennetaan yhdessä yhteistyötahojen kanssa ”vahva kuva siitä, mitä ollaan tavoittelemassa ja miksi”. Se osaltaan ohjaa jalkautuvan työn toteuttamista. (Papunen 2021, 53.) Jalkautumisessa toteutuu eniten kaikkiin nuoriin kohdistuvia arkikohtaamisia, joissa nuori tulee nähdyksi ja kuulluksi ja joissa rakennetaan ja vahvistetaan suhdetta nuoren ja nuorisotyöntekijöiden välillä (mt., 13). Tavoitteena on tunnistaa, milloin ja miten nuorisotyöntekijät ovat tervetulleita nuorten omiin tiloihin. Nuorisotyöntekijät eivät pyri läsnäolollaan viemään nuorten omaa tilaa pois, vaan pyrkivät tukemaan ja vahvistamaan nuorten toimijuutta. Joskus se voi tarkoittaa myös väistymistä, kun nuorisotyöntekijät havaitsevat, ettei heidän läsnäoloon tarvita (Malm 2018, 48).

Toiseksi näyttää siltä, että aiempaa nuorempia nuoria on ollut liikkeellä ja osa heistä pyrki hakeutumaan aikuisten ”katseiden ulkopuolelle” ja vanhempien nuorten lähetyville. Nuorten kohtaamisissa oli korona-aikana ehkä aiempaa enemmän sekä nuorten välisiä että nuorten ja aikuisten välisiä haastavia tilanteita ja jännitteitä, jotka liittyivät esimerkiksi ulkoliikuntapaikkojen käyttöön. Ne saattoivat johtua muiden toimintamahdollisuuksien puutteesta ja siitä aiheutuneesta turhautumisesta. Saattaa myös olla, ettei muutos aiempaan olekaan kovin suuri, vaan korona-aika on tehnyt tilanteet nuorisotyöntekijöille aiempaa näkyvämmiksi, koska nuorten toiminta herätti yleisesti normaalia enemmän huomiota aikuisten läsnäolon vähennyttä.

Poliisin rikostilastot kertovat, että alaikäisten nuorten ”tilastoitu väkivaltarikollisuus on lisääntynyt trendinomaisesti jo ennen koronatilanteen alkua” vuodesta 2015 alkaen (Danielsson 2022, 6). Alaikäisten tekemien väkivaltarikosten rikosepäilyjen määrä näytti ensin keväällä 2020 jopa vähentyneen verrattuna loppuvuoden 2019 korkeaan tasoon, mutta rikosepäilyt lisääntyivät kesästä 2020 alkaen ja pysyivät korkealla tasolla myös vuonna 2021 (mt., 7). Erityisen paljon vuosina 2020 ja 2021 kirjattiin alaikäisten tekemiä vakavia väkivaltarikoksia (mt., 18; ks. luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinallisissa kamppailuissa”). Poliisin ja nuorisotyön yhteistyö tiivistyi korona-aikana. Nuorisotyössä suunnittelussa ja jalkautumisissa pyrittiin ottamaan huomioon poliisilta tulleet tiedot nuorten tilanteista, ja vastaavasti nuorisotyön kautta poliisi pystyi täydentämään tilannekuvaansa (ks. myös luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa” ja 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”).

Tässä luvussa käytetyn nuorisotyöntekijöiden kokemusaineiston valossa nuorisotyöntekijöille näyttäisi olevan ominaista huolipuhe ja nuorten omien ryhmien ja nuorten keskinäisvuorovaikutuksen kuvaaminen melko negatiivisin termein. ”Holtti katoaa” ilman aikuisten, tässä tapauksessa nuorisotyön, ohjaavaa otetta. Yhtäältä se kertoo siitä, että nuorisotyöntekijät näkevät työssään nuoriin liittyviä marginaali-ilmiöitä ja

monenlaisia huoleen oikeuttavia tilanteita. Toisaalta kokemustietoja kerättyä myöskin kysyttiin huolestuttavista tilanteista ja ilmiöistä, jolloin on luontevaa, että ne nousevat esiin.

Nuorisotyölliset tilat korona-aikana

Kun nuorisotalot olivat suljettuina, nuorisotyössä hyödynnettiin korona-aikana aiempaa enemmän digitaalisia sovelluksia ja rakennettiin nuorisotyöllisiä tiloja verkkoympäristöön niin Helsingissä kuin valtakunnallisestikin (vrt. Kivijärvi ym. 2022). Korona-ajan alussa keväällä 2020 nuoret tulivat nuorisotoimen digiympäristöihin, mutta kiinnostus sähköisiin nuorisotyöllisiin tiloihin väheni melko nopeasti. Tämä saattoi johtua yhtäältä siitä, että nuorisotalot avautuivat ja resurssit siirrettiin taas avoimeen toimintaan, jolloin verkkotilojen ylläpito saattoi heikentyä. Toisaalta nuoret saattoivat myös olla enemmän kavereiden kanssa muissa ympäristöissä. Kevään edetessä sääolosuhteet paranivat ja peruskoulun etäopetus päättyi, jolloin nuoret eivät myöskään todennäköisesti istuneet enää niin paljon koneen äärellä, vaan lähtivät ulos. Tämä varmasti vaikutti kiinnostukseen nuorisotyöllisiä verkkoympäristöjä kohtaan. Voi myös pohtia, miten nuoret kokevat kunnallisen nuorisotyön verkkoympäristöt verrattuna muuhun omavalintaiseen tekemiseen ja yhdessä olemiseen verkossa.

Kun koronarajoituksia purettiin eri aikoina olleiden sulkujen jälkeen (ks. luku 3: ”Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja”), nuoret kokoontuivat myös nuorisotyön järjestämään toimintaan ja nuorisotaloille. Osa aiemmin nuorisotaloilla käyneistä nuorista palasi, mutta paljon tuli myös uusia nuoria – ei niinkään koronatilanteesta johtuen, vaan siitä, minkä ikäisiä nuoria ylipäänsä nuorisotalolla käy. Joidenkin nuorisotyöyksiköiden nuorisotaloissa viettivät aikaa erityisesti nuoremmat nuoret. Edelleen kevään 2022 kokemusaineiston perusteella vaikuttaa siltä, että paljon nuoria löysi jälleen nuorisotaloille, mutta joillekin nuorisotaloille osaa nuorista ei oltu tavoitettu vielä vuonna 2022 koronasulkujen jälkeen.

[Kaupunginosan nimi] iltanuorten ”vakkariporukka” on vaihtunut oikeastaan kokonaan vuoden parin takaiseen, vain todella pieni osa on ns. vanhoja kävijöitä eikä sitä vanhemmat kävijät käy enää moikkaamassa entiseen tapaan. Ennen nuoremmat nuoret näkivät tällä tavalla, kuinka isommat nuoret kiinnittyivät nuorisotalon toimintaan ja ohjaajiin. Paljon uusia seisoja ja kaseja talolla, mikä on tietysti positiivista. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Lapset ja nuoret löytäneet takaisin nuorisotalolle toimintasekoilujen jälkeen, paljon tullut uusia varhaisnuoria toimintaan, joista on tullut vakiokävijöitä. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Vaikka nuorisotaloille kävijät ovat palautumassa, etenkin 7.-luokkalaisten puutos näkyy talojen arjessa. Myös ”pienten ajalla” raportoidaan olevan selvästi viime vuotta hiljaisempaa – toisaalta nutalla olevat alakoululaiset ilmaisseet tylsistymistä, minkä arvioitiin voivan selittää nuorten puute. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2022)

Syyt siihen, mikseivät nuoret tulleet tai osanneet tulla nuorisotaloille, liittyivät vielä keväällä ja kesällä 2021 osin koronaan, mutta erityisesti syksyllä 2021 aineistossa mainitaan syyksi myös esimerkiksi nuorisotalon sijainti: onko lähialueella nuorisotaloa, nuorisotalon sijainti on muuttunut tai se ei ole nuorelle ”sopivalla” paikalla, nuorisotaloilla toteutettava toiminta ja se, että nuoret eivät tunne toimintaa tai koe nuorisotaloja houkutteleviksi. Osa nuorista voi yhtäältä myös kokea, että nuorisotaloilla on liian paljon porukkaa ja liikaa hälinää, ja toisaalta osalla nuorista on muuta tekemistä ja paikkoja viettää aikaa kavereiden kanssa. Joillekin taloille tultiin kuitenkin myös toisilta alueilta, jopa toiselta puolelta kaupunkia.

Koulukeikoilla ilmenee, että iso osa nuorista ei tunne nuorisotalojen toimintaa eivätkä nuoret siis siksi löydä mukaan. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

[Kaupunginosan] nuta nousi nuorilta kysyttäessä paikaksi, jonne matkustetaan myös täältä lännestä. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Nuorten vähäiset kävijämäärät voivat kieliä nuorisotyön ”unohtamisesta” korona-ajan rajoitusten ja talojen kiinniolon johdosta. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

Erityisesti viimeisen kokemussitaatin kohdalla pohdimme koronan sulkutoimenpiteiden aiheuttamaa toiminnan jatkumon katkeamista: koronarajoitusten myötä vanhempi ikäluokka jäi pois nuorisotaloilta ja samanaikaisesti nuoremmat nuoret eivät löytäneetkään toiminnan piiriin (Kivijärvi ym. 2022, 46–49). Hyviä käytäntöjä jäi myös tauolle: osalla alueita nuorisotyöntekijät eivät päässeet käymään kouluilla niin paljon kuin aiemmin (mt., 68–71); koulupäivien aikana ei esimerkiksi voitu toteuttaa ryhmäytyksiä tai välituntitoimintaa normaaliin tapaan. Näin ollen nuoriso-ohjaajien ja nuorten kohtaamisista oli vähemmän, eikä nuoriso-ohjaajilla ollut luontevia tilaisuuksia kertoa nuorille nuorisotaloista ja niiden tarjoamasta toiminnasta sekä kutsua nuoria käymään. Nuorisotyöntekijät joutuivat ja joutuvat edelleen pohtimaan, miten uusia nuoria ohjataan ja houkutellaan toimintaan, kun toiminta nuorisotaloilla rajoitustoimenpiteiden jälkeen jälleen käynnistyi.

Lisääntynyt härväys – korona-ajassa rapistunut toista ja ympäristöä kunnioittava toimintakulttuuri

Nuorisotaloilla rakennetaan nuorille turvallisempaa tilaa muun muassa vahvistamalla jokaista kunnioittavaa puhekulttuuria; nuorten kanssa esimerkiksi laaditaan toimintaan tai tilaan yhteiset turvallisemman tilan periaatteet (ks. esim. Helsingin kaupunki 2021c). Kun tilat olivat suljettuina tai vähemmän auki kuin normaalioloissa, tämä nuorisotyöntekijöiden työ hankaloitui tai jopa estyi. Esimerkiksi syksyllä nuorisotalon uusien nuorten mukaan ottaminen yhteisöön ikään kuin viivästyí ja näin ryhmädynamiikan tukeminen vei aikaa myöhemmin.

Kiusaamista on selvitelty keväällä aiempaa enemmän ehkä siksi, että normaalisti kiusaamiseen päästään tarttumaan jo syyskaudella, kun uudet seiskat aloittavat. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Myös nuorten ryhmäytyminen ja tutustuminen uusiin nuoriin näyttää saaneen korona-aikana uudenlaisia esteitä koulussa – ja ne heijastuvat myös nuorisotyöhön. Turvallisuutta luova yhteisö tuntui jopa kadonneen, ja sen rakentaminen uudelleen vaatii paljon.

Lasten ajalla on ollut enemmän huutelua ja ikävää käytöstä toisia kohtaan. Myös ehkä se, että he ovat koulussa koko ajan omissa luokissaan, vaikutti nutallekin asti, ja täälläkin on tapahtunut tiettyä ”luokkautumista”, kun eivät ole koulussa tekemisissä toistensa kanssa. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

”Isot” nuoret, eli illalla avoimessa käyvät yli 13-vuotiaat, tuntuvat unohtaneen yhteisesti ennen koronaa sovitut käytöstavat; testailevat rajoja, käyttäytyvät huonosti ja nahistelevat keskenään. Nahistellessaan keskenään nuoret ovat sanallisesti tosi julmia toisilleen, eikä käsiksikäyminen ole poissuljettua. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Turhautuneisuutta nuorissa, mikä on tuonut konfliktien määrän näkyvämmäksi. Kiusanteke näkyy ulkona selkeämmin, kun nuoret ovat omissa porukoissa ja näissä porukoissa on nuorten laatimat säännöt. Talolla on ohjaajia, joilla on tilanne jatkuvasti hallussa, mutta kun nuoret ovat itsenäisesti ulkona, voi tilanne nopeasti riistäytyä käsistä. Pienestä kinasta kasvaa helposti isompiakin riitoja, ja siksi jalkautuessa on ollut hyvä, jos ohjaaja on pystynyt ennakoimaan tilanteen kärjistymisen ja ohjaamaan nuoria johonkin muuhun tekemiseen. Ulkona nuorten on hankala tarttua tekemiseen varsinkaan isolla porukalla, ja silloin yleensä turhautuneisuus näkyy selvimmin. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Kysymyksenä herää, onko nuorisotyöntekijöiden rooli kunnioittavan puhe- ja käyttäytymiskulttuurin suuntaan ohjaavina aikuisina vaikeampaa toteuttaa, kun nuoret eivät ole säännöllisesti osana yhteisöä esimerkiksi nuorisotaloilla. Toisaalta tällainen rooli nuorisotyöntekijöillä on myös silloin, kun he kohtaavat nuoria muualla, kuten korona-aikana lisääntyneessä jalkautuvassa työssä. Jäävätkö interventiot tältä osin usein lyhyemmissä jalkautuvan työn kohtaamisissa hauraammiksi?

Koko kylä kasvattaa?

Valtakunnallisesti yhteistyö niin nuorisotyön ja eri toimijoiden kuin kuntien nuorisopalveluiden välillä lisääntyi korona-aikana (Kivijärvi ym. 2022). Esimerkiksi eräällä Helsingin asuinalueella nuorisotyö teki tiivistä yhteistyötä poliisin, asukasyhdistyksen ja Stadin jalkautujien kanssa:

Tuolloin ennalta estävä poliisi kääntyi puoleemme pyytäen apua alueen nuorisotilanteeseen. Alueella esiintyi monenlaista nuorten häiritsevää ja vaarallista käyttäytymistä, eivätkä nuoret suhteutuneet poliisin ohjaus- ja jututusyrityksiin kunnioittavasti tai suopeasti. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Yhteistyössä poliisin kanssa järjestettiin yhteisjalkautumisia, toteutettiin aktiivista tietojen vaihtoa ja perustettiin alueen nuorisotilanteeseen liittyvä WhatsApp-ryhmä, jossa mukana olivat ennalta estävä poliisi, alueen nuorisotyöntekijät ja alueella työskentelevät Stadin jalkautajat sekä alueen nuorten vanhempia. Lisäksi kesällä järjestettiin vanhempainilta alueen nuorten vanhemmille:

Nuorisotyö, poliisi, Nuorisotyö raiteilla ja Stadin jalkautajat olivat osallisena vanhempainillassa. Kaikki pitivät oman puheenvuoronsa alueesta ja alueen havainnoista sekä alueen nuorista. Huoltajia oli paikalla noin 20 henkeä ja noin 20 nuorta oli mukana kuuntelemassa. Lopussa pidettiin työpaja, jossa nuoret ja aikuiset pääsivät kertomaan omia huomioitaan alueesta. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

Edellä kuvatulla asuinalueella tilanne saatiin näin rauhoittumaan. Toisella puolella Helsinkiä tiivistettiin yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa. Suunnitelman mukaan Stadin jalkautajat ja muutkin jalkautuvaa nuorisotyötä tekevät ottivat sosiaaliohjaajan mukaan jalkautumaan ”tavoitteena hyödyntää [sosiaaliohjaajan nimi] tietoja ja osaamista soveltuvin osin tilanteen rauhoittamisessa” (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021). Lisäksi Stadin jalkautajat kokosivat tiedot alueen kesätoiminnoista, ja tietojen avulla pyrittiin saattamaan nuoria toiminnan pariin ja kiinnittymään siihen.

Nämä käytännön esimerkit ja vastaavat tarinat muista Helsingin kaupunginosista kertovat siitä, kuinka vanhempien, koulun, asukasyhdistyksen, sosiaalitoimen ja muiden ammattilaisten kanssa yhteistyöllä on saatu aikaan myönteistä kehitystä. Nämä tarinat saivat meidät pohtimaan, voidaanko aineiston perusteella puhua perinteisestä ”koko kylä kasvattaa” -asenteesta: otetaanko nuorten hyvinvoinnista kollektiivinen tehtävä ja tavoite, ja onko koronapandemia tuottanut orientaatioon muutosta. Yleisellä tasolla korona-aikana on nähtävissä ”sosiaalisen kontrollin notkahdus”: kun sosiaalisia kontakteja oli rajoitusten takia vähemmän, myös sosiaalista kontrollia ja aikuisten huolehtimista nuorista julkisessa ja puolijulkisessa tilassa oli vähemmän. Nuorisotyöntekijät raportoivat ilmiöstä esimerkiksi tähän tapaan: ”Negatiivisten ilmiöiden normalisoituminen – nuorten arvojen koventuminen – taustalla yhteisöllisyyden ’höllentyminen’ vähentyminen!” (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021).

Facebook-ryhmissä nuorten toimintaa paheksuttiin useassa kaupunginosassa:

[...] leikkiyuistossa huonosti käyttäytyviä nuoria, toivottu, että nuorisopalvelut jalkautuisi, tästä siis alueen Facebook-ryhmässä kirjoittelua. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

Järjestäytyneempi kiusaaminen vapaa-ajanviettopaikoilla (esimerkiksi [nimi]) aikoina, jolloin siellä ei ole valvovia aikuisia. Tästä tuli viestiä vanhemmilta, ja keskustelua on käyty myös alueellisissa Facebook-ryhmissä. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

[Paikka] ympäristössä nuoret uhkailleet ja olleet uhkaavia muita alueen asukkaita kohtaan. Ilmiö puhututtaa jatkuvasti alueryhmässä. Lukuisia yhteenottoja (pääsääntöisesti sanallisia) nuorten ja alueen aikuisten välillä. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Pahimmillaan keskusteluryhmät saivat aikaan nuorten mielekkäiden vapaa-ajan viettomahdollisuuksien kaventumista: ”Nuorille rakennetaan esim. korisalueita, mutta sitten ne poistetaan käytöstä asukkaiden valituksen vuoksi” (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesä 2021). Parhaimmillaan pelkän paheksunnan ja osoittelun sijaan keskustelu sosiaalisessa mediassa käynnisti nuorisotyön ja asukkaiden (ml. nuorten vanhempien) välille rakentavia ratkaisuyrityksiä ja uusia toimintamalleja. Vanhempainillat näyttävät myös tuottaneen alueilla myönteisiä muutoksia, ja vanhemmat olivat haasteellisissa tilanteissa nuorisotyöntekijöihin yhteydessä myös suoraan, ilman sosiaalista mediaa.

Alueella 9.-luokkalaiset välittävät tupakkaa ja nuuskaa (tietoa vanhemmilta sekä vanhemmilta nuorilta), tietty porukka näkyy monessa eri paikassa alueen palveluissa aiheuttamassa häiriötä. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Ylipäättään korona-aika teki näkyväksi tarpeen tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Yhteistyö eri ammattilaisten välillä lisäsi ymmärrystä alueen nuorten tilanteesta. Niin koulut kuin ennalta estävä poliisi pyysivät myös nuorisotyöltä apua.

Henkilöstövaje näkyy nuortenkin voinnissa, ja alueen kuraattorit ovat olleet yhteistyöajatuksin yhteydessä Luotsiin. Tarpeisiin on yritetty vastata mm. erilaisin ryhmätoiminnoin. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Alueen kouluissa vaikuttaa olevan levotonta, emmekä ole voineet auttaa tilanteessa. Kouluilta tulee aluetyöryhmissä toistuvasti esille se, että he toivoisivat yhteistyökumppaneilta apua esim. välituntitoimintaan. Kouluissa koronan jälkeinen elämä näkyy levottomana ja haastavana. Eri maahanmuuttajataustaisten nuorten välillä on ollut myös yhteenottoja ja negatiivisia asenteita toisiaan kohtaan. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Tämän aineiston perusteella on syytä nostaa esiin moniammatillisen yhteistyön onnistuminen muun muassa poliisin ja sosiaalitoimen sekä koulujen ja vanhempien kanssa. ”Koko kylä kasvattaa” -orientaatio tuottaa selvästi myönteistä tulosta, kun pyritään tarttumaan haasteellisiin ilmiöihin. Nuorisotyön henkilökunta tarkkailee kaupunginosan Facebook-ryhmää, joka toimii eräänlaisena ilmapuntarina, ja toki myös informaation lähteenä. Myös silloin kun kaikki on hyvin:

[Kaupunginosan] alueen Facebook-ryhmässä ei ole ollut mitään mainintoja nuorista tai häiriöistä. Aikaisemmin mainintoja/häiriöitä enempi. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

[Kaupunginosan] kesä oli rauhallinen. Saimme paljon kiitosta toiminnastamme (esim. ennalta estävältä poliisilta, alueen aikuisilta, opettajilta ym.). (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

Tasapainottelua erilaisten tarpeiden ja tilanteiden välillä

Kun korona-aikana jalkauduttiin aiempaa enemmän, tulivat nuorten paikat ja niihin liittyvät nuorten omat toimintatavat, säännötkin, paremmin esiin. Nuorisopalveluiden toimipaikoissa ja muissakin aikuisten hallinnoimissa tiloissa, kuten kirjastoissa, on aikuisten laatimat säännöt ja toimintatavat (esim. Kiilakoski 2011, 191, 204; Kivijärvi ym. 2022; Malm 2021, 67). Esimerkiksi nuorisopalveluiden toimipaikoissa ohjaajat ovat läsnä ja pyrkivät varmistamaan, että tilat ovat turvallisia kaikille. Nuoret luovat julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin myös omia vakiintuneita sosiaalisia paikkoja, ryhmiä

ja pienoiskulttuureita, *sosiaalisia taskuja* (ks. lisää luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”), joissa nuorten asettamat säännöt voivat olla erilaisia kuin toisten tilojen käyttäjien säännöt. Nuorten toimintaan puututaan aiheesta (Malm 2018, 48, 58–59) ja aiheetta myös näissä tiloissa (ks. myös edellinen Näkökulma-luku sekä luvut 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa” ja 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”).

Tätä näkökulmakirjoitusta kirjoittaessamme heräsi kysymys siitä, miten nuorisotyö voisi jatkaa korona-aikana hyvin alkanutta yhteistyötä muiden alueen aikuisten ja vanhempienkin kanssa, jotta aikuisten hallinnoimien tilojen, esimerkiksi kauppakeskusten ja liikuntatilojen, toimintatavoista olisi mahdollista luoda sellaisia, että nuoretkin koki-sivat tilat omikseen ja voisivat toimia niissä yhdenvertaisesti muiden tilojen käyttäjien kanssa. Näistä hyvistä käytännöistä olisi syytä kerätä yksityiskohtaisempaa tietoa ja mallintaa niitä hyödynnettäväksi jatkossakin. Samalla on syytä kiinnittää huomiota siihen, kuinka luoda nuorille omistajuutta ja näin myös vastuunottoa omasta ja ehkä muidenkin nuorten toiminnasta.

Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden kokoamien nuorisotyöntekijöiden korona-ajan kokemusten perusteella voidaan nähdä, että korona-aika siirsi tavanomaiset nuoria tukevat ja kiinnipitävät rakenteet telakalle. Sen seurauksena nuorisotyöntekijöiden oli varsinkin tiukkojen rajoitusten aikana vaikeampi tarttua nuorten liikehdintään, ongelmiin ja käyttäytymiseen ja etsiä ratkaisuja yhdessä nuorten kanssa. Jalkauduttaessa ja digitaalisissa ympäristöissä nuorten kohtaamiset näyttävät eroavan nuorisotyöllisissä tiloissa tapahtuvista kasvokkaisista kohtaamisista niin kestoltaan kuin intensiteetiltään (ks. myös Malm 2018, 40; Tormulainen & Kauppinen 2022, 58–60). Tosin myös digitaalista ja jalkautuvaa kuten myös liikkuvaakin nuorisotyötä tehtäessä voi nuorten kohtaamisista rakentua useiden kohtaamisten ketju, joka muodostaa nuorisotyöllisen prosessin ja mahdollistaa nuoren tukemisen ja kannustamisen pidemmällä aikavälillä (Moisala 2020, 106–108; Tormulainen & Kauppinen 2022, 155). Jalkauduttaessa nuorten reviiereille myös auktoriteetti- ja valta-asetelmat ovat erilaisia kuin nuorisotaloilla tehtävässä työssä: jalkautuessaan työntekijän täytyy orientoitua työskentelemään nuorten määrittämässä tilassa (Kiilakoski 2012, 134–141; Tormulainen & Kauppinen 2022, 152).

Alueelle valmistui uusi leikkipuisto ym. Tällaisia kiintopisteitä, missä meidän kannattaa iltaisin jalkautua. Ostarillakin olisi hyvä pyörähtää, mutta toistaiseksi resurssit menee talon pyörittämiseen. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2020)

Aineiston analyysi tuo näkyväksi sen, kuinka nuorisotyöntekijät tunnistivat heti kevään 2020 loppupuolella alueelle jalkautumisen arvon, mutta samalla heidän resurssinsa olivat kiinni nuorisotiloilla niiden ollessa jälleen auki. Tähän ristiriitaiseen asetelmaan nuorisotyöntekijät toivoivat ja esittivätkin erilaisia ratkaisuja. Kysymykseen ”Mitä tulisi toteuttaa jatkossakin” vastattiin muun muassa:

Yhteistyön laajentaminen naapuriyksikköön laajensi myös omaa ymmärrystä alueesta. Nuoriso-ohjaajien olisi hyvä olla läsnä alueen liikunta- ja skeittipuistoissa jatkossakin. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2020)

Jalkautumista olisi hyvä jatkaa suht säännöllisesti, jos resurssit antavat myöten. Työvuoron rakentaminen niin, että se osuu tarpeen mukaan. Tätä pohdittava osana kokonaisuutta. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2020)

Nuorten moninaiset tarpeet nuorisotyölle vaativat jatkuvaa tasapainottelua niin sisältöjen kuin kohdentamisen suhteen: kenelle ja millaista toimintaa tarjotaan ja miten, yhdessä kaikille vai esimerkiksi erikseen jollekin ryhmälle; missä määrin nuorisotyöntekijöiden tulisi toimia nuorisotalojen ulkopuolella ja tietää niiden ulkopuolisista tapahtumista; mihin resurssit kohdennetaan. Korona-aika asetti tälle tasapainottelulle vielä uuden vaikeuskertoimen ja edellytti nuorisotyöntekijöiltä nopeita muutoksia ja uusien työtapojen opettelua. Samaan aikaan nuoriso-ohjaajien osaaminen kehittyi jalkautumisen, verkossa tehtävän nuorisotyön, nuorten kohtaamisen ja yksilöllisen tuen osalta. Helsingissä päätettiin myös lisätä jalkautuvaa nuorisotyötä ja keväällä 2022 käynnistettiin jalkautuvan nuorisotyön uudelleenorganisointi.

Tämän luvun kirjoittamisprosessi teki näkyväksi sen, että järjestelmällinen kokemustiedon kerääminen luo tilaa nuorisotyöyksiköiden keskustelulle ja yhteisen tilannekuvan luomiselle. Se koetaan myös väyläksi välittää tietoa esihenkilöille ja johdolle. Prosessin aikana havaittiin myös signaaleja siitä, että kokemustiedon kokoaminen ja hyödyntäminen voivat toimia myös nuorisotyön ammatillisen kehittämisen välineenä. Kokemustiedon hyödyntämisen rinnalla on tärkeää käydä vuoropuhelua toiminnassa mukana olevien ja sen ulkopuolella olevien nuorten ja sidosryhmien kanssa. Niin sisäistä kuin ulkoista tietoa tulee kerätä ja analysoida järjestelmällisesti ja toistuvasti tilannekuvan luomiseksi, toimintaympäristön muutosten havaitsemiseksi ja toiminnan laadun arvioimiseksi sekä niiden pohjalta muun muassa resursseihin liittyvien päätösten tekemiseksi ja toiminnan kehittämiseksi (vrt. Kivijärvi ym. 2022, 86, 88).

Adina: Amici, diem perdididi. Ystävät, olen hukannut päivän

Kirjoituspöydälläni nukkuvat nuokkuvat kukat kuin pilkaten imitoivat riutunutta olemustani. Vaatekasojen kukkulat ja laaksot sortuisivat lattialla jalkojeni alla ja muodostaisivat uusia vuonoja, jos nousisin. Tyynyyn painautunut pääni on suunnattu kohti häikäisevän sinistä valoa, mutta valo ei saavuta huomiotani, vaan opettajan monotoninen ääni sekoittuu valkeana meluna yksitoikkoisiin ajatuksiini. Yöpöytäni astiat tarkkailevat minua.

Maanantai on tiistai ja keskiviikko toukokuu. Mistä rakennan elämäkertani? Kattoni epätasaisista maalausjäljistäkö, jotka selälläni maatessa haastan tuijotuskilpailuun, vaiko verhoistani, jotka alas vedettynä muistuttavat minua sulkeutuneesta maailmastani entisestään?

Puhelimen turha melu pakottaa itsensä korviini, tukkien ne omilta mietteiltäni. Piinaavat kuvat toistuvat silmät ummistaessani toisiaan toistaen vailla päämäärää. Mieleni kumisevat huoneet ja siellä kajahtavat huudot. Siellä aivoihini syövereihin tarttunut sävelmä lurittelee itseään aloittaen eri kohdista toistaen itseään kuin päiväni huhtikuussa. Sapere aude! Älä vain antaudu. Näin toivoisin sanovani itselleni.

Seinieni valokuvat katselevat minua silmät kirkkaiksi ja suu vienoon hymyyn jähmettyneenä. Tietävätkö ne kuka minä olen? Tiedätkö itsekkään? Elämän loputon talvi jatkuu läpi kevään.

Kaappini avoimet ovet paljastavat runsaan vaatekappaleiden vesiputouksen, joka virtaa pärskyen kaapistani kuin Vantaankoski. Voin nostaa käteni ylös pysäyttääkseni sen, mutta miksi edes yrittää estää luonnonvoimaa. Du bist nicht genug. Yksinäisyyden avuton laulu ja aivojen turhat kaipuut tökkivät minua kepillään olkapäähäni, joka on kääriytynyt peittoni kulmaan turvaan maailmalta ja koneen ääneltä, joka yrittää tunkea saksan kielioppia päähäni. Pakenen vaatekaappiini itsekin.

Silmäni jähmettyneenä sijoilleen ja sormeni vaihtamassa videoita edessäni tottuneena tehtäväänsä. Vieläkin olen väsynyt. Väsynyt miettimään tulevaisuutta. Suunnitelmat muuntautuvat metamorfoosin lailla kiviksi, joiden vierittäminen ei onnistu. Kulmat ottavat vastaan. Tahdon lentää ja nähdä kehoni hiljaa kevyenä leijailevan aurinkoon lämpöön. Käteni ja loput ruumiistani ovat kuitenkin täällä raapustamassa hitaasti kryptisiä kirjaimia ja numeroita eteeni. En voi ymmärtää mitä ne tekevät.

Toivoa ylläpitävät uutiset olohuoneessani eivät ole totta, eivätkä tilastotkaan onnistu kiinnittämään huomiotani. Ei niillä väliä. Ei kukaan tai mikään oikeastaan vaikuta minuun. Tiedon virta ohittaa minut joka päivä. Voisin kiinnittää huomioni rippeet sen viimaan ja koskea maailmaa, johon en pysty kuitenkaan vaikuttamaan kuin sekään ei minuun. Kai se onkin ongelmani. Olen avuton.

Amici, diem perdididi. Ystävät, olen hukannut päivän.

5. Hengailu korona-ajan kaupungeissa

Sofia Laine, Sirpa Tani, Eila Kauppinen & Eliisa Ahlstedt

Olimme sopineet haastattelujan tälle päivälle. Donald¹⁷ [nuori] ehdottaa itse paria tuntia ennen tapaamistamme, että jos haluan, hän voisi näyttää joitakin paikkoja kaupungilla. Viimeksi kun tapasimme, ehdotin tätä mahdollisuutta nuorelle. Silloin hän katsoi minuun hölmistyneenä: ”ai niinkun mitä sä haluisit nähdä?” Yllätyksekseni hän oli kuitenkin jäänyt pohtimaan ehdotustani, ja tänään hänelle rakentui tapaamisellemme suunnitelma erilaisten hengailupaikkojen esittelystä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Koronapandemian aikana vuosina 2020–2022 nuorten oleskelu kaupunkitilassa rajoittui monin tavoin. Osa rajoituksista perustui valtakunnallisiin tai alueellisiin määräyksiin ja vahvoihin suosituksiin, osa huoltajien nuorille asettamiin sääntöihin (ks. luku 3: ”Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja”). Tässä luvussa tarkastelemme, mitä hengailu merkitsi nuorille korona-ajan kaupungissa. Kysymme, minkälainen hengailu oli korona-aikana mahdollista ja mikä nuorten hengailussa muuttui koronarajoitusten aallokoissa. Samalla kysymme, millaisia mahdollisuuksia julkinen ja puolijulkinen tila korona-ajassa tarjosi nuorille hengailuun. Aineistona olemme hyödyntäneet laajan tutkimushankkeemme aikana kaikkea keräämäämme aineistoa (ks. tarkemmin luku 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”). Tähän lukuun olemme sisällyttäneet analyysin niistä aineistomme osista, jotka koskevat nimenomaan nuorten hengailua korona-ajan kaupungeissa.

Tässä luvussa huomiomme kiinnittyy etupäässä alaikäisiin nuoriin. Kohtaamamme nuoret kertoivat, että täysi-ikäisillä on enemmän hengailumahdollisuuksia, sillä he pääsevät baareihin – täysi-ikäisten ei tarvitse löytää puistoista, leikkipuistoista tai kauppakeskuksista hengailun *sosiaalista taskua* eli vakiintuneita sosiaalisia paikkoja sekä nuorten omia ryhmiä ja pienoiskulttuureita. Toki korona-aika muutti tätäkin asetelmaa silloin, kun ravintolat ja baarit olivat suljettuina. Tässä julkaisussa on omat alalukunsa kaupunkitilassa tapahtuvalle syrjinnälle ja häirinnälle, roadman-ilmiolle, nuorten päihteiden käytölle sekä nuorten ja järjestyksenvalvojen kohtaamisille. Niinpä jätämme nämä teemat tässä luvussa taka-alalle ja keskitymme pohtimaan hengailun

17 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nyymeiksi.

tärkeyttä ja hyötyjä nuorelle. Tarkastelemme sitä, mitä oleellista hengailussa nuoren näkökulmasta tapahtuu, kuinka se tukee nuorten hyvinvointia ja kehitystä, ja kuinka fyysinen ja sosiaalinen kietoutuvat siinä toisiinsa.

Tapaamme [asuinalueen] juna-asemalla. En ole milloinkaan aiemmin ollut täällä. Donald saapuu skuutin kanssa. En ole aiemmin nähnyt hänellä skuuttia. Lähdemme kävelemään asuinkortteleiden läpi, saavumme isolle viheralueelle, jonka yhdellä laidalla on skeitti- ja skuuttiparkki. Donaldin kaverit ovat siellä. Hän pyytää, että lähden kiipeämään edeltä vieressä olevan mäen päälle. Hän juoksee minut kiinni moikattuaan kaverinsa. Pääsemme huipulle, josta avautuu hieno maisema kevään vihreyteen. Donald kertoo, että tämä on yksi paikka, jossa hän on hengailut kavereidensa kanssa. Kalliolle on tehty laiton nuotio. Kysyn siitä, ja Donald kertoo toisesta, virallisesta nuotiopaikasta Vantaalla, jossa hän on tehnyt tulet viime viikonloppuna perheensä kanssa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Puhumme *hengailun maantieteestä*, jolla tarkoitamme nuorten ajan viettämistä ilman aikataulutettua ohjelmaa julkisessa tai puolijulkisessa kaupunkitilassa (Tani 2015). Hengailuun sisältyy usein halu hakeutua tilaan, jossa nuoret voivat olla keskenään, ilman vanhempiansa tai muiden aikuisten jatkuvaa valvontaa (Kuusisto-Arponen & Tani 2009). Tällaisia hengailun tiloja voidaan kutsua *vetäytymisen tiloiksi* (*spaces of retreat*) tai backstage-tiloiksi (Tani 2015, 137; Pyry & Tani 2015, 1; Tani & Pyry 2017, 34). Tällaiseksi nuorten omaksi hengailun ja vetäytymisen tilaksi lukeutuvat myös yllä olevan aineistoesimerkin hengailupaikat: skeitti- ja skuuttipuisto sekä läheinen luonnonmäki. Nuorten hengailua julkisissa ulkotiloissa, esimerkiksi puistoissa, on tutkittu aiemmin paljon, ja usein on tutkittu myös nuorten hengailua kaupallisissa sisätiloissa, joihin liittyy monia häilyviä määrittelyjä siitä, missä menevät yksityisen ja puolijulkisen tilan rajat. Osa näistä rajoista on tulkinnanvaraisia, mikä aiheuttaa helposti eriäviä näkemyksiä siitä, millainen tilan käytön tapa on sallittua, mikä ei. Ovatko nuoret tervetulleita näihin tiloihin?

Nuoria pyritään sulkemaan pois monista puolijulkisista tiloista, esimerkiksi kauppakeskusten käytäviltä tai niiden lähellä sijaitsevista ulkotiloista (ks. Tani 2015, 139). Heidän kokoontumisestaan voidaan pyrkiä estämään kieltoaukuilla (”asiaton oleskelu kielletty”) tai häätämällä heidät ulos kauppakeskuksesta, mikä johtaa usein ”kissa ja hiiri” -leikkiin nuorten ja vartijoiden välillä (ks. tarkemmin luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”). Hengailua voidaan rajoittaa myös muokkaamalla fyysistä tilaa sellaiseksi, ettei hengailu siellä ole helppoa tai mukavaa. Kauppakeskuksista on voitu poistaa istuimia, joita nuoret ovat käyttäneet kokoontumispaikkoina, tai ulkona olevia portaita on saatettu kastella, mikä on ajanut nuoret – ainakin väliaikaisesti – muualle. Hengailua on pyritty estämään myös soittamalla klassista musiikkia paikoissa, joihin nuoret ovat keräytyneet oleskelemaan.

Ehkä kaikkein arveluttavin keino on ollut Iossa-Britanniassa kehitetty ja Suomessakin kokeiltu (mutta meillä nopeasti kielletty) niin sanottu teinikarkotin: laite, joka lähettää hyttysten ininän kaltaista korkeataajuuksista ääntä, jota aikuiset eivät kuule, mutta jonka nuoret kokevat ärsyttävänä (Walsh 2008).

Syynä hengailun estämisyrittämiin voivat olla suurten nuorisjoukkojen aiheuttama levottomuus, melu tai jopa aikuisten kokemaa pelko. Suhtautuminen nuoriin on usein kaksijakoista: ajatellaan, että nuoria pitää suojella tai että he ovat tulevaisuuden kuluttaja-asiakkaita, mutta samalla heidät voidaan kokea uhkana, jos he kyseenalaistavat aikuisten määrittämiä normeja sille, millainen käyttäytyminen on sallittua tai toivottavaa (esim. Brown 2013; Valentine 2004).

Kun nuoret kyseenalaistavat hengaillessaan aikuisten asettamia rajoituksia, he samalla väljentävät tilan käyttämisen tapoja. Aiemmin tiukasti säädelty julkinen tai puolijulkinen tila voi muuttua väljemmäksi tilaksi, mikäli siellä sallitaan erilaisia olemisen ja tekemisen tapoja. Näin *tiukasta tilasta* voi tulla *väljä tila*, johon erilaiset ihmiset tuntevat olevansa tervetulleita (tiukasta ja väljästä tilasta, ks. Franck & Stevens 2007; Ameen & Tani 2012; Tani 2015).

Sosiaalisuus on nuorille tärkeä syy hengailulle, vaikka hengailtaessakin nuorten kavერიipiirit ovat erilaisia, osa kavereista tavataan juuri hengailtaessa ja he saattavat jäädä väliaikaisiksi, kun taas osa hengaillee nimenomaan läheisten ystävien kanssa (Tani & Pyyry 2017, 33–34). Hengaillessaan nuoret rakentavat käsitystään itsestään yhtäältä yksilöinä, mutta myös osana muiden nuorten ryhmää (mt., 34). Vetäytymisen tilojen rinnalla hengailuun liittyykin usein myös nuorten halu viettää aikaa paikoissa, joissa he voivat nähdä muita nuoria ja tulla samalla myös nähdyksi. Tällaisia hengailun tiloja voi kutsua *vuorovaikutuksen tiloiksi* tai on stage -tiloiksi (Lieberg 1995, 722; Matthews ym. 2000, 285; Pyyry & Tani 2015; Tani & Pyyry 2017, 34).

Vetäytymisen ja vuorovaikutuksen tilojen rinnalla hengailua voidaan tarkastella myös *olemisen ja tekemisen tilojen* käsitteiden (ks. Thomson & Philo 2004) avulla. Kun vetäytymisen tiloissa keskeistä on valvovan katseen alta vetäytyminen ja piilossa olo, olemisen tilassa tärkeää on nimenomaan hengailuun oleellisesti liittyvä ”ei-minkään-tekeminen”, oleskelu. Tekemisen tilat kuvaavat hengailua, jossa samalla, kun ollaan yhdessä, toimitaan jollain tavalla aktiivisesti. Tyypillisiä hengailuun liittyviä tekemisiä ovat esimerkiksi skeittaus, skuauttaus eli potkulautailu, sähköpotkulaudoilla ajeleminen, pelaaminen tai vaikkapa käveleminen. Myös erilaiset nuorten keksimät spontaanitkin pelit ja leikit kaupunkitilassa ovat tekemistä.

Hengailun hetket ovat usein pitkälti ennalta suunnittelemattomia ja avoimia muutoksille. Noora Pyyryn (2015) mukaan hengailu voi olla nuorille merkityksellistä osallistumista urbaaniin elämään. Se jättää sijaa sattumalle. Tavoitteiden ja suunnitelmallisuuden täyträssä yhä useamman nuoren vapaa-ajan hengailun suunnittelemattomuus, päämäärättömyys, arvaamattomat kohtaamiset sekä kaupunkitilan luova käyttö voivat näyttäytyä merkityksellisinä ja tärkeinä (Pyyry 2015, 66–69). Tässä

luvussa tarkastelemme ensiksi nuorten olemisen ja tekemisen tiloja korona-aikaan kaupunkitilassa. Toiseksi pohdimme hengailun digitaalisuutta, liikkuvuutta ja fyysisyyttä. Kolmanneksi tarkastelemme tiukkoja ja väljiä tiloja - ja kuinka nuoret poikkeavat totutusta tilan käytöstä. Päätämme luvun pohdintaan siitä, kuinka nuorten hengailu voidaan nähdä nuorten pyrkimyksenä elää koronarajoitustenkin keskellä normaalia nuoren elämänvaihetta, edes hetkittäin.

Olemisen ja tekemisen tilat korona-aikaan

Jouni: Ku me hengataan, ni meil on melkein aina JBL-kaiutin mukana, eli aina ku me mennään jonnekin, ni se on aina täysillä, ja sielt joko kuunnellaan jotain suomi-iskelmää, niin ku tyyliin Arttu Wiskaria, tai sit sielt kuunnellaan Rammsteinia [naurahdus] ja Slipknotia, et ne on ne kaks vaihtoehtoo [naurahdus].

Tutkija: Kuka päättää?

Jouni: Kuka päättää? Yleensä se on Sami tai Eetu [nimet muutettu] tai joku tämmöinen. Siis yleensä se joka omistaa sen JBL:n. Sampo on viime aikoina myös laittanut paljon musiikkia, mut yleensä se en oo minä sen takii, koska mä oon tunnettu siitä, et mä kuuntelen suomiräppiä, ja kaikki vihaa mun musiikkimakuu [naurahdus]. (Haastattelurypäs 1)

Koronarajoitusten aikakaudella nuorten ajanviettopaikkoihin vaikutti se, missä paikoissa nuoret saivat koronarajoitusten eri vaiheissa oleskella ja millä ehdoilla. Korona-aikana nuoret joutuivat viettämään aikaa ulkotiloissa, koska monet sisätilat olivat suljettuina. Nuoret menivät ulos puistoihin, leikkipuistoihin, päiväkotien pihoille ja ulkoliikunta-paikkoihin. Ulkotiloissa aikaa viettäneet nuoret yhtäältä hengailivat keskenään, mutta toisaalta liikkuminen (kävely, pelaaminen, skeittaaminen ja talvella luistelu) lisääntyi. Puistoissa myös juhliittiin. Kannettavat musiikkikaiuttimet kulkivat nuorilla ulkokoontumisissa mukana, kuten yllä oleva ote kertoo.

Koska myös aikuiset olivat samoissa paikoissa aiempaa lukuisammin, nuorten ja aikuisten välillä syntyi keskustelua ja jopa kiistoja siitä, kuka saa käyttää tiettyä tilaa, esimerkiksi pelata jalkapallokentällä (ks. myös luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”). Nuorten mahdollisuudet löytää aikuisten valvonnasta vapaita vetäytymisen tiloja vähenivät monissa tilanteissa korona-aikaan. Laajemmat puistoalueet säilyivät paikkoina, joissa nuoret pystyivät kokoontumaan vapaammin myös korona-aikana. Puistoissa nuoret myös solmivat uusia tuttavuuksia, kuten yksi informanttimme kertoo seuraavassa kenttäpäiväkirjaotteessa:

Kävelykierroksen lopuksi ehdotan, että menisimme vielä ravintolaan. Tarjoaisin mielelläni päivällisen. Ruokailun ohessa Donald kertoo kaveriverkostostaan. Hän kertoo, kuinka tutustui alkusyksyllä 2021 Alppipuistossa Viiviin. Viivi oli esitellyt hänelle Maran, Lassen

ja kaikki muut. Heitä on noin 15 nuoren ryhmä. Ruokailun loppupuolella Donald kertoo, kuinka itse asiassa kolme kundia odottaa häntä ravintolasta vielä skuaattamaan. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Nuorten ajanviettopaikat riippuvat säästä. Eri vuodenaikoina ja erilaisella säällä ollaan osittain eri paikoissa. Kesää kohti mentäessä sisätiloista siirrytään ulos, ja ulkona vietetään aikaa myös melko pitkään syksyyn. Kesäajalle on tyypillistä ulkona hengailu kaveriporukalla ja siihen nivoutuva musiikin kuuntelu pienestä kannettavasta kaiuttimesta, kuten ylempänä esitetystä haastatteluotteesta käy ilmi. Edellä olleesta kenttäpäiväkirjaotteesta puolestaan käy ilmi, kuinka nuoret tutustuvat puistoissa uusiin nuoriin ja solmivat ystävyksiä. Erityisesti kovalla pakkasella ja sadesäällä nuoret hakeutuivat sisätiloihin myös koronarajoitusten aikaan.

[Elämme edelleen] taudin ja sen takia asetettujen sulkutoimien merkitsemää talvea. Ulkona on lunta ja jäätä, pakkasen kirveltä poskia, istuskeluun tarkoitetut penkit on kannettu pois tai merkitty kieltoköysin. Ainoastaan muutama betonipenkki on jätetty kauppakeskuksen toiseen kerrokseen paikoilleen. Sen ympärillä, kauppakeskuksen kirkkaassa valossa, seisoskelee 20–30 nuorta. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Kuten kenttäpäiväkirjaotteesta käy ilmi, myös tiukempien koronarajoitusten aikaan nuoret hakeutuivat pakkaselta suojaan kauppakeskuksiin – vaikka sitten seisoskelemaan käytöstä poistettujen penkkien viereen, isommissakin ryhmissä. Kuten tässä kenttäpäiväkirjaotteesta, aineistossamme mainitaan usein ulkotilojen lisäksi ajanviettopaikkoina juuri kauppa- ja ostoskeskukset, kaupat, juna- ja metroasemat, pikaruokapaikat ja edellä mainittujen edustat. Mainintoja aineistossa saavat myös muun muassa ”hylätyssä talossa hengailu” ja toisaalta ”treenikämpät”. Isompia ja pienempiä juhlia järjestettiin laittomasti esimerkiksi vuokratuissa saunatiloissa ja Omenahotellin huoneissa sekä ulkona, kuten seuraavasta kenttäpäiväkirjasta ilmenee:

Omenahotellin aulassa oven edessä makoilee arviolta parikymppinen sekavassa kunnossa. Yhtä lailla sekavia ovat seuralaiset oven ulkopuolella kadulla. Mutta kun pysähdymme, kaverit kiskovat makoilevan pystyyn ja vakuuttavat, että ”mies on vain vähän humalassa”. Ei taida olla pelkästä alkoholista kyse, tilasta päätellen, mutta kaikkien ollessa jaloillaan jatkamme matkaa. Sulkuaikana kuulemma ollut ilmiö Omenahotelli-bileistä, joita nuoret ovat pitäneet. Nyt juhlimisen epäillään siirtyneen Airbnb:hen, vielä vaikeammin tavoitettavaksi. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Nuoret hakeutuivat kodin ulkopuolelle myös yksityisiin harrastustiloihin, jotka olivat käytettävissä rajoituksista huolimatta. Tällaisia olivat muun muassa ulkona olevat kuntoilupaikat ja sisällä olevat treenikämpät, joissa soitettiin musiikkia – tai keskityttiin nuorisoporukalla hengailuun, kuten seuraavassa haastattelulainauksessa:

Aku: No meillähän niit yhteisii musajuttuihan just on, koska me hengataan siel treeniksel niin paljon. Siis se on vähän sillee, et ku treeniksel on, niitä siel on, kauheet läjät kaikkii soittimii. Kaikkien vanhat kitarat on tuotu sinne vaan yhteiseen käyttöön. Siel käy jengii, jotka ei ees maksa. Mä en esimerkiksi maksa siit vuokrast ollenkaan. Mä vaan haisen siel. Mä vaan istun siel nurkas ja katon, ku ne soittaa, ja mä oon ”Voiks mä soittaa bassoo?”, ”Voiks mä soittaa rumpui?”, ”Voiks mä soittaa kitaraa?” Me soitetaan, me ollaan tosi hauskoja ja me tehään sitä pari tuntii. Sit me lähetään vaik kauppaan tai jotain, haake Lidlist jotain välipalaa ja semmost.

[...]

Aku: Treeniksel käymisen voi laskee kai harrastukseks, mut se ei vaan oo niin säännöllist. Joskus mä oon siel joka päivä viikos, tai joskus mä käyn siel kolmen päivän välein. Se on... Ja sekin riippuu tosi paljon, et kuka siel on. Jos siel on joku pari äijää harjoittelemas jotain niitten omaa juttuu, niin en mä sinne sit jaksa, viitti mennä. (Haastattelurypäs 1)

Korona-aika heikensi digitaalisista ympäristöistä huolimatta nuorten mahdollisuuksia harrastaa (Kauppinen & Laine 2022, 64–65). Osittain treenikämpällä tai kodin läheisillä ulkoliikuntapaikoilla oleminen tarjosi mahdollisuuden jatkaa harrastamista myös tiukempien rajoitusten aikana.

Vaikka kauppakeskukset eivät suinkaan ole valvonnasta vapaata tilaa, nuorille ne voivat olla paikkoja tavata toisiaan kaukana huoltajien katseista. Ne ovat paikkoja, jotka pysyivät avoinna läpi korona-ajan; silloinkin, kun esimerkiksi nuorisotilat tai kirjastot olivat suljettuina. Ne olivat sisätiloja, joissa nuoret pystyivät tapaamaan toisiaan ja viettämään aikaa yhdessä. Näissä sisätiloissa nuoret saattoivat myös aktiivisesti vetäytyä, hakeutua paikkaan, jossa he saattoivat olla enemmän omissa oloissaan, aikuisten katseilta enemmän sivussa, kuten seuraavassa aineistolainauksessa:

[Kauppakeskus] Triplassa nuoria kohdataan ympäri kauppakeskusta, mutta yleensä vitoskerroksessa, jossa on vähemmän liiketiloja ja enemmän tilaa hengata. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Aineistoa lukiessamme huomio kiinnittyi siihen, kuinka keskenään erilaisia tiloja kaupat ja kauppakeskukset ovat: kauppakeskuksissa on yleistä tilaa, jossa voi hengaila. Toisaalta kaupat olivat joillain alueilla ainoita lähellä olevia paikkoja, joissa nuoret pystyivät kokoontumaan tiukempien koronarajoitusten aikaan lämpimissä sisätiloissa, sateelta tai

pakkaselta suojassa. Heräsikin kysymys siitä, oliko kaupoissa ja esimerkiksi R-kioskeilla enemmän nuorten tapaamisia ja hengailua kuin koronaa ennen ja miten se näyttäytyi.

Tutkija: Miten teidän mielestä, vaikuttiko korona jotenkin siihen, et missä vietettiin aikaa?

Julia: Mmm. No jos on ulkona vaan, niin ei silleen. Mut jos esim. haluu mennä sisälle jonnekin. Esim. voi mennä vaan joku määrä ihmisiä ja, ja maski esim. pitäis olla. Ja tällee.

Tutkija: Okei, no mitkä on sit semmosii sisäpaikkoja?

Julia: No ihmiset yleensä hengailee jossain ostoskeskukses tai jossain. Ja sit esim. nutat [nuorisotilat] ja kaikki tämmöset. Myös kirjasto oli sillee aikasemmin, et piti olla maski. Eikä päässy paljo ihmisiä sisään ja tällee. (Haastattelu 1)

Nuori kertoo haastattelutilanteessa, kuinka osaan sisätiloista ei päästetty kuin rajallinen määrä ihmisiä kerrallaan. Tällöin isommalla kaveriporukalla liikkeellä ollut nuorten ryhmä ei voinut mennä yhdessä sisätiloihin. Toinen rajoite oli maskipakko: jos menet sisätilaan, on oltava maski. Tämä saattoi toimia toisena nuoria kaduille työntävänä kriteerinä. Peruskoulussa ja oppilaitoksissa nuorilla oli myös maskipakko – ymmärrettävästi vapaa-ajalla haluttiin hakeutua paikkoihin, joissa sai viettää aikaa ilman maskia.

Tutkija: Mites teidän mielestä korona on vaikuttanut niihin paikkoihin, missä vietetään aikaa tai miten vietetään aikaa?

Aisha: En mä tiää...

Jasmin: Mä en osaa sanoa, miten korona on vaikuttanu siihen...

Aisha: En mäkään osaa sanoa, koska... Ei korona silleen oo vaikuttanu mun, niinku mihinkään tommosiin... Et mä yleensä oon ulkona, enkä missään ostoskeskuksis... ostareilla.

Jasmin: Niin. Mul on sama.

Aisha: Ja niinku kotona justinsa, lähistöl. Siel ollaan hengaamas justsiinsakin kentäl. Pelaamas jotain, koripalloo tai jotain tämmöstä. Tai sit vaan menee Oodille kirjastoon jotain.

Jasmin: Niin... (Haastattelu 2)

Tutkimuksessamme tavoitimme myös nuoria, kuten yllä Aisha ja Jasmin, jotka kokivat, etteivät koronarajoitukset juuri olleet vaikuttaneet heidän vapaa-aikaansa: he viettivät muutenkin ison osan vapaa-ajastaan ulkona, urheilukentillä, kotikulmilla tai Oodi-kirjaston edessä (erityisesti kesäaikaan).

Tutkija: Mites teidän mielestä, vaikuttiko korona jotenkin siihen, missä voi hengata? Tai teidän hengamiseen?

Adila: No kyl mun mielest se on vaikuttanu todella paljon. Esim. viime... Ennen ku korona alko, niin me, jotka pelaamme koripalloo, niin me mentiin ain tonne

maalipallohalliin pelaa sisälle. Varsinkin talviaikana, et ei tarvi olla kylmäs ulkona pelaa. Mut ku korona alko, niin sinne ei pääse enää tieksä. (Haastattelu 3)

Edellä siteeratussa kolmessa eri haastattelussa nuoret kertovat koronarajoitusten vaikuttaneen heidän hengailuunsa eri tavoin. Ensimmäisessä haastattelussa nuoret kertovat sisälle pääsyn puolijulkisiin tiloihin hankaloituneen: maskien käytön lisäksi on saattanut olla henkilörajoituksia tai aikarajoituksia. Toisessa haastattelussa nuoret eivät kokeneet rajoitusten vaikuttaneen heidän hengailuunsa. Kolmannessa haastattelussa tekeminen – eli koripallon pelaaminen – kietoutuu hengailuun. Sisäliikuntatilojen ollessa suljettuja myöskään hengailu niissä ei ollut mahdollista.

Nuorisotyöntekijöiden kokemuksesta käy ilmi, että keväällä 2021 osa nuorista (”14-vuotiaista ylöspäin”) oli siirtynyt hengaillemaan rautatieasemalle eikä heillä vaikuttanut nuorisotyöntekijöiden mukaan olevan kotiintuloaikoja. Samoin työntekijät raportoivat, että ala-asteikäisten lasten hengaaminen ostareilla ja asuinalueellaan ilta-aikaan oli lisääntynyt tai ”tullut näkyväksi yleisesti”. Nuorisotyöntekijät toivat esiin, kuinka myöhäisillat tai pimeät aukiot eivät olleet turvallisia ympäristöjä varhaisnuorten hengailuun. Alakouluikäisiltä myös puuttuu hengailemiseen sekä oman toiminnan ohjaamiseen tarvittavia taitoja, jolloin aikuisen ohjausta tarvitaan enemmän.

Kevät 2021 näyttäytyy tässä aineistossa levottomuuden piikkinä, jolloin nuorilla ”yleinen turhautuneisuus [on] lisääntynyt ja erilainen perussekoilu pulpahtellut pintaan”. Nuorten kärsimättömyys ja turhautuneisuus pandemian jatkumisesta ja paikkojen kiinni olemisesta alkoi selvästi saada lisää jalansijaa: auki, kiinni, auki, kiinni -aaltoliike ja sen mukanaan tuoma mahdottomuus suunnitella vapaa-ajan toimintoja ilmeni nuorten turhautumisena tilanteeseen muun muassa niin, että alakouluikäistenkin nuorten ryhmät aiheuttivat pahennusta useammassa kaupunginosissa. Ongelma näyttäytyi kahdensuuntaisena: toisaalta nuorille sopivat paikat olivat kiinni, toisaalta alueella ei ollut tarjota nuorille sopivia paikkoja hengailuun:

Tekemisen ja tilojen puute näkyy. Ongelmallista on, ettei [...] alueella ole nuorille hengauspaikkoja. (Nuorisotyöntekijöiden kokemuksesta, kevätkausi 2021)

Hengailun digitaalisuus, liikkuvuus ja fyysisuus

Mä nostin mun katseen metron kattoon,
olin niinku aurinko paistais.
Otin arskaa.
Olin niinku Espanjas.

Metro oli hiljainen, vaunu melkeen tyhjä,
ja kahden minuutin välein tuli kuulutus:
*Hyvät matkustajat, muistattehan huolehtia
hyvästä käsihygieniasta...*
Ja ohi viuhuvien lähiöiden metalliset tornitalot
puhko taivasta ja sen matalia pilviä
naa, ne alko vuotaa harmaata vettä.

Se siitä Espanjasta.

(Salmi 2021, 111.)

Kuten kirjailija Veera Salmi (2021) kuvaa nuorten säeromaanissaan *Olin niinku aurinko paistais*, yksi asia, joka pysyi auki ja liikkeessä tiukkojenkin koronarajoitusten aikaan, oli joukkoliikenne. Lähes tyhjä bussit, junat ja metrot kuljettivat harvoja ihmisiä. Matkustaminen ulkomaille oli hankalaa, mutta nuoret tekivät pieniä retkiä lähiympäristöön joukkoliikenteen avulla. Nuoret myös viettivät huvikseen aikaa joukkoliikennevälineissä, eksyivät uusille asuinalueille, ihan vain huvikseen. Nuoret saattoivat viettää aikaa hyppäämällä bussiin ja katsomalla, mistä itsensä seuraavaksi löytävät. ”Ihminen eksyy, koska tahtoo olla eksyksissä”, kirjoittaa Rebecca Solnit kuvaavasti (2020, 29). Hänen mielestään eksyminen voi olla ennen kaikkea mielentila: ”Joka ei eksy koskaan, ei elä” (mt., 22). Eksyminen ja itsensä eksyttäminen kaupungissa on enemmän kuin suuntavaiston kadottamista: se edellyttää sattuman varaan heittäytymistä ja hetkessä olemista (mt.).

Erityisesti koronan alkuaikoina kevästä 2020 aina kevääseen 2021 näytti siltä, että suositukset välttää sosiaalisia kontakteja ja kokoontumisia vaikuttivat nuorten kohtaamisiin ja liikkumiseen. Yhtäältä nuoret eivät itse lähteneet liikkeelle yhtä aktiivisesti kuin aikaisemmin, ja toisaalta vanhemmat saattoivat kieltää nuoria menemästä esimerkiksi nuorisotaloille: ”Osa vanhemmista kieltänyt koronan pelossa nutalle menon / toimintoihin osallistumisen” (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaaineisto, kevät 2021). Eräs nuori kuvaa: ”Sillon kun korona tuli kunnolla, [oli] semmoinen ’älä mee pliiis ulos’” (Haastattelu 10).

Kuitenkin nuoret kaipasivat kavereitaan ja halusivat viettää aikaa heidän kanssaan – ja pikkuhiljaa lähtivät liikkeelle kodeistaan. Hengailun motiivina on juuri kavereiden ja myös uusien ihmisten tapaaminen (Tani & Pyyry 2017, 33–34).

Koronan myötä osa nuorista pysytteli omilla lähialueillaan ja liikkuminen julkisilla kulkuvälineillä saattoi olla olematonta, kun taas joillain alueilla liikkuminen oli vuonna 2021 jopa laajempaa ja yleisempää kuin ennen korona-aikaa. Nuoret liikkuivat paikasta toiseen viettämään aikaa yhdessä (vrt. Thomson & Philo 2004), ja esimerkiksi koulun päättymisen aikaan liikuttiin myös juhlimaan oman asuinalueen ulkopuolelle. Erityisesti liikettä oli nähtävissä isojen kauppakeskusten ja asemien välillä ja keskusta-alueille. Tarkastelemme nuorten myös kaupunginrajojen ylitse suuntautuvaa liikettä tarkemmin luvussa 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”. Kesän 2021 suurten joukkojen kokoontumispaikka oli keskustakirjasto Oodi ja sen ympäristö, jonka edustalla oli monenlaista nuorten omaehtoista tekemistä: skeittausta, hengailua, koripalloa. Muita kokoontumispaikkoja kesäaikaan olivat puistot, kuten Helsingissä Alppipuisto, Ruttupuisto, Koffin puisto, Kaivopuisto ja Tervasaari; Vantaalla Jokuoman ja Heurekan puistot; Espoossa Tapiolan Silkkiiniitty ja ”Jeda” eli Haukilahden ranta; Tampereella Laikun lava ja Koskipuisto. Lisäksi paikallisia kokoontumispaikkoja olivat asuinalueiden pienemmät puistot, päiväkotien ja koulujen pihat sekä urheilupuistot, -kentät ja skeittiparkit (ks. luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”). Näissä kokoontumispaikoissa ei ole nähtävissä muutosta koronan myötä, sillä ne olivat ja ovat edelleen tavallisia nuorten toimintaympäristöjä, joissa nuoret liikkuvat useimmiten oman ikäistensä seurassa ja pienissä ryhmissä.

Nuoret liikkuivat varsin paljon myös ”rataa pitkin” ja kokoontuivat eri asemilla. Alkuvuodesta 2021 Tikkurilan juna-asemalla tapahtuneet nuorten suurilukuiset kokoontumiset ylittivät uutiskynnyksenkin:

Esimerkiksi perjantai-illan aikana paikalla oli poliisin arvion mukaan noin parisataa nuorta, osittain eri aikoihin. Nuoret kokoontuvat jopa kymmenien henkien ryhmissä. Porukoissa on myös paljon eri ikäisiä nuoria, kuten 11-vuotiaita vanhempien nuorten seurassa, ylikomisario Jussi Huhtela sanoo. (Yle Uutiset 4.2.2021)

Kaupungissa liikkeessä fyysinen ja digitaalinen maailma nivoutuvat toisiinsa. Esimerkki tästä on Snapchat, jonka avulla nuoret pitivät toisiinsa yhteyttä ja jossa he viettivät aikaa. Sosiaalista mediaa nuoret hyödynsivät myös löytääkseen toisensa, ja he liikkuivat paikkoihin tai paikasta toiseen sen mukaan, missä oli kavereita. Tätä tematiikkaa pohdimme lisää julkaisun luvussa 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”. Nuorten toimiminen ja ajanvietto sosiaalisessa mediassa herätti nuorisotyöntekijöissä myös huolta, koska aineiston perusteella sosiaalisessa mediassa

välitettiin päihteitä ja se toimi myös kiusaamisen foorumina (ks. myös luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa” ja luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”).

Kaupungissa ja myös kaupungin rajojen yli liikkumiseen motivoi kavereiden tapaamisen lisäksi myös oma harrastus tai kiinnostuksen kohde. Hengailussa voidaan nähdä olemisen lisäksi tekemisen ominaisuuksia (vrt. Thomson & Philo 2004). Yhtenä esimerkkinä tästä ovat mopomiitit. Kuten Ylen uutisessa määritellään:

Mopomiitti on nuorten itsensä järjestämä tapahtuma, jossa tavataan ystäviä, tehdään temppeja ja ajetaan letkassa. Paikkaa vaihdetaan tasaisin väliajoin, sillä sivulliset ilmoittavat metelistä herkästi poliisille. (Yle Uutiset 16.7.2019)

Kesäaikana mopoilusta kiinnostuneet nuoret liikkuvat kaupungissa, mutta myös kaupungin rajojen yli esimerkiksi Helsingistä Vantaalle ja Sipooseen. Kevään 2020 tiukempien koronarajoitusten jälkeen mopoilijat alkoivat kokoontua pikkuhiljaa kesällä 2020 jälleen mopomiitteihin ja keulimissuorille¹⁸. Vuotta myöhemmin, kesällä 2021, heräsi nuorisotyöntekijöiden huoli siitä, että miiteissä oli riskejä ja häiriöitä enemmän kuin aiemmin.

Mopomiitit alkaneet, osa kävijöistä kasvanut jo autoikään koronan aikana. Turhautumista ilmassa, kun nutat ovat olleet kiinni ja tekemistä on ollut vähän. / Mopomiiteissä vanhempaa porukkaa => isompia ja tehokkaampia välineitä, aiheuttavat vaaratilanteita. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Huolestuttaa mopoilevien nuorten osalta mopomiittien yleinen tunnelma; muuttumassa hektisemmäksi ja keskitytään enemmän hajottamiseen ja mahdollisimman kovaan mellakointiin/riehumiseen, kun aiemmin ollut mukavaa yhdessäoloa. Arvioivat itse: mitä kovempi meno ja sekoilu käynnissä, sen siistimpää. Tämä taas poliisin työnkuvan suhteen luo skismaa. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

Mopohallin osallistujien puheissa esillä hällä väliä -asenne (nuoret ajelee mopoilla poliisia karkuun ja kerää TikTokissa feimiä). (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Toinen esimerkkinä liittyy skeittrailevien nuorten paikkoihin. Syksyllä 2020 ja 2021 skeitattaajat olivat sään salliessa pitkään ulkotiloissa, mutta siirtyivät vähitellen sisätiloihin – laillisiin ja laittomiin. Sään salliessa kaupunkien kadut ja poikkeukselliset paikat

¹⁸ Keulimissuoralla tarkoitetaan nuorten suosimaa suoraa tieosuutta, jossa voi pyörällä tai mopolla tehdä temppeja, esimerkiksi ajaa eturengas ilmassa pidempiä matkoja.

olivat todella ahkerassa käytössä: kuten eräs nuorisotyöntekijä totesi, koskaan muulloin kuin keväällä 2020 ei olla tavattu skeittaajia pitkin Mannerheimintietä. Skeittaamisesta myös innostuivat eri-ikäiset. Erityisesti tiukimpien koronarajoitusten ollessa voimassa talviaikaan skeittaajilla ei ollut luvallisia paikkoja skeitata sisätiloissa, kun skeittihallit olivat suljettuina. Jotta nuoret olisivat voineet harrastaa itselleen tärkeää skeittaamista, heitä hakeutuikin kauppakeskusten parkkihalleihin. Se teki näkyväksi myös puhumattomiksi jääneitä sääntöjä ja asenteita ja aiheutti ristiriitaa nuorten ja aikuisten välille sekä aikuisten (esim. vartijoiden) puuttumista nuorten toimintaan (vrt. Tani 2015, 142).

Alkuvuodesta aina lumien sulamiseen saakka 2021 kauppakeskuksissa esiintyi ilmiö, jossa nuoret skeittarit pyrkivät skeittaamaan kauppakeskusten parkkihalleissa. Tämä aiheutui pitkälti siitä, että koronan vuoksi sekä yksityiset että kaupungin ylläpitämät skeittiparkit oli suljettu, [nuorisotyön] jalkautajat puolestaan pyrkivät luomaan ymmärrystä tilanteesta nuorten ja kauppakeskusten järjestyksenalvojen välille. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2021)

Edelleen keväällä 2022 näytti siltä, ettei osa uusista skeittaajista ollut löytänyt skeittihalleihin, vaan jatkoi skeittailua parkkihalleissa.

Koronan aikana Helsinkiin on ”syntynyt” nuoria skeittaajia, jotka ovat aloittaneet harrastamisen parkkihalleissa. He tietävät, että esim. Kontulan halli on olemassa, mutta he ovat tyytyväisiä parkkihalleihin, kun siihen ovat tottuneet. Siitä, kuinka mittava ilmiö tämä on, ei ole selkeää kuvaa, mutta ainakin muutamia tällaisia nuoria on varmuudella olemassa. ”Muuttoliike” parkkihalleista takaisin skeittihalleihin saattaa ottaa oman aikansa. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2022)

Kesäaikaan nuoret viettivät aikaa eri skeittiparkeissa, mutta skeittailua näkyi myös muualla kaupunkitilassa. Skeittaajat liikkuvat pääkaupunkiseudulla myös kaupunkien välillä; aineistossa mainitaan erityisesti Espoon Tapiolan ja Keran hallit.

Espooseen Keran halleille kesää vasten auennut Terminaali360 on pääsääntöisesti scoot-
taajien [skuuttajien] suosiossa, mutta houkuttelee myös jonkin verran etenkin iäkkäämpää ja kaikkein nuorinta skeittiporukkaa. Nyt syksyllä siellä kuulopuheiden mukaan käy noin 100 asiakasta päivässä. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, syyskausi 2021)

Joissain skeittiparkeissa ilmeni nuorten välisiä ristiriitoja, huonoa käytöstä ja kiusaamista. Aineistossa nuorisotyöntekijät kertoivat, etteivät pienemmät lapset myöskään ehkä osanneet skeittiparkkien tapoja ja sääntöjä. Jo keväällä 2020 skeittipuistot nähtiin tärkeiksi paikoiksi jalkautua.

Skeittiparkilla yleistä huonoa käytöstä paljon havaittavissa, kiusaamista tapahtuu porukoitten sisällä ja välillä, mikä ei aina näy aikuisille asti / Skeittiparkilla kiusaamista varsinkin meidän aukioloaikojen ulkopuolella (arkisin mentiin kiinni klo 17.30, viikonloppuisin aukioloa ei ollenkaan). (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

Yhteistyön laajentaminen naapuriyksikköön laajensi myös omaa ymmärrystä alueesta. Nuoriso-ohjaajien olisi hyvä olla läsnä alueen liikunta- ja skeittipuistoissa jatkossakin. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2020)

Nuoret löysivät joukkoina paikalle Snapchatin ja muiden sovellusten avulla. Eräässä haastattelussa nuoret kuvasivat hengailun monipaikkaisuutta, virtaavuutta ja digitaalisuutta seuraavasti:

Tutkija: [...] Missä te vietätte erityisesti aikaa, vaikka kun ootte täällä kaupungilla?

(Aisha ja Jasmin nauravat)

Aisha: [Helsingin keskustakirjasto] Oodilla.

Jasmin: Oodilla.

Aisha: Okei mut, joskus tulee sillain, et ollaan vaa joskus kotona...

Jasmin: Niin...

Aisha: Tieks, jommall kummall justiinso- Ja sit, jos on rahaa, niin mennään syömään, justiinso kahville ja tälle. Shoppailee.

Jasmin: Johonki [kauppakeskus] Forumiin tai tommoseen.

Aisha: Niin justiinso, kaikkialle kiertele. Ja sitte ostetaan joskus se Voi-skootteri.

Jasmin: Sit me mennään sil ajelee.

Aisha: Niin me mennään ajelee silki joskus kaikkialle ja sit... Sit niinku siin aikaa nyt mennään moikkaa jotain kavereit, jotka on esim. lähistöl. Kattoo vaik siit Snapchat-kartast tai sit, jos on laittanu justiinso viestii, et joo...

Jasmin: Niin.

Aisha: ...et mis ootte, ja sit ne vastaa, et ne on tääl samas paikas ku me. Niin sit me mennään vaan näkee niit siin. (Haastattelu 2)

Toisten nuorten fyysinen läsnäolo on tärkeä osa hengailua (Tani & Pyyry 2017, 33–34). Kätellään, heitetään yläfemmat, isketään nyrkit tervehdyksenä yhteen, halataan, pussataan. Etäyhteys ei mahdollista fyysistä läheisyyttä. Kaveria kannetaan reppuselässä. Skuutilla ajellaan monta kaverusta yhden laudan päällä. Hengaillessa tutustutaan kavereiden kavereihin ja heistä tulee myös omia kavereita:

Tutkija: Miten te saatte sen tiedon, et mis ne porukat liikkuu?

Sarah: Snapis.

Adila: Niinku lähettämällä viestii niille, ja sit ne kertoo meille, mis me ollaan tänään...

Niin sit ollaan siin paikal, mis ne on.

Tutkija: Okei. Onks ne siis semmosii tyyppi, kehen te ootte vaan tutustunut, ku te ootte hengannu niis paikois?

Sarah: Ne on... no ainakin keiden kaa mä hengaan, niin mä oon tuntenu niit pari vuotta.

Mut ne uudet ihmiset, kehen mä oon tutustunu kesän aikana, niin ne alko hengaa meidän kaa. Kaikki hengaa yhes täl hetkel. (Haastattelu 3)

Tutkimusaineistojemme perusteella Snapchat-sovellus oli keskeisiä digitaalisen viestinnän välineitä karttapalveluineen korona-ajan kaupunkitilassa hengailussa. Sovelluksen avulla nuoret suunnistivat paikasta toiseen – sinne, missä kavereita oli (ks. tarkemmin luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”).

Totutusta tilankäytöstä poikkeaminen: hengailu tilaa väljentämässä

Jotta hengailu kaupunkitilassa olisi nuorille mahdollista, ympäristön täytyy olla heitä kohtaan salliva eli sellainen, että nuorten läsnäoloa suvaitaan eikä heitä pyritä sulkemaan pois. Tämän luvun johdannossa olemme jo lyhyesti viitanneet ajatukseen tilan mahdollisesta tiukkuudesta tai väljyydestä. Tämän käsiteparin avulla voidaan tarkastella tapoja, joilla kaupunkitilassa suhtaudutaan erilaisiin tilan käyttäjiin (Tani 2015, 128).

Nuorten vapaa-ajanvietto korona-aikana puolijulkisissa ja julkisissa tiloissa toi esiin kysymyksen sosiaalisen tilan rakentumisen dynamiikasta ja hyväksytyistä käyttäytymiskoodeista. Tiloja ei ole määritelty kiinteästi tiukoiksi tai väljiksi, vaan tiukkuudesta ja väljyydestä käydään jatkuvia neuvotteluja tilaa käyttävien ja hallinnoivien kesken, ja tilat usein muokkautuvat käyttäjiensä mukaan. Tiukkuus ja väljyys voidaan ajatella jatkumona, jonka toisessa päässä ovat tiukat tilat, jotka on suunniteltu tarkasti määriteltyä käyttöä varten ja jossa tilan käyttäjät noudattavat tilaan liittyvää säätelyä hyvin. (Mt., 128–129.) Kaupunkisuunnittelussa tiukoilla tiloilla pyritään tekemään ympäristöstä mahdollisimman hyvin toimiva: kun kaikki käyttävät tilaa siten kuin se on suunniteltu käytettäväksi, asiat sujuvat. Jalankulkijat kävelevät jalkakäytävillä, pyöräilijät käyttävät pyöräkaistoja, ja autoilijat pysäköivät ajoneuvonsa niille tarkoitetuille paikoille. Tiukkojen tilojen suunnittelu johtaa kuitenkin helposti siihen, että kullekin käyttäjäryhmälle tehdään omia tiloja, joihin muut eivät ole tervetulleita: esimerkiksi pienille lapsille on leikkipuistot, kuntoilijoille pururadat, skeittareille skeittipuistot. Julkiset liikennevälineet ovat myös tiukkoja tiloja: ne on suunniteltu siirtymiseen paikkojen välillä, ei niinkään nuorten suosimiksi liikkuviksi hengailun tiloiksi. Väljät tilat ovat jatkumon toinen ääripää: niihin kuuluvat sellaiset tilat, joilla ei ole mitään tiettyä käyttötarkoitusta tai joiden alkuperäisestä käytöstä on luovuttu (mt., 128). Tällaisia

väljiä tiloja ovat esimerkiksi joutomaat, siltojen alustat ja käytöstä poistuneet satama- ja varastoalueet. Väliin tiloihin syntyy usein spontaanisti väliaikaisia toimintoja, kuten undergroundbileitä.

Helsingissä oli jo ennen koronaa undergroundliikkeitä, reivejä ja muita kokoontumisia. Myös korona-aikana Suvilahdessa järjestettiin kesäisin undergroundbileitä, joihin nuoret kokoontuivat tanssimaan ja viettämään aikaa yhdessä. Tieto niistä levisi sosiaalisen median välityksellä ja kaverilta toiselle. Niihin liittyi myös päihteiden käyttöä ja laitonta päihdekauppaa sekä turvallisuusriskejä, mikä tulee ilmi myös nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistosta:

Suvilahden alueella on kesän ajan ollut runsaasti viikonloppuyöaikaan tapahtuvia undergroundbileitä, joista tieto leviää sosiaalisen median alustojen kautta. Poliisi ym. ovat tietoisia ilmiöstä. Omaehtoinen kaupunkikulttuurin luominen on mielestämme positiivinen asia, mutta tuottaa lieveilmiöinä päihteiden väärinkäyttöä ja laitonta päihdekauppaa sekä turvallisuusriskejä, koska usein virallista järjestäjää ei ole. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kesäkausi 2021)

Kirjailija Rebecca Solnit (2020, 108) kuvaa sitä, miten nuoruuteen kuuluu ”villiintymistä”, joka on helpompi tavoittaa kaupungeissa kuin luonnossa. Hänen mukaansa siinä on nähtävissä tietynlaista erotiikkaa, päihtymystä ja rajojen rikkomista. ”Nuoret elävät täydellisesti nykyhetkessä, joka on täynnä draamaa ja holtittomuutta, he toteuttavat vientejään ja kulkevat lauman mukana” (mt., 132). Tällainen villiintyminen ja rajojen rikkominen kertoo osaltaan myös edellä kuvatuista nuorten ja nuorten aikuisten laittomista kokoontumisista korona-aikana.

Koska Suvilahden undergroundbileet voidaan tulkita nuorten omiksi paikoiksi, joissa esimerkiksi nuorisotyöntekijät eivät liiku, tarkastellaan ilmiötä lyhyesti tässä myös nuorten näkökulmasta. Undergroundbileet herättivät keskustelua myös alaikäisten nuorten ryhmähaastattelussa. Nuoret pohtivat, millaisia paikkoja undergroundbileet ovat. Yksi pojista oli ollut bileissä ja toinen bilepaikassa bileiden jälkeisenä päivänä.

Aku: Musa on tosi koval. Joo, ja sit siel on pimeetä. Siel on kauheet strobe lightit, ja siel on tosi paljon hikisii ihmisiä, ja harvalla on tarpeeks vaatteita päällä, et se olis säädyllistä, ja sit siel tanssitaan vitun kovaa, ja se on siistii. [...] siis kyllähän niitä koko ajan murretaan. Mä olin kerran siellä, ja se ehti pyörii ehkä 20 minuuttia, niin sit sieltä tuli sellanen muodostelma maijoja, jotka pisti sen pakettiin ennen kuin se ehti alkaa. Se oli tosi ärsyttävää. [...] On se vähän silleen, et jotkut tietää ja jotkut ei. Kehtaisko sanoo, ehkä vähän underground, mut niitten koko [...]. Se, joka järjestää, joutuu koko ajan, siis sinne tulee ekakertalaisii, ja sit ne käyttäytyy tosi huonosti siel, rikkoo paikkoi.

Jouni: Me löydettiin niit ilokaasujuttuja, niin oletettavasti sitäkin.

Me yritettiin löytää sieltä, et löydettäiskö me piikkejä, mut me ei löydetty. Me ei ite

huomattu yhtään, mikä oli vähän yllättävää.

Aku: Ei. Siis sehän on ihan vihoviiminen etappi. Siitä seuraava pysäkki on helvetti.

Jouni: Me löydettiin sellanen lasi, joka oli ihan violetti, niin me ajateltiin, et onkohan siitä juotu viini. [...]

Aku: Yleensä ainoa asia, mitkä niissä juhlissa virtaa, on alkoholi.

Jouni: Aijaa. Siel oli tosi paljon alkoholitölkkejä, ja kaikkee.

Aku: Se on tosi jees. Jos jotkut tyypit menee keräilee, ja sit ne tuo kaks jätessäkki mukana. (Haastattelurypäs 1)

Keväällä 2022 viimeisessä ryhmähaastattelussa Jouni kertoi, ettei enää käy tällaisissa bileissä. Yhtäältä ne eivät häntä enää kiinnosta ja toisaalta hän totesi:

Nii, se on vähemmän underground, koska siit tehti Hesariin juttu, legit Hesari teki siit artikkelin. Sit sinne alko virtaa kaikkii keski-ikäsi mammoja. Se meni iha pilalle, sit mua ei enää huvittanu mennä paikalle. Mä muistan, Hakaniemes oli kerra reivi, siel oli joku 30 ihmist, sit sinne tuli majjat ja ne käski se äijä laittaa sen dekki pois, sit se lähti juoksee sen dekin kaa ja sit se takavarikoitii silt, sit se sai sakot tai jotai, sit meki lähetti himaa. [...] siel oli olo niinku festareil, siel on kolmikymppiset mammat kaikki ja festarikledjut päällä iha meinigeis, mä oon vaa sillee et herramunjeesus. (Haastattelurypäs 1)

Nuorten näkökulmasta undergroundbileet eivät enää ole ”underground”, kun Suomen suurin sanomalehti tekee niistä jutun tai kun ”kolmikymppiset mammat” löytävät tiensä samoihin juhliin. Nuorten ja nuorten aikuisten oma juttu ja tila on pilalla, sen funktio muuttuu. Se muuttuu pimeästä ja hämärästä joutomaasta joksikin trendikkääksi vaihtoehtofestariksi – ainakin nuorten näkökulmasta.

Hengailun näkökulmasta mielenkiintoisia ovat tilanteet, joissa nuoret kyseenalaistavat oleskelullaan totuttuja tai suunniteltuja tilan käytön tapoja: he saattavat kokoontua istuskelemaan kauppakeskusten käytäville ja portaille, tai he voivat oleskella julkisissa kulkuneuvoissa ilman, että olisivat varsinaisesti matkalla minnekään. Hengailussa korostuvat usein myös tilanteet, joissa toiminta ylittää häiriön rajat ja muut tilojen käyttäjät ärsyntyvät. (Tani 2015, 139.) Häiriö kuuluu osittain kasvuun ja oman tilan käyttämisen rajojen etsimiseen. Häiriötilanteet saattavat olla myös kutsu aikuiselle jalkautujalle liittyä mukaan ja aloittaa tilanteen ratkaiseminen nuorten kanssa. Nuorten on tärkeää saada jalkautuvilta nuorisotyöntekijöiltä, ja myös muilta aikuisilta (esim. järjestyksenvalvojlta), ohjausta siihen, miten toimintaa voisi muokata, miten nuoret voisivat itse vaikuttaa siihen, että tulevat toimeen muiden tilojen käyttäjien kanssa (Tani & Pyyry 2017, 41). Toisaalta on tärkeää myös käydä aikuisten kanssa keskusteluja siitä, onko nuorten käytös vain epämiellyttävää vai oikeasti häiritsevää tai jopa laitonta. Mikäli nuorten hengailu sallitaan, tiukasta tilasta saattaa syntyä väljä, moninaisille merkityksille avoin tila (Franck & Stevens 2007; Kuusisto-Arponen & Tani 2009).

Seuraavissa haastattelulainauksissa kolme kaverusta kertoo, kuinka asuinalueella, jossa he viettävät eniten aikaa, he saavat yleensä olla aikuisten paheksunnalta rauhassa. Poikkeuksena tähän he kertovat hengailusta päiväkodin katolla:

Jouni: Se on sillee, et me liikutaan tääl rakkaan [...] alueel, ni tääl ei oo ikin ketään joka häiritse. Ei... Se on et ainoo mitä, ni jos joku tekee jotain tyhmää, ni joku aikuinen voi sanoo et ”no ni, lopeta”. Esimerkiks jos joku... Jos me ollaan siel päiväkotialueel, ni siin on ollu pari casee, ku joku on kiivenny sinne katolle ja joku aikuinen kävelly siit ohi ja ollu sillee et ”no ni nyt alas sieltä” [naurahdus].

Tutkija: Katolla?

Jouni: Se on semmonen neljän metrin korkeel ehkä. Siihen on helppo kiivetä, mutta juu.

Tutkija: Ja aikuiset tulee siihen puuttumaan?

Jouni: Joo, mut ei sillee et en mä... Me ollaan aika itsenäisiä. Ei meil yleensä mitään hirveempii häiriöitä, häiriötekijöitä tuu. Ei meil oo tappeluaitakaani, ei ryhmän sisällä eikä ryhmän ulkopuolella. Ei tavata roadmanei. Ei oo hätää [naurahdus]. (Haastattelurypäs 1)

Nuoret eivät selvästikään koe katolle kiipeämistä vaikeaksi tai vaaralliseksi, mutta tilanteessa ulkopuolisille aikuisille se on näyttäytynyt sellaisena – turvallisuusuhkana, johon on puututtava. Myös nuorisotyöntekijät joutuvat pohtimaan kysymystä siitä, pitäisikö nuorten antaa hengata tiettyssä paikassa vai pyrkiä ohjaamaan heitä pois: ”Kävimme paljon kipuilevaa keskustelua siitä, miten tietyistä paikoista oli järkevämpää korona-aikana poisohjata nuorisoa kuin mahdollistaa hengailua” (Haastattelu 12). Haastateltava jatkoi, että tärkeää oli pyrkiä löytämään jokin muu vaihtoehto, mutta korona-aikana paikat olivat vähissä ja nuorten turhautumista jouduttiin käsittelemään paljon. Hengailussa nivoutuvat tekeminen ja oleminen (ks. Thomson & Philo 2004): tässä esimerkissä aktiivinen ja luovakin tekemisen vaihe on kiipeäminen, jonka jälkeen katolle päästyään kaverukset siirtyvät olemisen tilaan ennen alas kiipeämisen aktiivisempaa, tekemisen uutta vaihetta. Sitaatti hengailun hetkestä katolle kiipeämisineen on myös esimerkki luovasta tilan käytöstä. Nuoret jatkavat kerrontaa hengailustaan päiväkodin pihalla:

Jouni: Joo no kummiskin me oltiin oltu siel [päiväkoti] hengaamas joku aika, ja ku me lähettiin sieltä, me oltiin kuunneltu siis musiikkii vaan siin pihalla, ei me oikein tehty mitään ihmeellisempää, niin sinne oli tullu joku saakelin valitus jonnekin [alueen omaan] Facebook-ryhmään, kuinka siel ei sais olla, vaik no, se ei oo ees yksityisaluetta. Petteri: Äänekkäitä.

Jouni: Me oltiin liian äänekkäitä, kun me kuunneltiin musiikkia siellä, no semikorkeel volyymil, mut siihen lähimpään taloon on noin ainakin 50 metriä. Sit se totes, et pitäis mennä jonnekin saakelin rantaan, rannassa on tilaa möykätä, vaik rannassa on enemmän ihmisiä kuin siellä [naurahdus], joka on vähän kyseenalaista, mut joo, se oli vähän se tarina siitä kuvasta.

Tutkija: Miksi te olitte siellä?

Jouni: Siel on keinut, jos voi istuu, ja siel on musiikkii, siel ei oo hirveesti ihmisii häiritsemässä. [...]

Tutkija: Oliko siel muita, ku sinä ja sun kaverit?

Jouni: Ei, ei siel ollut ketään, jota mä en tuntenu.

Tutkija: Paljoko teit oli?

Jouni: Jotain seittemän kuus, jotain siin määrin.

Tutkija: Mitäs kello oli silloin?

Jouni: Ei ollu ees yhtätoista, sen verran mä muistan.

Petteri: Te lähitte sieltä.

Jouni: Noin kymmenen, mut me lähettiin ennen yhtätoista.

Tutkija: No tuliko kukaan aikuinen teiltä kysymään, mitä te teette siellä tai...?

Jouni: Ei, ne vaan käveli ohi, mut [naurahdus] joku ei halunnut tulla häiritsee meitä, vaan se oli päättänyt valittaa vain jonnekin Facebook-ryhmään, joka oli hyvin häiritsevää minun mielestäni.

Tutkija: Mä itseasiassa otin talteen ne. Nyt se on poistettu se keskustelu sieltä. [...]

Petteri: Löysitsä?

Tutkija: Joo, mut todettiin illalla, että nyt sitä ei enää ollut. No miltä tuntu se, että tällaista keskustelua käytiin?

Jouni: No mun mielest se on vähän ikävää, et mun mielest mejän nuorison pitäis...

Jos me ei pystytä olla siin [päiväkodin nimi], niin missä hemmetis me ollaan? Meijän... Mun mielest nuorisolle pitäis pystyy jättää tilaa, jos me voidaan olla ja tehdä mitä me halutaan ja kuunnella musiikkii ja tälleen. Se on vähän ikävää, et tulee vaan silleen, että ei voi ees sanoa päin, vaan valittaa jonnekin Facebook-ryhmään ja toivoo, et jotain tapahtuu. Mut taas toisaalt mä ymmärrän, et no ne ihmiset vaan kokee valittamisen kiinnostavaks. (Haastattelurypäs 1)

Haastatteluotteessa nuoret tuovat esiin heille ominaisia hengailun tapoja iltaisin päiväkodin pihalla: siellä on penkkejä ja keinoja, joissa istua ja samalla kuunnella musiikkia kaiuttimesta. Näin ollen he ovat venyttäneet päiväkodin piha-alueetta tiukasta kohti väljempää tilaa (vrt. Franck & Stevens 2007; Ameel & Tani 2012; Tani 2015). Nuoret kertovat, kuinka he ovat huomioineet klo 22 hiljaisuuden ja poistuneet silloin paikalta. He itse kokevat, etteivät ole häirinneet kenenkään kotirauhaa, ja ovat tuohtuneita aikuisten antamasta kritiikistä.

Yksi tutkijoistamme havainnoi tilannetta kävelemällä päiväkodin pihan ohi nähtyään tilannetta koskevan Facebook-keskustelun. Siinä vaiheessa tilanne pihalla oli rauhallinen eikä musiikkia kuulunut. Kiinnostavaa oli, että kenttäpäiväkirjamerkintöjen mukaan osa aikuisista asettui sittemmin poistetussa keskustelussa puolustamaan nuoria ja nuorten oikeuksia hengailuun, myös kyseisen päiväkodin pihamaalla iltaisin, kunhan nuoret

ovat siististi eivätkä pidä kovaa meteliä hiljaisuuden jälkeen. Tätä näkemystä voidaan pitää tilan väljyyden sekä nuorten ja heidän hengailunsa oikeuden puolustamisena (Tani 2015, 128). Nuorten hengailu saattaa saada myös aikuiset julkisen ja puolijulkisen tilan käyttäjät pohtimaan omia kokemuksiaan kasvamisesta sekä vertailemaan omia tapojaan nykyaikaisiin tapoihin viettää aikaa. Osa aikuisista puolestaan toivoi nuorten hengailevan kauempana asutuksesta, paikassa, jonne heidän mielestään nuoret mahtuisivat paremmin. Nämä aikuiset suhtautuivat päiväkodin piha-alueeseen tiukkana tilana, joka on tarkoitettu vain päiväkotilasten toiminnalle ja joka haluttiin säilyttää sellaisena (Tani 2015, 127).

Hengailu pyrkimyksenä elää koronarajoitustenkin keskellä normaalia elämää

Tässä luvussa olemme tarkastelleet, minkälainen hengailu oli nuorille korona-aikana mahdollista kaupunkitilassa ja toisaalta sitä, mikä nuorten hengailussa koronarajoitusten aallokoissa muuttui. Olemme tarkastelleet, millaisia mahdollisuuksia julkinen ja puolijulkinen tila korona-ajassa tarjosi nuorille hengailuun.

Eryteisesti koronan alkuaikoina keväästä 2020 aina kevääseen 2021 näytti siltä, että korona-ajan suositukset välttää sosiaalisia kontakteja ja kokoontumisia vaikuttivat nuorten kohtaamisiin ja liikkumiseen. Vaikka koronarajoitusten tavoitteena oli monella tapaa rajata nuorten elinpiiriä, hengailu on osalle nuorista tärkeä vapaa-ajan viettotapa, johon viranomaisten sulkutoimenpiteet eivät maaliskuun 2020 jälkeen vaikuta pureen. Toisin kuin moni ohjattu harrastus, kauppakeskukset, puistot ja muut kaupungin ulkotilat taipuivat hengailuun sulkutoimien tiukentuessakin. Kauppakeskukset lämpiminä sisätiloina pysyivät avoinna läpi korona-ajan, silloinkin, kun esimerkiksi nuorisotilat ja kirjastot olivat suljettuina. Nuoret hyödynsivät sinnikkäästi kauppakeskuksia hengailuun – esimerkiksi kauppakeskuksen penkkien poistaminen sai osan nuorista istumaan mutkattomasti lattialle kohtaan, jossa penkit aiemmin olivat sijainneet. Tämä toki aiheutti myös neuvottelua tilassa valtaa käyttävien järjestyksenvalvojien kanssa (ks. luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”). On myös tärkeää tuoda esiin, että huoltajat saattoivat kieltää nuorelta hengailun kaupunkitilassa tiukimpien koronasulkujen aikoina ja niiden jälkeenkin.

Korona-aikana nuoret joutuivat viettämään aikaa ulkotiloissa, koska monet sisätilat olivat suljettuina. Nuoret menivät ulos puistoihin, leikkipuistoihin, päiväkotien pihoille ja ulkoliikuntapaikkoihin. Ulkotiloissa aikaa viettäneet nuoret yhtäältä hengailivat keskenään, mutta toisaalta liikkuminen (kävely, pelaaminen, skeittaaminen ja talvella luistelu) lisääntyi. Puistoissa myös juhlittiin. Nuorten mahdollisuudet löytää aikuisten valvonnasta vapaita vetäytymisen tiloja vähenivät monissa tilanteissa korona-aikaan.

Oleellista on huomioida nuorten 2020-luvun hengailulle ominainen fyysisen ja digitaalisen hengailun nivoutuminen, limittyminen ja fuusioituminen: nuoret liikkuvat kaupungin rajojen yli sinne, missä tapahtuu tai missä kaverit ovat.

Nuorilla on ollut tarve viettää aikaa ja toimia ilman aikuisten läsnäoloa ja valvontaa myös korona-aikana. Se, että julkisia tiloja suljettiin, ei estänyt osaa nuorista tapaamasta toisiaan; osittain löydettiin uusia paikkoja ja osittain palattiin paikkoihin, joissa oltiin myös ennen koronaa. Koronarajoitukset turhauttavat nuoria, kun monet harrastukset olivat suljettuina. Sulkutoimenpiteet työnsivät nuoria myös etsimään laittomia tapoja hengailulle. Toisaalta sama asia voidaan nähdä niin, että korona-aika mahdollisti nuorten omien tilojen syntyminen, koska aikuisia ei liikkunut yhtä paljon julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa kuin aiemmin. Havaintojemme pohjalta aikuisten olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, että kun he tulevat nuorten paikkoihin tai osallistuvat nuorten omiin tapahtumiin, saattavat he karkottaa nuoret muualle; paikat eivät enää ole nuorten omia. On myös syytä huomata, etteivät kaikki nuoret halua tulla nuorisotyöntekijän kohtamaksi, jolloin kohtaamisissa tulee kunnioittaa osallistumisen vapaaehtoisuutta ja nuoren toimijuutta vertaisten keskinäisissä verkostoissa (Korkiamäki 2015, 142–144). Tätä aihetta käsittelemme myös edellisessä, jalkautuvaa nuorisotyötä käsittelevässä luvussa.

Nuoruudessa on tarve vahvistaa suhdetta vertaisiin ja rakentaa omaa sosiaalista identiteettiä. Nuoruuden kehitystehtäviin kuuluvat ikätovereihin nojautuminen sekä irtiotot suhteessa vanhempiin ja muihinkin aikuisiin (Aaltonen ym. 2007, 23; ks. myös Havighurst 1972). Aikuisten on siis syytäkin antaa nuorten olla rauhassa, antaa heille tilaa keskinäiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen, olemiseen ja tekemiseen. Milloin näihin nuorten tiloihin on sitten syytä mennä? Perusteluna voidaan nähdä tarve reagoida havaittuihin ongelmiin niitä ennaltaehkäisten tai puuttua jo kärjistyneisiin tilanteisiin (Malm 2018, 40). Esimerkiksi joissain asuinalueilla nuoret hakeutuivat sellaisiin paikkoihin, jotka eivät olleet muutoin käytössä ja olivat jopa vaarallisia, he esimerkiksi hyppivät katoilla ja viettivät aikaa purettavissa rakennuksissa. Havainnot tällaisesta tilojen käytöstä tulivat usein ohikulkijoilta, poliisilta tai koulujen työntekijöiltä, ja yhteydenottojen perusteella jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden oli mahdollista kohdata näitä nuoria.

Jalkautuvassa nuorisotyössä käsitellään monenlaisia häiriötilanteita nuorten kanssa: hengailevat nuoret eivät joko hoksaa tai halua laittaa roskia roskikseen, musiikki kuuluu eri suunnista tiloihin nähden lujaa tai istutaan rykelmissä jonkun toisen tilankäyttäjän kulkureitillä, toisin sanoen nuorten toiminta koetaan häiriöksi. Välillä muilta aikuisilta tullut viesti nuorten käytöksestä on lopulta ylimitoitettu tai negatiivisesti tunnelatautunut, kun tilannetta ruvetaan selvittämään ja avaamaan. Häiriöön tulee toki puuttua, ja nuoria tulee neuvoa korjaamaan toimintaansa sekä mahdollisesti ohjata toimimaan tulevaisuudessa toisin, mutta tilanteissa tulisi muistaa, että nuoret sovittavat hengaillessaan itseään ympäristöön ja yhteiskuntaan. Nuoret opettelevat ja harjoittelevat tapoja olla osana julkisia tiloja ilman huoltajiaan. Häiriöt ovat usein seurausta hengailun

harjoittelusta ja siitä, ettei kaikkea vielä pystytä huomioimaan. Erilaisiin tilanteisiin puuttumista käsittelemme myös tämän kirjan kolmannessa osassa, jossa kirjoitamme häirinnästä, nuorten päihhteiden käytöstä, järjestyksenvälvoijista ja nuorisoriikollisuudesta.

Aineistomme tavoitti myös aikuisia, jotka asettuivat puolustamaan nuorten oikeutta hengailuun ja näkivät sen tarpeellisuuden nuorten kasvun ja kehityksen näkökulmista. Hengailun salliminen julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa lisää sallivuuden ilmapiiriä yhteiskunnassa ja mahdollistaa entistä paremmin erilaisten tilojen käytön nykyistä useammille (vrt. Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 56). Jos totutusta tilankäytöstä sallitaan poikkeuksia ja nuorten uusia tilankäytön muotoja, sallivuus levittää julkista tilaa moniarvoisemmaksi (mt., 57).

Noora Pyyry (2015) on luonnehtinut hengailua tärkeäksi ja merkitykselliseksi osallistumiseksi urbaaniin elämään, jonka arvo ei ainakaan vähenny tilanteessa, jossa tavoitteet ja suunnitelmallisuus uhkaavat täyttää monien nuorten arjen yhä varhaisemmin. Jos hengailun itseisarvoisuus otetaan vakavasti ja sen suunnittelemattomuutta sekä spontaaneja kohtaamisia osataan arvostaa, on väistämätöntä kysyä, millainen kaupunki on hengailijoilleen hyvä. Aikuisten olisikin syytä antaa nuorten olla myös rauhassa keskenään, ilman aikuisten puuttumisia, interventioita tai kyselyjä – mukaan lukien sekä nuorisotyöntekijät että meidän tutkijat. Nuorilla on voitava olla omia katvealueita keskinäiseen hengailuun. Mahdollisena jatkotutkimusaiheena nousi pohdinnoissamme esiin se, miten erilaiset nuoret ja kaveriporukat valikoivat tällaisia omia paikkojaan, sosiaalisia taskuja, ja toisaalta se, miten nuoret suhtautuvat aikuisiin, jotka saapuvat nuorten hengailun paikkoihin niin sanottuina ”turvallisina aikuisina”. Muun muassa näihin kysymyksiin emme tässä tutkimuksessa saaneet vastauksia.

Korona-ajassa tapahtunut nuorten hengailu on mahdollista nähdä nuorten pyrki- myksenä elää rajoitustenkin keskellä mahdollisimman normaalia elämää. Hengailu on nuoruusvaiheen hyvinvointia ylläpitävää: vertaisten kesken vietetty aika useimmiten tukee aktiivisesti nuoren kehitystä. Aikuiset ja media näkivät nuorten ryhmien hengai- lun entistä ongelmallisemmaksi aikana, jolloin Suomen hallitus ja terveysturvallisuusviranomaiset aktiivisesti kehottivat välttämään turhia kontakteja. Kukaan ei kertonut, etteivät nuorten kontaktit vertaisiinsa ole turhia vaan itseasiassa heidän kehitykselleen vält- tämättömiä. Jalkautuessamme kaupunkitilaan havaitsimme, että suurin osa nuorista oleskeli kaupunkitilassa rajoitusten puitteissa ilman että aiheutti häiriötä. Samalla oli varsin helposti aistittavissa, kuinka tärkeä hengailun hetki nuorille oli etänä toteutuvan koulunkäynnin tai muiden rajoitusten kuristamassa arjessa. Myös korona-ajassa joille- kin nuorille hengailun myönteiset funktiot merkitsivät enemmän kuin siitä seuraavat riskit. Hengailu oli ja on tärkeää hengailijoille itselleen, vaikka se ei sitä yhteiskunnan silmissä aina olisikaan. Näin mielestämme kuitenkin pitäisi olla. Nuorten hengailun tärkeys nuorille itselleen olisi syytä yhteiskunnassa laajemmin ymmärtää sekä huomioida paremmin yhteiskunnallisessa keskustelussa jatkossa.

Minä: Korona vei persoonallisuuteni ja oman minäkuvani

Olen 17-vuotias tyttö Espoosta ja olen pienestä pitäen rakastanut olla yleisön keskipiste ja ilmaista itseni rohkeasti. Aloitin teatterin ollessani 5-luokalla. Teatterissa pystyin unohtamaan huoleni ja murheeni hyppäämällä rooliini ja elämällä hänen elämäänsä täysillä. Teatteri toi uusia ystäviä elämäni ja paljon hienoja mahdollisuuksia päästä näyttämään taitoni ja olemalla oman roolini päätähti. En uskonut koronan vaikuttavan mihinkään, kun siitä ensimmäisen kerran kuulin. Muistan ajattelevani kavereiden kanssa, että tämä on hetkessä ohi. Olimme kaikki väärässä. Ei ollut vain 2 viikon loma koulusta keväällä 2020. Se oli jotain paljon enemmän. Koulut kiinni, joten opiskeltiin netissä etänä. Turha liikkuminen kielletty ja koronan välttely, joten kavereihin yhteys netissä. Harrastukset kiinni, joten harrastukset myös netissä. Jos halusit tukea tai apua tähän tilanteeseen, sen sait netissä. Kaikki pelkkää nettiä ja netissä hengaaamista, ei sosiaalista kanssakäymistä, jonka jälkeen meiltä oletettiin, että pidämme luokan edessä esitelmän tai olemme rentoja ja sosiaalisia uusien ihmisten kanssa, kun monen kuukauden ajan kaikki tehtiin vain netissä.

Kun korona hellitti ja harrastukset avattiin ja pääsin teatteriin, ajattelin, että vihdoin-kin pääsen rakastamani asian pariin. Todellisuus oli aivan muuta. Muistan kävelleeni takahuoneeseen vaihtamaan vaatteita ennen harjoituksia ja avatessani oven huomasin takahuoneen olevan täynnä ihmisiä. Tunsin, kuinka sydämeni lyönnit vahvistuivat, käteni alkoivat hikeentyä ja tuntui että happi loppuu kesken. Mikä tämä uusi tunne on? Mietin hiljaa itsekseni kävelen pois takahuoneesta. Sain itseni kerättyä ja pääsin treenisaliin. Kaikki tuntui niin oudolta. Istuin hiljaa salin reunalla yksin. Vanha minä olisi käynyt puhumassa jokaiselle ja kysymässä kuulumiset kaikilta, mutta en pystynyt siihen nyt. Minulle tultiin puhumaan, mutta jähmetyin ja en saanut mitään järkevää sanottua, mumisin vain. Ajattelin monien treenien jälkeen, että tämä tunne menee pois, minua vain jännittää. Tunne ei ikinä kadonnut. Harjoitukset olivat hankalia, sillä en uskaltanut olla oma rohkea itseni, olin tosi sulkeutunut. Lopulta päädyin lopettamaan teatterin, koska koin sen liian vaikeaksi ja haitaksi.

Mietin pitkään teatterin lopettamisen jälkeen, mikä tuo tunne oli ja mistä se johtui. Sillä sitä on ilmennyt minulla koulussa, kaupoissa ja muissa julkisissa paikoissa. Ahdistus. Niin siis mikä? Mietin. Sinulla on ahdistusta. Uusi tunteeni oli siis ahdistus, mitä koen erityisesti sosiaalisissa tilanteissa ja varsinkin, jos ympärillä on paljon ihmisiä tai uusia ihmisiä. Kuulosti niin naurettavalta, että minulla olisi muka ahdistusta sosiaalisissa tilanteissa, mutta näin se asia vaan oli.

Sulkeuduin paljon itseni seuraan, koska huomasin, että ihmisten seurassa koin oloni usein väsyneeksi ja uupuneeksi, vaikka kyseessä olisi hyvät ystäväni. Mitä enemmän olimme ulkona ja ihmisten ilmoilla, sitä uupuneemmaksi tulin. Introvertti.

En tuolloin osannut harjoittaa ahdistustani enkä kontrolloida sitä. Se oli pelottavaa. Nykyään osaan kuunnella omaa kehoani ja eleitäni, joista tiedän, että ahdistus alkaa. Osaan keskittää itseni johonkin muuhun kuin ahdistukseen, mutta aina se ei onnistu ja silloin tuntuu, että menetän itseni.

Mietin usein, millainen olin ennen koronaa ja millainen olen nykyään. Mitkä asiat ovat muuttuneet ja kuinka paljon. Mietin myös usein, millainen olisin, jos koronaa ei ikinä olisi ollut. Harrastaisinko vieläkin teatteria? Olisinko ekstrovertti? Olisinko ujo? En ole saanut vastauksia pohdintoihini, mutta haluaisin kyllä tietää.

6. Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa

Sofia Laine, Eila Kauppinen, Sirpa Tani & Karla Malm

Kun Suomessa maaliskuussa 2020 julistettiin poikkeusolot (ks. luku 3: ”Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja”), se tarkoitti ihmisten eristäytymistä asuntoihinsa mahdollisimman paljon. Yhdessä päivässä kodista tuli nuorille myös koulunkäynnin ja harrastamisen paikka. Suomen hallitus kehotti aktiivisesti välttämään kaikkia kontakteja muihin ihmisiin ja erityisesti kokoontumasta isommissa ryhmissä.

Tässä luvussa kysymme aineistomme pohjalta, millaisia muotoja nuorten koti otti korona-aikana. Ymmärrämme, että nuoret ovat keskenään hyvin erilaisia, heidän perheensä ja asuinolonsa samoin. Näin ollen nuorten kokemukset korona-ajasta saattavat olla jopa vastakkaisia, koska nuorten elämäntilanteet ja arki ennen koronaa ja sen aikana ovat keskenään hyvinkin erilaisia. Etänä toteutuvan koulunkäynnin lisäksi katseemme kiinnittyy kotona ja sen ympäristössä vietettävään omaehtoiseen vapaa-aikaan: Millaisia digitaalisia tai fyysisiä paikkoja näissä ympäristöissä on? Millaisia ratkaisuja nuoret löysivät eristäytymisen velvoitteisiin ja rajoitusten kaventamaan vapaa-aikaan? Luvussa hyödynnämme tutkimuksemme kaikkia aineistoja (ks. luku 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”) ja analysoimme tutkimushankkeen laajasta aineistosta tätä lukua varten kotia ja etäopiskelua koskevat aineistot. Luvun teemat korostuivat erityisesti nuorten itse tuottamissa aineistoissa, ja ne tuovat tässä luvussa vahvasti esiin nuorten omaa ääntä.

Politiikantutkija Iris Marion Young (2005) on tutkimuksessaan määritellyt kodin neljäksi arvoulottuvuudeksi 1) turvallisuuden; 2) individuaation eli yksilöitymisen (ts. itseksi tulemisen prosessi, ihmisenä olemisen oppimista); 3) yksityiselämän, yksityisyyden ja intimitetin, sekä 4) säilyttämisen. Näitä neljää arvoulottuvuutta on myöhemmin laajentanut Allison Weir (2008, 5), jonka tarkemmat määrittelyt neljälle kodin arvoulottuvuudelle ovat: 1) yhteydessä olemisen riskit ja ihmissuhteen säilyttäminen myös konfliktien läpi; 2) relationaaliset identiteetit, jotka rakentuvat sekä valta-asetelmissa että molemminpuolisissa rakkauden ja menestyksen suhteissa; 3) relationaalinen autonomia (ts. itsenäisyys), vapaus kapasiteettina olla niissä ihmissuhteissa, joita yksilö janoaa – ja toisaalta vapaus itsen laajentumisena ihmissuhteissa, sekä 4) yhteys meneseen ja tulevaan uudelleentulkitsevan säilyttämisen ja uudistavan identifikaation avulla. Käytämme näitä teoreettisia ulottuvuuksia seuraavissa analyysiluvuissa löyhästi

keskustelupintoina, ja palaamme johtopäätöksissä lopuksi löydöksiin suhteessa näihin neljään kodin arvoulottuvuuteen.

Kerromme luvussa ensin kodista korona-ajan tilana. Tämän jälkeen analysoimme nuorten ratkaisuja korona-ajan kaventamaan vapaa-aikaan. Kolmannessa alaluvussa kerromme, kuinka korona-aika toi myös joillekin nuorille helpotusta arkeen.

Koti korona-ajan tilana

Koti ja asunto saivat uusia merkityksiä koronan aikakaudella. Käsitteellisesti asunto tarkoittaa ihmisen käyttämää asumista, elämistä ja irtainta varten rakennettua ja säältä turvattua eli suojattua tilaa (Valkonen 2022, 38). Se on rakennetun ympäristön fyysinen objekti, jonka tehtävänä on tyydyttää luonnollisia ja kulttuurisia asumisen funktioita (mt.). Kotiin puolestaan on totuttu liittämään fyysisen tilan lisäksi monenlaisia emotionaalisia merkityksiä (Blunt & Dowling 2022). Asuntoja voidaan vaihtaa, niitä myydään, ostetaan ja vuokrataan, mutta koti syntyy asumisen ja elämisen kautta. Kun lapsiperhe etsii uutta asuntoa, päiväkotien ja koulujen sijainti vaikuttaa usein asuinalueen valintaan (ks. esim. Dhalmann & Vaattovaara & Vilkama 2013). Näin lapsilla ja nuorilla voi olla suurikin vaikutus siihen, mihin asetutaan asumaan, mutta muuten heidän vaikutusmahdollisuutensa kodin muotoutumiseen on hyvin rajallinen. Jos heillä on oma tai sisarusten kanssa jaettu huone, oman tilan rakentaminen – huoneen sisustukseen vaikuttaminen – on tärkeä osa kodin omaksi tekemistä. Tähän kuitenkin yleensä loppuu heidän mahdollisuutensa tehdä kodista sellainen, mitä he siltä toivovat. Voidaankin ajatella, että ”lasten ja nuorten asuminen ei mahdu kotiin”, kuten Pauliina Rautio kollegoineen (Rautio ym. 2015, 103) on muotoillut. Tämän vuoksi kodin ulkopuoliset tilat, paikat ja alueet ovat nuorille erityisen tärkeitä. Korona-aikana nuorten mahdollisuudet rakentaa ”emotionaalista kotiaan” asunnon ulkopuolelle kaventuivat.

Käsitteellä ”asunto” tehdään myös erontekoja asioiden sisä- ja ulkopuoleen, mikä korostui korona-ajassa: perinteisesti yksityinen elämä asunnon sisällä on eronnut julkisesta, mutta etätöiden ja etäopetuksen sekä -opiskelun myötä tämä eronteko hämärtyi korona-ajassa. Kodista tulikin monelle koulu, työ- ja opiskelupaikka sekä harrastamisen ja vapaa-ajan viettopaikka. Kun nämä keskenään hyvin erilaiset toiminnot asettuivat limittäin samaan fyysiseen tilaan, erityisesti korona-ajan alussa tapahtui monia hämmentäviä tilanteita.

Nuori alkaa kertoa juttua, miten oli etäkouluaikana mikki auki tunnilla, kun [aikuinen] tuli sanomaan, että poliisista soitetaan, ja koko luokka kuuli tämän. Nauraa kertoessaan. Nuori kertoo, että lähti tunnilta tajuamatta yhtään, mistä kyse (”wtf”), mutta sitten selvisi, että kyse oli jutusta, jossa nuori oli todistajana kaverinsa ryöstötapauksessa – oli siis paikalla, kun nuoren kaveri ryöstettiin. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Koulunkäynti etänä ja auki unohtunut mikki osoittavat, miten koko luokka saattoi äkillisesti olla läsnä ja kuulolla nuoren omassa huoneessa. Kuvausta tapahtumien kulusta voidaan lukea myös osoituksena siitä, miten digitalisaatio muovaillee uudestaan tilaa, tässä tapauksessa omaa huonetta. Yksityiseksi ymmärretyn oman huoneen ja koulun välinen raja katoaa – kokemus, jonka myös etätöitä tehneet aikuiset saattavat jossakin määrin tunnistaa. Kodin merkitys korostui, mutta toisaalta kotiin saattoi kohdistua myös aikaisemmasta poikkeavia rajoituksia, kuten nuori haastattelussa kertoo:

Mari¹⁹: Me oltiin sisällä semi vähän sillon ihan ekana koronakeväänä. Nähtiin ulkona oikeestaan koko ajan. (Haastattelu 6)

Kuten aiemminkin ihmiskunnan historiassa, nyt asunnon seinien muodostamien rajojen sisäpuolella ihmisen katsottiin voivan elää turvassa ulkoisen maailman virusuhkalta. Tähän viittaa myös Young (2005) kirjoittaessaan turvallisuudesta kodin arvoulottuvuutena. Kotiin ei tuotu vieraita, ja siksi haastatteluotteessakin nuori muistelee nähneensä kavereitaan lähes ainoastaan ulkotiloissa. Antropologi Maria Kaikalle (2004) asunto on selvärajainen yksilönvapauden tilallinen kiteytymä. Tällöin asunto Kaikan (mt.) mukaan on pelkojen ja ahdistuksen sekä sosiaalisten, poliittisten ja luonnollisten prosessien ulottumattomissa oleva paikka, jossa voi nauttia riippumattomasta itsenäisestä olemisesta (ks. myös Valkonen 2022, 39). Tätä ajatusta voidaan kuitenkin haastaa: koti voi olla monille myös ahdistava paikka, jossa väkivalta tai sen pelko määrittävät kotiin liittyviä merkityksiä (esim. Valentine 1989). Tuoreen tutkimuksen (Hietämäki ym. 2022) mukaan lasten ja nuorten kokemukset väkivallasta ovat yleistyneet koronapandemian aikana. Tällä ajanjaksolla lapsista ja nuorista aikaisempaa useampi on kokenut fyysistä ja henkistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta. Tytöt kertovat selvästi aiempaa useammin myös kotona tapahtuneesta seksuaalisesta häirinnästä (ks. lisää luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”). Kodeissa syntyi siis konflikteja korona-aikaan muuttuneissa elinolosuhteissa ja viruksen aiheuttamissa epävarmuuden ketjuissa. Yhdessä eristettynä elämisellä on myös riskinsä, ja monessa kodissa olikin haasteellista säilyttää ihmissuhteet toimivina pandemian muuttamassa asumiskompleksissa. Tässä Weirin (2008) jatkokehittämä kodin turvallisuuden arvoulottuvuus on hyödyllinen kehys analyysille.

Aina rajanveto koronataudin tarttumisen kannalta turvallisempaan ulkona olemiseen tai tartuntavaaraa lisäävään sisällöoloon ei ollut nuorille aivan selkeä:

19 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nymeiksi.

Mari: Ja tälleen jälkeinpäin on aika huvittavaa, et me oltiin hänen leikkimökissä syö-
mässä niitä meidän herkkuja. Ja mä rupesin täs jälkeinpäin miettimään, että me oltais
ihan hyvin voitu olla siellä sisälläkin, et ehkä vähän sama asia kuitenkin. En tiää mikä
logiikka meillä oli siinä. (Haastattelu 6)

Asuminen on aina paikantuvaa ja ruumiillista toimintaa, joka kietoutuu ympäröivän
maailman prosesseihin (ks. myös Valkonen 2022, 39). Asumisen kautta ihminen kuuluu
tiettyyn paikkaan, maailmaan ja elämään. Kotiin eristäytyminen toi monelle nuorelle
mukanaan monia muutoksia, kuten Joonas Kytö runossaan kiteyttää:

Joonas Kytö: *Muutoksia*

Vei aikaa elämästäni
Muutti puolet elämästäni
Ystävät vaihtui
Kiinnostus vähentyi
Koulu söi mieltä
Enkä oppinut uutta kieltä

Keväällä 2020 siirryttiin etäopetukseen niin peruskouluissa kuin toisella asteella ja
korkeakouluissa (ks. luku 3: ”Korona-aaltoja, rajoituksia, rokotuksia, maskeja”). Nuor-
isotutkimusverkoston Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana -hankkeessa
alkukesästä 2020 toteutetussa koronakyselyssä²⁰ kysyttiin nuorten kokemuksia etä-
opetuksesta. Kokemukset vaihtelivat suuresti nuorten välillä: kolmasosa päätoimisista
opiskelijoina ja koululaisista koki etäopetukseen siirtymisen vaikutukset kielteisinä,
kolmasosa myönteisinä ja lähes kolmasosa koki, että ”etäopiskeluun siirtymisellä
oli vaikutuksia, mutta vaikutukset eivät ole olleet erityisesti kielteisiä tai erityisesti
myönteisiä”. Kielteisimminkin etäopetus koettiin lukioissa, ammattikorkeakouluissa sekä
yliopistoissa. Tulosten perusteella etäopetuksella saattoi olla yhteys yksinäisyyteen. (Lah-
tinen & Haikkola & Kauppinen 2021.) Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen
(2020) tutkimuksen mukaan etäopetus vaikutti oppimiseen monin tavoin. Kun kodista
muodostui etäopetuksen myötä myös koulu- tai opiskelutila, kodin rooli oppimisen
mahdollistajana korostui entisestään (Goman ym. 2021, 4, 41). Osalle nuorista koti

20 Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana -hankkeessa toteutettiin nuorille suunnattu haas-
tattelukysely alkusyksystä 2020 (n=1001), alkukesästä 2021 (n=1020), loppuvuonna 2021 (n=1003)
ja keväällä 2022 (n=1010). Vuonna 2022 jatkuneessa tutkimushankkeessa tarkastellaan nuorten
koronakokemuksia monitieteisen nuorisotutkimuksen viitekehyksessä. [Lisätietoa.](#)

oli koulua helpompi paikka opiskelulle, enemmistölle vaikeampi. Myös tämän hankkeen aineistossa moni nuori kertoi siitä, kuinka kotona koulua käytessä mielenkiinto vähentyi eikä etäopetuksessa oppinut lainkaan yhtä hyvin kuin lähiopetuksessa. Voidaan ajatella, että nuorilla ei enää ollut entisenlaista vapautta olla niissä ihmissuhteissa, joita he janasivat (vrt. Weir 2008). Kotiin oli sulkeuduttava ja vuorovaikutuksen vapautta rajoitettava.

Korona laittoi nuoruuden ja elämän tauolle. Se vaikutti nuorten sosiaaliseen kanssakäymiseen kavereiden kanssa elämänvaiheessa, johon kuuluu tarve viettää aikaa vertaisten, kavereiden kanssa (ks. esim. Aaltonen ym. 2007, 23). Sosiaalisten suhteiden merkitys on suuri nuorten hyvinvoinnin, elämään tyytyväisyyden näkökulmasta (Lahtinen ym. 2022, 31). Sosiaalisten kontaktien välttäminen korona-aikana aiheutti myös yksinäisyyden kokemuksia (esim. Helakorpi & Kivimäki 2021; Kauppinen & Lahtinen & Haikkola 2021). Nuori tarvitsee vertaistensa lisäksi rinnalleen myös aikuisten läsnäoloa ja tukea. Ja korona vaikutti kaverisuhteiden lisäksi suhteisiin perheen ulkopuolisiin aikuisiin, myös sukulaisiin:

Joonas Kytö: *Sukulaiset*

Pelkäämme sitä
Emme sinua
Siispä älä tule lähelle
Äläkä yhtään kysele

Youngin (2005) ”säilyttämisen” ja Weirin (2008) ”yhteys menneeseen” -ajatuksien näkökulmasta suhteiden katkeaminen vanhempiin sukupolviin oli ongelmallista, sillä mennyttä ja tulevaa olisi tärkeää pohtia nuoruudessa ylisukupolvisesti, myös nuoren identifi kaation ja kehityksen turvaamiseksi. Kuten yllä Joonas Kytön runossa, korona etäännytti iäkkäämmistä tai riskiryhmään kuuluvista sukulaisista. Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana -hankkeen²¹ kyselyiden avovastauksista oli myös nähtävissä nuorten huoli läheisten, erityisesti riskiryhmään kuuluvien läheisten, tilanteesta, ja nuoret pohtivat vastuullisesti, voivatko he mennä esimerkiksi isovanhempien luo tai tavata heitä muualla (Aapola-Kari & Haikkola & Lahtinen 2021). Toisaalta korona-aika näytti myös lisännen perheen kanssa kotona vietettyä aikaa (Lahtinen & Salasuo 2020), minkä osa nuorista koki hyvinkin myönteiseksi (Aapola-Kari & Haikkola & Lahtinen 2021).

21 Ks. edellinen alaviite.

Elämisen keskittyminen kotiin nosti uudella tavalla esiin myös sen, ettei koti ole kaikille nuorille mukava tai edes turvallinen paikka esimerkiksi kotona läsnä olevan päihteiden käytön, mielenterveyden ongelmien tai väkivallan takia (Lapsiasiavaltuutettu 19.3.2020). Monet nuoret myös väsyivät etänä toteutuvaan koulunkäyntiin, harrastamiseen, vapaa-aikaan – siihen, että kaikki sosiaalinen tapahtui verkon välityksellä. Kuten tätä lukua ennen ollut nimimerkki Minä kirjoittaa kirjoituksessaan *Korona vei persoonallisuuteni ja oman minäkuvani*:

Koulut kiinni, joten opiskeltiin netissä etänä. Turha liikkuminen kielletty ja koronan välttely, joten kavereihin yhteys netissä. Harrastukset kiinni, joten harrastukset myös netissä. Jos halusit tukea tai apua tähän tilanteeseen, sen sait netissä. Kaikki pelkkää nettiä ja netissä hengaamista, ei sosiaalista kanssakäymistä, jonka jälkeen meiltä oletettiin, että pidämme luokan edessä esitelmän tai olemme rentoja ja sosiaalisia uusien ihmisten kanssa, kun monen kuukauden ajan kaikki tehtiin vain netissä.

Nimimerkki Minä kirjoittaa koskettavasti, kuinka koronapandemia ja eristäytyminen kotiin muuttivat hänen persoonallisuuttaan: pitkän eristäytymisen ja yksinäisyyden jälkeen sosiaaliset tilanteet olivat nuorelle todella vaikeita, jopa mahdottomia. Yksinäisyyden kokemuksia ja sen tuomaa ahdistusta ja lamaannusta ei voi tässä kohden olla korostamatta liikaa. Koskettavasti sitä luonnehtii nimimerkki Korppi teoksessaan *Yksin* sekä teoksen kuvailussaan (ks. seuraava sivu).

Nimimerkki Korppi kertoo viereisellä sivulla, kuinka yksinäisyyteen ja sosiaaliseen etäisyyteen toi lockdown-vaiheessa tukea Sekasin Gaming Discord, jonka logon hän on piirtänyt kuvan keskelle. Myös tutkimuskaupungeissa verkkoperustainen nuorisotyö oli jalkautumisen ohella toinen tapa, jolla nuoria lähdettiin korona-aikana tavoittamaan; esimerkiksi Tampereelle perustettiin digitaalinen nuorisotalo. Verkkonuorisotyötä on viime vuosina kehitetty aktiivisesti (Moisala 2020; Moisala & Laine 2021). Korona-aikana verkkoperustainen työskentely onkin lisääntynyt voimakkaasti (Kivijärvi ym. 2022, 36).

Kuva 2. Nimimerkki Korppi: *Yksin*

Korppi: *Yksin*

Halusin tuoda teokseen näkemystä siitä, miten korona on vaikuttanut omaan elämään. Olin eristettyä huoneeseen... yksin. Toisen kasvoja ei nähnyt, koska maski peitti ne... se oli hieman pelottavaa, koska ei nähnyt toisen kasvoja. Tapahtumat olivat tärkeitä, myös siksi että sain siten syyn lähteä ulos tapaamaan kavereitani. Korona peruutti tapahtumat. Korona-aikana piti selviytyä suurimmaksi osaksi yksin vaikeuksista. Sain luvan käyttää Sekasin Gaming discord servun logoa työssäni. Servu on tuonut paljon turvaa ja muuta ajateltavaa korona-ajan keskellä.

Nimimerkki Adina kuvaa kirjoituksessaan *Amici, diem perdidì. Ystävät, olen hukannut päivän* (ks. koko teksti ennen lukua 5) koskettavasti sitä, miten etänä toteutuneen koulunkäynnin aikana elämä ja ajatus puuroutuivat, päivät toistuivat neljän seinän sisällä loputtomasti samanlaisina. Etäopetusta seurattiin sängystä, kukat kuihtuivat, pukeutumisellakaan ei ollut väliä:

Toivoa ylläpitävät uutiset olohuoneessani eivät ole totta, eivätkä tilastotkaan onnistu kiinnittämään huomiotani. Ei niillä väliä. Ei kukaan tai mikään oikeastaan vaikuta minuun. Tiedon virta ohittaa minut joka päivä. Voisin kiinnittää huomioni rippeet sen viimaan ja koskea maailmaa, johon en pysty kuitenkaan vaikuttamaan kuin sekään ei minuun. Kai se onkin ongelmani. Olen avuton.
Amici, diem perdidì. Ystävät, olen hukannut päivän.

Edellä olevat sitaatit avaavat muutamia mahdollisia näkymiä nuorten korona-aikana kokemaan ahdistukseen ja vaikeisiin tunteisiin. Näiden kokemusten äärellä on hyvä pitää mielessä, että Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten ahdistus- ja masennusoireilu oli keväällä 2021 lisääntynyt huomattavasti verrattuna pandemiaa edeltävään mittaukseen sekä työillä että pojilla. Työistä miltei kolmannes oli kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta – nousua vuoden 2019 kyselyyn verrattuna oli noin 10 prosenttiyksikköä. (Aalto-Setälä ym. 2021.)

Myös nuorten haastattelussa nousi esiin, ettei etäopetukseen toivottu enää palattavan. Haastattelussa nuoret muistelivat kokemuksiaan etänä toteutuneesta koulunkäynnistä ja reflektoivat myös sitä, kuinka on mahdollista, ettei terveysturvallisuus vielä vuoden 2021 loppupuolellakaan ollut iskostunut kaikkien toimintatavaksi:

Mari: Tai miettii et on meillä lähipiirissä tyyppejä, jotka ei esimerkiksi oo ikinä kuullu sanaa maski tai käsipesu. Ei kavereina, mut kuitenkin semmosia, joita tuntee.

Jaana: Niin, koulussa näkee.

Mari: Joo, koulussa. Ja mä en ymmärrä sitä. Totta kai jollakin voi olla astma, ettei oikeesti pysty käyttään. Mut totta kai, mä ymmärrän sen, että kyllästyy ja ei jaksa enää. Et alkaa niin kyllästyyn tähän. Koska kyllä sitä nyt ittekin alkaa ärsyttää. Mut silti pitäs vaan mun mielest silti jaksa käyttää näitä suoja- kaikkia juttuja ja pestä käsiä.

Jaana: Mm.

Mari: Mut en mä silti etäopetusta haluu.

Jaana: Ei.

Mari: Et se taas on, et en mä siihen. Koska me ollaan kuitenkin koulussa.

Jaana: Eikä se hyödytä ketään.

Mari: Niin ei hyödytä. Se vaan pahentaa, että tulee kauhee stressi ja ei nää, ei saa sosi-aalist vapautta vaik välitunneilla, että voi keskustella kavereiden kanssa. Voi jakaa sitä, että nyt ei, tänään ei jaksa. Mutta kuitenkin se on myös kivaa koska kavereiden kanssa

on kivaa, vaikka ois koulussa. Ja koulussa on, mullakin on kiva luokka, niin on siellä paljon kivempaa siellä paikan päällä...

Jaana: Mm.

Mari: ...kun etäkoulussa kotona. Ja kun mullakin on sisaruskia ja siel on usempi kotona ja iskä on aina töissä. Ja kaikilla menee hermo ja siel on ihan hirveen kiree tunnelma aina. Ei se kauheen mukavaa oo. (Haastattelu 6)

Yllä olevassa haastatteluotteessa nuoret kertovat aktiivisista pyrkimyksistään noudattaa koronaohjeistuksia ja estää viruksen leviämistä. Heitäkin pandemia väsyttää ja turhauttaa, mutta he yrittävät sinnikkäästi jaksaa pestä käsiä ja pitää maskia – varsinkin, jos se auttaa siihen, että koulut pysyisivät auki. Etänä toteutuvaan koulunkäyntiin nämä nuoret eivät selvästi halua enää palata. Syiksi he kertovat sekä kaverituen puuttumisen arjesta kotona että kotiolosuhteet. On hankalaa keskittyä opiskeluun, jos pikkusisaret pyörivät ympärillä tai tunnelma on kireä. Nuoret kertovat, kuinka etäkoulussa on ”Tosi yksinäinen olo kotona, kun pitää olla päivän. [...] ei vaan sosialisoidu ollenkaan.” (Haastattelu 6). On huomionarvoista, että haastattelu toteutettiin tilanteessa, jossa valtakunnallisesta etäopetussuosituksesta käytiin jälleen kiivasta julkista keskustelua ja perhe- ja peruspalveluministeri totesi pelkäävänsä, ettei kouluun palaaminen joululomien jälkeen olisi turvallista (Yle Uutiset 7.1.2022). Haastattelua tehtäessä ei ollut vielä selvää, palaisivatko nuoret joululoman jälkeen lähiopetukseen. Allison Weirin (2008) jaottelun mukaisesti nuoret haastattelussa pohtivat myös yhteydessä olemisen riskejä ja toisaalta riskejä, joita on siinä, jos yhteydessä ei voi olla.

Nuoruus on pitkä ajanjakso, ja siihen kuuluu myös itsenäistyminen ja muuttaminen pois lapsuudenkodista. Tällöin nuori saattoi korona-aikana olla omassa kodissaan aivan yksin. Kun koti muodosti lähes koko arjen toimintaympäristön, saattoi yksin asuvan nuoren sosiaalinen yhteydenpito tyypistyä olemattomiin ja nuori kokea itsensä hyvinkin yksinäiseksi. Myös Nuorisotutkimusverkoston Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana -hankkeen kyselyn²² perusteella huomiota tulisi kiinnittää näiden itsenäistyneiden, lapsuudenkodista pois muuttaneiden nuorten yksinäisyyden kokemuksiin (Lahtinen & Haikkola & Kauppinen 2021). Erityisesti yksin ja puolison tai puolison ja lasten kanssa asuvien nuorten aikuisten elämäntyytyväisyys heikkeni koronan ensimmäisenä vuonna (Lahtinen ym. 2022, 31).

Korona-aika vaikutti nuorten hyvinvointiin, ja yksinäisyyden kokemukset lisääntyivät koronarajoitusten aikana (Helakorpi & Kivimäki 2021). Harrastukset ja koulut ovat nuorille paikkoja, joissa tavata kavereita. Nuorelle tärkeät sosiaaliset suhteet rakentavat hänen hyvinvointiaan (Allardt 1976; Hirvilammi 2015), ja yksinäisyyden kokemukset olivatkin osaltaan yhteydessä harrastusten keskeytymiseen ja etäopiskeluun (Lahtinen & Haikkola & Kauppinen 2021).

22 Ks. alaviite 21.

Kuva 3. Daniel: *Utta*

Daniel: *Utta*

Kuva kertoo korona-ajasta. Oikealla alakulmassa näkyy multaa ja rullaamattomia ruohomattoja. Välillä korona on puskenut päälle, stressannut ja eristänyt. Kuitenkin aina on menty eteenpäin ja ”rullattu uudet matot mullan päälle”. Ruoho kasteltu ja annettu taas uusien hyvien juttujen kasvaa vaikeinakin hetkinä.

Nuorten ratkaisuja korona-ajan kaventamaan vapaa-aikaan

Joonas Kytö: *Mahdollisuuksia*

Näin elämästä opitaan
Kun uudelleen pohditaan
Mitä taas tehdä pitäisi
Jotten taas hajoaisi
Lahoaisi, palasiksi pieniksi
Ei tässä auta uusi niksi

Kuten tämän runon kirjoittanut Joonas Kytö kuvaa, nuoret etsivät koronarajoitustenkin aikana aktiivisesti ja luovasti erilaisia ratkaisuja yksinäisyyteen, ahdistukseen ja itselleen tärkeiden sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. Virusvapaita ratkaisuja sosiaalisuuteen tarjosivat erilaiset verkkosovellukset ja digitaaliset ympäristöt, mikä olikin luontevaa, koska jo ennen korona-aikaa iso osa nuorista toimi näissä ympäristöissä, ja esimerkiksi 93 prosenttia 10–29-vuotiaista käytti internetiä päivittäin (Merikivi & Myllyniemi & Salasuo 2017, 23). Medioiden käytössä tärkeää nuorille on yhteydenpito ystäviin, tiedonsaanti, uusien asioiden oppiminen ja hyödyllisten taitojen kehittäminen (mt., 38). Korona-aikana nuoret viestivät läheisten kavereiden ja ystävien kanssa muun muassa WhatsApp- ja Discord-sovellusten yksityisissä ryhmissä. Eräs tutkimukseen osallistunut nuori kirjoitti meille Discordin erilaisista käyttömahdollisuuksista seuraavasti:

Yleisin virtuaalinen ”ympäristö” on Discord, jota käytetään yleisesti kolmella eri tavalla/ kolmeen eri tarkoitukseen. Ensimmäinen tarkoitus on kavereille puhuminen. Samalla tavalla kuin jotkut tekevät WhatsApp-ryhmiä, jotkut tekevät Discord-servereitä, joissa puhutaan vaan kavereiden kesken. Toinen tarkoitus on jonkin yhteisön ns. jatkeena. Esimerkiksi joillain YouTube-kanavilla saattaa olla omat Discord-serverinsä, joissa kanavan fanit voivat puhua toisilleen. Kolmas tarkoitus on samankaltainen, mutta tietyn yhteisön sijasta nämä serverit keskittyvät tiettyyn aiheeseen, esim. politiikkaan, pelaamiseen, elokuviin tai kielten opiskeluun. Toinen ja kolmas usein yhdistyvät tapauksissa, joissa tietty yhteisö on keskittynyt tiettyyn aiheeseen tai kaikki, jotka ovat kiinnostuneet tietyistä aiheista, ovat myös samassa yhteisössä.

Ensimmäisessä tarkoituksessa ollaan tietenkin vain ystävien kanssa, joten siellä ei tapaa uusia ihmisiä, mutta muunlaisiin servereihin yleensä liitytään niin, ettei sieltä tunne ketään etukäteen, jolloin siellä tekee usein kavereita, joista osa on aikuisia. Aika paljon aikaa käytän Discordissa, mutta se on siis taustalla aina, ja välillä katson sitä, jos on tullut jotain viestejä. Noin kymmenen kanssa puhun siellä kaverien serverillä joka

päivä, ja kaverit eivät vaihdu, koska he ovat aina samat koulukaverit. Enpä oikeastaan liity minkään tiettyjen kanavien Discord-servereille ollenkaan. Välillä olen tämmöisille kolmannen tarkoituksen servereille liittynyt, jos esim. haluan löytää ihmisiä, joiden kanssa pelata tai puhua pelaamisesta, mutta en kauhean usein. Usein pelataan samalla kuin puhutaan, esim. Counter-Strikea ja muita samanlaisia. (Nuoren kirjoittama aineisto 1)

Tutkimukseen osallistunut nuori kuvaa kirjoituksessaan hyvin sitä, kuinka kavereiden kanssa pelataan ja keskustellaan Discordissa samanaikaisesti. Tutkimusaineistossamme on myös tarinoita siitä, kuinka katsotaan samanaikaisesti samaa ohjelmaa omilta tietokoneilta ja keskustellaan ohjelmasta yhtä aikaa Discordissa ja kuunnellaan samaa musiikkia.

Aku: Jos me ei olla treeniksel ni aik usein... Spotifys on se mahdollisuus tehdä semmosii ryhmiä, kuunteluryhmiä, niin aik usein me kuunnellaan just niis ryhmiä ja jengi saa laittaa jonoon musiikkii. Joku voi olla vaik ihan vaik toisel puolel Suomee, se silti kuuntelee musiikkii meidän kaa samaan aikaan. Se on vähän ku tää JBL-kokemus mut vaan internetis. (Haastattelurypäs 1)

Digitaalisuus on nuorille paljon muutakin: TikTok-, Instagram- ja SnapChat-sovellukset ovat paljon laajempien verkostojen ja seuraajien alustoja. Näillä alustoilla julkaistu informaatio voi saada nuoret joukkoina liikkeelle samaan paikkaan – kun jotain tapahtuu. Toisaalta yksityiseksi tarkoitettu viesti voi muuttua julkiseksi, jos esimerkiksi otetaan ruutukaappaus puhelimen ruudulta ja se jaetaan eteenpäin. Digitaalisesta ahdistelusta ja häirinnästä kirjoitetaan tässä julkaisussa toisessa luvussa (ks. luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”).

Korona-ajassa kavereiden kanssa hengailu, pelaaminen tai ohjelmien yhteiskatsominen verkossa oli toisille nuorille helpommin mahdollista kuin toisille – riippuen asunnon koosta, perheenjäsenistä ja omista tai jaettavista tietokoneista tai puhelimista. Kaikilla nuorilla ei ole taitoja ja mahdollisuuksia olla ja toimia sosiaalisessa mediassa ja muissa verkkoympäristöissä (Kauppinen & Laine 2022, 65), ja se saattaa johtaa digitaaliseen eriarvoistumiseen (Kaarakainen & Kaarakainen 2018, 37–38).

Digitaaliset alustat ja verkkoympäristöt tarjosivat siis korona-aikana ratkaisuja etäopetukseen ja oppimiseen (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020), harrastamiseen (Kauppinen & Laine 2022), kuluttamiseen (Wilska 2021), nuorten väliseen yhteydenpitoon ja yhdessä tekemiseenkin. Nuoret esimerkiksi osallistuivat harrastusryhmiin verkkoalustoilla, sopivat tapaamisia Discordissa ja viettivät aikaa yhdessä peliympäristöissä. Nuoret kaipasivat kuitenkin myös korona-aikana omaa aikaa ilman vanhempia, sisarusia ja kavereita. Näissä tilanteissa tai silloin, kun muuta seuraa ei ollut tarjolla, nuoret saattoivat esimerkiksi lähteä yksin kävelemään kodin lähiympäristöön.

Jouni: Mä käyn välil kävelyillä, mut mä en oo käyny nyt lähiaikoina, ku mä oon aina ollu ulkona kavereiden kaa, mut jos ei oo mitään tekemistä ja mun tekee mieli mennä jonnekin, niin mä käyn kävelyllä. Mä meen tonne, mikä se on se, linnunkatselutorni, ni mä kävelen sinne välillä. Nyt se on tietenkin jääny vähemmälle, ku mä oon joka päivä ollu kavereiden kaa hengaa jossain tekemäs jotain, mut kummiskin.

Aku: Mä yleensä yksin meen vain paikasta A paikkaan B...

Petteri: Niin tää sama.

Aku: ...mut joskus mä hyvin harvoin käyn, et jos mä oon ollu koko päivän sisällä ja kaikki mun kaverit on nyt jossain menoissa, just jossain rippijuhlissa ja semmosta, niin jos mä jään ihan yksin, niin mä kyl joskus käppäilee, koska mul tulee tosi kauhee olo, jos ulkon on tosi hyvä keli ja mä en oo ollu ulkon viel sinä päivänä. Mun on pakko mennä istuu aurinkoon ainakin tunniks. Silloin mä joskus meen vaik lukee pihalle tai jotain.

Tutkija: Oletko sä silloin mieluummin kodin lähellä vai kävelet sä jonnekin pidemmälle?

Aku: Yleensä mä tykkään olla kodin lähel. Mä tykkään olla puistoissa. Mä tykkään... Ja iltaisin mä tykkään käydä heti, ku aurinko on laskenu ja on vähän pimeempää, kävelyillä koska must on vaan kivaa, ku ei oo ihmisii kauheesti ympäril. (Haastattelyrypäs 1)

Kotona oleminen oli myös sisällä olemista, ja nuorilla oli tarve päästä ulkoilemaan, kavereiden kanssa ja ilman kavereita. Osa nuorista koki, että ulkona ja luonnossa liikkumisella oli myönteinen vaikutus hyvinvointiin, ja he saattoivat liikkua ulkona aiempaa enemmän, kun taas osa nuorista ei ulkoillut juuri ollenkaan (Kauppinen & Laine 2022, 67).

Vaikka elettiin korona-aikaa, nuoret halusivat viettää aikaa kavereiden kanssa myös kasvotusten kotiympäristössä muiden paikkojen ollessa suljettuina. Osa kodeista ei korona-aikaan toivottanut nuoren kavereita tervetulleeksi sisätiloihin, mutta joissain kodeissa oltiin sallivampia, kuten seuraavasta ryhmähaastattelusta selviää:

Tutkija: Miten te yleensä vietätte vapaa-aikaa arkisin ja viikonloppusin?

Mari: Joko me mennään ulkoileen tai me vietetään toistemme kotona aikaa, kuunnellaan musiikkia paljon. Ja just lähetään kaupungille ja käydään syömässä paikoissa.

Jaana: Niin.

Mari: Keksiksää viel jotain muuta?

Jaana: En.

Mari: Ja hiihtämäs talvisin käydään paljon ja ulkoillaan aika monipuolisesti. Tykätään käydä uimassa kesällä. Mut nytte tällä hetkellä ulkoillaan ja sillain. Ja jos ei me olla ulkona, niin me ollaan täällä [kauppakeskuksessa] tai me ollaan kotona, just mitä kuunnellaan musiikkia ja sillain. (Haastattelu 6)

Nuoret kertovat tässä tutkimushaastatteluoitteessa, kuinka he kavereiden luona ollessaan kuuntelivat musiikkia ja saattoivat lähteä myös yhdessä ulkoilemaan. Koronarajoitusten sallimissa puitteissa nuoret kävivät myös kaupungilla viettämässä aikaa ja syömässä ulkona. Toinen nuorista jatkaa:

Kaupunkiin on kiva tulla virkistyn, mut kuitenkin, kun asuu sillain, et on lähellä metsää, siel on rauhallinen olla. Ja kun ollaan kavereilla kylässä, niin siel on taas kiva, et aina voi mennä toiselle kylään, olla siellä, ettei tarvi olla kotona koko ajan. On hauskaa mennä aina kyläilemään. (Haastattelu 6)

Nuoret kokivat sekä ulkona olemisen, lähiluonnon että kavereiden luona kyläilyn tärkeiksi mahdollisuuksiksi vaihtaa paikkaa ja toisenlaiseen olemiseen korona-aikana. Ulkoilusta kodin lähellä ja erityisesti lähiluonnossa tuli monelle – sekä nuorelle että aikuiselle – osa arkista ajanviettoa (ks. esim. Fagerholm & Eilola & Arki 2021). Kavereiden luona myös yökyläiltiin. Nuoret toivat esiin lapsiasiavaltuutetun (19.3.2020) tapaan sitä, kuinka erilaisia eri nuorten perhetilanteet korona-ajassa olivat: ”Joillakin voi olla tosi vaikeeta muuten, vaikka perheessä kotona, mutta ei meillä oo semmosta” (Haastattelu 6).

Kyseisessä haastattelussa nuoret muistelivat vielä enemmänkin elämäänsä ensimmäisenä koronakeväänä ja toisaalta sen jälkeen, pandemian jatkuessa:

Mari: Eikä nyt olla, elokuvis mä en oo käyny koko korona-aikana enkä missään konserteissa oikeestaan. Mutta kun kesä tuli, 2020 kesästä lähtien, niin aika rennosti on taas voinu käydä kaupungilla ja tällain. Oli nyt viime keväänä, kun oli se etäopetusjakso, niin sillon nyt ei paljoo kotoo mihinkään muualle kun ulos menny. Mutta taas kun se meni ohi, kyllähän me sillon meidänki mökillä oltiin...

Jaana: Nii oltiin.

Mari: ...yötä sillon. Et mut ei nyt hirveetä muutosta. Ja meillä on viel se, et kun me ei olla missään hirveen isossa kaveriporukassa oltu.

Jaana: Mm.

Mari: Et ei oo tullu muutosta, että pitää olla max. kymmenen hengen kokoontuminen tai mitä näitä on ulkona ollu. Ja sisälle ei sais mennä. Niin ei oo ollu semmosii isoja eroja niin kun joillakuilla muilla. (Haastattelu 6)

Osa nuorista muistelee haastatteluissa, etteivät koronarajoitukset suuremmin vaikuttaneet heidän sosiaaliseen elämäänsä: myös ennen koronaa he tapailivat toisiaan alle kymmenen hengen porukoissa. Nuoret jatkavat pohdintaa siitä, miksi he edelleen ovat menemättä elokuviin, teattereihin tai konsertteihin: ”Niin ei niihin uskalla oikein mennä. Etenkin nyt, kun vaik ois kaks rokotusta. Jos siel nyt jollakin on se omikron, niin ei sinne oo kiva mennä.” (Haastattelu 6)

Korona-ajan pitkittyessä nuoret alkoivat myös kokoontua isommissa porukoissa ja järjestää juhlia kodeissa. Monet aikuiset olivat siirtyneet korona-aikana entistä enemmän työskentelemään vapaa-ajan asunnoille, ja näin monipaikkainen asuminen oli selvästi yleistynyt (esim. Willberg ym. 2021), mikä saattoi tarjota kotiin jääneille nuorille tavallista helpommin mahdollisuuksia juhlien järjestämiseen vanhempien valvonnasta väliaikaisesti vapautuneissa kodeissa (ts. ”käty” eli ”kämpä tyhjänä”).

Iris Marion Youngin (2005) ja Allison Weirin (2008) käsittein voidaan todeta, että toisaalta yksityiselämää, yksityistä ja intimiteettiä oli enemmän kuin ennen koronaa, toisaalta digitaalisten etätyö ja -opiskeluvälinein kodin ulkopuolinen tunkeutui kodin seinien sisäpuolelle sähköisesti. Monet nuoret keksivät erilaisia ratkaisuja yhdessä olemiseen ja tärkeiden kaverisuhteiden säilyttämiseen poikkeusoloissa. Näyttäisi siltä, että pojille sähköisillä alustoilla porukalla kokoontuminen muun muassa tietokoneella pelaamisen yhteydessä oli sulkutilojen aikaan luonnollisempi tapa olla yhteydessä kuin tytöille. Tyttöjen yksinäisyys myös lisääntyi poikkeusoloissa paljon enemmän kuin poikien.

Korona-aika toi joillekin nuorille myös helpotusta

Vaikka monet kaupungeissa elävät nuoret kokivat korona-ajan raskaaksi, on ehdottomasti tuotava esiin myös se, että on olemassa paljon nuoria, joille korona-aika ja etänä toteutunut koulunkäynti olivat helpotus. Meillä tutkijoilla heräsi kuitenkin myös huoli näistä kotiin jääneistä nuorista: onko korona-aika entisestään nostanut kynnystä lähteä liikkeelle ja miten näitä nuoria voidaan tavoittaa ja tukea. On toki hyvä asia, että kotona on mukavaa ja nuori viihtyy kodissaan tai kodeissaan. On kuitenkin tärkeää kuunnella nuoria tarkasti: johtuuko kotiin jääminen sosiaalisten tilanteiden pelosta tai ahdistuksesta. Kuten edellä todettiin, nuorten kokemukset etäopetuksesta vaihtelivat paljon negatiivisesta positiiviseen ja neutraaliin (Lahtinen & Haikkola & Kauppinen 2021). Monelle nuorelle koulu tai opiskeluympäristö ei ole helppo paikka viettää arkea. Tällaisesta huojennuksesta kertoo seuraavalla sivulla nimimerkki Betty:

Betty: *My life in covid*

When the Covid started, I thought it was an opportunity to take some time from going to school everyday. As someone who gets anxious at school and has problems communicating often, it was a breath of fresh air as I could do my work at home and I don't feel as anxious as I am at school. I had more time to spend on my work than I could at school since I didn't have to worry about catching up with everyone immediately and I could work at my own pace. When the lockdown period was extended I was a little worried about my studies since physical teaching was more helpful but that was thrown out the window when I realised I could spend more time studying since I have nowhere to go.

Staying home all day is not really the ideal life so I tried exercising and picking up some hobbies. I watched Tutorials online on knitting and creating jewellery. The exercising part didn't quite work out but now I can say I'm quite good at knitting and jewellery making, I even created my own jewellery business. This was a big source of joy for me during the covid period. The adults around me used to complain about me being an introvert and not going out too often but during this period I could stay indoors without getting reprimanded. Even though the covid had a lot of negative impacts, it did give me a source of happiness and anxiety free time.

Nimimerkki Betty kertoo, kuinka hän koronasulun aikana opetteli verkon oppimateriaalien ja opetusvideoiden avulla kutomaan ja tekemään koruja. Betty kertoo löytäneensä korona-aikana ilon asioita elämäänsä ja saaneensa lomaa sosiaalisesta ahdistuksesta. Aineistomme tarjoaa esimerkkejä myös muista nuorista, jotka korostivat viihtyväänsä omissa seurassaan ja välttelevänsä ihmisjoukkoja mielellään ”ihan ilman koronaakin” (Haastattelu 5). Edelliseen, nuorten hengailua käsitelleeseen lukuun liittyen on syytä nostaa esiin, kuinka toisten nuorten hengailukulttuuri voi olla toisille nuorille vierasta, luotaantyöntävää ja karteltavaa, jopa pelottavaa.

Tutkija: Onks jotain paikkoja mitä välttelisit?

Milja: Kaikki paikat, missä mä nään nuorisoporukoita. Jos on vaikka mun ikäisiä tai vähän vanhempia tai yleisesti vaan nuoria on jossain, niin semmoset porukat, mä meen jotain muuta kautta jos pystyy. [...] Et siinä lähistöllä olevia paikkoja, missä ehkä hengailee enemmän, on yks koulu siinä mun äitin luona. Ja iskältä... mä en ehkä tiedä niin hyvin. Musta koulut on hengailupaikkoja yleisesti. Just varsinkin ne sen koulun oppilaat voi mennä vapaa-ajalla sinne hengaileen kans.

Tutkija: Koulun pihalle vai?

Milja: Niin. Ja kaikki puistot, ei luontopuistot mut semmoset ja kaupan, mikä se nyt, viereiset, sivustat.

Tutkija: Osaatko siit sanoo, et mikä niis on sellasta, et saa välttelemään? [...]

Milja: Koska mähän en missään tommosissa porukoissa hengaile jossain. Must tuntuu, et ne on vähän arvaamattomia. Et ne voi vaik huudella sulle läpällä tai jotain tällasta. Ja varmasti tulee jotain tuomitsemista, vaik ne ei edes sano sitä. Tai niit ei kiinnosta ollenkaan mut kuitenkin. Niist ei aina voi tietää. (Haastattelu 5)

Haastattelussa nuori kertoo, kuinka hänen paikkatajunsä – tässä erityisesti hänen ymmärryksensä erilaisista nuorten sosiaalisista taskuista²³ – saa hänet valitsemaan asuinalueellaan reittejä, joissa muut nuoret eivät aktiivisesti hengaile. Nuorten sosiaaliset polut ja reitit kaupungissa samoin kuin reittien funktiot tai intressit eroavat toisistaan, kuten aikuistenkin.

Nuoret eivät valitse asuinalueellaan kulkemisreittejä ainoastaan paikkatajuisina siitä, missä muut nuoret kulkevat, vaan saattavat kiertää myös päihkeitä käyttävien aikuisten suosimat paikat kaukaa:

[Asuinalueella, jossa nuori asuu] ei ole montaa paikkaa, jota voisi sanoa turvattomaksi, mutta semmoisia paikkoja, joissa alkoholistit käyvät juomassa, kannattaa välttää varsinkin kesällä. Esimerkiksi niin sanottu Huumekallio on ihan hyvä kulkureitti kylmällä säällä, mutta kesällä siellä on aina istumassa noin kuusi vanhaa henkilöä juomassa olutta. Alkoholistit eivät ole niinkään vaarallisia, mutta hyvin ärsyttäviä he voivat olla, jos alkavat huutamaan perään. Mitään vaarallista ei minun tietääkseni ole [asuinalueella] käynyt ainakaan näihin turvattomiin paikkoihin liittyen. Mielestäni [asuinalue, jossa nuori asuu] on hyvin turvallinen, ja itselle ei ainakaan ole käynyt mitään enkä ole nähnyt kenelle tapahtuvan mitään sinä yhdeksänä vuotena, kun täällä olen asunut. (Nuoren kirjoittama aineisto 1)

Nuoren kirjoittamassa tekstissä tulee hyvin ilmi myös se, kuinka reitit omalla asuinalueella, kaupunginosassa, vaihtelevat vuodenaajan mukaan. Kulkureittien muutokset saattavat johtua myös alueen aikuisista. Monet nuoret ovat oppineet lukemaan kaupunkitilassa vallitsevia jännitteitä ja potentiaalisia vaaran paikkoja niin, että he ovat omilla reittivalinnoillaan, paikkatajunsä ansiosta, voineet välttää mahdolliset epämiellyttävät tai vaaralliset tilanteet.

Nuorille, jotka viihtyvät kotona paremmin kuin koulussa tai kaupungilla viettäessä vapaa-aikaa, korona-aika ei välttämättä tarkoittanut yksinäisyyden lisääntymistä; toisille se saattoi olla huojennus, lupa hellittää. Yksin oleminen voi olla nuorelle myönteinen olotila eikä aina tarkoita yksinäisyyttä (Korkiamäki & Ellonen 2010, 31). On hyvä muistaa sekin, että Turun yliopiston kyselyssä keväällä 2020 liki 20 prosenttia 4.–9.-luokkalaisista katsoi, että oli ollut helpottavaa olla näkemättä luokkakavereita etäopetuksen aikaan. Toistuvan kiusaamisen koettiin vähentyneen kaikilla luokka-asteilla.

23 Nuorten omista vakiintuneista sosiaalisista paikoista, ryhmistä ja pienoiskulttuureista.

(Repo ym. 2020.) Kotona viihtymistä itsessään ei toki tule tulkita merkiksi kielteisistä kokemuksista koulussa tai vertaissuhteissa vaan siitä, että ”oma huone on kaikista mukavin” (Haastattelu 5), kuten eräs nuorista kiteyttää. Koti voi tarjota tilan luovalle toiminnalle, ajanvietolle perheen kanssa, digitaaliselle hengailulle ja etäyhteyksien avulla televisiosarjojen katselulle yhdessä ystävien kanssa. On aivan eri kokemus jäädä kotiin siksi, että siellä oleminen koetaan oman vapaa-ajan kannalta mielekkääksi, kuin siksi, että maailma kodin ulkopuolella nähdään luotaantyöntävänä ja raskaana.

Pysy kotona – pelastat maailman?

Kun poikkeusolot julistettiin, sosiaalinen media täyttyi – kuten nykyisin usein käy – ajankohtaista tilannetta kommentoivista ”meemeistä”, kuvista ja niihin yhdistetyistä kirjoituksista. ”My mom told that I would never accomplish anything by staying at home and sleeping all day – but look at me now! I’m saving the world”, julisti yksi. Toinen asetti rinnakkain kaksi kuvaa, joista toisessa sotilaat nousivat juoksuhaudoista, toisessa nuori makasi puhelimensa kanssa sängyssä. ”Saving the World 1944 – Saving the World in 2020”. Nämä kuvat onnistuvat kiteyttämään jotakin siitä, miten keskeisellä sijalla kotiin jääminen korona-aikana on ollut. Kodin merkitys korostui: kotien oli toimittava yhtäaikaaisesti vapaa-ajan, koulun ja työnteon tiloina, joissa monet perheistä viettivät arkipäivisin aikaa huomattavasti enemmän kuin aiemmin. On selvää, että tämä asetti ihmiset eriarvoiseen asemaan (esim. Hiilamo 2020, 112–114; Väestöliitto 2020). Toiset kodit vastasivat uusiin tarpeisiin helpommin ja sujuvammin kuin toiset, toisilta puuttui riittävä toimeentulo tai jopa vakituisen asunnon tarjoama suojautumisen mahdollisuus. On vaikea meemien ehdotusten mukaisesti pelastaa maailma pysyttelemällä kotona, jos sellaista ei ole tai se ei ole itselle turvallinen ympäristö. Keskeisin johtopäätös tässä luvussa onkin, että muun muassa perherakenne, huoltajien ja mahdollisten sisarusten tilanteet, asunto, asunnon lähiympäristö tai vaikkapa oma tai jaettu huone näyttelivät suurta roolia siinä, millaiseksi korona-aika kotona erilaisille nuorille muodostui.

Voidaan myös sanoa, että kotona tiukasti pysyminen ja sosiaalisista kontakteista eristäytyminen olivat hyvin monelle haasteellista ja kuormittavaa virustaudin itsensä aiheuttaman huolen lisäksi. Korona-aika vaikutti nuorten hyvinvointiin, ja yksinäisyyden kokemukset lisääntyivät koronarajoitusten aikana (Helakorpi & Kivimäki 2021). Myös ahdistuneisuus- ja masennusoireet lisääntyivät huolestuttavasti (Aalto-Setälä ym. 2021). Olemme edellä tuoneet esiin näitä kokemuksia sekä nuorten löytämiä luovia ratkaisuja ja vapaa-ajanviettotapoja. Löydetty ratkaisut eivät silti vapauta aikuisia vastuusta – yhteiskunnan reflektoitavaksi jää muun muassa erään nuoren koruton toteamus siitä, että ”korona-aikana piti selviytyä suurimmaksi osaksi yksin vaikeuksista”. Nuorilla, jotka kokivat korona-ajan raskaaksi ja kärsivät eristäytymisestä, on oikeus tulla huomioituksi.

Yhtä lailla olennaista on silti muistaa sekin, että yhteiskunnassamme elää nuoria, joille kotiin jääminen korona-aikana oli helpottava kokemus. Osalle nuorista kotiin jääminen oli jo ennen korona-aikaa mieluisampi vaihtoehto kuin muiden kanssa harrastaminen, hengailu ja kavereiden tapaaminen. Ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että eristäytyminen on saattanut entisestään nostaa kynnystä hakeutua muiden pariin. Joka tapauksessa koronasulut opettivat myös yksinoloa, hiljaisuuden sietoa ja perheen kanssa olemista – niille, joilla on perhe (vrt. Siltala 2022, 697).

Jo ennen korona-aikaa tutkimuksissa nousi esiin huoli kotiin jäävistä nuorista, joiden sosiaalinen kanssakäyminen on lähes olematonta (esim. Haasio 2015; Haasio & Naka 2019; Haasio & Zechner 2014; Kaneko 2006) – pahimmillaan voidaan puhua *komeroituneista* nuorista (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017). Huoli on varmasti aiheellinen, koska sosiaaliset suhteet, tuki ja sosiaalinen liittyminen eli tunne siitä, että kuuluu ryhmään, yhteisöön tai yhteiskuntaan, on keskeistä ihmisen hyvinvoinnille (Weiss 1974, 23–25). Lähes täydellistä vetäytymistä sosiaalisista suhteista voidaan myös pitää yhtenä syrjäytymisen muotona (Wong & Ying 2006, 63–65). Komeroitumista tutkineiden Laura Takkusen ja Lotta Uusitalo-Malmivaaran (2017, 21) mukaan sosiaalisesti lähes täysin vetäytyvät ovat usein nuoria miehiä. Useimmat heistä eivät ole tyytyväisiä tilanteeseen, vaan toivovat siihen muutosta. Nuoret, joilla on riski vetäytyä sosiaalisesti, jopa komeroitua, on vielä peruskoulun aikana mahdollista tavoittaa, mutta oppivelvollisuuden päätyttyä nuorten tavoittaminen vaikeutuu entisestään. (Mt., 11.) Tällaiset nuoret kokevat usein läheisimmäksi ympäristökseen verkkoympäristön, joka onkin yksi tapa avata ovia heidän maailmaansa ja pyrkiä osallistamaan heitä, mutta on hyvä pitää mielessä, että vaikkei verkkoympäristössä toimiminen ole syy komeroitumiselle, sen ”ehkäisemistyössä valtaiset netissä vietetyt tuntimäärät on otettava todellisena eristäytymisen riskinä, johon tulee puuttua” (mt., 21).

Korona-ajan etäkoulu ja muukin sosiaalisten suhteiden välttäminen on yhtäältä saattanut lisätä nuorten liiallisen sosiaalisen vetäytymisen riskiä, kun nuoret eivät ole saaneet tukea eikä heitä ole tavoitettu kouluissa, harrastuksissa ja palveluiden kautta. Toisaalta lisääntyneet verkkovälitteiset palvelut kuten Sekasin-chat ja verkkovälitteisesti toteutettu etsivä nuorisotyö ovat saattaneet tavoittaa aiempaa paremmin myös näitä nuoria. Jatkossakaan virka-aikana toteutetut kasvokkaiset palvelut eivät yksin riitä. Jotta tukea tarvitsevia, jopa täysin vetäytyviä nuoria voidaan auttaa parhaalla mahdollisella tavalla, tarvitaan yhteiskunnallisia toimenpiteitä ja nuorisotyötä sekä muita nuorten palveluita, jotka huomioivat nuorten toimijuuden, pyrkimykset ja mieltymykset (vrt. Wong & Ying 2006, 86). Esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmiin liittyen nuoret tarvitsevat joustavia ja järjestelmällisiä palveluita erilaisissa ympäristöissä (Huhta 2022b, 164), mikä pätee varmasti muuhunkin nuorten kaipaamaan tukeen. Korona-ajan myötä kävi erityisesti ilmi, että digitaalisia palveluita ja digitaalisten ympäristöjen hyödyntämistä tulee edelleen kehittää (Helfer & Aapola-Kari & Ibsen 2023). Kasvokkain ja digitaalisesti toteutettuja palveluita tulisi kehittää yhdessä siten, että nuorten olisi

helpompi päästä palveluihin ja tukiprosesseissa olisi joustavuutta. Erityisesti digitaaliset ympäristöt mahdollistavat uudella tavalla järjestöjen ja kuntien välistä johdonmukaista yhteistyötä, kuten Sekasin-chatissa on voitu nähdä. (Pitkänen ym. 2022, 185–186.) Olipa nuorille tarkoitettu toiminta tai palvelu kasvokkaista tai digitaalista, yksilöllisen tuen rinnalla on tuettava nuorten keskinäisiä sosiaalisia suhteita ja liittymistä ryhmiin.

Toisille nuorille kotiin jäämisen syyt voivat olla kodin ulkopuolisen maailman tuottamissa kielteisissä kokemuksissa, toisille kodin houkuttelevuudessa, kuten halussa nauttia omasta rauhasta ja seurasta sekä palautua intensiivisen sosiaalisesta kouluarjesta. Kokemukset ovat hyvin erilaiset, mutta kummastakin niistä voidaan mahdollisesti oppia. Oli kyse nuoren omaehtoisesta halusta viettää aikaa kotona tai vaihtoehtoisesti halusta välttää koulua ja muiden nuorten seuraa kielteisten kokemusten takia, huojennusta koronarajoitusten aikana kokeneiden kuvaukset herättävät kysymään, millä tavoin nämä nuoret tulevat huomioiduksi rajoitusten päätyttyä. Millainen oleminen ja eläminen on mahdollista nuorten arjessa, koulussa ja vapaa-ajalla, ja voisiko jokin tehdä huojennusta kokeneiden nuorten arjen tulevaisuudessa helpommaksi? Millainen tila itsensä esimerkiksi introvertiksi määritteleville nuorille kouluarjessa tarjoutuu? Ja voisiko rajoitusten jälkeen avautunut yhteiskunta ja siinä elettyvä arki rakentua aikaisempaa moniulotteisemmalle ymmärrykselle nuorten tarpeista ja korona-ajan kokemuksista?

Katsottaessa kotia Youngin (2005) ja Weirin (2008) määrittelemien kodin erilaisten arvoulottuvuuksien näkökulmista Suomen hallituksen ja terveystieteiden koronasuosituksissa korostui ihmisten turvallisuus: ajatus oli, että kotona on turvallisinta olla. Kuten Weirin (2008) teoria ja aineistomme osoittaa, myös kotona olemiseen liittyy monenlaisia riskejä ja liiallinen kotona oleminen saattaa vaikeuttaa ihmissuhteiden säilyttämistä – mistä nuorten selvästi lisääntyneet raportoinnit koetusta yksinäisyydestä kertovat. Koti voi parhaimmillaan tarjota nuorelle rakkautta ja tilaa oman identiteetin tutkimiseen, kasvuun ja kehitykseen, mutta valitettavasti tämä ei kuitenkaan ole se todellisuus, jossa kaikki nuoret Suomessa korona-aikana ovat eläneet. Korona-aikana koti ei enää ollut pelkästään yksityiselämän, yksityisyyden ja intimitteetin tila, sillä digitaalisten laitteiden kautta sosiaalinen elämä tunkeutui kodin seinien sisälle kameroiden ja mikrofonioiden ollessa auki. Korona-aika myös vähensi nuorten relationaalista autonomiaa kodin sisällä: sinne ei enää voinut kutsua ystäviä tai sukulaisia kylään samalla tavoin kuin ennen – toisissa kodeissa kiellettiin myös sosiaaliset suhteet kodin ulkopuolella. Kun isovanhempia ja iäkkäitä sukulaisia ei ollut mahdollista tavata koronarajoitusten aikana, se osaltaan heikensi nuorten yhteyttä menneeseen ja sukulaisuussiteiden säilyttämistä ylisukupolisesti. Vastaavasti vertaisten vähäisempi kohtaaminen heikensi nuorten mahdollisuuksia reflektoida samanikäisten kanssa nykyhetkeä ja tulevaa sekä rakentaa nuoren identiteettiä korona-ajassa.

K: Kirjain K

Elettiin maaliskuuta vuonna 2021. Korona oli pakottanut opiskelijat pysymään kotona läpi pitkän ja kylmän talven mutta vihdoinkin he saapuisivat kouluun suorittamaan vielä vuoden viimeiset opinnot tai ainakin melkein viimeiset. Pian ystävät näkisivät toisensa, kaverit ryntäisivät syleilemään toisiaan, toverit voisivat nauraa yhdessä. Kuitenkaan näin ei käynyt sillä maailma on täynnä kirjaimia. Kirjaimet ovat olemassa. Ne merkitsevät jotain ja ne voidaan jakaa kahtia. Nyt ne päättäisivät ketkä oppilaat saavat tulla milläkin viikolla kouluun ennen kuin kaikki päästettäisiin takaisin.

Oma kirjaimeni on jaossa aina ensin. K on niin aikainen kirjain, että vituttaa. Kaverien kirjaimet tulevat aina myöhemmin. Mutta jako ei välitä kirjaimista. Ei sitten ptkääkään. Näin on aina ollut ala-asteelta yläasteelle ja sieltä vielä lukioon. Olettavasti vielä yliopistossakin K on kirjain ja tulee aina viemään minut pois ystäväni luota.

Palaamme kouluun. Oppilaat, jotka palaavat kouluun tällä viikolla ja ovat kotona seuraavan, ovat saapuneet. Ensimmäinen ryhmä niin sanotusti. Ihmiset parveilevat kavereiden ja tovereiden luona. Parvia on siellä ja niitä on täällä. Mutta mitä minä teen? Tulen kouluun, opiskelen, menen kotiin. Ei mahdollisuutta puhua kenellekään. Kotona pystyi ainakin kutsumaan kaverit meettiin ja pitämään opiskeluhetkiä, juttutuokioita. Nyt pitää vain kysyä miten päivä meni. Vielä pahempaa oli viikkoina, kun myöhemmät kirjaimet pääsivät kouluun. Istun yksin omassa huoneessani. En voi kutsua kavereita meettiin, heillä on koulua! Kiire seuraavalle oppitunnille! Minä voin vain istua ja odottaa.

Ei se maailmanloppu ole, ei kai, mutta miksi minulla oli sitten niin paha olo? Miksi en tahtonut olla koulussa? Miksi tahdoin repiä naamani irti ja leikkiä saksilla? Oli siihen varmaan muitakin syitä. Oli toki. Tahdoin vain pois. Tahdoin kotiin. Päästäkää minut kotiin.

Voitte varmasti kuvitella minut, kun ystäväni saapuu ruokalaan eräänä perjantaina. En muista minkä viikon. Ei sillä väliä. Olin onnellinen! Sain nähdä jonkun, sain halata jotakuta, jota en ollut tavannut netin ulkopuolella kuukausiin. Ystävälläni oli jokin asia hoidettavana koululla... Ihan sama! Tule takaisin ensi viikollakin jooko? Ole niin kiltti.

Onneksi ei tarvinnut palata kotiin uudestaan vaan sai olla koulussa seuraavan lukuvuoden. Mietin kuitenkin miksi. Miksi minun piti kärsiä, koska joku muu päätti, että minä olen kirjain K? Tuleeko näin tapahtumaan uudestaan? Varmasti. Joku voisi sanoa, että minun pitää hankkia enemmän ystäviä. Entä jos he kaikki tulevat L:n jälkeen? Entä sitten? Olenko taas yksin ja joudun hankkimaan kavereita? Pitääkö olla kaveri vastaamaan jokaista kirjainta, koska koskaan ei voi tietää miten kirjaimet jaetaan? Pitääkö hankkia kavereita ryhmästä A-L? Tottakai! Kerron vain ystäväilleni, että heidän kirjaimensa eivät ole tarpeeksi hyviä ja että hankin tästä lähtien seurani paremmista (kirjain)piireistä. Täydellinen ratkaisu!

Oikeasti haluaisin vain olla kavereideni kanssa. Ehkä se on liikaa pyydetty mutta niin minä toivon. Joten ensi kerralla, voisinko olla jotain muuta kuin K.

**III OSA –
Jännitteisiä ulottuvuuksia nuorten
huoliin ja huolipuheeseen nuorista**

7. Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa

Anni Nyssölä, Susanna Jurvanen, Elsa Saarikkomäki & Tarja Tolonen

Tiukkojen koronarajoitusten aikana julkinen ja puolijulkinen kaupunkitila tyhjeni. Kaupungin hiljeneminen muutti tilan luonnetta ja tuntui vievän aikuisia kauemmas sinne jäävistä nuorista. Kaupunkitilassa hengailevat nuoret kohtasivat monenlaisia häiritseviä tilanteita, joihin aikuisten tulisi puuttua. Aikuiset eivät aina tunnista moninaisia, paikoin häilyviä syrjinnän ja häirinnän hetkiä, mutta nämä hetket muokkaavat nuorten kokemuksia kaupungista tilana ja vaikuttavat heidän oikeuteensa oleilla siellä. Vaikka nuoret ovat taitavia kehittämään strategioita, joilla selvitä epämieluisista tilanteista, ei vastuun tulisi olla yksin heidän.

Tässä luvussa tarkastelemme kaupunkitilassa hengailevien nuorten kohtaamaa syrjintää, kiusaamista ja häirintää niiltä osin kuin ne ovat aineistossamme nousseet esille. Esimerkiksi vammaisten tai sateenkaarevien nuorten kokemukset syrjivästä kaupunkitilasta jäävät käsittelemättä, koska aineistonkeruumme ei tavoittanut heitä. Kaupunkitilaan sijoittuvan häirinnän kohdalla keskitymme erityisesti tyttöihin kohdistuvaan häirintään. Tätä rajanvetoa perustelee aineiston sisältö, mutta myös ilmiön sukupuolittuneisuus: seksuaalinen häirintä kontrollin ja vähättelyn muotona kohdistuu korostuneesti tyttöihin (esim. Brännström & Nyhlén & Gillander 2020). Poikien kokema häirintä eroaa määrältään ja saamiltaan tulkinnoilta tyttöjen kohtaamasta häirinnästä (Aaltonen 2006, 34). Toisaalta sukupuolivähemmistöön kuulumisen, seksuaalinen suuntautuminen, yhteiskuntaluokka, rodullistaminen ja vammaisuus kasvattavat sukupuolittuneen häirinnän riskiä (esim. Kearl 2010, 45–61). Vaikka kaupunkitilassa hengailevien poikien ja sukupuolivähemmistöjen häirintäkokemukset rajautuvat tämän luvun ulkopuolelle, tiedostamme näiden kokemusten olemassaolon. On myös pidettävä mielessä häirinnän piiloisuus ja tunnistamattomuus; osa kaupunkitilassa koetusta häirinnästä jää tämän aineiston ulottumattomiin.

Ymmärrämme kaupungille sijoittuvan syrjinnän ja häirinnän osana sosiaalisia erotteluja ja kontrollia sekä sijoitamme ilmiöt osaksi laajempaa väkivallan jatkumoa. Korostamme, että syrjinnän, häirinnän ja kiusaamisen osalta lievemmat ja vakavammat tapahtumat voidaan nähdä osana samaa syrjinnän ja väkivallan jatkumoa, jossa vallankäytön ja hierarkioiden piirteet on tärkeää huomioida. Lisäksi esimerkiksi kiusaamisen osalta on korostettu tilanteiden jatkuvuutta: kyse ei ole välttämättä yksittäisestä

tapahtumasta, vaan nuori voi kaupunkitilassa ja muualla kokea toistuvia kiusaamis-, syrjintä- ja häirintätapauksia. Aikuisesta voi tuntua hankalalta puuttua yksittäiseen tapahtumaan, mutta puuttuminen on tärkeää, jotta nuorille viestitään, ettei tilanteita hyväksytä. Tiedostamme kuitenkin, että aikuisten väliintulo on nuorten näkökulmasta osin ristiriitaista. Nuoret kokevat luotettavien aikuisten läsnäolon lisäävän ympäristön turvallisuuden tuntua ja toivovat aikuisten puuttuvan aina kiusaamiseen, mutta kaipaavat samanaikaisesti aikuiskontrollista vapaita tiloja. On kuitenkin tärkeää korostaa, ettei vastuun häirinnän, syrjinnän ja kiusaamisen kokemuksista tulisi jäädä nuorille.

Luvun aineisto koostuu tämän tutkimushankkeen haastattelu- ja havainnointiaineistoista sekä nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistosta (ks. luku 2. ”Miten tutkimus toteutettiin”). Aineiston analyysi on edennyt luvussa kaksi kuvatun mukaisesti. Luvun teemoja varten haastatellut nuoret hengailivat pääasiassa Helsingissä, joten luvussa korostuvat Helsingin keskustapaikat häirinnän tiloina. Haluamme kuitenkin huomauttaa, että julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin sijoittuva häirintä on valitettavan yleistä myös muualla – erityisesti muissa suuremmissa kaupungeissa (Hietämäki ym. 2022, 58).

Sosiaalisten rajantekojen kaupunkitila

Tässä tutkimuksessa tavoitetut kaupunkitilassa hengaillevat nuoret ja sinne jalkautuvat nuorisotyöntekijät kertoivat kaupunkitilassa tapahtuvasta syrjinnästä, häirinnästä ja kiusaamisesta. Näiden ilmiöiden nähtiin lisääntyneen korona-ajassa. Syrjinnän ja häirinnän kerrottiin kohdistuvan ennen kaikkea rodullistettuihin²⁴ nuoriin ja nuoriin tyttöihin. Lisäksi ilmiöiden nähtiin limittyvän paitsi fyysiseen kaupunkitilaan myös digitaaliseen maailmaan, joiden rajat erillisinä sosiaalisina tiloina ovat nuorten kohdalla usein häilyviä (ks. Nyssölä 2022, 80; Hjelm ym. 2014, 53–56).

Sosiaaliset suhteet määrittävät erilaisia tiloja merkittävällä tavalla. Doreen Massey (1994, 265) mukaan sosiaalisuus näyttäytyy kaupunkitiloissa solidaarisuutena ja yhteistyönä, mutta myös vallankäyttönä ja alistamisena. Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen ja Sirpa Tani (2009, 52, 56) esittävät, että erilaiset valta-asetelmat luovat reunaehtoja oikeuteen, joka kaikilla tulisi olla kaupunkiin. Muun yhteiskunnan tavoin myös julkinen ja puolijulkinen tila on hierarkkisesti jaettua: kaikilla ei ole yhtäläisesti valtaa vaikuttaa siihen, kuka saa liikkua ja missä. Tarja Tolosen, Sinikka Aapola-Karin, Jenni Lahtisen

24 Rodullistamisella tarkoitetaan ihmisten hierarkkista luokittelua yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käytäntöjen kautta. Rodullistamisen prosessi johtaa vallitsevaan rasistiseen erotteluun ja valtajärjestykseen. Rodullistamisen prosessissa keskiössä on valkoisuus – ihonväriä laajempina piirteinä – normina ja ihanteena. (Seikkula & Keskinen 2021.)

ja Matilda Wrede-Jäntin (2018, 58) mukaan eri ryhmien väliset suhteet tulevatkin näkyviksi kaupunkitilassa. Esimerkiksi vähemmistöryhmien olemista kontrolloidaan enemmän kuin muiden (Saarikkomäki ym. 2020).

Nuorisotyöntekijöiden mukaan väkivalta ja vähemmistöjen sekä muiden kuin oman sukupuolen edustajien vähättely on muuttunut kaupunkitiloissa liikkuvien nuorten puheissa normaalimmaksi. Syrjintä, häirintä ja kiusaaminen voidaan nähdä niiden kohteeksi joutuneen henkilön toiminnan kontrollin muotona tai kaupunkitilan sallivuuden ja oikeudenmukaisuuden määrittelynä. Tolonen ja kumppanit (2018, 71) tuovat esille, että nuorten tilankäyttöä rajoittavat ja kontrolloivat niin aikuiset kuin muut nuoretkin. Päivi Honkatukian ja Suvi Keskinen (2018) mukaan sekä rodullistettuun vähemmistöön että enemmistöön kuuluvat nuoret kohtaavat arjessaan monenlaista kontrollia, jota on mahdollista tarkastella sosiaalisen kontrollin jatkumona. He hyödyntävät sosiaalisen kontrollin käsitettä kuvatakseen sellaisia sukupuolittuneita ja rodullistettuja rakenteita, joilla pyritään ylläpitämään ja tuottamaan sosiaalista järjestystä. Kontrolli voi perustua lainsäädäntöön ja olla esimerkiksi poliisien toimeenpanemaa, mutta sitä syntyy myös jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa, kuten sosiaalisten palkintojen tai seksuaalisen häirinnän kautta. Yhteisön normeista viestivä kontrolli voi ajan myötä muuttua sisäiseksi kontrolliksi, jolla nuori rajaa itse omaa käyttäytymistään. (Honkatukia & Keskinen 2018, 157–159.)

Tolosen ja kollegoiden (2018, 69–70) mukaan kaupunkitilaan sijoittuva kontrolli pohjautuu erotteluihin, joita synnytetään esimerkiksi ikään, sukupuoleen ja rodullistamiseen perustuen. Näiden erottelujen vuoksi nuoret eivät ole keskenään samanarvoisessa asemassa liikkueensa ja viettäessään aikaa kaupungilla. Esimerkiksi rodullistetut nuoret saattavat vältellä tiettyjä kaupunkitiloja tai niissä kulkemista tiettyinä aikoina. (Mt., 69–70.) Sosiaalinen kontrolli ja siihen sisältyvä ”virallinen” kaupunkitilan kontrolli, kuten poliisi ja yksityinen turvallisuusala, eivät kohdista kontrollia tasapuolisesti kaikkiin, vaan tietyt ryhmät, kuten rodullistetut vähemmistöt, kokevat muita enemmän kontrollia (Saarikkomäki 2021). Samaan aikaan on kuitenkin havaittu, että nuoret kokevat saavansa toisinaan huonosti apua ja tukea, kun he ovat syrjinnän ja häirinnän kohteena (Saarikkomäki ym. 2020).

Tässä luvussa kysymme, millaista on korona-ajan kaupunkitiloissa hengaillevien nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä sosiaalisia erotteluja synnyttävänä ja niihin perustuvana sosiaalisena kontrollina. Ajattelemme, että syrjintä ja häirintä kytkeytyvät yksittäisten tilanteiden lisäksi laajempiin sosiaalisiin järjestyksiin.

Sukupuolinen erottelu kaupungilla

Seksuaalisen häirinnän tilanteet olivat julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa hengailleville tytöille ja niissä työskenteleville nuorisotyöntekijöille valitettavan arkipäiväisiä (ks. myös esim. Nyssölä 2022, 81; Brännstöm & Nyhlén & Gillander Gådin 2020; Logan 2015, 201). Heidän mukaansa ahdistelua ja huorittelua tuntui olevan jopa aiempaa enemmän. Seksuaalinen häirintä on yhteydessä kiusaamiseen ja sukupuoliseen syrjintään ja voi sisältää esimerkiksi fyysistä koskettelua, vihjailevia ilmeitä ja eleitä, härskejä puheita ja vitsejä tai toisen ulkonäköön liittyviä huomautuksia. (Vilkkä 2011, 35.)

Kaupunkitilan muuttunut sosiaalinen kontrolli ja turvallisten aikuisten vähäisempi läsnäolo korona-aikana on saattanut vaikuttaa koettuun häirinnän lisääntymiseen. Seuraavassa lainauksessa eräs nuorisotyöntekijä kuvaa ajatuksiaan seksuaalisen häirinnän muutoksista korona-ajassa:

Tulemme keskustelua käydessämme [kaupungin] NTR-parin [Nuorisotyö raiteilla -työparin] luo. Totean, että tässä hankkeessahan yksi näkökulma on, mikä nuoria huolettaa korona-ajassa. [Kaupungin] NTR-pari kuuntelee ja lisää, että tyttöjen seksuaalinen häirintä, joka oli ennen ”mähmäisempää” – sitä oli, mutta nyt tuntuu olevan enemmän. Toinen lisää, ettei usko, että lisääntyminen selittyisi kokonaan sillä, että asiasta ollaan tietoisempia. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Huomioita lisääntyneistä häirinnän kokemuksista tukevat myös vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulokset: julkisessa tilassa koettu häirintä on lisääntynyt vuodesta 2019 vuoteen 2021 niin yläkoulun kahdeksannen ja yhdeksännen luokkien tyttöjen (2019: 12 %, 2021: 21 %), kuin lukiossa ensimmäistä tai toista vuotta (2019: 18 %, 2021: 29 %) ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien tyttöjen (2019: 17 %, 2021: 25 %) kohdalla. Seksuaalisella häirinnällä viitattiin kyselyssä häiritsevään seksuaaliseen ehdotteluun ja ahdisteluun. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a.) Merkittävää on myös, että tyttöihin kohdistuvaa, julkisilla paikoilla tapahtuvaa seksuaalista häirintää on erityisen paljon isoissa kaupungeissa. Esimerkiksi tämän tutkimushankkeen kaupungeissa 8.–9.-luokkalaisista tytöistä noin 30 prosenttia oli kokenut julkisissa tiloissa häirintää vuoden 2021 aikana (Helsinki 33 %, Vantaa 29 %, Espoo 28 %, Tampere 29 %, Kauniainen 28 %), kun taas pienemmillä paikkakunnilla häirinnän kokemukset vaihtelivat muutaman prosentin ja 25 prosentin välillä. (Hietamäki ym. 2022, 58; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a.)

Häirintää ja sen lisääntymistä voidaan pitää monin tavoin hälyttävänä, ja sitä se on myös nuorten tilankäyttöisten oikeuksien kannalta. Tolosen ja kollegoiden (2018, 69) mukaan häirinnän kokemukset vaikuttavat nuorten mahdollisuuksiin hengaila kaupungilla ja saattavat johtaa tiettyjen paikkojen välttelyyn. Oman aineistomme

tyttöjen kuvaama julkisilla ja puolijulkisilla paikoilla tapahtuva häirintä sisälsi kosketelua, huutelemista, perään lähtemistä ja väkisin suutelua. Heidän mukaansa häirintää tapahtui joka puolella:

Aisha²⁵: Se on vaan niinku silleen, et metroski voi tapahtuu, bussissa voi tapahtuu, ratikoissa, junissa justiin. Ehk junissa just eniten tapahtuu tommosta.

Jasmin: Joo.

Aisha: Tai sit bussipysäkeillä, justiinnsa illal esim. tapahtuu tolleen et, miehet alkaa lääppii, ahistelee. (Haastattelu 2)

Julia: Kaikkial. Se voi tapahtuu missä vaan. Junas, bussis, metros, asemalla, ihan sama jossain ravintolas, koulus... Mis tahansa. Sä voit vaik viedä vaan jotku roskat ulos, niin vittu voi tulla. (Haastattelu 1)

Haastatellut tytöt nostivat esille julkiset kulkuvälineet, niiden pysäkit ja Helsingin päärautatieaseman paikkoina, joissa seksuaalista häirintää tapahtuu erityisen paljon. Samaan aikaan he kuitenkin painottivat, ettei häirintää voi yhdistää vain tiettyihin tiloihin, vaan se on läsnä kaikkialla, ”mis tahansa”.

Häirintäkokemusten yleisyyden vuoksi nuoret joutuvat kehittämään erilaisia strategioita niiden kohtaamiseen. Kimberly Fairchildin ja Laurie Rudmanin (2008) mukaan tällaiset strategiat voivat olla aktiivisia tai passiivisia ja liittyä myös tapoihin tulkita kohdattua häirintää. Aineiston tyttöjen strategiat sisälsivät häiritsijän huomiotta jättämistä ja häirintätilanteen sivuuttamista, mutta myös sanallista ja fyysistä vastarintaa. Tytöt olivat myös taitavia sovittelemaan omaa toimintaansa kohtaamiinsa tilanteisiin:

Nuorisotyöntekijä juttelee tytön kanssa ja tämä kertoo, mitä tekee, mikäli joku aikuinen mies tulee ahdistelemaan häntä kaupungilla. Kun miehet kysyvät tytön nimeä, hän mainitsee kertovansa heille jonkin väärän, mutta oman nimensä alkukirjaimella alkavan nimen, koska oma alkukirjain tulee luontevasti selkäytimestä. ”En kerro, että mun nimi on Enni, vaan vaikka Elisa tai Emma.” (Tutkija kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Edellisen lainauksen tytön kuvaama strategia perustui väärän informaation antamiseen ahdistelevalle miehelle. Tyttöjen tarve kehittää vastaavanlaisia strategioita kuvastaa, kuinka merkittävästä ilmiöstä on kyse. Vaikka strategiat osoittavat tyttöjen aktiivisuutta ja nokkeluutta, tulee muistaa, etteivät kekseliäät ratkaisut poista häirintätilanteita. Tyttöjen kyvykkyyttä ei myöskään tule nähdä vaatimuksena, joka jokaisen olisi saavutettava. (Aaltonen 2006, 49–50.)

25 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nymieiksi.

Ei-toivotun fyysisen koskettelun, seuraamisen ja seksuaalissävytteisen huutelun lisäksi kaupunkitilassa hengailevat tytöt kohtasivat myös häiritsevää mielivaltaista huorittelua (ks. Nyyssölä 2022, 53–54). Huorittelu ja huoraksi leimaaminen voi olla strategista ja toimia esimerkiksi muiden nuorten langettamana kostona (Tolonen 2001, 224; 226). Huorittelun voi kuitenkin palauttaa sukupuoliseen erotteluun, jossa naiseus riittää alentamisen perusteeksi (Saarikoski 2001, 41–42). Liian seksuaalisena pidetty ulkonäkö, kuten vaatteet, hiukset, kynnet, meikki ja muodot tai ”vääränlaiseksi” leimattu käytös, kuten päihteiden käyttö ja hengailu poikien kanssa, saattavat aineiston tyttöjen mukaan provosoida tuntemattomia poikia nimittelyyn.

Tutkija: Huoritellaaks paljon?

Sarah: Joo.

Adila: Mmm. Niinku esim. sanotaan, että sulla on sellanen lyhyt napapaita...

Sarah: Sä oot huora.

Adila: Ja sitten sellaset housut, jotka on niinku... Sanotaan esim. tällaset. Ja sit sä kävelet niinku keskustas ja ne [pojat] ei tykkää sun käytöksest, niin sä oot suoraa niiden mielest huora.

Sarah: Jos sä, jos sä oot vaan oma ittes ja pidät hauskaa, niin ne on heti silleen, toi on huora. Jos sä naurat koval äänel tai jotain, niin sä oot huora. Jos sul on paljo äijii kave-reita, sä oot huora. (Haastattelu 3)

Aineiston tyttöjen mukaan huorittelun kohteeksi saattoi joutua, jos torjui pojan tai tämän esittämän pyynnön. Tyttöjä voitiin huoritella myös sellaisen käytöksen vuoksi, joka poikien kohdalla hyväksyttiin aivan normaalina toimintana. Seksiä harrastanut tyttö on huora, kun taas panopuuhiin päässyt poika saa kunniamaininnan. Haastatellut tytöt toivat kuitenkin esille, ettei huoritteluun oikeastaan vaadita väränlaiseksi tuomittua käytöstä, vaan huoraksi voidaan leimata myös ilman niin sanottua syytä. ”Sul voi olla vaan farkutkin ja huppari ja takki pääl, sä oot huora.” (Julia, Haastattelu 1.)

Vaikka häirinnän kokemukset olivat kaupunkitilassa hengaileville tytöille yleisiä, ei häirintätilanteista ollut välttämättä helppo kertoa muille, etenkin aikuisille. Häirintää kokeneita tyttöjä syyllistävät sävyt olivat läsnä niin aikuisten kuin muiden nuortenkin puheessa. ”Ja jos esim. sä oot liian kännissä, jos sua esim. raiskataan, silloin jengi on sillee, joo sä olit liian kännis” (Julia, Haastattelu 1). ”Niin jos sä meet ite tekee jotain sellasii juttui... niitten eessä. Niin ne alkaa luulee, että annat niille jotain... vinkin... et ne halua. Niin silloin, se voi olla jotenki sun syy” (Adila, Haastattelu 3.) Äärimmäiset esimerkit kertoivat tytöistä, jotka oli nähty syyllisinä kokemaansa raiskaukseen ja tämän jälkeen eristetty muista nuorista. Kun liian rohkeina pidetyt katseetkin saattoivat joh-taa häirintää kokeneen tytön syyttelyyn, voidaan ymmärtää hyvin, miksi osa tytöistä vaikenee kokemuksistaan (ks. Nyyssölä 2022, 63–64; Aaltonen 2008, 54; Honkatukia 2000, 33, 60).

Seksuaalisen häirinnän tilanteet sijoittuvat usein harmaalta tuntuvalle alueelle, jolloin niiden tunnistaminen saattaa olla haastavaa myös kokijoille itselleen. Nuorisotyöntekijöiden mukaan oli tyypillistä, että seksuaalirikosten uhriksi joutuneet nuoret eivät välttämättä osanneet tunnistaa, mitä heille oli tapahtunut, ennen kuin vasta jälkeinpäin. Jalkautuvat nuorisotyöntekijät olivatkin näissä tilanteissa auttaneet nuoria tekemään rikosilmoituksia. Seuraavassa lainauksessa nuorisotyöntekijät keskustelevat Vantaalle sijoittuvasta raiskaustapauksesta:

Olen myöhässä, samoin yksi nuorisotyöntekijöistä. Kaksi odottaa Triplassa. Kolmas nuorisotyöntekijä tulee paikalle jälkeeni ja vaikuttaa kiukkuiselta. Kertoo toisille tutun nuoren tapauksesta: raiskaustutkinta on lopetettu. Nuori on 17-vuotias ja ollut tajuttomassa tilassa, ”ei kyennyt sanomaan asiaan juuta tai juuta”. Tilanne turhauttaa nuorisotyöntekijöitä. Toinen selittää saman puhelussa, johon vastaa – ”eikö se nyt ole raiskaus, jos sinuun tunkeudutaan ilman sinun lupaasi”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, syyskuu 2022)

Edellisen lainauksen nuorisotyöntekijät olivat turhautuneita tutun nuoren kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan sekä kesken lopetettuun rikosprosessiin. Kaikki nuoret eivät haluakaan lähteä rikosoikeudelliseen prosessiin, koska eivät luota sen tuottavan tuloksia. Lisäksi häirinnän kokemuksista voi olla vaikea puhua uudelleen ja uudelleen. Nuoret myös saattavat pelätä mahdollista kosta rikosprosessin takia tai rikosprosessia seuraavien huhujen vaikutusta maineeseensa.

Seksuaalisen häirinnän ja huorittelun avulla voidaan rakentaa sukupuolisia erotteluita. Näiden erottelujen avulla tyttöjä sekä alennetaan sukupuolena että toisaalta osoitetaan ”väärin” käyttäytyneet eli tytöille osoitettuja tiukkoja normeja rikkonut tyttö (Nyyssölä 2022, 78–79; Saarikoski 2001, 41–42). Tytöille asetetut rajat tarjoavat keinon kontrolloida miten, missä, milloin ja kenen kanssa tyttöjen on sallittua hengailua. Tytöt myös vahtivat näitä rajoja itse ja kontrolloivat toistensa käyttäytymistä. Tytöt saattavat vältellä tiettyjä kaupunkitiloja välttyäkseen häirinnältä, mutta tietyn tytön pääsy kaupungilla hengailuvien nuorten yhteisöön voidaan myös estää huoraksi leimaamalla.

Rodullistamisen ja rasismien kokemukset osana hengailua

Kaupunkitilassa piirtyvät esille myös rodullistamiseen perustuvat erottelut. Tolonen ja kumppanit (2018, 69) tuovat esille, että kontrollia ja häirintää kohdistetaan muita useammin niihin nuoriin, joilla on maahanmuuttajatausta. Tutkimusaineistossa näkyvät nuorten keskinäiset rodullistavat rajanvedot, mutta myös aikuisten nuoriin kohdistama rasismi. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on tuonut syrjintään ja syrjinnästä kerrottaviin tarinoihin uusia sävyjä. Ristiriidat eivät näyttäyty ainoastaan kaupunkitilassa olevien ihmisten välisinä, vaan niitä synnytetään myös koulussa ja kotona.

Tutkimuskentällä näkyi vahvasti, että kaupunkitilassa hengaillevien nuorten kaveriporukoihin kuului sekä rodullistettuihin vähemmistöihin että enemmistöön kuuluvia nuoria. Nuorten kuitenkin kuvattiin käyttäytyvän myös rasisestisesti ja syrjivästi toisiaan ja aikuisia nuorisohjaajia kohtaan. Nuorisotyöntekijöiden mukaan vähemmistöjä saatettiin esimerkiksi vähätellä. Erään nuorten ryhmän kerrottiin puhuvan epäkunnioittavasti ja syrjivästi lähes kaikista ihmisistä ja käyttävän rasisistisiä nimityksiä. Rasismi ei kuitenkaan liittynyt kaupunkitilassa ainoastaan nuorten keskinäisiin suhteisiin ja erontekoihin, vaan myös siihen, miten rodullistettuja nuoria yleisemminkin yhteiskunnassa kohdeltiin ja miten heistä puhuttiin:

Jalkautuvaa harmittaa ”mamut riehuu” -diskurssi. Oikeasti hänestä kaikilla teini-ikäisillä on samat haasteet – se ei katso ihonväriä tai etnisyyttä. Yhteiskunnasta puuttuu empatia maahanmuuttajia kohtaan. Monet mamut kohtaavat rasismia päivittäin. Eri säännöt kantasuomalaisille ja mamuille. Romanit kohtaa samaa syrjintää kuin mamut – ”kärsivät kollektiivisista rangaistuksista”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, kesäkuu 2021)

Edellinen lainaus piirtää kuvaa rodullistettujen nuorten kohtaamasta ylikontrollista, jossa vähemmistöön kuuluvien nuorten toiminta on asetettu suurennuslasin alle ja yhden nuoren törttöily johtaa kaikkien syytelyyn. Erään aineiston nuorisotyöntekijän mukaan nuoret saattoivat reagoida kohtaamaansa vihaan samalla mitalla: ”Jos kaikki vihaa meitä, niin mekin vihaamme kaikkia”. Nuorisotyöntekijän mukaan rodullistetut nuoret myös kulkivat pelon vuoksi kahden tai kolmen ihmisen ryhmissä. Nuoret voivat kokea, että heidät määritellään uhkaksi, kun he hengaillevat kaupunkitilassa, mutta heidän omia syrjinnän tai turvattomuuden kokemuksiaan ei aina huomioida. Liikkuessaan kaupungilla rodullistetut nuoret paitsi kohtaavat syrjintää myös kokevat itse joutuvansa epäilyiksi häiriökäyttäytymisestä tai rikoksista muita yleisemmin tilanteissa, joissa he vain hengailivat tai esimerkiksi kävivät kaupassa (Saarikkomäki ym. 2020; Saarikkomäki 2021). Nuorilla voi olla ristiriitaisia ajatuksia, kun poliisi ja vartijat – toimijat joiden kuuluisi auttaa heitä – kohdistavatkin heihin epäilyjä ja pysäytyksiä valtaväestöä useammin (ks. myös kirjan luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”). Rasismi ja ylikontrolli vaikuttavat nuorten mahdollisuuksiin hengaillla kaupunkitilassa ja laajemminkin heidän kokemuksiinsa yhteiskuntaan kuulumisesta (Saarikkomäki ym. 2020).

Rodullistamisen kokemuksiin on paikoin vaikea tarttua valkoisena tutkijana. Kun kysyy rasismien kokemuksista, voi hyvinkin päätyä vahvistamaan niitä rodullistettuja rajoja, joita yrittää purkaa. Esimerkiksi tutkijan kysymys nuorisotyöntekijälle nuorten kohtaamasta rasismista tuotti kriittisen vastauksen, että jako ”meihin” ja ”heihin” ei ole hyvä lähtökohta. Toisaalta myös nuoret itse saattoivat tuottaa näitä erotteluja argumentatiivisesti, esimerkiksi nostaakseen esiin kokemaansa rasismia. Näin tapahtui seuraavassa katkelmassa, jossa tummaihoisen tyttö tuo esille itseensä kaupakeskuksessa

kohdistuvaa ylikontrollia ja pyrkii haastamaan sitä. Kohdatessamme hänet ensimmäisen kerran tyttö ilmaisee kokemuksensa siitä, että vartijat puuttuivat hänen tekemisiinsä vahvemmin kuin muiden nuorten. Ei-valkoiset tai muuten rodullistetut nuoret joutuvatkin pohtimaan sitä, mistä motiiveista suhtautuminen heihin kulloinkin kertoo. Tapaamme saman tytön uudestaan myöhemmin illalla, kun muutaman valkoisen tytön kesken on syntynyt konflikti. Tilanne on äänekäs, herättää paljon huomiota ja on kerännyt suuren määrän muita nuoria ympärilleen seuraamaan tapahtumia. Voi siis sanoa, että se aiheuttaa jollakin tasolla häiriötä kauppakeskuksessa.

Nuorisotyöntekijät selvittelevät tapahtumia, mutta kestää jonkin aikaa, että tilanne rauhoittuu hieman, sitten jännittyy uudestaan, rauhoittuu taas. [...] Tilanne alkaa kuitenkin hiljalleen rauhoittua. Järjestyksenvalvojat ovat kuulleet metelin ja tulevat myös, mutta seuraavat vain tilannetta. Sama tummaihoinen tyttö, jonka näimme aiemmin keskusaukiolla, ilmestyy nyt paikalle. Hän ilmoittaa kovaäänisesti, että järjestyksenvalvojat eivät puutu tilanteeseen, koska ”ne [tytöt] on suomalaisia” ja että tilanne olisi eri, jos tytöt ”olisi ulkomaalaisia”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Järjestyksenvalvojat seisoskelevat tilanteessa rauhallisesti taustalla ja antavat nuorisotyöntekijöiden hoitaa rauhoittelun. Paikalle saapuva tyttö argumentoi, että järjestyksenvalvojat eivät suhtaudu tasapuolisesti eri nuorten aiheuttamaan häiriöön. Suomalaisuuteen liitettynä normina valkoisuus ei yleensä näyttäydy suomalaisessa yhteiskunnassa rodullisuutena, vaan ikään kuin sen poissaolona, jonakin niin itsestään selvänä, ettei sitä tarvitse edes mainita. Nimeämällä valkoiset nuoret suomalaisiksi, tyttö rodullistaa etnisen taustansa edustajiksi ne, jotka eivät rodullistamista yleensä joudu suomalaisessa yhteiskunnassa kokemaan. Valkoisuus ei näin ollen näyttäydykään tilanteessa enää neutraalina, vaan tekijänä, joka vaikuttaa siihen, miten järjestyksenvalvojat toimivat eri nuorten kanssa. Näin tyttö kehystää tilanteen uudestaan toisesta näkökulmasta. Hänen tulkintansa tuokin keskiöön nuorten välisen konfliktin sijaan järjestyksenvalvojien ja eri taustoista tulevien nuorten väliset epäsymmetriset kontrollin suhteet. Myös aiemmassa tutkimuksessa on huomioitu, että rodullistetut nuoret tarkkailevat, millaista kontrollia nuoriin kaupunkitilassa kohdistetaan. Eri Pohjoismaissa haastatteluihin osallistuneet nuoret kokivat, että jos paikalla on vähemmistöön ja valtaväestöön kuuluvia nuoria, saatetaan vähemmistöjen toimintaan puuttua herkemmin (Saarikkomäki ym. 2020). Tämä osoittaa, että nuoret voivat haastaa heihin kohdistuvaa epäreiluksi koettua kaupunkitilan kontrollia ja he ovat myös herkkiä yhdenvertaisuuden kysymyksille.

Vaikka tässä luvussa keskitytäänkin kaupunkitilassa tapahtuvaan syrjintään, on syytä muistaa, että nuorten kohtaamaa syrjintää tapahtuu laajasti myös koulumaailmassa. Erään nuorisotyöntekijän mukaan juuri kouluissa – opettajien silmien ulottumattomissa – tapahtuu rasismien suhteen pahin vahinko, jolla on myös kauaskantoisimmat seuraukset. Myös koronalla oli vaikutuksensa koulumaailmaan liittyvään rasismiin.

Koska koronapandemia lähti tiettävästi liikkeelle Kiinasta, saattoivat muut oppilaat ja jopa koulun henkilökunta kohdistaa rasistisia ennakkoluuloja ja vitsejä oppilaisiin, joilla oli juuria Aasiassa:

Luokalla oli nuoria muun muassa Kiinasta ja Singaporesta. Donald kertoo, että kun koronapandemia alkoi, opettajalla oli rasistisia vitsejä suhteessa Aasiasta saapuneisiin nuoriin: kuinka koronan saapuminen Suomeen jollain tavalla muka liittyisi näihin nuoriin. (Haastattelurypäs 2)

Rasismien kokemuksilla ei ollut raja-aitoja. Nuoret eivät erotelleetkaan omia kokemuksiaan kaupunkitilasta koulun tilan rodullistetuista kokemuksista, sillä eri tilat toimivat sosiaalisten suhteiden ja kokemusten jatkumoina (ks. myös Massey 1994; Tolonen 2019). Sosiaalisten suhteiden ja ilmiöiden jatkumot näkyvät nuorten elämässä myös digitaalisen ja fyysisen tilan häilyvissä rajoissa.

Digitaalisista rajanvedoista fyysiseen kaupunkitilaan

Digitaalinen tila kietoutuu fyysiseen kaupunkitilaan usein tavoilla, joissa niitä ei voi erottaa toisistaan. Samaan aikaan, kun nuoret ja nuorten kanssa työskentelevät aikuiset raportoivat korona-ajan kaupunkitilassa tapahtuvasta syrjinnästä ja häirinnästä, he myös nostivat esille verkossa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän. Kouluterveyskyselyn (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a) mukaan puhelimesta ja internetissä tapahtuvan seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat tytöillä lisääntyneet vuodesta 2019 vuoteen 2021. Esimerkiksi 8.–9.-luokkalaisista tytöistä 42 prosenttia koki vuonna 2021 puhelimesta ja internetissä tapahtuvaa seksuaalista häirintää, kun vuonna 2019 vastaava osuus oli 27 prosenttia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a). Tämän on arveltu liittyvän koronarajoitusten aikana lisääntyneeseen internetissä vietettyyn aikaan (Hietämäki ym. 2022, 63).

Erilaiset sosiaaliset erottelut, kuten syrjintä ja häirintä, eivät sijoitu ainoastaan fyysiseen kaupunkitilaan, vaan kontrollia ja rajoja myös luodaan samaan aikaan digitaalisessa tilassa älypuhelimien kautta (Nyyssölä 2022, 79–80). Nuoret myös muodostavat sosiaalisessa mediassa ymmärrystään sukupuolista ja muokkaavat siellä niihin liittyviä käsityksiään (Ricciardelli & Adorjanb 2019).

Aisha: [...] Yhestä tytöstä tuli semmonen, et sil on semmonen kuva ilman meikkii ja sit sil on kuva meikil. Niin se alko levii se kuva justinsa...

Jasmin: Joo...

Aisha: Eka tulee se, mis sil on meikkii, ja sit tulee se niinku natural. Niinku on vaan ilman meikkii ja tälleen kuva. Niin sit se alko levii kaikkialle ja kaikki haukku sitä... (Haastattelu 2)

Edellisen lainauksen tyttö joutui haukkumisen kohteeksi, koska hänen katsottiin sosiaaliseen mediaan julkaisemansa kuvan perusteella meikkaavan liikaa. Tytön haukkuminen kuvastaa hyvin ärtymystä, jota niin sanotut rajat ylittävä tyttö – tässä tapauksessa ”liikaa” meikkaava – muissa nuorissa herättää (Tolonen 2001, 224). Verkkoon ulottuva kiusaaminen voi levitä laajalle, koska kuvan tai keskustelun jakaminen eteenpäin on helppoa ja yleisön kokoa on vaikea kontrolloida. Rosemary Ricciardellin ja Michael Adorjanbin (2019) mukaan nuoret eivät toimi digitaalisilla alustoilla sinisilmäisesti, vaan tiedostavat, että yksityiseksi tarkoitettu viestintä saattaa muuttua julkiseksi.

Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineiston mukaan nuorten täytyi olla jatkuvasti varuillaan, kuvasiko joku. Kuvia ja videoita myös jaettiin ilman lupia. Seuraavassa katkelmassa aikuinen henkilö kiusasi nuoria kuvaamalla heitä nettiin ilman suostumusta.

Saavumme [kaupunginosan] asemalle. Siellä on 6 poikaa, joiden kanssa kohtaaminen. Selittävät, miten jonkun tytön laukku on varastettu ja sen on tehnyt eräs [nimi]-niminen aikuinen tubettaja. Sekalaisesta keskustelusta on vaikea hahmottaa, mitä oikeastaan on tapahtunut, mutta nuoret ovat kiihtyneitä. He näyttävät nuorisotyöntekijöille YouTubesta livestriimiä, jota kyseinen tubettaja tekee juuri samalla hetkellä. Ja he kertovat, että tämä on juuri äsken kuvannut heitä striimiinsä, ilmeisesti ilman suostumusta. Nuorisotyöntekijät katsovat videota ja toteavat toisilleen, että kyseessä oleva tubettaja on sama henkilö, joka on jonkin aikaa sitten käyttäytynyt uhkaavasti heitä kohtaan. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Ei-toivottu julkisuus tuntuu ikävältä, mutta nuorisotyöntekijöiden mukaan monet nuoret myös esittelivät arkeaan verkossa oma-aloitteisesti. He toivatkin esille, että sosiaalisen median yksityisyyden rajat ovat häilyviä. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan häirintään ja kiusaamiseen puuttuminen saattaa tuntua aikuisista hankalalta, sillä ne sijoittuvat yksityisen ja julkisen tilan välimaastoon. Tyttöjen alastonkuvien luvaton levittäminen tarjoaa esimerkin tässä tilojen välimaastossa tapahtuvasta yksityisyyden loukkaamisesta:

Aisha: Enimmäkseen mun mielest on [tytöllä huono maine], et nudei on lähettäny niinku eri pojille.

Jasmin: Niin.

Aisha: Ja sit niinku siit pojat on ottanu screenshottei ja levittäny niit justiiinsa.

Jasmin: Joo just toi.

Aisha: Sit kaikki on ain siit, jos näkee vaik jossain kaupungil, et ne on vaan silleen, et aatos on toi tyttö, joka on lähettäny nudei tälle ja tolle. Ja sit jotain heruikin niin sit on silleen... Mut samal... Sit ne valittaa siit, et ei ois pitänyt. Tai niinku tytöt valittaa siit et, miks mä lähetin ja kaikkee. (Haastattelu 2)

Nuoret pyrkivät kerryttämään mainetta ja arvostusta sosiaalisessa mediassa keinoilla, joiden avulla myös synnytetään rajoja eri käyttäjien välille. Esimerkkinä tästä toimivat ei-toivotut ”dick picit” eli peniskuvat, joiden Jessica Ringrose ja kollegat (2013) kuvaavat tulevan usein kuitatuiksi ”pojat ovat poikia” -selityksellä, kun taas paljastavia kuvia eli ”nudeja” lähettävät tytöt leimataan helposti huoriksi. Ringrosen ja kollegoiden mukaan alastonkuvien pyytäminen tytöiltä voi kuitenkin kasvattaa poikien mainetta (mt.). Marijke Naezer ja Lotte van Oosterhout (2021, 87) tuovat esille, että tyttöjen alastonkuvat lähtevät helposti kiertämään, sillä niiden eteenpäin jakaminen mahdollistaa sukupuolisten normien seuraamisen. Pojille kuvien jakaminen mahdollistaa hegemonisen maskuliinisuuden toteuttamisen. Tytöt taas voivat osoittaa olevansa siveitä ja erottautua ”huorahtavista” tytöistä muiden tyttöjen paljastavia kuvia jakamalla. (Naezer & van Oosterhout 2021, 87.)

Jasmin: Et joo, kyl mä pystyisin olee semmosen kaveri. Mutta sitte samal, jos sä meet sen kaa johonki keskustaan, niin sitte jengi tulee huutelee sille kaikkee niinku. Et joo, ooksä se muija, joka teki tota ja lähetti nudei kahellekymmenelle eri jätkälle ja teki tota kaikkien kaa ja kaikkee tollast... Niin sit tulee vähän vaan semmonen, et ei kai taas... Tai silleen niinku.

Aisha: Sillon, kun mä hengasin sen mun kaverin kaa tosi paljon niin... Tosi moni oli kattonu mua jotenki vihasesti. Niinku vinoon justinsa, ylös alas. Ja kosk mä olin ihmisen kaa, kun samal silleen mua alko ahistaa. Et miks ihmiset kattoo mua kun mä tiään itekkin, et mä en oo tehny mitään asialle... Niinku mitään. Niin sit samal on vähän semmonen tunne, et nyt mua nolottaa, et mä oon ton kaa. Koska kaikki kattoo mua vinoon... (Haastattelu 2)

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva häirintä ja kiusaaminen ei rajoitu ainoastaan verkko-tilaan, vaan siirtyy nuorten mukana fyysiseen kaupunkiin. Edellinen lainaus osoittaa, kuinka tietynlaisten kuvien leväminen voi rajata kuvissa olevan nuoren mahdollisuuksia liikkua kaupunkitiloissa. Maineensa menettänyt nuori ei aina ole tervetullut muiden hengailijoiden joukkoon.

Ikään perustuvat erottelut hengailupaikoilla

Sen lisäksi, että nuorten keskinäisen väkivallan lisääntyminen on herättänyt korona-ajassa keskustelua (ks. luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinallisissa kamppailussa”), kuvasivat aineiston nuoret ja nuorisotyöntekijät aikuisten ja nuorten välisiä yhteenottoja sekä aikuisten nuoriin kohdistamaa häiriökäyttäytymistä. Ajassa, jossa julkisessa keskustelussa esiin nostettiin jälleen ”pelottavat nuoret”, on tärkeää tuoda esille, että kaupunkihengailijat kohtasivat paljon huonosti voivia ”pelottavia aikuisia”. Nuorisotyöntekijöiden mukaan kaupunkitilassa aikaansa viettävät aikuiset olivat usein päihtyneitä ja saattoivat käyttäytyä uhkaavasti. Tiukkojen koronarajoitusten aikaan kaupungille tuntuivatkin jäävän aikuisista lähinnä huonovointisimmat.

Ostarilla riittää vilinää ja vilkettä. Aikuiset käyttäytyvät vaarallisesti ja nuoria pelottaa. Myös nuoriso-ohjaajat joutuvat olemaan valppaampina, kun jalkaudutaan ostarilla. Nuoret eivät juurikaan vietä ostarilla aikaa. Ainakaan ei ole enää samanlaista metroasemalla hengauskulttuuria kuin aiemmin. Osa välttelee ostaria ja osa on vain läpikulkumatkalla tai käy kaupassa. Ostarilla piti alkaa poliisin ”puhdistusoperaatio”, ja ollaan tarvittaessa soiteltu poliisia paikalle, mutta ei ole paljoa rauhoittunut tilanne. Takapihan kallioilla helvetti auki. Jos pidetään takaovi auki, niin melu kuuluu ja ”tuoksut” tulee sisälle. Siellä nautitaan muutakin kuin aamupalaa. Eräs herrasmies kävi eritteellä graffitaidalla, joka valui kivasti nutan takapihalle, myös sisällä olleet nuoret ihmettelivät meininkiä takapihalla. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevät 2021)

Päihtyneet aikuiset saattavat tuntua nuorista uhkaavilta. He myös kamppailevat samoista hengailupaikoista kaupungilla aikaansa viettävien nuorten kanssa (ks. myös luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”). Tolosen ja kollegoiden (2018, 69) mukaan päihtyneiden ja mahdollisesti aggressiivisten aikuisten toiminnan voidaan katsoa rajaavan nuorten mahdollisuuksia käyttää tiettyjä tiloja ja tuntea kuuluvansa niihin. Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistossa kuvattiin päihtyneiden aikuisten valtaavan osan nuorten suosimista ulkotiloista, kuten leikkipuistoista. Välillä aikuiset ja nuoret olivat kiistelleet siitä, kuka saa pelata ulkokentillä, ja tilanteita on selvitelty jopa poliisien kanssa. Nuorisotyöntekijöiden mukaan nuoret olivat myös kokeneet, että aikuiset kiusaavat heitä. Lisäksi nuorisotyöntekijät olivat raportoineet tilanteista, joissa aikuinen oli lähestynyt ulkona hengaillevia nuoria epäasiallisesti.

Ikään liittyvät eronteot ovat läsnä myös kaupunkitilaan sijoittuvassa seksuaalisessa häirinnässä. Haastateltujen tyttöjen mukaan erityisesti vanhemmat miehet ahdistelivat kaupungilla, usein humalassa (ks. myös Honkatukia & Ssynarenko 2019, 4; Tolonen ym. 2018, 69). ”Yleensä vanhoi miehii, täysikäsi, kaikkii pedareit, tällasii...” (Fatima, Haastattelu 1); ”Vanhat miehet, kanniläiset ja tämmöset” (Jasmin, Haastattelu 2), “[...] mut niinku aikuiset miehet on mun mielest niinku enemmän, jotka ahdistelee nuorii

tyttöi” (Adila, Haastattelu 3). Aikuiset miehet ahdistelemassa nuoria tyttöjä kaupunkitilassa ei ole marginaalinen ilmiö vaan hengailevien tyttöjen arkipäivää. Haastateltujen tyttöjen puheissa ero turvallisten ja turvattomien tilojen välillä muodostui häiritsevien, heitä reilusti vanhempien miesten ei-toivotun huomion kautta. Turvallisiksi tiloiksi koettiin esimerkiksi nuorisotalot, joissa oli tuttuja kavereita ja aikuisia eikä huutelevia miehiä. Seuraavassa lainauksessa eräs haastateltu tyttö kuvailee turvalliseksi kokemaansa kaupunkitilaa, Helsingin keskustakirjasto Oodia:

Sinne ei tuu vaan mitään miehiä, ihan vaan kattoo, et onks tässä tyttöjä, tai jotain. Joskus me vaan istutaan siellä semmoisessa... Siellä on semmoinen sohvipaikka, missä on ovi. Sinne ei pääse kukaan muu. Se on vaan oma huone siinä, ja sinne ei saa tulla ketään kattoo sua, mitä sä teet siinä. Se on vaan, kirjastokortilla vaan, et saat oman huoneen tonne, ja siel on kaikkee pleikkaa ja tommoista, niin se on semmoinen hyvä paikka. (Haastattelu 10)

Edellinen lainaus tuo sydäntä särkevällä tavalla esiin avoimen tilan turvattomuuden asettamalla suljettavan oven turvallisuuden kokemuksen edellytykseksi. Kun vanhemmat miehet kohdistavat nuoriin tyttöihin häirintää, on kyse sukupuolisten rajojen lisäksi ikään liittyvistä rajanvedoista. Ahdistelun avulla miesten on mahdollista luoda erottelua nuorempien ja vanhempien kaupunkitilan käyttäjien välille ja osoittaa, että kaikki eivät ole sinne yhtä tervetulleita. Ikäero myös saattaa tehdä koetusta häirinnästä pelottavampaa.

Kuka saa käyttää kaupunkitilaa?

Kaupunkitilassa tapahtuva syrjintä ja häirintä eivät ole uusia ilmiöitä, jotka olisivat syntyneet vasta koronapandemian tuomien muutosten myötä. Nuoret ja nuorisotyöntekijät ovat kuitenkin kuvanneet häiritsevän käytöksen lisääntyneen koronan aikaisessa kaupungissa. Julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa hengailevat nuoret kohtaavat ikävää huutelua, seksuaalista häirintää, rasismia ja fyysistä väkivaltaa aikuisten ja muiden nuorten suunnalta. Tässä kohtaa ei ole mahdollista sanoa, onko kyseessä korona-ajassa lisääntynyt vai korona-ajassa näkynyt ilmiö. Syrjintä ja häirintä ovat kuitenkin osa todellisuutta, jonka kanssa kaupungilla hengailevat nuoret ovat olleet pandemian ja rajoitusten aikana tekemisissä. On myös mahdollista, että korona-ajassa muuttunut kaupunkitilan sosiaalinen kontrolli vähensi turvallisten aikuisten määrää ja valvontaa kaupunkitilassa, kun julkinen tila sulkeutui ja monet viettivät aikaa kotona.

Sosiaaliin erotteluihin perustuva syrjintä ja häirintä näyttäytyvät hengaileville nuorille valitettavan arkipäiväisinä ilmiöinä, jotka vaikuttavat heidän mahdollisuuksiinsa käyttää kaupunkitilaa (ks. Saarikkomäki ym. 2020; Tolonen ym. 2018, 69–70).

Rasistista huutelua tai luvatonta koskettelua sisältävät tilanteet on mahdollista ymmärtää sosiaalisena kontrollina, jolla pyritään ylläpitämään ja rakentamaan niin sosiaalisia rajoja kuin valta-asetelmia ja hierarkioita (Honkatukia & Keskinen 2018, 156–157). Syrjinnän ja häirinnän keinoin osoitetaan, kenellä on oikeus oleilla kaupunkitilassa ja millaisin ehdoin. Kontrollin ja rajojen avulla pyritään osa nuorista sulkemaan ulkopuolelle tai tekemään heidän olonsa turvattomaksi ja epämurkavaksi tiloissa, joiden tulisi olla kaikille avoimia ja turvallisia. Kiusaamisen ja kiusatuksi tulemisen taustalla on toiseuttavia valtarakenteita, ja toisaalta ”mekkaloivat” nuoret ovat usein itsekin väärinkohdeltuja.

Hengailevat tytöt kohtaavat kaupunkitilassa jatkuvasti seksuaalista häirintää ja huorittelua, joilla heitä alennetaan sukupuolena mutta joiden avulla myös osoitetaan ”huonosti” käyttäytyvä tyttö (ks. Nyyssölä 2022, 78–79; Saarikoski 2001, 41–42). Tyttöihin ja heidän tilankäyttöön kohdistuu häiritsevää kontrollia huorittelevien tuntemattomien poikien ja ahdistelevien aikuisten miesten suunnalta. Kaupunkitilassa hengaillevien rodullistettujen nuorten kohdalla sosiaalinen kontrolli näyttää syrjivänä ylikontrollina, jossa heidän toimintansa asetetaan herkästi suurennuslasin alle (ks. Saarikkomäki ym. 2020; Saarikkomäki 2021). Ylikontrollin lisäksi kaupungilla hengailavat nuoret törmäävät muiden nuorten ja aikuisten rasistiseen ja vähättelevään kielenkäyttöön. Sosiaalinen kontrolli ei pelkisty tapahtumiin fyysisessä kaupunkitilassa, vaan nuorten hengailijoiden arjessa fyysinen kaupunki sekoittuu digitaalisiin ulottuvuuksiin (ks. Nyyssölä 2022, 80; Hjelm ym. 2014, 53–56).

Kaupungilla tapahtuvat häiritsevät tilanteet eivät eleyssä elämässä ole sijoitettavissa tietyn otsikon alle. Syrjintää ei voida selittää yksin sukupuolen, iän tai ihonvärin perusteella tapahtuvaksi, vaan todellisuudessa nämä kaikki kietoutuvat yhteen. Kaupunkitilassa tapahtuva syrjintä ja häirintä ovat monimutkaisia ja moninaisia prosesseja, joihin vaikuttavat lukuisat tekijät. Tässä luvussa olemme pystyneet tavoittamaan pienen, mutta huolestuttavan osan näistä sosiaalisen kontrollin prosesseista, joka kuitenkin heijastelee aiemmassa tutkimuksessa havaittua (ks. esim. Saarikkomäki ym. 2020; Honkatukia & Keskinen 2018; Tolonen ym. 2018).

On myös hyvä muistaa, ettei kaupunki ole tietenkään ainoastaan alistamisen ja valtataisteluiden areena, vaan myös paikka solidaarisuudelle, hengailulle ja yhteistyölle (Massey 1994, 265; Tolonen 2019). Nuoria ei tule asettaa uhriasemaan tiettyjen sosiaalisten jaottelujen perusteella – tietty ominaisuus tai tiettyyn ryhmään kuuluminen ei automaattisesti merkitse, että nuori tuntisi kokevansa arjessaan syrjivää ja häiritsevää kohtelua, mutta valtarakenteille on hyvä olla herkkänä.

Nuoret eivät myöskään ole avuttomia kohtaamansa kiusaamisen, syrjinnän ja häirinnän edessä, vaan myös kehittävät kekseliäitä strategioita, joiden avulla selviytyä epämieluisista tilanteista. Vaikka nuoret ovat itse aktiivisia ja luovia keksimään ratkaisuja, he toivovat, että aikuiset puuttuisivat enemmän kaupungilla tapahtuvaan kiusaamiseen – nuoria ei tule jättää oman kekseliäisyytensä varaan. Kiusaamisen ja häirinnän uhrin ei pitäisi olla yksin vastuussa toiminnan estämisestä tai lopettamisesta, vaan tähän tarvitaan

kaikkien panostusta yhteiskunnassa. Silloin, kun huoli herää, on aikuisen puututtava syrjintään, kiusaamiseen ja häirintään huolimatta siitä, toivooko nuori itse puuttumista (ks. Malm 2018, 48, 58–59). Aikuisella on myös velvollisuus viedä asiaa eteenpäin.

Olemme halunneet nostaa esille, että syrjintä ja häirintä ovat usein kaikkea muuta kuin ulkopuolisille helposti tunnistettavia hetkiä. Niihin liittyy paljon epämääräisyyttä ja tottumista väärinkäytöksiin. Nuorten on välillä itsekin vaikeaa tunnistaa tullessaan väärinkohdelluiksi. Ulkopuolisen näkökulmasta tilanteet saattavat myös näyttäytyä yksittäisinä konflikteina kaupunkitilassa tai digitilassa – tilanteiden toistuvuus eri konteksteissa, kuten koulussa, ja niihin liittyvät valta-asetelmat on kuitenkin tärkeää huomioida. Nuorisotyöntekijät ovat esittäneet, että nuorisotiloille olisi tarpeen saada esimerkiksi seksuaalirikoksiin liittyvää neuvontaa. Nuorille on myös tarjottava tietoa liittyen oikeudesta koskemattomuuteen, ja heidän kanssaan on syytä ennaltaehkäisevästi purkaa uhria syyllistäviä asenteita: koettu häirintä ei ole koskaan nuoren oma syy.

Syrjintä ja häirintä ovat aiheita, joille aikuisten olisi syytä herkistyä entisestään. Rasismia ja häirintää sisältäviin tilanteisiin on puututtava joka kerta. Syrjinnän ja häirinnän vähentämiseksi ei ole tarjolla yhtä selkeää toimintamallia – tarvitaan kokonaisen toimintakulttuurin muutos. Nuorten ei ole aina helppoa kertoa kokemastaan kaltoinkohtelusta aikuiselle, joten heidän kanssaan työskenteleviltä vaaditaan sensitiivisyyttä ja taitoa nähdä, kuunnella ja kuulla. Pienimmätkin kaltoinkohtelun kokemukset on otettava vastaan. Etuna tässä on myös se, että jos lievimpiinkin syrjinnän ja häirinnän kokemuksiin suhtaudutaan vakavasti ja niille ollaan herkinä, avautuu nuorille luottamuksellinen kanava vakavimmistakin kokemuksista kertomiselle. Luottamuksen rakentamiseen tarvitaan aikaa, mutta kun keskusteluyhteys on auki, voidaan yhdessä miettiä, kuinka tilanteessa edetään nuorta kuunnellen ja auttaen. Aikuisten on oltava kuulolla: hengailu kaupungilla on hauskaa, mutta ei aina viatonta. Kaupunkitila ja oikeus käyttää kaupunkitilaa eivät ole kaikille samat. Luodaan yhdessä turvallista, sallivaa ja yhdenvertaista kaupunkitilaa.

Juhlin kavereiden kanssa 2020 uudenvuoden, mikä oli aivan huikea, tutustuin uusiin ihmisiin ja pidin vain hauskaa. Oodilla oli DJ-keikka ja kaikki tanssi ja lauloi yhdessä ja oli aivan mahtava tunnelma. Kävin sen jälkeen 1–2 kuukautta koulua, kun tuli tieto, että kaikki menee etäkouluun, olihan se jännittävää mutta yhtä paskaa kuin korona. Minun numeroni laskivat huomattavasti ja ahdistus ja masennus ei ollut ennen ikinä iskenyt noin kovaa kuin silloin.

En saanut nähdä omia kavereita kuukausiin ja piti vain istua neljän seinän sisällä, läppäriin kanssa. Kun alkoi kesäloma, sain taas mennä ulos ja olla kavereiden kanssa, mutta se oli lähinnä ryyppäämistä ja pilven polttoa. Jotenkin sitä stressiä piti saada pois, kun ei ollut edes hoitokontaktia, olin yli 6 kk jonossa nuorisopsykiatrialle, vaikka luvattiin 3 kk. Sen aikana en tehnyt viikonloppuisin mitään muuta kuin join, lähinnä vain koska silloinen ”paras kaveri” painosti ja periaatteessa pakotti mut tuhmaamaan omat rahani meidän juomiimme. Kyseinen henkilö on itse tunnustanut, että käyttää muita vain hyväksi.

2021 uuden vuoden olin hänen kanssaan ja olin juonut yhden viinipullon. Hänellä oli viinapullo ja rehellisesti hän kaatoi sitä mun kurkusta alas. Yhden viinipullon ja puolikkaan kossupullon lisäksi polttelin kukkaa ja olin ihan sekaisin. En muista mitään sen jälkeen, todella pieniä muistipätkiä ja en edes ole varma, mitä on käynyt. Myöhemmin minulle kerrottiin, että jos ei olisi ollut yhtä ihmistä, joka oli selvin päin, minua ei nyt olisi tässä. Sen illan jälkeen en ole juonnut alkoholia enkä poltellut, se oli mun herätys.

Vedin ”kaveriini” välit, ja sen jälkeen hän alkoi valehdella musta kaikille ja menetin kaikki mun kaverit, kunnes kerroin niille oman version ja ne uskoivat minua, mutta en halunnut olla enää heidän kanssa.

Nykyään minulla menee paljon paremmin ilman entisiä kavereita ja päihteitä, minulla on aikaa kouluun, perheelleni ja tärkeimpänä itselleni. Tiedän sen, että suurin osa nuorten masennuksesta ja päihteiden käytöstä johtuu siitä, ettei saanut tehdä mitään muuta ja nykyään se on vain tapa.

Kukaan ei kysynyt minulta, miten menee tai miten voit, ketään ei kiinnostanut mikään muu kuin että koulu menee hyvin. Ja rangaistaan siitä, että nuori käyttää päihteitä, ensimmäiseksi voisi selvittää, miksi nuori käyttää niitä. Jos aikuiset tekisivät niin, ne varmasti ymmärtäisivät.

8. Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana

Susanna Jurvanen, Keiju Vihreäsalo, Sofia Laine & Eliisa Ahlstedt

Nuoret soittavat omaa musiikkiaan kajareista, joskin huomattavasti hiljemmalla kuin [julkisen tilan hotspotilla]. Nuoret keräävät katseita, ohikulkijat vilkuilevat – toisin kuin viimeksi [kauppakeskuksessa] käydessäni, tämä porukka ei ole kerääntynyt mihinkään syrjäiseen, takapihamaiseen kulmaan, vaan he ovat hyvin näkyvillä, täysin avoimessa tilassa käytävällä H&M:n ja muiden kauppojen edessä – tilan avoimuuden takia porukka näkyy paitsi tässä kerroksessa ohikulkijoille, myös alempaan ja ylempään kerrokseen esteettömästi. [...] Käytännössä kaikki näistä nuorista taitavat olla [julkisen tilan hotspotin] hengaajia, itsekin tunnistan monia. ”Hoosee²⁶ käyttäjäosasto tosin puuttuu”, toteaa nuorisotyöntekijä. ”Täällä on ne, joille koti ei oo legit²⁷ vaihtoehto, mutta joilla ei oo tarvetta tykittää hihaan Hesen kulmalla.” Nuorisotyöntekijä täsmentää, että ”koti ei oo legit vaihtoehto” ei välttämättä tarkoita kaikkien kohdalla vaikeita kotiooloja sinänsä vaan myös nuoren omaa suhtautumista, nuorisotyöntekijä nyökkää. Osan kohdalla on kyse vaikeista kotiooloistakin, mutta toisten kohdalla kyse on myös siitä, mitä nuori pitää itselleen mahdollisena tai harkinnan arvoisena vaihtoehtona. ”Esim. et mul on paniikkihäiriö ja porukat ei tajuu et pilvi on ainoa mikä auttaa.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Koronapandemia lisäsi terveys- ja sosiaalipalveluiden tarvetta, mutta samanaikaisesti heikensi koronavirukseen suoraan liittymättömien terveys-, mielenterveys- ja päihdepalveluiden saatavuutta (Hakulinen ym. 2020, 59; Eriksson ym. 2021, 2; Ihalainen ym. 2022, 54–55). Sekä ote tutkijan kenttäpäiväkirjasta että lukua edeltävä nuoren kirjoitus *Minä ja korona* avaavat sitä, kuinka jonojen venyessä mielenterveyspalveluiden ja muiden palveluiden piiriin monet nuoret jäivät yksin kokemustensa ja vaikeuksiensa kanssa. Korona-aika on kohdellut perheitä hyvin eri tavoin, vaikeimmin niitä, jotka ovat jo aiemmin olleet suhteellisesti hauraimmassa asemassa. (Moilanen & Rönkä &

26 Viittaa slangitermiin HC eli hardcore, jolla tässä lainauksessa viitataan niihin nuoriin, jotka käyttävät paljon päihteitä.

27 Slangitermi, joka tulee englannin sanasta legitimate (oikeutettu, perusteltu, laillinen). Legit-termiä voidaan käyttää myös merkityksessä hyvä, mahtava tai aito. Tässä yhteydessä katsomme, että lainauksessa termiä käytetään merkitsemään enemmänkin mahdollista tai sopivaa.

Fadjukoff 2021, 641). Mielenterveyden oireilu, joka korona-aikana on lisääntynyt, voi altistaa lisääntyneelle päihteiden käytölle (Karlsson & Mikkonen 2019, Aalto-Setälä ym. 2021). Kuten edellisessä kenttäpäiväkirjalainauksessa, jotkut nuoret katsovatkin, että syy heidän päihteiden käytölleen selittyikin pyrkimyksellä itselääkintä esimerkiksi mielenterveys- tai neuropsykiatrisia ongelmia. Itselääkintä päihteiden käytön motiivina on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa (Järvinen & Ravn 2015, 877–878; myös Mäkilä ym. 2022, 37–38).

Kysymme tässä luvussa, millaisena nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö näyttäytyi korona-aikana. Kysymykseen linkittyy niin kysymys nuorten mielenterveydestä kuin palvelujärjestelmän toimivuudesta, ja siksi nämä teemat leikkaavat artikkelin läpi. Aineistona tässä luvussa käytämme useamman tutkijan tuottamia kenttäpäiväkirjoja tutkimushankkeen etnografisesta havainnoinnista julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa jalkautuvan nuorisotyön kanssa (ks. luku 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”). Sitaatit tästä aineistosta on merkitty niiden perään tunnisteella ”Tutkijan kenttäpäiväkirja”. Tässä luvussa erityisenä lisäaineistona on Keiju Vihreäsalon tuottama etnografinen aineisto sekä nuorten ja ohjaajien haastattelut päihteitä käyttäville suunnatussa ei-julkisessa tukipisteessä. Vihreäsalon tuottama aineisto on merkitty aineistositaatteihin erikseen.

Nuorten paikkataju ja huolet -tutkimushankkeen tutkimushavainnoinnit on tehty etupäässä nuorisotyöntekijöiden kanssa, ja se vaikuttaa siihen, millaista aineistoa meille on kertynyt nuorten päihteiden käytöstä. Olemme siis havainnoineet tilanteita, joita jalkautuvalle nuorisotyölle on tullut vastaan. Se mikä jää jalkautuvan nuorisotyön fokuksen ulkopuolelle, ei ole juurikaan näkynyt meille. Havainnointitilanteet, joissa olemme nuoria kohdanneet, ovat pääosin olleet lyhyitä, eikä tilanteiden taustoista ole voinut tietää kovin paljon. Tilanteiden etenemistä ei myöskään ollut poikkeuksia lukuun ottamatta mahdollista seurata. Toisaalta nuorisotyöntekijät ovat avanneet meille monien tilanteiden taustoja sen verran kuin he oman ammatillisen harkintansa pohjalta ovat kokeneet tarpeelliseksi ja mahdolliseksi. Monet jalkautuvista nuorisotyöntekijöistä ovat erityisnuorisotyöntekijöitä, joiden työnkuvaan kuuluu nuoren auttaminen ja tukeminen ongelmissa tai vaikeissa elämäntilanteissa, mikä tarkoittaa sitä, että heillä on vahva ymmärrys myös palveluverkostosta kokonaisuudessaan. Jalkautuvan nuorisotyön kanssa kerätyssä havainnointiaineistossa kohdatut nuoret ovat olleet noin 10–30-vuotiaita, eli ikähaitari on ollut laaja. Keskimäärin he ovat kuitenkin olleet noin 13–18-vuotiaita.

Keskitymme luvussa tarkastelemaan paljon päihteitä käyttävien nuorten tilannetta. Teimme rajauksen, koska nuorten päihteiden käyttö on kokonaisuudessaan hyvin heterogeeninen ilmiö eikä sen kaikkia puolia ole mahdollista käsitellä tässä. On siis hyvä muistaa, että kaikki nuoret eivät käytä paljon päihteitä, osa ei ollenkaan. Mutta samaan aikaan, kun esimerkiksi *sober curious* -ilmiö on noussut viime aikoina esille sosiaalisessa mediassa, osa käyttää jopa aiempaa enemmän päihteitä. Päihteiden käytön polarisoituminen jatkuu nuorten keskuudessa (Härkönen ym. 2021, 260). Tämä

artikkeli keskittyy paljon päihteitä käyttäviin nuoriin, koska aineistossamme nuorten kanssa työskentelevien näkökulmasta päihteiden käytön katsottiin lisääntyneen erityisesti niiden nuorten kohdalla, jotka jo aiemmin käyttivät paljon päihteitä.

Näitä nuoria tavoitimme myös tutkimuksen perusaineistossa, mutta Vihreäsalon aineisto tuo aiheeseen syvemmän ja täydentävän näkökulman. Hänen aineistossaan nuorten oma ääni kuuluu myös nuorten haastattelujen kautta. Vihreäsalon kahden kuukauden mittainen etnografia toteutettiin keväällä 2022 pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa matalan kynnyksen toimipisteessä, jossa oli yösiija, ruokaa, peseytymis- ja pyykinpesumahdollisuus, puhtaita välineitä, palveluohjausta sekä yhteistyökumppaneiden kautta muun muassa asuttamisen neuvontaa. Asiakkaat saivat tulla anonyymisti. Kävijät olivat noin 18–29-vuotiaita. Haastateltavat löytyivät tukipisteen kautta, ja haastatteluja oli yhteensä kuusi. Haastattelut kestivät keskimäärin tunnin. Lisäksi tehtiin kaksi taustahaastattelua, joissa oli mukana yhteensä viisi matalan kynnyksen palvelupisteessä työskentelevää ohjaajaa. Etnografian ja haastatteluiden tavoitteena oli tarkastella päihteillä oireilevien nuorten palvelujärjestelmäsuhdetta laajasti: Minkälainen suhde nuorilla oli palvelujärjestelmiin erityisesti ja yhteiskuntaan ja ympäröivään yhteisöön yleisemmin? Kokivatko he olevansa yhteiskunnan jäseniä?

Aineistoissa katsotaan esimerkiksi palvelukokemuksia nuorten subjektiivisen kokemuksen kautta ja palveluverkoston jalkautuvan nuorisotyön ja päihdepalvelua tarjoavan järjestön työntekijöiden näkökulmasta. Aineistossa painottuu myös yleisemmin jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden esille tuoma tieto nuorten päihteiden käytön ajan-kohtaisista ilmiöistä.

Nuorten päihteiden käyttö tutkimusten mukaan korona-aikana ja verrattuna aiempaan

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on selvittänyt koronaepidemian vaikutuksia suomalaisen alkoholinkulutukseen korona-ajan alkuvaiheen, kevään ja kesän 2020 osalta. Verrattuna muihin ikäryhmiin erityisesti nuorten joukossa oli sekä kulutustaan vähentäneitä että sitä lisänneitä suurempi osuus kuin muissa ryhmissä (Mäkelä ym. 2020, 7). Vaikka 15–24-vuotiaiden nuorten huumekekokeilut väestötasolla ovat viimeisten viiden vuoden aikana lisääntyneet maltillisesti, samaan aikaan vastaavan ikäisten nuorten huumeiden ongelmakäyttö vakavine haittoineen on kasvanut. Huumeiden ongelmakäytön ja huumekuolemien osalta 15–24-vuotiaiden osuus on verrattain suuri. (Rönkä ym. 2020.)

Nuorisotyö raiteilla -työntekijä katsoi kuitenkin, että niiden nuorten parissa, joiden kanssa he eniten työskentelevät, päihteiden käyttö on korona-aikana lisääntynyt. Esimerkkinä tilanteen huononemisesta he kertovat, että katukuva on muuttunut levottomammaksi ja kaduilla päihteet näkyvät nyt aiempaa enemmän. Myös juomisen nuorisotyöntekijät näkevät palanneen. Samoin asunnottomien päihteitä käyttävien

nuorten kanssa työskentelevät kertoivat, että koronan aikana kaduilla näkyi tiettyjen huumeiden, erityisesti opioidien, saatavuuden väheneminen, mutta sen sijaan alkoholin käyttö lisääntyi (ks. myös Kaitala ym. 2021, 611). Tämä saattoi liittyä myös tullin ja poliisin keväällä 2020 tekemään suureen takavarikkoon, joka heikensi väliaikaisesti Subutexin saatavuutta (Leskinen 2020, 128). Tilastoissa edelleen näkyvä nuorten raittiuden lisääntymisen ja alkoholin käytön ja tupakanpolton vähenemisen trendi ei siis näy tämän tutkimuksen aineistoissa (Härkönen ym. 2021, 251; Knaappila & Kosola & Kaltiala 2021):

”Omassa erityisnuorisotyökuplassa ei kyllä tunnu siltä, että tupakointi olisi vähentynyt”, nuorisotyöntekijä toteaa – lähes kaikki nähdyistä nuorista polttavat. [...] Mietin ääneen, voisiko kyse olla myös polarisaatiosta nuorten keskuudessa. Nuorisotyöntekijä toteaa, että voi toki ollakin – ehkä eliiitilukiossa tupakkaa ei tosiaan enää polteta, ”meidän nuorista polttavat lähes kaikki”. Sen jälkeen nuorisotyöntekijä lisää, että kyllähän heidän asiakkaistaan lähes kaikilla on myös oletusarvoisesti päihdeongelma, vähintäänkin alkoholin kanssa, mutta myös laittomien päihteiden. Välillä niidenkin nuorten kohdalla, josta ei ole asiasta aiemmin tiennyt, tulee yllätyksiä, kun nuoret kasuaalisti²⁸ mainitsevat seuloissa käymisestäään. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Useampi nuorisotyöntekijä kuitenkin painotti, ettei huolestuttavia kehityssuuntia voi laittaa suoraan koronan syyksi, vaan tilanne on ollut näkyvissä jo viisi tai kuusi vuotta sitten. Sen sijaan korona-ajan nähtiin vauhdittaneen näitä ongelmia. Nuorisotyöntekijät arvioivat, että muutos johtuu mahdollisesti perheiden ongelmien lisääntymisestä ja polarisoitumisesta niihin, jotka pärjäävät, ja niihin, jotka eivät pärjää. Tukea tarvittaessa kuormittuneisiin palveluihin on myös vaikea päästä. Kaksi työntekijää erikseen teki huomion auktoriteetteihin kohdistuvan kunnioituksen vähenemisestä sekä vahvasta yksinpärjäämisen eetoksesta nuorten keskuudessa (Tutkijan kenttäpäiväkirjat maaliskuu ja toukokuu 2022). Tämä herättää kysymään, millaisia muutoksia yhteiskunnassa on tapahtunut jo muutama vuosi ennen koronapandemiaa.

Nuorten päihteiden käytön ilmiöitä ja niille annettuja kulttuurisia merkityksiä

Kun puhutaan selvästi toisistaan poikkeavista päihteiden käytön tavoista, motiiveista ja seurauksista, on tärkeää alkuun pohtia, mihin viittaamme, kun puhumme nuorista ja päihteistä. Päihteillä viittaamme yleisesti kaikkiin päihtymystä aiheuttaviin aineisiin, niin alkoholiin, huumeisiin kuin päihtymistarkoitukseen käytettäviin lääkkeisiinkin.

28 Englannin casual-sanasta, jolla tarkoitetaan rentoa, epävirallista tai epämuodollista.

Myös tupakkatuotteet laskemme päihteisiin, nuorten päihteiden käyttöä kartoittavan eurooppalaisen koululaistutkimuksen (ESPAD) tavoin (Raitasalo & Huhtanen & Miekkala 2016). Huume-termillä tarkoitetaan laittomia päihteitä, mutta on hyvä huomata, että esimerkiksi rauhoittavat lääkkeet voivat olla laittomia tai laillisia riippuen hankintakanavasta.

Päihteiden käyttöön liittyvät moraaliset ja normatiiviset kysymykset vaikuttavat siihen, miten yksilön päihteiden käyttöön suhtaudutaan. Suomalaisessa kulttuurissa humalassa olemista ei ole perinteisesti tarvinnut peitellä. Alkoholin käyttöä on kuitenkin säädelty yhteisöllisellä kontrollilla, jolla on valvottu, missä tilanteessa ja miten paljon kukakin saa juoda (Apo 2001, 265, 384). Suomalaisten päihteiden käyttöä määrittelevät tälläkin hetkellä humalahakuisuus sekä painottuminen viikonloppuihin (Pehkonen & Kekoni & Kuusisto 2019). Arkena ja päivällä tapahtuvaa päihteiden käyttöä ei siis katsota hyväksyttäväksi, vaan päihteiden käytölle sopiva aika on viikonloppuiltoina. Päihteiden käytön katsotaan olevan vähemmän tuomittavaa täysi-ikäisille kuin alaikäisille nuorille. Sopivanlaiselle ja sopivien henkilöiden päihteiden käytölle on osoitettu myös tilallisesti paikat, joissa päihteitä voi hyväksyttävästi ja mahdollisimman turvallisesti käyttää. Korona-aikanakin baarit saivat pitkälti pysyä auki rajatuin aukioloajoin. Täysi-ikäisten laillista päihteiden käyttöä tarkasteltiin julkisessa keskustelussa usein ravintoloitsijoiden elinkeinokysymyksen näkökulmasta.

Nuorille sen sijaan ei ymmärrettävästi ole laillisia tiloja, joissa käyttää päihteitä, ei korona-aikana eikä muulloinkaan. Mikäli he käyttävät päihteitä, se tehdään usein yksityisissä tiloissa tai ulkona julkisella paikalla, kuten puistoissa. Nuorten korona-aikaan sijoitettavia nousevia ilmiöitä ovat olleet hotellibileet, joissa nuorten porukasta joku täysi-ikäinen varaa halvan hotellihuoneen tai Airbnb-huoneiston juhlintaa varten. Samoin ovat korostuneet joukkokokoonnot, esimerkiksi koulujen päättäjäiset, nasujaiset²⁹ ja niitä syksyllä seuraava, useita viikonloppuja kestävä puistobileiden sarja. Nuorten juhlinnassa näkyy nuorisotyöntekijöiden mukaan myös päihteitä.

Eri päihteiden välillä on myös keskeinen ero käytön tuottamissa juridisissa ja sosiaalisissa seurauksissa. Vaikka päihteiden käytöllä on alaikäraja, eivät alkoholi ja tupakka ole täysi-ikäisille nuorille laittomia sinänsä. Ei ole rikos juoda alkoholia tai polttaa tupakkaa, mutta laittomien huumeainesten kohdalla tilanne on toinen. Laittomien päihteiden hankinta, hallussapito ja myyminen ovat itsessään rikollisia tekoja (Kekki 2005, 627). Laittomuus asemoi nämä päihteet marginaaliin, ja niihin liittyvä stigma voi vaikuttaa

29 Nasujaiset ovat lukioalaisten kouluvuoden alussa viettämä rituaali, jossa uudet opiskelijat otetaan mukaan yhteisöön. Aikaisemmin kyse oli koulujen järjestämistä tilaisuuksista, mutta Helsingin opetusvirasto kielsi oppilaskasteet vuonna 2007 (HS 8.9.2007). Tällä hetkellä juhlinta on opiskelijoiden omaehtoisesti koulun ulkopuolella toteuttamaa perinnettä, johon liittyvät etkot, nasujaiset ja jatkot. Jatkoille voi osa osallistua kuka tahansa nuori. Nuorisotyö jalkautuu usein jatkoille.

myös niitä käyttävien ihmisten marginalisoitumiseen³⁰. Tämä marginalisoituminen riippuu myös päihteitä käyttävän ihmisen sosiaalisesta ja taloudellisesta ympäristöstä, aiemmista kokemuksista sekä tulevaisuudennäkymistä, käytetyistä päihteistä ja käytön säännöllisyydestä, määrästä ja niihin liitetystä merkityksistä (Pitkänen & Perälä & Tammi 2016, 8).

Laittoimiin päihteisiin kohdistuva stigma liitetään erityisesti suomenlaiseseen käyttöön ja sekakäyttöön (Luoma ym. 2007; Hakkarainen ym. 2019, 191). Asunnottomille päihteitä käyttäville tarkoitettussa tukipisteessä kohdatut nuoret näyttävät myös usein identifioidun itsekkin marginaaliin. Vihreäsalon aineiston perusteella nuoret suhtautuvat viranomaisiin vihamielisesti sekä identifioivat itsensä yhteiskunnallisiksi hylkiöiksi. Moni koki olevansa ”toisen luokan kansalainen” tai ”ihmissaastaa”. Tämä näkyy nuorten elämässä viranomaisten välttelynä ja epäluottamuksena yhteiskunnan palvelujärjestelmiä kohtaan. Yhteiskunta on paikka, jonne he eivät koe kuuluvansa. Päihdeongelmaan liitetystä stigmasta ja sen vähentämisestä on keskusteltu tutkimuksessa paljon. Mahdollisuuksiksi stigman purkamiseen on esitetty ymmärrystä päihdeongelmista sairautena tai toisaalta käsitystä niistä yksilön pyrkimyksenä löytää selviytymiskeinoja haastavissa elämäntilanteissa. (Koivumäki 2022.)

Päihteiden käyttöön liitetyt merkitykset ja asenteet voivatkin kokea kulttuurisia muutoksia. Sosiaalisissa erityistilanteissa, joissa alkoholilla on ollut keskeinen rooli, ja rituaalina alkoholin käytön rinnalle on alkanut 2000-luvun mittaan nousta kannabis, etenkin nuorten miesten keskuudessa (Maunu 2014, 196). Myös meidän aineistossamme nuorisotyöntekijöiden näkemyksissä nousi voimakkaasti esiin se, että nuorten suhtautuminen kannabikseen on muuttunut aikaisempaa sallivammaksi. Muutos nuorten kannabisasenteissa näkyy myös muussa tutkimuksessa (Karjalainen ym. 2019, 318).

Yksi jalkautuvan nuorisotyön tavoitteista onkin nuorten – myös päihteisiin liittyvien – ilmiöiden kartoittaminen (Papunen 2021, 9). Pitkään nuorisotyössä työskennellyt nuorisotyöntekijä toi myös esiin huolestuttavien ilmiöiden syklisen luonteen. Samat ilmiöt, kuten esimerkiksi liiman haistelu, saattavat hävitä joksikin aikaa, mutta nousevat ajoittain uudestaan esiin uusien nuorisosukupolvien myötä. Tutkimushavainnoinneissa nuorisotyöntekijöiden puheesta nouseekin vahvasti esiin se, että työssä on tärkeää olla selvillä, millaiset ilmiöt nuorten keskuudessa ovat kulloinkin ajankohtaisia. Näin mahdollisiin huolestuttaviin ilmiöihin voidaan puuttua jo alkuvaiheessa. Pääkaupunkiseudulla nähtiin tärkeäksi myös tietojen jakaminen ja yhteistyö kaupunkien välillä, sillä yhdessä kaupungissa havaittu ilmiö tavataan pian muissakin. Nuorisotyö pitää yllä kontakteja myös muihin lähialueen toimijoihin, joihin ollaan tarpeen vaatiessa yhteydessä matalalla kynnyksellä. Esimerkiksi kauppoihin ilmoitetaan nuorisotyöntekijän mukaan heti,

30 Marginaalilla tarkoitetaan normatiivisten arvojen ja toimintatapojen ulkopuolelle jäävää aluetta. Marginalisaatio tuottaa siis sosiaalis-taloudellisessa perspektiivissä sivullisuutta ja toiseutta. (Timonen 2009, 203.)

mikäli huomataan merkkejä butaanin haistelusta. Toinen nuorisotyöntekijä painotti, että toiminnassa keskeistä on myös nuorten kanssa tehtävä ennalta ehkäisevä päihdetyö. Hän kuitenkin katsoi, että nuorisotaloilla olisi tarpeen toteuttaa enemmänkin päihdekasvatusta kuin mitä tällä hetkellä on tarjolla.

Nuorten runsas päihteiden käyttö ei välttämättä kerro riippuvuusongelmasta. Kyseessä voi olla jonkin taustalla olevan asian oireileminen päihteiden käytöllä, ja siksi ongelman varhainen tunnistaminen ja siihen puuttuminen muillakin kuin päihdehoidon menetelmillä on keskeistä. (Raitasalo 2020, 127–128.) Päihdeongelmalle altistaa Antti Maunun mukaan irrallisuuden ja ulkopuolisuuden tunne erilaisista yhteisöistä tai yhteiskunnasta. Avainasemassa on erityisesti arjen yhteisöjen kyvyttömyys tarjota turvallisuutta ja iloa tuottavia yhteisöllisyyden kokemuksia. Samoin liian varhaiset vaatimukset vastuunotosta omasta elämästä tai elämänvalintojen tekemisestä aiheuttavat riittämättömyyden tunteita, joita nuori saattaa haluta paeta. (Maunu 2014, 200–201.)

Myös Hannu Jouhki ja Atte Oksanen (2022) ovat tarkastelleet päihderiippuvuutta eskapismien näkökulmasta. Addiktiota käsitellessä keskitytään usein puoleensavetäviin tekijöihin, vaikkapa huippukokemuksiin. Eskapismien kautta tarkasteltuna huomio kiinnittyy pakenemiseen ja välttelemiseen. Silloin katse kääntyy yksilön kokemuksiin paineisiin ja mielenterveyttä kuormittaviin tekijöihin ja voidaan kysyä, mitä arjessa, todellisuudessa tai itsessään yksilö pakenee. Päihteet voivatkin siis olla keino paeta oman todellisuuden sietämättömyyttä. Asunnottomien päihdeongelmista kärsivien nuorten kanssa tämä todentui useasti, kun nuori tai ohjaaja viittasi kaduilla eletyn elämän raakuuteen, jota ei voi kestää ilman päihteitä. Nuoren tilanne ei myöskään pysy staattisena, sillä jokainen päivä voi tuoda uusia kokemuksia, jotka traumatisoivat entistä enemmän. Näin nuori elää viheliäisessä noidankehässä, jossa tarve paeta todellisuutta kasvaa koko ajan:

Nuori kertoo siskonsa kuolleen yliannostukseen kolme viikkoa sitten. Sisko oli ollut kuivilla pari viikkoa, mutta retkahtanut, ja elimistö pettänyt. Nuorisotyöntekijä sanoo ottavansa osaa. Nuori vakuuttaa pärjäävänsä. ”Näin tää menee, mä tiedän, pari viikkoa kännissä ja sit, sit vaan kestää.” Kertoo kahden veljensä kuolleen aikaisemmin ja että siksi osaa kuvitella, miten tulee reagoimaan. ”Saaks mä avautua?” Hän kertoo, että ensimmäinen veli oli ammuttu huumevelan takia ja toinen oli sammunut omaan oksennukseensa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Päihhteistä riippuvaisten, asunnottomien nuorten kanssa työskentelevät jakavat päihhteitä käyttävät nuoret heidän omiin asiakkaisiinsa ja ”viihdekäyttäjiin”. Kontaktipintoja näiden ryhmien välillä ei nähdä olevan. Laittomia päihhteitä käyttävien ihmisten jakautuminen yhteiskuntaan integroituneisiin ja marginalisoituneisiin näkyy myös aiemmassa tutkimuksessa (Pitkänen & Perälä & Tammi 2016). Toisaalta näiden ryhmien välillä on olemassa rajapinta. Jalkautuvassa erityisnuorisotyössä työskennellään usein juuri niiden nuorten kanssa, jotka tasapainoilevat näiden maailmojen välillä:

Järjestyksenvalvojan mainitsema nuori, joka on myynyt amfetamiinia, on nuorisotyöntekijöille tuttu. Hän on tippunut kaikkien palveluiden ulkopuolelle. Toinen nuorisotyöntekijöistä teki hänen kanssaan pitkään töitä siinä vaiheessa, kun kaikki muut ammattilaiset olivat heittäneet hanskat tiskiini. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Päihdeongelmia on monen tasoisia, mutta päihteitä käyttävällä henkilöllä voi myös olla pitkään käsitys, että käyttö on hallinnassa, vaikka ympärillä olevien näkökulmasta se aiheuttaisi ongelmia. Tukipisteen nuoret itse vetävät keskeisen jakolinjan suonensisäiseen käyttöön, josta he katsovat ongelmallisemmän käytön alkavan. Samaan kohtaan rajan vetivät myös heidän kanssaan työskentelevät ohjaajat. Kun kysyttiin mahdollisia onnistumisia, yhdeksi onnistumiseksi mainittiin se, että saadaan aikaan siirtymä suonensisäisistä ei-suonensisäisiin. Myös nuoret itse määrittelevät ”piikkikoukun” riippuvuudeksi, josta he haluavat eroon. Siten myös riippuvuuden ja vahingollisuuden aste on yksi tapa määrittää satunnaiskäytön ja ongelmakäytön välistä rajaa. Suonensisäisten ja ei-suonensisäisten huumeiden käytön välillä kulkee raja, joka erottaa vakavan päihdeongelman vähemmän vakavasta ongelmasta. Näin pohtii suhdettaan päihteisiin asunnoton nuori:

V: Siis piikkikoukusta, ku mä pääsisin eroon, nii todennäköisesti voisin lopettaa koukun, huumeitten käytön kokonaan. Mä veikkaan, et se menee sitä kautta, et ku mulle on tulossa kuitenkin tuomioita, et mul on tutkinnassa useempi törkee rikos, nii sitä kautta se menee se piikkikoukkuki, tai näi mä ainaki uskon. (Vihreäsalon aineisto, nuoren haastattelu, toukokuu 2022)

Nuori itse on optimistinen päihdeongelman korjaantumisesta kokonaan, mikäli vain saisi suonensisäisen käytön lopetettua. Tutkimuksessa riippuvuudesta parantuminen on kuitenkin nähty prosessina, johon kypsyttään hiljalleen ja jonka luonteeseen kuuluu myös se, että takapakkeja tulee ajoittain (esim. Ruisniemi 2006). Asiakkaan omat tavoitteet päihdehoidossa voivat myös vaihdella, sillä kaikki eivät pyri täyteen päihdeettömyyteen. Päihdehoidon toiminnan taustalla oleva eetos onkin perinteisesti jakautunut kahtia päihdeiden käytön lopettamiseen pyrkivään sekä haittoja vähentävään työhön. Haittoja vähentävän työn lähtökohtana on vakavasti riippuvaisten ihmisten terveyshaittojen ja kuolemien ehkäisy, vaikka he eivät olisikaan lopettaneet päihdeiden käyttöä. Lisäksi on esitetty näiden lähtökohtien yhdistämiseen tähtäviä näkökulmia. (Kellogg 2003.)

Päihdekauppa

Nuorisotyöntekijöiden mukaan huumekauppa on ollut korona-aikana julkisilla paikoilla aiempaa avoimempaa. He mainitsivat erityisesti erään suuren rautatieaseman pääkaupunkiseudulla, jonka ympäristö on yksi huumekaupan keskuksista. Kauppaa käydään aseman ulkopuolella valvontakameroiden vuoksi. Nuorisotyöntekijän mukaan nuorten onkin helpompi saada käsiinsä kannabista kuin alkoholia. Alkoholiakin toki myydään nuorille laittomasti, samoin sähkö tupakoita ja nuuskaa.

Samoin päihdekauppa kukoistaa tällä hetkellä nuorisotyöntekijöiden ja nuorten mukaan sosiaalisen median alustoilla (ks. myös nuuskan suhteen Piispa 2018, 36). Näyttäisikin siltä, että kauppa on leviittänyt näille foorumeille vahvemmin muutamien viime vuosien aikana, sillä vielä 2017 kauppapaikkana toimi Suomessa enemmänkin Tor-verkko (Demant ym. 2019, 382–383). Myös *Helsingin Sanomat* uutisoi 27.9.2022: ”Katoavien viestien Snapchatista tuli alusta nuorten rikollisuudelle Helsingin seudulla. Poliisi varoittaa vakavista seurauksista” (HS 27.9.2022). Olemme tutkimuksessa havainneet saman, mistä *Helsingin Sanomat* uutisoi: Sosiaalisen median palveluissa, kuten Instagramissa ja Snapchatissa, myyjät postaavat mainoksia näiden applikaatioiden Stories-ominaisuuden kautta ja nuoret jakavat niitä toisilleen. Storyt näkyvät vain 24 tuntia, jolloin kiinni jäämisen riski pienenee ja myyntiä on vaikeampi suitsia. Mainoksissa voidaan käyttää myös emojiä, jotka toimivat koodikielenä viestimässä.

Niistäkin nuorista, jotka eivät käytä päihkeitä, suuri osa tietää, mistä niitä voisi halutessaan ostaa. Tämä käsitys toistui sekä nuorisotyöntekijöiden että haastateltujen nuorten puheessa. Jalkautuvan nuorisotyön kanssa kerätystä aineistosta käy ilmi, että jotkut nuoret myyvät päihkeitä myös itse. Alkoholia saatetaan tilata ulkomailta pakettiautomaatteihin ja myydä eteenpäin:

Nähdään (vantaalaisella) asemalla nuori kavereineen hengaillemassa. [...] Nuorisotyöntekijät kääntyvät nuoren puoleen ja tiedustelevat tämän tulevaisuuden suunnitelmista. Kai hänellä on muitakin suunnitelmia kuin asemalla hengailu? Selviää, että jo täysi-ikäinen nuori välittää alkoholia nuoremmille eikä hänellä ole sen suurempia suunnitelmia jatkossakaan. Seuraa kasvatuskeskustelu, jossa nuorisotyöntekijät motivoivat häntä miettimään tulevaisuuden ratkaisuja. He kysyvät vielä nuorelta, mistä hän hankkii myymänsä alkoholin.

Nuori selittää, että tilaa sitä suoraan pakettiautomaattiin.

(Tutkijan kenttäpäiväkirja huhtikuu 2022)

Nuorisotyöntekijöiden mukaan jotkut saattavat aloittaa kaupankäynnin sähkö tupakkakaupalla ja siirtyä siitä myymään muutakin, esimerkiksi kannabista. Järjestäytyneestä nuorten pyörittämästä huumekaupasta uutisoi myös *Helsingin Sanomat* lokakuussa 2022. Tapauskaupunkina uutisessa on Espoo.

Espossa on käynnissä paheneva ongelma rikoksia tekevien nuorten kanssa. Poliisilla on esimerkiksi tiedossa useampi alle 15-vuotias lapsi, jotka toimivat huumekauppiaina ja pyörittävät omia myyntirinkejään Espoon alueella. HS:n tietojen mukaan ainakin yksi 14-vuotias huumekauppias toimii Sellon kauppakeskuksen ympäristössä. ”Heitä ei ole siihen kukaan pakottanut, vaan he ovat itse rakentaneet myynti- ja osto-organisaatiot”, kertoo Länsi-Uudenmaan poliisin ennalta estävää toimintaa johtava komisario Hannu Väänänen. Poliisin mukaan alaikäisiltä on takavarikoitu enimmäkseen kannabista. Heiltä on löydetty myös amfetamiinia, ekstaasia ja pieniä määriä kokaiinia. (HS 5.10.2022)

Helsingin Sanomien uutisessa kerrotaan, että syvässä rikolliskierteessä olevia lapsia ja nuoria on Länsi-Uudenmaan poliisin alueella kourallinen mutta heidän tilanteensa on lukujen valossa synkkä: ”Viimeisen puoleltoista vuoden aikana viisi eniten rikoksia tehnyttä alle 15-vuotiasta teki yhteensä 64 rikosta. Samoin viisi 15–17-vuotiasta nuorta syyllistyi yhteensä 90 rikokseen.” (HS 5.10.2022.) Samoin kuin päihteiden käytön osalta, myös nuorten tekemissä rikoksissa näkyy niiden yleinen vähentyminen. Samalla rikollinen käyttäytyminen kasautuu samoille tekijöille. (Pekkarinen ym. 2019, 17.)

Aiemmin huumekaupassa oli myös etiketti, jonka mukaan alaikäisille ei myydä (ks. esim. Perälä 2011, 139). Tämä näyttää kuitenkin nuorisotyöntekijän näkemyksen mukaan poistuneen, ja yhä nuoremmat saavat huumeita käsiinsä. Asunnottomien, päihteitä käyttävien nuorten kanssa työskentelevät kuvailevat puolestaan huumekaupan muuttunutta tilannetta näin:

Puhutaan siitä, miten huonossa kunnossa [nuoret] käyttäjät nykyään on. Vanhemmat käyttäjät ovat paljon paremmassa kunnossa. Se johtuu [kahvi]pöydän ympärillä olevan seurueen mukaan siitä, että ennen oli puhtaampia aineita ja hierarkia käyttäjän ja myyjän välillä oli selkeä. [...] Tästä kaikesta seuraa Villi länsi. Nykyään kuka tahansa voi myydä kenelle tahansa ja kuka tahansa voi ostaa keneltä tahansa. Niinpä saattaa käydä esimerkiksi niin, että kauppoja tulee hieromaan (kättä pidemmällä varustettu) myyjä, jolla ei ole myytävää, ja (kättä pidemmällä varustettu) ostaja, jolla ei ole rahaa millä maksaa. Ja tällaisista kohtaamisista ei seuraa mitään hyvää. (Vihreäsalon aineisto, kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Nuorten kantamien teräaseiden yleistymisestä tuli viitteitä myös jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden kanssa tehtyjen tutkimushavainnointien aikana (ks. lisää luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinallisissa kamppailuissa”). Samoin nuorisotyöntekijöiden mukaan väkivallantekojen kuvaaminen ja julkaiseminen verkossa ovat yleistyneet. Usein kuvaamiseen yhdistyy heidän mukaansa myös alistamista. Uhri saatetaan laittaa esimerkiksi nuolemaan tekijän kengänpohjia. Nöyryyttämistä vahvistaa erityisesti sen leviäminen verkossa. Tämä on nuorisotyöntekijöiden mukaan johtanut ilmiöön, että koetut nöyrytykset kostetaan kasvojen menettämisen pelossa. Samoin

tukipisteessä tehdyssä etnografiassa tuli esille velkojen perimisessä käytetyn väkivallan, nöyryyttämisen ja jopa kiduttamisen kuvaaminen ja levittäminen verkossa. Poliisin selvityksessä näkyi vahvasti teräaseiden ja sosiaaliseen mediaan kuvaamisen liittymisen alaikäisten tekemiin väkivaltarikoksiin. Poliisi piti mahdollisena lisäksi sitä, että osa alaikäisten rikollisuuden kasvusta saattaa olla yhteydessä huumekauppaan, vaikka tilastoissa niiden suhteellinen osuus ei olekaan noussut aiempaa merkittävämmäksi tekijäksi. (Danielsson 2022, 14–15, 18–20.) Lapsiasiavaltuutettu (LAPS/81/2022) onkin tehnyt marraskuussa 2022 oikeusministeriölle aloitteen lainvalmistelutoimiin ryhtymisestä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sisältävän materiaalin hallussapidon ja levittämisen kriminalisoimiseksi.

Yhteiskunnallinen huono-osaisuus ja ongelmien ylisukupolvisuus

Nuorten ongelmallisesta päihteiden käytöstä puhuttaessa huomio kiinnittyy nuorten ja aikuisten välisiin suhteisiin. Kysymys vastuusta on väistämättä läsnä. (Ks. Vihreäsalu 2023.) Minkälainen on nuoren ja häntä ympäröivien aikuisten välinen suhde? Onko nuorella hänen kasvuaan ja kehitystään suojaava suhde aikuisiin? Vaikka nuori ei itse käyttäisi päihteitä, voivat ne tulla tutuksi jo varhain vanhempien kautta:

Vappuna olemme törmänneet tämän tästä kahteen n. 11–12-vuotiaaseen tyttöön, jotka kiertävät kahdestaan pääkaupunkiseutua lähijunalla. Kun alkaa olla jo myöhä, nuorisotyöntekijät huolestuvat tyttöjen turvallisuudesta. Heidän kanssaan jutellaan ja kehoitetaan lähtemään kotiin. Nuorisotyöntekijä kysyy, eivätkö heidän vanhempansa odota heitä jo kotiin. Toinen tytöistä kertoo äitinsä olevan baarissa. Äiti oli myös pyytänyt tyttöä tulemaan sinne kanssaan. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Eri terveydenhuollon rekistereitä yhdistämällä tiedetään enemmän alaikäisistä, joiden vähintään toisella vanhemmalla on vakavaan päihdeongelmaan viittaavia rekisterimerkintöjä (esimerkiksi lääkärin lähete päihdehoitoon tai riippuvuuden hoitoon määrätty lääkeresepti). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella tehdyssä tutkimuksessa on arvioitu, että alle 18-vuotiaita lapsia, joiden vanhemmalla on vakava päihdeongelma, on Suomessa noin 65 000–70 000. Näistä päihdehoito tavoittaa kuitenkin vain murto-osan. (Lasinen lapsuus 2022.) Lokakuussa 2020 kunnallisen lastensuojelun johtajista 45 prosenttia arvioi lastensuojelun asiakasperheissä vanhempien päihteiden käytön lisääntyneen suhteessa aikaan ennen koronaa. Lasten päihteiden käytön katsoi lisääntyneen 32 prosenttia (Tiili ym. 2020). Rekisteritiedot osoittavat, että niissä perheissä, joissa vanhemmalla on päihdeongelma, lapsen riskit erilaisiin terveydellisiin ongelmiin ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuuteen siirtymiseen kasvavat huomattavasti. Pienten ja kouluikäisten lasten kohdalla se lisää sairastavuutta, käytös- ja tunne-elämän häiriöitä ja lapsen sijoittamista

kodin ulkopuolelle. Teini-ikäisten kohdalla se puolestaan lisää nuoren itsensä haitallista päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia ja kouluttautumattomuutta. (Raitasalo & Holmila & Jääskeläinen 2016.)

Suomessa huolta ovat herättäneet myös nuorten lisääntyneet huumausainekuolemat (Tilastokeskus 2020) sekä tähän ilmiöön usein linkittyvä yhteiskunnallinen huono-osaisuus, ongelmien ylisukupolvisuus sekä palvelujärjestelmien kyvyttömyys tunnistaa ja työskennellä vaikuttavasti päihdeongelmista kärsivien ihmisten kanssa (Rautiainen & Lavapuro 2016). Suomessa esimerkiksi alkoholikuolemiin liittyy muuhun Eurooppaan verrattuna korkea sosioekonominen eriarvoisuus (Tarkiainen 2016). Huumeakuolemille taas on ollut tyypillistä uhrien nuori ikä sekä laillisten reseptilääkkeiden suuri osuus kuolemissa muiden päihteiden ohella (Rönkä 2019).

Päihteitä käyttäviä ja lastensuojelun piirissä olevia päihteitä käyttäviä nuoria sekä heidän perheitään koskevat selvitykset kertovat yhtäältä syvästä huono-osaisuudesta ja moniongelmaisuudesta ja toisaalta palveluiden kykenemättömyydestä vastata näihin ongelmiin (Heino ym. 2016). Näyttääkin siltä, ettei kaikkia nuoria pystytä auttamaan riittävän pitkäkestoisesti ja intensiivisesti. Lapsuudesta alkanut oireilu ja päihteiden käyttö kasautuvat hyvin nuorella iällä syväksi ulkopuolisuudeksi, jota tukipisteen nuori asiakas kuvailee:

V: Ehkei niinkään sanotusti mitää apuu tai tämmöst, mut mä tarttis ehkä enemmän, ku saa nopeesti semmosen leiman, et ku on koditon, et ku käyttää päihteitä, et sä oot tietynlainen ihminen. Monesti sua pidetään varkaana, tai et sä oisit samantien jonkityyppinen tai vaarallinen ihminen tai sua ei voi jättää yksin esimerkiksi, vittu, jonku vitun koiran kaa tai jotain muuta. Mitä vittuu mä sille koiralle tekisin? Se, niin uskomattomii juttui mä oon kuullu välillä, kysytty, et, ei vittu. Semmost yleist leimaamista, se mun mielest on pahin, mikä on, tai sitte, et, no esimerkiksi yhen kerral Steissillä mun kaveri sai puukosta, niin ei siinä ollu, mä autan mun kaveria, kokeilin tukkii sitä reikää tai tälleen, mut ei siin, muut ihmiset katto vaa ympäriltä, ei ees soita mihinkään tai mitään, niin tulee semmonen, pitäis, noi ulkopuoliset ei voi sit ees auttaa tai mitään muuta. Se leima on ehkä se vittumaisin, mikä siit tulee. (Vihreäsalon aineisto, nuoren haastattelu, toukokuu 2022)

Haastateltavan kuvaileman ulkopuolisuuden käänttöpuoli on kuuluminen yhteiskunnan reunoille ja ulkopuolelle. Se on syvään juurtunutta ulkopuolisuuden kokemusta ja epäluottamusta yhteiskuntaan ja kokemusta siitä, etteivät omat tarpeet, toiveet ja näkemykset ole tulleet kuulluiksi tai ymmärretyiksi. Hätätilanteessakin ihmiset vain katsovat. Aikaisin lapsuudessa ja nuoruudessa alkaneet syrjäyttävät kokemukset synnyttävät perustavaa ulkopuolisuutta ja *toiseutettua* identiteettiä (esim. Jensen 2011; myös Vihreäsalon 2022). Kun ulkopuolisuus on alkanut varhain, on suuri todennäköisyys, että toiseus kroonistuu. Tilanteissa, joissa aikuiset lähestyvät nuorten ongelmia enemmän

häiriönä kuin tilaisuutena tuelle ja kasvatukselle (ks. Värri 2004), vaarantuu myös nuoren osallisuus yhteisöön ja yhteiskuntaan (Lanas & Kiilakoski 2022). Nuorta voi olla vaikea saada takaisin yhteiskuntaan ja ohjata kohti kansalaistaitoista toimijuutta. Eräs tukipisteiden työntekijä pohtii kansalaistaidottomuutta ja yhteiskunnasta syrjäyttämistä näin:

V: [...] (ihan kauhee) mieti näitä laitospentuiki, ku eka ne on kuus vuotta vaikka jossai lastenkodissa, ja kaheksantoistavuotiaana kämppä ja vitusti rahaa ja meehän pärjäilee. Toine, mitä mä oon ihmetelly noista laitoksista [...], ne on niin kädettömiä, ne on ihan ku niille ei ois opetettu ikinä mitää, jos puhutaan (tämösisistä) perus niinku ruuan tekemine, siivoomine, vuokran maksu, koska nää on semmosii asioita, et jos nää opetetaan vaikka väkisi, vittu sä osaat ne piste [...]. Siellähä on fokus peruskoulu, peruskoulu, peruskoulu ja jokaiselle räätälöidää sellane, et ne pääsee läpi kyllä, eikä ne opi sieltäkää mitään, mut tälläset oikeesti, mitä sä tarviit sitte ku se loppuu, se jälkihu[o]lto alkaa.

K: Elämäntaidot.

V: Nii, niitä ei opeteta siellä yhtään. Ne vittu pakotetaan tiit sä käymää niitä, ni kyllä niist jää juttui, sit sä osaat vaikka surffata Kelan sivuilla, sä tiit, mitä hakee, millo hakee, kyllä ne jää sinne, vaikka ne ois pakotettu. Jotenki sielläki voitais vähä enemmän kasvattaa eikä rangaista (vaa), ku eihän ne oo iso osa laitospennuista eihä ne oo ees tehny mitää väärää. Joo ne oireilee, hakee huomioo, tekee kaikkee tyhmää, mut eihä ne oo vielä tehny mitää väärää sillee. Sit ne menee sinne, sit niitä rangaistaa vaa. Sit ne on varmaa vähä ihmeissäänki, mitä vittuu, ku monetha voi joutua sinne vanhempiensa (takia), et vanhemmilla on joku päihdeongelma, ne ei pärjää, sit lasta rangaistaan siitä. Oha se nyt vitun sairasta, totta kai niistä kasvaa semmosii yhteiskuntaa vastaan olevii, koska niitä on saatana rääkätty ties kuinka kaua. (Vihreäsalon aineisto, työntekijän haastattelu, huhtikuu 2022)

Entä miten nuoren tilannetta tulisi käsitellä silloin, kun hänestä vastuussa olevat aikuiset ovat itsekkin avun tarpeessa? Nuorten ja perheiden ongelmat ovatkin kietoutuneet vyyhdiksi, jonka syy-seuraussuhteita on vaikea jäljittää (Pekkarinen 2017, 180; myös Heino ym. 2016). Asunnottomien tukipisteiden ohjaaja kertoo asiakkaasta, jonka isä asui ihan vieressä. Hänen asuntonsa ikkunasta näki tukipisteiden portille, ja asiakas saattoi huutaa isälleen portilta, että ”moi fajja”. Päihneiden käyttö ei kaikissa perheissä stigmatisoi, vaan on mahdollista, että se myös yhdistää.

Osa asiakkaista on jo neljännen polven käyttäjiä. Jotkut ovat oppineet mummoltaan, jotkut äidiltään. Kun heillä on itsellään lapsia, on jo viideskin sukupolvin olemassa. Jo huostaanotettuina. Kysyn, mitä pitäisi muuttaa, ettei nuo nuoret nyt nuokkuisi tuolla. Lapsuudessa sen täytyisi tapahtua. Lastensuojelu ei toimi. Nuoret viedään takaisin kotiin, mutta kaikki kodit eivät ole lapselle paras paikka. Paras paikka ei ole myöskään lastensuojelulaitos, jotka nuo on kaikki kiertäneet ja niissä toisiinsa tutustuneet. Siellä ei saa antaa edes päihdeneuvontaa, koska nuoret on alaikäisiä. [Kohtaamispisteiden työntekijät] Ovat tuottaneita kaksinaismoralismista. (Vihreäsalon aineisto, kenttäpäiväkirja huhtikuu 2022)

Nuorten voimakasta päihteiden käyttöä tarkasteltaessa täytyy katsoa ongelmaa jalkautuvan nuorisotyön perspektiiviä laajemmin. Palvelujärjestelmää täytyy tarkastella kokonaisuutena, sillä sen toiminnassa keskeistä on moniammatillinen yhteistyö ja asiakkaan palveluohjaus kulloinkin tarpeelliseksi katsottujen palveluiden piiriin. Keskitymme seuraavaksi ensin jalkautuvan nuorisotyön rooliin palvelujärjestelmässä ja siirrämme sitten katsemme myös muihin palveluihin.

Jalkautuvan nuorisotyön toiminta ja päihteet

Jalkautuva nuorisotyö liikkuu nuorten alueilla ja ottaa kontaktia nuoreen tämän salliessa. Nuorisotyön eetokseen kuuluu sen vapaaehtoisuus nuorelle. Nuorisotyöntekijät painottavat, että erityisesti jalkautuvassa työssä tämä on keskeistä, kun mennään nuorten omille alueille. On myös aivan tavallista, että yleensä nuorisotyöntekijöiden luo aloitteellisesti tuleva nuori ei kaikissa tilanteissa haluakaan niin tehdä. Esimerkiksi eri kaveripiireissä liikkueissa nuoret saattavat moikata tai olla moikkaamatta, seurasta riippuen. (Ks. tarkemmin kirjan luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”.)

Myös päihteillä ja niiden käytöllä on vaikutusta siihen, ketkä lähestyvät jalkautuvaa nuorisotyötä. Kaikki nuoret eivät halua kertoa päihteiden käytöstään suoraan. Toiset taas saattavat päihtyneenäkin jutella nuorisotyöntekijöille. Nuorisotyöntekijät joutuvatkin usein tulkitsemaan päihteiden käyttöä pienistä, usein nonverbaalisista, vihjeistä: olemuksesta tai käyttäytymisestä. Siitä miten pitkään nuoret viihtyvät vessassa tai miten aurinkolaseilla silmänsä peittäneen nuoren kaverit puhkeavat merkitsevästi nauramaan, kun nuorisotyöntekijät tulevat vastaan.

Menemme aseman kautta, jossa muutaman nuoren porukka hengaillee siellä olevan pianon äärellä. He soittelevat sitä ja kierrättävät jääteepurkkia keskenään. Nuorisotyöntekijät vaihtavat nuorten kanssa kuulumisia. Kun lähdemme eteenpäin he toteavat lakonisesti toisilleen: ”Yleensä jäätee ei oo noin hyvää.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Toisaalta on nuorisotyöntekijöiden mukaan aivan yleistä, että nuoret kertovat raflaavia tarinoita osana luottamuksen rakentumisen prosessia. Nuori testaa näin, miten aikuinen reagoi, kestääkö tai pystyykö tämä ottamaan vastaan nuoren ongelman. Jos aikuinen tällaisessa tilanteessa ylireagoi, voi luottamuksen rakentuminen loppua siihen. Luottamuksen rakentaminen on yksi jalkautuvan nuorisotyön keskeisistä toimintatavoista, jonka kautta yhteys nuoriin saadaan. (Paananen ym. 2022, 30.) Tilanteen kokonais-harkinta on kuitenkin välttämätön, koska luottamuksen rakentaminen nuoreen on pitkäjänteistä työtä ja herkkää häiriöille.

Nuorisotyöntekijä kysyy, huomasinko äskeisen tilanteen, jossa he eivät ottaneet tuomitsevaa asennetta nuorten puhuessa päihteistä. En ollut huomannut, ja nuorisotyöntekijä selittää. Tässä on nyt kyse työn ketjuuntumisesta, josta he puhuivat aikaisemmin. Luottamuksen saavuttamiseksi on ensin mentävä nuorten kanssa samalle tasolle, aaltopituudelle. Heti aluksi ei voi alkaa käymään vakavia keskusteluita, koska silloin nuoret eivät enää tule vapaaehtoisesti puhumaan. Näihinkin nuoriin tutustutaan vähitellen, kun he tulevat useamman kerran vastaan, ja vähitellen voidaan alkaa käydä myös kasvatuskeskusteluita. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Jalkautuvat nuorisotyöntekijät puuttuvat nuorten huolestuttavaan päihteiden käyttöön. Se, milloin nuoresta on huolta ja millä tavalla puuttuminen tehdään tai siinä edetään, vaatii heidän mukaansa kokonaisharkintaa. Kokonaisharkinnassa otetaan huomioon nuoren ikä, se mitä päihteitä käytetään ja kuinka paljon, päihtyneisyyden aika ja paikka sekä käytön säännöllisyys. Esimerkiksi vappuna piknik-henkinen alkoholinkäyttö puistossa lähes täysi-ikäisen kaveriporukan kesken ei aiheuttanut jatko-toimenpiteitä (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022). Sen sijaan arkeen ja päiväaikaan sijoittuva päihtymys aiheuttaa huolta, samoin se, jos nuori nähdään useamman kerran päihtyneenä. Huoli kasvaa myös sen mukaan, mitä nuorempi nuori on kyseessä, tai jos käyttöön liittyy laittomia päihteitä. Nuorisotyöntekijät valpastuvat myös muunlaisista merkeistä, esimerkiksi jos nuori yhtäkkiä vaihtaa kaveripiiriä uuteen, jossa tiedetään olevan päihteiden käyttöä tai myymistä.

Kadulla jalkautuvat nuorisotyöntekijät saattavat olla ainoana aikuisena toimijana paikalla. He joutuvat arvioimaan seuraavia toimenpiteitä akuuteissa tilanteissa ja usein vaillinaisten tietojen pohjalta. Huolen ilmaantuessa puuttumista ei ole aina mahdollista tehdä heti, vaan interventiota varten työskennellään pitkäkestoisesti kohti toimenpidettä. Puuttuminen vaatii kuitenkin usein sitä, että nuoren tilanteesta saadaan ensin riittävästi tietoa. Nuorisotyöntekijät keskustelevat keskenään tilanteesta, sillä kollegoilla saattaa olla laajemmin tietoa nuoren taustoista. Nuorisotyö raitella -toiminnan luonne kuntarajoja ylittävänä työnä auttaa jalkautuvia nuorisotyöntekijöitä hahmottamaan laajemmin esimerkiksi sitä, missä ja millaisessa seurassa nuori liikkuu. Tämä tiedonhankinta muilta kollegoilta ja moniammatillisilta verkostoilta näyttäytyi keskeisenä

siinä, miten puuttumisen kanssa lähdetään etenemään (ks. myös Papunen 2021, 47).

Mitä enemmän tietoa nuorisotyöntekijällä nuoren tilanteesta on, sitä paremmin hän osaa valmistautua tilanteeseen puuttumiseen. Tiedonhankinta on keskeistä myös siksi, että yksittäisten tilanteiden tulkintojen kanssa on tarpeen olla varovainen. Tämä konkretisoitui, kun sama tutkija kävi saman tiimin kanssa kaksi kertaa viikon sisään havainnoimassa. Ensimmäisellä kerralla järjestyksenvalvoja kertoo nähneensä erään nuoren myyneen amfetamiinia. Nuorisotyöntekijät kuuntelevat, ja kun lähemme eteenpäin, he toteavat, että parempi varmistaa tieto myöhemmin, kun väite on niin kova. Seuraavalla kerralla, kun tulen havainnoimaan, selviää, että järjestyksenvalvojan nopea tulkinta kauppatilanteesta ei pitänytkaan paikkaansa. Kauppaa kyllä käytiin, mutta amfetamiinin sijaan sähkötupakoista. Huolta aiheuttavaa sekin, mutta ei yhtä vakavaa.

Vakavissa tilanteissa tehdään heti lastensuojeluilmoitus. Nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoiseen osallistumiseen, ja nuorisotyöllä on vaitiolovelvollisuus nuoren asioista. Nuorta koskevia tietoja voidaan luovuttaa muille viranomaisille vain silloin, kun nuori itse haluaa tehdä yhteistyötä. Alaikäisen nuoren kohdalla tähän tarvitaan myös vanhemman suostumus. Poikkeuksen muodostaa ainoastaan tilanne, jossa vakavan huolen seurauksena ilmoitusvelvollisuuden kynnyks ylittyy. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen, sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen ja rikoslain mukaisen ilmoituksen ehtojen täytyminen. (Paananen ym. 2022, 78–79.) Vaikka ilmoitus tehdään nuoren parhaaksi, saattaa nuori siitä huolimatta kokea, että työntekijä on toiminut hänen selkensä takana, ja luottamus rikkoutuu.

Nuori: Mulla on yksi tarina, mutta en kerro teille, koska ootte niinku kuraattori, että kerrotte. Kerroin kuraattorille ja se kerto opelle.

Nuorisotyöntekijä: Se raja menee siinä, jos teidän terveys on vaarassa.

Nuori: Mun kaveri sanoi kuraattorille, että mua lyödään kotona, ja se kerto eteenpäin. Keskustelussa jää lopulta epäselväksi, oliko kotona oikeasti väkivaltaa vai oliko tämä nuoren kaverin keksintöä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Mikäli tilanne ei kuitenkaan uhkaa nuoren henkeä tai terveyttä, sitä lähdetään selvittämään nuoren kanssa rakentamalla luottamusta ja mahdollisesti käymällä kasvatuskeskustelua. Joskus toimenpiteeksi voikin riittää kasvatuskeskustelu nuoren kanssa ja vanhemmille ilmoittaminen. Mikäli nuoresta on vahvempi huoli, voidaan nuoren kanssa tehdä kasvatuskeskustelun lisäksi erityisnuorisotyöllisiä toimia, kuten ottaa nuori mukaan erityisnuorisotyön ryhmätoimintaan. Samoin voidaan koota moniammatillinen verkosto, jonka kautta nuorelle voidaan tarjota tukea päihteisiin liittyen sekä myös muihin haasteisiin ja huoliin. Verkostoon voidaan koota nuorisotyön lisäksi nuoren tarpeiden mukaan esimerkiksi Ohjaamo, nuorisovastaanotto, sosiaalityö, lastensuojelu tai rikosseuraamuslaitos. Samoin paljon päihteitä käyttävillä nuorilla mukaan voidaan ottaa myös päihdepalvelut.

Nuoret voidaan ohjata myös suoraan päihdepalveluiden piiriin, esimerkiksi Nuppiin tai Nupoliin. Se, mihin palveluohjaus tehdään, riippuu kunkin kaupungin palvelujärjestelmästä. Nuorisotyöntekijän mukaan päihdepalveluiden ehdottamisessa nuorelle pitää kuitenkin olla hienovarainen. Monet päihkeitä käyttävät nuoret välttelevät avun piiriin hakeutumista, varsinkin jos käytetyt aineet ovat laittomia. Päihkeiden käytöstä tulee terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa asioidessa merkintä, minkä on koettu vaikeuttavan esimerkiksi muihin terveydenhuollon palveluihin pääsemistä (Mäkilä ym. 2022, 40). Tästä saattaa johtua, etteivät nuoret, joilla on sekakäyttöä, ota kovin usein jalkautuvaan nuorisotyöhönsä kontaktia, kuten yksi nuorisotyöntekijöistä kertoi (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022). Nuorisotyöntekijän mukaan liian nopeasti tai aikaisin tehty puuttuminen voi rikkoa luottamuksen nuoren kanssa pysyvästi ja samalla kadottaa tilaisuuden saada tämän päihdepalveluiden avun piiriin.

Samoin nuorisotyöntekijän täytyy arvioida sitä, onko nuori sillä hetkellä riittävän kypsä hyötymään päihdepalveluista. Päihdepalveluissa ja -hoidossa korostuu tällä hetkellä asiakkaan oma vastuu ja motivaatio päihdeongelman ratkaisemiseen, mikä saattaa muodostua esteeksi palveluun hakeutumiselle ja siellä pysymiselle (Mäkilä ym. 2022, 45–47). A-klinikka Oy:n Päihdesairaalan ylilääkäri Margareeta Häkkisen mukaan päihdehoitoon hakeutujalta vaadittavaa motivaatiota pitäisikin alkaa tarkastella prosessina eikä yksilön ominaisuutena (Yle Uutiset 9.8.2022). Katsomme, että motivaation kasvu on suhteinen prosessi, jossa on keskeistä se, miten nuoren ympärillä olevat ihmiset näkevät tämän. Vakavasti ja pitkään kaltoinkohdeltujen lasten turvattomuudesta nousevat selviytymisstrategiat estävät usein avun ottamisen vastaan. Kuntoutuksen on oltava tällöin pitkäkestoista ja perustuttava pysyviin ihmissuhteisiin. (Holmila & Bardy & Kouvonen 2008, 425.) Motivaatio kasvaa osallisuuden myötä, kun ympärillä on ihmisiä, jotka näkevät nuoren arvokkaana ja kannattelevat silloinkin, kun motivaatio ei ole vielä vahva.

Palveluverkon repeämät

Kun nuorisotyöstä ohjataan nuorta muihin palveluihin, se vaatii eri viranomaisten välillä toimivaa yhteistyötä. Mirja Määttä ja Miikka Piironen mukaan yhteistyöverkoston toimivuuden kannalta ideaalitulanteessa tällainen verkosto koostuisi tasavertaisista, mutta toisistaan riippuvaisista toimijoista, jotka kaikki toisivat työskentelyyn omat tietonsa, resurssinsa ja valtansa. Näin ei kuitenkaan usein ole, vaan toimijoiden mahdollisuudet vaikuttaa ratkaisuihin ovat usein epäsuhteiset. Keskeisiä haasteita ovat tietosuojakysymykset, vaihtuvuus työntekijöissä sekä erilaiset ammatilliset kielet ja kulttuurit. (Määttä & Piironen 2022, 10–11.) Asiakkaan siirtymät palvelusta toiseen sisältävät myös aina riskin tilanteen huononemisesta tai asiakkaan putoamisesta pois palvelusta (Takala & Huhta 2022, 75).

Nuorisotyön tekemä palveluohjaus ei siis aina kannakaan pidemmän päälle, mikäli koko palvelujärjestelmä ei toimi pitkäjänteisesti yhteistyössä:

Nuorisotyöntekijä kertoo eräästä nuoresta, jolla on ongelmien taustalla vanhempien päihteidenkäyttöä. Nuorisotyö teki yhdessä nuoren itsensä kanssa lastensuojeluilmoituksia, ja viime kesänä tämä pääsikin sijoitukseen. Sinä aikana hän alkoi voimaan paremmin, ja sitten sijoitus purettiin. Nuori palasi kotiin, ja nyt hän voi taas huonosti. (Tutkija kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Oman haasteensa verkostotyöskentelylle tuovat vielä yhteistyötahojen laajentuminen erilaisiin hankkeisiin, yksityisiin ostopalveluihin ja kolmannen sektorin toimijoihin. Palvelujärjestelmä koetaan usein sekavaksi ja pirstaleiseksi myös työntekijöiden keskuudessa, joten ei ole ihme, että nuoren on vaikea hahmottaa sitä (Alhanen 2014, 34). Järjestökentällä toimiva ohjaaja kuvailee tilanteen mutkikkuutta:

K: (Just mä) mietin, miten nuoret voi tietää.

V: Eihä ne tiiäkää ja ihan pelkästään jos sä oot vaikka huostaaotettu iha sama oot sä laitoksessa, varsinki jos (sä oot) ollu (ja sit sä oot kotona) (-), sähä jou'ut juoksee vähintään kymmenessä eri paikassa. On jälkihuolto, on normisossuu, on sitä sun tätä ja tota, ja sit jos sul o vaikka jotai rikoksii alla, sit siihen tulee kaikki RISEt mukaan, ehdonalaisvalvojat.

K: RISE oli?

V: RISE Rikosseuraamuslaitos. Ja sitte ku viesti ei kule oikee missää, jokainen pulju on omansa ja viesti ei automaattisesti kulje. Pitää olla hyvä työntekijä, joka jaksaa nähä vaivaa, soitella kysellä ja sithän se on vielä vaik ois yhteine asiakas- sen huomaa, ku oli sillon [hankkeen nimi] hankkeessa, ku sä oot järjestötoimija (sit ku) sä meet tälläsellemme peruspalveluitten piiriin, ei ne anna sulle mitään tietoi, se on ihan tosi vaikeeta. Teillä voi olla yhteine asiakas, meki asutetaan tyyppiä [etsii asunnottomalle asuntoa], sit jonku Kelan yrität asioida, sehä o iha tosi hankalaa. Tai seki riippuu vähä mäihästä, et kuka työntekijä siellä o (ku niitähän) pystyy tekee sellasen valtakirjan Kelaan, että vaikka mun nimissä (mä saan asiakkaalta) tietoa, sekää ei välttämättä toimi aina. Ne ei välttämättä silti anna sitä tietoo, mitä tarviis. Sit se on vitsi ärsyttävää, ku voi olla asiakkaan tyyliin vuokranmaksusta kyse ja sillee (et ne on) isoi juttui (sillee), sitte ku ne asiakkaat on nii huonossa elämäntilanteessa, et ei ne pysty ees pitää huolta niistä, sitte ku joku työntekijä yrittää sen puolesta selvittää, ni ei välttämättä ees pysty. Se on kans iso ongelma kyllä. Eikä sen luulis olevan nii vaikkaa (et sais) jonku systeemin jollain tavalla, ku on asiakas ja on eri palvelut, jotenki ne keskustelis keskenää. (Vihreäsalon aineisto, työntekijän haastattelu, huhtikuu 2022)

Silloin kun nuoren omat vanhemmat eivät tuo tukea ja turvaa, olisi viranomaisten tehtävä ottaa nuoresta kiinni. Silloin kun tässä epäonnistutaan, nuori on tilanteessa hyvin yksin. Myös tukipisteen nuorilla on usein takanaan runsaasti epäonnistuneita kohtaamisia viranomaisten kanssa, ja voidaan puhua suoranaisestä viranomaisepäluulosta. Onkin todettu, että aiemmilla palvelukokemuksilla ja niissä koetuilla kohtaamisilla on vaikutusta siihen, kuinka helppo nuoren on hakeutua palveluihin jatkossa (Mäkilä ym. 2022, 30; Huhta 2022b, 170).

Moni asunnoton nuori, jolla on päihdeongelma, on ollut epäonnistuneiden suojelutoimien kohde ja kiertänyt lapsuutensa laitoksia, joissa on myös aloittanut päihdeiden käytön sekä tutustunut muihin samassa tilanteessa oleviin. Päihdeitä käyttäville suunnatussa tukipisteessä palveluverkon repeämät puhuttavat sekä nuoria että työntekijöitä. Kohtaamispuolesta ohjaajat suhtautuvat lastensuojeluun poikkeuksetta kriittisesti. Ohjaajat arvioivat lastensuojelun niin epäonnistuneeksi, että se tulisi ”räjäyttää”. Lastensuojelun päämäärä on edistää lapsen turvallisuuden, kasvun ja kehityksen suojelua sekä poistaa niitä uhkaavia tekijöitä. (Alhanen 2014, 17.) 2010-luvun alussa lastensuojelun kuvattiin olevan kuitenkin kriittisessä tilassa. Lastensuojelun oman työn organisoinnissa nähtiin ongelmia, joita olivat esimerkiksi epäjohtamukaisuus, lyhyttempoisuus ja henkilökunnan vaihtuvuus (Aaltio & Isokuorti 2019, 18). Samoin varhaisen tuen ja ehkäisevän työn sekä muiden keskeisten palveluiden riittämättömyys näkyi kasvavina asiakasmäärinä ja työntekijöiden kuormittumisena (Kananoja & Ruuskanen 2018, 11; Yliruka ym. 2020, 29).

Lastensuojelun kuormittuneisuus vaikuttaa myös työntekijöiden mahdollisuuksiin tehdä akuutisti sellaisia toimia, kuten ehkäisevää päihdetyötä, jotka myöhemmin saattavat helpottaa työkuormaa (Warpenius ym. 2015, 87). Päihdetyö olisikin keskeistä, sillä sijoitusten taustalla yhtenä merkittävänä tekijänä on joko nuoren oma tai vanhempien päihdeiden käyttö (Heino ym. 2016, 7). Huostassa olevasta 11 000 nuoresta päihdeongelmia on arvioitu olevan noin tuhannella (Ojala 2021). Lisäksi korona-aikana päihdeiden käyttö on lisääntynyt erityisesti sijoitettuna olevien nuorten parissa (Saariluoma ym. 2021, 4–7). Osassa lastensuojelulaitoksista päihdeosaaminen on kuitenkin ohutta. Yllisosaalivuos Aulikki Kananoja esittikin vuonna 2018, että lastensuojelussa olisi sote-uudistuksen yhteydessä tarpeen pilotoida henkilöstön vahvistamista päihde- ja mielenterveyshuollon ammattilaisilla (Kananoja & Ruuskanen 2018, 11). Tukipisteen nuoren haastattelun perusteella päihdeiden käyttö saattaa jopa lisääntyä lastensuojelulaitoksessa:

K: Millon sulla alko noi päihdekuviot?

V: 13-vuotiaana mä aloin käyttää suonensisäsiä jo, et ne on ollu aik kauan jo mul pelissä. 11-vuotiaana mä aloin polttaa pilveä.

K: Saitsä sillon jotain apua aikuisilta?

V: En enne, pilvenpoltost ne ties sillo ehkä joskus 12–13-vuotiaana, mut ei ne suonensisästä tienny, ku ennen ku mä täytin 16.

K: Kenen tietoon ne silloin tuli?

V: Mä olin laitokses silloin, nii hoitajan seulois paukku noi bupre ja amfetamiini, nii mul oli sitte aikasemmin jotain bentsoja, dänkki vaa paukkunu, nii ei ollu bupre tai mikään muu, ku ei bupre näy kauan seulois³¹. Se oli joku ylläriseula tai joku, nii siin paukku sit. [...]

K: Millon sä jouduit laitokseen?

V: 11 mä olin silloin. Päivää ennen ku täyten 18 pääsin pois.

K: Mitä sanottavaa sul on siitä? [...]

V: Sehän on nii, et se vaa pahens asioita. Et ei se siihen, ku laittaa monta tyhmää ihmistä samaan tilaa, nii ei siit mitää fiksuukaa voi tulla. Et se on, siel mää sitte, alko vasta, mais-toin pilvee ekan kerran laitoksessa, mä piikitin ekan kerran laitoksessa, aloin hatkailee sieltä ja tutustuin sit vanhempiin sitä kautta. Kaikki alko oikeestaa siit. (Vihreäsalon aineisto, nuoren haastattelu, toukokuu 2022)

Nuoren mainitsemalla hatkaamisella tarkoitetaan luvatonta poistumista tai lomalta palaamatta jättämistä lastensuojeluyksiköstä³². Hatkaamisen syyt voivat olla moninaisia. Ne saattavat liittyä sijaishuoltopaikan sisäisiin työntäviin tekijöihin, esimerkiksi rajoituksiin, tekemisen puutteeseen tai kiusaamiseen. Samoin motiivina voivat olla ulkopuoliset vetävät tekijät, kuten ihmissuhteiden ylläpitäminen tai omaehtoisen tekemisen tarve. (Sumuvuori 2019, 40–45.) Yksi näistä keskeisistä vetävistä tekijöistä hatkaamisen taustalla on päihteiden käyttö (Hoikkala & Kempainen 2015, 471–472). Nuorisotyöntekijät korostavat, että hatkaaminen ei ole nuorelle vaaratonta, vaan se altistaa monenlaisille vakaville riskeille, esimerkiksi väkivallalle ja hyväksikäytölle. Erityisesti tyttöjen kohdalla tämä lisää myös riskiä joutua seksuaalirikoksen uhriksi. Näitä riskejä kasvattavat päihteiden käyttö ja satunnaisissa asunnoissa yöpyminen. ”Ei ole ilmaisia lounaita”, nuorisotyöntekijä avaa. Nuoret saattavat hakeutua kauas sijoituspaikkakunnalta, jopa toiselle puolelle Suomea, jolloin heidän löytämisensä on vaikeaa. Kokeneet hatkalaiset ovat myös nuorisotyöntekijöiden mukaan yleensä taitavia pakoilemaan viranomaisia. Usein he palaavat itseksensä vasta siinä vaiheessa, kun ovat jo todella huonossa kunnossa päihteiden käytön seurauksena. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022.)

Hatkalaisten etsimisessä tarvitaan yhteistyötä usean viranomaisen, kuten lastensuojelulaitoksen henkilökunnan, sijoittajakunnan lastensuojeluviranomaisen, sosiaalipäivystyksen, hätäkeskuksen ja poliisin, välillä (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2022b). Joskus

31 Slangitermejä päihteille: buprenorfiini (bupre), bentsodiatsepiini (bentso), kannabis (dänkki).

32 Suosittelemme kuuntelemaan aiheesta myös Yle Areenan sarjan *Hatkat*, jossa 15-vuotias Tino ottaa hatkat nuorisokodista. Triplassa on tapahtunut katastrofi, jossa kaverin kaveri Minni joutuu sairaalaan. ”Aikuiset ei tajua, systeemi ei toimi, mutta kaverit ei hylkää.” Sarja kuvaa tilanteen etenemistä kuuden nuoren näkökulmasta. Viitattu 3.10.2022.

tähän prosessiin osallistuu myös jalkautuva nuorisotyö, vaikka heille se ei sosiaali- ja terveysministeriön, poliisin ja hätäkeskuslaitoksen julkaiseman virka-aputaulukon (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022b) perusteella kuulukaan. He kuitenkin ilmoittavat eteenpäin, mikäli näkevät nuoren, jonka tiedetään olevan hatkassa. Nuorisotyöntekijöitä turhauttaa hatkaamiseen liittyvissä työtehtävissä se, että ne paljastavat eri palveluiden rajapintojen ja niiden välisen yhteistyön monimutkaisuuden. Usein tiedonvaihto eri viranomaisten välillä vie aikaa ja samalla nuori ehtii jo hävitä uudelleen. Jalkautuvaan nuorisotyöhön ei myöskään oteta laitoksesta yhteyttä tutun nuoren hatkatessa, vaan tieto kulkee hiljalleen suusta suuhun. Välillä tieto tulee suoraan nuoren vanhemmalta, kuten seuraavaan esimerkkiin liittyen aiemmin samana iltana (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022):

Tulemme ulos [asemalle] ja näemme porukan, jonka perässä menemme liukuportaisiin. [...] Nuorisotyöntekijät puhuvat porukassa olevasta tyyppistä, jolla on ”plehat”³³ silmillä aina. Kuulemma myy essoja ja ksaloleita³⁴. Nuorisotyöntekijät huomaavat, että porukassa on myös juuri se hatkanuori, jota heidän oli tarkoitus etsiskellä. [...] Menemme perässä katsomaan ylemmältä tasolta. Porukka on alatasolla, säätää jotain ja heillä mukanaan monta Viru valge -packia. Emme mene perään, koska nuorisotyöntekijöiden mukaan se ei auttaisi, sillä nuori on todella taitava karkaamaan heti kun näkee nuorisotyön, poliisin jne. He pohtivat hetken aikaa hätäkeskukseen soittamista, mutta sinä aikana porukka ehtii jo ulos. [...] Toinen nuorisotyöntekijöistä yrittää soittaa nuoren vanhemmalle, koska tälle on ylipäättään helpotus, että nuori on nähty hengissä. Vanhempaa ei kuitenkaan saada kiinni. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Aikaisemmin hatkalaisen kohdatessaan jalkautuvat nuorisotyöntekijät saattoivat heidän mukaansa ottaa yhteyttä yksityisiin yrityksiin, jotka etsivät lastensuojelulaitoksista karanneita nuoria, mikäli palauttaminen oli annettu heidän tehtäväksi. Vuoden 2020 alusta voimaan astuneen lastensuojelulain muutoksen myötä ostopalveluiden käyttö kuljetuksiin loppui. Tällä hetkellä kuljetuksen voi hoitaa ainoastaan laitoksen ammattillisesti pätevä henkilökunta, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen viranomainen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020). Nuorisotyöntekijöiden mukaan tämä on tuonut esiin ongelmia käytännön työssä. Nyt soitetaan tilanteen mukaan sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen (tarkemmin eri viranomaisten roolista: Sosiaali- ja terveysministeriö 2022b). Myös kuljetuksen järjestämisessä pahimmillaan toiselta puolelta maata kestää aikansa, eikä ole aina lastensuojelulaitokselle helppoa irrottaa tehtävään työntekijöitä.

33 Aurinkolasit.

34 Slangitermejä päihteille: ekstaasi (esso). Ksalol on puolestaan bentsodiatsepiineihin kuuluvien rauhoittavien lääkkeiden kauppanimike.

Nuorisotyöntekijä yrittää selittää minulle, miten prosessi toimii. Vaikuttaa todella hankalalta hahmottaa. Kun hätäkeskukseen soittaa, pelkkä nimi ja kunta ei riitä, vaan pitäisi olla tieto nuoren sosiaaliturvatunnuksesta. Hätäkeskukseen pitää olla tehty myös virka-apupyynnö, että he voivat tehdä mitään. Virka-apupyynnö tehdään niin, että lastensuojelulaitos soittaa päivystävälle sosiaalityöntekijälle, joka tekee virka-apupyynnön. Joissain kunnissa tarvitaan tähän kuitenkin vastaava sosiaalityöntekijä. Joten jos nuori lähtee perjantai-iltapäivällä, niin virka-aikana paikalla oleva vastaava sosiaalityöntekijä on jo voinut lähteä kotiin. Hätäkeskuksen järjestelmässä saattaa myös olla viiveitä, eikä virka-apupyynnö näy heillä, vaikka se tiedetään tehdyksi. Järjestyksenvalvojilla ei ole lupaa kiinniottoon, mutta poliisia ei koskaan saa paikalle, eivät priorisoi näitä tehtäviä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Lastensuojelulain muutosten keskeinen pyrkimys oli vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen hyvää kohtelua ja tarkentaa rajoitustoimenpiteisiin liittyvää sääntelyä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022b). Vuonna 2021 tehdyssä opinnäytetyössä (Hurtta 2021) lastensuojelun työntekijät arvioivat lakimuutoksen muuttaneen työtä vaativammaksi ja vaikeuttaneen sijaishuollon laadun varmistamista, esimerkiksi juuri siten, että lasten palauttamisessa laitokseen ilmeni vaikeuksia sekä rajoitustoimenpiteiden käytössä oli epäselvyyksiä. Työntekijöiden näkemyksen mukaan lapsen perus- ja itsemääräämisoikeutta vahvistamaan pyrkinyt lakimuutos on vaikeuttanut lapsen suojelemista häntä itseään vahingoittavalta käytökseltä. Esimerkiksi ennalta ehkäisevänä toimenpiteenä otettavien päihdeseulojen avulla oli työntekijöiden mukaan aiemmin helpompi ennaltaehkäistä nuoren päihteiden käyttöä (Hurtta 2021, 37). Lastensuojelun ja laajemmin sosiaalihuollon haaste nuorten päihdehoidolle on se, että nuoret eivät usein halua päihdehoitoa vapaaehtoisesti. Tällöin vastakkain ovat nuoren oikeus tulla kuulluksi ja päättää omasta tilanteestaan ja viranomaisen velvollisuus puuttua nuorta vahingoittavaan tilanteeseen. Alaikäisen nuoren tilanteeseen puututaan useimmiten mielenterveyslain tai lastensuojelulain nojalla (Pirkola & Marttunen 2001).

Yleisemmin nuorten päihdepalveluiden haasteena on myös sen jakautuminen toisaalta psykiatriseen hoitoon ja toisaalta lastensuojelun ja sosiaalihuollon puolelle (Marttunen & Haravuori 2015, 91). Myös täysi-ikäisten nuorten suhteen päihdepalveluiden järjestämisvastuu jakautuu sosiaali- ja terveydenhuollon välillä, missä voi nähdä kaikuja päihdeongelman määrittelyn monitahoisuudesta. Muuttuva käsitys päihdeongelmista on tuottanut eri aikoina erilaisia juridisia ja palveluiden järjestämiseen liittyviä toimia (Pehkonen & Kekoni & Kuusisto 2019). Eri aikoina onkin painotettu eri tavoin tulintoja päihdeongelmasta sosiaalisena, psyykkisenä tai terveydellisenä kysymyksenä. Eri viranomaisilla saattaa myös olla samanaikaisesti keskenään ristiriitaisia määritelmiä, mikä voi vaikuttaa esimerkiksi kuntoutuksen saamiseen (Murto 2006, 95).

Valvira on lausunut, että sijoittaminen kodin ulkopuolelle ei ole riittävä toimenpide silloin, kun lapsi tai nuori tarvitsee mielenterveys- tai päihdehoitoa (Valvira 28.2.2022). Nuorten päihdehuollon hauraus ei kuitenkaan kosketa vain lastensuojelua, vaan kaikkia nuorille suunnattuja päihdepalveluita. A-klinikkasäätiön mukaan ennalta ehkäisevä hoito on huonosti resursoitua eikä erityisen suunniteltua, korjaavia palveluita on puolestaan tarpeeseen nähden aivan liian vähän (Ojala 2021). Siinä, millaisia päihdepalveluita nuori voi lastensuojelun yhteydessä saada, on alueellista vaihtelua. Erilaisia päihde- ja muitakin palveluja on ehkä *saatavilla*, mutta ne eivät ole tosiasiallisesti varsinkaan kaikkein vaikeimmista ongelmista kärsivien ihmisten *saavutettavissa* (Poikonen 2018). Palveluille asetetut kriteerit, aukioloajat tai niiden sijainti sekä järjestelmän toimintaa koskevat byrokraattiset ja ammatilliset periaatteet ja säädökset saattavat sopia huonosti asiakkaan tilanteeseen, tai ne eivät tunnista hänen tarpeitaan (Metteri 2012; Virokannas 2020).

Nuorten päihdehoitoon liittyvä erityiskysymys on myös ikävaiheen huomioonottaminen, sillä nuoruuden kokemukset vaikuttavat henkilön kykyyn selviytyä aikuisuuteen ja pärjätä ympäröivässä yhteiskunnassa (Pirkola & Marttunen 2001). Samoin lasten ja nuorten näkökulman olisi tarpeen näkyä aikuisten päihde- ja mielenterveyshuollossa, jossa päihteitä käyttävän ihmisen lähipiirissä olevat lapset ja nuoret olisi tarpeen ottaa ennaltaehkäisevästi huomioon (Kananaja & Ruuskanen 2018, 69, 11, 19). Toisaalta silloin, kun lapsi tai nuori tulee nähdyksi ja kuulluksi, jäljet voivat kantaa pitkällekin. Nuoren kokemus siitä, että hänet on kohdattu arvostavasti, onkin yksi keskeisistä tekijöistä avun saamisessa ja samalla myös palvelun vaikuttavuudessa (Takala & Huhta 2022, 83; Mäkilä ym. 2022, 51). Myös nuorisotyön merkitys nuorten kannattelijana tulee esiin pitkin kenttätöitä:

Päihtynyt nuori aikuinen tulee juttelemaan nuorisotyöntekijöille tapahtumassa. Hän huomaa tutkijanilappuni ja alkaa ylistää nuorisotyöntekijöitä minulle. Hän kertoo käyttäneensä paljon päihteitä ja väkivaltaakin ja kaupungin nuorisotyön pelastaneen hänet. ”Musta olis tullut katastrofi, nyt mä oon vaan semikatastrofi.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Kohti tiiviimpää palveluverkkoa

Tässä luvussa olemme tarkastelleet nuorten huolta aiheuttavaa päihteiden käyttöä korona-aikana. Koronan vaikutuksia tarkasteltaessa on huomioitava päihteiden käytön erilaiset tavat, motiivit ja vaikutukset. Nuorten päihteiden käyttö ei ole staattinen ilmiö, vaan siihen yhteisvaikuttavat nuoren elämän lähtökohdat, reunaehdot ja tulevaisuuden horisontti, samoin kuin yhteiskunnalliset olosuhteet ja kulttuuriset ilmiöt. Nuorten päihteiden käyttö korona-aikana on kuitenkin korostanut jo aiemmin havaittua kehitystä, jossa nuorten päihteiden käytön on nähty polarisoituvan. Vaikka valtaosalla nuorista

on elämän palikat kunnossa, osalle kertyy yhä enemmän hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Olemme keskittäneet katsemme niihin nuoriin, joille päihteet ovat todellinen ongelma. Tällä ryhmällä nuoria on monia riskejä sairastua vakavasti, joutua tapaturmiin sekä jopa kuolla enneaikaisesti.

Tässä tutkimuksessa nuorten päihteiden käyttö kaduilla näkyi julkisessa tilassa moninaisissa tilanteissa tutkimusalueesta ja ajankohdasta riippuen. Näihin toi laajempaa perspektiiviä myös jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden sensitiivisesti jakama tieto nuorten tilanteiden ja ilmiöiden taustoista sekä moniammatillisen verkoston toiminta. Toisaalta aineistossamme näkyy myös päihteitä käyttäville nuorille suunnatun tukipisteen asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulma palvelujärjestelmään ja sen marginalisoiviin piirteisiin. Hyvinvointivaltion turvaverkot eivät näiden nuorten näkökulmasta estä tipahtamista läpi verkkojen repeämistä. Sen sijaan lapset ja nuoret jäävät irrallisina pyörimään koneistossa ja eksyvät palvelujärjestelmien solmukohtiin. Tämä rakenteellinen ongelma ei palaudu koronaan, vaikka koronallakin on ollut vaikutuksensa myös paljon päihteitä käyttävien nuorten elämään esimerkiksi tarjolla olevien päihteiden muodossa.

Päihdepolitiikka ja -palvelut ovat keskeisiä työkaluja nuorten auttamisessa, mutta eivät ainoita. Ennalta ehkäisevän työn kannalta keskeistä on koko palveluverkoston kyky kannatella lapsia, nuoria ja perheitä. Paljon päihteitä käyttävien nuorten oireilu on alkanut yleensä jo vuosia sitten, kauan ennen koronaa. Nuorten haastavaa kokonaistilannetta ymmärtääkseen on tarpeellista katsoa moniulotteisesti pidempää aikajanaa, jonka alkupää on usein jo lapsuudessa ja kytkeytyy pitkäaikaisiin palvelujärjestelmien asiakkuuksiin sekä palvelujärjestelmissä ilmeneviin puutteisiin. Korona-aika on lisännyt osalla nuorista päihteiden käyttöä ja polarisoinut tilannetta. Nuorten päihteiden käytön syitä ja sille annettuja merkityksiä pohdittaessa onkin huomioitava moninaisia päihdeiden käytön todellisuuksia. Minkälaiset rakenteelliset seikat lisäävät polarisoitumista ja mitä polarisoitumisen estämiseksi voidaan tehdä?

Suosituksemme pohjana on erityisesti lasten, nuorten ja perheiden peruspalveluiden tukeminen. Peruspalveluiden tehtävä varhaisen puuttumisen ja ennalta ehkäisevän tuen antajana on keskeinen tekijä siinä, että jo valmiiksi kuormittuneet erityispalvelut voivat toimia niille tarkoitetulla tavalla. Nuorisotyössä ennalta ehkäisevä työ esimerkiksi nuorisotaloilla on keskiössä, mikä tuli ilmi myös jalkautuvilta nuorisotyöntekijöiltä. Toisaalta etsivä jalkautuva nuorisotyö on erinomainen tapa tukea niitä nuoria, jotka tarvitsevat vahvempaa tukea päihdeongelmiin tai muihin elämän vaikeuksiin. Olisi myös tarpeen miettiä, miten niiden nuorten tilannetta voitaisiin tukea, jotka eivät ole vielä tällä hetkellä valmiita päihdeettömyyteen. Löytyisikö heille lämmintä tilaa, jossa ei vaadittaisi täyttä päihdeettömyyttä, toisin kuin nuorisotaloilla? Tämä ei ole lainsäädännöllisesti eikä eettisesti yksinkertaista, mutta katsomme, että kysymys on tarpeen esittämistä, koska useat nuoret toivat tämän toiveen meille tutkijoille tutkimuksen aikana esiin.

Laajemmin tarkasteltuna nuorten palveluissa tarvittaisiin kipeästi nuorille päihde- ja mielenterveyspalveluita, joihin pääsee nopeasti ja matalalla kynnyksellä. Kuten Yle Uutisten artikkeliin (Yle Uutiset 9.8.2022) haastatellut tahot painottivat, yhteiskunnassa tarvitaan paljon enemmän ennalta ehkäisevää työtä nuorten parissa: kuuntelemista, keskustelemista ja luotettavan tiedon välittämistä nuorille päihdeiden käytöstä. Nuorille olisi myös saatava anonyymejä matalan kynnyksen palveluita, joista voisi hakea apua ilman pelkoa, että tuesta jää rekisterimerkintöjä. Päihdehoitoon pääsyä olisi syytä samanaikaisesti helpottaa, ja hoitajaksojen olisi syytä olla pidempiä. Olisi myös oltava palveluja niille, jotka vasta suunnittelevat käyttöä tai ovat kokeilujen alkuvaiheessa. Päihdesairauksia ei aina myös ymmärretä tai tunnisteta, ja tämä on lisäeste hoidolle. Keskeistä olisikin mielenterveyspalveluiden ja päihdepalveluiden integraatio, jotta nuorelta ei vaadita ensin täyttä päihdeettömyyttä, jotta hän saisi mielenterveyspalveluita. Myös lastensuojelussa olisi tarpeen lisätä mahdollisuuksia päihde- ja mielenterveyshoitoon.

9. Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa

Karla Malm, Elsa Saarikkomäki, Pauliina Lampela & Anni Nyysölä

Tänä päivänä on mahdotonta liikkua kaupunkitilassa, kauppakeskuksissa, kaupoissa tai julkisissa liikennevälineissä törmäämättä yksityiseen turvallisuusalaan. Tämä koskee myös niin julkisessa ja puolijulkisessa tilassa vapaa-aikaa viettäviä nuoria kuin jalkautuvaa nuorisotyötä tekeviä ammattilaisia. Julkisessa ja puolijulkisessa tilassa vietetty aika korostaa nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvojien välisten suhteiden merkitystä. Niinpä tässä luvussa kysymme, millaisena näyttäytyvät nuorten, nuorisotyön ja yksityisen turva-alan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa. Kuvaamme ensin 1) nuorten näkökulmaa yksityiseen turvallisuusalaan, sitten 2) yksityisen turvallisuusalan näkökulmaa nuoriin ja nuorisotyöhön, ja 3) lopuksi tarkastelemme nuorisotyön ja yksityisen turvallisuusalan suhdetta. Tätä ennen paikannamme lyhyesti, mistä nuorten hengailussa sekä siihen liittyvässä yksityisessä turvallisuusalassa on kyse.

Aineistona hyödynnämme haastattelu- ja havainnointiaineistoa, jonka analysointia ohjasi muiden lukujen tapaan tutkimuskysymyksiin perustuva, suunnattu sisällönanalyysi (ks. lisää luku 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”; engl. *directed content analysis*, Hsieh & Shannon 2005, 1281–1283). Kenttäpäiväkirjoja kirjoittaneet ja haastatteluja toteuttaneet tutkijat keräsivät omasta aineistostaan yksityiseen turvallisuusalaan liittyvät kuvaukset, jonka jälkeen tutkijat tutustuivat toistensa aineistoihin ja kävivät vuoropuhelua aineistosta erottamistaan teemoista. Aineisto jäsennettiin alalukuja vastaavalla tavalla nuorten näkökulmiin, yksityisen turvallisuusalan osoittamiin suhtautumistapoihin sekä jalkautuvan nuorisotyön ja yksityisen turvallisuusalan suhteeseen.

On syytä hieman tarkentaa, mitä oikeastaan tarkoitamme, kun puhumme yksityisestä turvallisuusalasta – onhan kyseessä ala, johon liittyvien nimikkeiden ja lempinimien kirjo on varsin runsas. Sananlaskun mukaan rakkaalla lapsella on monta nimeä. Sama voidaan todeta myös yksityisestä turvallisuusalasta, jonka toimijoilla riittää nimiä ja lempinimiä: järjestyksenvalvojat, järkkärit, vartijat, stevarit, stevet, jiiveet... Myös puhekielisten nimitysten huomioiminen on olennaista, koska osa niistä kantaa mukanaan erilaisia

konnotaatioita, kuten epäluuloja yksityisiä vartiointiliikkeitä kohtaan, tai tuttavallisuutta ja arkipäiväisyyttä. Esimerkiksi tämänkin luvun aineistossa toistuvasti esiintyvä puhekielinen ilmaisu ”jiivee” on varsin tuttavallinen lyhenne järjestyksenvalvojasta.

Toisaalta nimikkeet voivat kertoa myös toimenkuvista. Puhekielessä termit vartija ja järjestyksenvalvoja usein sekoittuvat, vaikka heillä on hieman eri toimialueet ja tehtävänkuvat. Laki yksityisistä turvapalveluista (1085/2015) säättää, että muun muassa kauppakeskuksen yleisiä tiloja valvovat järjestyksenvalvojat, joilla täytyy olla myös vartijan koulutus – tämä erottaa heidät myös tapahtumien järjestyksenvalvojista. Yksityisessä tilassa, kuten (kauppakeskusten) ruokakaupoissa, työskentelevät vartijat. Tässä luvussa puhumme näistä sekaisin molempia termejä käyttäen, koska on välillä mahdotonta sanoa, kummasta puhutaan. Luvun fokuksen kannalta oleellista on, että sekä vartijat että järjestyksenvalvojat ovat yksityisen turvallisuusalan edustajia ja sitä kautta pitkälti samanlaisissa tehtävissä.

Katsomme, että on tärkeää suunnata huomio paitsi nuorten ja järjestyksenvalvonnan suhteisiin, myös jalkautuvan nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteisiin. Havainnoimamme jalkautuvan nuorisotyön arjessa muun muassa kauppakeskusten järjestyksenvalvojat ovat ammattiryhmä, jota tavataan toistuvasti. Arkinen vuorovaikutus on useimmissa tapauksissa jatkuvaa ja silloin, kun se ei sitä ole, jalkautuvaa nuorisotyötä tekevät kokevat sen puutteen monissa tapauksissa ongelmaksi. Syyt ovat ilmeisiä: niin järjestyksenvalvojat kuin nuorisotyöntekijät tekevät työtään kaupunkitilassa, esimerkiksi kauppakeskuksissa. Kummankin ammattiryhmän vuorovaikutus nuorten kanssa on väistämättä iso osa arkista työtä. Syyt tähän toki eroavat, ja niin eroavat ammattiroolitkin. Jalkautuvat nuorisotyöntekijät ovat julkisessa ja puolijulkisessa tilassa nimenomaan nuoria varten, ja he ovat saaneet pitkän koulutuksen nuorten kanssa toimimiseen. Jos nuoret eivät viettäisi aikaansa kauppakeskuksissa, eivät niin tekisi myöskään nuorisotyöntekijät. Nuorisotyöntekijät jalkautuvat julkiseen ja puolijulkiseen tilaan ollakseen saatavilla nuorille silloin, kun nämä tarvitsevat tai kaipaavat kohtaamista.

Yksityisen turvallisuusalan työn taustalla on toisenlainen tavoitteenasettelu: järjestyksenvalvojat ovat tilassa poliisin asettamina ensisijaisesti järjestyksen ja turvallisuuden tähden ja vartijat suojaamassa yksityistä omaisuutta esimerkiksi kaupoissa. Jos nuoret äkkiarvaamatta lopettaisivat kauppakeskuksissa hengailemisen, järjestyksenvalvojat eivät silti katoaisi kauppakeskuksista. Toki järjestyksenvalvojien tehtävä valvoa kaikkien tilassa olevien turvallisuutta kattaa myös tilassa hengailavat nuoret. Nuoret eivät silti asetu samalla tapaa turvallisuusalan työn keskiöön kuin nuorisotyön kohdalla, mikä voi aiheuttaa haasteita tai väärinymmärryksiä ammattiryhmien välisille kohtaamisille sekä nuorten ja ammattiryhmien kohtaamisille.

Tässä luvussa pyrimme tuomaan esiin havainnointien pohjalta näitä eri haasteita sekä pohtimaan yhteisten dialogien merkityksiä niin nuorten, yksityisen turvallisuusalan kuin nuorisotyön näkökulmista. Tuomme esiin jalkautuvan nuorisotyön ja turvallisuusalan yhteisiä kenttiä ja yhteistyötä, vaikkakin on tärkeää muistaa, että alojen pohjimmainen logiikka eroaa toisistaan selvästi.

Nuorten vapaa-aika ja sen kontrolli kaupunkitilassa

Julkiset ja puolijulkiset tilat – kuten kauppakeskukset – muodostavat merkittävän näyttämön joidenkin nuorten vapaa-ajanvietolle. Noora Pyyryn (2015) mukaan hengailu voikin olla tärkeää ja merkityksellistä osallistumista urbaaniin elämään, mikä tarjoaa nuorille kokemuksia yhteisöllisyydestä: kavereiden tapaamista ja uusiin ihmisiin tutustumista. Hengailun luonteeseen kuuluu, että se jättää tilaa sattumanvaraisuudelle ja suunnittelemattomuudelle (esim. Pyyry 2015; Malm 2018, 64; ks. luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”). Toisin sanoen se, mikä aikuisille voi näyttytyä tarpeettomana ajanhukkana ja haahuiluna, tai jopa häiriökäyttäytymisenä ja metelöimisenä, on nuorille mahdollisesti erittäin arvokasta.

Korona-ajassa monet ohjatut harrastukset ovat olleet tauolla, jolloin nuoret ovat etsineet uudenlaisia vapaa-ajan käyttömuotoja. Joidenkin kohdalla tämä on voinut laajentaa hengailemisen mahdollisuuksia. Toisaalta korona-aika on myös muuttanut tilan käyttöä ja sosiaalista kontrollia kaupunkitilassa. Julkisen ja puolijulkisen tilan käyttöä on korona-aikana rajoitettu jopa aiempaa enemmän ja eri tavoin, muun muassa penkkejä poistamalla.

Aiemmissa tutkimuksissa nuorten ja järjestyksenvalvojen suhdetta on tutkittu jonkin verran nuorten näkökulmista (Saarikkomäki 2017; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Nuorten hengailu, ajanvietto ja niihin toisinaan liittyvät piirteet, kuten isoissa joukoissa oleilu tai kovaäänisyys, ovat kuitenkin usein syynä kohtaamisiin yksityisen turvallisuusalan kanssa ja voivat johtaa kireisiin väleihin tai nuorten häätämiseen turvallisista tiloista (Saarikkomäki 2017, 74–78; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Tutkimuskentältä puuttuu kuitenkin tutkimusta, joka nojaa etnografisiin menetelmiin, kuten myös tutkimusta, joka paneutuu korona-aikaan tai tarkastelee yksityisen turvallisuusalan näkökulmia nuorista tai nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhdetta (paitsi Noja-toiminnan näkökulma, ks. Lampela & Saarikkomäki 2019). Mainittava on, että vastaavaa tutkimusta ei ole juurikaan saatavilla edes kansainvälisesti. Myös etnografinen tutkimus aiheesta on vähäistä (ks. kuitenkin Manzo 2004).

Yksityisen turvallisuusalan roolin laajentuminen kaupunkitilassa

Yksityinen turvallisuusala on kasvanut nopeasti, ja sen rooli on muuttunut – sitä voidaan pitää tänä päivänä merkittävänä kaupunkitilan toimijana ja määrittelijänä. Muutos on keskeinen siitä näkökulmasta, että perinteisesti rikoskontrolli sekä yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpito on ollut julkisen tahon, eli poliisin ja rikosoikeusjärjestelmän, vastuulla (esim. Shearing & Stenning 1981; White & Gill 2013; Saarikkomäki 2017, 13–22, 74–78). Kansainväliset turvallisuusfirmat ovat kuitenkin kasvattaneet rooliaan, ja lainsäädännön muutokset ovat tämän Suomessakin mahdollistaneet. Vartiointiala ei ole historiallisesti uusi toimija, mutta uutta on alan itsensäkin vauhdittama voimakas kasvu sekä toimintakentän laajentuminen yksityisestä tilasta myös julkiseen ja puolijulkiseen tilaan.

Kansainvälisellä tutkimuskentällä on esitetty erilaisia teorioita alan kasvun syistä, kuten a) kaupunkitilan yksityistyminen eli puolijulkisen tilan lisääntyminen, jota ei valvo vain poliisi vaan myös yksityinen turvallisuus-ala, b) turvallistaminen, turvallisuuden markkinoiminen ja turvabisneksellä myyminen, mikä voi luoda myös ”tarvetta” ostaa turvallisuutta, sekä c) sosiaalisen kontrollin muutokset, esimerkiksi kaupoissa vähennetään henkilökuntaa tai automatisoidaan toimintoja ja sosiaalisen kontrollin vajetta paikataan vartioinnilla (esim. Shearing & Stenning 1981; Mopas & Stenning 2001; Jones & Newburn 2002; White & Gill 2013; Saarikkomäki 2017, 13–22, 74–78). Vaikka poliisin ja yksityisen turvallisuusalan roolit tulevat osin lähelle toisiaan, yksityisen turvallisuusalan kasvu ei kuitenkaan liity poliisikontrollin vähenemiseen, vaan kasvun yhteydessä on puhuttu pikemminkin edellä mainituista sosiaalisen kontrollin muutoksista ja turvallisuuden eetoskasvusta. Suoraa tutkimusta ei Suomessa ole kasvun syistä tehty, mutta näiden kehityssuuntien voidaan ajatella tapahtuneen jossain määrin myös meillä. Yksityistä turvallisuusalaa koskeva keskustelu on kansainvälisesti keskittynyt eniten teoreettisiin keskusteluihin kasvun syistä. Empiirinen tutkimus on ollut vähäisempää, vaikkakin se on ollut kasvussa.

Edellä kuvattu yhteiskunnallinen muutos on vaikuttanut siihen, että yksityisen turvallisuusalan rooli ja valta ovat kasvaneet. Käytännössä yksityisen turvallisuusalan roolin moninaistuminen ja kasvu voi tarkoittaa paitsi vallan ja kontrollin moninaistumista, myös konkreettista yhteistyötä poliisin ja yksityisen turvallisuusalan välillä, mutta nykyisin huomataan myös monenlaisia muita yhteistyön muotoja esimerkiksi nuorisotyön kanssa (esim. Saarikkomäki & Lampela 2021). Kyseessä on merkittävä julkisen ja yksityisen vallan rajojen sekoittuminen, mikä vaikuttaa käytännössä erityisesti nuorten arkeen. Tästä syystä aiheesta tarvitaan jatkuvasti lisää tietoa. Nuoret nähdään usein helposti uhkana tai riskinä turvallisuudelle (ks. myös Harrikari 2008; luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinnallisissa kamppailuissa”).

Kyseessä on myös oikeudellinen muutos, jossa yksityiselle turvallisuusalalle on annettu yhä enemmän toimivaltaa. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

on myös julkisen vallan käyttöä, ja se voi tarkoittaa puuttumista ihmisen perusoikeuksiin, vapauteen ja koskemattomuuteen tai liikkumisvapauteen. Puuttumisen tulee perustua laissa säädettyihin toimivaltuuksiin, ja vaikka yksityisen turvallisuusalan toimivaltuudet ja voimakeinot ovat suppeammat verrattuna poliisiin, ne ovat silti merkittäviä. Lisäksi yksityisellä turvallisuusalalla on symbolista valtaa, jota esimerkiksi poliisia muistuttavat työasut ja välineet edustavat (Mopas & Stenning 2001, 69). Käytännössä nämä seikat ja edellä kuvatut muutokset voivat näyttäytyä nuorten elämässä monin eri tavoin, ja selvää on, että nuoret ja yksityisen turvallisuusalan edustajat eivät ole kohtaamistilanteissa yhdenvertaisessa asemassa. Siten nuorten oikeudenmukaiseen ja kunnioitettavaan kohtamiseen sekä järjestyksenvalvojien ja muiden toimijoiden välisiin suhteisiin on kiinnitettävä huomiota.

Nuorten kokemukset järjestyksenvalvojista ristiriitaisia

Havainnointiaineistomme perusteella nuorten suhde järjestyksenvalvojiin on osin ristiriitainen. Kuten aikaisempi tutkimuskin osoittaa, nuorten ja yksityisen turvallisuusalan väliset suhteet ovat pääosin kielteiset ja epäluuloiset, mutta myönteisiäkin kohtaamisia on havaittu (Mathews ym. 2000; Manzo 2004; Saarikkomäki 2017, 67–72; Lampela & Saarikkomäki 2019; Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 176–177). Kaupunkitilaa havainnoidessamme huomasimme kiinnostavia ristiriitoja ja kuvauksia moninaisista suhteista. Järjestyksenvalvojien koetaan esimerkiksi tuovan turvaa hengailupaikoille, mutta samaan aikaan nuorten keskuudessa liikkuu myös tarinoita tilanteista, joissa järjestyksenvalvojat ovat käyttäytyneet epäasiallisesti tai eivät ole puuttuneet näkeמיnsä epäkohtiin. Järjestyksenvalvojat nähdään siten turvallisina aikuisina, mutta myös välinpitämättöminä sivustaseuraajina, jotka eivät tee työtänsä eli takaa tilassa liikkuvien turvallisuutta. Seuraavassa lainauksessa järjestyksenvalvojat yhdistetään turvaa tuoviin aikuisiin:

Tutkija: Okeii, onks teil niinkun turvaton olo, jos te hengaatte jossain ulkona?

Fatima³⁵: Eei.

Tutkija: Hmm miks teil ei oo?

Julia: Noo, esim. jos ollaan Oodil ulkona niin sielhän on aina kytät.

Fatima: Ja sit muut aikuiset, vartijat tälleen.

Tutkija: Okei, eli kumminkin silleen aikuiset ja vartijat ja poliisit tuo jonkinlaista turvaa?

Julia: No koska silloin ei tapahdu mitään ikin... ei oo mitään tappeiluita tai tommost.

(Haastattelu 1)

35 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nymeiksi.

Järjestyksenvalvojien ja muiden turvallisten aikuisten, kuten jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden, läsnäolon voidaan kokea rauhoittavan hengailupaikkoja ja esimerkiksi vähentävän tappeluita (ks. myös Malm 2018, 51–52). Eräässä haastattelussa nuoret myös mainitsivat, että voisivat kertoa kaupunkitilassa tapahtuneesta häirinnästä paikalla olevalle järjestyksenvalvojalle. Aineistossa ilmenee tapauksia, joissa järjestyksenvalvojat onnistuvat edustamaan hengailleville nuorille turvallisuutta – esimerkiksi, kun tilanteessa väkivallan uhka kärjistyy, nuorten ratkaisu on soittaa paikalle järjestyksenvalvojat. Järjestyksenvalvojien siis koetaan järjestyksen ylläpitämisen lisäksi toisinaan auttavan tilanteissa, joissa kokemusta turvallisuudesta on jostain syystä uhattu.

Nuoret eivät kuitenkaan aina katso järjestyksenvalvojien puuttuvan tilanteisiin riittävästi niin, että se takaisi tilassa liikkuvien nuorten turvallisuuden. Eräs haastateltu tyttö kuvasi tilannetta, jossa humalainen mies seurasi ja kosketteli häntä yöllä Steissillä – Helsingin päärautatieasemalla. Hänen mukaansa paikalla olleet järjestyksenvalvojat näkivät tilanteen, mutta eivät tehneet mitään. Kukaan ei auttanut. (Ks. myös luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”) Lisäksi nuoret saattavat kertoa tarinoita järjestyksenvalvojista, jotka ovat käyttäneet asemaansa väärin:

Tutkija: Hmm. Kuinka niinku, osaattekte niinku arvioida, et kuinka yleistä tommonen on, et tytöt kokee ahdistelua?

Julia: No... Mä oon nähny videoit ainakin, kun vartiat ja kytät koskettelee naisii. Ja tälle. Niin en mä tiä. Mut jos puhutaan niinku esim... kuus kymmenest kytäst tekis silleen tyyliin... (Haastattelu 1)

Rapussa pari pienempää nuorta, lapsia. ”Oottekte vartijoita?” ”Mä luulin et te ootte vartijoita, jotka polttaa tupakkaa ja hakkaa ihmisiä.” Nuorisotyöntekijä kysyy, ovatko vartijat sellaisia ja sanoo sitten itse: ”Toivottavasti ei.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Vaikka edellä mainittujen järjestyksenvalvojiin liittyvien tarinoiden todenperäisyydestä ei ole tietoa, niitä voidaan analysoida nuorten ”folk tales” -tarinoina, jotka vaikuttavat nuorten järjestyksenvalvojille osoittamaan luottamukseen ja toisaalta nuorten kokemukseen kaupunkitilasta ja siinä liikkumisesta. Nuoret hyödyntävät erilaisia tarinoita kartuttaakseen kaupunkipääomaansa eli tietoa ja taitoa erilaisista kaupunkitiloista ja niissä liikkuvista ihmisistä. Kertomalla tarinoita nuorten on mahdollista esimerkiksi varoittaa toisiaan ja kertoa, missä tai kenen kanssa on hyvä liikkua. (Tolonen ym. 2018.) Kertomalla tarinoita vartijoista nuoret myös rakentavat luottamusta tai purkavat toisilleen epäluottamuksen ja vääryyden kokemuksiin tai näkemyksiin. Tarinat tilanteista vartijoiden kanssa voivat myös tarjota jännittäviä kaupunkitilan kohtaamisia tai kissa ja hiiri -leikistä puhumista kavereiden kesken.

Lisäksi niiden avulla saamme tietoa siitä, miten nuoret käsitteellistävät onnistuneet ja epäonnistuneet kohtaamiset ja miten heidän näkökulmastaan luottamusta parhaiten rakennetaan. (Saarikkomäki 2017.)

Nuorten kertomuksissa on voimaa, ja ne näyttävät, että järjestyksenvalvojat eli ”jiiveet” ovat keskeinen osa nuorten kaupunkiarkea. Positiiviset tarinat järjestyksenvalvojistakin voivat rohkaista nuoria kääntymään järjestyksenvalvojien puoleen, kun taas varoittavat esimerkit saattavat kääntää nuoret näkemään heidät epäluotettavina aikuisina (Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 179–180).

Nuoret havainnoivat tarkkaan järjestyksenvalvojien ja aikuisten toimintaa kaupunkitilassa. Se kertoo, että toimijat ovat heille merkityksellisiä. On myös otettava vakavasti mahdollisuus, että kaupunkitilassa liikkuville nuorille kertyy tietoa sellaisesta toiminnasta, joka jää aikuisyhteiskunnalta havaitsematta. On syytä huoleen, jos nuorten ja lasten silmissä järjestyksenvalvoja ”polttaa tupakkaa ja hakkaa ihmisiä”. Erityisen hälyttävältä lausahdus kuulostaa, kun puhujina ovat karkeasti arvioiden 10–12-vuotiaat, etniseltä taustaltaan valtaväestöstä eroavat lapset, kuten kyseisessä tapauksessa. Ilmaus saattaa perustua omiin havaintoihin, mutta se voi olla myös kärjistys. Vaikka ilmaus olisi kärjistys tai sen taustalla ei olisikaan omakohtaisia kokemuksia tai itse nähtyjä tilanteita, se kielii silti suhtautumistavasta ja vähintäänkin epäluulon ja epäluottamuksen olemassaolosta. Myös aiempi vähäinen tutkimus aiheesta osoittaa, että rodullistettujen vähemmistöjen ja vartijoiden suhteet ovat usein epäluuloiset ja vähemmistöt kokivat saavansa vartijoilta osakseen muita enemmän huomiota, voimakkaita otteita ja tilallista kontrollia (Keskinen ym. 2018; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Nuoret kokivat, että heidän toimintaansa puututaan herkemmin ja vartijat seuraavat heitä arkipäiväisissä toimissa, kun he menevät kauppaan tai asioille (Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020, 135–136). Tällainen ilmapiiri, jossa nuori kokee olevansa uhka tai häiriö, voi rapauttaa nuorten ja aikuisten välistä luottamusta. Aineistomme perusteella epäluulon ilmausta ei voida pitää yksittäisenä, vaan se on läsnä monissa muissakin tilanteissa.

Ne, joilla toisesta vartija sanoi olevan ”asenneongelma”, kävelevät taas ohi. Nämä ohittavat yhden vartijan jo ennen meitä. Kanssamme puhuva vartija huikkaa nuoren reaktiosta – ”Tuliko syyllinen olo?” ”Mä oon nopee juoksee”, nuori nauraa. ”Sä ajattelit et sä oot nopee juoksee heti ku sä näit vartijan? Mitä sä oot tehnyt?” Nuori nauraa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Kolmannessa kerroksessa tapaamme kaksi nuorta syrjäisessä nurkassa, he istuvat lattialla seinän vierellä ja lataavat puhelimia. Viereiset penkit on rajattu kieltonauhoilla. Kun tulemme heidän luoksensa, he kohottavat kasvot vähän huolestuneen oloisina ja kertovat, että hetken luulivat jo vartijoiden tulevan häätämään. ”No jos te tässä rauhassa istutte ja lataatte puhelimia, tuskin se suurin synti on”, nuorisotyöntekijä sanoo. Nuoret toteavat, että on sekin joskus riittänyt. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Ensin kuvatussa tapauksessa nuori tai nuori aikuinen ohittaa järjestyksenvalvojan ja silmin nähden säpsähtää tätä. Toinen järjestyksenvalvoja huomaa säpsähdyksen ja kommentoi reaktiota ihmettelemällä, tuliko nuorelle syyllinen olo. Nuori vastaa juoksevansa nopeasti. Tilanteessa on selvästi kahden usein toisensa kohtaavan ihmisen läpäenheittoa. Lisäksi ulkopuolisen havainnoitsijan on mahdotonta tietää, mikä säpsähdyksen tosiasiallisesti aiheuttaa – ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että taustalla tosiaan on jokin rike. Varaumat mielessä pitäen tapaus on silti ilmentymä molemminpuolisista epäluuloista: järjestyksenvalvojan mukaan nuorella on ”asenneongelma”, nuori taas sävähtää järjestyksenvalvojaa ja vitsailee juoksevansa tarvittaessa nopeasti karkuun. Huumorista huolimatta suhde ei ole kitkaa vailla.

Tarinat häätämisestä eivät myöskään ole poikkeuksellisia tai pelkästään korona-aikaan sijoittuvia, sillä nuorten häätämisen kaupunkitilasta pelkän oleilun tai metelöinnin perusteella on havaittu aiemminkin olevan nuorten kokemuksissa yleistä ja haastavan heidän mahdollisuuksiaan oleilla turvallisissa tiloissa (esim. Saarikkomäki 2017, 71–78, 91–92; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Aineistossamme nousee esiin myös joidenkin nuorisotyöntekijöiden kokemus siitä, että auktoriteettivastaisuus olisi nuorten keskuudessa lisääntynyt. Havainnointimme perusteella tästä ei voi kuitenkaan tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä – aineistomme ei juuri tarjoa esimerkkejä nuorten auktoriteettivastaisuudesta tai sen yleisyydestä, eikä meillä ole pääsyä myöskään siihen, millainen oli tutkimusta edeltänyt tilanne.

Toisessa tapauksessa kauppakeskuksen lattialla istuskelevat nuoret erehtyvät luulemaan nuorisotyöntekijöitä ensi alkuun järjestyksenvalvojiksi ja huojentuvat, kun nämä eivät sitä olekaan. Oletus ja odotukset häädetyksi tulemisesta ovatkin teema, joka toistuu aineistossa usein – silloinkin, kun järjestyksenvalvojat eivät sitä nimenomaisessa tilanteessa tee.

Yksi nuorista kysyy vartijalta, pitääkö heidän lähteä. Vartija vastaa, että ei tarvitse, kunhan käyttäytyvät. Hetken kuluttua toinenkin nuori kysyy samaa. Vartija kieltää jälleen, ”kunhan ette käytä tätä leikkikenttänä”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Kaksi nuorta on istunut penkeille köydestä ja kieltolapusta huolimatta. Katson, että vartija lähtee kävelemään samaan suuntaan, jossa nuoret ovat, ja selvästi myös nuoret huomaavat tämän – näyttää, että keskustelu keskeytyy, jäävät molemmat katsomaan vartijaa odottavasti. Mutta vartija ei kiinnitä nuoriin huomiota vaan jatkaa matkaa nuorten ohi mitään sanomatta. En näe kasvoja, joten en tiedä, vilkaiseeko hän edes nuoria. Nuoret silti nousevat ylös vartijan käveltyä ohi ja keräilevät tavaroitaan lähteäkseen. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Vaikka järjestyksenvalvoja ei kummassakaan tilanteessa kehota nuoria lähtemään, odotus siitä on selvästi läsnä. Tämän voi tulkita järjestyksenvalvojen vahvana symbolisena valtana (Mopas & Stenning 2001). Ensimmäisen tapauksen kohdalla on toki asianmukaista huomata oleskelun ehdollisuus, joka on kauppakeskusten kaltaisessa puolijulkisessa tilassa alati läsnä. Korona-ajalle erityistä on tietysti penkkien poistaminen käytöstä joko poistamalla penkit kokonaan tai asettamalla niiden päälle kieltolappuja tai -naruja. On kuitenkin epäselvää, miten tarkkaan järjestyksenvalvoja on kehotettu tätä valvomaan. Toisinaan nuorisotyöntekijät ovat kertoneet kauppakeskusten käytännön vaikuttavan julkilausuttua lempämmältä – huolimatta kielloista kauppakeskusten linja hengailua kohtaan on ollut tosiasiallisesti varsin salliva. Hengailun merkitystä ja iloa tuottavia vaikutuksia korostavasta näkökulmasta on positiivista, että myös toleranssia nuorten vapaa-ajanviettoa kohtaan löytyi. Järjestyksenvalvojen ja kauppakeskusten omistajien suhtautuminen nuoriin voikin olla erilaista eri paikoissa (Manzo 2004). Jonkinasteisesta väljyydestä tilassa kertoo, että esimerkiksi musiikin soittaminen omista kaiuttimista ja 20–30 nuoren kerääntyminen kauppakeskuksen liki ainoan käytettävissä olevan penkin ympärille sallittiin. Järjestyksenvalvojat paikoin itse toivat esiin halunsa ” antaa siimaa ” tilanteessa, jossa ympäröivät liikkeet soittivat heille nuorten aiheuttamista häiriöistä, kuten leikkitappeluista. Elsa Saarikkomäen ja Päivi Honkatukian (2017, 176) mukaan nuoret panevat merkille positiiviset ja humoristiset järjestyksenvalvojat ja he arvostavat tällaisia kohtaamisia – myös puuttumistilanteissa toivottiin ystävällistä ja jopa huumorintajuista otetta.

Aineistosta löytyy myös kuvaus tilanteesta, jossa nuorten kanssa kauppakeskuksen lattialle istahtanutta tutkijaa ja nuoria kehoitetaan siirtymään. Tällöin tilanteessa järjestyksenvalvoja näkee ongelmaksi nimenomaan lattialle istumisen, joka penkkien poistamisen aikaan on hengailijoiden keskuudessa ollut melko yleinen ratkaisu. Paradoksaalista on, että kyseisessä tapauksessa tutkijaa ja nuoria kehoitettiin siirtymään istuskelemaan penkeille tai penkintapaiselle, kuten ikkunalaudalle – tilanteessa, jossa lähestulkoon kaikki kauppakeskuksen penkit oli poistettu käytöstä. Lattialla istuskeleminen vaikutti siis rikkovan ennen kaikkea esteettistä järjestystä ja sopivaksi miellettyä tilankäyttöä, ei korona-ajan käytäntöjä. Tapaus osoittaa myös, että kauppakeskuksen järjestystä säätelevät säännöt (millaiset säännöt tarkalleen ovat, mihin ne perustuvat ja mitä niiden rikkomisesta seuraa) eivät aina ole selvät tilan käyttäjille. Aineistomme ei myöskään anna tietoa siitä, missä määrin kauppakeskukset ovat luoneet omia käytäntöjään ja sääntöjään koronarajoitusten aikana ja miten yhteneväisiä ne ovat olleet. Jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden arvio on, että kauppakeskusten linjaukset ovat paikoin eronneet toisistaan. Toisinaan myös kauppakeskukset ovat viestineet nuorisotyölle suhtautuvansa nuorten hengailuun koronarajoitusten seurauksena tavallista tiukemmin, mutta nuorisotyöntekijöiden havaintojen perusteella käytäntö on ollut itseasiassa julkilausuttuja linjauksia sallivampi.

Kuten todettua, suhde nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä on siis ristiriitainen. Toisinaan nuoret odottivat saavansa, ja myös saivat, apua ja tukea, toisinaan eivät; toisinaan järjestyksenvalvojat tuovat turvaa, toisinaan herättävät pelkoa. Aikaisemmassa tutkimuksessa samanlaisen ambivalenssin on todettu ilmenevän myös rodullistettujen nuorten suhtautumisessa poliisiin (Saarikkomäki ym. 2020). Edellä olemme kuvanneet turvallisuuden ja tuen hakemista sekä ajoittain ilmenevää keskinäistä epäluuloa. Joskus hengailleva nuori voi myös itse suunnitella kouluttautuvansa järjestyksenvalvojaksi ja liittää tämän ajatuksen omaan hengailuunsa:

Anna kertoo haluavansa vartijakoulutukseen, ”mä tunnen sit jo valmiiksi kaikki mestat”.
(Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Tässä tapauksessa suhdetta ei tunnu leimaavan epäluulo vaan järjestyksenvalvonta voi olla myös eräs esimerkki siitä, millaisia töitä mahdollisesti tulevaisuudessa voi olla tarjolla. Järjestyksenvalvojat onkin yksi niistä ammattiryhmistä, jotka hengaillevien nuorten arjessa ovat jatkuvasti näkyvillä. Ammatillisia haaveita voidaan lukea osoituksena siitä, ettei vastakkainasettelu ole läheskään ainoa suhteiden jäsentymisen tapa. Samanlaista ristiriitaa voidaan havaita siinä, että toisaalta nuoret luottivat vähemmän yksityiseen turvallisuusalaan kuin poliisiin, mikä liittyi pitkälti kielteiseksi miellettyihin kohtaamistilanteisiin, mutta toisaalta järjestyksenvalvojien koettiin olevan lähempänä nuoria kuin poliisi (Saarikkomäki & Honkatukia 2017). Järjestyksenvalvojat toimivat osin myös esikuvina nuorille, ja siksi heidän toimiaan tutkaillaan tarkasti. Mielenkiintoista on, että nuoret myös luottavat yleisellä tasolla yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan enemmän kuin muut ikäluokat (Haarla 2021, 64).

Huolta, lämpöä ja vihamielisyyttä järjestyksenvalvojien puolelta

Kuten edellä olemme todenneet, myös aikaisempi tutkimus osoittaa, että nuorten ja yksityisen turvallisuusalan suhteita leimaa epäluulo ja kielteiset kokemukset, vaikka myönteisiäkin poikkeuksia ilmenee (esim. Matthews ym. 2000; Saarikkomäki 2017; Lampela & Saarikkomäki 2019). Suhdetta nuoriin ei ole tietäkäsemme juurikaan tutkittu yksityisen turvallisuusalan näkökulmista (ks. kuitenkin Manzo 2004). Aineistomme perusteella järjestyksenvalvojien puolelta suhtautumistapojen kirjo nuoriin ja nuoruuteen on kaiken kaikkiaan laaja. Valitettavasti kohtasimme myös avoimen vihamielistä puhetta nuorista, nuoruudesta ja hengailusta. Näiden puheiden valossa on helppoa ymmärtää, etteivät nuoret välttämättä luota järjestyksenvalvojien takaavan heidän turvallisuuttaan tai suhtautuvan heihin asiallisesti.

Järkkäri sanoo, että ”tekisi mieli lyödä jokaista” ja että jos tapaisi 14-vuotiaan pikkusiskonsa täällä hengaillessa, läimisi pitkin korvia. Tämä on ilmeisesti vitsi. Kutsuu nuoria ”keha-reiksi”, ”mä vihaan noita kakaroita” ja että ”täytyy kärsiä vakavasta aivovammasta, kun pitää monta kertaa samasta asiasta sanoa”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Tällaiset asenteet ja puheet lujittavat jo ennestään olemassa olevaa vastakkainasettelua nuorten ja järjestyksenvalvojen välillä. Tunnistamatta jää nuorten oikeus viettää aikaa julkisessa ja puolijulkisessa tilassa, eikä haahuilulle ja hengailulle tunnu löytyvän juuri ymmärrystä. Tästä lainauksesta käsin ongelmaksi näyttäisi määrittävän nuorten läsnäolo, ellei peräti olemassaolo. Se, ettei väkivaltaisia puheita ole välttämättä tarkoitettu konkreettisesti uhkaukseksi, on melko laiha lohtu – vihamielinen retoriikka osoittaa, että nuoret eivät todella aina ole tervetulleita julkiseen ja puolijulkiseen tilaan. Nuorten epäluuloja yksityistä turvallisuusalaa kohtaan on mahdotonta purkaa tällaisen suhtautumisen vallitessa, saati rakentaa keskinäistä luottamusta. Samalla voi miettiä järjestyksenvalvojen työkuluttuuria ja työhyvinvointia, jos tällaista puhetta ilmenee. Katsomme, että näihin asioihin pitäisi saada muutos esimerkiksi koulutusta lisäämällä. Myös Kanadassa on havainnointu yksityisen turvallisuusalan positiivisesta negatiiviseen vaihtelevaa suhtautumista nuoriin eri kauppakeskuksissa (Manzo 2004). Tutkimus nosti esiin myös riittämättömän koulutuksen sekä vartijat palkanneiden yritysten keskenäänkin erilaiset tavat suhtautua nuoriin (Manzo 2004).

Siteerattujen puheiden esiintuominen on oleellista, sillä järjestyksenvalvojat ovat valta-asemassa nuoriin nähden. Heille on luotettu yhteiskunnassa valtaa, symbolista valtaa ja laillisia toimivaltuuksia. Tätä valtaa on annettu yhteiskunnallisen muutoksen ja lakimuutosten myötä yksityiselle toimijalle alalla, joka on perinteisesti ollut julkista toimivaltaa. Heillä on nykyisin valtaa osallistua järjestyksenvalvontaan ja kaupunkitilan kontrolliin myös julkisessa ja puolijulkisessa tilassa. Vallan mukana tulee myös vastuu, mutta se voi käytännön työssä olla hankalaa muun muassa lyhyen koulutuksen ja kokemuksen vuoksi. Nuorten asemaa kaupunkitilassa puolestaan on kuvailtu tyypilliseksi marginaalisen ryhmän asemaksi – nuorten olemista kontrolloidaan eri tavalla kuin aikuisten (Matthews ym. 2000; Malone 2002; Malm 2018, 64). Eettiseltä kannalta nuorilla on silti aivan yhtäläinen oikeus turvalliseen kaupunkitilaan kuin kaikilla muillakin.

Jos järjestyksenvalvojiin liittyviä epäluuloja pyritään hälventämään ja suhteita parantamaan, ensimmäinen askel olisikin kiinnittää huomiota siihen, millainen kuva nuorista ja nuoruudesta järjestyksenvalvojen parissa vallitsee. Aineistomme antaa tässä kohden syyt optimismiin, mutta myös huolenaiheisiin, joihin olisi hyvä löytää ratkaisuja. On kuitenkin tärkeää nostaa esiin suhtautumistapojen kirjon laajuus – epäluulo ei sanele kaikkien suhtautumista vaan havaittavissa on hyvin toisenlaisiakin asenteita ja tunteita, kuten huolta ja lämpöä.

Muuten nuoria kauppakeskuksissa on hyvin vähän. Samaa sanoo kauppakeskuksen vartija. ”Koskaan ei ole ollut näin hiljaista syksyä”, ihmettelee, missä nuoret ovat. Nuorisotyöntekijä sanoo, että [läheisellä puistoalueella]. ”Mitä ne siellä?” ”Siellä on ihmisiä ja asioita, jotka saa olon lämpimäksi ja mielen mukavaksi, ja ihmisiä, jotka ovat valmiita auttamaan siinä.” ”No mä tiedän.” Vartija vaikuttaa huolestuneelta ja harmittelee entisten Noja³⁶-tyyppien lähtöä. [...] Puhutaan luottamuksen rakentumisesta, työn henkilöitymisestä.

Vaikutelmaksi jää, että henkilöitymistä pidetään väistämättömänä työssä, joka perustuu luottamuksen rakentamiseen nuorten kanssa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Syksyn 2021 hiljaisuus kauppakeskuksissa liittyyne suurella todennäköisyydellä korona-aikaan ja sen rajoitustoimenpiteisiin. Niin kauan kuin hengailu ulkotiloissa oli sään puolesta suinkin mahdollista, kauppakeskuksissa nuoria nähtiin joillakin paikkakunnilla poikkeuksellisen vähän. Keväällä 2022 ”jiivee [järjestyksenvalvoja] toteaa, että ollaan palaamassa korona-ajasta normaaliin – nuoret ovat jälleen kauppakeskuksissa entiseen tapaan” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022). Kun pohditaan edellä kuvattuja epäluuloja, voisi yksioikoisesti olettaa, että nuorten poissaolo kauppakeskuksista olisi järjestyksenvalvojille hyvä uutinen. Näin ei kuitenkaan vaikuttaisi aineiston perusteella olevan: edellä lainatussa kenttäpäiväkirjassa ilmenee järjestyksenvalvojan kokema huoli, ja huoli kiinnittyi nimenomaan nuorten hyvinvointiin. Tapaus ei ole ainoa laatuaan vaan kautta havainnointijakson tavataan järjestyksenvalvoja, joiden puheissa korostuu nuorten hyvinvointi. Nuoriin ja nuoruuteen liittyvää osaamista kaivataan kipeästi, sillä hengailevien nuorten läsnäolo ja heidän kohtaamisensa ei ole järjestyksenvalvojille valintakysymys, kuten aineistossa tuodaan esiin. Toisinaan huoli nuorista esiintyy rinnakkain myös palvelujärjestelmään liittyvän turhautumisen ja stressin kanssa.

Vartija kertoo myös havainneensa jollakin nuorella mustan silmän ja pohtii, onko tämä saanut kotona turpaan oltuaan poliisiasemalla. ”Eihän sekään oikein oo.” Vartija sanoo, että poliisi on alimiehitetty [paikkakunnalla], mikä näkyy [kauppakeskuksessa]. ”Ei me voida kollaa porukkaa koko ajan” eikä saada paikalle ketään, jolla olisi tarvittavat valtuudet toimia. Vartija kertoo kauppakeskuksessa jokin päivä pyörineen heti aamusta arviolta 12-vuotiaita, ei-tuttuja nuoria, joita olivat epäilleet hatkalaisiksi kellonajan takia, mutta eivät saaneet ketään paikalle. Tytöt, joiden kanssa nuorisotyöntekijät yrittivät jutella, tulevat käytävää pitkin ohi, kävely näyttää horjahtelevan yhä. [...] Vartija kertoo, että kaksikko oli pari viikkoa sitten paikalla niin humalassa, että makoilivat lattialla ja heidät piti kerätä talteen odottamaan huoltajan tuloa. Joku oli pilkannut tyttöjä ja vartija oli puuttunut asiaan, ”äijä” oli käynyt päälle. [...] Vartija pohtii ääneen, minne työistä

36 Noja – Nuorten oma järjestyksenvalvoja on työmuoto, jonka on kehittänyt Nuorten Palvelu ry:n Nuorten reviiereillä -toiminta (ks. Nuorten Palvelu).

ilmoittaisi ja ehdottaa, että kai asia koulullekin kuuluu, jos ovat suoraan koulusta tulossa ja yhä koulumatkalla. Nuorisotyöntekijä toteaa, että koulut suhtautuvat välillä nihkeästi vapaa-aikaan. Ovat yhdessä sitä mieltä, että sosiaalipäivystyksestä tuskin on iloa. Nuorisotyöntekijä purkaa turhautumistaan sosiaalikiisipäivystykseen ja sanoo, että jos yrittää soittaa hatkalaisista, nämä käskivät soittaa laitokseen, ”ei kuulu meille”, mutta kun soittaa laitokseen, nämä käskivät soittaa sosiaalipäivystykseen. Vartija ärtyy. ”Vittu kukaan ei ota vastuuta mistään eikä kellään ole oikeuksia puuttua, ton ikäiset tarttis puuttumista.” [...] ”Mä ymmärrän et noi tarttis apuu, mut olin ihan loppu kun juoksin noiden perässä eilen ja sit niiden kaveri kävi kimppuun.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Vartija kertoo, kuinka kolme tyttöä oli käynyt yhden naisen kimppuun, kaatoivat naisen maahan ja potkivat. Päätekijällä oli ollut mora-puukko. Vartija kertoo nähneensä aiemmin marraskuussa, kun tytön äiti oli usuttanut tytärtään väkivaltaan. Poliisiasia. Koulussakin oli ollut joku tilanne lähipäivinä samojen nuorten kanssa, 15–16-vuotiaita tyttöjä. [...] Vartija kertoo myös Syyriasta saapuneista 15–16-vuotiaista tytöistä, jotka olivat kyselleet ”miten mennään laitokseen”. Vartija sanoi tyttöjen kertoneen, etteivät saa liikkua kotoa minnekään. Vartijalle tuli olo, että kotona saattaa olla fyysisen väkivallan mahdollisuus. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2021)

Aiemmin kuvasimme ristiriitaa nuorten ja järjestyksenvalvojen suhteissa. Ristiriitaa voisi kuvata myös järjestyksenvalvojen roolissa. Aineistossa näkyy yksityisen turvallisuusalan moninainen rooli ikään kuin poliisin apurina mutta kuitenkin erillisenä yksityisenä toimijana, jonka toiminta perustuu sille määriteltyihin, hyvin rajattuihin vastuisiin ja alueisiin, ja toisaalta inhimillisinä, nuorten hyvinvoinnista huolestuneina aikuisina. Ensin mainitussa sitaatissa näkyvillä on paitsi turhautuminen, myös toiveet muiden ammattilaisten osallistumisesta. Nuorisotyöntekijä, jolle järjestyksenvalvoja sanansa pääsääntöisesti suuntaa, jakaa turhautumisen siinä määrin, että keskustelu saa jopa vertaistuen sävyjä. Molemmat kokevat poliisin resurssit riittämättömiksi sekä sosiaalityön ja koulun liian etäisiksi kauppakeskuksissa vietettävästä vapaa-ajasta. Jälkimmäisessä kenttäpäiväkirjasitaatissa nuoret olivat kääntyneet järjestyksenvalvojan puoleen hakeakseen tukea mahdollisesti vaikeaan kotitilanteeseen.

Näiden sitaattien valossa on vaikea korostaa tarpeeksi sitä, kuinka keskeisellä sijalla järjestyksenvalvojen nuoriin liittyvän osaamisen tukeminen ja keskinäisten epäluulojen hälventäminen on. Tämä voi parhaimmillaan olla niin sanottu ”win win” -tilanne kaikille osapuolille, sekä nuorille välien ja kohtelun parantuessa, että järjestyksenvalvojille heidän työnsä tukemisessa.

Toinen sitaattien esiin nostama kysymys koskee eri ammattiryhmien keskinäistä vastuun jakautumista. Monenlaiset vakavat asiat tulevat esiin ja näkyvät järjestyksenvalvojille, mutta millaiset ovat heidän ammatilliset valmiutensa, vastuunsa ja keinonsa käsitellä näitä? Ja millaiset ovat järjestyksenvalvojen mahdollisuudet saada yhteys niihin

ammattilaisiin, joiden varsinaiseen toimenkuvaan kyseiset asiat kuuluvat? Yksityinen turvallisuusala ei voi vastata sellaisten ongelmien ratkaisemisesta, joiden kohtaamiseen järjestyksenvälvojiä ei ole koulutettu ja joita ei ole heidän toimenkuvaansa sisällytetty, vaan jotka kuuluisivat esimerkiksi poliisille tai sosiaalityölle.

Nuorisotyöntekijät ja järjestyksenvälvojat

Havainnoimillamme paikkakunnilla järjestyksenvälvojat ovat ammattiryhmä, jonka kanssa jalkautuvan nuorisotyön vuorovaikutus on jatkuvasti osa arkipäivää. Kentältä kumpuava näkemys onkin, että jos ammattiryhmät eivät keskustele keskenään, se voi hankaloittaa kummankin työtä. Samalla keskinäisessä dialogissa ja aivan erityisesti, jos kyse on nuoria koskevan tiedon jakamisesta, täytyy muistaa ammattiryhmien vaitiolovelvollisuus ja nuorisotyön luottamuksellinen suhde nuoriin. Yksityinen turvallisuusala on voittoa tavoittelevaa kaupallista toimintaa tekevä taho eivätkä sen tavoitteet aina välttämättä käy yksiin yksittäisen nuoren edun kanssa, mikä on hyvä pitää mielessä. Seuraavassa esimerkissä näkyy kuitenkin, kuinka ammattiryhmät voivat parhaimmillaan tukea toistensa työtä.

Nyt hengailu on vielä pääsääntöisesti sisätiloissa, ulkona on kylmää ja märkää, mutta varovaisia avauksia kauppakeskuksen edessä olevan aukion suuntaan on jo havaittavissa. Samaa sanovat myös jiiveet, joiden kanssa jääme juttelemaan. Nuorisotyöntekijä kysyy, onko nuoria ollut paljon ja toteaa näiden myönnettyä, että hänen näkökulmastaan – nuorisotyöntekijän näkökulmasta – tämä on hyvä asia, että nuoret ovat täällä eivätkä puistossa kaikkien katseiden ulottumattomissa, ”omasta näkökulmasta hyvä et siedätte niitä”, nuorisotyöntekijä painottaa toistamiseen. ”Eipä ole paljon vaihtoehtoja”, järjestyksenvälvoja toteaa, mutta lisää sitten, että valtaosa nuorista on hyväkäyttöksisiä, ”muutamilla asenneongelma”, ja nuorisotyöntekijä toteaa siihen, että osalle nuorista auktoriteettien vastustaminen on harrastus. Jiivee sanoo, että kyllä hyväkäyttöksisetkin ”roskaavat ja painivat”, mutta että siellä nuoret joka tapauksessa ovat, kauppakeskuksessa [...]. Jiivee sanoo, että ”kiva kun ootte täällä niiden kanssa puhumassa”, ja nuorisotyöntekijä lupaa, että tekevät kyllä parhaansa tukeakseen jiiveitä nuorten kanssa ja että heitä saa pyytää paikalle. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Kyseisessä tapauksessa nuorisotyöntekijä tulee avanneeksi paitsi omaa näkökulmaansa, myös korostaneeksi kauppakeskuksessa oleskelun positiivisia puolia ja lupaa tukea järjestyksenvälvojiä nuorten kohtaamisessa ja vuorovaikutustilanteissa. Yhteistyö näyttyy positiivisessa valossa, molempien ammattiryhmien toivomana asiana. Kenties kohtauksessa myös kuva nuorista saa hiukan positiivisempia sävyjä – ”asenneongelma” tuleekin uudelleen muotoilluksi auktoriteettien vastustamisen harrastamisena. Kuvauksia

ammattiryhmien välisestä yhteistyöstä löytyy kautta aineiston runsaasti. Yhteistyön tiiviys ja luottamuksen taso vaihtelevat paikoin, mutta laajasti katsoen näkemystä yhteistyön tärkeydestä voidaan pitää yksimielisenä.

Nuorisotyöllä on paljon annettavaa suhteessa nuorten kohtaamiseen sekä myönteisen nuorisokäsityksen tukemisessa. Järjestyksenvalvojat puolestaan ovat läsnä kaupakeskuksessa alati, ja heille kertyy valtava määrä tietoa tapahtumista. Tiedonvaihtoa tapahtuu paljon. Tämä voi toisinaan hyödyttää myös nuoria huomattavasti – kun järjestyksenvalvojat välittävät nuorisotyöntekijöille tiedon toisia nuoria häiriköivästä nuoresta aikuisesta, nuorisotyön puolella saatetaan tunnistaa nopeasti, mistä on kyse. Kun ammattiryhmien väliltä löytyy luottamusta, dialogia on helpompi käydä. Tässä myös henkilökohtaisilla suhteilla on merkitystä. Toisaalta tiedon jakamisen rajojen olisi hyvä olla selkeitä; kaikissa tilanteissa tiedon jakaminen ei ole nuoren itsensä etu. Eri alojen ammattilaiset eivät voi jakaa keskenään tietoa sellaisissa tilanteissa, joissa tieto voi vaarantaa nuoren etujen toteutumisen – tai ainakaan tätä ei voida pitää nuorisotyön eetoksen näkökulmasta kestäväenä toimintana.

Kysymystä siitä, missä kulkevat tiedon jakamisen rajat, voidaan pohtia niin muodollisena (esim. salassapito- ja vaitiolokysymykset) kuin eettisenä kysymyksenä. Käytännön työn näkökulmasta ei ole realistista odottaa, että tiedonvaihtoon kaikissa tapauksissa – muun muassa nuorisotyöntekijän ja järjestyksenvalvojan juttellessa kaupakeskuksen käytävillä – kysyttäisiin nuorten tai heidän huoltajiensa suostumusta. Jos ammattilaisella herää huoli nuoren hyvinvoinnista, hän voi tulkita nuoren edun vaativan tiedon jakamista vastoin nuoren toiveita. Viime kädessä rajanveto jää siis ammattilaisten itsensä tehtäväksi. Tukea eettiseen pohdintaan voisikin mahdollisesti hakea paitsi muodollisista säännöistä, myös nuorisotyön taustalla vaikuttavasta eetoksesta (Nieminen 2007, 33–38). Parhaimmillaan ammattiryhmien välinen dialogi voi tarjota mahdollisuuden esimerkiksi myönteisen nuorisokäsityksen tukemiseen ja etnisen profiloinnin estämiseen sekä tässäkin luvussa esiin nousseiden rodullistettujen nuorten ja järjestyksenvalvojien välien parantamiseen.

Edellä kuvattu epäluulo nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä voi olla mahdollinen ongelma myös nuorisotyön ja järjestyksenvalvojien yhteistyölle. On pohtimisen arvoinen kysymys, mitkä ovat nuorisotyöntekijöiden mahdollisuudet ylläpitää luottamuksellisia suhteita nuoriin ja samalla tehdä yhteistyötä järjestyksenvalvojien kanssa tilanteissa, joissa jälkimmäiset avoimesti ylenkatsovat nuoria ja nuorten oikeuksia. Aineistomme perusteella nuorisotyöntekijät pyrkivät lievittämään vastakkainasettelua, mutta toisinaan jäi epäselväksi, asetuttiinko ristiriitatilanteissa puolustamaan nuorten oikeuksien toteutumista vai päädyttiinkö myötäilemään järjestyksenvalvojien ärtymyksen tunteita ”nuorten provosoidessa”.

Tilanteissa, joissa nuoret kokevat perusteltuakin epäluuloa järjestyksenvalvojia kohtaan, on paikallaan miettiä, millä tavoin tiivis yhteistyö ammattiryhmien välillä vaikuttaa nuorten suhtautumiseen ja luottamukseen nuorisotyöntekijöihin.

Toisekseen – kestääkö nuorisotyön käsitys nuorista? ”Järjestyksenvalvonnan korostaminen voi vaivihkaa muokata näkemystä valvonnan kohteista lähtökohtaisesti epäilyksen alaisina olevina pahantekijöinä, jolloin heissä on vaikea nähdä myönteisiä piirteitä” (Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 180–181). Jos järjestyksenvalvojien puolelta esitetään avoimen vihamielistä suhtautumista nuoriin, kuinka nuorisotyössä reagoidaan? Saako nuorisotyön eetokselle ominainen, nuoriin ja nuoruuteen myönteisesti suhtautuva käsitys sijaa keskusteluissa, millä tavoin se säilyy kirkkaana tekijöiden mielissä ja miten sitä voidaan jakaa järjestyksenvalvonnalle?

Kysymyksiin ei ole yksiselitteisiä vastauksia, mutta tapoja tuoda myös järjestyksenvalvontaan myönteistä kuvaa nuorista ja nuoruudesta pyritään aktiivisesti luomaan sekä rakentamaan nuorten ja järjestyksenvalvojien keskinäistä luottamusta. Yksi tapa rakentaa luottamusta ja hälventää keskinäisiä epäluuloja nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä on Noja – Nuorten oma järjestyksenvalvoja[®] -työmuoto, jonka on kehittänyt Nuorten Palvelu ry:n Nuorten reviiereillä -toiminta (ks. Nuorten Palvelu 2022). Nuorten omat järjestyksenvalvojat eli ”nojat” nousivat esille myös tämän tutkimuksen aineistossa – eräs järjestyksenvalvojista harmitteli edellisten ”nojien” lopettamista, sillä koki sen heikentäneen järjestyksenvalvonnan yhteyttä kauppakeskuksessa hengailleviin nuoriin.

Noja-työmuodolla pyritään vastaamaan juuri siihen haasteeseen, joka nuorten ja järjestyksenvalvojien yleisissä kohtaamisissa kauppakeskuksissa esiintyy. Nuorten oman järjestyksenvalvojan roolissa toimivilla on normaalia turvallisuusalan koulutusta laajemmat valmiudet nuorten kanssa toimimiseen sekä työaika, ohjausta ja koulutusta. ”Nojien” rekrytoinnissa kiinnitetään huomiota soveltuvuuteen ja Nuorten Palvelu ry:n valmennuksessa ”nojat” saavat tietoa ja ymmärrystä nuorista ja nuoruudesta sekä osaamista tarttua huolta aiheuttaviin tilanteisiin ja tehdä yhteistyötä eri ammattilaisten kanssa niiden selvittämiseksi. Myös kauppakeskus ja turvallisuusalan yritys sitoutuvat toimintaan, mitä voidaan lukea osoituksena halusta tukea nuoria ja nuorten hengailua. ”Nojista” on tullut nuorille tärkeitä turvallisia aikuisia jopa nopeammin kuin työmuodon toteuttajat itsekään alun perin ajattelivat. Nuoret uskoutuvat nojille monenlaisista elämänsä kipeistäkin aiheista. (Lampela & Saarikkomäki 2019, 43–44, 49–51.)

Pauliina Lampela ja Elsa Saarikkomäki (2019) ovat nojien Nuorten Palvelu ry:lle, kauppakeskukselle ja vartiointiyritykselleen tuottamia raportteja analysoidessaan havainneet, että kohtaukset nuorten ja näiden koulutettujen järjestyksenvalvojien välillä sisälsivät kontrollia, auttamista ja yhteistyötä. Juttelu ja kuulumisten vaihto on ylivoimaisesti yleisin sisältö raporteissa, jotka käsittelevät nojien kohtauksia nuorten kanssa. Näiden keskustelujen sisältönä on yleisimmin ihan vain moikkailu ja jutustelu päivittäisistä aiheista, mutta myös keskustelu kauppakeskuksen pelisäännöistä, nuorten mieltä painavista asioista ja positiivisen palautteen antaminen puolin ja toisin. Nojat ovat erityisen nuorten kanssa tehtävän työnsä lisäksi järjestyksenvalvojia siinä missä muutkin kauppakeskuksen järjestyksenvalvojat, ja näin myös nojien työssä on läsnä työhön kuuluva nuorten kontrollointi. Tästä huolimatta nojan työhön liittyy lisäksi

erityisesti juuri nuorten kanssa juttelua, luottamuksen rakentamista, nuorten auttamista sekä yhteistyötä eri alan ammattilaisten kanssa nuorten asioiden ratkaisemiseksi. (Saarikkomäki & Lampela 2021, 15–30; Lampela & Saarikkomäki 2019, 40–53.)

Nuorten Palvelu ry on työssään havainnut myös, että nojilla on muita järjestyksenvalvoja laajemmat valmiudet havaita, tarttua ja tehdä yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa erilaisissa huolta aiheuttavissa tilanteissa, joista laaja kirjo on näkyvissä kauppakeskuksissa. Nojat itse kuvaavat, että heille kehittyy työssä osaaminen havaita ja tarttua nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta huolestuttaviin tilanteisiin, jotka muut järjestyksenvalvojat mahdollisesti ohittaisivat. Osaaminen toimia näiden moninaisten haasteiden kanssa auttaa paitsi nuoria myös järjestyksenvalvojen omaa jaksamista. Vaikka myös muut kuin tämän koulutuksen saaneet järjestyksenvalvojat kohtaavat nuoria toisinaan myönteisesti ja nuoria tukevasti, Nuorten Palvelu ry:n työn tavoitteena on tehdä tästä satunnaisuuden ja persoonakohtaisuuden sijaan systemaattista, rakenteellista ja ammattimaista. Työ vaatii kuitenkin suunnitelmallisuutta ja jatkuvaa asiantuntevaa taustatyötä, jotta se ei jää vain yksittäisten työntekijöiden kiinnostuksen varaan. Noja-työssä keskeistä on myös vuoropuhelu nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan välillä, ja nojat saattoivat esimerkiksi piipahtaa nuorisotilalla kahvilla (Saarikkomäki & Lampela 2021).

Ei ole myöskään syytä, miksi tällainen näkökulma tulisi rajata ainoastaan järjestyksenvalvonnan ja nuorisotyön väliseen yhteistyöhön. Järjestyksenvalvojen ohella muutkin kaupunkitilassa toimivat ammattilaiset voivat ammentaa omaan työhönsä jalkautuvan nuorisotyön opeista. Näin tekevätkin jo nyt esimerkiksi VR Groupin lähi-liikenteessä työskentelevät ”nuorisokonnarit”, jotka kohtaavat nuoria asemalla ja junissa. Mallia on pilotoitu yhdessä Nuorisotyö raiteilla -hankkeen sekä Aseman Lapset ry:n ja etsivän nuorisotyön kanssa (*Helsingin Uutiset* 27.11.2022). Parhaimmillaan tällaiset toimenkuvat tukevat aikaisempaa sallivamman ja nuoriin myönteisesti suhtautuvan kaupunkitilan rakentamista.

Hengailun ja nuoruuden lyhyt oppimäärä kaikille järjestyksenvalvojille?

Marraskuussa 2021 julkaistiin tämän tutkimushankkeen *Valokeilassa*-kirjoitus (Laine & Malm & Karikko 2021). Kirjoituksessa yksi hankkeen johtajista, Nuorisotutkimusseuran tutkimusprofessori Sofia Laine totesi seuraavaa: ”Jo hankkeen tässä vaiheessa voin esittää yhden rohkean suosituksen: kaikki kauppakeskusvartijat olisi syytä kouluttaa nuorisoasioissa edes lyhyellä oppimäärällä, koska juuri tällaisissa arjen kohtaamisissa nuorille syntyy kokemus siitä, ovatko he yhteiskuntaan tervetulleita vai työnnettäänkö heitä sen ulkopuolelle.”

Kiteytys ei ole menettänyt merkitystään hankkeen etenemisen aikana: kun talvi 2021–2022 veti korona-ajan nuoret hengailijat takaisin kauppakeskuksiin, asian painoarvo vaikutti entisestään syventyneen. Kuten edellä olemme pyrkineet painottamaan, hengailun ja kaupunkitilassa vietetyn vapaa-ajan arvo voi nuorille olla suuri, ja heillä on siihen oikeus. Yksityisten vartiointiliikkeiden valvonta näyttäisi vakiintuneen osaksi kaupunkitilaa eikä todennäköisesti ole vähentymässä. Kauppakeskuksissa työskentelevät yksityisen turvallisuusalan edustajat, joista enemmistö on melko nuoria aikuisia itsekin, tarvitsevat työssään nuoruuteen liittyvää osaamista sekä ymmärrystä nuorten hengailun luonteesta, mikäli välejä halutaan parantaa. Yleinen tietoisuus vuorovaikutuksen merkityksestä kohtaamiselle voi olla hyödyllistä myös, mikäli alan luottamusta halutaan kasvattaa. Myös nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan yhteistyö voi parhaimmillaan tukea tätä.

On toki huomioitava, että ylipäänsä yksityisen turvallisuusalan toimijat tekevät yleensä työtään lyhyellä muutaman viikon koulutuksella ja osin pätkittäisissä tai osa-aikaisissa työsuhteissa ja että toimintakenttä on rajattu. Järjestyksenvalvojien tehtävänkuvaan voidaan kuitenkin katsoa kuuluvan esimerkiksi yhdenvertaisuuslain mukaan yhdenvertaisuuden edistäminen ja esimerkiksi etnisen profiloinnin ehkäiseminen (Keskinen ym. 2018; Valonen 2021). Rodullistettujen nuorten ja järjestyksenvalvojien välejä leimaa usein epäluottamus, kuten tässäkin tutkimuksessa nousi esiin (ks. myös Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Tärkeää on myös tutkia rodullistettua profilointia jatkossa ja yksityisen turvallisuusalan käsityksiä (ks. esim. Keskinen ym. 2018; Järvinen 2022).

”Nuoruuden lyhyen oppimäärän” suosittaminen järjestyksenvalvojille ei tarkoita radikaalia muutosta järjestyksenvalvojien työn lähtökohtiin tai sitä, että järjestyksenvalvojien tulisi muuttua nuorisoalan ammattilaisiksi. Toimenkuvat ja niiden taustalla vaikuttava eetos eroavat olennaisesti toisistaan, ja tämän eron tiedostaminen on yhteistyötä kehitettäessä oleellista (ks. myös Saarikkomäki & Honkatukia 2017). Elsa Saarikkomäen ja Päivi Honkatukian (2017, 181) kysymykset siitä, kuinka vältetään nuorisotyön asiantuntemuksen valjastaminen kontrollin välineeksi ja säilytetään luottamuksellinen suhde nuoriin, ovat yhä ajankohtaisia. Voidaan myös kysyä, keitä aikuisia tarvitaan turvallisen kaupunkitilan luomiseen nuorille; milloin tarvitaan lisää nuorisotyön osaajia, milloin nuorten turvallisuuden takaavaa järjestyksenvalvontaa ja milloin muiden alojen ammattilaisia, kuten sosiaalityötä tai poliisia. Samaan teemaan liittyy kysymys siitä, milloin tarvitaan edellä mainittujen yhteistyötä ja miten muutokset tässä sosiaalisessa kontrollissa rakentavat tilaa. Joskus tarvitaan myös aivan tavallisia aikuisia, jotka ovat hereillä nuorten asioiden suhteen.

Nuoriin ja nuoruuteen liittyvän osaamisen voi perustellusti uskoa tukevan paitsi nuorten oikeuksien toteutumista, myös järjestyksenvalvojien jaksamista. Kuten Saarikkomäki ja Honkatukia (2017, 179) ovat huomauttaneet, ”vuorovaikutuksen parantaminen ei hyödytä pelkästään nuoria, vaan tilanteiden jouheva sujuminen voi helpottaa myös

vartijoiden omaa työtä”. Aineistossa esiin nousevat väsymyksen, turhautumisen ja stressin ilmaukset voivat kieliä siitä, että järjestyksenvalvojat joutuvat työskentelemään sellaisten asioiden parissa, joihin heidän tämänhetkinen koulutuksensa ja työkuulttuurinsa ei välttämättä riittävästi vastaa. Väsymys, turhautuminen ja stressi puolestaan eivät ole omiaan tukemaan vuorovaikutustilanteiden onnistumista. Järjestyksenvalvojien velvollisuus taata tilassa liikkuvien turvallisuus koskee myös hengailevia nuoria. Tämäkin huomioiden on olennaista, että heillä on välineet tämä tavoite toteuttaa. Noja-toiminta on yksi esimerkki siitä, kuinka yksityisen turvallisuusalan ja kauppakeskusten kirjavista käytännöistä nuorten kanssa voidaan siirtyä kohti nuorten hyvinvointia tukevaa toimintaa. Tällaiselle on tarvetta, sillä nuoret hengailijat – ja aina uudet hengailijoiden sukupolvet – tuskin tulevat kaupunkitilasta katoamaan. Lujittamalla positiivista kuvaa nuorista, nuoruudesta ja hengailusta voidaan mahdollisesti parantaa laajemminkin nuorten ja aikuisyhteiskunnan välejä.

Kuva 4. Nimimerkki Korppi: *Elämäni romahtamispisteessä 2*

Korppi: Elämäni romahtamispisteessä 2

Jos koronavuosien vaikutusta pitäisi jotenkin kuvailla, hylätyt rakennukset kertovat niistä hyvin. Kukaan ei huolehdi hylätyistä rakennuksista ja lopulta ne ovat romahtamispisteessä. Etäkoulussa ei saanut apua ja tukea, ei nähnyt kavereita, tapahtumat peruttiin, apua oli hankala saada mielenterveysongelmiin, ahdistus ja epätietoisuus kasvoi... lopulta ei vaan jaksa ja sitten kaikki romahtaa. Kaasunaamari symboloi tässä työssä koronavirukseen liittyvää epävarmuutta ja pelkoa tulevaisuudesta.

10. Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinnallisissa kamppailuissa

Karla Malm, Erica Åberg, Jaana Gröhn & Malissa Wadunombi

Kuten tämän julkaisun johdannossa toteamme, tutkimushankkeen käynnistymisen taustalla vaikutti vahvasti vuoden 2020 lopulla mediassa käyty keskustelu nuorista (ks. luku 1: ”Johdanto”). Keskustelun sävy oli huolestunut. Taustalla oli ensisijaisesti *Helsingin Sanomien* 10.11.2020 julkaisema artikkeli keskustassa liikkuvista mahdollisesti vaarallisista nuorisoryhmistä. Alkuperäisen otsikon perusteella monet ymmärsivät, että 100–150 nuorta muodosti yhtenäisen ryhmittymän, jonka liikkeistä aikuisyhteiskunnan olisi syytä olla huolissaan; sittemmin artikkelia täsmennettiin sen osalta, että kyse ei ole yhdestä yhtenäisestä ryhmästä. (HS 10.11.2020.) Huoli ei kuitenkaan kadonnut mihinkään – paljon huomiota keränneet väkivaltarikokset, joissa nuoria oli osallisina niin tekijöinä kuin uhreinakin, pitivät keskustelua yllä pitkään (mm. Yle Uutiset 1.11.2020 ja 11.12.2020). Keskustelu mediassa laajentui lukuisiksi alakeskusteluiksi, jotka osin ristesivät toisiaan, mutta toimivat myös toisistaan erillisinä. Keväällä 2021 mediassa esiintyi yhä useammin jengi- ja väkivaltakeskustelujen yhteydessä myös hahmo ”roadman” (suom. ”tiemies”, kadun mies; ks. myös Woods 2021). Orlando Woodsin (2021, 413) tapaan roadman voidaan ymmärtää hahmona, joka tienaa elantonsa myymällä huumausaineita ja usein osallistumalla myös muuhun rikolliseen toimintaan. Suomalaismediassa roadmanin hahmo esitettiin useimmissa tapauksissa poikana tai nuorena miehenä, joka pukeutuu kalliisiin merkkivaatteisiin, viettää paljon aikaa kaupunkitilassa ja kadulla sekä – kärjistetyksi – kantaa mukanaan puukkoa ja ihannoii rikollista elämäntapaa (Pehkonen & Pentinpuro 2022; MTV Uutiset 14.9.2021).

Tässä luvussa kysymme, millaisia merkityksiä roadmanin hahmo saa 2020-luvun Suomessa ja millaisia tulkinnallisia kamppailuja sen ympärillä käydään. Sivuaamme samalla kysymystä siitä, millä tavoin mediassa rakentuneet käsitykset suhteutuvat kaupunkitilassa tehtyihin havaintoihin sekä nuorisotyöntekijöiden ja nuorten esittämiin tulkintoihin. Aineistona hyödynämme haastattelu- ja havainnointiaineistoa sekä erään nuoren teemaa käsittelevää kirjoitusta (ks. luku 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”). Näiden lisäksi hyödynämme täydentävää media-aineistoa eli vuosina 2020–2022 julkaistuja uutisia ja artikkeleita, joissa aihe on näkyvästi esillä. Luvun painopiste ei ole median narratiiveissa, mutta kun ottaa huomioon julkisen keskustelun keskeisyyden nuoriin ja nuoruuteen liittyvien käsitysten syntyisessä, olisi mahdotonta ohittaa media ja julkisen

keskustelun tapa käsitteellistää nuorten ilmiöt, antavathan ne myös eräänlaisen skriptin ja lukuohjeen, joka ohjailee aikuisyhteiskunnan katsetta ja huomion kiinnittämistä. Kuten Juha Nieminen ja Päivi Honkatukia (2017, 36) toteavat, ”nuorisokysymys saa kulloisenkin historiallis-yhteiskunnallisen sisältönsä, kun yhteiskunnallinen ja julkinen keskustelu nostaa esiin ja nimeää merkityksellisinä pidettyjä nuorisoon kytkeytyviä asioita ja ilmiöitä”. Media-aineisto on kerätty hakemalla relevanteilla hakusanoilla aihepiiriin kytkeytyviä uutisia ja artikkeleita.

Aineiston analysointia ohjasi tutkimuskysymyksiin perustuva, suunnattu sisällön-analyysi (engl. *directed content analysis*, Hsieh & Shannon 2005, 1281–1283). Ensin kukin luvun kirjoittamiseen osallistuneista tutkijoista keräsi omasta aineistostaan kaikki sellaiset kuvaukset, joissa joko eksplisiittisesti tai tutkijan tulkinnan mukaan implisiittisesti viitattiin roadmaniin tai ilmiöön yhdistettyihin teemoihin, kuten rikollisuuteen. Tämän jälkeen aineiston jäsentely jatkui teemoja edelleen tarkentamalla: roadmanin hahmoa keskeisellä tavalla määrittäviksi teemoiksi erottuivat muun muassa pukeutumiseen ja rikollisuuteen liittyvät asiat sekä nuorten ja nuorisotyöntekijöiden ilmaisemat tunteet ja reaktiot ilmiötä kohtaan. Lisäksi hyödynsimme tiimietnografista lähestymistapaa näkökulmien monipuolisuuden varmistamiseksi (ks. luku 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”).

Luku rakentuu seuraavalla tavalla: ensin luomme lyhyen katsauksen globaalista populaarikulttuurista juurensa juontavaan roadmanin hahmoon selkeyttääksemme sitä, millaisesta taustasta roadman ilmestyi suomalaisen mediakeskustelun kentälle sekä kaupunkitilan arkiseen järjestykseen. Tämän jälkeen tarkastelemme huolipuheen historiallista perspektiiviä ja 2020-luvun mediassa käytyä tulkinnallista kamppailua osana tätä historiallista jatkumoa. Tämän jälkeen painopisteemme siirtyy havainnointi- ja haastatteluaineistoon sekä nuorten ja nuorisotyöntekijöiden tulkinnoissa piirtyviin käsityksiin roadmanin hahmosta.

Rajauksemme mukaan keskitymme erityisesti niin kutsuttuun roadmanin hahmoon eli, kuten osa kohtaamistamme nuorista ja nuorisotyöntekijöistä asian suomalaisittain ilmaisee, ”tiemiehiin”. Tästä huolimatta kuljetamme mukana myös jengiteemaan sekä nuorten tekemiin rikoksiin liittyvää puhetta siltä osin kuin ne nousevat aineistossamme esiin – esimerkiksi silloin, kun nuoret tai nuorisotyöntekijät nimeävät väkivallantekijöitä roadmaneiksi tai jengi- ja roadman-keskusteluja kommentoidaan päällekkäin. Ratkaisu ei ole ollut yksinkertainen. Aikaisemman tutkimuksen (esim. Fatsis 2019a; Kelekay 2022) näkökulmasta on vähintäänkin syytä olla erittäin varuillaan, kun samassa luvussa – kuten tässä käsillä olevassa – tarkastellaan yhtä aikaa niin nuorten henkilöiden tekemiä väkivaltarikoksia kuin populaarikulttuurisia ilmiöitä. Pahimmillaan tällainen rakentaa mielikuvatasolla linkkejä sellaisten asioiden välille, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä keskenään, ja vaikeuttaa nuorten asemaa sekä ilmaisun- ja tyylinvapautta. Silti on yhtä lailla vaikeaa tai jopa mahdotonta tarkastella ainoastaan toista

sotkeutumatta toiseen laisinkaan. Tämä johtuu siitä, että – kuten aineistomme monin paikoin osoittaa – keskustelut tämänkertaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa ovat päällekkäisiä, erottamattomia.

Roadman globaalissa populaarikulttuurissa ja musiikissa

Siinä missä Suomen kaduilla liikkuvana kulttuurisena ilmiönä roadman tunnustetaan tai tulkitaan lähinnä päällä kannettujen vaateparsien ja tuotemerkkien avulla, on se populaarikulttuurissa hyvinkin paljon käytetty ja kaupallistettu hahmo. Roadman on suoratoistopalveluissa suosittujen sarjojen, kuten brittiläisen *Top Boyn*, kovanaamainen, mutta moraalisesti oikeudenmukainen sankari, kun taas musiikkimaailmassa ”roadman-kulttuuri” yhdistetään pääasiassa kahteen musiikilliseen tyyliin: grimeen ja drilliin. Grime on aggressiivinen ja koristelematon musiikillinen genre, joka yhdistää toisiinsa muun muassa jamaikalaisista dancehall-kulttuuria, garagea, junglea ja hiphopia (esim. Fatsis 2019b). UK drill on oma, paikallistettu muunnelmansa Chicagon drill-musiikista, jolle tunnusomaista on konstailematon äänirakenne, lyyrisen sisällön graafinen luonne ja eri jakelualustoilla kiertävät omakustanteiset, pienen budjetin musiikkivideot (esim. Ilan 2020). Eroistaan huolimatta suomalaisessa ja ruotsalaisessa mediassa rikollisesta estetiikasta ammentavaa musiikkia kutsutaan yksiselitteisesti nimellä ”gangsta rap”, ja joiltain sisällöllisiltä teemoiltaan genret ovatkin lähellä 1980- ja 1990-luvun yhdysvaltalaisista gangstarappia, mutta myös hiphopin yleisiä ilmaisun konventioita, joissa artistit kuvaavat kaupunkielämän urbaania todellisuutta ja uskollisuuttaan omalle lähialueelleen. Kaikki edellä mainitut musiikkityylit ovat herättäneet laajaa keskustelua ja moraalista paniikkia mediassa, ja viime aikoina myös pohjoismaissa on keskitytty tämän musiikkityylin kuvaston kauhisteluun.

Tottumattomalle korvalle ja silmälle vieraasta estetiikastaan huolimatta (tai ehkä juuri sen takia) nuorille tekijöille, kuulijoille tai katsojille musiikki luo kuitenkin paljon positiivisia tunteita: yhteenkuuluvuutta, samaistumispintaa, musiikkikulttuuriin perustuvaa ystävyyttä ja mahdollisuuden nähdä omaa kokemusmaailmaa laajemmin. Musiikin valtioiden rajat ylittävästä luonteesta johtuen musiikkivideoiden Ruotsi, Suomi, Iso-Britannia ja Ranska näyttävät ja kuulostavat yllättävän samalta, koska niiden muotokieli noudattelee samaa vakiintunutta kerronnan tapaa. ”Kuvastoon on sekoittunut useita eri kielisiä ja kulttuurisia ilmaisuja ja näistä johdettuja slangi-ilmaisuja, jolloin käytetty kieli on sivuseikka ja tietty jaettu tunne on se mikä merkitsee kuulijalle” (Yle 11.12.2020). Videoissa perinteisiä maamerkkejä kuvataan omalle yleisölle tunnistettavasti ja korostetaan genren ulkopuoliselle aikuiselle yleisölle yllättäviä paikallisia julkisia tiloja, kuten juna-asemaa, urheilukenttiä, parkkipaikkoja tai vaikkapa elintarvikekioskia. Omaa paikallista historiaansa auki kirjoittavan ja ajan ilmiöitä tarkkasilmäisesti kuvaavan kulttuurituotteen lisäksi rap-lyriikoita ja visuaalista kuvastoa on lähestytty

myös etnografisesti tarkkanäköisenä kuvauksena urbaanista nuoruudesta, joka näin ollen tulisi nähdä ”julkisena vastakulttuurina ennemmin kuin rikollisuutta ruokkivana alakulttuurina” (Fatsis 2019a). Tällä tarkoitetaan sitä, että rap-lyriikat voivat puhua yhteiskunnan syrjiviä rakenteita vastaan, tuottaa sensuroimatonta tietoa julkisessa puheessa stigmatisoiduista asuinalueista, niissä eletystä arjesta ja ylipäättään kokemuksista näkyvänä vähemmistönä (esim. Kelekay 2022).

Drill-musiikkiin perehtynyt sosiologi Forrest Stuart (2020, 6) toteaa kuitenkin, että vaikka digitaalisten teknologioiden muutos on mahdollistanut musiikin tekemisen ja tuotannon monille, rakentuu artistimaisuus usein yhteiskunnassa marginalisoitujen kulttuuristen identiteettien ja haitallisten stereotyyppien kaupallistamisen ympärille (ks. myös Ilan 2015). Tämän kaltainen luova ilmaisu houkuttelee erityisesti niitä nuoria, jotka eivät ole nähneet mahdolliseksi hyödyntää niin sanottuja perinteisiä väyliä edistääkseen omaa sosioekonomista liikkuvuuttaan, jolloin musiikillinen ura muodostaa ”moraalisesti ongelmallisen katalysaattorin itseohjautuvalle yrittäjätoiminnalle” (Woods 2021, 2). Tämä koskee erityisesti drilliä, jonka vallitseva estetiikka korostaa (näennäisesti) sensuroimattoman ja autenttisen musiikillisen sisällön tuotantoa ja sen jakamista eri alustoilla ja joka sisällyttää kerrontaansa tehokeinoiksi erilaisia rikollisuuden muotoja ja laittomuutta.

Rap-musiikin sisältöjen ja sanaston kauhistelu on monin tavoin helppoa. Genren kansainvälisesti tunnetun aiemman sisällön ja sanaston ohittaminen tekee kuitenkin poliisin ja muun aikuisen yleisön tulkittamisesta ikään kuin ”katulukutaidotonta” (Ilan 2020). Toisin sanoen ymmärrys sisällöstä jää pintapuoliseksi kuin vieraan kielen äärellä. On myös selvää, että ongelmallisiksi mielletyt lyriikat eivät suinkaan synny kulttuurisessa tyhjiössä, vaan kuten bell hooks (2006, 135) huomauttaa, kulttuurisen ilmaisun tavat heijastelevat aina vallitsevan yhteiskunnan ylläpitämiä valkoisia, kapitalistisia ja patriarkaalisia arvoja. Aiempi tutkimus aiheesta painottaakin sitä, että näitä verkkoesityksiä ja -keskusteluja tulee käsitellä tiettyyn taidemuotoon liittyvinä kerronnan keinoina, irrallaan tosielämän rikollisesta toiminnasta. Musiikillinen sisältö tulisi erottaa hiphop-kulttuurista ja sen kuluttajista sekä tunnistaa riski ennakkoluuloihin ja eri yleisöjen väliseen epäonnistuneeseen vuoropuheluun, joka ylläpitäisi tai edistäisi yhteiskuntaluokkaan, sukupuoleen ja etniseen taustaan liittyvää eriarvoisuutta laajemmassa yhteiskunnassa. (Fatsis 2019b, 2021; Ilan 2020; Nielson & Dennis 2019.)

Nuoret pahanteossa – taas?

Syksyllä 2020 ilmestynyttä *Helsingin Sanomien* artikkelia (HS 10.11.2020) ja sitä seurannutta keskustelua leimasivat vahvasti erilaisten aikuistoimijoiden ilmaisemat huolet ja mahdollisten ongelmien kartoittaminen, niin kutsuttu huolipuhe. Tämän huomaa-minen on olennaista, sillä julkisuudessa muovautuvat käsitykset nuorista, nuoruudesta

ja nuorten ilmiöistä vaikuttavat siihen, millä tapaa nuoria ja nuoruutta katsomme ja tulkitsemme – ja millaisiin asioihin huomiomme kiinnittyy (ks. myös Hoikkala 1989).

Historiallisesta perspektiivistä tarkasteltuna nuorten ilmiöihin liittyvä huolipuhe ei ole millään muotoa uusi ilmiö (Ilves 1998, 47, 120; Harrikari 2008; Hoikkala 1989). Timo Harrikari (2008) on kiinnittänyt huomiota tapaan, jolla nuoriin kohdistuvat huolet saavat tarkastelemaan nuoria ”riskilinnin” lävitse, mikä ohjaa aikuisten huomion siihen, mitä pidetään kielteisenä ja ei-toivottavana. Nuorten liikehdintä, kaupunkitila ja erilaiset nuorisokulttuuriset tyyli ovat aika ajoin nousseet keskustelun kohteeksi ja aiheuttaneet aikuisyhteiskunnassa ja mediassa levottomuutta ja huolta, toisinaan vaatimuksia myös konkreettisista toimenpiteistä määritellyn ongelman ratkaisemiseksi. Myös nuorisotalojen ja -tilojen synty voidaan lukea vastauksena oman aikansa keskusteluihin, joissa nuorten ryhmittymien päämäärätön oleskeleminen ja hengailu kaupunkitilassa tuli aikuisyhteiskunnan toimesta tulkituksi ongelmana (Kiilakoski ym. 2011, 65–66).

Vuonna 1978 kohun kimmokkeena toimi ilmoitus Sex Pistols -yhtyeen saapumisesta Suomeen konserttikeikalle. Bändiä kuvailtiin ”väkivaltaiseksi ja omituiseksi”, ja sen jäsenillä kerrottiin olevan huume- ja pahoinpitelytuomioita. ”Parasta lapsille?” tiedusteltiin otsikossa. ”Kenenköhän vastuulla olisi estää moisten pääsy Suomeen – lastensuojelijoiden vai ympäristöhygienikkojen?” Erilaiset lapsi- ja nuorisojärjestöt, Lastensuojelun Keskusliitto ja muun muassa SAK kävivät vastakamppailuun ja alkoivat vastustaa yhtyeen saapumista Suomeen pelätessään musiikin mahdollisia vaikutuksia – anarkian ja väkivallan ihannointia – suomalaisnuoriin. Vastustuksen seurauksena Sex Pistolsin keikka peruttiin (Yle Elävä arkisto 8.9.2006; Yle Uutiset 17.1.2018). Kuten edellä olemme tuoneet esiin, myös roadman-ilmiö liitetään vahvasti musiikkiin, erityisesti väkivaltaista kuvastoa korostavaan drill-rappiin. 1980-luvulla kielteistä huomiota mediassa saivat osakseen nuorten alkoholinkäyttö sekä ”nuorten oleminen esillä ulkosalla pienemmissä tai isommissa ryhmissä ja niissä tapahtuvat episodit” eli oman aikansa jengit (Hoikkala 1989, 13). 2000-luvun alkupuolella mediayhteiskunta suuntasi katseensa goottityyliin, joka sekoitettiin toisinaan jopa saatananpalvontaan. Yhdysvalloissa media yhdisti alakulttuurin myös koulusurmiin, mikä vaikutti ilmiön julkisuuskuvaan (Voltti 2012, 221). Goottityyliin liittyvää moraalipaniikkia muistellaan myös tämän tutkimuksen aineistossa. Ovatko roadmanit ”tracksuiteissaan”, vinosti rintakehän ja olan yli kulkevissa laukuissaan ja toppaliiveissään 2020-luvun gootteja?

[Roadman-]Tyyliin kuuluvat toppaliivit, hupparit, tietyt merkit, kuten Louis Vuitton. Nuorisotyöntekijä sanoo, että roadman on toisille selvästi tietty estetiikka ja tyyli, toisille jotain muutakin. Nuorisotyöntekijä pohtii, voidaanko tässä nähdä jotakin yhteyksiä 1990-luvun keskusteluihin, gootti-saatananpalvoja-mielleyhtymistä; eli siis siihen, miten goottityyli saattoi herättää moraalipaniikin saatananpalvonnasta. Toisaalta nuorisotyöntekijä sanoo miettivänsä sitä, onko koko roadman muuttumassa sanana halventavaksi termiksi. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Näiden historiallisten poimintojen ei ole tarkoitus irvailla menneiden vuosikymmenten keskustelijoille, saati nykyisille, vaan osoittaa, että korona-aikana käyty julkinen keskustelu nuorista ei ole täysin poikkeuksellinen vaan sitä voidaan perustellusti tarkastella myös osana nuoriin kohdistuvan huolipuheen historiallista jatkumoa ja sen kehitystä. Kun Lastensuojelun Keskusliiton toiminnanjohtaja Kalle Justander totesi punkin tarjoavan ”lapsille ja nuorille anarkiaa ja väkivaltaa muotiasiana ja viihteen keinoin” (Yle Elävä arkisto 8.9.2006), hän tuli ilmaiseksi ikiaikaisen huolen – Sex Pistols on menneen talven lumia, mutta aikuisyhteiskunnan huoli nuorista, populaarikulttuurista, auktoriteettivastaisuudesta ja väkivallan ihannoimisesta ei ole kadonnut mihinkään. Korona-ajan yhteiskunta poikkeusoloinen ei tässä suhteessa ole poikkeuksellinen.

Olisi silti aivan liian yksinkertaistavaa luottaa siihen, että historia tyytyy toistamaan itseään – historia ei koskaan ainoastaan toista itseään. Jokaisella historiasta nostetulla esimerkillä on oma kontekstinsa, jonka voidaan tulkita kertovan kyseisestä ajanjaksosta, yhteiskunnasta ja sen erityispiirteistä. Nuoriin kohdistuva huolipuhe on historiallinen tosiasia, jonka olemassaolosta on syytä olla tietoinen. Se ei silti itsessään havaintona kerro sitä, millaisista asioista tämän kertaiset keskustelut koostuvat ja mistä huoli ker-
too, mitä sen takana on.

Tulkinnalliset kamppailut mediassa 2020-luvulla

Kun tarkastellaan uutisotsikoita viime vuosilta, voidaan nopeasti havaita erilaisia, keskenään jopa ristiriitaisia tulkintoja – eräänlaista kamppailua vallitsevasta tulkinnasta suhteessa nuorten tekemään väkivaltaan sekä sen luonteeseen. Erityisen vilkkaasti mediassa on pyritty tulkitsemaan ja määrittelemään vuosina 2020–2022 niin sanottuja katujengejä (Blanco Sequeiros & Åberg 2022).

Onko Helsingissä nousemassa nuorten väkivalta-aalto? Poliisi tyrnää nyt väitteet:
”Sen sijaan väkivalta on puolittunut 10 vuodessa” (MTV Uutiset 26.11.2020)

Katujengien liepeillä jopa kymmeniä alle 15-vuotiaita lapsia – fanittavat gangsta rap-
ilmiöitä ja jakavat someen väkivaltavideoita: ”Sillä saadaan arvostusta” (MTV Uutiset
9.2.2022)

Molemmat otsikot ovat peräisin MTV Uutisista. Niitä yhdistää myös se, että artikkeleissa keskitytään poliisin näkökulmaan ja siitä käsin tehtyihin määrittelyihin. Tästä huolimatta tulkinta näyttäytyy erilaisena eikä kyse ole ainoastaan julkaisuajankohdasta. Poliisin ulostuloissa mediassa teeman tiimoilta on ollut sävyeroja, joista osa selittynee

organisaation sisäisillä näkökulmaeroilla – rikostutkinnan ja ennalta estävän toiminnan tavoitteet ja sitä myöten myös lähestymistavat varsin ymmärrettävästi eroavat toisistaan (Taponen & Nissinen 2022).

Jakautuneisuus ei ole suomalaisen jengikeskustelun erityispiirre. Helmikuussa 2022 järjestetyssä Public Policy Exchange -webinaarissa *Tackling Gang Crime. Preventing Violence and Exploitation, Supporting Young People and Strengthening Police Responses* keskustelua käytiin pääsääntöisesti Isosta-Britanniasta eli aivan erilaisesta yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Silti tulkinnallisissa kamppailuissa oli havaittavissa joitakin yhtäläisiä piirteitä suomalaiseen mediakeskusteluun nähden; yksimielisyyttä ilmiön syistä tai luonteesta ei tuntunut puhujien kesken vallitsevan. Muun muassa Gangsline Foundation Trust -organisaation³⁷ perustaja ja toimitusjohtaja Sheldon Thomas (2022) moitti terävästi osaa ammattilaisista ja akateemikoista haluttomuudesta käsitellä ilmiötä ja siitä, etteivät nämä kuuntele ihmisiä, joilla on kosketus jengiarkeen. Thomas keskittyi puheenvuorossaan rakenteellisiin ja taloudellisiin seikkoihin – rikollisuus voi tarjota paremmat ansiot kuin saatavilla olevat työt –, sosiaalisen median tarjoamaan hohdokkaaseen jengikuvastoon ja siihen, miten niukasti keskivertobrittivanhemmat viettävät aikaa lastensa kanssa.

Lisäksi Simon Hardingin (2022) keskusteluun nostama kysymys sanojen ”jengi” ja ”katujengi” määritelmistä ja kriminologisesta perusteltavuudesta on tuttu suomalaisestakin keskustelusta. ”Niin kauan kuin me ei määritellä katujengiä, me puhutaan toistemme ohii”, kuten Helsingin poliisin ennalta estävän toiminnan johtaja Jari Taponen kiteyttää (Taponen & Nissinen 2022).

Parikymppisten miesten katujengien toiminta kovenee pääkaupunkiseudulla – Poliisi: Useita ampumistapauksia, joista vaaraa myös sivullisille (Yle 14.10.2021)

Katujengejä vai kaveriporukoita? Nuorten rötöstelyä paisuteltu eri puolilla Suomea, Jyväskylässä poliisi teki tiedotuksessa täyskäännöksen (Yle 24.10.2019)

Jaana Gröhn ja Malissa Wadunombi (2022) pohtivat määritelmien hankaluuksia opinäytetyössään *Ovatko nuorisojengit osa nyky-yhteiskuntaamme? Ammattilaisten näkemyksiä nuorisojengi-ilmiöstä Suomessa*. Gröhn ja Wadunombi nostavat esiin Herbert C. Coveyn huomion, jonka mukaan kansainväliset näkemuserot sekä eri ammattiryhmien toisistaan poikkeavat puhumisen tavat aiheuttavat hankaluuksia jengitutkimukselle – yhtenäistä

37 Gangsline Foundation Trust on brittiläinen organisaatio, joka pyrkii tukemaan jengitoimintaan osallistuneita nuoria muun muassa luomalla irtautumiseen tähtäviä exit-strategioita sekä ylläpitämällä mentorointiohjelmaa. Organisaation palveluksessa työskentelee aikaisemmin jengitoimintaan osallistuneita kokemusasiantuntijoita.

ja kattavaa määritelmää on vaikea saada aikaan. Kuten Gröhn ja Wadunombi toteavat, toisinaan myös aivan tavallisista nuorisoryhmittymistä saatetaan erheellisesti puhua ”nuorisojengeinä” (Covey 2020, 10; Gröhn & Wadunombi 2022, 74).

Lisäksi määritelmiin liittyy kysymys siitä, kuinka hyvin kriminologian perinteiset määritelmät tavoittavat nykyisen, digitalisoituneen yhteiskunnan ilmiöt – kuten Amir Rostami (2022) toteaa, edes yhdysvaltalaiset jengit eivät ole enää samanlaisia 2020-luvulla kuin 1970-luvulla eivätkä näin ollen vastaa tuon aikaisia määritelmiä. Rostami katsoo, että jengi-sanankäyttö auttaisi asettamaan ilmiöt kansainväliseen kontekstiin. Harding (2022) puolestaan argumentoi, että nuoret itse viljelevät termiä, joten sen käyttö ilmiötä kuvailemalla on perusteltua.

Määritelmien monitulkintaisuus ja ilmiöstä esitetyt tulkinnat eivät ole ainoastaan semanttisia kysymyksiä, vaan niillä on hyvin konkreettisia seurauksia. Kuten keväällä 2022 Helsingin kärjäoikeudessa käydyssä niin kutsutussa katujengioikeudenkäynnissä nähtiin, kysymys voi olla myös juridinen. Syyttäjän mukaan ”gangsta-elämäntapaa myötäilevät räp-biisit” tarjosivat näyttöä epäiltyjen väkivaltarikosten motiivina olevasta kostosta (*Ilta-Sanomat* 15.3.2022), puolustus taas katsoi, että ”viihdeteollisuudessa on koko sen historian ajan esiintynyt seksiä, väkivaltaa ja muita ihmisiä kiinnostavia asioita” eikä näin ollen musiikin tai musiikkivideoiden symboliikan perusteella pitäisi tehdä johtopäätöksiä syytettyjen henkilöiden toiminnan luonteesta (Yle Uutiset 1.4.2022; ks. myös Åberg 2022). Kärjäoikeus kallistui tuomiossaan sille kannalle, että osassa teoissa kyse oli järjestäytyneestä rikollisuudesta. *Helsingin Sanomissa* tuomiota päädyttiin pitämään yhtenä ainakin väliaikaisena päätepisteenä jengiytymisestä käydyille keskustelulle (HS 31.5.2022).

Määritelmien vaikeus on yksi syy tulkinnallisiin eroihin. Se ei kuitenkaan ole ainoa. Tulkinnallisten kamppailujen kipeyttä selittävät paitsi ammattiryhmien eriäviin näkökulmiin pohjautuvat erot, myös käsiteltyjen teemojen sensitiivisyys. Nuorten asema kaupunkitilassa ja yhteiskunnassa ei ole yhdenvertainen aikuisiin nähden, vaan nuoret ovat monella tapaa alisteisessa asemassa ja heidän olemistaan kaupunkitilassa kontrolloidaan aivan toisella tapaa kuin aikuisten (Kiilakoski & Kivijärvi 2012; Matthews ym. 2000; Malone 2002). Latautuneisuutta ei suinkaan vähennä se, että median jengi-, roadman- ja väkivaltakeskusteluissa huomio on suunnattu erityisesti rodullistettuihin nuoriin miehiin ja poikiin. Yhteiskunnallisessa todellisuudessa, jossa rodullistetut nuoret miehet tulevat jo entuudestaan nähdyiksi ”uhkaavina” tai ”vaarallisina” eritoten ryhmässä liikkeessään (Tolonen 2019, 410), tällainen kehystys tarkoittaa sitä, että keskustelun keskiössä ovat ainakin kahdella tapaa haavoittuvaisessa asemassa olevat nuoret: ne, jotka tulevat paitsi ikänsä myös etnisyytensä perusteella kohdatuiksi ja kohdelluiksi toisin kuin ikätoverinsa. Lisäksi, kuten lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen toteaa, ”keskustelussa päädytään kerta toisensa jälkeen puhumaan rajojen sulkemisesta” (HS 28.10.2022). On myös hyvä huomata, että vaikka nuorten ryhmässä liikkuminen

saattaa herättää aikuisissa kielteisiä reaktioita, nuorille se voi olla tärkeää, hauskaa ja turvallisempaa kuin yksin liikkuminen (Malm 2018, 71; Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 172; Aaltonen 2006, 232–233).

Median logiikan kannalta voi olla ymmärrettävää, että usein vain kielteinen ylittää uutiskynnyksen. Median äärellä on silti hyvä muistaa, millainen vaikutus sen antamalla skriptillä voi olla nuorten ja rodullistettujen asemaan laajemminkin yhteiskunnassa (ks. myös Hoikkala 1989). Nuorten tekemään väkivaltaan liittyvät uutiset ja artikkelit saavat usein nuoria leimaavan huolipuheen sävyn, pahimmillaan moraalipaniikin, jonka konkreettiset seuraukset näkyvät nuorten arjessa sekä aikuisten suhtautumisessa heihin.

Huolipuheen konkreettiset ja monien nuorten arkipäivään vaikuttavat seuraukset onkin syytä pitää mielessä ilmiötä tarkasteltaessa. Kentällä ilmenee nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten kokemuksia siitä, että nuoria yleisesti vaikutetaan pitävän aikaisempaa vaarallisempina. Nuorten kanssa aikaansa viettäviä ammattilaisia oletus oudoksuttaa.

Nuorisotyöntekijät puhuvat myös siitä, että nuoria on alettu pitää vaarallisempina ja että jalkautuvaa työtä tekeviltä kysytään aiempaa enemmän, pelottaako heitä tehdä työtään. Kysymys tuntuu selvästi hiukan absurdilta, [nuorisotyöntekijöitä] naurattaa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Kenttäpäiväkirjoista esiin nousevat havainnot nuoriin liitettyjen ennakkoluulojen lisääntymisestä sekä media-aineiston tarjoamat näkymät viime vuosina velloneeseen keskusteluun ja siitä välittyviin käsityksiin rinnakkain asetettuna viittaavat siihen, että huolipuhe tosiaan paitsi ilmaisee myös tuottaa huolta, joka näkyy konkreettisina seurauksina nuorten arjessa.

Mitä tekemistä tällä kaikella on sitten roadmanin hahmon ja siitä tehtyjen tulkintojen kanssa? Onko jengeihin ja jengiytymiseen liittyvien määritelmällisten vaikeuksien perkaaminen suhteessa kysymyksenasetteluun lainkaan relevanttia? Kysymys on äärimmäisen olennainen esittää, sillä yhteyden olettaminen näiden asioiden välille saattaa itsessään vääristää kuvaa. Aineistomme perusteella on silti vastattava myöntävästi – jengeistä ja jengiytymisestä käydyt debatit eivät ole millään muotoa merkityksettömiä suhteessa siihen, millaisia tulkintoja roadmanin hahmosta tehdään, kytkevähän mediassa esillä olleet narratiivit monin paikoin nämä asiat yhteen, kuten esimerkiksi *Iltalehden* 24.11.2021 julkaisemassa artikkelissa. Siinä eksplisiittisesti esitetään, että ”nuorten katujengi-ilmio liittyy Helsingissä hyvin kiinteästi roadman-kulttuuriin, jossa rikollisuuden, väkivallan, huomionhauun ja jengien vastakkainasettelun ihannointi ja romantisointi on yleistä” (*Iltalehti* 24.11.2021; ks. myös *Helsingin Uutiset* 4.10.2022). Roadmanin hahmolla ja siitä tehdyillä tulkinnoilla on siis vääjäämättä tekemistä sen kanssa, millainen tilannekuva ja määritelmä jengeistä käydyissä keskusteluissa vallitsee. Yhtä lailla tarpeen on

silti todeta, että aineistomme perusteella ei voida tehdä liian pitkälle meneviä päätelmiä näiden asioiden tosiasiallisesta yhteydestä vaan ainoastaan siitä, että keskusteluina nämä kytkeytyvät monin paikoin toisiinsa.

Paljon puhetta tiemiehistä?

Tutkija: Millasii ajatuksii sana roadman herättää sussa?

Jussi³⁸: Jaa mikä?

Tutkija: Roadman.

Jussi: Nimenomaan niitä mitä mä nyt tos kuvailin, että heilutaan puukkojen kanssa keskustassa ja ei osata käyttäytyä millään tavalla.

Tutkija: Onks sulla itelläs tullu vastaan henkilöitä, joita kuvailisit täl sanalla roadman?

Jussi: Joo on niitä tullu.

Tutkija: Haluutsä kertoo, mikä on roadmanille tyypillistä, muuta kun toi puukko minkä mainitsit?

Jussi: Yleensä North Facen takki ja design-kengät ja design-vyö. (Haastattelu 10)

Millainen hahmo roadman sitten on, millaisia merkityksiä roadmanin paljon puhutulle hahmolle aineistomme perusteella annetaan? Kuten edellä olemme esittäneet, roadmanin hahmot juuret ovat globaalissa populaarikulttuurissa ja musiikissa. Roadmania on syytä tarkastella näin ollen globaalina, digitalisoituneena ilmiönä – ei niinkään birminghamilaisittain käsitettynä ala- tai vastakulttuurina (ks. esim. Hoikkala 1989; Salasuo & Poikolainen 2012). Birminghamilaisesta suuntauksesta juurensa juontavien ala- ja vastakulttuurien käsitteiden ongelmana on pidetty muun muassa sitä, että niiden edustamassa kulturalismissa merkitykset nähdään liian lukkoon lyötyinä ja staattisina, eikä tällöin huomioida riittävällä tavalla vallitsevan mediayhteiskunnan dynaamista luonnetta ja ryhmittymien löyhyyttä, epäkiinteärajaisuutta – kuten Tommi Hoikkala (1989, 28) toteaa, ”kulturalismin 1970-luvun metodologiassa alakulttuuristen tyylien luojat sijoitetaan merkitysten tuotannon suhteen varsin epädynaamiseen maisemaan”. Brittiläisen alakulttuuriteorian ongelmaksi on laskettu myös se, ettei sen ryhmäeetos riittävällä tavalla ota huomioon yksilöitä ajassa, joka korostaa yksilöllisyyttä (Salasuo & Poikolainen 2012). Nämä tekijät huomioiden sekä aineistostamme nousevien havaintojen pohjalta vaikuttaa perustellulta hakea niin sanotulle roadman-ilmiölle luonnehdintaa, joka ei ala- tai vastakulttuurin lailla suuntaa ajatuksia kiinteään jäsenyyteen pohjautuvaan, staattiseen ilmiöön.

38 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nyymeiksi.

Tärkeää on myös huomata roadmanin maarajat ylittävä luonne, mikä heijastelee 2020-luvun nuorisokulttuurista maisemaa laajemminkin. Se, millaisena hahmo 2020-luvun Suomessa ja havainnoimillamme paikkakunnilla nähdään, on paikallinen ilmentymä globaalista, digitaalisesta, kenties luontevimmin nuorisokulttuuriseksi liikehdinnäksi luonnehdittavasta ilmiöstä, jolle ominaista on eräänlainen ameebamaisuus – jatkuva muovautuminen. Kuten 1970-luvun New Yorkin Bronxista ponnistava hiphop tavoitti aikoinaan myös suomalaisnuoret ja otti erilaisia paikallisia ilmentymismuotoja Lappia myöten (Vaattovaara 2012), samaan tapaan myös roadman on ymmärrettävä maa- ja kulttuurirajat ylittäväksi ilmiöksi, joka taipuu monenlaisiin olosuhteisiin.

Ajallisesti nuoret paikantavat roadmanin ensimmäisen esiintymisen Suomessa ja omassa kokemusmaailmassaan aikaan ennen korona-ajan alkua, suurin piirtein vuoteen 2019. Ajoitusten perusteella vaikuttaisi siltä, että suomalaisnuorten kokemusmaailmassa roadman hahmona eli jo ennen korona-ajan alkua ja mediassa käydyn keskustelun yltymistä. Eräs nuorista nostaa tässä yhteydessä esiin myös sen, miten huonosti aikuiset ja viranomaiset tuntuvat ylipäänsä hahmottavan ja tunnistavan ilmiötä, sillä ”vanhemmat ihmiset eivät ole kauhean tietoisia yleisesti [siitä], mitä nuorten keskuudessa tapahtuu” (Nuoren kirjoittama aineisto 2).

Nuorten ja nuorisotyöntekijöiden esittämät tulkinnat eivät ole irrallaan mediamaisemasta ja sen tarjoamasta skriptistä, vaan omia havaintoja jäsennetään ja verrataan ja tulkintoja rakennetaan suhteessa yhteiskunnassa laajemmin käytäviin keskusteluihin (ks. myös Hoikkala 1989); toisinaan kohtaamamme nuorisotyöntekijät myös eksplisiittisesti vertasivat mediassa rakentuvaa tilannekuvaa omiin havaintoihinsa ja kommentoivat näiden välille syntyviä ristiriitaisuuksia. Joissakin tapauksissa työntekijät kokivat oman työarkensa julkisessa ja puolijulkisessa tilassa selkeästi eroavan siitä, millaisen mielikuvan mediassa käydyn keskustelun koettiin antavan.

Juttu ohikulkijoita ryöstelevistä jenginuorista tuntuu kuulemma absurdilta hiljaisia kauppakeskuksia vasten, ja nuorisotyöntekijät ihmettelevät, ettei heiltä ainakaan kukaan ole kysynyt asiasta – ottaisivat kuulemma mielellään vastaan tiedon, jos jossakin päin keskustaa tällaisia ohikulkijoita ryösteleviä jengejä on, kun eivät sellaisia näe. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Railo koetun työarjen ja mediassa esiintyvien narratiivien välillä siinä mielessä, että oma kokemus on median kuvaamaa rauhallisempi, ei kuitenkaan ole kaikkien informanttien jakama kokemus. Osa informanteista nimenomaisesti haluaa painottaa kokemuksiaan ilmiön hankaluudesta ja toisaalta myös yleistymisestä.

Donald: ”Roadmanit on totta, nuorisojengit on totta, ryöstöjä ja varkauksia tapahtuu ihan oikeasti. Koulukaverin takki varastettiin ihan vähän aikaa sitten. Minut ryöstettiin viime viikon keskiviikkona [...], viisi kundia vei minulta 180 euroa.

Ilmoitimme asiasta poliisille.” (Haastattelurypäs 2)

Donald kertoo, että roadman-homma on yksi oma iso pandemiansa, joka menee vaan koko ajan hullummaksi. Nyt heille kelpaa todella pienetkin rahasummat, 30 euroa. Nuori kertoo, että -07 ja -08 syntyneet pikku-roadmanit tulee suoraan kysymään ”paljonko teillä on rahaa” ja kääntää pienetkin summat. ”Paras tapa on näyttää puhelimesta omaa tiliä – että nolllilla on. Ei ole mitään käännettävää”, nuori jatkaa. (Haastattelurypäs 2)

Sitaateissa eräs nuorista ottaa kantaa paitsi käsitteeseen ja sen sisältöön myös sen yleisyyteen ja nimittää ilmiötä ”pandemiaksi”. Hänen tulkintansa eroaa näin ollen jyrkästi edellä esitetystä. Eriävien tulkintojen jakolinja ei myöskään kulje nuorten ja nuorisotyöntekijöiden välillä – myös osa nuorista painottaa, ettei suurimmasta osasta roadmaneista ole haittaa tai vaaraa muille, ja toiset nuorisotyöntekijöistä taas korostavat omien kokemustensa pohjalta lisääntyneitä ryöstöjä ja väkivaltaa ja tulkitsevat näiden heijastuvan myös nuorten liikehdintään ja koettuihin uhkiin.

Kuten edellä esitämme, informanttien esittämät tulkinnat eivät rakennu irrallaan mediatodellisuudesta, jossa elämme, vaan omia havaintoja ja kokemuksia jäsennetään suhteessa mediassa käytyyn keskusteluun. Ei ole siis ihme, että myös haastattelu- ja havainnointiaineisto vaikuttaa paikoin kaikuvan media-aineiston tulkinnallisia kamppailuja. Tuloksena on muuttuva, muovautuva ja ristiriitainenkin kuva niin roadmanin hahmosta kuin ilmiöstäkin.

”Roadman-kulttuurin ihannointi on noussut keskusteluissa erityisesti [...] alueella. Katu-nuorikulttuuria ja rötöksiä ja puukkojen esittelyä, ihannointia. Yhä nuoremmat mukana.” [...] ”Alueella yleisenä ilmiönä tietysti teräaseet ja ns. roadman-kulttuuri, jossa pöllitään vaatteita uhrin päältä.” [...] ”Esiintymisvideoissa mukana ase, replika tms. Joka tuntuu huolestuttavalta. Eli todentaa tai toistaa yhteiskunnassa olevaa väkivallan ihannointia tms. Raikulimeininkiä. Väkivaltakulttuuri osa imagon luontia, roadman-kulttuuria.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, kevät 2021)

6.–7.-luokkalaiset fanittavat roadman-juttuja, oppivat musavideoista, suurimmalla osalla ei ole mitään väkivaltaa siinä, ”osa nuorisotyöntekijöistä tekee siitä ison jutun”, ”kyse ei ole jengiytymisestä vaan tyyllilajista, miten pukeudut”, ”koko jengiytyminen-keskustelu on ihan hatusta vedettyä. Ei ole mitään jengejä.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2021)

Edellä esiin nostetuista nuorisotyöntekijöiden tulkinnoista käy ilmi, että toisissa tulkinnoissa kytketään roadman-ilmiö vahvemmin väkivallan ihannointiin, toisissa taas painotetaan tyyllillisiä seikkoja, kuten pukeutumista. Samoja eroja on havaittavissa myös nuorten tulkinnoissa: toiset nuorista kutsuvat roadmaneiksi nimenomaisesti ryöstöjä

tekeviä, huumeita myyviä tai väkivaltaan syyllistyneitä nuoria ja korostavat, ettei tyylin perusteella tulisi kutsua ketään roadmaniksi. Aineistomme perusteella onkin ilmeistä, että roadmania terminä käytetään monissa tapauksissa rikoksia tekevien nuorten kuvailuun.

Edellä mainittu merkkivaatteiden ryöstäminen tai varastaminen ilmiönä on yhdistetty kuvaamiseen – tähän lienee vaikuttanut sittemmin niin kutsutusta katujengi-oikeudenkäynnistä tunnetuksi tulleen henkilön kuvaama Instagram-livevideo takin varastamisesta, jota on katsottu YouTubessa jo 306 000 kertaa. Myös väkivalta tallentuu kännykkäkameroiden muistiin yhä useammin, ja video voi lähteä leviämään sosiaalisessa mediassa. Havainnointiaineistossamme esiintyy muuan tapaus, jossa pahoinpitelyä kuvataan huolimatta uhriksi joutuneen nuoren ystävien esittämistä pyynnöistä, ja video tapahtumasta on löydettävissä hyvin pian tapahtuman jälkeen sosiaalisesta mediasta. Nuorisotyöntekijän tulkinnan mukaan tilanteessa on kyse siitä, että ”halutaan tappelu ja halutaan kuvata se, halutaan vähän suuren maailman meininkiä”. Nuorisotyöntekijän tulkinta vaikuttaa siis olevan se, että tässä tapauksessa juuri kameran läsnäolo liittyy olennaisella tavalla väkivallan kimmokkeisiin. Myös merkkivaatteiden ryöstämisen ja ryöstöjen kuvaamisen osalta poliisin ennalta estävässä toiminnassa työskentelevät Jari Taponen ja Katja Nissinen (2022) katsovat, että kyse on ”maailmanmenon seuraamisesta ja kopioimisesta”, joskin ilmiön arvioidaan saaneen julkisessa keskustelussa suuremman painoarvon kuin todellisen esiintyvyyden perusteella olisi kenties ollut syytä.

Vaikka väkivaltaiset yhteenotot eivät ole poikkeuksellisia historiallisesta perspektiivistä, kameroiden jatkuva läsnäolo arjessamme ja myös väkivaltatilanteissa on uutta (ks. myös Hautamäki 2022). Keskusrikospoliisin raportissa esitetään, että ”kokonaisuutena sekä tilastolliset että laadulliset havainnot viittaavat siihen, että sosiaalisen median rooli nuorten välisissä konfliktitilanteissa ja väkivaltarikollisuudessa on viime vuosina lisääntynyt olennaisesti” (Danielsson 2022, 15). Väkivaltatilanteiden kuvaamista voidaankin tässä mielessä luonnehtia ajan ilmiöksi, joka liittyy digitalisaation kaiken läpäisevään vaikutukseen sekä älypuhelimien yleistymiseen. Lähestulkoon kaikki tässä ajassa tallentuu kuviksi ja videoiksi, myös väkivalta. Vaikka vuoden 2022 Lapsiuhritutkimuksessa tehtyjen havaintojen perusteella kuvattun väkivallan kohteeksi joutuminen on vielä melko harvinaista, kuvattu väkivalta on vakavaa ja eroaa jossakin määrin luonteeltaan muusta väkivallasta – kuvattu väkivalta tapahtuu muuta väkivaltaa useammin koulussa, kadulla tai puistossa kodin sijasta (Hautamäki 2022). Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen kiinnittää huomiota siihen, että sosiaalisessa mediassa saavutettu laaja yleisö voi videoita levittävälle nuorelle tuntua palkitsevalta. Samalla kuitenkin sosiaalisessa mediassa laajalle leviävä kuvamateriaali väkivallasta on paitsi uhrille erityisen nöyryyttävää, vahingollista myös muille videoita katsoville lapsille ja nuorille. (Lapsiasiavaltuutettu LAPS/81/2022.)

Väkivallan ja omaisuusrikosten ohella roadman-ilmiö on yhdistetty myös huume-kauppaan. Tämä ei liene ihme, kun pidetään mielessä hahmon yhteys populaarikulttuuriin – esimerkiksi Netflixin *Top Boy*-televisiosarjassa on kyse juuri huumeausinekaupalla itsensä elättävistä lontoolaisista, pääosin nuorista miehistä. Tulkinta roadmaneista

huumeita myyvinä hahmoina elää myös korona-ajan kaupungissa – siitä kertoo erään haastatellun 16-vuotiaan nuoren toteamukset, jonka mukaan ”Roadmanin laatu kulkee käsi kädessä hänen diilaamansa ruohon kanssa” ja ”Roadmans consume and sell drugs on-the-go”. Samainen nuori osoittaa omaa paikkatajuaan jaottelemalla pääkaupunkiseudun eri alueita laadun mukaisesti – toisessa paikassa on ”huono kannabis”, toisessa ”semi good”, kolmannessa ”little better – D-zone” ja neljännessä ”absolutely disgusting”. Huumekaupan tilallinen ymmärrys heijastuu myös nuoren ajatukseen siitä, missä roadmanit liikkuvat ja missä on ”the main place to Roadman to hang out”.

Tulkinnallisia eroja on pyritty hahmottamaan muun muassa erottelemalla toisistaan roadmaniin yhdistetty tyyli ja kulttuuri. Laura Pehkonen ja Angeliina Pentinpuro (2022, 20–21) katsovat, että ”Roadman -tyylillä tarkoitetaan pääsääntöisesti pukeutumistyyliä, joka on tällä hetkellä muodissa nuorten keskuudessa. Roadman-kulttuurilla tarkoitetaan taas haitallista rikosilmiötä, johon kuuluu Roadman -pukeutumistyyli, sekä teräseiden mukana kantaminen julkisella paikalla ja niiden käyttäminen ongelmien ratkaisuun.” Eli kuten myös kohtaamamme jalkautuva nuorisotyöntekijä, he katsovat, että ”roadman on toisille selvästi tietty estetiikka ja tyyli, toisille jotain muutakin”. Käsitteellisen epäselvyyden suhteen paljonpuhuva on suosituksen MolyCast-kanavan tubettajien Ibrahim Manzan, Abdirahman Keinaanin sekä Akim Momodun (2022) kiteytys: ”Tiktokissä näät et joka toista kutsutaan nykyään roadmaniks.” YouTubessa kyseinen jakso oli kerännyt kesäkuussa 2022 jo yli 21 000 katselukertaa.

Eräs olennaisimmista roadmanin hahmosta tehtyihin tulkintoihin liittyvistä piirteistä on se, että erilaisten tulkintojen kirjo on valtavan laaja eikä yksimielisyyttä hahmon luonteesta vallitse jalkautuvaa nuorisotyötä tekevien sen paremmin kuin nuortenkaan keskuudessa. Erilaisiin tulkintoihin nivoutuvat myös erilaiset käsitykset roadmanin keskustellusta vaarallisuudesta. Varsin usein mainittuja tunnusmerkkejä ovat erinäiset merkkivaatteet ja teräseen mukana kantaminen, mutta sanaa viljellään myös selkeästi hyvin huolettomasti esimerkiksi ryhmittymässä liikkuvista, useimmiten juuri rodullistetuista nuorista miehistä ja pojista. Juuri tähän ristiriitaan ja eriäviin tulkintoihin ja puhetapoihin liittyy ilmeinen eettinen ongelma ja rasismi – herää kysymys, millä tavalla termin leväperäinen viljeleminen vaikuttaa rodullistettuihin nuoriin miehiin ja poikiin sekä heidän asemaansa kaupunkitilassa (Tolonen 2019; Rastas 2005; Kurki 2022).

Tulkinnat roadmanin hahmosta ovat lähtökohtaisesti, kuten jo sanakin vihjaa, hyvin sukupuolittuneita. On toki selvää, että vaikka roadman on selkeästi sukupuolittunut ja samalla myös sukupuolittava termi, käytettävissämme ei ole tietoa roadmaneiksi nimettyjen nuorten koetusta sukupuolesta. Nimenomaan hahmona roadman on kuitenkin korostetun maskuliininen, kaduilla toimeen tuleva nuori mies tai poika, jonka voidaan tulkita ammentavan myös varsin pitkistä perinteestä. ”Vain kadun kokemukset ja koetelemukset ovat reaalista ja kadulla selviäminen ilmentää todellisen elämän hallintaa”, ”kaupunkimainen *kiitäminen* – oleminen tai toive olla koko ajan matkalla tekemään, kokemaan, näkemään, kuulemaan mieluiten jotain isoa [...] elämysjahti” sekä ”firttailu

kielletyn ja norminvastaisen kanssa” ovat Tommi Hoikkalan tekemiä nostoja kollektiivisen koodin varassa tuotetusta katukulttuurista ja sitä kärjistävistä ilmauksista (Hoikkala 1989, 45, 47–48). Jos 1980-luvun Helsingissä ”[a]sfalttisankari on rajoituksista vapaa, piittaamaton yhteiskunnan laillisuusrajoista, uhmaa auktoriteetteja ja kontrollikoneistoa ja harjoittaa kadulla vastavallankäyttöä [...] miehisyysskoodi sallii ja vaatii viestintää myös asun, vaatetuksen, eleiden ja käytöspirteiden välityksellä” (Hoikkala 1989, 50), pohtia sopii, missä määrin roadmanin hahmoa voi lukea aikansa ja populaarikulttuurinsa ”asfalttisankarina”, omanlaisensa miehisyysskoodin toteuttajana. Roadmanin hahmon sukupuolittuneisuus kutsuu pohtimaan myös sitä, millaista maskuliinisuutta hahmo edustaa. Voisiko tämän ymmärtää peräti ”protestimaskuliinisuudeksi”? James Messerschmidtin ja Robert Connellin (2005, 847–848) mukaan protestimaskuliinisuus voidaan ymmärtää maskuliinisuuden malliksi, joka rakentuu työväenluokkaisissa, toisinaan rodullistettujen nuorten miesten yhteisöissä ja jota voidaan tulkita yrityksenä vahvistaa omaa asemaa hegemonisen maskuliinisuuden ihanteita toteuttavina miehinä, mutta joilta puuttuvat taloudelliset resurssit ja instituutioihin perustuva auktoriteetti (ks. myös Honkatukia & Suurpää 2007, 16).

Aineistomme tarjoaa ainoastaan yhden esimerkin, jossa roadman liitetään edes viitteellisesti myös tyttöihin – siis toisten tilanteessa olevien nuorten tytöiksi nimeämiin nuoriin. Kauppakeskuksessa sattuneen pahoinpitelyn jälkeen väkivallan uhriksi joutunut tyttö kuvailee tilannetta jälkikäteen, että ”sai roadmaneilta turpaan”. Tapauksen tarkemmassa selvittelyssä käy ilmi, että lyöjänä on nuorten kertoman mukaan toinen tyttö, seurueessa oli sekä tyttöjä että poikia. Kyseisessä tapauksessa myös etnisyys on esillä: pahoinpitelyn jälkeen nuori kutsuu väkivallantekijöitä ”roadmaneiksi” ja heti seuraavassa lauseessaan nostaa esiin tekijöiden etnisen taustan. Lisäksi tapausta edeltää uhriksi joutuneen seurueen rodullistettujen nuorten nimittely rasistisin termein, mikä näyttäytyy väkivallantekijöiden yrityksenä provosoida tilannetta. Lopulta väkivallan kohteeksi joutuu nuori, joka yrittää soittaa kauppakeskuksen järjestyksenvalvojille tunnelman käydessä uhkaavaksi.

Etnisyys on tapauksessa monin tavoin läsnä, mutta onko etnisyys todella avainkysymys ja syy tilanteessa tapahtuvalle väkivallalle? Havainnoinnin perusteella tällaista olisi hyvin hankala esittää, eikä tilanteessa läsnä olevien jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden tulkinta vaikuttaisi tukevan tätä. Kyseisessä tilanteessa vaikuttaa enemmän olevan kyse tekosyyntä etsimisestä ja provokaatiosta kuin etnisyyteen perustuvasta jännitteestä; väkivallan kimmoke tilanteessa vaihtuu, eikä sillä tunnu olevan kovin suurta painoarvoa. Etnisyys toki liittyy tapaukseen sillä tavoin, että se on osa sekä väkivaltaa edeltänyttä rasistista provosointia että sitä, millaisia asioita uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet nuoret nostavat väkivallantekijöistä jälkikäteen esiin.

Valtaosassa tapauksissa roadmanin hahmo tulkitaan rodullistetuksi nuoreksi mieheksi tai pojaksi. Kaikissa tapauksissa roadmanilla ei kuitenkaan tällaista taustaa ole. Myös valkoiset, ulkonäkönsä perusteella valtaväestöön kuuluviksi tulkitut nuoret, jotka suosivat erinäisiä

merkkivaatteita ja pukeutumistyyliä, voivat tulla nähdyiksi ja kohdatuiksi roadmaneina. Näin on myös tapauksessa, jossa suositussa hengailupaikassa liikkuvat nuoret keskustelevat niin pukeutumisesta ja sen seurauksista kuin todellisesta väkivallastakin.

Porukkaan liittyy yksi nuori, joka pälyilee ympärilleen vähän levottoman oloisesti. Nuori sanoo, että poliisit ovat käyneet jututtamassa, ”koska sopii kuvaukseen”. Toinen seurassa olevista nuorista toteaa, että juuri tämän takia ei kannataisi pukeutua kuin roadman, ja katson nuoren vaatteita uudestaan – mustat vaatteet, huppari. En ikinä osaisi nimetä tätä kadulla roadman-tyyliksi ilman apua. Sama nuori jatkaa juttua ja kertoo myös toisen kaverinsa tulleen pysäytetyksi roadman-tyylin takia, poliisin ratsanneenkin nuoren. ”Musta toi on väärin et jonkun tyylin takia”. Nuorisotyöntekijä sanoo, että joskus poliisit joutuvat pysäyttämään, jos joku on paennut paikalta ja koettavat tunnistaa henkilön. Nuoret eivät väitä nuorisotyöntekijälle vastaan. Nuori sanoo, ettei usko kyseisen hupparijäbän kykenevän pahoinpitelyyn, tämä hymyilee vähän ja toinen porukassa nauraa. ”Ai toi? Sä et tunne sitä, sehän meinas läimiä muakin turpaan kännissä.” Käy ilmi, että hupparijäbällä tosiaan on syyte törkeästä pahoinpitelystä entuudestaan. Tämä vaikuttaa yhtä aikaa hämilliseltä ja ylpeältä, kun asiasta puhutaan. Teon luokitteleminen törkeäksi puhututtaa. Nuorisotyöntekijä kysyy, miksi siihen piti ottaa vielä se törkeä mukaan, ja kaikki nauravat. Se nuori, joka aiemmin sanoi, ettei usko huppariasuisen kykenevän pahoinpitelyyn, kysyy nyt: ”Keneltä sä oot leikannut pään irti?” Ja joku toteaa, että törkeyteen vaikuttaa tekotapa. Huppariasuinen tuo itse esiin, että hänellä on ollut puukko. Nuorisotyöntekijä toteaa tietävänsä sen kyllä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Tapaus on monella tapaa kiinnostava roadmanin hahmoon liittyvien tulkintojen kannalta. Se nostaa jälleen esiin edellä toteamamme käsitteellisen epäselvyyden ja sen seuraukset – nuorten kokemusten ja tulkintojen mukaan pukeutumistyyli yksistään voi vaikuttaa nuoren kohteluun ja aiheuttaa epäluuloa muun muassa poliisin silmissä.

Pukeutuminen on keskeinen osa roadmanin hahmoa – ovathan roadmaneista puhuttaessa varsin usein esillä niin mediassa kuin haastattelu- ja havainnointiaineistosakin vaatteet ja tietyt vaatemerkit. Kuten Sirkku Voltti (2012, 221–225) goottityyliä tarkastelevassa tutkimuksessaan esittää, elämme visuaalisen kulttuurin aikakautta, mikä korostaa ulkonäön ja pukeutumisen merkitystä – pukeutuminen sisältää kulttuurisesti latautuneita koodeja ja tarjoaa mahdollisuuksia erottua muista. Pukeutumista voidaan tulkita myös nonverbaalisena kielenä, jonka tarkoitus on välittää merkityksiä toisille. Kuitenkin kommunikaatio sisältää katkoksia ja tulkinnat ovat riippuvaisia tulkitsijan omista kokemuksista. Voltin goottityylistä tekemät havainnot ovat äärimmäisen mielenkiintoisia myös 2020-luvun roadmanin hahmon kannalta; yhtä lailla roadmanin ulkonäköä voidaan lukea ja tulkita monella tapaa. Asiaan vihkiytymättömälle roadman-tyyli voi jäädä täysin tunnistamattomaksi, toiselle viestiä vaaraa ja syytä väistelyyn sekä

kolmannelle olla merkki jaetusta maailmankuvasta ja kiinnostuksenkohteista. Joka tapauksessa pukeutumisella luodaan kuva itsestä, joka asetetaan toisten nähtäväksi, ja katsojan ja katsottavan välisessä dialogissa neuvotellaan kuvan merkityksistä (Voltti 2012, 225; ks. myös Uotila 1994, 1995). Aineistomme ulottumattomiin jää, millaisia merkityksiä roadman-tyyliin pukeutuneet nuoret eksplisiittisesti omalle tyylilleen antavat; aineistomme painopiste on pikemminkin siinä, millä tapaa pukeutuminen tulee vastaanottajien taholta tulkituksi. Kiinnostavalla tavalla myös näitä reaktioita voidaan tulkita mahdollisiksi kommunikaatiokatkoksiksi, välittyvien merkitysten ristiriitaisiksi vastaanotoiksi ja väärinymmärryksiksikin.

Roadmanin hahmoon liittyvät luonnehdinnat tekevät selväksi, että visuaalisuus ja sitä myöten pukeutuminen ovat täysin erottamaton osa roadmanin hahmoa. Pukeutumisen kohdalla esiin nousevat toistuvasti samat brändit. Se puolestaan kieli vähintäänkin siitä, että 2020-luvun kapinalliseksi ja auktoriteettivastaiseksi mielletty nuorisokulttuurinen liikehdintä ei ole millään muotoa kulutusvastainen – pikemminkin päinvastoin. Pukeutuminen ei ole mihin tahansa vaatekappaleisiin pukeutumista vaan nimenomaan tiettyjen merkkituotteiden ja brändien avulla luodaan kuva itsestä, joka asetetaan toisten tulkittavaksi. Näin ollen kuluttaminen on, vähintäänkin ulkopuolisten tulkitsijoiden silmissä, hyvin keskeinen osa sitä, mitä on olla roadman. Vahvasti brändeihin nojaava pukeutuminen ei myöskään ole halpa tapa rakentaa kuvaa itsestä – yleinen tulkinta on, että roadman korostaa pukeutumisessaan todella kalliita muotimerkkejä (Woods 2021).

Myös edellä mainitut ryöstöt eli ”keissaaminen”³⁹, saattaa keskittyä juuri himoituihin merkivaatteisiin. Tämä virittää kysymään, tarjoaako tämä eräänlaisen äärimmäisen keinon osallistua kuluttamiseen ja oman identiteetin rakentamiseen brändien avulla niillekin nuorille, joiden resurssit kulutuskeskeisessä yhteiskunnassa ovat vähäiset. Liian pitkälle meneviä tulkintoja on kuitenkin tässä yhteydessä syytä välttää; käytettävissämme ei ole tietoa niistä resursseista, joita roadmaneiksi tulkittujen tai mahdollisesti roadman-hahmoista samaistumispintaa hakevien nuorten käytössä on. Aineistossamme esiintyy kuitenkin viitteitä siitä, että ainakin nuorten tulkinnoissa roadmanin hahmon sosioekonominen asema on heikko. Kun kohtaamamme nuoret toteavat, etteivät he ”oikeasti ole mitään roadmanejia vaan lukiolaispoikia, me ollaan sieltä rikkaalta alueelta, ei me ollaan mitään gangstereita” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, syyskuu 2022), he tulevat sanoissaan määritelleeksi hahmoa käänteisen kautta – roadmanit siis ovat joitakuuta sellaisia nuoria, jotka eivät ole rikkaalta alueelta eivätkä lukiolaispoikia, kuten puhujat itse.

Tyyli ja vaatekappaleiden kohtuuton hinta ovat sinänsä kiinnostavia asioita, ja huomion suuntaaminen niihin ilmiön ymmärtämiseksi eittämättä perusteltua, mutta vaatemerkkien korostamiseen liittyy myös ongelmia, eritoten, jos niiden perusteella pyritään tunnistamaan ja profiloimaan nuoria. Kuten eräs nuorista korostaa: ”jokaista

39 ”Keissaaminen” on viime vuosina yleistynyt puhekielinen ilmaus, joka tarkoittaa omaisuuden varastamista tai ryöstämistä.

roadman-tyyliin pukeutunutta ei kuitenkaan tarvitse pelätä [...] suurin osa roadmaneista ei käy normaalin tuntemattoman ihmisen kimppuun. Vaikka media mitä sanoisi, niin suurin osa (toistaiseksi) roadmaneista ei ole ongelmana muille.” Tässä vaiheessa toki tiedämme jo, että myös tältä osin tulkinnoista käydään kamppailua. Sitaatti silti palauttaa mieleen havainnoidun tilanteen, jossa nuoret käyvät keskustelua juuri vaatteiden perusteella profiloituneeksi tulemisesta, jopa poliisin toimien kohteeksi joutumisesta – heidän tulkintansa ja kokemuksensa on, että pukeutuminen voi johtaa kaupunkitilassa epäilyksenalaisena olemiseen. Vaatemerkkien korostaminen voi olla tutkimuksellisesti ja yhteiskunnallisestikin tärkeää, kun pyrimme arvioimaan kulutuksen merkitystä osana niin sanottua roadman-ilmiötä, mutta profiloinnin välineenä se on kovin vaarallinen ja leimaava sekä loukkaa nuorten oikeutta itseilmaisuun.

Samanaikaisesti edellä esitelty tapaus on kuitenkin myös jotakin muuta: se on kuvaus paitsi pukeutumisen koetuista seurauksista, myös tilanteesta, jossa puheeksi nousee todellinen väkivalta. Erityisen kiinnostavaa on tapa, jolla väkivaltaa käsitellään: nuoren halukkuus tuoda itse esiin teräaseen kantaminen ja syyte törkeästä pahoinpitelystä tuntuisivat tukevan ajatusta, että tässä yhteydessä väkivaltaa ei ainakaan pyritä salaamaan, pikemminkin korostamaan. Tiedossamme ei ole, onko roadmanin hahmolla mitään merkitystä kyseiselle nuorelle itselleen tai tarjoaako se hänelle minkäänlaista samaistumis pintaa kavereiden kiusoittelusta huolimatta. Tämä nuori ei myöskään ainakaan havainnoidussa tilanteessa käytä itsestään roadman-nimitystä. Roadmanista ammentava pukeutumistyylillä ja pyrkimys korostaa omaa vaarallisuutta ovat silti tilanteessa läsnä; roadmanin hahmon kanssa vähintäänkin flirttaillaan. Havainnoivan tutkijan tulkinnan mukaan tilanne vaikuttaa siltä, että oman vaarallisuuden korostaminen voi olla myös pyrkimys luoda käsitystä itsestä toisten silmissä coolina, vaarallisena. ”Jengi olis kelannut et mä oon nössö”, kuten eräs Julia Saarholmin opinnäytteeseensä haastattelemista, 16–18-vuotiaista vakavia väkivaltarikoksia tehneistä nuorista omaa rikostaustaansa selittää. Rikoksilla voidaan pyrkiä lunastamaan paikka oman vertaisryhmän silmissä (Saarholm 2022). Muita syitä niin sanotun roadman-ilmiön vetovoimaan nuoret aineistossamme hakevat muun muassa ryhmittymässä liikkumisen mahdollisesti tarjoamasta yhteisöllisyydestä, sosiaalisen median hohdokkaasta kuvastosta ja sen vetoavasta samaistumis pinnasta sekä toisaalta myös halusta olla osana jotakin ”jännittävää” ja kiinnostavaa, adrenaliinintäyteistä toimintaa. Myös muissa yhteyksissä on todettu, ettei kiellettyä tehdä välttämättä kiinnijäämisen pelosta huolimatta vaan osin juuri sen tähden – kielletyn tekeminen tuottaa adrenaliinipitoisen elämyksen, kuten esimerkiksi laittomien graffitien maalaaminen (Piispa 2012, 202–206). Kenties nuorisokulttuurinen liikehdintä voi koostua juuri siitä, minkä aikuisyhteiskunta nuorilta haluaa kieltää (Hoikkala 1989, 43).

Tässä tapauksessa vertaisryhmä ei silti vaikuta otolliselta omaksumaan nuoren itseltään tarjoamaa kuvaa vaarallisena tai ainakaan vaikuttuvan siitä positiivisessa mielessä. Toinen nuori, joka kritisoi tyylin perusteella profiloimista, on tilanteessa ensi alkuun

haluton uskomaan, että syyte koskee törkeää pahoinpitelyä. Kun kolmas nuori seurueessa vahvistaa tiedon ja nostaa esiin omat aikaisemmat kokemuksensa ensin mainitun väkivaltaisesta käytöksestä, nuorten ilmaisema reaktio on pikemminkin häkeltynyt kuin positiivisella tavalla vaikuttunut.

Reaktiolla on paljon yhtäläisyyksiä siihen tapaan, jolla aineistossamme laajemminkin näkyy monien nuorten suhtautuminen roadmanin hahmoon. Aineistonkeruujakson aikana yhä ilmeisemmäksi kävi, että roadman ja erityisesti sen suomennos, tiemies, saivat kielteisiä ja suorastaan halventavia sävyjä. Tämä kertoo kaksi olennaista asiaa. Ensinnäkin huvittuneita reaktioita voidaan tulkita paikallisen kontekstin ja globaalista populaarikulttuurista juontuvan hahmon yhteentörmäyksiksi: roadman ei solahda suomalaisen kaupunkitilaan soraäänittä.

Aisha: Ja kyl pojil menee myös silleen, et ne yrittää esittää niinku jotain, et me oltais Amerikassa...

Jasmin: Niin...

Aisha: Silleen jotain gangsterii justiin sa et blood ja kaikkee tällasta...

Jasmin: Tämmösii gangsang (gängsäng) juttuja. Ne on niinku sellasii wannabe gangstereit...

Aisha: Ja sit se, et justiin sa ne polttelee niinku dankkii ja tälle. Niin sit ne vaan luulee olevansa jotain, niin sit jotkut pojat vaan nauraa niille. Et niin. Tai kaikki nauraa niille kans. Toi on se, et niil menee tos, voi mennä huono maine.

Jasmin: Niin. Et ne yrittää esittää jotain, mitä ne ei oikeesti oo. Ne yrittää esittää semmost isompaa. Ja kaikki muka tykkäis niist silleen, et ”wau toi on siisti äijä”. Vaik se ei oikeesti oo. (Haastattelu 2)

Tutkija: Mikä on roadman?

Jouni: Roadman, se on semmonen äijä joka... No se on vähän sem... [naurahdus] En mä tiedä miten selittäis.

Aku: Se on puukkori-, se on pikkurikollinen joka osallistuu tämmöseen tietynlaiseen esteettiseen itseilmaisuun...

Tutkija: Esteettinen itseilmaisu? No mites ne...

Aku: ...johon liittyy aika paljon...

Jouni: ...Kännäminen, puukon kantaminen.

Aku: ...merkkivaatteet, tämmöinen tietsä harvemmin väkivalta, merkkivaatteet ja tämmönen hiphop-rap-musiikin tuottaminen tai siin piireissä liikkuminen et se on vähän... Se on semmoista jengiläislarppaamista käytännössä.

Tutkija: No jos on... Sä sanoit harvemmin väkivaltaa, niin onks niil kuitenkin jotain aseita mukana?

Aku: Tietenkin niil on, mut mä en ikin... Henkilökohtaisest kokemuksest mä en oo ikin nähny, et kenellekään ois sattunu mitään. (Haastattelurypäs 1)

Avainsanoina nuorten haastatteluissa näyttäytyvät sanat ”larppaaminen” ja ”wannabe” – heidän silmissään roadman-tyyli tulee tulkituksi haluna esittää jotakin muuta kuin mitä on (vrt. Vaattovaara 2012, 155–156). Pukeutumisen tai käyttäytymisen kautta viestitetyt merkitykset eivät toimi toivotulla tavalla eivätkä roadmanit ole toisten nuorten silmissä ”autenttisia” (vrt. Voltti 2012; Woods 2021; Vaattovaara 2012). Nuorisotyöntekijät puhuvat myös ”suuren maailman meiningin” jäljittelemistä. ”Et me oltais Amerikassa”, sanovat nuoret. Bloodsien ja cripsien kaltaisten klassisten jengien näyttämön eli Yhdysvaltojen lisäksi vertailukohtia etsitään lähempää; liikehdintää on luonnehdittu myös mediassa ”Ruotsin meiningin larppaamiseksi” (Yle Uutiset 23.1.2022). Suomen kontekstissa pyrkimys voi toisten nuorten silmissä muodostua myös selvästi naurunalaiseksi. Jos palautamme mieleen nuoren, joka toi itse esiin pahoinpitelysyytteensä ja teräaseensa, tilanteessa syntynyt vaikutelma statuksen hakemisesta omaa vaarallisuutta korostamalla ei vaikuttaisi tällaisessa asenneilmapiirissä kovin toimivalta strategialta – ei ainakaan näiden vertaisryhmien keskuudessa. ”Jengiläislarppaaminen” näyttäytyy jollakin tapaa naurettavana, paikallisten olosuhteiden sopimattomana ohittamisena. Sosiaalisesta mediasta ja globaalista populaarikulttuurista, Lontoon lähiöistä, musiikkivideoista ja Netflix-sarjasta juurensa juontava roadmanin hahmo ei siis aivan kivuttomasti muutu osaksi nuorisokulttuurista maisemaa suomalaiskaupungeissa hengaillevien nuorten silmissä. Naurunalaisuus ei toki tee tyhjäksi sitä tosiseikkaa, että toiset nuoret tulkitsevat roadmanin hahmon myös uhkaksi, kuten edellä olemme tuoneet esiin. Uhkaksi ja naurunalaiseksi tulkitseminen eivät myöskään ole välttämättä toisensa poissulkevia reaktioita.

Toinen roadmanin ja tiemiehen saamista kielteisistä merkityksistä tehtävä havainto on, että aineistomme tavoittamattomiin jää roadman omaa identiteettiä ilmaisevana sanana. Huolimatta useamman tutkijan toteuttamasta varsin intensiivisestä kenttäjaksoista aineistomme ei tarjoa esimerkkiä yhdestäkään nuoresta, joka itse kutsuisi selkeästi itseään roadmaniksi.

On toki pidettävä avoimena sekin vaihtoehto, että roadmanin hahmoon identifioidut jäävät tutkimuksessamme tavoittamatta ja ilmiö esiintyy toisaalla kuin siellä, missä tutkijoina havainnoimme. Tämä ei kuitenkaan vaikuta kovin todennäköiseltä, kun otamme huomioon, että havainnointia ovat tehneet vuosina 2020–2022 useammat tutkijat nuorten hengailemisen kannalta lukuisissa keskeisissä solmukohtissa. Lisäksi tätä tukevat jalkautuvaa nuorisotyötä tekevien tulkinnat, joiden mukaan kukaan nuori ei esittele itseään roadmanina eikä kutsu itseään sellaiseksi. Tässä kohden roadmanin hahmoa voineekin verrata myös 2000-luvun pissiksen hahmoon (Paumo 2012).

Kysyn nuorisotyöntekijöiltä, mitä tarkoittavat sillä, että toivottavasti roadmanit eivät tule. Että viittaavatko johonkin tiettyyn porukkaan vai mitä se oikeastaan tarkoittaa? Nuorisotyöntekijät miettivät hetken. Nuorisotyöntekijä sanoo, että oikeastaan vihaa koko termiä. Miksi? Nuorisotyöntekijät toteavat, että ne ”ns. roadmanit eivät koskaan nimitä itse itseään roadmaniksi”. Muut nimittävät roadmaniksi ja tiemiehiksi, koko roadman on hiukan halventava. Tässä tapauksessa nuorisotyöntekijät kuitenkin viittaavat viime viikonloppuna Kaivarissa ryöstelleeseen porukkaan. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, syyskuu 2022)

Johtopäätös, joka vaikuttaa aineistomme perusteella todennäköiseltä, on, että roadman on nimenomaisesti tapa nimetä jotakin itsen ulkopuolella olevaa – ei siis itseän liitettävää identiteettimääre (Paumo 2012). Lähestulkoon kaikilla tuntuu olevan käsitys siitä, kuka tai millainen hahmo roadman tai tiemies on – olkoonkin, että samaan aikaan nuo käsitykset eroavat toisistaan.

Onko roadmanin hahmoa siis lainkaan olemassa, jos ajattemme reaalisia, tässä maailmassa eläviä ja hengittäviä nuoria? Kysymyksenasettelu on itsessään ongelmallinen – vastaus riippunee siitä, mitä olemassaololla tarkoitamme. Roadman on hahmo, jolla monet nuoret jäsentävät joitakin omassa kokemusmaailmassaan esiintyviä asioita. Se voi olla tapa ilmaista tyylillisiä seikkoja tai nimetä ja tulkita esimerkiksi koettua väkivaltaa. Nämä tulkinnat koostuvat monista aineksista, joihin lukeutuvat paitsi nuoren omat kokemukset, myös muun muassa mediassa rakentuvat määritelmät ja niiden koettu selitysvoima, populaarikulttuuri, vertaisryhmässä jaetut tarinat sekä lukuisat muut tekijät. Nämä havainnot huomioon ottaen ei vaikuta lopulta kovin kummalliselta, että ilmiön paikantaminen on vaikeaa.

Nuorisotyöntekijät kysyvät, onko tiemiehiä näkynyt. Veera toteaa, ettei ole kyseisenä iltana näkynyt. Nuorisotyöntekijät sanovat Veeralle, etteivät koskaan tunnu itse näkevän yhtään. Veera toteaa lakonisesti, että joka paikassahan niitä on. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Se, mikä ensi alkuun näyttää paradoksaaliselta, ei havaintojen valossa välttämättä sitä ole. Roadmanin hahmo on niin muovautuvainen olemukseltaan, että sen on mahdollista pysytellä sekä näkymättömissä kaupunkitilassa että olla kaikkialla.

Aikuisten huolet ja nuorten uupuvat äänet

Mikä tai kuka on roadman ja millaisia merkityksiä käsitteelle annetaan? Lyhyesti: valtavan monenlaisia. Roadman on äärimmäisen monitulkintainen hahmo, jonka luonteesta ei vallitse yhtenäistä tulkintaa vaan laaja tulkintojen kirjo. Niin sanotun roadman-ilmion ymmärtämiseksi tämän käsitteellisen epäselvyyden huomioiminen on ensisijaisen tärkeää.

Yhdellekään kohtaamallemme nuorelle roadman tai tiemies ei ole itseen liitetty identifikaatio. Joillekin roadman tarkoittaa rikoksilla oireilevaa nuorta, toisille ketä tahansa ”tracksuitiin” pukeutunutta hengailijaa. Näin moninaisten puheta-
pojen ja tulkintojen rinnakkainelo johtaa ohipuhumiseen ja väärintulkintoihin; sel-
vää lienee, että ketään ei tulisi ”tracksuitiin” pukeutumisen, ryhmässä liikkumi-
sen tai tietyn musiikin kuuntelemisen takia mieltää potentiaalisesti rikolliseksi.
On myös hyvä huomioida, että roadmanin hahmon saama huomio mediassa voi hou-
kuttaa turhankin innokkaasti tulkitsemaan kaikkea väkivaltaa ja levottomuutta juuri
tämän hahmon antamissa kehyksissä – silloinkin, kun jokin toinen konteksti voisi
kenties olla olennaisempi ja tärkeämpi.

Niin sanottua roadman-ilmiötä Suomessa voi erinäisin varauksin luonnehtia korona-
ajan ilmiöksi – ei koronasta johtuvaksi tai sillä selittyväksi vaan yhdeksi ilmiöksi, joka
on ajoittunut korona-ajan suomalaiseen yhteiskuntaan. Tällöin täytyy silti huomioida,
että ajallisestikin kyse on asiasta, joka kuului jo ennen korona-aikaa joidenkin nuor-
ten kokemusmaailman piiriin. Korona ei tuottanut roadman-ilmiötä Suomessa eikä
endeeminen aika välttämättä tarkoita, että puhe tiemiehistä häipyisi näköpiiristämme
kokonaan.

Itsen ulkopuolelle kohdistuva nimitys asettaa myös kyseenalaiseksi sen, millä edel-
lytyksillä roadmanista on mielekästä puhua ilmiönä. Edellä olemme esittäneet, että
kyse on pikemminkin globaalista, digitaalisesta ja nuorisokulttuurisesta liikehdinnästä
ja sen paikallisista ilmentymistä kuin ala- tai vastakulttuurista (ks. myös Vaattovaara
2012; Salasuo & Poikolainen 2012; Hoikkala 1989, 7–41). Se ei myöskään ole sana,
johon kohtaamamme nuoret identifioisivat itsensä (vrt. Paumo 2012). Silti olemme
kallistuneet sille kannalle, että roadmanin hahmoa ei ole mielekästä hylätä tyystin –
se on käyttötavoiltaan löyhä ja monin tavoin ongelmallinen, mutta myös keskeinen
todellisuuden jäsentämisen tapa nuorten hengailijoiden kokemusmaailmassa. Käsitteen
heikkoudet ja puutteet on syytä tunnistaa, mutta puutteiden olemassaolo ja epämää-
räisyys eivät tee tyhjäksi sitä, että lukuisiin eri tapoihin venyvä käsite on tällä hetkellä
erilaisia kokemuksia ja asenteita järjestävä tekijä. Silti ainakin ajatukset staattiseen
jäsenyyteen perustuvasta alakulttuurista kannattaa käsitteellisen epäselvyyden äärellä
toistaiseksi unohtaa.

Julkisessa keskustelussa esiintyneiden sekä nuorisotyöntekijöiden ja nuorten esittä-
mien tulkintojen toisiinsa törmäyttäminen nostaa vääjäämättä esiin kysymyksen, oliko
kaupunkitila havainnointimme aikana poikkeuksellisen levoton. Tähän on kuitenkin
mahdotonta antaa aineistomme perusteella yksiselitteistä vastausta. Nuorten kanssa
työskentelevien ammattilaisten tulkinnat luovat moniaineksista, paikoin ristiriitaistakin
kuvaa kaupunkitilasta ja nuorten kokemusmaailmasta. Toisten tulkintojen mukaan
kaupunkitilan levottomuus on lisääntynyt, toisten tulkintojen mukaan ei. Kaiken kaik-
kiaan kysymys väkivallan lisääntymisestä koettiin kuitenkin myös vaikeaksi arvioida.

Varsinaista jengiytymistä, jengejä tai katujengejä emme julkisessa ja puolijulkisessa tilassa havainnoidessamme kohdanneet – tämä kertonee, ettei kaupunkitila tutkimuksen toteuttamisen ajankohtana näyttäytynyt sellaisena ympäristönä, jossa tällainen ilmiö olisi näkyvillä ja tutkijoiden ja satunnaisten ohikulkijoiden tai hengailijoidenkaan havaittavissa. Tätä ei luonnollisestikaan voida lukea kannanottona siihen, toimiiko Suomessa määritelmällisesti jengiksi tai katujengiksi lukeutuvia rikollisjärjestöjä, eikä tuohon kysymykseen vastaaminen olekaan tämän tutkimuksen tehtävä.

Nuorten tekemät rikokset eivät toki sinänsä ole uusia ilmiöitä – kaiken kaikkiaan nuoruusikä on ihmisen rikosaktiivisinta aikaa (Pekkarinen ym. 2019, 13; ks. myös Danielsson 2022; Kaakinen & Näsi 2021). Myös väkivallan mahdollisuus on ollut kaupunkien kaduilla läsnä enemmän tai vähemmän aina kuluneina vuosikymmeninä, kuten monet tähän tutkimukseen osallistuneista informanteista ovat todenneet. Poliisiin ennalta estävässä toiminnassa työskentelevien mukaan nuorten väkivallan määrä kuitenkin on viime vuosina kääntynyt kasvuun, erityisesti vakavan väkivallan. Tämä kehitys alkoi jo ennen koronasulkua ja tapahtui kaikissa suurissa kaupungeissa. Näiden tietojen mukaan Helsinki ei enää ollut väkivaltais, vaan samaa tasoa muiden Suomen suurten kaupunkien kanssa (Taponen & Nissinen 2022; Danielsson 2022). Kokonaisuudessa rikosaktiivisten nuorten määrä on ollut laskusuunnassa, mutta vuosina 2020 ja 2021 on kirjattu erityisen paljon alaikäisten tekemiä vakavia väkivaltarikoksia (Danielsson 2022; Kauppinen 2021). Nämä viitteet ovat vastoin aikaisempaa kehityskulkua, rikollisuuden systemaattista vähentymistä eli niin sanottua ”crime drop” -ilmiötä, jonka mukaan myös nuorisoriikollisuus väheni vuosina 1995–2020 (Kaakinen & Näsi 2021). Rikokset kasaantuvat pienelle joukolla nuoria (Pekkarinen ym. 2019, 17). Tilastoja luettaessa on hyvä pitää mielessä sekin, että kaikki ei näy tilastoissa – aineistossamme nousee esiin nuorten haluttomuus tehdä rikosilmoituksia heihin kohdistuvista rikoksista (ks. myös luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”). Tilastojen luomaa kuvaa on siis tulevaisuudessakin syytä täydentää havainnoinnin ja haastatteluiden tarjoamin keinoin.

Keskusrikospoliisin tutkija Petri Danielsson korostaa, että alaikäisten rikollisuus on kasvanut selvästi enemmän muissa kaupunkimaisissa kunnissa kuin pääkaupunkiseudulla. Havainnot ovat siis selkeästi ristiriidassa sellaisten tulkintojen kanssa, joiden mukaan nuorten tekemän rikollisuuden kasvu olisi erityisesti pääkaupunkiseudulle tai vain suurille kaupunkialueille paikantuva ongelma. Toisekseen valtaväestöön lukeutuvien ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien alle 18-vuotiaiden rikollisuus on kehittynyt pitkälti yhdenmukaisesti. Kolmanneksi Danielsson kritisoi väkivallan selittämistä korona-ajan rajoitusten tuottamalla pahoinvoinnilla ja katsoo vuosien 2015–2021 tarkastelun osoittavan, että alaikäisten tilastoitu väkivaltarikollisuus on lisääntynyt trendinomaisesti jo ennen koronatilanteen alkua, siis aikaisemman ”crime drop” -ilmiön vastaisesti (Danielsson 2022; Kaakinen & Näsi 2021).

On huomionarvoista, että useimmiten alaikäisen tekemän väkivaltarikoksen uhrina on toinen alaikäinen (Kauppinen 2021). Huomion kiinnittäminen väkivaltaan, jossa nuori on tekijänä tai kokijana, on korvaamattoman arvokasta – sillä mitä useammin väkivalta tulee esiin, sitä paremmin siihen voidaan puuttua ja järjestää rikoksilla oirehtivien nuorten tarvitsemaa tukea ja palveluita (ks. esim. Pekkarinen ym. 2019).

Ei ole kuitenkaan yhdentekevää, *millaista* tuo huomion kiinnittäminen on. Mediassa käydyt keskustelut nuorista, väkivallasta, jengeistä ja roadmaneista ovat tuottaneet myös kielteisiä seurauksia, joista osa näkyy jo nyt. Tällaisia ovat nuorten mieltäminen aikaisempaa vaarallisemmiksi ja nuorten ryhmässä liikkumisen karsastaminen, pukeutumistyylin perusteella profiloiminen sekä riski rasismien lisääntymisestä (ks. myös Hoikkala 1989; Kurki 2022; Voltti 2012). Kuten tutkimukseen osallistuneet nuorisotyöntekijät muistuttavat, nuorilla on oikeus kokoontua ryhmässä vertaistensa kesken, viettää aikaa yhdessä sekä ilmaista itseään. Jälkimmäinen sisältää muun muassa oikeuden pukeutua jollakin tapaa ilman siihen liittyvää leimaamisen riskiä sekä sanan- ja ilmaisunvapauden hyödyntämisen. Aineistomme perusteella vaikuttaakin siltä, että mediassa käyty keskustelu vuosina 2020–2022 oli tältä osin vähemmän onnistunut ilmiön valottamisessa.

Nuorten näkökulman uupuminen heitä koskevista keskusteluista ja ”katulukuputuksen” (Ilan 2020) puute voivat tulkinnallisissa kamppailuissa johtaa lopputuloksiin, joissa nuoret eivät tunnista aikuisten rakentamia esityksiä nuorten todellisuudesta eivätkä aikuiset puolestaan tunnista nuorten ilmiöitä mielekkäällä tavalla. Näin aineistomme osoittaa osin nyt käyneenkin: mediassa rakennetut tilannekuvat kirvoittavat ristiriitaisia reaktioita nuorten ja nuorisotyöntekijöidenkin keskuudessa. Lisäksi eräs nuorista varsin painavasti toteaa, etteivät poliisi ja muut viranomaiset tunnu tunnistavan kovin hyvin ilmiötä, koska ”vanhemmat ihmiset eivät ole kauhean tietoisia yleisesti [siitä], mitä nuorten keskuudessa tapahtuu” (Nuoren kirjoitus 2). Nuoret eivät ole immuuneja aikuisyhteiskunnan rakentamille tulkinnoille nuorten todellisuudesta vaan ironisoivat niiden tarjoamia leimoja ja jäsennyksiä, mitä voidaan pitää aikuisyhteiskunnan ja nuorisokulttuurisen liikehdinnän vuorovaikutuksena (Hoikkala 1989, 42–44). Roadmanntyylin ymmärtäminen nonverbaaliseksi kieleksi (Voltti 2012) pakottaa esiin kysymyksen siitä, millä tavoin pukeutujien tavoittelemat merkitykset tulevat välittyneeksi ”oikein” ja milloin niin kutsutuille roadmaneille itselleen vieraalla tavalla. Pukeutumisen sisältämät merkitykset avautuvat eri tavoin nuorille, viranomaisille, vanhemmille, toimittajille ja nuorisotutkijoillekin. Lisäksi jokaisen vastaanottoon liittyvät jokaisen omat, aikaisemmat kokemukset sekä henkilöhistoria (Voltti 2012).

Tähän tunnistamiseen ja ”katulukuputukseen” liittyy myös kyky erottaa realitodellisuudessa tapahtuvat väkivallanteot väkivaltaisesta kuvastosta ja sanoituksista. Jos väkivalta ja sen mahdollisuus kaupunkitilassa on vanha ilmiö, sama pätee myös populaarikulttuuriin – siinä ei liene 2020-luvulla mitään erityisen uutisarvoista. Väkivaltaista kuvastoa tai sen viljelemistä musiikissa, elokuvissa ja televisiosarjoissa ei voida millään tapaa tarkastella uutena ilmiönä, joka olisi saavuttanut suomalaisen yhteiskunnan vasta roadman-ilmion

myötä. Esimerkkejä riittäisi loputtomiin – muun muassa 2000-luvun alussa poliisin surmanneelta henkilöltä nimen ottanut rap-artisti Steen1 sanaili seuraavasti: ”Steen Christensen, voiks sitä syyttää / sehän vain pisti kylmäks pari kytää / tommonen tapa pitäis idässä säilyttää ja aina kun kytää nähään niin sitä turpaan mättää / Christensen on itäpuolen sankari / sille pitäis antaa kytäntappomitali.” *Al-Qaida Finland* -levyllä Julma-Henri räppäsi kansanedustajien ampumisesta. Eikä väkivalta ole ollut vain räppäreiden tai alakulttuurien yksinoikeus – myös katsaus elokuvapuolelle osoittaa, että populaarikulttuuri on väkivaltaa ihannoivaa kuvastoa pullollaan. Shakespearen *Romeosta ja Juliasta* alkaen populaarikulttuuri on esitellyt ihannoivaan sävyyn käyttäytymistä, jota aikuisyhteiskunta on pitänyt huolestuttavana ja epätoivottavana.

On toki mahdollista, että väkivaltaan ja ”suuren maailman meininkiin” liittyvä ihanointi voi purkautua joissakin yhteyksissä todellisena väkivaltana. Toinen vaihtoehto on, että vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa kaikki nuorten tekemä rikollisuus ja eritoten väkivalta tulevat helposti selitetyksi ja ymmärretyksi roadman-ilmion kautta mediakuvaston tähden. Kuten Markus Kaakinen ja Kimmo Nuotio *Helsingin Sanomien* Vieraskynä-kirjoituksessaan (HS 21.12.2022) muistuttavat, on syytä olla tarkkana, ettei keskustelu katujengeistä hämää ymmärrystä nuorten katu- ja kouluväkivallasta. Samaa voidaan sanoa myös roadman-ilmion kautta haetuista selityksistä ja tilannekuvista. Nämä selitykset eivät myöskään sulje toisiaan pois. On silti syytä painottaa, että eri alojen tutkijat ovat kiistelleet vuosikymmeniä väkivaltaisen mediakuvaston vaikutuksesta nuoriin kykenemättä päätymään yksiselitteiseen yhteisymmärrykseen (esim. Ferguson & Beresin 2017). Tämä on hyvä pitää mielessä aina, kun populaarikulttuuria pyritään asettelemaan syytettyjen penkille. Kyseisen kuvaston historiallinen tausta ja konteksti on hyvä huomioida tulkintoja tehtäessä, eikä väkivaltaisten sanoitusten tai televisiosarjojen katselemisen voida olettaa tuottavan vääjäämättä väkivaltaista käyttäytymistä – siinä tapauksessa väkivaltarikoksia tekisi väestössämme huomattavasti nykyistä useampi henkilö. Toinen kysymys toki on, voidaanko tämän kuvaston dominoivuuden perusteella päätellä jotakin yhteiskunnan kollektiivisista arvostuksista ja koodeista. Kuten Sheldon Thomas (2022) huomauttaa, olisi epärealistista olettaa esimerkiksi tyttöjen ja naisten aseman jengeissä ja katujengeissä parantuvan ennen kuin niin tapahtuu yhteiskunnassa laajemmin. On silti vaikea löytää kestäviä perusteita ajatukselle, että rikoksilla oirehtimisen juurisyyt piilisivät populaarikulttuurissa. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että rikollisuuden taustalla vaikuttavat monisyiset tekijät ja sillä on yhteys periytyvään huono-osaisuuteen (Pekkarinen ym. 2019).

Suhteessa populaarikulttuuriin ja väkivallan esittämiseen voidaan argumentoida, että johdonmukaisinta yhteiskunnalta olisi käsitellä populaarikulttuuria ensisijaisesti populaarikulttuurina ja väkivaltarikoksia väkivaltarikoksina – väkivallan esittäminen, siitä puhuminen tai musiikin tekeminen ei ensisijaisesti ole väkivaltaa. Toki silloin, kun populaarikulttuurin keskiössä on reaalityodellisuudessa tapahtuneita rikoksia, tulkinta joutuu koetukselle. Milloin rajojen voidaan katsoa ylittyneen? Milloin sanoitus voidaan

lukea esimerkiksi laittomana uhkauksena? Tällöin tulkinnallinen kamppailu astuu jälleen myös juridiikan puolelle. Juridisia rajanvetoja tekevät oikeusasteet joutuvatkin vääjäämättä koettelemaan myös omaa ”katulukutaitoaan” (Ilan 2020).

Kuten korona ei luonut roadmanuja tai tiemiehiä, se ei myöskään aloittanut alaikäisten väkivaltarikollisuuden lisääntymisen kehityskulkua (Danielsson 2022). Samaan aikaan vuosien 2020–2021 vakavia väkivaltarikoksia olisi kuitenkin vaikea tarkastella tyystin irrallaan korona-ajan kontekstista – vaikka kehityskulun syyt olisivat toisaalla, kyseisinä vuosina elettiin joka tapauksessa aivan uudenlaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa, joka merkitsi ensi kuukausina varsin apokalyptistä ilmapiiiriä yhteiskunnassa: täysin ennennäkemätöntä instituutioiden sulkemista, pelkoa, Uudenmaan eristämistä, liikkumisvapauksien merkittävää rajoittamista ja sosiaalisen kontrollin hölymistä. Tackling Gang Crime -webinaarissa puhunut Simon Harding (2022) nosti nuorten vakavaa väkivaltaa tarkastelevaa tutkimusta käsittelevässä puheenvuorossaan esiin nuorten ilmaiseman kokemuksen aikuisten ja instituutioiden hylkäämisestä ja sen tuottamasta turvattomuudesta. Hardingin arvion mukaan nuoret on jätetty selviytymään omillaan pandemia-ajassa, joka merkitsi monille henkisesti jatkuvaa hälytystä ja selviytymistä. Leimallisena Harding pitää luottamuksen puutetta instituutioita kohtaan – monien nuorten silmissä instituutiot ovat epäonnistuneet.

Vaikka Hardingin huomiot kertovatkin ennen kaikkea Lontoon ”lockdown-todellisuudesta” sekä sitä seuranneista kokemuksista ja väkivallasta, emme voi sulkea pois sitä mahdollisuutta, että luottamuksen puute saattaisi resonoida myös suomalaisnuorten kokemuksissa. Tästä tarvitaan kuitenkin yhä lisää tutkimusta. Vuosina 2020–2022 mediassa käydyin keskustelun seurauksena sukupolvien välinen luottamus tuskin lisääntyi. Moraalipaniikki ei sinänsä suojele nuoria vertaissuhteissa tapahtuvalta väkivallalta tai ryöstöiltä. Sen sijaan luottamuksen puutteeseen johtaessaan se voi heikentää sukupolvien välisiä suhteita, mikä vähentää nuorten valmiuksia turvautua aikuisyhteiskunnan apuun. Tämän valossa on siis mahdollista, että moraalipaniikki sysää nuoret entistä enemmän selviytymään omin neuvoin silloinkin, kun tarvetta aikuisten tuelle olisi.

On myös paikallaan pohtia, mitä ajatus ”vaarallisista nuorista” tarkoittaa aikuisten kyvyille tukea nuoria tarpeen tullen. Tarkoittaako huolipuheen dominoiva rooli mediassa sitä, että aikuisyhteiskunta leimaa lähtökohtaisesti nuoret ja nuoruuden epäilyksenalaisiksi, potentiaalisen vaaran ja riskien lähteiksi? Entä pystyvätkö aikuiset vastaamaan nuorten tarpeisiin tilanteissa, joissa väkivaltaa tai omaisuuden anastamista ilmenee vertaissuhteissa? Vai keskittyvätkö aikuiset suojautumaan vaarallisiksi olettamiltaan nuorilta ja jättävät nuoret yksin?

Nykyistä kokonaisvaltaisemman ymmärryksen rakentuminen edellyttäisi nuorten oman äänen kuuntelemista ja aktiivista esiin nostamista – sekä herkkyyttä sille, millaisia asioita nuoret itse katsovat omaksi kokemiensa ilmiöiden heille tarjoavan. Joihinkin tarpeisiin vastaavat sellaisetkin populaarikulttuurin ilmentymät, jotka aikuisyhteiskunnalle saattavat näyttäytyä käsittämättöminä tai demonisointiin houkuttelevina – tai

kuten Sex Pistolsia luonnehdittiin, ”omituisena ja väkivaltaisena” (Yle Elävä arkisto 8.9.2006). Norminvastaisen ja kielletyn kanssa flirttaileminen ei kuitenkaan ole historiatonta tai ainutkertaista; sillä on nuorisokulttuurisessa liikehdinnässä pitkät perinteet (esim. Hoikkala 1989). Roadman-ilmiön voidaan katsoa ilmentävän näitä jo pitkän perinteen varaan rakentuvia koodistoja oman aikansa populaarikulttuuria hyödyntäen, yhteiskunnan arvostuksia ja hierarkioita sekä heijastellen että niitä vastaan kapinoiden (ks. myös Woods 2021).

Päätämme luvun yksittäiseen anekdoottiin, joka tapahtui erään pääkaupunkiseudulla sijaitsevan maauimalan saunassa aineiston keräämisen jo päätyttyä. Kaksi toisilleen selvästi tuttua saunojaa kohtasivat ja puhelivat maauimalan viimeaikaisista tapahtumista. Toinen kertoi, kuinka muutamia päiviä aikaisemmin lippuluukun jo sulkeuduttua maauimalan alueelle oli juossut portista nuoria ja lapsia sekä näitä seuranneita toisia lapsia ja nuoria. Jälkimmäiset olivat haukkuneet ja ajaneet takaa ensimmäisiä. Ensin mainitut nuoret olivat siis paenneet takaa-ajajia. ”Joku jengiyhteenotto”, kommentoi saunojista toinen. Se ei ollut vitsi.

Tapauksessa on humoristisia piirteitä, mutta pohjimmiltaan se on kaikkea muuta kuin huvittava. Karkuun juoksevien lasten ja nuorten määrittelemisen jengiksi ja heidän konfliktinsa kutsuminen jengiyhteenotoksi virittää pohtimaan, millä tapaa käydyt keskustelut vaikuttavat aikuisten tapaan jäsentää nuoria ja lapsia koskevia tapahtumia ja reagoida niihin. Eivätkö uhkailun ja takaa-ajon kohteena olevat nuoret ja lapset ansaitsisi ennemmin aikuisten suojelua tilanteessa kuin jengiksi määrittelyä ikänsä ja ryhmässä liikkumisensa perusteella? Eikö nuorten välisissä vertaissuhteissa ilmenevä väkivalta korosta nuorten kuulemisen tärkeyttä, ei heihin kohdistuvien oletusten ja määritelmien tiukentamista?

**IV OSA –
Millainen olet nuorillesi,
koronaendemiaa poteva Suomi?**

11. Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla

Eila Kauppinen, Sirpa Tani, Sofia Laine, Karla Malm, Susanna Jurvanen & Tommi Hoikkala

Tässä luvussa kysymme, missä ja millä tavalla nuoret liikkuvat kaupunkien eri alueilla. Millaisia paikkoja tästä nuorten sosiaalisesta toiminnasta rakentuu? Lukua voidaan lukea myös yhtenä pyrkimyksenä kuvata korona-ajan kaupunkien karttaa, sitä moninaista erilaisten tilojen, sosiaalisten solmukohtien ja nuoria monista kaupungeista kokoavien hotspottien muodostamaa verkkoa, jossa nuoret hengailijat luovat reittejään. Rebecca Solnitiin sanoja lainaten: kaupunki joutomaiseen ja raunioineen on ”monimutkainen kuin elämä itse, jotakin mitä voidaan tutkia muttei välttämättä kartoittaa” (Solnit 2020, 106–107, ks. sitaatti kirjan alussa). Niinpä tämäkin luku ei väitä olevansa tyhjentävä kuvaus niistä moninaisista poluista, reiteistä ja käytävistä, jotka muovaavat nuorten kaupunkikokemusta.

Hyödynnämme aineistoina erityisesti havainnoinnin pohjalta kirjoitettuja tutkijoiden kenttäpäiväkirjoja ja nuorten haastatteluja sekä nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistoja. Olemme kuvanneet aineistoja ja niiden analysointia luvussa 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”. Tämä luku keskittyy pääkaupunkiseutuun tutkimuksemme erityisenä, eheänä kokonaisuutena. Tampereen aineistomme eroaa pääkaupunkiseudun kokonaisuudesta niin paljon, että päätimme käsitellä sitä erikseen näkökulmakirjoituksena tämän luvun jälkeen.

Olennaista on huomata, että tutkijoina olemme usein kulkeneet jalkautuvan nuorisotyön polkuja nuorisotyöntekijöiden opastamina, ja tämä näkyy paitsi siinä, mitä olemme nähneet, kuulleet ja mihin olemme huomiomme kiinnittäneet, myös siinä, millaiseksi käsityksemme nuorten kulkemista reiteistä, nuorten käytävistä⁴⁰ ja sosiaalisista taskuista⁴¹ on muotoutunut. Nuorten hengailuun liittyvä liikkuminen on tullut tietoisuuteemme pitkälti juuri jalkautuvan nuorisotyön kertomana ja opastamana, joten tämä luku kertoo paitsi nuorten liikkeistä ja hengailijoiden kaupungista myös

40 Timo Kontiolle kiitos nuorten käytävä -metaforasta.

41 Nuorten omista vakiintuneista sosiaalisista paikoista, ryhmistä ja kulttuureista.

siitä, millaisina jalkautuva nuorisotyö havainnointiajankohtanamme nämä hahmottivat. Kuten aineistoja esittelevässä luvussa toteamme, toisenlaisten polkujen seuraaminen olisi todennäköisesti piirtänyt korona-ajan kaupungista toisenlaisen kuvan.

Perinteinen tapa jaotella kuntia kaupunkeihin ja muihin kuntiin ei tunnu nuorten liikkumisen näkökulmasta nykytilanteessa toimivan (vrt. Helminen & Nurmio & Vesanen 2020, 3, 20). Mari Vaattovaaran (2020) mukaan muutosta on tulevaisuudessa nähtävissä siinä, millä tavoin kaupunkiseutujen sisällä liikutaan. Hän ennakoii, että korona-aika osaltaan on lisännyt yksilöllistä liikkumista kävellessä, pyörällä ja yksityisautolla ja ”keskittyneen kaupunkirakenteen oheen nousee monikeskuksisen ja hajautuneen rakenteen malli”. (mt., 184.) Tämä kehitys alkoi jo ennen korona-aikaa ainakin pääkaupunkiseudulla.

Erilaisten alueiden eroja voidaan tarkastella paikkatietojen avulla toteutetun Suomen ympäristökeskuksen luokittelun⁴² näkökulmasta, joka tarjoaa mahdollisuuden tarkastella myös tässä hankkeessa nuorten liikkumista ja käsityksiä paikoista ja alueista kaupunkirajat ylittäen. Luokittelu ei toisin sanoen perustu kuntarajoihin, vaan erilaisiin alueiden ominaisuuksiin, kuten aluetehokkuuteen, työpaikka-, työllisyys- tai työssäkäyntialueisiin, väestötiheyteen ja maankäyttöluokkiin (Helminen ym. 2014, 8). Luokittelussa kaupunkialueiksi lasketaan yli 15 000 asukkaan taajamat ja ne jakautuvat kolmeen luokkaan: sisempiin ja ulompiin kaupunkialueisiin sekä kaupungin kehysalueisiin. Sisempi kaupunkialue muodostuu kaupunkien tiiviistä, yhtenäisesti ja tehokkaasti rakennetusta alueesta. Ulompaan kaupunkialueeseen kuuluvat esimerkiksi lähiöt ja kaupan, teollisuuden tai toimistojen reunakaupungit sekä viheralueet. Kehysalueeksi lasketaan kaupungin välittömässä läheisyydessä olevat alueet, joihin sisältyy sekä tiiviitä taajama-alueita että maaseutumaisia alueita. Ne muodostavat myös kaupungin tulevat kasvualueet. (mt., 9.) Maaseutu rajautuu kaupunkien kehysalueiden ulkopuolelle, mutta kaupungin ja maaseudun raja ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Niiden välissä on niin sanottu väliyöhyke, joka muodostuu kaupunkien kehysalueista ja kaupunkien läheisestä maaseudusta, ja sitä voidaan tarvittaessa tarkastella yhtenä kokonaisuutena. (mt., 11–12.)

Aineistossamme painottuvat sisempi ja ulompi kaupunkialue, sillä nuorten kohtaamispaikat sijaitsevat useammin niissä kuin kehysalueilla. Ne ovat myös alueita, joilla jalkautuva nuorisotyö on toiminut oppaanamme. Kohtasimme jalkautuessamme monenlaisia nuoria, mutta havainnointitapojemme vuoksi kohtasimme enemmän julkisen ja puolijulkisen tilan suurkuluttajia kuin muita nuoria, ja siksi heidän roolinsa painottuu tässä luvussa. Suurkuluttajilla tarkoitamme nuoria, joille kauppa- tai muu julkinen tai puolijulkinen tila on usein tärkein tai ainakin yksi tärkeimmistä

42 Vuonna 2013 julkaistiin ensimmäinen paikkatietopohjainen kaupunki–maaseutu-luokitus, joka päivitettiin vuonna 2018, mutta alueluokat pysyivät tällöin samoina (Helminen & Nurmio & Vesanen 2020, 3).

sosiaalisista kohtaamispaikoista (Lampela & Tani 2015). Osa nuorista oli näissä tiloissa läpikulkumatkalla tai ostoksilla. Suhteellisen moni nuori tuli hengaillemaan vain silloin, kun tapahtui jotain erityisesti heitä kiinnostavaa (vrt. Lampela & Tani 2015), minkä vuoksi heihin oli vaikea saada kontaktia, eivätkä he myöskään erityisemmin hakeutuneet kontaktiin jalkautuvan nuorisotyön kanssa. Monet paljon hengaavat nuoret vaikuttavat havainnointien perusteella olevan nuorisotyöntekijöille tuttuja, ja he tulevatkin usein oma-aloitteisesti kertomaan kuulumisiaan. Iältään kohdatut nuoret olivat pääsääntöisesti teini-ikäisiä – yläkoululaisia ja tätä vanhempia. Jalkautuvan nuorisotyön pääkohderyhmä ovat alle 18-vuotiaat, vaikei vanhempia nuoriakaan suljeta ulkopuolelle.

Kuten toisaalla tässä julkaisussa toteamme, myös osalle nuorista hengailijoiden kaupunki on vieras ja nuoret saattavat jopa karttaa ja pelätä hengailijoiden ryhmittymiä (ks. lisää luku 6: ”Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa”). Läpikulkijoiden reitit ja heidän keskeisiksi kokemansa paikat eroavat todennäköisesti rajustikin kaupunkitilan suurkuluttajien vastaavista: arjessa tärkeiksi voivat hotspottien ja solmukohtien sijasta muodostua koulu, kodin pihalla sijaitsevat keinut ja lähisukulainen, jonka luona kyläillään. Tähän liittyvät myös nuorten keskinäiset erot julkisen liikenteen käyttäjinä sekä huoltajien mahdollisuudet ja halukkuus kuljettaa nuorta autolla. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, kuinka lasten ja nuorten itsenäisen liikkumisen vapaus on vähentynyt, mikä liittyy muun muassa aikataulutettuun arkeen, harrastusten määrään, valvontaan ja turvallisuuden nimissä asetettujen rajojen tiukentumiseen (esim. Koskela 2011, 24; Broberg 2015; Kytä ym. 2015). Tätä lukua luettaessa on hyvä pitää mielessä, että nuorten omien mieltymysten ohella heidän mahdollisuuksiinsa liikkua ja hengailua omaehtoisesti vaikuttavat myös nämä tekijät.

Lähdemme tässä luvussa liikkeelle määrittelemällä luvun keskeisen käsitteen *sosiaalisen kompassin* ja kuinka se ohjaa nuorten liikkumista pääkaupunkiseudulla. Tämän jälkeen tarkastelemme nuorten liikkumista pääkaupunkiseudulla yleisellä tasolla ja tätä tarkastelua seuraavat temaattiset alaluvut nuorten kokoontumisten tärkeimmistä, kaupunkien rajat ylittävistä hotspoteista, kaupunkien omista sosiaalisista solmukohdista sekä asuinalueiden hengailupaikoista. Lopuksi analysoimme perifeerisiä urbaaneja joutomaita nuorten hengailun paikkoina. Päätämme luvun pohdintaan siitä, miltä 2020-luvun pääkaupunkiseudulla vapaa-aikaansa viettävien nuorten sosiaaliset kompassit näyttävät tutkimusaineistomme valossa: kuinka asuinalueiden ja kaupunkien rajojen merkitys heikkenee sosiaalisten käytävien ja taskujen näytellessä merkittävämpää roolia maantieteellisessä liikehdinnässä.

Sosiaalinen kompassi ohjaa nuorten liikkumista kaupungeissa ja yli kaupunkirajojen

Lasten ja nuorten liikkuminen erilaisissa paikoissa ja niiden välillä vaihtelee eri puolilla maailmaa. Länsimaissa liikkumiseen vaikuttavat monet sosioekonomiset tekijät: heikommassa asemassa olevien, alemman sosiaaliluokan perheiden lapsilla on usein vähemmän tilaa kotona ja heillä on taipumus etsiä kotien ulkopuolelle, kun taas paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevien perheiden lasten itsenäinen liikkuminen on usein vähäisempää (Barker ym. 2009, 3–4). Selitys tähän on paitsi kodissa olevan tilan määrä myös aikataulutettujen harrastusten suosio: monien hyvätuloisten perheiden nuorten vapaa-aika kuluu organisoiduissa harrastuksissa, joihin vanhemmat usein kuljettavat lapsiaan autolla. Näin nuorten mahdollisuudet ottaa lähiympäristöä itsenäisesti haltuun saattavat olla hyvin rajatut. Lia Karsten (2005) on kuvannut tätä ilmiötä ”takapenkkipolven” käsitteellä, joka viittaa tilanteisiin, joissa vanhemmat toimivat lastensa autonkuljettajina ja joissa lasten ja nuorten suhde ympäristöön rakentuu auton ikkunoiden takana vilisevien maisemien jatkumona.

Kuten tässä luvussa edellä totesimme, nuorten välillä on eroja siinä, kuinka usein ja mihin tarkoitukseen he käyttävät julkista ja puolijulkista tilaa ja miten he liikkuvat paikasta toiseen (Lampela & Tani 2015). Liike tietyllä alueella tai paikkojen välillä muodostaa arkeen rytmejä (Wilkinson & Badwan 2021, 375–376). Liikkumalla esimerkiksi kävelemällä ihmiset luovat suhdettaan kaupunkitilaan (Forgione 2005, 681–683), ja liikkumisen kautta saattaa myös vahvistua tunne siitä, että kuuluu tiettyyn paikkaan; näin voi syntyä ”mobiili paikan tuntu” (*mobile sense of place*; Edensor 2010, 70; ks. myös Wilkinson & Badwan 2021, 384).

Syyt nuorten hengailuun ja liikkumiseen julkisissa ja puolijulkisissa kaupunkitiloissa ja niiden välillä ovat usein sosiaaliset: nuoret haluavat tavata kavereitaan ja muita nuoria (Pyyry & Tani 2015, 194; Tani 2015, 134). Nuorille yhdessäolo voi olla merkityksellistä hauskanpitoa (Pyyry & Tani 2015, 205), ja kaupunkitiloissa liikkuminen voi tarjota heille mahdollisuuksia improvisoida ja toimia yhdessä (Amin & Thrift 2002, 157; ks. luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungissa”). He tapaavat kavereitaan liikkumalla paikasta toiseen, jolloin heidän reittinsä saattavat muuttua nopeastikin mukaillen muiden nuorten liikkumista tai vältellen aikuisten katseita (Pyyry & Tani 2015, 206). Fyysisellä ja myös digitaalisella sijainnilla on siis merkitystä sosiaalisen vuorovaikutuksen, käytäntöjen ja tapojen näkökulmasta. Nyky-yhteiskunnassa tietoa liikkumisestamme kerätään ja hyödynnetään teknologian avulla yhä enenevässä määrin. (Wilson 2012, 1272–1273.) Mobiiliteknologia on luonnollinen osa jokapäiväistä liikkumistamme kävellen, autolla, polkupyörällä tai muilla tavoin. Mobiilikokemukset liittävät teknologiaa hyödyntäen fyysiset ja virtuaaliset paikat toisiinsa, ja samalla saattaa hämärtyä raja julkisten ja yksityisten, fyysisten ja virtuaalisten paikkojen välillä (Rueb 2014).

Kuvaamme nuorten liikkumista kaupunkitilassa *sosiaalisen kompassin* käsitteellä ja metaforalla, jota edellä taustoitimme aiempien tutkimusten kautta. Käsite on rakentunut tutkimusprosessimme edetessä kollektiivisesti, ja se perustuu vahvasti empiiriseen aineistoomme. Perinteinen kompassi perustuu magneettisen pohjoisnavan olemassa-oloon. Kun suunnistaja haluaa edetä rastilta toiselle, hän ottaa halutun suunnan kartasta kompassin avulla. Näin hän tietää koko ajan, missä pohjoinen sijaitsee ja miten hän voi liikkua mahdollisimman suoraa reittiä seuraavalle rastille. Vaikka arkielämässämme emme käytä kompassia, suunnistamme mielessämme olevien karttojen ja ympäristön havainnoinnin avulla. Samankaltainen prosessi mielessämme tapahtuu silloin, kun neuvomme jollekin toiselle tien hänen kysymäänsä paikkaan. Usein käytämme näitä ”mielenkarttoja” tiedostamatta. Nuorten *sosiaalisessa kompassissa* pohjoisnuolen tilalla ovat toiset nuoret, jokin kiinnostava fyysinen sijainti tai tiettyyn hetkeen ajoittuva tapahtuma. Nämä tekijät auttavat nuoria suunnistamaan vapaa-aikansa kaupungissa. Koska nuoret, joiden seuraan halutaan hakeutua, saattavat olla jatkuvasti liikkeessä, sosiaalisen kompassin osoittama suunta on sekin jatkuvasti liikkeessä. Näin nuoret suunnistavat kaupunkitilassa sosiaalisen kompassinsa avulla, jolloin siirtyminen paikasta toiseen tapahtuu sosiaalisen, fyysisen ja digitaalisen neuvottelun kautta. Sosiaalinen kompassi viittaa siten nuorten ryhmäilmiöihin, etenkin nuorten sosiaaliseen julkisessa ja puolijulkisessa kaupunkitilassa tapahtuvaan liikkumiseen ja oleiluun.

Jouni⁴³: No meil on Discord-ryhmä, jossa melkein sovitaan kaikki aina ku... Jos ei oo Discord-ryhmää, sit Jarkko ain lähettää mulle snapin joskus kuudelta et ”nyt ulos”, mä kysyn missä ja se sanoo jotain ja mä lähen sinne.

Aku: No mul on Snap-ryhmä ja mul on Discord-ryhmä tai siel Discord-servul mis me yleensä ollaan yöllä ja pelataan ja päivisin ollaan Snapis ja sanotaan et mis ollaan ja mitä tehään. [...] Mä soitan vaik kitaraa tai vaan yksinkertaisesti tuijotan ikkunast ulos 20 minuuttii ja sit mä saan koodii et ”joo me ollaan menos DLX:ään ostaa uus piuha ja sen jälkeen ollaan varmaan menos UFFille ja varmaan treenikselle”. Mä oon ”ok, let’s go” ja mä lähen ulos. (Haastattelurypäs 1)

Yleensä suunnistuksessa kompassia käytetään yhdessä kartan kanssa. Digitaalisen yhteiskunnan nuoret hyödyntävät sovelluksia kuten Reittiopas, Snapchat, WhatsApp ja Zenly (jonka Snapchat on sittemmin ostanut), kuten muutkin sähköisiä sovelluksia ostavat digikansalaiset tekevät. Nuorten ehkäpä eniten suosima Snapchat-sovellus sisältää myös käyttäjien paikkatietoja hyödyntävän karttatoiminnon. Sen avulla sovelluksen käyttäjä voi vaivattomasti tarkistaa, missä sovellusta ja sen paikannustointoa käyttävät kaverit ovat – ja arvatenkin sitten lähteä sinne missä ”kaikki” muutkin ovat, jos tahtoo tavata kavereitaan ja viettää aikaa heidän kanssaan. Tästä kaikesta seuraa

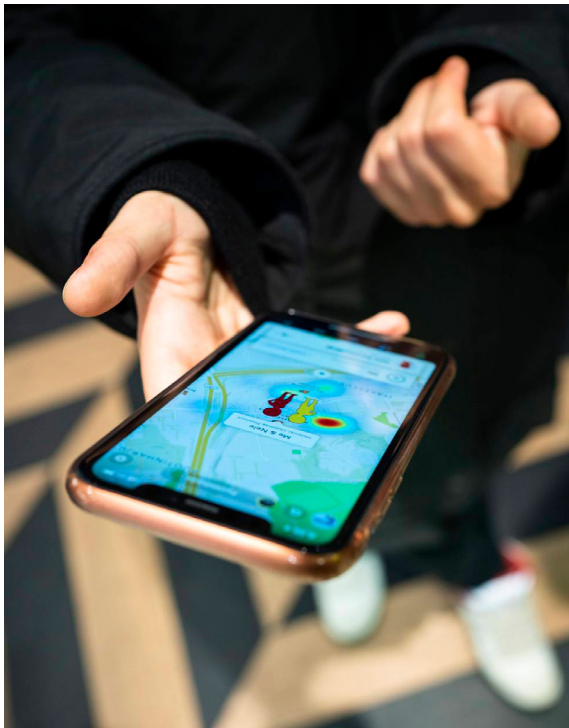
43 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten nimet on muutettu pseudonyymeiksi.

kiinnostava parveiluefekt, joka syksyn 2022 pimenevinä iltoina näkyi muun muassa tuhansien nuorten kokoontuessa puistoihin. Paikat eivät yksin vedä kavereitaan kaa-paavia nuoria liikkeelle, vaan kavereiden muodostama yhdessä olemisen lupaus toimii ikään kuin magneettina. Tämä kaikki myös koostaa nuorten omia maantieteitä, heille tärkeitä sosiaalisen tilan taskuja, kontrollin katveisiin jääviä tiloja, reittejä ja käytäviä kaupunkirakenteiden väylästöihin.

Nuorten kokoontumisten solmukohdat ovat jatkuvassa liikkeessä, eikä niitä löydy aikuisyhteiskunnan virallisesta kartasta. Ne saattavat osittain erota jalkautuvan nuorisotyön vastaavista. Kuten kuvataiteilija Maisa Majakka toteaa 00-luvun ”Kiasman nurtsia” käsittelevän teoksensa ”Kaikki nuoret tyypit” kuvauksessa, nuorten omakseen ottamat paikat eivät pysy samanlaisina – tyypillistä hengailun kannalta keskeisille ympäristöille on, että paikat eivät tule dokumentoiduksi ja että jokainen sukupolvi löytää omia paikkojaan (Majakka 2020). Osa hengailun tiloista saattaa periytyä sukupolvelta toiselle, mutta tällöinkin niihin liitetyt mielikuvat voivat elää ajassa eikä niiden hengailijakunta tai käsitys heistä pysy vääjäämättä samanlaisena. Toivoaksemme tätä lukua voidaan lukea myös yhtenä pyrkimyksenä dokumentoida korona-ajan kaupunkikokemusta.

On kiintoisaa miettiä, mitä tämä kaikki merkitsee nuorten paikkatajulle ja heidän paikkakokemukselleen. Digitaalisten sovellusten avulla nuoret voivat olla samaan aikaan ikään kuin monessa paikassa: omassa senhetkisessä fyysisessä ympäristössään, mutta myös kavereidensa kanssa jaetussa sosiaalisessa tilassa, ja usein myös fyysisesti matkalla toisten luo (vrt. Wilson 2012). Snapchat ja sen kaltaiset digitaalisen yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet muovaavat sosiaalisuutta, arkielämän liikehdintää sekä kaupunkitilassa suunnistamista. Jos vielä aiemmin hengailijat saattoivat pitkänkin matkan päästä matkustaa suosimiinsa paikkoihin tarkistamaan, onko ketään tuttuja paikalla, nyt sovellusten tarjoamat mahdollisuudet virittävät pohtimaan, missä määrin tämä ”tarkistaminen” on 2020-luvun nuorille hengailijoille enää ajankohtaista. Lisäksi digitaaliset sovellukset tarjoavat mahdollisuuksia paitsi nuorten keskinäiseen viestintään olinpaikoistaan myös huoltajien ja vanhempien kontrolliin ja seurantaan hengailun paikoista.

Nuorten liikkeestä syntyvät sosiaaliset reitit eivät ole yksinapaisia, vaan niissä on lukuisia keskustoja ja erilaisia aluekokonaisuuksia, vaikka tietyt sosiaaliset solmukohdat ja hotspotit korostuvatkin. Solmukohdissa hengataan ja myös ”fuusioidutaan” – porukat hajoavat ja tiivistyvät taas ameebamaisesti liikehtien ja hulmuillen. Pääkaupunkiseudulla Helsingin päärautatieaseman ja Oodi-kirjaston edustan lisäksi kauppa- ja ostoskeskusten merkitys on tärkeä, ja niitä olemmekin havainnoineet runsaasti. Nuorten reittejä on seurattu seuraaviin sosiaalisia solmukohtia muodostaviin kauppakeskuksiin: Helsingissä Triplaan, Itikseen, Columbukseen ja Rediin, Vantaalla Myyrmanniin ja Dixiin, Espoossa Isoon Omenaan, Selloon, Entresseen, Ainoaan ja Lippulaivaan sekä Kauniaisissa Kauppakeskus Graniin. Niihinkin nuoret suuntaavat hyödyntäen sosiaalista kompassiaan: näiden paikkojen vetovoimatekijänä ovat pääasiassa toiset nuoret. Palaamme näihin keskuksiin vielä myöhemmin tässä luvussa.

Kuva 5. Sosiaalisen kompassin illustraatio. Kuvakaappaus Ville Maalin kuvasta, joka julkaistiin 21.3.2021 Maria Mannerin ja Paavo Teittisen *Helsingin Sanomiin* kirjoittaman ”Suljetun kaupungin lapset” -kirjoituksen kuvituksena.

Nuorten liikehdintää seuraa myös jalkautuva nuorisotyö, joka liikkuu erityisesti tietyissä hengailun solmukohdissa: paikoissa, joissa nuorten tiedetään tai arvellaan liikkuvan. Osassa näistä solmukohtista, esimerkiksi joissain kauppakeskuksissa, on myös nuorisotyön tiloja tai nuorille suunnattuja kirjastotiloja. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan tule niihin itsenäisesti, ja näin ollen jalkautuva nuorisotyö kurottuu niiden nuorten saavutettavaksi, jotka haluavat mieluummin liikkua julkisessa ja puolijulkisessa tilassa. Kuvaavaa on, että myös tämän hankkeen aineistonkeruun aikana esimerkiksi Vantaalle tai Espooseen suunnanneet tutkijat löysivät useammin kuin kerran loppuillasta itsensä Helsingin puolelta – nuorten, ja jalkautuvan nuorisotyön, reittejä seuranneena.

Nuorten liikkuminen kaupungeissa ja niiden välillä

Nuorten liikkumiseen kaupunkitilassa vaikuttaa sosiaalisen kompassin rinnalla heidän paikkatajunsu, jolla tarkoitamme nuorten ymmärrystä, osaamista ja mielikuvia erilaisista vapaa-ajan toimintaympäristöistä sekä maantieteellisistä sijainneista (ks. esim. Eisenhauer & Kannich & Blahna 2000; Stedman 2002; 2003). Nuorten mielikuvat ja ymmärrys

kaupungeista, kaupunginosista ja paikoista yleensä muodostuvat yhtäältä nuorten omista kokemuksista ja toisaalta pohjautuvat vaikutelmiin, joita he saavat sosiaalisen median ja perinteisen uutismedian kautta. Nuorten mielikuviiin vaikuttavat myös kavereiden ja ryhmän kokemukset ja ajatukset alueesta sekä alueen maine. Tätä lukua lukiessa on hyvä huomioida, etteivät mielikuvat sellaisenaan kuvaa alueiden todellisuutta, vaan kertovat ainakin osittain nuorten mielikuvista ja välittävät meille signaaleja nuorten paikkatajasta. Usein tuntematon pelottaa ja herättää yhtäältä kiinnostusta mutta myös negatiivisia mielikuvia esimerkiksi median vaikutuksesta. Alueen tuttuus ja alueella asuvat ja liikkuvat kaverit näyttävätkin aineistomme valossa olevan tärkeässä roolissa sen osalta, millaiseksi nuoret kokevat alueen.

Voidaan puhua myös kaupungin lukutaidosta (vrt. Solnit 2020, 16: luonnon lukutaito), johon kuuluu reitin valitseminen, maamerkkien huomioiminen matkan varrella, ajoittainen taakse katsominen, mahdollisesti sään, mutta varsinkin muiden kaupungilla liikkuvien huomioiminen, tarkkaileminen. Tarja Tolonen, Sinikka Aapola-Kari, Jenni Lahtinen ja Matilda Wrede-Jäntti (2018) käyttävät kaupunkipääoman käsitettä kuvataksien nuorten moninaisia suhteita kaupunkitilaan. Kaupunkipääomalla he tarkoittavat erilaisia taitoja ja tietoja, joita nuoret kartuttavat omasta asuinalueestaan ja laajemmasta kotikaupungistaan. Tämän pääoman avulla nuoret kykenevät hyödyntämään kaupunkitilaa oman toimintansa kenttänä – liikkumaan siellä ja tekemään kaupungista omansa. Nuorten kaupunkipääoma vaihtelee alueittain, mutta myös erilaisten ryhmien sekä sosiaalisen ja materiaalsen pääoman mukaan. Nuoret kerryttävät kaupunkitilaan liittyvää tietotaitoaan liikkuaessaan ja toimiessaan kaupungilla, mutta myös muiden nuorten kertomien tarinoiden perusteella. Tolosen ja kollegoiden mukaan nuorten kaupunkiin liittyvä osaaminen on tärkeää, sillä sen kautta heille avautuu mahdollisuus löytää miellyttäviä tiloja ja arkisia reittejä sekä kuulumisen tapoja. (Tolonen ym. 2018, 69–71.)

Kun nuorten liikkumista tarkastellaan Suomen ympäristökeskuksen kaupunkialueiden luokittelun näkökulmasta, voidaan huomata, etteivät kaupunkien rajat määritä nuorten liikkumista, vaan nuoret liikkuvat kaupunkirajat ylittäen ja raideliikennettä hyödyntäen jopa pääkaupunkiseudulta Tampereelle. Sisempiin kaupunkialueisiin (Helminen ym. 2014, 9) kuuluvat aineistoissamme pääkaupunkiseudulla esimerkiksi Vantaalla Tikkurila ja Myyrmäki, Espoossa Leppävaara ja Matinkylä sekä Helsingissä Itäkeskus ja Pasila. Ulompaan kaupunkialueeseen (mt.) voidaan nähdä kuuluvan esimerkiksi Helsingissä Kontula, Arabianranta ja Kannelmäki sekä Vantaalla Hakunila, Pähkinärinne ja Martinlaakso. Aineistomme perusteella nuoret liikkuvat ulommilta alueilta sisemmille kaupunkialueille usein ylittäen kaupunkien rajoja: esimerkiksi Vantaan Myyrmäen alueelle nuoret liikkuvat niin Espoon Matinkylästä kuin Helsingin Kannelmäestä. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että pääkaupunkiseudun kaupungeissa on useita niin sanottuja keskustoja, sisempiä kaupunkialueita. Esimerkiksi Espoo on virallisesti viiden kaupunkikeskuksen verkostokaupunki, joka koostuu Espoon

keskuksesta (sisältää Pohjois-Espoon), Espoonlahdesta, Leppävaarasta, Matinkylästä ja Tapiolasta (vrt. Vaattovaara 2020, 184), ja puhe reunakaupungeista tai ulommista kaupunkialueista ei välttämättä kohtaa välimatkojen takia espoolaista todellisuutta.

Kehysalueiksi (Helminen ym. 2014, 9) aineistossamme voisi kuvata esimerkiksi Vantaalla Kuninkaanmäkeä ja Sipoossa sijaitsevaa Nikkilää, jonka voidaan nähdä kehysalueena kurrottuvan kohti Vantaata. Se, että kehysalue luokitellaan kaupunkialueeksi, perustuu nykykäsitykseen kaupungista, jonka mukaan kaupunki rakentuu toiminnalliseksi kokonaisuudeksi sen mukaan, miten ihmiset, tavarat ja tieto kulkevat ja kaupungeilla on yksi tai useampi ydinalue ja sitä ympäröivä vaikutusalue (Helminen ym. 2014, 18; Vasanan 2013, 9; ks. myös esim. Friedmann & Miller 1965). Nuorten liikkumiseen vaikuttaa se, ettei kehysalueilla julkinen liikenne ole välttämättä yhtä tiivistä kuin kaupunkialueilla, ja kehysalueilla asuvat nuoret näyttävätkin liikkuvan paljon myös kävellen, polkupyörällä, mopoilla ja autoilla kehysalueen sisällä ja alueiden välillä. Esimerkiksi Pohjois-Espoossa maa-alue on laaja, mutta asukkaita on alle 12 000. Välimatkat ovat pitkiä ja julkinen liikenne heikko. Pohjois-Espoo rinnastuu kehysalueeseen tai liikkumisen ja palveluidenkin osalta jopa maaseudun pikkukuntien kategoriaan. Tästä syystä nuorten omat sosiaaliset keskustat alueella ovat usein joko Juvanpuistossa tai Kalajärvellä, vaikka harrastuksissa toki käydään aktiivisesti aina Helsingissä asti.

Espoolaisessa kauppakeskuksessa: Penkillä hengaa neljä tyttöä ja kaksi poikaa. Nuorisotyöntekijät yrittävät jutella, mutta nuoret eivät ole oikein juttutuulella. Yksi kääntää selän keskustelulle ja toinen ei kehtaa katsoa nuorisotyöntekijöihin päin. Onkohan tässä jotain aiempaa taustalla näiden nuorten ja nuorisotyöntekijöiden välillä?

Kysyvät minulta kuka olen ja esittäydyn. Mistä päin ovat tulleet: Malmilta, Rastilasta ja Kontulasta [ts. Helsingistä]. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Kuten edellä käy ilmi, pääkaupunkiseudulla nuoret liikkuvat yli asuinalueiden rajojen, jopa yli kuntarajojen. Nuorten liike kulkee moniin suuntiin: pohjoisesta tullaan Keravalta ja Järvenpäästä asti, samoin ”Rantarodea” pitkin Kirkkonummelta, helsinkiläisnuorten on kerrottu haastaneen riitaa Jokuoman puistossa Vantaalla, ja Espoossa eräs nuori kertoo 7,5 kuukauden kuivilla olemisen päättyneen Tampereen reissuun. Vantaalla eräs nuori kertoi olevansa Tikkurilassa päivittäin, vaikka asuu nykyisin paikkakunnalla, jonne kestää autollakin ajaen yli tunti, julkisilla kulkuvälineillä lähes kaksi. Vantaalaisnuoret kertovat hakeneensa poikkeuslupaa aikaiseen ajokorttiin tekemällä näennäisen työso-
pimuksen pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvan sukulaisen kanssa.

Nuoria houkuttelevat yhtäältä tietyt nuorten suosimat kauppakeskukset, nuorten sosiaaliset solmukohdat, joihin palaamme myöhemmin tässä luvussa, mutta varsinkin kesäaikaan myös ”ne Helsingin kirkkaat valot”, kuten eräs kohtaamistamme nuorisotyöntekijöistä toteaa puhuessaan pääkaupunkiseudun nuorten hakeutumisesta Helsingin keskusta-alueen puistoihin. Ironista kyllä, puistojen ollessa vailla valaistusta,

”vasta täällä [Helsingissä] ne nuoret sitten tajuaa, ettei niitä valoja ole” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, syyskuu 2022). Kuten esimerkki puistojen houkuttelevuudesta osoittaa, sosiaalisen kompassin näkökulmasta tässä näyttäytyvät nuorten ryhmänä muodostamat mielikuvat näistä puistoista kiinnostavana paikkana. Myös Espoon ”Jedasta” eli Haukilahdenrannasta ja Vantaan Heureka edustalta monet nuoret suuntaavat ”jatkoille” Helsingin puistoihin, mitä nuorisotyöntekijät luonnehtivat eräänlaiseksi trendiksi: Alppipuisto, Leninipuisto, Kaivopuisto ja Tervasaari vetävät kesän ja syksyn taitteessa nuoria juhlijoita nasujatkoille⁴⁴ siinä määrin, että osaa näiden puistojen ”perinteisistä” nasujuhlijoista ”ulkopuolisten” tulo on jopa ärsyttänyt. Puistojuhlien yhteydessä nuorisotyöntekijät huomauttavat, että myös poliisin toiminta heijastuu nuorten liikehdintään – päätös tyhjentää yksi puisto silloin, kun tilanne arvioidaan esimerkiksi pimeyden, nuorten määrän ja päihteiden käytön perusteella turvattomaksi, voi johtaa juhlinnan siirtymiseen seuraavaan. Sosiaalisen kompassin näkökulmasta nuoret hakeutuvat uusiin paikkoihin yhtäältä aiempiin kokemuksiin ja muiden nuorten näyttämään esimerkkiin perustuvien neuvottelujen perusteella sekä toisaalta digitaalisten sovellusten ohjaamina. Tällöin tukkeutuvat hetkeksi myös julkiset kulkuvälineet ja syntyy ”bilesoria”, junia tai busseja, joiden tukkeutumisesta nuorisotyöntekijät saattavat ennaltaehkäisevästi ilmoittaa myös liikennöitsijälle.

Mahdollisuuksiin liikkua kaupungeissa ja kaupunkien välillä saattavat sosiaalisen pääoman lisäksi olla yhteydessä taloudelliset resurssit (Tolonen ym. 2018, 70). Kaupunkien välillä matkustaminen saattaa joillekin nuorille ja joillain alueilla olla liian kallista. Toisaalta pääkaupunkiseudulla kuntarajojen ylittäminen ei nykyisin vaadi lipun esittämistä kuljettajalle. Toisin kuin vielä 2000-luvulla, jolloin seutuliputta liikkuvat nuoret saattoivat joutua palaamaan jalkaisin hengailureissuiltaan kuntarajan toiselle puolen, nyt metro ja juna tekevät siirtymistä ja ilman asianmukaista lippua matkustamisesta helpompaa, toki tarkastusmaksujen uhalla. Mahdollisuus törmätä tarkastajiin ja joutua heidän sakottamukseen ei silti estä monien nuorten liikehdintää kuntarajojen yli. Ja niinpä nuorten liikehdintää seuraa kuntarajojen yli myös jalkautuva nuorisotyö.

On myös tärkeää muistaa, etteivät kaikki nuoret liiku omalta asuinalueeltaan ja että osa heistä liikkuu vain oman asuinalueen lähellä oleville alueille. Kaupunkitilan käyttö näyttää eriytyvän koulutustaustan mukaan jo nuorella iällä (Rönneberg & Bernelius 2021). Esimerkiksi Itä-Vantaan hieman syrjäisemmällä asuinalueella asuu nuoria, jotka liikkuvat melko suppealla alueella varsinkin ennen kuin saavat ajaa mopoa. Usein syynä saattaa olla se, että julkisen liikenteen yhteydet eivät ole nuorten mielestä sopivat ja he

44 Nasujaiset ovat lukioalaisten kouluvuoden alussa viettämä rituaali, jossa uudet opiskelijat otetaan mukaan yhteisöön. Aikaisemmin kyse oli koulujen järjestämistä tilaisuuksista, mutta Helsingin opetusvirasto kielsi oppilaskasteet vuonna 2007 (HS 8.9.2007). Tällä hetkellä juhlinta on opiskelijoiden omaehtoisesti koulun ulkopuolella toteuttamaa perinnettä, johon liittyvät etkot, nasujaiset ja jatkot. Jatkoille voi osallistua kuka tahansa nuori. Nuorisotyö jalkautuu usein jatkoille.

kokevat olevansa riippuvaisia vanhempien kuljetuksista. Vanhemmat saattavat myös kieltää nuoria lähtemästä suurempiin keskustoihin. Samaa on nähtävissä myös muissa kaupungeissa. Esimerkiksi Itä-Helsingissä asuu nuoria, joille kaupungin keskusta tarkoittaa Itäkeskusta ja jotka eivät ole liikkuneet kodistaan Itäkeskusta pidemmälle länteen.

Nuorten hengailu ei noudata kuntarajaa, eikä niin tee myöskään nuorisotyö. Tämä on yksi keskeisimmistä havainnoistamme, kun pyrimme hahmottamaan nuorten liikkumista korona-ajan kaupunkitilassa. Nuoret liikkuvat monissa eri keskustoissa ja niiden välillä, vaikka toki tietyt nuorten suosimat solmukohdat korostuvat. Erityisesti näissä solmukohdissa nuoret liikkuvat vertaistensa kanssa, muodostavat suuriakin ryhmiä ja etsivät paikkaansa. Tässä kohden on tosin jälleen syytä pitää mielessä, että omilla alueillaan tiiviisti pysyttelevien nuorten, joita heitäkin on, liikkeet eivät nouse tässä aineistossa esiin yhtä lailla kuin ympäri pääkaupunkiseutua ja sen ulkopuolella aktiivisesti liikkuvien nuorten.

Seuraavissa alaluvuissa kuvaamme aineistoihin perustuen nuorten mielikuvia erilaisista alueista ja nuorten ja jalkautuvan nuorisotyön liikkumista kaupungeissa ja niiden välillä. Tuomme esiin paikkoja, joihin nuoret kokoontuvat niin pääkaupunkiseudun eri kaupungeista kuin niiden ulkopuolelta Suomesta. Tarkastelemme myös pääkaupunkiseudun kaupunkien nuoria houkuttelevia keskuksia, hotspotteja ja solmukohtia, joista siirrymme asuinalueisiin ja muihin syrjäisempiin alueisiin sekä urbaaneihin joutomaihin nuorten hengailun paikkoina.

Kaikki tiet vievät Triplaan, Tikkurilaan ja Oodiin – nuoria laajasti houkuttelevat hotspotit, paikat, joihin nuoria kokoontuu myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta

Aineistossamme on nähtävissä tietyt paikat, keskustat, joihin nuoria tulee viettämään aikaa niin pääkaupunkiseudulta kuin muualtakin Suomesta. Tällaisena paikkana eniten mainintoja aineistossamme sai Helsingin Pasilaan sijoittuva Tripla. Vantaan Nuorisotyö raiteilla -toiminnan nuorisotyöntekijät totesivat: ”Jalkaudumme Triplaan, Triplassa on kaikki.” Miksi nuoret sitten menevät juuri Triplaan? Nuoret itse kuvailevat Triplaa myönteisesti paikkana, jossa he tapaavat kavereitaan, toisia nuoria, hengailevat ja tekevät ostoksia. Siellä on paikkoja, joissa voi olla rauhassa ja hieman sivussa aikuisten katseen alta. Tripla on myös läpikulkupaikka. Jalkautuvan nuorisotyön kanssa kulkiessamme kuulemme myös huolestuttavampia tarinoita Triplasta:

Sitten Triplassa on tämä toinen vanhempien porukka, jossa ikähaitari on yläkouluista 19-vuotiaisiin. Heillä on ollut huorittelua ja draamaa. Myös päihteitä, esim. aiemmin keväällä ekstaasin käyttöä, joka johti siihen, että yhdelle kaverit olivat soittaneet ambulanssin. Porukassa yhdellä myös itsetuhoisuutta, on postannut viiltelykuvia.

Pari kolme viikkoa sitten tässä porukassa jotkut olivat ryöstäneet ja pahoinpidelleet [poistettu tieto pahoinpidelystä]. [...] Poliisi tuli paikalle, ja nuoret joutuivat koppiin. Olivat olleet kamoissa. Eri nuorisotyöntekijät ovat tehneet pitkään töitä pienempien porukoiden kanssa, jotka nyt ovat fuusioituneet Triplassa. Heillä on kova aikuisen nälkä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Nuorisotyöntekijä kertoo, että Triplan tiriäiset ovat aiheuttaneet huolta. Ovat noin 6.–8.-luokkalaisia, seilaavat Sellon ja Triplan väliä. Mistä he tulevat Triplaan? Ihan joka puolelta, kaikilla on aiemmin ollut härväystä omilla alueillaan. Triplassa heillä on konfliktinhakua muiden nuorten kanssa. Eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmäytyvä porukka, vaan koheesiovaihe koko ajan päällä. Yhteensä heitä on kymmeniä, vajaa sata. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Myönteisen mielikuvan rinnalla Triplaan yhdistetään myös negatiivisia kokemuksia ja mielikuvia, jotka liittyvät turvattomuuden kokemuksiin, päihteisiin ja niihin liittyvään kaupankäyntiin, epäasialliseen kohteluun ja väkivaltaankin (ks. myös luvut 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häiritä korona-ajan kaupunkitilassa” ja 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”). On kiinnostavaa, että negatiivisista mielikuvista huolimatta sinne kuitenkin mennään kavereita tapaamaan ja olemaan siellä, missä tapahtuu.

Tutkija: Osaaksä yhtään sanoa, et miks Triplasta on muodostunut semmoinen hengailupaikka?

Liisa: Kaikki vaan menee sinne, tai jos on joku biiffi [tappelu] tai joku juttu, niin totta kai halua kaikki nähä sen, tai jotain, niin totta kai kaikki menee sinne.

Tutkija: Miten kaikki tietää, jos on joku biiffi?

Liisa: Snäpin kautta.

(Haastattelu 9)

Samantapaisia kaupunkipääomaankin (Tolonen ym. 2018) kuuluvia myönteisiä ja kielteisiä mielikuvia ja kokemuksia liitetään keskustakirjasto Oodin ja päärautatieaseman alueeseen sekä Vantaan Tikkurilaan. Varsinkin kesäaikaan monet nuoret viettävät aikaa Oodin edustalla, jossa he tapaavat vanhoja ja uusia tuttuja sekä esimerkiksi tanssivat, pelaavat katukorista ja skeittaavat. Tiukempien koronarajoitusten aikaan Asematunneli ja rautatieasema tarjosivat kaivattuja sisätiloja, kun oli kylmä tai satoi. Oodin ja rautatieaseman välimaastossa liikkuu toisinaan myös isompia nuorten joukkoja, jotka saattavat aiheuttaa häiriötä ja heikentää aikuisten ja myös nuorten kokemusta turvallisuudesta.

Tikkurila puolestaan on yhtäältä kaupunkitilan suurkuluttajien (Lampela & Tani 2015) kohtaamis- ja hengailupaikka ja toisaalta paikka, jossa vaihdetaan junaa ja josta jatketaan matkaa toisiin paikkoihin. Nuorten joukossa kiertää myös tieto Tikkurilassa

sijaitsevista baareista, joihin kannattaa mennä. Korona-aikana Tikkurilassa sekä aseman tuntumassa että Heureka edustalla oli nuorten suurempien joukkojen kokoontumisia ja liikehdintää, aika-ajoin myös ilkivaltaa ja väkivaltaista käyttäytymistäkin.

Eri puolilta pääkaupunkiseutua ja jopa Suomea tulevien nuorten kokoontumispaikkoja tarkasteltaessa kiinnostavaa on, että siinä missä Tripla, Oodi ja Tikkurila keräävät lukuisia mainintoja, muutoksesta kertoo kenties se, ettei Helsingin keskustassa sijaitseva Kampin kauppakeskus juurikaan nouse aineistossamme esiin. Aikoinaan se houkutteli nuoria pääkaupunkiseudulta ja sen ulkopuolelta, nuorten hengailu siellä herätti paljon huomiota ja sitä kutsuttiin mediassa jopa ”Suomen suurimmaksi nuorisotaloksi” (HS 29.3.2008; Tani 2015). Tämän tutkimuksen aineistossa Kampissa oli eräänkin kenttäpäiväkirjamerkinnän mukaan ”haudanhiljaista”. Kampin keskuksessa käyskentelevän järjestyksenvalvojan mukaan ”korona-aika ja Tripla ovat tehneet sen, ettei nuoria juuri näy Kampissa” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022). Korona-ajan ja Triplan suosion lisäksi selittäviä tekijöitä voidaan hakea liikennejärjestelyiden muuttumisesta: länsimetron myötä Kamppi on eittämättä menettänyt merkitystään keskeisenä solmukohtana. Nuorten siirtyminen pois Kampista ilmentää hyvin sosiaalisen kompassin viisarin kääntymistä kohti kavereita ja muita nuoria, paikkoja, joissa on vertaisia ja tapahtuu. Toisaalta Espoon bussit tulevat edelleen Kampin keskuksen ja nuorilta kuulemamme perusteella osa espoolaisista nuorista viettää edelleen aikaa siellä, vaikka siltä ei näyttänyt havainnoidessamme jalkautuvan nuorisotyön mukana.

Syyt sen taustalla, että tietyistä keskuksista syntyy eri kaupungeista ja kunnista tulevien nuorten kohtaamis- ja hengailupaikkoja, ovat moninaiset. Yhtäältä kyse on liikenneyhteyksistä, keskuksen tarjoamista tiloista ja palveluista sekä nuorten mahdollisuuksista löytää tiloista aikuisten katseilta katveessa olevia omia tiloja, sosiaalisia taskuja. Voidaan puhua kaupunkipääomasta, jonka perusteella nuoret valikoivat paikkoja ja reittejä (Tolonen ym. 2018). Tärkeimpänä kyse on kuitenkin tilan jakamisesta toisten nuorten kanssa, yhdessä olemisesta, olemisesta siellä, missä tapahtuu (Pyyry & Tani 2015, 194; Tani 2015, 134), ja näissä keskuksissahan tapahtuu. Sosiaalisen kompassin näkökulmasta digitaaliset laitteet tuovat nuorille informaation, kun ”jotakin tapahtuu” näissä hotspoteissa: se saattaa saada liikkeelle entuudestaan toisilleen tuntemattomia nuoria samaan sijaintiin, joukoittainkin.

Kaupunkien nuoria houkuttelevat sosiaaliset solmukohdat

Pääkaupunkiseudulla on useita asuinalueita ja keskuksia, joissa kauppakeskus toimii nuorten sosiaalisena solmukohtana. Tällaisia kauppakeskuksia ovat esimerkiksi Myyrmanni (Vantaan Myyrmäki), Sello (Espoon Leppävaara), Iso Omena (Espoon Matinkylä), Columbus (Helsingin Vuosaari), Itis (Helsingin Itäkeskus), Entresse (Espoon keskus) ja Lippulaiva (Espoonlahti). Monet näistä kuuluvat sisempään kaupunkialueeseen

(Helminen ym. 2014, 9). Jokaisella näistä keskuksista on omat erityiset piirteensä, mutta niitä yhdistää se, että kauppakeskuksiin kerääntyy nuoria sekä siltä asuinalueelta, jossa kauppakeskus sijaitsee, että ympäröiviltä pienemmiltä asuinalueilta. Osaan näistä kaupakeskuksista nuoret tulevat korostetummin oman kaupungin lähialueilta, toisiin taas hakeudutaan myös lähiseutuja kauempaa toisista pääkaupunkiseudun kaupungeistakin.

Nostamme tässä aluvuossa tapausesimerkinä tarkasteluun vantaalaisen keskusalueen. Kenttätyö painottui tälle alueelle, jotta oli mahdollista rakentaa kokonaiskuva yhdestä keskuksista. Tällä keskusalueella on asuinalueen lisäksi rautatieasema, kauppakeskus, nuorisotila, urheilupuisto ja lähellä puisto, johon nuoret kokoontuvat juhlimaan juhlapäivinä. Täällä näkyy paljon nuoria omalta alueelta, mutta alueelle saapuu nuoria junilla ja busseilla myös muilta lähellä olevilta asuinalueilta. Alueellisen nuorisotyön reitit kulkevat alueella pääosin siellä, missä nuoria liikkuu enemmän. Etenkin talvella tämä tarkoittaa ensisijaisesti kauppakeskuksen, aseman ja nuorisotilan ja kirjaston väliä. Kesällä nuoret levittäytyvät laajemmin lähialueen urheilupuistoon, puistoihin, päiväkotien sekä koulujen pihoille, joten kevään tullessa nuorisotyön jalkautumiset laajenevat myös sinne. Lisäksi jalkautumisalueeseen kuuluu myös läheinen pienempi asuinalue, ja joskus saatetaan mennä myös pidemmälle.

Vantaa panostaa vahvaan alueelliseen nuorisotyöhön, mikä tarkoittaa, että Vantaalla kaikki nuorisotyöntekijät koulutetaan jalkautumaan. Tälläkin alueella jalkautumaan lähdettiin paikalliselta nuorisotilalta sekä viikolla että viikonloppuisin. Kenttätyössä alueellisen nuorisotyön mukana korostuu nuorten jokapäiväinen kasvuympäristö etenkin arki-iltoina. Alueellisen nuorisotyön vahvuutena on se, että työntekijät tuntevat hyvin paikallisia nuoria usein pidemmältä ajalta. He muistavat monien nuorten kohdalla, missä koulussa kukakin käy. Nuoret näkevät samoja nuorisotyöntekijöitä niin nuorisotilalla kuin jalkautumassakin. Nuorille myös kerrotaan, mikäli nuorisotilalla on tiedossa jotakin sellaista, mikä voisi kiinnostaa heitä. Suurin osa nuorten kanssa käydyistä keskusteluista on arkisia kohtaamisia. Nuorten kanssa jutellaan esimerkiksi koulusta, harrastuksista, viikonloppu- ja lomasuunnitelmista:

Tulemme takaisin [kauppakeskukseen] klo 18. Astuessamme ovesta sisään Subwayn kulmalla hengäilee kolme nuorta (2T ja 1P). Poika huutelee nuorisotyöntekijöille iloisesti moi ja tulee juttelemaan. Hän on tummahoinen ja ehkä yläkoulun alussa. Nuorisotyöntekijät kyselevät nuorelta, miten koulussa menee. Nuoren mukaan huonosti. Toinen nuorisotyöntekijä tuntee pojan aiemmin [läheisen asuinalueen] nutilta ja ihmettelee: ”Mut sähän oot ollut tosi hyvä koulussa, mitä on tapahtunut?” Nuori vastaa, että ei nyt ehkä kuitenkaan varsinaisesti huonosti mene, mutta koulussa on tylsää. Hänellä on nyt koeviikolla matikan, englannin ja ruotsin kokeet. Nuorisotyöntekijät kysyvät, mikä on nuorelle helpoin koe. Nuoren mukaan ruotsi, koska englanti auttaa siinä paljon. Sitten puhutaan vielä nuoren jalkapalloharrastuksesta. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Keskuksissa on usein enemmän mahdollisuuksia harrastaa kuin ympäröivillä alueilla, joten nuoret liikkuvat siellä koulun jälkeen myös harrastusten perässä. Alueen kauppakeskuksessa moni nuori ilmoittaa olevansa menossa tai tulossa jostakin harrastuksesta. Kauppakeskuksessa kohdattiin muun muassa läpikulkumatkalla painitreeneihin oleva tyttö (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022), kaveria salille odottava poika (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022) sekä uimahallista kulkuneuvoa kotiin päin odottavat tytöt (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022). Etenkin kesällä myös urheilupuistot, skeittirampit ja muut harrastuspaikat ulkona mahdollistavat nuorten harrastamisen myös alueellisesti eri tavoin kuin talvella.

Käydään Urheilupuistossa, jossa aurinko paistaa ja on iloinen meininki. Paikalle ovat löytäneet kymmenet nuoret, ihan pienistä lähes aikuisiin. Enemmistö on poikia, mutta tyttöjäkin näkyy. Paljon skeittääjiä ja skuaattääjiä, joista suurin osa vaikuttaa olevan hengailmassa omaehtoisesti kaveriporukalla. Aidatulla alueella treenataan juosten, heitellen palloja ja nostaen painoja. Oletan nämä neljä tyttöä joukkueeksi, koska heillä on kaikilla samanlaiset värikkäät asut. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Keskuksissa näkyy ajoittain myös nuorten kerääntymistä suuriksi joukoiksi, mikä on nuorille tyyppillistä julkisen ja puolijulkisen tilan käyttöä. Isojenkin nuorten ryhmien kokoontumista ohjaa sosiaalinen kompassi, jonka viisarin liikkeiden taustalla ovat yhtäältä fyysiset ja virtuaaliset neuvottelut nuorten välillä, mielikuvat ja odotukset siitä, mitä tapahtuu, sekä tietenkin myös digitaalisten karttojen välityksellä saadut tiedot. Kokoontumisiin saatetaan tulla pidemminkin matkan päästä. Niihin saattaa liittyä myös negatiivisia ryhmäilmiöitä, kuten tappeluita tai ilkivaltaa. Seuraava esimerkki kuvaa tilannetta suuressa joukossa, jossa ryhmän reagoiminen teki tilanteesta draamatisemman kuin se kenties oikeastaan olikaan. Joukkokokoonnutuminen vaikutti myös herättävän levottomuutta ohi kulkevista aikuisista.

[Tien] puolelta, jossa aukiomainen portaikko. Siellä ovatkin näköjään kaikki nuoret, heitä on n. 40, lähinnä poikia. Suurin osa nuorista ei ole valkoisia. Jokin tilanne on päällä, näkyy yleistä hillumista, härväystä ja leikkittappeluita. [...] Yhtäkkiä poliisiauto kaartaa aukion alaosaan. Nuoriin tulee liikettä, kaikki lähtevät juoksemaan karkuun, sisään [kauppakeskukseen]. Nuorisotyöntekijät yrittävät arkipäiväistä tilannetta ja kyselevät leppoisasti: ”Miks te meette karkuun? Ei teidän tarvitse pelätä poliisia.” Nuori (vaaleaihoinen): ”Mä en tykkää poliisista.” Poliisit ovat nousseet autosta ja lähestyvät porukkaa. He kutsuvat yhden pojan luokseen ja kehottavat tätä sivummalle. Ympäriällä olevat nuoret seuraavat heitä, hälisevät ja tilanne on sekava. Ilmeisesti poliisit ovat tulleet hakemaan tältä nuorelta teräaseen pois, mutta muut nuoret väittävät, ettei se ole oikea. Kun tilanne on ohi, poliisit lähtevät ja nuoret hajaantuvat. Osa jää ulos ja osa menee [kauppakeskukseen] sisälle. [...] Myöhemmin sisällä [kauppakeskuksessa], juttelemme

poikaporukan kanssa. [...] Myös se poika, jota poliisi puhutti, tulee hengamaan [keskustelun] liepeille. Nuorisotyöntekijät kyselevät tältä, mistä siinä oli kysymys. Selviää, että poliisit antoivat pojan pitää ”aseen”, kun huomasivat, ettei se ollutkaan oikea. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Joskus keskuksiin alkaa kerääntyä myös tiettyä vakioporukkaa, joka ”hävää” jatkuvasti samalla alueella. Tällöin nuorisotyölle saattaa tulla tietoa tilanteesta esimerkiksi paikallisilta yrittäjiltä tai järjestyksenvalvoilta.

Järjestyksenvalvoja juttelee nuorisotyöntekijöiden kanssa porukasta, josta oli aiemmin ollut vähän huolta, jonkinlaista häväämistä ilmeisesti sekä täällä että [kauppakeskuksessa]. Nyt jokin on kuitenkin muuttunut, vartija kertoo. Porukka on alkanut käyttäytyä hyvin, ovatkohan oppineet olemaan? Nykyään kun tulevat kirjastoon, menevät lukusaliin ja ovat siellä ihan hiljaa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Joskus tarvitaan myös interventiota nuorisotyöltä (Malm 2018, 40), jotta tarpeen vaatiessa voidaan muuttaa nuorten sosiaalista kompassia. Nuorisotyö arvioikin tilannekohtaisesti, onko nuorista huolta ja päättää heille kohdennettavista toimista (ks. myös luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”). Seuraava esimerkki kuvaa tällaista onnistuneesti ratkaistua tilannetta, jossa yhteistuumin tehty verkostotyö toimi. Esimerkki ei ole samalta alueelta, vaan toisesta vantaalaisesta keskuksesta.

Nuorisotyöntekijä kertoo, miten viime vuoden lopulla [toisessa vantaalaisessa kaupunginosassa] oli ollut levottomuutta. Lokakuusta alkaen oli muodostunut kymmenen hengen porukka pikkuisia, kuudes-seitsemäsluokkalaisia, jotka eivät ole vielä oppineet, miten ollaan ja hengailaan. Aluksi mukana oli vain [kaupunginosan] omia nuoria, mutta hiljalleen mukaan tuli nuoria myös muista kaupunginosista, niin että lopulta heitä oli n. 40. Tekivät ryöstöjä, väkivaltaa ja nuorisotyöntekijän sanoin yleistä perseilyä. [Kaupunginosaan] perustettiin verkosto, jossa oli mukana alueellisen nuorisotyön lisäksi poliisi, kauppakeskus jne. Nuorisotyö avasi nuorisotalon yhtenä päivänä viikossa vain tälle porukalle, mikä alkoi hiljalleen auttaa tilanteen purkautumiseen. Porukka hajosi: osa jäi nuorisotalolle ja osa hajosi ympäriinsä, esim. siirtyi Triplaan, jossa useampi pieni porukka fuusioitui. Triplassa oli tuolloin levottomuuksia, joissa tarvittiin jopa poliisia, mutta nuorisotyöntekijä ei ole varma, liittyivätkö ne juuri näihin samoihin nuoriin. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Nuorten sosiaaliset solmukohdat ovat tyypillisesti paikkoja, joihin nuoret hakeutuvat sosiaalista kompassia hyödyntäen tapaamaan muita nuoria ja viettämään aikaa yhdessä. Nuoret liikkuvat yhdessä, ja heidän tekemisessään on nähtävissä spontaaneja piirteitä ja nopeaa innostumista (vrt. Amin & Thrift 2002, 157). Nuorten reitit saattavat muuttua

nopeastikin, ja esimerkiksi saman illan aikana nuoret voivat liikkua eri solmukohtien välillä (Pyyry & Tani 2015, 206). Usein digitaaliset sovellukset auttavat nuoria löytämään toisensa, suuntaamaan tiettyyn solmukohtaan tai olemaan läsnä toisilleen digitaalisesti. Nuorille tärkeää onkin sekä fyysinen että digitaalinen sijainti (vrt. Wilson 2012, 1272–1273). Jalkautuvan nuorisotyön reitit myötäilevät näissä sosiaalisissa solmukohdissa liikkuvien ja hengaavien nuorten reittejä. He tarjoavat läsnäolollaan nuorille yhtäältä mahdollisuuden ottaa kontaktia ja saada tukea ja toisaalta tarvittaessa luotettavien aikuisten turvaa.

Asuinalueet nuorten hengailupaikkana

Kolmanneksi tarkastelemme pääkaupunkiseudun asuinalueita nuorten hengailupaikkoina. Asuinalueet voivat paikasta riippuen kuulua ulompaan tai sisempään kaupunkialueeseen, mutta kaupungin laita-alueilla myös kehysalueeseen (Helminen ym. 2014, 8). Aineistossamme asuinalueina voidaan pitää Vantaalla esimerkiksi Martinlaaksoa, Varistoa, Pähkinärinnettä, Hakunilaa ja Koivukylää. Helsingissä aineistoista esimerkeiksi mainitakoon Kontula, Pukinmäki, Kannelmäki, Pikku-Huopalahti ja Arabianranta. Espoossa asuinalue-esimerkkejä ovat Olari, Tapiola ja Kilo. Asuinalueilla on yleensä kauppa, osassa jopa oma kauppakeskus, joka ei kuitenkaan kokoa nuoria muilta alueilta niin paljon kuin aiemmin tässä luvussa mainitsemamme eikä näin toimi samanlaisena hotspottina tai sosiaalisena solmukohtana. Esimerkiksi Kauniaisissa tällainen on kauppakeskus Grani.

Kuten edellä totesimme, asuinalueista muodostetaan mielikuvia omien kokemusten, muiden kertomien tarinoiden ja yleisten mielikuvien perusteella. Aiempien tutkimusten perusteella erityisesti nuorilla naisilla on muita suurempi riski kokea turvattomuutta. Turvattomuudelle altistavat myös omakohtainen kokemus väkivallasta tai väkivallan näkemisestä sekä alueen sosiaalisesti tuettu asuminen, raideliikenteen aseman läheisyys, häiriöihin liittyvien hälytystehtävien suuri määrä ja sosioekonominen huono-osaisuus. (Kemppainen & Lönnqvist & Tuominen 2014, 16.)

Myös asuinalueiden sosioekonominen tausta vaikuttaa mielikuviin alueesta. Aineistossamme osa nuorista kertoi välttelevänsä tiettyjä asuinalueita, koska heidän käsityksensä mukaan alueet ovat levottomia tai jopa turvattomia. Samaan aikaan näillä alueilla asuvat nuoret ja alueen koulujen oppilaat kokivat alueen myönteisesti: kun alue on tuttu, sen tuntee omakseen ja se tuntuu usein myös turvallisemmalta. Yksi nuori totesikin: ”Must tuntuu, et se on vaan sitä, et ihmiset ei tunne sitä aluetta niin hyvin, et se on vaan tuntemattoman pelkoo, ja sitä, et siel on loppujen lopuks tosi paljon ihmisiä alueella, mist sä et tiää mitään, ni se tuntuu vaan uhkaavalta”. Asuinalueiden (Kortteinen & Vaattovaara 2015; Saikkonen ym. 2018) ja koulujen (Bernelius 2013) sosioekonominen ja etninen eriytyminen on herättänyt huolta jo pitkään. Erityisen ongelmallisena on koettu huono-osaisuuden kasautuminen tietyille alueille (Rönneberg

& Bernelius 2021). Asuinalueen sosioekonominen huono-osaisuus ja siihen liittyvä koettu turvattomuus ja sosiaaliset häiriöt saattavat synnyttää tilanteen, jossa alueen huono-osaisuus lisääntyy, kun alueelle muuttaa lähes ainoastaan taustaltaan heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevia ihmisiä (Kemppainen 2016, 10). Toisin sanoen, kun sosioekonomisesti eri taustaiset ihmiset asuvat kaupungin eri asuinalueilla, eivät he kohtaa toisiaan samaan tapaan kuin kaupungeissa, joissa asuinalueiden välillä ei ole tällaisia eroja. Asuinalueiden sosioekonomiseen huono-osaisuuteen liittyy usein myös ei-länsimainen maahanmuutto, jolloin normatiivinen yhteisymmärrys saattaa alueella olla heikolla pohjalla ja vaarana voi olla esimerkiksi rasistinen liikehdintä (mt., 10).

Joillain asuinalueilla nuoret viettävät paljon aikaa puistoissa, urheilukentillä ja koulun pihoilla. Tällöin nuorisotyöntekijät kokevat jalkautumisen alueelle mielekkääksi. On kuitenkin myös sellaisia toisinaan kehysalueeksi miellettyjä asuinalueita, joilla nuoret eivät vietä aikaa julkisissa tai puolijulkisissa tiloissa. Tällöin jalkautuminen alueelle saattaa turhauttaa ja olla turhaakin, koska nuoria ei tavoiteta, kuten seuraavassa:

Vappuaatto: Kierretään autolla ympäriinsä. Variston Mäkkäri: ei ketään, Tuomelan koulu: ei ketään. Yhdeltä täysi-ikäiseltä nuorelta viesti: tulkaa Dondon eteen. Dondolla viitataan Myrmanin edessä olevaan baariin Bar Red Onioniin. Baarin edessä ja aukiolla sen ja aseman välissä on hirveä määrä humalaisia aikuisia. Vieressä Femma Bar, jonka edestä aiemmin Martsarissa tyttöjä ahdistellut virolainen aiemmin oltiin otettu kiinni. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Toisena esimerkkinä toimii eräs vantaalainen pienehkö asuinalue, jossa on melko pieni ostoskeskus, rautatieasema ja nuorisotalo. Asuinalueilla hengaavat usein ”pienet” eli alakoululaiset ja yläkoulun alussa olevat nuoret. Tämä tarkoittaa, että hengailuun saat-
taa sisältyä myös toisinaan leikkillisempiä elementtejä, kuten lumikasoissa kiipeilyä ja lumipallojen heittäilyä (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022). Nuorten sosiaalisen kompassin rakentumiseen alueella vaikuttaa myös alueen kaupunkisuunnittelu ja se, kuinka paljon lapset ja nuoret on otettu suunnittelussa huomioon. Kaupunkisuunnittelulla on vaikutusta siihenkin, millaiseksi kaupunkilaisten eri ryhmien suhteiden on mahdollista muotoutua.

Ostarilla parisenkymmentä nuorta leikkii hippaa. On melua ja hälinää. Nuorisotyöntekijät ohjeistavat: ”Tota kannattaa tehdä ulkona.” Jostain liikkeestä tulee aikuinen valittamaan vihaisesti nuorisotyöntekijöille nuorista ja pyytää näitä ajamaan nuoret pois. Kierretään ostari ja nuorisotyöntekijät pohtivat: ”Mitä muuta nuoret täällä tekis?” Kuulemma tämä sama porukka on kiristänyt aikuisten hermoja täällä viime aikoina. Kunta-alan lakon aikana [joka koski myös nuorisotyötä] meinasi tulla konflikti, kun aikuiset puuttuivat härväykseen ei-niin-ystävälliseen sävyyn. Porukka käy nutalla, mutta jos heidät heitetään sieltä ulos, he tulevat ostarille. [Kaupunginosa] on nuorisotyöntekijöiden mukaan

ylipäättään paikkana hankala, koska siellä ei ole kovin paljon mitään nuorille tarkoitettuja paikkoja. Pohtivat, mitä kaikkea tänne voisi rakentaa, jotta nuorille olisi tekemistä. Nuorisotyöntekijä ehdottaa esimerkiksi katukoriskenttää. Toisaalta he toteavat, että [kaupunginosa] on kuitenkin tilallisesti kiinnostavampi nuorille kuin vaikkapa [toinen kaupunginosa]. Täällä on paljon erilaisia tasoja, joihin piiloutua ja joissa seikkailla. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Tietyille asuinalueille näyttää kasautuvan sosioekonomista huono-osaisuutta (Rönnerberg & Bernelius 2021), mikä saattaa lisätä muun muassa häiriökäyttäytymistä ja kokemusta turvattomuudesta. Tämä saattaa olla syy sille, että nuoren perhe haluaa muuttaa pois alueelta. Alueellinen siirtymä ei kuitenkaan välttämättä poista nuoren hakeutumista tietynlaiseen toimintaan tai seuraan:

Nuorisotyöntekijän luo tulee juttelemaan yksi nuori: ”Mitä teet täällä?” Poika tuntee hänet sieltä päin kaupunkia, jossa nuorisotyöntekijä yleensä työskentelee. Nuoren perhe on muuttanut tänne nuoren levottomuuden ja härväyksen vuoksi. Ovat toivoneet, että uudelta alueelta löytyisi erilaisia kavereita. Nuori on kuitenkin löytänyt täältä uuden, mutta saman tyyppisen porukan. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Hengailu omalla asuinalueella näyttäisi olevan odotetusti tyyppillistä nimenomaan nuoremille nuorille. Pikkuhiljaa nuoren reviiiri kasvaa, ja iso osa nuorista liikkuu myös hieman laajemmalla alueella. On kuitenkin nuoria, jotka liikkuvat muita vähemmän eri alueilla, jolloin kaupunkikokemukset eriytyvät. Syyt liikkumiseen tai liikkumattomuuteen liittyvät usein nuoren aiempiin kokemuksiin perustuvaan kaupunkipääomaan eli siihen, miten nuori kykenee lukemaan kaupunkia, millaiset resurssit hänellä on liikkua kaupungissa ja millaisia suhteita hänellä on kaupungissa ja kaupunkiin (Tolonen ym. 2018). Taustalla ovat myös perheeseen ja talouteen liittyvät reunaehdot ja tietysti sosiaaliset suhteet, se, missä kaverit ja läheiset asuvat ja liikkuvat. Nuoret liikkuvat varsinkin uusiin paikkoihin usein yhdessä kavereiden kanssa (Tolonen 2010; Tolonen ym. 2018, 63). Jos kavereita ei ole, jää nuori tässäkin yksin.

Se, millaista nuoruusajan liikkuvuus on kaupungissa, näyttää vaikuttavan myös aikuisiän kaupunkitilan käyttöön (Rönnerberg & Bernelius 2021). Jotta nuoret myöhemminkin elämässään löytävät kotikaupungistaan uusia mahdollisuuksia, viihtyvät ja osaavat hyödyntää kaupungin palveluita, nuorisotyössä, koulussa ja harrastuksissa olisikin syytä kannustaa ja ohjata nuoria liikkumaan kaupungissa myös oman asuinalueen ulkopuolella. Nuoret löytävät itselleen tekemistä ja kokevat itsensä tervetulleiksi sellaisissa paikoissa, jotka he tuntevat ja kokevat omakseen (mt.). Sosiaalisen kompassin näkökulmasta voisi olla hyödyllistä tukea nuorten liikkumista itsenäisesti tai kavereiden kanssa oman asuinalueen ulkopuolelle – myös nuorisotyön parissa tätä olisi mahdollista harjoitella. Omalla asuinalueella liikkuvilla nuorilla on usein vakiintuneita

kokoontumispaikkoja, joihin liikutaan välillä yhteisten sopimusten ja neuvottelujen pohjalta. Alueellinen nuorisotyö on usein näistä paikoista tietoinen, vaan ei välttämättä nuorisotiloilla tehtävältä työltä aktiivisesti jalkaudu paikan päälle.

Kehysalueiden pienemmät asuinalueet olivat esillä mediassa syksyllä 2022. Sipoon Nikkilässä ”epäonnistuneet kotibileet” kokosivat liki sata alaikäistä nuorta. Kun poliisit hälytettiin paikalle, nuoret rikkoivat suutuspäissään autoja ja rakennusten ikkunoita. (HS 22.8.2022.) Nikkilän nuorisotalon vastaava ohjaaja Minttu Rantanen kertoo *Helsingin Sanomille* antamassaan haastattelussa, kuinka sosiaalisen median viestien ja paikkatietojen kautta paikalle oli saapunut juhlan järjestäjille tuntemattomia nuoria ja tilanne oli eskaloitunut. Myös päihteillä oli tilanteen eskaloitumisessa roolinsa:

Sipoossa on kaksi nuorisotilaa: Nikkilässä ja Söderkullassa. Pelkästään Nikkilän nuorisotilalla saattaa Rantasen mukaan käydä 90 nuorta illassa. ”Ollaan joillekin nuorille ainoa turvallinen aikuinen.” (HS 22.8.2022)

Lapset ja alaikäiset nuoret voivat harvemmin valita, millä alueella he asuvat. Se, minne perhe muuttaa, liittyy muun muassa taloudellisiin resursseihin: esimerkiksi heikommassa taloustilanteessa olevalla perheellä valinnanmahdollisuudet ovat suppeammat. Kasautunut sosioekonominen huono-osaisuus aiheuttaa usein asuinalueella ongelmia (esim. Erola ym. 2017; Karjalainen & Kivipelto 2022), ja huoli lapsista ja nuorista kasvaa. Tällainen tilanne saattaa syntyä, kun alemman sosioekonomisen taustan perheitä muuttaa tietyille asuinalueelle, jonne on esimerkiksi keskittynyt kaupunkien vuokra-asuntoja. Tämä määrittää myös nuorten elinpiiriä ja mahdollisuuksia harrastaa ja viettää vapaa-aikaa.

Hengailua urbaanilla joutomaalla

Hotspottien, solmukohtien ja asuinalueiden lisäksi nuoret hengailevat myös tiloissa, jotka ovat hotspoteille ja solmukohdille tietyllä tapaa vastakohtia: syrjäisiä ja hylättyjä, urbaaneja joutomaita. Joissain tapauksissa joutomaat voivat sijoittua kehysalueelle, mutta kaupungeissa niitä on myös ulommalla kaupunkialueella (Helminen ym. 2014, 9). Rappeutuneisuudestaan huolimatta tai kenties pikemminkin sen tähden joutomaat vetävät joitakin nuoria puoleensa. Selitystä tähän voidaan hakea esimerkiksi Solnitin pohdinnoista nuoruudesta ja kaupungista, ”villiintymisestä” ja rajojen rikkomisesta, joka saa nuoret etsimään kotia ”kaupungin varjoista ja pölyistä” (Solnit 2020, 108–109). Jotakin tekemistä vetovoimalla lienee myös hylättyjen rakennusten esteettisen viehätysvoiman kanssa sekä sillä, että joutomaat todella tarjoavat usein aikuisten katseilta vapaita tiloja, joista nuoret voivat hengailemalla tehdä omansa (vrt. Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 52–53).

Aineistossamme esimerkkeinä joutomaista toimivat Helsingissä Verkkosaaren UG-bileet (ks. luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”), Vantaalla sijaitseva laittomat, salaiset uimapaikat ja Espoossa hylätty teollisuusalue. *Helsingin Sanomien* artikkelissa (HS Vantaa 4.7.2021) kerrotaan, että Vantaalla nuoret etsiytyvät laittomille uimapaikoille, koska he haluavat viettää aikaa aikuisten katseen ulottumattomissa ja toisaalta myös siksi, ettei Vantaalla heidän mielestään ole riittävästi sopivia uimapaikkoja. Nämä laittomat uimapaikat ovat kuitenkin kaupungin arvion mukaan vaarallisia eikä kaupungilla ole mahdollisuutta kunnostaa niitä. Osa vanhemmista nuorista on myös ilmeisesti aiheuttanut ilkeää ollessaan alueella. Niinpä kaikki nuoret ajetaan pois uimapaikoilta, kun heidän läsnäolonsa huomataan.

”Nyt jos lähdette minuutin sisällä, niin vielä ehditte ennen kuin poliisit tulevat paikalle”, huutaa mies.

”Tänne ei rakenneta yhtään mitään ja minä maanomistajana sanon, että te lähdette nyt menemään!”

Pojat katselevat hämmentyneinä toisiaan ja alkavat keräillä kampeitaan. Vantaan kaupungin työntekijän tapa pyytää poistumaan on hyökkäävä, mutta sen takana on syynsä. Viime aikoina kuopalla on tapahtunut kaikenlaista ikävää. Viereisen hautausmaan kiviaidasta on viety kiviä, ja viime viikolla joku älypää keksi sytyttää kuopan reunalle nuotion, johon oli käytetty kaupungin aidan lautoja. Niitä muutamia lautoja, joita oli jäänyt jäljelle sen jälkeen, kun joku oli rakentanut niistä hyppytornin. Näillä pojilla ei ollut mitään tekemistä nuotion tai kivien kanssa, eikä hyppytorni ollut heidän rakentamansa, vaikka siitä olikin heille paljon iloa.

”Vanhemmat pojat rakensivat sen ja se oli tosi hyvä. Kymmenen metrin torni oli tukeva ja kunnolla kiinni”, sanoo [yksi nuorista].

(HS 4.7.2021)

Jos nuoret eivät voi enää käydä näillä laittomilla uimapaikoilla, kiinnostava kysymys on, mihin he sen jälkeen hakeutuvat viettämään aikaa. Mikä on seuraava urbaani joutomaa tällä alueella?

Espoon alueella on vanhoja tehdashalleja ja toimistotiloja, joita ei ole käytetty enää vuosiin. Alue on aidattu ja sinne on kiellettyä mennä, sillä rakennukset ovat erittäin huonossa kunnossa. Joutomaa houkuttelee kuitenkin nuoria seikkailemaan.

Hallin ympäristössä on hylätyn alueen kauneutta. Luonto on alkanut hiljalleen ottaa sitä reunoiltaan valtaansa, rakennusten seinät kasvavat sammalta. Kenkien alla rapisevat lasinsirpaleet. Rakennuksiin on kuitenkin vaarallista mennä. Niissä on asbestia, ja ne ovat palaneet monta kertaa. Rakenteet saattavat romahtaa. Ainakin yhden hallin katto on jo tullut alas. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Alueelle tullaan aitoihin tehdyistä aukoista, joista pääsee sisään. Kun aidat uusittiin muutama vuosi sitten, ei kestänyt kauankaan, kun uudet aukot oli jälleen puhkottu. Nuoret liikkuvat alueella koko vuoden. Eräällä jalkautumiskerralla, kun kuljemme alueen ohi junalla, näkyy nuoria lumiseen aikaan katolla (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022). Nuorisotyöllä on tästä syystä erityislupa liikkua alueella. Nuorisotyöntekijät eivät voi varsinaisesti estää nuoria menemästä alueelle, mutta he voivat informoida näitä alueen vaaroista: asbestista ja romahdusriskistä. He ovatkin tehneet muun muassa Instagramiin Instastoryn, jossa tästä kerrotaan. Instagramissa kiertää nuorisotyöntekijöiden mukaan paljon videoita, joissa nuoret seikkailevat alueella, ja tämä houkuttaa uusia yrittäjiä. Parkkihallissa on myös joskus pidetty bileitä. Nuorisotyöntekijät ovat myös huolissaan siitä, että monesti nuoret eivät jaksakaan kiertää porttien kautta, vaan oikaisevat suoraan junaradan yli.

Aluetta kierrettäessä ei kulu aikaakaan, kun törmäämme nuoriin. Yllättyneet alakoulu-laiset juoksevat karkuun. He ovat sytyttäneet spraypullon palamaan. Nuorisotyöntekijät sammuttavat sen. Sytytteleminen taitaa olla yleisempikin harrastus, sillä maasta löytyy useampia poltettuja spraypulloja. Kohtaamme myös kaksi graffitimaalaria, joiden kanssa viivymme pidempään, toinen nuorisotyöntekijöistä jututtaa heitä asiantuntevasti graffiteista. Hän vinkkaa heille myös tulevasta nuorille suunnatusta katutaidetapahtumasta, jossa pääsee maalaamaan laillisesti.

[...]

Kun olemme jo lähdössä, erään rakennuksen katolta kuuluu ääniä ja neljä päätä pilkistää reunan yli. Nuoret kertovat päässeensä katolle suoraan rakennuksessa olevasta saunatilasta. He eivät ole kuulleet aiemmin rakennusten asbestista tai romahdusvaarasta ja tulevatkin alas pihalle, kun nuorisotyöntekijät pyytävät. Keskustelussa selviää, että nuoret ovat tulleet paikalle Vantaalta asti, ja toinen nuorisotyöntekijöistä tarttuu tähän yhteyden luomisessa, sillä hän on työskennellyt aiemmin nuorten kotikaupunginosan nuorisotalolla. Yhdistävä tekijä saa nuoret kiinnostumaan ja samalla heidän asenteensa muuttuu myönteisemmäksi myös varoituksille ja valistukselle tehdasalueen vaaroista.

Nuorisotyöntekijä: Mistä asti ootte seikkaillu?

Nuori: [Vantaalaisesta kaupunginosasta].

Nuorisotyöntekijä: Eikö [Paikallinen nuorisotalo] enää maistu?

Nuoret terästäytyvät, kiinnostuvat.

Nuori: Ei.

Nuorisotyöntekijä: Ei ihme, kun mä en oo enää siellä.

Nuori: Ai ootko ollu [Nuorisotalossa]?

Nuorisotyöntekijä: Joo, oottekste [Koulusta]?

Nuori: Joo.

(Tutkijan kenttäpäiväkirja, toukokuu 2022)

Tässä tapauksessa joutomaalla vietetyn vapaa-ajan turvallisuusriskit ovat ilmeisiä, mutta niin on myös sen vetovoima hengailijoiden silmissä. Nuorten vapaa-ajan yhdessäoloon, hengailuun kuuluu aikuisten katseiden alta pois oleminen ja oman tilan etsiminen sekä kokeellinen tilankäyttö (Kuusisto-Arponen & Tani 2009). Vanhojen joutomaiden kadotessa, uusien rakennusten noustessa ja kaupungin muuttuessa todennäköistä lienee, että nuoret hakeutuvat etsimään uusia tiloja, kaupungin hylättyjä ja syrjäisiä katvealueita. Joutomaiden siivoaminen tuskin kadottaa osan nuorista kokemaa kaipausta ja rappio-romanttista viehättymistä, olivat vaikuttimet sen taustalla mitkä tahansa. Kiinnostavaa on, että vaikka joutomailla toisinaan piilee selkeitä turvallisuusriskejä, kuten asbesti, romahtavat rakennukset, lasinsirpaleet sekä junaraiteiden yli oikaiseminen, ne eivät ainakaan aineistossamme nouse nuorten näkökulmasta esiin turvattomina paikkoina. Niistä on saattanut muodostua nuorille jo tuttuja, ja tuttuus luo turvallisuutta. Turvallisuuden tunnetta vahvistaa myös se, ettei alueilla olla yksin vaan tuttujen vertaisten kanssa.

Sosiaalisen kompassin näkökulmasta joutomaat ovat erityinen alue, joihin saatetaan kokoontua juhlimaan, tekemään graffiteja, seikkailemaan oman kaveriporukan kanssa tai laajemmalla porukalla. Nuoret tiedostavat kyllä, että alueet tai niille pystytettävät tapahtumat ovat laittomia, mutta sosiaalisuuden imu saa heidät ylittämään rajoja. Tässä sosiaalinen kompassi siis kutsuu nuorta rikkomaan kaupungin sääntöjä. Valtaamaan nuorille oman tilan.

Kaupungeissa liikkuville nuorille asuinalueiden ja kaupunkien rajojen merkitys hämärtyy

Nuoret liikkuvat kaupungeissa ja kaupunkien välillä, eivätkä kunta- tai asuinaluerajat määritä liikkumista varsinkaan nykyään, kun raideliikenne on pääkaupunkiseudulla lisääntynyt länsimetron myötä ja julkisen liikenteen lippuhinnoittelu ei noudata kuntarajoja. Nuorten kaupunkitilan suurkuluttajien liikehdintä on usein laajaa, ja nuorelle merkitykselliset hengailun paikat voivat sijaita toisessa kaupungissa kuin koti ja koulu. Liikkumista ja paikkavalintoja ohjaa sosiaalinen kompassi, ja sen taustalla on nuorten kaupungin lukutaito (vrt. Solnit 2020) sekä kaupunkipääoma (Tolonen ym. 2018). Havainnointiin perustuvassa aineistossamme korostuivat eritoten nuoret, jotka liikkuvat omaehtoisesti ja ystäviensä kanssa eivätkä pysyttele omalla asuinalueellaan; tätä selittää toki myös aineistonkeruun tapa, jossa jalkautuvan nuorisotyön kanssa huomiomme usein ohjautui erityisesti kaupunkien solmukohtiin, joissa nuoria ja nimenomaisesti nuorten ryhmittymiä liikkuu paljon. Muu aineisto, kuten esimerkiksi kävelyhaastattelut, avasivat hiukan näkymiä myös siihen, miten erilaisia reittejä muodostavat pääsääntöisesti yksin tai kaksin liikkuvat nuoret, mahdolliset kaupunkitilan läpikulkijat.

Tämä puoli jäi silti eittämättä ensin mainittua vähäisemmäksi. Sen mukana kuljettamista olemme silti pitäneet tärkeänä – jo siitäkin syystä, että se auttaa huomaamaan nuorten paikkatajun moninaisuuden.

Solmukohtien korostumisesta huolimatta on syytä painottaa, ettei hengailijoiden maantiede todista, että metropolialue olisi yksinapainen – nuorten sosiaaliset solmukohtat sijoittuvat eri puolille pääkaupunkiseutua, julkisten kulkuvälineiden risteämäkohtiin. Suurin osa niistä sijoittuu sisempään kaupunkialueeseen, mutta joitain nuorten sosiaalisia solmukohtia oli myös ulommalla kaupunkialueella (Helminen ym. 2014). Tämän tutkimuksen aineiston valossa pääkaupunkiseudulla liikkuvat nuoret saattavat tulla tuntienkin matkojen päästä tiettyyn paikkaan. Myös Tampereen ja pääkaupunkiseudun välillä on havaittavissa molempiin suuntiin menevää liikehdintää. Solmukohtien ja hotspottien ohella nuorten hengailijoiden kaupunkiin kuuluvat myös omat asuinalueet, urbaanit joutomaat ja piilopaikat.

Siihen, millaiseksi hengailevien nuorten kaupunki muodostuu, vaikuttavat tulkinamme mukaan ainakin julkiset kulkuvälineet, nuorten suusta suuhun tai sosiaalisen median sovellusten viestistä viestiin kulkevat tarinat hyvistä paikoista ja esimerkiksi järjestyksenvalvojist, vuoden- ja vuorokaudenajat (mm. aukioloajat, kylmyys), digitaalisten sovellusten tarjoamat mahdollisuudet, mediasta poimitut mielikuvat alueista sekä vanhempien ja huoltajien asettamat rajat, joihin korona-ajassa lukeutuivat terveysturvallisuudesta käydyt neuvottelut. Myös paikan tuttuus ja kokemus alueen turvallisuudesta tai turvattomuudesta on sen taustalla, miten nuoret kokivat kaupungeissa liikkumisen ja kaupunkien alueet (vrt. Kemppainen 2016, 10). Erään nuorisotyöntekijän luonnehdinnan mukaan turvattomiksi nuoret nimeävätkin pääsääntöisesti sellaisia paikkoja ja alueita, joilla he eivät itse liiku tai joissa he eivät ole välttämättä koskaan käyneet. Muun muassa yksittäisiä kouluja saatetaan mainita, mutta mainittua koulua käyvien oppilaiden kokemuksissa turvattomuus ei nouse esiin. Turvattomiksi voidaan nimetä myös mediassa rikosten myötä esillä olleita alueita; kaupunki ja paikkataju rakentuvat myös näissä mielikuvissa, median suodattamana ja sen vaikutusten myötä. Kiinnostavaa on, että moni nuorten suosima kohtaamispaikka sijaitsee raideliikenteen asemalla tai sen läheisyydessä, mikä aiemman tutkimuksen mukaan lisää turvattomuuden riskiä (Kemppainen & Lönnqvist & Tuominen, 2014). Lista ei ole kattava, ja sen painoarvo yksittäisen nuoren kohdalla varmasti vaihtelee: toiselle vanhemman toivekin saattaa riittää tiettyjen tilojen välttämiseen, toinen voi rikkoa avointa kieltoa. Nuorten hengailu on sosiaalista toimintaa, joten sen näkökulmasta yksi tekijä nousee hyvin keskeiseen asemaan: hengailua kaipaava nuori hakeutuu sinne, missä tietää tai uskoo myös toisten nuorten olevan (Malm 2018, 31).

Tämä luku on tuonut selvästi esiin sen, että nuoret liikkuvat aktiivisesti kaupunkien välillä ympäri pääkaupunkiseutua. Kuntarajat eivät rajoita nuoria, eikä niiden tulisi rajoittaa myöskään nuorisotyötä. Nuoret muuttavat pääkaupunkiseudun sisällä, vaihtavat koulua, harrastukset liikkuvat – tämä kaikki lisää nuorten liikkumista kaupunkien

välillä arjessaan ja opettaa navigoimaan eri paikkojen välillä sekä toisaalta havaitsemaan nuorten sosiaaliselle hengailulle soveltuvia sosiaalisia taskuja rakennetussa kaupunkiympäristössä. Onkin hyödyllistä ja tehokasta kehittää ja myös ainakin osittain toteuttaa pääkaupunkiseudun nuorisotyötä yhdessä. Tämä pätee myös muiden kaupunkien ja kuntien nuorisotyöhön siltä osin kuin nuoret liikkuvat aktiivisesti kaupunkien ja kuntien välillä. Yhteistyöllä voidaan myös pienentää niukkoihin henkilöstöresursseihin liittyvää toiminnan haavoittuvuuden riskiä. Jos esimerkiksi Vantaalta sairastuisi yksi jalkautuva nuorisotyöntekijä, voisi Helsingistä tulla työpari apuun.

Aiemmin tässä luvussa totesimme, että osa nuorista ei liiku kaupungissa eikä käytä kaupunkitiloja aktiivisesti monista eri syistä. Osa nuorista viettää aikaa, hengaaile omilla asuinalueillaan. Asuinalueita voidaan tarkastella yhteisöllisen resilienssin näkökulmasta, jolla tässä tarkoitetaan järjestelmän, yhteisön tai yhteiskunnan kykyä vastustaa, omaksua ja mukautua erilaisiin vaikeuksiin, kriiseihin ja uhkiin ja niiden vaikutuksiin sekä toipua niistä oikea-aikaisesti ja tehokkaasti (Jha ym. 2013, 4, 22). Michael Ungerin (2008) mukaan resilienssi on sidoksissa kontekstiin ja lasten ja nuorten resilienssi edellyttää, että heidän ympärillään olevalla perheellä ja yhteisöllä on myös resilienssiä. (Unger 2008, 221.) Näin ollen on syytä tarkastella yhteisöjen resilienssiä.

Nuorten näkökulmasta merkittävää on asuinalueiden sisäinen sosiaalisuus, sosiaalisten ryhmien rajat ja yhteisöön kuuluminen (Tolonen ym. 2018, 63–64). Asuinalue muodostaa yhteisön, joka erilaisia haasteita kohdatessaan hyötyy yhteisöllisestä resilienssistä. Yhteisöllinen resilienssi viittaa Henrietta Grönlundin ja Pasi Mäenpään (2021, 28) mukaan ”yksilöiden ja yhteisöjen kykyjen, tiedon ja osaamisen hyödyntämiseen kriiseissä, usein yhteistyössä viranomaistyön kanssa”. Sen näkökulmasta esimerkiksi koulujen resursointi asuinalueilla, joilla voidaan nähdä huono-osaisuuden kasautumista, voi olla yksi tapa pyrkiä lisäämään asuinalueen resilienssiä, mutta se ei suinkaan riitä. Jhan ja kollegoidensa (2013, 22–24) mukaan tehokkaan, onnistuneen yhteisöllisen resilienssin rakentaminen edellyttää muun muassa asukkaiden aitoa osallisuutta, mahdollisuutta vaikuttaa päätöksiin ja sektorien rajat ylittäviä, monitasoisia kumppanuuksia. Tarvitaan siis kokonaisvaltaista, yhteisöllistä lähestymistapaa ja koulun rinnalla muitakin toimijoita, kuten nuorisotyötä.

Myös omilla asuinalueillaan aikaa viettävät nuoret tarvitsevat luotettavan aikuisen läsnäoloa ja tukea. Nuorisotyö tukee nuorten vertaissuhteita ja myös nuorten suhteita luotettaviin aikuisiin ja omaan asuinalueeseen (Kiilakoski & Kinnunen & Djupsund 2015, 601). Se mahdollistaa siis yhteisöjen muodostumista, tukee nuorten yhteisöjä ja voi omalla toiminnallaan vahvistaa resilienssiä niin yksilön kuin yhteisönkin näkökulmasta (vrt. Jha ym. 2013). Asuinalueelle jalkautuminen näyttäisi olevan hyödyllistä toteuttaa asuinalueella muutoinkin toimivien nuorisotyöntekijöiden toimesta (esimerkiksi nuorisotiloilta), jolloin nuorille syntyy suhde oman alueensa nuorisotyöhön ja kohtaaminen jalkaututtaessa saattaa myös madaltaa kynnystä osallistua erilaiseen alueella toteutettavaan toimintaan.

Jalkautuvan nuorisotyön liikkeet peilaavat jossakin määrin nuorten hengailua – eivät välttämättä reiteiltään tai viestinnältään, mutta siinä mielessä, että jalkautuvaa nuorisotyötä tekevät hakeutuvat usein nuorten hengailun kannalta keskeisiin solmukohtiin, joissa korostuvat hengaillevien nuorten ryhmittymät. Myös urbaanit joutomaat saavat osansa huomiosta. Hengaillevien nuorten ryhmittymien suosimissa tiloissa liikkumisen lisäksi työskentelyä leimaa tulkintamme mukaan eräänlainen ”hengailuntahtisuus” (ks. luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”). Hengaillevien nuorten ja jalkautuvan nuorisotyön paikkataju sekä muodostuva kartta ympäröivästä kaupungista muistuttavat toisiaan, mutta ne eivät ole identtisiä. Jalkautuvassa nuorisotyössä kasautuva tieto kuitenkin tarkoittaa, että jalkautuvaa nuorisotyötä tekevillä on työskennellessään valtava määrä sellaista tietoa nuorten kaupungista, joka monilta muilta nuorten kanssa työskenteleviltä ja toimivilta jää pimentoon. Tämä tieto on arvokasta monille kaupunkia ja kaupunkitilan tulevaisuutta suunnitteleville; se avaa näkymiä siihen, mikä nuorille itselleen on merkityksellistä ja tärkeää, miten he tiloja käyttävät ja millaisia heidän hyvinä pitämänsä reitit ovat sekä millaiseen tarpeeseen vaarallisetkin joutomaat heidän elämässään vastaavat.

Olemme tässä luvussa jäsentäneet laajan aineistomme avulla nuorten liikkumista pääkaupunkiseudun eri alueilla ja samalla analysoineet, minkälaisia erilaisia sosiaalisuuden paikkoja pääkaupunkiseudun alueelle muodostuu. Olemme kokeneet tutkimushankkeessa hyödylliseksi kehittämämme *sosiaalisen kompassin* käsitteen, ja tarjoamme sitä myös jatkotutkimuksiin hahmottamaan nuorten urbaania sosiaalista liikkumista. Tarkoitamme käsitteellä nuorten liikkumisen suuntaa, orientaatiota ja motivaatiota: paikan vaihtoon sekä hengailuun tiettyssä paikassa tiettyyn aikaan kietoutuvat sekä sosiaalisuus, fyysinen tila ja sen tarjoamat mahdollisuudet, turvallisuus (tai turvattuuden koetteleminen turvallisuuden rajamailla), kaupungin lukutaito, mielikuvat, paikkataju että ehdottomasti digitaalisuus. Sosiaalinen kompassi vahvistaa mobiilia paikan tuntua (Edensor 2010, 70; ks. myös Wilkinson & Badwan 2021, 384). Voidaan sanoa, että nuoret suuntaavat kaupunkitilassa rastilta toiselle sosiaalisen kompassinsa avulla huomioiden älypuhelimien tulevan, lähes jatkuvan informaation ja sitä kautta kantautuvan informaation usein liikkeessä olevasta seuraavasta rastista. Toisaalta liikkeellä pysymiseen, pysähtymisiin ja suunnan vaihtoihin vaikuttavat ympäröivä kaupunki ja sen muutokset ja toki myös hyvin paljon fyysisesti samassa tilassa läsnä olevat vertaiset, mutta myös kaupunkitilan muut samanaikaiset käyttäjät. Analyyttisenä ja käsitteellisenä välineenä sosiaalinen kompassi auttoi meitä hahmottamaan nuorten erilaista liikehdintää kaupunkitilassa sekä sosiaalisen liikkumisen ja hengailun erilaisia muotoja ja funktioita. Kaupunki on jokaiselle nuorelle eri, samoin heidän sosiaaliset kompassinsa osoittavat rasteja ja reittejä eri tavoin – mutta toisinaan kompassin nuoli näyttää useilla nuorilla samanaikaisesti vahvasti samaan suuntaan.

Näkökulmia nuorten sosiaaliseen liikehdintään Tampereen ydinkeskusta-alueella

Karla Malm

Tässä näkökulmakirjoituksessa tarkastelen lyhyesti tutkimuspaikkakuntamme Tampereen keskusta-alueella hengailevien nuorten sosiaalisia kompanseja omana kokonaisuutenaan. Kysyn, millaisena tutkimusaineistossamme näyttäytyy Tampereen ydinkeskustassa hengailevien nuorten yhteisöllinen liikehdintä kaupunkitilassa ja millaisia merkityksiä keskusta-alueella hengailijoiden suosima puistoalue aineistomme perusteella saa. Lopuksi pohdin, millaisia mahdollisuuksia ja kysymyksiä voisi avautua uuden, keskusta-alueella sijaitsevan, nuorille hengailijoille suunnatun tilan myötä.

Aineistona hyödynnän erityisesti Tampereen keskusta-alueeseen keskittyvää kenttäpäiväkirjaa sekä haastatteluja. Kirjoituksessa esitettyjä havaintoja luettaessa on keskeistä huomata kaksi aineiston luonteeseen liittyvää tekijää. Ensinnäkin aineisto kertoo nimenomaan Tampereen keskusta-alueesta. Aineistonkeruun aikana vuosina 2021–2022 Tampereen jalkautuva nuorisotyö liikkui pääasiallisesti keskusta-alueella, jossa nuorisotilaa ei ole. Tästä syystä myös jalkautuvan nuorisotyön opastamana kerätty aineisto kertoo ensisijaisesti juuri nuorten liikkeistä keskusta-alueella; aineiston ulottumattomiin jää se, millaisia perifeerisiä urbaaneja joutomaita (Solnit 2020) Tampere tarjoaa hengailijoille keskusta-alueen ulkopuolella tai millaisia erilaisia hengailemisen tapoja voitaisiin havaita ulommilla kaupunkialueilla tai kehysalueilla. Kesällä 2022 Tampereella aloittanut liikkuvan nuorisotyön yksikkö liikkuu myös laajemmalla alueella, ja asuinalueilla jalkautumista tehdään nuorisotiloilta. Toisin sanoen myöhempään ajankohtaan sijoittunut aineistonkeruu olisi mahdollisesti avannut kaupunkiin aivan toisenlaisia näkymiä. Lisäksi aineistonkeruun aikana keskeiseksi tavoitteeksi arvioitiin pintaraapaisua syvemmän ymmärryksen rakentuminen havainnoiduista tiloista – määrällisen paljouden sijasta samoja tiloja tarkasteltiin toistuvasti, jotta niiden luonne hahmottuisi myös havainnoivalle tutkijalle.

Toisekseen tässä luvussa hyödynnetty aineisto on kerätty etupäässä kohdennetun nuorisotyön piiriin kuuluvan erityisnuorisotyön opastamana, poikkeuksena haastattelut, joita on toteutettu myös muiden kuin erityisnuorisotyössä kohdattujen nuorten kanssa. Myös tämä havainnointiaineiston luonteeseen liittyvä seikka on omalta osaltaan vaikuttanut siihen, millaiset asiat aineistossa painottuvat – tämä on lukijan keskeistä huomioida. Näkökulmanani tässä luvussa on siis nimenomaan keskusta-alueella vapaa-aikaansa viettävien, pääsääntöisesti erityisnuorisotyössä kohdattujen nuorten hengailu.

Ydinkeskustan ominaisuudet, muodonmuutokset ja hengailun reitit

Suomen ympäristökeskuksen kaupunkialueiden luokittelun näkökulmasta Tampereen keskusta-alue lukeutuu sisempiin kaupunkialueisiin (Helminen ym. 2014, 9). Vertailun vuoksi mainittakoon, että esimerkiksi Hervanta lukeutuisi ulompaan kaupunkialueeseen (ks. luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”). Toisin kuin pääkaupunkiseudulla, Tampereella keskusta ja siellä jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden kartoittama alue ovat varsin tiiviitä ja käveltävissä – toisin kuin pääkaupunkiseudulla, Tampereella jalkautuva nuorisotyö ei keskusta-alueella hyödynnä julkisia kulkuvälineitä työvuoronsa aikana. Myös yhteydenpito puhelimitse erilaisen sovellusten avulla toisten jalkautujien, kuten järjestöpuolen toimijoiden, kanssa vaikuttaisi aineistomme perusteella olevan vähäisempää kuin pääkaupunkiseudulla; tiedonvaihtoa tehdään, mutta se tapahtuu pääasiallisesti kasvokkaisissa kohtaamisissa ja kokouksissa jalkautumisen aikana tapahtuvan viestittelyn sijasta.

Tampereen erityisyydestä pääkaupunkiseutuun verraten kertoo myös se, millaisia eroja nuorisotyöntekijät itse nostivat esiin pukeutumisen saralla. Siinä, missä pääkaupunkiseudun infrastruktuuri voi ohjata jalkautuvaa nuorisotyötä tekevän viettämään koko iltansa sisätiloissa, Tampereella jalkautuvat nuorisotyöntekijät totesivat valitsevansa ja kengätkin sillä perusteilla, että pukeutumisen on toimittava myös ulkona – pääkaupunkiseudulla nähtyjien tennareiden sijaan jalkaan vedetään tukevat talvikengät. Toisaalta mahdollisuus vähentää vaatekerroksia on kaupungista riippumatta yhtä lailla oleellinen, sillä myös Tampereen keskusta-alueella koko ilta saattaa vierähtää kauppakeskuksissa, minkä myös toppatakkiin sulloutunut havainnoiva tutkija sai hikoillessaan huomata. Nuorten hengailamiseen liittyvät lainalaisuudet eivät ole kaupunkikohtaisia – vuodenajat ja sääolosuhteet vaikuttavat siihen, millaiseksi hengailijoiden kaupunki muotoutuu.

Kaupunki voidaan nähdä materiaalisena ilmiönä, johon yhdistyvät kadut, rakennetut tilat, luonto, sää, esineet ja ruoka (Tolonen ym. 2018, 61). Kaupunkitila ei ole aamu-, päivä-, ilta- ja yöaikaan sama; tilat palvelevat eri ihmisiä eri aikoina, mikä myös tämän tutkimushankkeen aineistossa on helposti todettavissa. Tällaisia muodonmuutoksia kaupunkitila eli myös erällä tamperelaisella, keskusta-alueella sijaitsevalla puistoalueella.

On märkää, pimeää ja musiikki soi kajareista käsittämättömän kovalla. Hankala kuulla tai nähdä kunnolla – vaikea välttyä ajatukselta, että tältä se 2000-luvun Kiasman nurtsi tuntui. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Sataa lunta. On ensimmäinen ilta, jolloin olen nuorisotyöntekijöiden mukana eikä [puistossa] ole ketään. Värikkäät jouluvalot, gregoriaaninen musiikki. Tunnelma on täydellisen eri planeetalta kuin viime kerroilla; hevi ja dubstep ovat tiessään, samoin hengailijat, jouluvalot valaisevat lavaa. [...] Myöhemmin Koskikeskuksessa tapaamme kaksi nuorta, jotka ilmeisesti usein viettävät aikaa [puistoalueella]. Nuoret kertovat

tulleensa kauppakeskukseen, koska ulkona on liian kylmä. On pakkasen puolella, ja toisella nuorista on verkkosukkahousut, toisella pelkät polvisukat hameen kanssa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021)

Siinä missä lokakuussa märkä ja pimeä puistoalue ja hengailijoiden soittama musiikki tuovat havainnoivan tutkijan mieleen omaan nuoruuteen liittyvät muistikuvat 00-luvun kaupunkitilasta ja sinne syntyneistä sosiaalisista taskuista (ks. lisää luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”; Majakka 2020), jo seuraavassa kuussa tila on kokenut huomattavan muodonmuutoksen: musiikki, valaistus ja sääolosuhteet ovat muuttaneet tunnelman tyystin ja myös karkottaneet hengailijat.

Vaikka nuorten hengailijoiden kyky sietää kylmyyttä ja pimeyttä voi olla aikuisnäkökulmasta korkea, pakkasen ja lumi saavat myös nuoret neuvottelemaan siirtymistä ja hakemaan uusia paikkoja vapaa-ajanvietolle. Kuten nuorisotyöntekijät totesivat tuolloin lumisateisena pakkasiltana, kylmä alkoi selvästi vaikuttaa hengailemisen tapoihin, mutta talven kuviot hakivat vielä muotoaan: ”Paikkoja haeskellaan, mitään vakiintunutta käytäntöä ei vielä ole” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, marraskuu 2021). Niinpä myös jalkautuvan nuorisotyön reitit muuttuivat hiukan talven ankaroitessa: syksyn, kevään ja kesän aikana keskeinen puistoalue saattoi joillakin kerroilla jäädä jopa pois.

Silti havainnoiville tutkijoillekin tutuksi käyvä reitti osoitti, millaisena nuorten hengailijoiden suosimat sosiaaliset solmukohdat näyttäytyivät keskusta-alueen jalkautuvalle nuorisotyölle: useimmilla kerroilla reitti pysyi pääsääntöisesti samana ja käsitti kyseisen puistoalueen, kaksi keskustassa sijaitsevaa kauppakeskusta sekä toisinaan myös rautatieaseman ja parkkihallin. Vaikka sääolosuhteet loivat hiukan variaatioita tähän, reitin suhteellinen pysyvyys aineistonkeruun aikana osoittaa, että keskusta-alueen hengailulle leimallista on keskittyneisyys ja tätä voidaan pitää suhteellisen pysyvänä ominaisuutena.

Toisen, enemmän tilaan liitettyjen mielikuvien tasolla toteutuvan muodonmuutoksen koki aineistonkeruun aikana keskusta-alueella sijaitseva parkkihalli, jonka sisäänpääsykoodi oli nuorisotyöntekijöiden mukaan jaettu Jodelissakin ja jonka hallussapito voidaan tulkita osaksi kaupunkipääoma eli nuorten kaupunkia koskevia taitoja ja tietoja (Tolonen ym. 2018). Pääsääntöisesti parkkihalli näyttäytyi melko autiona tilana, jossa havaittiin harvakseltaan hengailijoita – ja silloin, kun havaittiin, kyse oli alaikäisten nuorten sijaan täysi-ikäisiksi arvioiduista henkilöistä. Venäjän hyökkäyssotaa koskevan uutisoinnin seurauksena parkkihalli tuli havaituksi uudella tapaa.

Olen ollut parkkihallissa aikaisemminkin, mutta ensimmäistä kertaa tulen ajatelleeksi, että se on myös väestönsuoja. Ymmärrän, että viimeisen kahden viikon uutisoinnin jälkeen paikka näyttää tällä tavalla erilaiselta, siitä näkyy jokin eri kerros. Ajattelen paikkoja ja tiloja, niiden muuttumista ajassa. Ajattelen uutista, jonka mukaan saksalaisesta lentokentästä tehtiin ensin koronarokotuskeskus, nyt ukrainalaisten pakolaisten majoituspaikka. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Muutos heijastelee sitä, millä tavoin paikkatajuunkin liitettävät mielikuvamme (ks. esim. Eisenhauer & Krannich & Blahna 2000; Stedman 2002; 2003) muovaavat käsityksiämme kaupunkitilasta. Aineistosta ei selviä, oliko sotaa koskevalla uutisoinnilla seurauksia nuorten sosiaalisille kompanseille ja käsitykselle heitä välittömästi ympäröivästä kaupunkitilasta. Aineisto tarjoaa silti viitteitä siitä, että sotauutiset ja sosiaalisessa mediassa käydyt keskustelut herättivät joissakin alueella hengailleissa nuorissa toiveita esimerkiksi vierastaistelijoiksi matkustamisesta. Näitä toiveita voidaan tulkita myös merkiksi paikkoja, liikkumista ja tilaa koskevien käsitysten muovautumisesta – julki-lausuttu, joskin tässä tapauksessa toteutumatta jäänyt toive matkustaa toiseen valtioon vierastaistelijaksi ilmentää sitä, että sota ja sen tapahtumat eivät nuoren mielessä ole kaukaisia ja sitä myöten etäisiä, vaan alati läsnä.

Mikä nuoria vetää keskustaan ja sieltä pois?

Mikä keskusta-alueessa sitten vetää nuoria hengailijoita puoleensa? Kuten toisella paikkakunnalla asuvat, keskusta-alueen kauppakeskukseen vapaa-aikaa viettämään tulleet nuoret asian ilmaisevat, ”yleensä nuoret tykkää olla isossa porukassa ja nähä kavereita isolla joukolla sisälläkin” (Haastattelu 6). Keskusta-alue tarjoaa puitteet tällaiselle ryhmittymissä oleskelemiselle. Tässäkään tapauksessa liike ei kuitenkaan ole ainoastaan yhdensuuntaista, vaan toisinaan nuoret hakeutuvat keskusta-alueen sykkeestä myös tietoisesti pois. Vaikka edellä siteeratut nuoret haastateltavat nostavat esiin ikäryhmänsä toiveen ryhmittymissä liikkumiseen pohtiessaan korona-ajan haasteita ja sanovat itse tulevansa kaupunkiin ”virkistymään”, he myös arvostavat omalla kotipaikkakunnallaan vietettyä aikaa todeten, että parasta heidän arkisissa ympäristöissään ovat kuitenkin metsä, luonto ja se, että näissä on ”rauhallinen olla” (Haastattelu 6). Rauhalliseen ympäristöön pyrkiminen nousee aineistossa esiin muutoinkin syynä, joka saa nuoret hakeutumaan pois keskusta-alueen hengailupaikoista. Nuorten tulkintaa keskinäisestä huolenpidosta ja eri paikkojen luonteesta voidaan nähdä muun muassa illanvietossa, jossa nuoret suunnittelivat kannabiksen polttamista ja ensikertalaisen mukana ollessa päättävät lähteä bussilla pois keskusta-alueelta luonnonläheiseen ympäristöön. Nuoret mielsivät tämän tarjoavan turvallisemmat ja rauhallisemmat puitteet illalle. Vaikka aikuisnäkökulmasta syrjäinen sijainti yhdistettynä päihteiden käyttöön sisältää myös riskejä, nuorten tulkinta tilanteesta on erilainen.

Koska keskusta-alueelle saapuu hengaillemaan nuoria laajasti paitsi Tampereen myös ympäröivien paikkakuntien alueelta (vrt. hotspotit luvussa 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”), se tarjoaa nuorille mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä sekä liikkua ryhmittymissä ja irtautua oman kodin lähiympäristöstä (vrt. Tani & Pyyry 2017, 33–34). Nuoret liikkuvat muun muassa Tampereen, Kangasalan ja Nokian välillä. Keskusta-alueella voidaan siis tulkita sykkeen, tapahtumisen

ja kohtaamisen kannalta keskeiseksi sijainniksi. Toisinaan sykkeelle kaivataan kuitenkin nimenomaan vaihtoehtoja: rauhallisia ympäristöjä. Tätä rauhaa eivät nuoret hengailijat aineiston perusteella koe keskusta-alueen juurikaan tarjoavan.

Puistoalueen tapaus – yhteisöllisyyttä ja ylisukupolvista päihteiden käyttöä

Keskusta-alueen hengailijoiden kannalta keskeisillä paikoilla on erilaisia ominaisuuksia: kun nuoret kylmyyden seurauksena siirtyivät sisätiloihin, jalkautuvaa nuorisotyötä tekevät pohtivat, että osalle nuorista muutos saattoi olla toisellakin tapaa mieluinen – heidän arvionsa mukaan valvotussa kauppakeskuksessa nuoriin kohdistuu todennäköisesti vähemmän esimerkiksi seksuaalista häirintää ja ahdistelua kuin syksyn myötä pimeäksi käyneellä puistoalueella. Kauppakeskus on siis nuorille itselleen tällä tapaa turvallisempi vaihtoehto. Lisäksi puistoalue vetää puoleensa nuorten ohella myös vanhempia päihteidenkäyttäjiä, mikä jalkautuvan nuorisotyön näkökulmasta näyttäytyi ongelmallisena.

Nuorisotyöntekijät mainitsevat kauppakeskusten tiukan linjan huonoksi puoleksi sen, että käytäntö ajaa nuoria muualle – esimerkiksi [puistoalueelle], joka on kuulemma pitkään vetänyt päihteiden käyttöä. Ongelmana nähdään, että nuoret ja pitkän linjan päihteidenkäyttäjät hengaavat samassa paikassa ja myös nuoret ottavat mallia ”miten täällä ollaan”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Tilanteissa, joissa kauppakeskukset suhtautuvat kielteisesti nuorten hengailuun, keskusta-alueella hengailevat nuoret etsivät tilaa itselleen toisaalta. Kuten toisaalla tässä julkaisussa esitämme, keskeisellä tavalla nuorten kokemukseen kaupunkitilasta vaikuttavat nuorten ja järjestyksenvalvojen väliset suhteet (ks. lisää luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”).

Kyseisen puistoalueen merkitystä voidaan aineistomme perusteella tulkita monella eri tapaa. Toisaalta se on nuorille itselleen tärkeä paikka, joka tarjoaa nuorten puheissa ilmenevää yhteisöllisyyttä ja saattaa olla identiteetinkin kannalta merkityksellinen (vrt. Tani & Pyyry 2017, 33–34). Joissakin tapauksissa nuoret viittasivat itseensä ja kaverihinsa tähän paikkaan liittyvällä nimityksellä, mikä kielii paikan merkityksellisyydestä. Nuoret viihtyivät puistoalueella pitkälle loka-marraskuun taitteeseen asti ja palasivat hyvin varhain keväällä, kun sääolosuhteet olivat vielä karut.

Puhe kääntyy [puistoalueeseen]. Nuorisotyöntekijä kysyy, ovatko nuoret jo uskaltaneet sinne. Mikael⁴⁵ kysyy, miten niin uskaltaneet. Nuorisotyöntekijä sanoo, että ulkonahan sataa ”kissoja ja koiria”. Mikael ja Anni kertovat, että [puistoalue] oli rajattu eristysnauhalla ja kysyvät, olivatko nuorisotyöntekijät tehneet sen, joku oli kuulemma väittänyt niin. Nuorisotyöntekijää naurattaa. Toteaa, että voisikin hankkia omalla nimellään varustettua eristysnauhaa, jolla alkaisi merkitä itselleen sopivan penkin kauppakeskuksessa. Mikael toteaa, että ”se oli kuin murhapaikalla”. Sitten Anni näyttää videon, jossa nuoret repivät eristysnauhan pois. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022)

Ei käy kiistäminen, että puistoalue on ainakin osalle siellä aikaa viettävistä nuorista hyvin tärkeä ja merkityksellinen paikka, jota muisteltiin läpi talvikaudenkin. Toisaalta nuorisotyöntekijöiden arvion mukaan se altisti nuoria edellä kuvatulla tavalla seksuaaliselle häirinnälle ja ahdistelulle sekä johti tiiviiseen vuorovaikutukseen vanhempien päihteidenkäyttäjien ja nuorten välillä, mikä puolestaan ruokki nuorten päihteiden käyttöä ja ”mallin ottamista”, päihteisiin liittyvien normien siirtymistä seuraavalle sukupolvelle (ks. myös luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa” sekä luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”). Vaikka päihteiden ongelmakäyttö ei suinkaan koske kaikkia alueella aikaansa viettäviä nuoria eikä hengailijoita tulisi tällä perusteella leimata, päihteisiin liittyvät ongelmat olivat myös aineistonkeruun aikana alueella näkyvästi läsnä. Runsaaseen päihteiden käyttöön liittyvien normien periytymisen ohella myös vanhempien päihteidenkäyttäjien seurassa liikkuva isokokoinen koira herätti huolta liittyen nuorten turvallisuuteen.

Nuorisotyöntekijät eivät kuitenkaan innostuneet tavoista, joilla he tulkitsivat muun aikuisyhteiskunnan pyrkivän suitsimaan nuorten hengailua puistoalueella. Edellä kuvattu muodonmuutos dubstepin säestämästä puistobilepaikasta gregoriaanisen musiikin ja jouluvalojen tyyssijaksi sai nuorisotyöntekijät puntaroimaan, missä määrin näiden muutosten tavoite oli vähentää nuorten hengailua. Kuten olemme tässä julkaisussa todenneet, nuoria pyritään sulkemaan pois monista julkisista ja puolijulkisista tiloista, myös klassista musiikkia soittamalla ja turvautumalla jopa niin sanottuun, nykyisin Suomessa kiellettyyn teinikarkottimeen⁴⁶ (ks. myös Tani 2015, 139; Walsh 2008; luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”). Musiikin volyymi teki suosituksessa hengauspaikassa keskustelemisen mahdolliseksi, mikä herätti epäilyt siitä, että sen tavoitteena oli vähentää alueen houkuttelevuutta niin nuorten kuin muidenkin alueella aikaansa viettävien silmissä.

45 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudonyymeiksi.

46 Laite, joka lähettää hyttysten ininän kaltaista korkeataajuuksista ääntä, jota aikuiset eivät kuule mutta jonka nuoret kokevat ärsyttävänä (Walsh 2008).

Hengailua on pyritty vähentämään myös konkreettisesti lisäämällä puistoalueen valvontaa ja tyhjentämällä alue säännöllisin väliajoin. Nuorisotyöntekijät kuitenkin näkevät myös tässä lähestymistavassa heikkouksia.

Keskustelemme myös [puistoalueen] tyhjentämistä koskevista käytännöistä. Kysyn, mitä mieltä nuorisotyöntekijät ovat. He pitävät tyhjentämistä tehottomana: hengailijat pitävät kuulemma ”kohteliaan vartin tauon” ja palaavat takaisin. Nuorisotyöntekijä huomauttaa, että ennemmin nuorisotyöntekijät toivoisivat alaikäisten päihteiden käyttöön puuttumista kuin häätämistä. Jälleen nousee esiin myös se, että kokoontumista ja hengailua itsessään pidetään huonoina syinä häätämiseksi – nuorilla on oikeus olla julkisessa tilassa, ja jos kyseessä ei ole päihteisiin puuttuminen, nuorisotyöntekijöiden on hankala nähdä toiminnan mielekkäys. Useimmissa tapauksissa poliisi ei kuulemma nouse edes autosta. [...] Alueelle kuulemma palkattiin kesällä vartija, jonka tehtävä oli pitää itse [suositettu hengailupaikka puistoalueella] tyhjänä. Se oli kuulemma helppoa ja epäkiitollista: porukka häipyi nopeasti ja vartija sai seisoskella yksinään, toimettomana. Lisäksi uusien paikkojen hakeminen puistossa sotki sosiaalisesti vakiintunutta järjestystä, missä kukakin istuu, ja aiheutti jännitteitä ja pieniä yhteenottoja. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Hengailun kieltämisen ja vaikutusyrityksien sijasta nuorisotyöntekijät totesivat toivovansa alaikäisten päihteiden käyttöön puuttumista. Puistoalueen tyhjänä pitäminen tavalla tai toisella ei ratkaissut niitä asioita, jotka nuorisotyöntekijät näkivät nuorten hyvinvoinnin kannalta riskitekijöiksi. Sen sijaan sillä nähtiin olevan jopa negatiivisia seurauksia, kun uuden järjestyksen muotoutuminen nosti erilaisia jännitteitä esiin sekä loi hetkellistä kaosta ja konflikteja. Lisäksi valitettavalla tavalla tunnistamatta jäi nuorten oikeus hengailuun ja kaupunkitilaan – tyhjentäminen yksioikoisesti viestittää, etteivät nuoret ole tilaan tervetulleita, mutta ei juurikaan tarjoa uusia, nuorten hyvinvoinnin kannalta toivottavampia vaihtoehtoja. Muutaman kymmenen metrin siirtyminen tai ”kohteliaan vartin tauon” pitäminen eivät estä päihteiden käyttöön liittyvien normien periyttämistä seuraavalle sukupolvelle tai vähennä seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun riskiä.

Alaikäisten päihteiden käyttöön puuttumisen lisäksi näkökulmaa on syytä laajentaa. Alueen koettuihin ongelmiin liittyi ylisukupolvisuus, päihteiden käyttöön liittyvien normien ja huono-osaisuuden periytyminen. Kyse voi olla yleisemmällä tasolla esimerkin omaksumisesta alueella aikaansa viettäviltä pidemmän linjan päihteidenkäyttäjiltä tai, kuten Susanna Jurvanen kollegoineen tässä julkaisussa huomauttaa, joissakin tapauksissa myös nuoresta suoraan vastuussa olevat aikuiset voivat olla itse avun tarpeessa (ks. luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”). Huono-osaisuuden periytyminen on osa laajempaa eriarvoisuuteen liittyvää vyyhtiä – nuorten ja perheiden ongelmat kietoutuvat yhteen ja syy–seuraus-suhteita on vaikea erottaa (Pekkarinen 2017, 180; myös Heino ym. 2016). Tämä pakottaa hakemaan ratkaisuja myös muiden

kuin nuorten tilanteeseen keskittymällä. Tukea tarvitsevat nuorten ohella myös aikuiset päihteidenkäyttäjät. Nuorisotyö yksin ei kykene ratkomaan päihteiden liittyvien normien periytymistä sukupolvelta toiselle, vaan siihen tarvitaan myös muita palveluita, kuten päihde- ja mielenterveystyötä. Jos nuori ymmärretään osaksi yhteisöään, käy selväksi, että hänen tilanteensa ei ole siitä irrotettavissa ja erikseen ratkottavissa, vaan tuki edellyttää kokonaisvaltaisemman, yhteisöllisen näkökulman omaksumista. Tähän liittyvät niin moniammatillinen yhteistyö, palveluiden saatavuus kuin kaupunkitiloissa toteutuva keskinäinen huolenpito (ks. ”Näkökulmia palvelujärjestelmään koronan näyttämöllä”; luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”; luku 13: ”Suositukset ja toimenpide-ehdotukset”).

Kaupunkitilassa tapahtuvan keskinäisen huolenpidon tukemisen ohella voidaan tarvita myös toisenlaisia tiloja. Nuorisotyöntekijät nostivat esiin, että kaupungin keskustalualueella olisi tarvetta uudelle, nuorille ja nuorille aikuisille suunnatulle tilalle. Tämä tarve on kaupungissa myös tunnistettu, ja siihen kohdistuvia toiveita ja odotuksia on puitu eri alojen ammattilaisista koostuvassa työryhmässä. Nuorisotyöntekijät katsoivat tilan tarpeessa olevan erityisesti puistoalueella aikaansa viettävien nuorten, joihin lukeutuu niin alaikäisiä kuin nuoria aikuisiakin.

Erytisnuorisotyön näkökulmasta hankalana näyttäytyy vaatimus tilojen päihteettömyydestä sekä tilojen rajaamisesta ainoastaan alaikäisille käyttäjille (ks. myös luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”). Jos tulevaisuudessa on tavoitteena tarjota tila myös puistoalueella viihtyville nuorille, sen kynnyksen tulisi olla matala. Erytisnuorisotyön puolella epäillään, että täyteen päihteettömyyteen nojaava linja karkottaisi osan niistä nuorista, jotka tilaa tarvitsisivat – toivottavampana pidetään vaihtoehtoa, että päihteiden käyttö tilassa olisi kiellettyä, mutta sinne saisi tulla päihtyneenä. Ikähaarukan toivotaan yltävän 13-vuotiaista 29-vuotiaisiin asti. Jälkimmäinen toive herätti asiaa pohtineessa työryhmässä huolta siitä, että näin laajasti eri-ikäisten keskinäinen ajanvietto voisi johtaa myös ei-toivottuihin suhteisiin. Kohtaamamme nuorisotyöntekijät kuitenkin muistuttavat, että tämä on heidän näkökulmastaan valitsevaa todellisuutta puistoalueella. Tämänkaltaiset suhteet ja runsas päihteiden käyttö altistavat nuoria hyväksikäytölle. Ylläpidetyssä tilassa tilanteita olisi mahdollista seurata nykyistä paremmin ja myös puuttumisen mahdollisuudet kasvaisivat.

Mikä muuttuisi, jos Tampereen keskustaan avattaisiin nuorille oma tila – esimerkiksi kauppakeskukseen?

Aiemmissa tutkimushankkeissa (mm. Kivijärvi 2014; Jurvanen 2019) on pohdittu kauppakeskuksiin rakennettujen nuorisotilojen funktioita ja mahdollisuuksia. Koska aineistomme perusteella keskusta-alueen hengailua voidaan pitää melko vakiintuneena ja kauppakeskukset sekä kuvailemamme puistoalue ovat sen keskeisiä paikkoja, ajatus

kauppakeskusten yhteyteen sijoitetusta tilasta olisi Tampereen kontekstissa varsin luonteva. Tampereen keskustassa on aikaisemminkin ollut joitakin kokeiluita nuorten omista tiloista, ja kuten edellä kuvatut työryhmän pohdinnat osoittavat, toive ja tarve sellaiselle tunnistetaan yhä.

Antti Kivijärvi on kirjoittanut (2014) kauppakeskuksista nuorten neljänsinä tiloina, jotka mahdollistavat sukupolvisista kasvatus- ja kontrollisuhteista vapaata hengailua. Nuorten oma huone tai muu rajattu tila, joka sijoitetaan nuorten suosimaan kauppakeskukseen, on aiemmissa tutkimuksissa nähty nuorille turvallisempaan ja rauhallisempaan sosiaalisena tilana. Tällainen huone tai rajattu tila mahdollistaa nuorille paremmin sekä tekemisen (esimerkiksi jos tilassa järjestetään pop-up-taidepajoja) että olemisen (eli hengaaamisen) (Jurvanen 2019). Tekeminen ja oleminen limittyvät tällaisissa tiloissa toisiinsa.

Jalkautuville nuorisotyöntekijöille kertyvä tieto on arvokasta, ja he ovat ammattiryhmä, jonka näkökulma tilaan on erityisen perusteltua ottaa vakavasti, jos tilan toivotaan tavoittavan nuoret hengailijat. Lisäksi oleellista olisi, että nuoret, joita kaavaillaan tilan tuleviksi käyttäjiksi, saisivat esittää toiveita tilasta ja olla suunnittelemassa sitä itse sellaisilla tavoilla, jotka näille nuorille itselleen ovat mahdollisia ja mielekkäitä. Kuten Tomi Kiilakoski, Anu Gretsche ja Elina Nivala (2012, 15) esittävät, osallisuus on vallan ja vastuun jakamista; osallisuuden toteutumisesta seuraa mahdollisuus, että lopputulos todella on erinäköinen kuin silloin, kun suunnitteluun osallistuisivat ainoastaan aikuiset, aikuisten määrittelemän tavoin. Tämän osallisuuden määritelmän valossa suositamme, että hengaillevien nuorten näkemyksiä on hyvä pyrkiä tavoittamaan jo suunnitteluvaiheessa siellä, missä nuoretkin ovat – eli kauppakeskuksissa ja puistoalueella. Millaisia ajatuksia nuorissa itsessään herättävät esimerkiksi ikäryhmittäinen kohdentaminen ja päihteitä koskevat kysymykset? Kysymykset on esitettävä sillä tavalla, että vastaaminen on nuorille mahdollista, ja heidän vastauksensa on otettava vakavasti. Samalla nuoren hyvinvoinnin kannalta riskeiksi arvioitavat asiat pakottavat ammattilaiset käymään jatkuvaa puntarointia siitä, mihin pisteeseen asti valta ja vastuu jaetaan. Esimerkiksi avoin valtakirja käyttää päihteitä ylläpidetyssä tilassa tuskin on mahdollinen, vaikka tällaista joku toivoisikin – nuorten hyvinvoinnin kannalta seuraukset ovat liian vakavat. Toisaalta, kuten edellä on esitetty, nollatoleranssilinja päihteisiin voisi pahimmillaan johtaa siihen, ettei tila tavoittaisi lainkaan niitä nuoria, jotka tilaa ja aikuisen läsnäoloa tarvitsisivat. Mikään ei siis heidän tilankäyttönsä ja arkensa kannalta muuttuisi.

Aiemmassa tutkimuksessa nuorten oman tilan toiminta kauppakeskuksessa muuttui kokeilujakson aikana alun ohjaajavetoisemmasta toiminnasta nuorten omaehtoisempaan toimintaan (Jurvanen 2019). Tällaisessa tilassa on aiemman tutkimuksen perusteella tärkeää olla vähintään kaksi ohjaajaa kerrallaan, joista molempien on syytä olla kohtaamassa nuoria – aivan kuten jalkautuvat nuorisotyöntekijätkin kulkevat kohtaamassa nuoria pareittain. Nuorten ja tilan ohjaajien keskinäiset suhteet ovat avain menestyneeseen toimintaan. Lisäksi toiminnan jatkuminen, sen säännöllisyys ja pitkäjänteisyys

olisi nuorten omaehtoisen toiminnan kannalta tärkeää. Toiminnan haltuun ottamista helpottaa, mikäli tila ja toiminta tuntuu nuorista turvalliselta ja omalta. (Jurvanen 2019.) Omaksi tuleminen vaatii myös aikaa.

Nuorille suunnattu tila ei toki ratkaisisi kaikkia haasteita; kuten edellä on todettu, ylisukupolvisen päihteiden käytön juurisyyt eivät ole puistoalueella liikkumisessa tai ajankäytössä siellä, vaan niiden taustalla vaikuttavat huomattavasti monisyisemmät asiat, joiden ratkomiseen tarvitaan huomattavasti muidenkin alojen kuin nuorisotyön ammattilaisia ja joissa yksin nuorten tilanteeseen keskittyminen tuskin tuottaa toivotua muutosta (ks. lisää luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”). Toisekseen myös kiellettyjen alueiden ja asioiden vetovoima nuorten piirissä on tunnistettava ja tunnustettava (ks. myös luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla” sekä luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinallisissa kamppailuissa”). Ylläpidetty tila siis tuskin koskaan voi vastata kaikkiin nuorten toiveisiin ja tarpeisiin, olipa ne kartoitettu kuinka hyvin tahansa ja otettu kuinka vakavasti tahansa. Arvonsa sillä silti olisi: lämmin sisätila, jossa on saatavilla aikuisten tukea nuorten niin halutessa, on monelle nuorelle hyvin tärkeä. Niille nuorille, joiden elämäntilanteissa on erilaisia haavoittuvuustekijöitä, se voisi myös merkitä vähemmän ajanviettoa riskeille altistavissa olosuhteissa. Eräs kohtaamistamme nuorista kiteyttää, että omien sanojensa mukaan ”olisi haudassa ilman etsivää työtä” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022). Tässä tapauksessa moniammatillinen yhteistyö ja erilaiset yhteiskunnan palvelut eivät olleet onnistuneet kokonaisvaltaisesti vastaamaan nuoren yhteisön tarpeisiin, vaan hän oli kohdannut hyvin monenlaisia vaikeuksia elämässään varhaisesta nuoruudesta asti. Nuoren oma arvio silti oli, että nuorisotyö oli onnistunut tukemaan häntä huomattavasti vaikeissa tilanteissa. Pohtia sopii, millainen merkitys hänen kaltaiselleen nuorelle olisi uudella tilalla. Merkitsisihän uusi tila myös avointa panostusta nuoriin, heidän vapaa-ajanviettonsa ja arkensa pitämistä panostamisen arvoisina. Tilan avoimuutta myös täysi-ikäisille voitaisiin kenties pitää yhtenä askeleena kohti aikaisempaa yhteisöllisempää näkökulmaa.

Jaanat-bändi: *Viilee yö*⁴⁷

Ilta hajanainen
Kääntyy yöhön viileään
Hämärässä mannerlaatat
Paikoiltansa siirrellään

Veteen piirrellään
Rajat itsellemme
Niiden mukaan elämämme
Sitten vietetään

On viilee yö

Aika rientää
Mutta me emme
Pitkällämme nurmikolla
Loikoilemme

Tarkkailemme hiljaa sivusta
Helsingin valot kun karkeloi
Hiivimme kohti koleaa yötä
Ei taivaalta erota vyötä tähtien

Siitä yöstä lähtien
Oon nähnyt kaupungin olevan suuri
Juuri ja juuri sen käsitän
Että susta välitän

Nyt on viilee yö

Onko tähtitaivas sininen
Niin kuin polku on kivinen
Ja miksi täytyy aina
Maailmaa koittaa ymmärtää

Nyt kuulen jotain vihreää
Se häviää ken sijoilleen jää
Tahdon silti tietää
Millainen on sääsi tänään

Viime kesän muistikuvat
Ovat auringon haalistamat
Illat kylmenee
Ja hehku viilenee

On viilee yö

47 Kappale on esitetty osana Kansallisteatterin nuorten teatteriosaston esitystaideteosta *GÄNG – opastettu kaupunkikierros*. Jaanat-bändiin kuuluvat Roosa Tuutti, Ruut Kalajoki sekä Tinka Lehtinen.

Näkökulmia Kansallisteatterin GÄNG – opastettu kaupunkikierrros -esityksen liikkeeseen ja pysäytettyihin hetkiin. Tutkijoiden aistielämyksellistä pohdintaa

Sanna Ryytänen⁴⁸, Sofia Laine, Pia Lundbom & Sirpa Tani

Tämä näkökulmakirjoitus reflektoi nuorisotutkijoiden kokemusta teoksesta *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros*, joka toteutettiin yhteistyössä Kansallisteatterin, Tiuku ry:n ja Esitystaiteen seura ry:n kanssa. Esityksen alkuasetelmat alkoivat muotoutua emeritusprofessori Tommi Hoikkalan käynnistämässä keskusteluissa huoli- ja pelko-puheesta, joka kohdistuu kaupunkitilassa aikaansa viettäviin nuoriin (ks. julkaisun johdanto). Noista keskusteluista muotoutui laaja sateenvarjohanke Nuorten paikkataju ja huolet. Keskusteluryhmissä syntyi opetus- ja kulttuuriministeriön ja viiden kaupungin osahankkeen lisäksi myös paikkasidonnaisen esitystaiteen ja sen tutkimuksen sekä journalismin ja nuorisotutkimuksen ammattilaisista koostuva ryhmä, joka ideoi Nuoruus korona-ajassa -kulttuurihankkeen. Hankkeen tehtäväksi määriteltiin tuottaa korkeatasoista taidetta, tutkimusta ja journalismia nuorten kaupunkitilaan liittyvistä kokemuksista. Idea *GÄNG*-esityksestä syntyi tuon työryhmän keskusteluissa, ja ohjaaja Joel Teixeira Neves laati niiden pohjalta esityskonseptin. Suunniteltu kulttuurihanke ei toteutunut kaikessa laajuudessaan rahoituksen puuttuessa, mutta Teixeira Neves ryhtyi edistämään esittävän taiteen osuutta keskusteluyhteydessä Nuorten paikkataju ja huolet -sateenvarjohankkeeseen. Ensimmäinen esittävän taiteen projekteista, *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros*, oli suunniteltu kuvaamaan kaupunkitilassa vapaa-aikaansa viettävien nuorten ”ammattihengaajien” suhdetta yhteiskuntaan heidän kaupunkitilakokemuksensa kautta.

Teixeira Neves sai ohjaustyönsä materiaaliksi ensimmäisen version tämän kirjan käsikirjoituksesta kesäkuussa 2022. Taiteellisella työryhmällä oli kirjan toimittajien lupa hyödyntää käsikirjoitusta haluamallaan tavalla teosta rakentaessaan. Tutkimusmateriaalia oli käsitelty eri tavoin harjoituksissa, ja sen näkökulmia siirtyi eri muodoissa suoraan esityskäsikirjoitukseen. Joukko hankkeeseen osallistuneita ja tähän julkaisuun kirjoittaneita tutkijoita vaikutti siis esityksen syntyyn, mutta esityksen toteuttamisessa kukaan tämän tekstin kirjoittajista tai julkaisun muista tutkijoista ei ollut mukana. Kaikki

48 Sanna Ryytänen kirjoitti tätä lukua Koneen Säätiön apurahalla osana tutkimusprojektiin Lähiöbaareissa ja seurantalooilla – tutkimus teatterista ja esittävästä taiteesta yhteiskunnallisina tekoina (2020–2022).

tämän näkökulmakirjoituksen kirjoittajat osallistuivat opastetulle kaupunkikierrokselle vähintään kerran sen esityskauden aikana syyskuussa 2022, ja enimmillään sama tutkija osallistui kolmena iltana.

Pohdimme tässä näkökulmakirjoituksessa, mitä sellaista esitystaiteen keinot ja näkökulmat toivat tutkimushankkeen teemoihin ja analyysiin, jota tutkimuksen perinteisemmin työkaluin olisi ollut hankalaa, ellei mahdotonta, tavoittaa. Samalla pohdimme paikkasidonnan ja immersiiivisen esityksen merkityksiä katsojakokijoille ja kaupunkitilalle esityksen ympäristöissä, siis julkisessa tilassa toteutuvana ja siihen vaikuttavana tekona.

Tuu mukaan kaupunkikierrokselle!

Rautatientori, Helsinki. Saamme kuulokkeet korvillemme ja lähdemme liikkeelle. Mieleen tulvii kuvia omasta pikkukaupungin nuoruudesta, korttelien kiertämisestä, valuvasta ajasta. On paljon asioita, jotka ikääntymisen myötä muuttuvat hämmästyttävän vähän. Nyt ei olla yhden sellaisen äärellä. Oma suhde kaupunkitilaan on totisesti muuttunut. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

GÄNG – opastettu kaupunkikierron -esityksessä immersiiivisyys tarkoitti esityksen jalkautumista kaupunkitilaan tavalla, joka teki yleisöstä kokonaisvaltaisesti kokijoita: esityksessä pääsi mukaan nuorten hengailun mieleen ja maisemiin tavalla, jota tavanomainen etäämmältä katsottava esitysmuoto ei olisi mahdollistanut.

Esityksen aihe on niin pitkälti kiinni julkisessa tilassa olemisessa, että olisi pitänyt tehdä melkoinen duuni, jos tällaisen kokonaisuuden olisi vienyt teatterin sisätiloihin. Jo pelkästään julkisen tilan luomaa jännitettä olisi ollut mahdotonta viedä sisätilaan. (Ohjaaja Joel Teixeira Neves, Yle Uutiset 2.9.2022)

Nuoruus korona-ajassa -kulttuurihankkeen oli tarkoitus tallentaa koronapoikkeusajan kaupunkikulttuuria tutkimuslähtöisesti ja yhdessä nuorten kanssa. Hanke ei lopulta toteutunut kaikessa laajuudessaan, mutta hankkeen ideoita hyödynnettiin *GÄNG*-esityksessä. Hanketta suunnitellut työryhmä unelmoi, että korona-ajan ja siihen liittyneiden rajoitusten jälkeen kaupunkitilaa uudelleenrakennettaisiin ilon, riemun, sallivuuden ja oikeudenmukaisuuden kautta. Hanke suunniteltiin etsimään näkökulmia siihen, miten kaupunkitilaa voisi ”väljentää” eli tehdä se sallivammaksi monenlaisille nuorille ja olemisen tavoille. Hankkeen käsitteelliseksi lähtökohdaksi kehiteltiin *sosiaalisen kompassin* käsite, jolla tarkoitettiin nuorten tapoja liikkua ja hyödyntää sosiaalisesti julkisia ja puolijulkisia kaupunkitiloja vapaa-aikanaan (ks. tarkemmin kirjan luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”). Kompassi

viittaa konkreettiseen suunnistamiseen, mutta nuorilla liikkuminen kaupungissa ei ole pelkästään siirtymistä paikasta toiseen, vaan heidän liikkeelleen ja oleskelulleen antaa suunnan ja merkityksen sosiaalisuus – siksi nimenomaan sosiaalinen kompassi.

Esityksen työstäminen alkoi keväällä 2022 Kansallisteatterin Kantti-nuorten kanssa järjestetyllä työpajaprosessilla, jossa esiintyjät tutustuivat tutkimusmateriaaliin sekä hahmottelivat tulevaa esitystä. Tähän työvaiheeseen kuului myös musiikkityöpaja, joka toteutettiin yhteistyössä Tiuku ry:n kanssa. Itse esityksessä eli opastetulla kaupunkikierröksellä nuoret kuljettivat yleisön Helsingin ydinkeskustan muutamiin paikkoihin ja tilanteisiin, jotka ovat hengaamisen näkökulmasta merkityksellisiä.

Ihan vastaavia tilanteita on saanut arkielämässä kokea, mitä on tuotu tähän esitykseen teatterin keinoin. (*GÄNG*-esityksen näyttelijä Roosa Tuutti, HS 12.9.2022)

Tässä tekstissä esitykseen sukellaan tutkijoiden kokemusten kautta. Kirjoittajista Sofia Laine, Pia Lundbom ja Sirpa Tani ovat mukana Nuorten paikkataju ja huolet-sateenvarjohankkeessa. Sanna Ryynänen on osallistunut tässä kokonaisuudessa vain Nuoruus korona-ajassa -kulttuurihankkeen taustakeskusteluihin, mutta *GÄNG*-esitys on osa hänen esittävien taiteiden yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia käsittelevän tutkimuksensa aineistoa.

Tervetuloa siis mukaamme kulkemaan opastetun kaupunkikierroksen reittejä, jakamaan kokemuksiamme sekä pohdintojamme tutkimuksen sisältöjä työstävästä teatterista, joka vie nuorten kokemusten äärelle!

Rautatientori: nuoret julkisessa kaupunkitilassa

Tämä on opastus meidän kaupunkiin. Siihen paikkaan, jossa me asumme ja hengaillemme. Hengailulla tarkoitamme olemista ilman aikataulutettua ohjelmaa julkisessa tai puolijulkisessa tilassa. (Ote *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros* -käsikirjoituksesta)

Tähän esitykseen ei kuljeta Kansallisteatterin kiviportaita ja narikan kautta. Tähän esitykseen asetutaan: pysähdytään Aleksis Kiven patsaan edustalle Rautatientorille, ryhmittäydytään pyydettyyn puolikaareen, antaudutaan opastettavaksi. Saamme korvillemme kuulokkeet, joista alkaa kuulua puhetta. Tutkijoiden kynästä alun perin lähtöisin oleva alkuteksti aiheuttaa nuoren esiintyjän lausumana ensimmäisen positiivisen hämmennyksen hetken: Olemmekohan oikeasti tavoittaneet tässä hankkeessamme jotain sellaista, jonka nuoret tunnistavat omassa arjessaan? Ja tältäkö kuulostaa, kun nuorisotutkimusta puhuvatkin nuoret itse eivätkä aikuiset, kuten yleensä?

Julkiset ja puolijulkiset kaupunkitilat ovat nuorille paikkoja, joissa he voivat tavata toisiaan ilman, että heillä täytyisi olla ajankäytölleen jokin valmis suunnitelma tai aikataulu. Kotona ja koulussa nuoret ovat aikuisten – vanhempiensa, huoltajiensa, opettajiensa – hallinnoimissa tiloissa. Kotona oma huone (jos nuorella on sellainen) voi olla ainoa tila, jonka käyttöön nuori voi vaikuttaa, ja koulupäiviä jäsentävät koulun aikataulut (ks. myös kirjan luku 6: ”Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa”). Monien nuorten vapaa-aika on sekin pitkälti aikataulutettu harrastusten ja niihin liittyvien tilojen ja siirtymisten määräämässä kehikossa. Näiden valmiiksi kontrolloitujen tilojen vastapainoksi kaupungin torit, kadut sekä julkiset ja puolijulkiset sisätilat tarjoavat nuorille mahdollisuuden ottaa tilaa haltuun hengailamalla.

Rautatientorilla on telttä. Teltan molemmille puolille asettuu nuori heiluttaen pitkäväristä lippua. He ovat kuin astronautit tai naparetkeilijät, liputtamassa aluetta itselleen. Valloittamassa tilaa kaupunkikävelylleen. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 1.9.2022)

Esityksessä Rautatientorin keskelle pystytetty pieni telttä ja lippuja heiluttavat nuoret toimivat manifestaatioina: merkkeinä tavoista, joilla nuoret osoittavat, että kyseessä on myös heidän tilansa. Todellisuudessa nuorten tavat ottaa tilaa haltuun ovat moninaisia: jo pelkkä kokoontuminen julkisiin tiloihin saattaa tehdä heidät näkyviksi muille kaupunkilaisille, samojen tilojen käyttäjille – mutta he saattavat yhtä lailla jäädä aikuisten huomion ulottumattomiin, vaikka ovat ihan siinä, silmiemme alla (ks. myös kirjan luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”). Kyse on eräänlaisesta näkymättömyyden ja näkyvyyden ristivedosta: emme välttämättä aina näe nuoria siinä tilassa, jonka he jakavat meidän kanssamme ennen kuin heidän läsnäolostaan tulee – tai usein pikemminkin tehdään – ongelma. Mikäli nuorten annetaan hengailua näissä tiloissa, heidän oleskelunsa saattaa tehdä tilan aiempaa väljemmäksi, sallivammaksi erilaisille tilan käyttäjille ja olemisen tavoille. Nuoria kuitenkin häädetään usein ilman mitään erityistä syytä. Tässä esityksessä syytös asiattomasta hengailusta kohdistuuakin yleisöjoukkoon, meihin jotka ”vain” seisomme torilla ryhmänä. Saamme heti tuntemuksen vartijoiden katseista ja kriittisestä oleiluumme kohtaan:

Vartija: Mikäs mikäs mikäs, mitäs täällä kokoonnutaan. Oliskohan joku kokous. Torille olette tulleet kokoustamaan. Ei sovi kokousta torilla ilman lupaa. Katotko onko luvat kunnossa. Ei taida olla.

(Vartija tarkastaa onko lupia)

HAH, EI OLE LUPIA. Ei torilla saa kokoontua ilman lupaa. Ei ole lupia, ei hupia, hajaantukaa. Hajaantukaa Hajaantukaa Hajaantukaa!

(Ote *GÄNG – opastettu kaupunkikierrös* -käsikirjoituksesta)

Kuva 6. "Ei torilla saa kokoontua ilman lupaa." Kohtaus teoksesta *GÄNG – opastettu kaupunkikierros*. Kuvaaja: Tuomo Manninen / Kansallisteatteri.

Rautatientorille ryhmittymisen alkaa rakentaa ympärillemme näyttämöä. Ympäristön näyttämöllistyminen herättelee pohtimaan, mitä kaikkea katseeseen tarttuu, kun pysähtyy katsomaan kunnolla ympärilleen; kun pysähtyy katsottavaksi. Kaupunkitilassa liike on jatkuvaa, milloin ohi menee lokki, milloin nopeasti ohikulkevia kaupunkilaisia. Rautatientorilla myös valta ja vauraus ovat näkyvillä, mutta katse on tottunut arvorkennuksiin, pankkeihin, kulttuurin monumentteihin. Meitä katsovat monet ohikulkijat mutta myös kaupunkitilassa usein huomaamattomina sijaitsevat valvontakamerat. Nyt julkista tilaa ei valtaa vain meidän joukkohengailumme vaan myös taide raameistaan pursuavana, vähän outona. Miksi joku heiluttaa lippua, miksi vartijat ajavat pyörällä ympyrää, miksi tuossa on kirkkaanväriäinen telttä?

Viisi nuorta jää katsomaan kohtausta Rautatientorilla kanssamme. Toinen kuuden nuoren rypäs vaihtaa kävelylinjaansa, kun huomaa esityksen, ja käveleekin meidän katsojien takaa Rautatieasemalle. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 1.9.2022)

Tämä taide pakottaa meidät pysähtymään julkiseen tilaan, josta niin usein vain kuljemme läpi. Se saa meidät näkemään ohikulkijat ja julkisen tilan suurkuluttajat – näkemään hengailun ympäristön ja sen, keitä täällä hengailee.

Rautatieasema ja alikulkutunneli: hengailun hetket

Lähdemme liikkeelle Rautatien torilta ja kapuamme asemahalliin vieviä portaita. Yläsanteella, juuri meidän kävelylinjallamme, on joukko nuoria jollakin tavoin jopa veistoksellisessa asetelmassa, tai sellaiseksi sen kävelyesityksen osallistujan roolistani käsin luen. Tuon roolin omaksuminen tapahtui muuten kovin nopeasti: katson kaupunkitilaa yhtäkkiä aivan toisin – ja olen tietoinen siitä, että minua, tai oikeammin meitä ryhmänä, katsotaan myös. Kuljen työmatkani vuoksi usein päärautatieaseman läpi. Yleensä en juurikaan kiinnitä huomiota ohikulkijoihin, eivätkä he minuun. Ohitamme toisemme aamukiireisen anonyymeina. Nyt kaikki on toisin. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

GÄNG sai meidät osallistujat katsomaan kaupunkitilaa totutusta poikkeavalla tavalla. Kuulokkeiden kautta välittyvä äänimaisema tarjosi viitteitä siihen, miten voisimme tulkita ympärillä näkemäämme. Se tarjosi meille myös oikeuden pysähtyä ja katsella muita kaupunkilaisia. Näytökseen osallistujat oli jaettu kahteen ryhmään, joista kumpikin kulki oman oppaansa perässä, ajoittain yhdessä, ajoittain toisistaan erkaantuen. Yhteensä esitykseen osallistui kerrallaan noin 40 ihmistä. Näin suuri joukko mahdollisti jonkinlaisen anonyymiteetin: *meitä* katsottiin, ei juuri minua. Samalla jokaisen silmien eteen rakentui esitys, joka poikkesi vähintäänkin jollain tavalla siitä, mitä vieruskaveri näki ja koki – ja kenellekään meistä se ei ollut täsmälleen se, millaiseksi esitys oli työpajoissa ja käsikirjoituksessa jäsennelty, koska myös esitystä ympäröivä kaupunki muine kulkijoineen ja hengailijoineen on joka hetki eri. Se on juuri tämänkaltaisen esitysmuodon idea.

Näen tasanteella seisoskelevan nuorten ryhmän kuin he olisivat näyttämöllä. Mieleni rakentaa heistä suunnitellun esteettisen asetelman, joka on asettunut eteemme illustroi-
maan minulle ja meille korona-ajan lehtijutuissa vilahdellutta roadman-tyyliä.

Luen tilanteen – asiaa sen kummemmin ajattelematta – niin, että nuorten ryhmä on osa *Opastetun kaupunkikierroksen* esiintyjien joukkoa. Tuo toistuu kierroksen aikana useita kertoja, kuten esimerkiksi silloin, kun kuulokkeisiini kaikuu tekstikatkelma rakkaudesta kaupunkitilassa. Tekstin poljentoona synkronoituna ryhmämme edessä käsikynkkää kulkeva kaksikko pysähtyy suutelemaan toisiaan. Hienosti rakennettu esitystilanne, ajattelen. Jossain vaiheessa alan kuitenkin seota laskuissani. Tiedän, että nuoria esiintyjä on yhteensä 11. Miten heitä siis voi koko ajan vain putkاهدella lisää ja lisää? Sitten ymmärrän – ja melkein alan nauraa ääneen: katson paitsi silmiäni eteen rakennettua esitystä myös kaupunkitilan arkista näytelmää, nyt vain tyystin toisin kuin omissa arjen rutiineissani kiitäen. Miten olenkin niin omien totunnaisuuksieni kupliin kiinnittynyt, että en yleensä tule katsoneeksi, nähneeksi? (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

Se, että me katsojakokijat olimme 20 hengen ryhmittymä, sai myös aikaan kokemuksen siitä, että me katsojat olemme ”gäng” eli se jengi, mihin esityksen nimessä viitataan. Samalla se mahdollisti henkilökohtaisen kokemuksen siitä, kuinka katsominen ja katseen kohteeksi joutuminen jäsentävät hengailua kaupunkitilassa. Samalla kun nuorilla on tarve olla vapaa-aikanaan poissa aikuisten – ainakin omien huoltajiensa – katseen ulottuvilta, he myös hakeutuvat paikkoihin, joissa he voivat nähdä toisia nuoria ja samalla tulla nähdyiksi.

Kansainväliset situationistit (Situationist International) -nimellä itseään kutsunut ryhmittymä alkoi 1950-luvulla tutkia kaupunkitilaan liittyvää vallankäyttöä *dérive*- eli ajelehtimismenetelmän avulla. *Dérive* tarkoitti heittäytymistä totutusta poikkeavien impulssien varaan, esimerkiksi suunnistamista kaupunkitilassa jonkin toisen kaupungin kartan avulla. Tavoitteena oli paljastaa kaupunkisuunnitteluun piiloutuvia vallan ja hallinnan ulottuvuuksia absurdin ja päämäärättömyyden keinoin. Tuntui siltä, että *Opastettu kaupunkikierrros* avusti minut ajoittain tilaan, jota situationistitkin ajelehtimisellaan hakivat: sain päästä irti tavanomaisen liikkumisen vaikuttamista ja nähdä kaupunkiympäristön uusin silmin. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

Sosiaalisen kompassin käsitteellä tarkoitamme tässä hankkeessa nuorten tapaa suunnistaa kaupungissa sosiaalisten suhteidensa sekä sosiaalisten tilanteiden ja sosiaalisten solmukohtien viitoittamina (ks. tarkemmin luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”). Digitaalisuus on entisestäänkin vahvistanut mahdollisuutta hengailua ennalta suunnittelemattomasti. Kaupungilla ollessaan nuoret voivat pitää toisiinsa yhteyttä vaivattomasti erilaisten sovellusten avulla ja näin tietää koko ajan, missä toiset ovat, missä voidaan tavata, mihin seuraavaksi mennä.

Nuorten vapaa-aika, joka tukee heidän kestäväää hyvinvointiaan, on monen kohdalla myös digitaalisesti ja maantieteellisesti tiettyihin paikkoihin kietoutuvaa. Digitaaliset laitteet ovat yksi merkittävimpiä nuorten hengailua muokanneita tekijöitä. Laitteet ja uudet viestintämuodot purkavat fyysisiä maarajoja, laajentavat nuorten toiminta-alueita ja luovat myös uutta virtuaalisen hengaamisen kulttuuria. Tärkeiden kavereiden fyysistä sijaintia ja digitaalista aktiivisuutta seurataan erilaisissa sovelluksissa, välillä myös salaa. (Ote *GÄNG*-käsikirjoituksesta)

GÄNG tiivistä nuorten yhteydenpidon kekseliäästi ”sii juu” -kohtauksessa, jossa yksi nuorista kutsuhuudollaan ilmensi hengailuun liittyvää hetken huomiota: lauma kokoon!

Sipu Sipu Sipu Mis kaikki menee Sipu Sipu Sipu
Venaan täs, tänne tänne tänne tääääänneeeee
Steissi, Itis ja Nistiparkkii
Paskoi mestoi kaikkii
Äkkii ässän parkkii
Tai Tapulin klitsuu, siel on kaikkii
Kuka tää kuka kuka tää kriipi ukkoooo kuka täää
Slaidailee yhtenää mun deeamääää
Kuka tää Kuka tää kuka on tää äijääää
Nyt äijä äijä äijä ala häippää tai haen kättä pitempäää

Sii-juu sii-juu sii-juu sii-juu
Sii-juu sii-juu sii-juu sii-juu
Sii-juu sii-juu sii-juu sii-juu (Ote *GÄNG*-käsikirjoituksesta)

Kuva 7. Otos "sii juu" -kohtauksesta teoksesta *GÄNG – opastettu kaupunkikierrros*.
Kuvaaja: Tuomo Manninen / Kansallisteatteri.

Sosiaalisen median välineistä ja netistä on tullut yhä keskeisempiä kommunikaatioalustoja, hyvässä ja pahassa. Ne mahdollistivat yhteyden ikätovereihin myös tiukimpien koronasulkujen aikaan. Samalla eri digitaaliset alustat ja somevälineet tarjoavat kasvualustan myös kaikenlaiselle ei-toivotulle toimijuudelle, negatiivisille lieveilmiöille ja epätodelle puheelle.

Sii juu -katkelma nostaa esiin hengailun sosiaalisen verkottuneisuuden lisäksi myös nuorten kohtaamat ja heitä häiriköivät ”kriipit ukot”. Julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa lukuisat valvontakamerat ja vartiointiliikkeiden edustajat pyrkivät varmistamaan, että kaupunkilaiset voivat huoletta käyttää näitä tiloja ja olla turvassa. Nuorten asema on

kuitenkin tässäkin suhteessa ristiriitainen (ks. luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”). Kaupunkitilan muita käyttäjiä suojellaan kyllä nuorilta hengaajilta heitä hätistellen ja paimentaen, usein aiheettomiin tai vähintäänkin paisuteltuihin huoliin vedoten, mutta kuka suojelee hengaavia nuoria?

Kuin yhteisestä sopimuksesta lähes kaikki kaivavat kännykät esiin, minä muiden mukana. Kurottelemme toistemme hartioiden takaa esteetöntä kuva-alaa: Mikki Hiiri koikkelehtimassa alikulkutunnelissa, siitä tulee vetävä ja hyvännäköinen somepäivitys! Edetessään kohtaaus ravistaa yltään estetiikan. Tilalle tulee epämukava olo: taisin innostua kriipistä äijästä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

Kuva 8. Katsojat kuvaamassa Mikki Hiiren saapumista ”näyttämölle” teoksessa *GÄNG – opastettu kaupunkierros*. Kuvaaja: Sirpa Tani.

Liukuportaiden vasemmalla puolella kaksi nuorta tapaa toisensa. Toinen kertoo salaisuuden: ”Mä luulen et mä tykkään susta.” Nuoret halaavat.

Tämän kohtauksen olin jo nähnyt ja kuullut osallistuessani ensimmäistä kertaa kierrokseen. Nyt, toisena iltana, tilanne muuttuu muuksi. Esiintyvien nuorten lähellä, tunnelin lattialla, istuu joukko nuoria tiiviissä ryhmässä. Oikeita hengailijoita. Nuoria, joilla on toisensa mutta jotka näyttävät liian nuorilta ollakseen tähän aikaan illasta käärimässä sätkiä asemalla. Jotkut heistä kiinnittävät huomiota meihin, luurit päässä toljottavaan ryhmään ihmisiä, joku vilkaisee halaavia nuoria. Koen itseni tirkistelijäksi. Kun Mikki steppailee alas portaita, yksi hengailijoista näyttää kiinnostuvan, kaivaa kännykkänsä esiin ja alkaa kuvata tapahtumaa. Tilanne on nopeasti ohi. Me jatkamme matkaa oppaiden johdattamana. Hengailijat jäävät paikalleen. Tunnen surua ja huolta, hämmennystäkin. Huomaan kanssatutkijan pyyhkivän kyynelitä. (Yhden tutkijan kenttäpäiväkirja, 21.9.2022)

Näen esityksen tänään kolmannen kerran. Huomaan eron. Kaupunki ei enää ole sama. Kaupunki hengittää teoksen kanssa. Pohdin rituaaleja, niitä toistetaan samanlaisina tiettyssä rituaalille tarkoitettussa tilassa. Tämä esitys on kuin tanssi, suunniteltu koreografia tai rituaali kaupunkitilassa. Esitys muuttaa ympäröivän kaupungin energiaa. Sii juu-kohtaukseen osallistuu omalla kännykällään toinen autenttinen nuori, hän odottaa näyttelijän vieressä, kunnes todistamme hänen kaverinsa saapuvan: sii juu! Ja sitten aseman alikulkutunneliin saapuu ilmapalloja samalla hetkellä, kun kaksi teoksen toisiinsa ihastunutta nuorta kohtaavat. Ilon oikeat symbolit kriipin Mikin tilalle, kaupungin itse ajoittamana. Kun kaksi näyttelijää haluaa, halaavat myös vieressä olevan autenttisen nuorisjoukon kaksi nuorta toisiaan, samanaikaisesti ja yhtä pitkään. Synkroni autenttisen ja luovan liikkeen välillä, energia siirtyy tilassa. Kaupunkitila, jossa olemme toistemme kanssa yleensä etupäässä epäsynkroniassa, alkaa löytää synkroniaa ihmisten välille – nyt kun rituaalia on toistettu samanlaisena samoissa tiloissa noin kymmenen kertaa. Teos tuottaa atomisoituneeseen kaupunkiin uudelleen yhdistymistä, lämpöä. Tunnen tämän muutoksen voimakkaasti kehollisesti. Liikutun. (Toisen tutkijan kenttäpäiväkirja, 21.9.2022)

Nuoruus on paitsi elämänvaihe myös eräänlainen taitolaji. Nuorten ja nuorten aikuisien elämä on sirpaleista, monenlaisten odotusten, toiveiden ja pelkojen prismaa. Se on pakon edessä harjaantuvia strategioita epämiellyttävissä tilanteissa luovimiseksi ja oman turvallisuuden varmistamiseksi. Se on kasvua kohti aikuisuutta, joka näyttäytyy monin tavoin epävarmana ja monimutkaisena.

Nuori *GÄNG*-näyttelijä kertoo jotenkin arkipäiväisesti strategioista, joita kaupunkitilassa luovimiseen tarvitaan ja joiden tarve korostuu hänen mukaansa erityisesti tytöillä ja naisilla: uhkaavalta vaikuttavissa tilanteissa teeskennellään puhumista puhelimeen, miespuolisia ystäviä pyydetään saattajiksi ja odotteluseuraksi bussipysäkeille, sinnikkäille lähestyjille kerrotaan, että kohta isä tai poikaystävä on tulossa paikalle. Mietin, että me keski-ikäiset toden totta tarvitsemme muistutuksia siitä, että nuorille ja aivan erityisesti naisiksi tai vähemmistöihin identifioitaville nuorille kaupunkitila on totisesti jotain muuta kuin meille. Itselleni tuollaiset strategiat ovat tuttuja työmatkoilta yhteiskuntarakenteeltaan syvän eriarvoisiin maihin, joissa väkivaltarikollisuus on huimaavan yleistä. Kotiin palattuani voin aina hengähtää helpotuksesta: nyt ei enää tarvitse koko ajan varoa. Mutta milloin nuoret voivat hengähtää? (Tutkijan muistiinpanot esityksen teemoista järjestetystä paneelikeskustelusta 21.9.2022, ks. myös kirjan luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”)

Kaisaniemenpuisto: Utopia arkaaisesta yhteen liittymisestä

Rautatieaseman käytävien sokkeloista noustaan takaisin maan pinnalle. Opas viittilöi ryhmää kohti pimenevää Kaisaniemenpuistoa. Ohitamme nuorisojoukon, joka katselee meitä kiinnostuneena. Puistossa istuskelevista aikuisista tulee tunne, että hekin haluaisivat päästä kertomaan tarinaansa. Hasiksen tuoksu leijailee ympärillemme ja haastaa kysymään, mitä kaikkea nähdään samaan aikaan, kun moni asia jää näkemättä. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

Iltahämmäräiseen Kaisaniemenpuistoon sijoittuva kävelyosuus on todennäköisesti yksi niistä esityksen elementeistä, jotka kirvoittivat Ylen raflaavaan maalailuun *GÄNG*-esitystä käsitelleen juttunsa otsikossa ”Nuorten Kansallisteatteri vie yleisön Helsingin kaduille narkomaanien ja dykkareiden sekaan – esityksissä on mukana järjestyksenvalvoja” (YLE Uutiset 2.9.2022). Tutkija kysyy: Onkohan tällaisessa sensaatiohakuksessa otsikkovallinnassa ideana saada ylemmän keskiluokan teatteriyleisö pelkäämään, että esityksessä on jotain vaarallista? Siinähan saattaa jopa alkaa ymmärtää nuoria ja heidän elämäänsä pandemian ja ekokatastrofin aikakaudella. Sehän vasta vaarallista olisikin!

Raflaavia otsikoita hakemalla nuoruus eräällä tavalla karkaa kauemmaksi. Kukapa haluaisi tulla luokitelluksi pelottavaksi tai vaaralliseksi, jos pelottavin teko on se, että kävelee ja kuljeskelee kaupunkitilassa – kenties näennäisen päämäärättömästi mutta ihmisten ilmoilla, toisten näkyvillä. Nuorten elämää ja nuoruutta on monella tavalla tavattu pelätä. Kun nuoret ovat näkyvillä, pelätään läsnäoloa. Kun nuoret ovat poissa kaduilta ja koneiden äärellä, pelätään poissaoloa. Tutkijoina kysymmekin, mitä olisi se oikeanlainen, tavoiteltava nuoruus ja tapa olla. Miten rakentaa identiteettiään tilanteessa, jossa aina joutuu altavastaajaksi. Siinä aikuisilla on merkittävä rooli niin kuvaajina kuin sanoittajina – ja (nuoriso)tutkijoilla myös liittolaisina.

Nuorelta *GÄNG*-esiintyjältä kysytään, mitä työskentely taidetta ja tutkimusta yhdistävässä proggiksessa on hänelle antanut. Vastaus yllättää – ja koskettaa. Nuori kertoo, että hän ei ollut ennen tätä työskentelyä tiennyt, että on olemassa kokonainen tutkimusala – siis nuorisotutkimus – joka keskittyy nuoriin, on kiinnostunut nuorten asioista ja näkökulmista sekä haluaa tuoda niitä esiin. Hän jatkaa, että tieto nuorisotutkimuksen olemassaolosta tuntuu tosi merkitykselliseltä – siltä, että heistä nuorista välitetään. (Tutkijan muistiinpanot esityksen teemoista järjestetystä paneelikeskustelusta 21.9.2022)

GÄNG-nimike esityksen otsikossa viittaa koko hankkeen alkupisteeseen: *Helsingin Sanomien* vuoden 2020 uutisointiin (HS 10.11.2020), joka kilpistyi uhkakuvaan sadasta tai 150 huolta aiheuttavasta nuoresta Helsingissä (ks. tarkemmin kirjan johdanto sekä luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinallisissa kamppailuissa”). Väkivaltaisia rikollisporukoita ei tutkimushankkeessa laajamittaisesti kaduilta löytynyt,

eikä *GÄNG*iä rikollismielessä esityksestäkään löydy. Nimi viittaa enemmänkin ”meidän jengiin” eli nuorten sosiaaliseen, toisistaan välittävään ja toistensa läheisyyteen navi-goivaan yhteenliittymään.

Jengi-sanalle on viime aikoina tullut uhaava kaiku, vaikka Laineen mukaan arkikielessä on tavanomaista viitata omaan kaveripiiriin ”meidän jenginä”. Hänestä on kiinnostavaa, miten eri tavoin esitykseen osallistuvat ihmiset nimen tulkitsevat.

”Olen jo kuullut sitäkin, että eihän siinä ollut mitään jengejä”, Laine kertoo huvittuneena. (Tutkimusprofessori Sofia Laine, HS 12.9.2022)

Esityksessä hetkellinen ”meidän jengi” muodostuu Kaisaniemenpuiston oksiaan lavealle levittelevän vanhan puun juuristoon, johon meidät kutsutaan istumaan nuorten jakamien istuinalustojen päälle, tunnelmallisesti valaistujen teltojen lomaan. Esitykseen kuuluvia ja kuulumattomia aistiärsyksiä tähän mennessä tykittänyt kierros saa lempeän käänteen.

Maailma kylässä. Rinki, telttakylä, hämärässä nuorten kutsuhuutojen kuuleminen lähekkäin istuen tuo jollain tavalla mieleen leirinuotion ja tarinan kerronnat. Urbaani leirinuotio on näkymättömänä tulena, keskusteluina, musiikkina ja yhdessäolona. Kokijana mieltä valtaa myös liikuttuneisuus. Hämärässä puistossa yhdessä toisten kanssa istuminen koskettaa ja saa tuntemaan olevansa osa isompaa kollektiivia. Miellessä pyöriivät myös ajatukset siitä, mitä jos ei ole ketään, kuka kutsuhuutoja huutelee. Mitä jos ei ole puistoa, rinkiä eikä tuokiota olla osana yhteisöä. Haikeat ajatukset saa ravisteltua kuitenkin pois mielestään, kun esitys ja kerronta vievät mukanaan. Maailma on täynnä mahdollisuuksia, jotka ehkä eivät ole kaiken aikaa käden ulottuvilla mutta voivat olla löydettävissä. Yhteen liittymisiä varten saattaa tarvita tekniikkaa, rohkeutta astua pois mukavuusalueeltaan ja tehdä kenties se ensimmäinen kutsuhuuto. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

Sosiaalinen muutos vaatii mielikuvittelua, vaihtoehtoisten mahdollisuuksien kokeilua, visiointia – haluttujen tulevaisuuksien performoimista. Nuorten elämässä muutos on läsnä jatkuvina kysymyksinä ilmastonmuutoksesta, lajikadosta, pandemiasta, sodasta, mutta myös omasta identiteetistä, minuidesta ja suhteista toisiin.

”Kaupunkitilassa tapahtuu jatkuvasti pieniä vallankumouksia”, sanoo Opas 1 (Ote *GÄNG*-esityksestä).

Tyhjä tila: Unelmien äärellä

Opastetun kaupunkikierroksen viimeinen etappi kuljettaa meidät vielä aivan toisenlaisiin tunnelmiin: tyhjään liikehuoneistoon, kuin nuorten itselleen valtaamaan tilaan, jota kukaan muu ei hallitse tai määräile.

Meille lämmikkeeksi tarjoiltu teekupillinen jäsentyy päässäni kuin väliajaksi. Mutta nyt emme ole sellaisen pönöttävän esitystaiteen äärellä, johon väliaikatarjoiluksi tilataan etukäteen odottamaan kahvi ja konjakki ja vaaleanpunainen bebe-leivos. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, 3.9.2022)

Tilassa on rauhallinen tunnelma, erityyppisiä istumapaikkoja, tilaa rauhoittua. Ilmapiiri on odottava ja utelias. Kun kaikki ovat asettuneet istumaan, lavalle kuulutetaan yksi *GÄNG*-esiintyjistä. Kaiuttimista virtaava musiikki kietoo meidät näkymiin kaupunkitilaan liittyvistä unelmista. Vaihtelevat äänimaisemat herkistävät. Jaanat-bändin *Viilee yö* kertoo (ks. koko kappale ennen tätä näkökulmakirjoitusta) samankaltaista tarinaa, mitä me yleisö koimme matkalla kaupunkitilan läpi:

Tarkkailemme hiljaa sivusta
Helsingin valot kun karkeloi
Hiivimme kohti koleaa yötä
Ei taivaalta erota vyötä tähtien

Siitä yöstä lähtien
Oon nähnyt kaupungin olevan suuri
Juuri ja juuri sen käsitan
Että susta välitän

Nyt on viilee yö
(Jaanat-bändi, *Viilee yö*)

Välittäminen. Turvallinen tila. Lämpö. Yhteisöllisyys. Nämä huokuvat tilassa. Ja erityisesti nuorten oma ääni: nyt kuulemme nuorten omia sanoja, lyriikkoja, nuorten ääntä korotetulla estradilla. Olemme pysähtyneet nuorten omaan tilaan, nuorten oman äänen äärelle. Nuorisotutkimuksen sitaatit jäävät tilan ulkopuolelle. Nuorilla on painavaa asiaa meille kaikille omin sanoin:

upea Helsinki kaunis päivä
luonnon taikametsä voisi olla täällä
vanha sukupolvi
lämpimiä säitä
suhde ympäristö ei oo tätä
Kompromissi ei enää ollenkaa
suoratoiminta loppukoon paikapoljenta
hiilineutraali kakskolkytkunta
paljon se ei oikee mitää muuta
kylmyys päättäjät täyttäneyt
puuttuu sydän vaik valtaa ja päättäjiys
ei enää ok sydämen vierest käyttäytyy
ei riistämään oikeuta mikään
lopeta
suoratoiminta itsesi kouluta
uuden alku vaik elämänmittaisen kesti
on mahdollista muuttuu pysyvästi
(Stella Massa: *Ajatuksia puutarhassa*)

Rakkautta pandemian aikaan. Rakkautta ekokatastrofin aikaan. Nuorten omassa tilassa voimme asettua kuulemaan nuorten omaa ääntä, millaista on elää nuoruutta tässä ajassa. Missä ja millaista on rakkaus. Mitä pitäisi tehdä toisin, miten elää tässä kaupungissa oikein. Nuorten Oma Tila on toisenlainen manifestaatio: se esittää katsojalle, millaista voi parhaimmillaan olla nuorten ajatusten ja äänen kuuntelemisen äärelle pysähtyminen silloin, kun nuoret saavat rauhassa kertoa ja kuulua itse valitsemallaan tavalla.

Lopuksi: kun tutkimus, esittävä taide ja nuoret kohtaavat

GÄNG – opastettu kaupunkikierrros -esityksen teemat ja näkökulmat rakentuivat vuoropuheluna, jossa kohtasivat nuorten esiintyjien omakohtainen kokemusmaailma ja kaupunkitilassa hengaavien nuorten kokemusmaailmaa yleisemmällä tasolla peilaava ja jäsentävä tutkimustieto. Esityksessä toteutui kiinnostavia kiepautuksia: se toi hengailukaduilta ja -kulmauksista suodattunutta tutkimusta takaisin noille kaduille ja kulmauksiin, sijoitti nuorisotutkijoiden sanoja nuorten suuhun yleisön maisteltaviksi. Sijoitti yleisön nuorten kaupunkihengaajien kehoihin.

Esitys sekoitti koettua ja teoreettista, ja se kutsui myös yleisön paitsi refleктоimaan myös kokemaan, tuntemaan ja aistimaan. Sellaisena se tuotti aiheesta jotain sellaista, jota sanat, tutkijan tyypilliset työkalut, eivät yksin tavoita – ja miten voisivatkaan tavoittaa silloin, kun tavoitettavana on jotain niin kehollista kuin hengailu: paikassa ja tilassa

oleminen. Esitys oli myös tutkimuksellinen teko itsessään, kutsuessaan yleisön – kuin vaivihkaa – tekemään omia havaintojaan ympäristöstä ja tulkitsemaan niitä ohi ja yli esityksellisen sisällön. Se tuotti tietoa myös yleisön kehoissa ja kehoihin.

GÄNG herätteli ja onnistui käsittelemään nuoruutta kaupunkitilojen keskellä tavoilla, jotka koskettivat ja saivat ajattelemaan. Kaupunki ei ole enää sama. Katsojina jäimme pohtimaan, olisiko myös nuorten oma ääni voinut kuulua teoksessa vielä vahvemmin ja selkeämpänä – taustalla kun oli sekä esitystä edeltänyt työpajaprosessi teoksessa esiintyvien nuorten kanssa että tutkimusmateriaali autenttisine ja rikkaine haastattelusitaatteineen. Nuorten hengailukokemuksen esitys toi kuitenkin aistimellisesti lähelle – siinä oli sen erityinen vahvuus ja voima.

Kuva 9. Teoksessa *GÄNG* – opastettu kaupunkikierrros yleisön oli mahdollista kokea esityksen aikana, miltä tuntuu olla kaupunkihengaaajan kehossa. Kuvaaja: Tuomo Manninen / Kansallisteatteri.

Stella Massa: *Ajatuksia puutarhassa*⁴⁹

jos annat merkin kuuntelen tän kerran
silmissä kaunis Jumalan
taivaanmerkit luonnonmerkit
olkaa voimakkaampia kuin synkeys ja
kuolema
rakas lapsuuden Jumala
kaikkeuden jumala
en haluis tietää miltä tuntuu kokee
humalaa
ennen aikoja ei lävitsemme virtaisi
tuonela
kaikkietävän rajattoman rakkauden
kvanttikenttä
satutate niin pitkään meitä
kuolevaisia jotta teemme mitä meidän
täytyy sydämissämme tehdä
ja kun teemme mitä täytyy tehdä
olemme epäonnistumisemme kautta
suuria suuruuksia
tiputtakaa meidät niin alas että
ymmärrämme elämän ytimen
otamme toimijuuden

puutarha täällä puhutaan susta
puutarha täällä puhutaan susta vaikka
sä oot ollut liian pitkään
keskellä aavikoitumista
torin hedelmät
sydänsärkykasvi niitä kasvaa
puutarhassa eilisen
puistossa
sen varhaisen uoman mäellä
kärsimyksen syy miksei moni täällä
nosta päätänsä
routa sementti joki nykyinen on
kaupunkikoira kaivanut onkalon

siellä missä se ikiaikainen toivokin on
se mitä sä olet ei voi piilottaa
vaikka yrittää sitä ei voi piilottaa

matkustaja levähtää katsoen lehtipuita
ja uppoaa tunteisiin ajatuksiinsa
ruostunut pyörä kaarevien
rakennusten lomista
vanhempi seonnut kertoo matkalaisille
ajatuksia vaikkei lainkaan muista
kotiin toinen menee lapsen silmät
kiinni laittamaan
matkalainen kivun liepeillä
hämärän saapuessa
saako jokin vielä hänen painuneen
katseensa kohti taivasta nousemaan

puutarha täällä puhutaan susta vaik sä
oot ollu liian pitkään
keskellä aavikoitumista
puutarha ymmärrätkö itse mitä tää
kaikki tarkoittaa

maailmaa huoltavasta ei paljon mitään
makseta
oppilaat työväeksi kehojensa
kustannuksilla muuntautuvat
muuntautuu siihen mistä ei voi ydintä
tunnistaa
synkkyyteen tottuneet pahuus
ainaiseen upottaa
kaulassa lapsi kantaa ikuisuuteen
sydämen avaintaan
puutarhaan josta puhutaan
silmistään näkee ikuisen autiomaan
sen kohdanneena

49 Kappale on esitetty osana Kansallisteatterin nuorten teatteriosaston esitystaideteosta *GÄNG – opastettu kaupunkikierros*.

vanha kaltainen
katoutuva
turtuneen saa matkallansa varmasti
viel tuntemaan

toimijuus
päättäjät ihmisten silmät sieltä näkyvä
toivottomuus
rohkeus älä anna sen olla ikinä
olemattomuus
puutarha puhutaan susta
öisin kasvisi ei saa unta
puutarha vaik
odotat vain kaiken takas paluuta
soittaja soittaa kaarevien talojen edessä
soittaja soittaa sielu liekehdyksissä
kaiken tähän laittaa
niin että ystävyuden unohtaa
ja unelmillaan huuhtoo heidän päänsä
kylpyhuoneesta
soittaja soittaa kaarevien talojen edessä
soittaja soittaa sielu liekehdyksissä
yksinäisenä
viimeisenä päivänä maailmalle laulaa
näkee vielä matkalaisen loistavaan ja
sitä kautta sisäiseen aurinkoon
kaikkeuden
silmäkulmaan....

upea Helsinki kaunis päivä
luonnon taikametsä voisi olla täällä
vanha sukupolvi
lämpimiä säitä
suhde ympäristö ei oo tätä
Kompromissi ei enää ollenkaa
suoratoiminta loppukoon
paikalpoljenta
hiilineutraali kakskolkytkunta
paljon se ei oikee mitää muuta
kylmyys päättäjät täyttänyt

puuttuu sydän vaik valtaa ja päättäjäys
ei enää ok sydämen vierest käyttäytyy
ei riistämään oikeuta mikään
lopeta
suoratoiminta itsesi kouluta
uuden alku vaik elämänmittaisen kesti
on mahdollista muuttuu pysyvästi

vaik epäilisi kannattaa kuunnella
mitä se ydin sanoo
luonnonmetsä korvaamaton
elollinen
nousee niin kauan ettei se kahliudu
ettei sitä kahlita
puukansa
elollinen
pölyjen ja hiilivarojen alta
taistelujen ja tunteettomuus alta kun
ei ole enää mitään
veden ja mudan läpi kasvaa
pölyn keskeltä

Kun näkyy vaan tomua
kasvi kasvaa
nostaa vehreän köynnöksensä oksansa raosta
puutarha siitä muodostuu
mudasta kasvaa myötätunnon kukka kaunein
jonka päälle lentää sudenkorento
sudenkorento
hetkeksi laskeutui tähän näkee tulevien luvun
haluan nähdä sen kauneuden
kun se istuu siinä vielä
pian se tulevassa kauniissa laaksossa siivillään
valo rakkaus tän kaiken alla
niinkuin myös sulla vastaantulevalla
Ystävällä
Ystävä
niin kauniina vuoteessaan lepäilevä
rikkauksiaan syviä liikoja epäilevä
milloin huomaat et oot koskettanut niin monia syvältä
ilman sua ei selviä moni kirkas ystävä
sulle lähetän rakas ystävä kuvia kukista
ja kysyn mitä kuuluu
toivon että matkasi on kaunis vielä tule ei loppuun
toivon että tapaamme taas
rakkautta saat ja jaat

Näkökulmia nuorille suunnatun kilpailun teoksiin: nuorten viestejä aikuisille korona-ajan kokemuksista

Merja Kylmäkoski

It was the best of times, it was the worst of times, it was the age of wisdom, it was the age of foolishness, it was the epoch of belief, it was the epoch of incredulity, it was the season of Light, it was the season of Darkness, it was the spring of hope, it was the winter of despair, we had everything before us, we had nothing before us. (Charles Dickens: *A Tale of Two Cities*, 35)

Elämän loputon talvi jatkuu läpi kevään.
(Adina: *Amici, diem perdidì. Ystävät, olen menettänyt päivän*)

Tämä näkökulmakirjoitus kertoo tutkimushankkeen osasta, jonka muodostavat nuorille suunnattuun kilpailuun saapuneet erilaiset teokset. Kirjoituksen tehtävä on esitellä kirjan lukijalle kootusti ja mahdollisimman kattavasti nuorten kilpailuteoksista moniaistillisesti ja -äänisesti välittyviä viestejä nuoruuden elämisestä korona-ajassa. Tutkimushankkeessa pyydettiin 15–20-vuotiaita nuoria kertomaan, mitä he haluaisivat aikuisten ymmärtävän nuorten elämästä korona-aikana. Kilpailukutsu julkaistiin Nuorisotutkimusseuran nettisivulla, Instagramissa ja Facebookissa. Lisäksi tietoa kilpailusta levitettiin nuorille tutkimuskentällä jaetuilla flyereilla. Kilpailuun lähetetyn teoksen muoto oli nuorten itsensä päätettävissä, ja kilpailuun ilmoitettiin proosaa, runoja, valokuvia, videoita, sekatekniikkaa ja maalaus. Yhteensä teoksia saapui 15. Kilpailun raadin tehtävä oli haastava, sillä jokainen työ olisi ansainnut tulla palkituksi. Lopulta raati valitsi ankaran pohdinnan jälkeen neljä palkinnon saajaa. Teoksista kaikkiaan kolmentoista työn tekijät antoivat myös luvan käyttää töitään osana hankkeen tutkimusaineistoa ja tätä kirjaa, mistä suuret kiitokset tekijöille.

Tässä näkökulmakirjoituksessa kerron ensiksi, mistä korona-ajan ilmiöistä työt kertovat ja mitä teemoja – ehkä hieman yllättäen – teoksissa ei käsitellä. Tämän jälkeen tarkastelen teoksissa toistuvia aiheita. Lopuksi pohdin lyhyesti tulevaisuutta korona-ajan ja nuorten kokemusten värittämän antisipaation⁵⁰ näkökulmasta.

⁵⁰ Antisipaatiolla tarkoitetaan tässä kaksisuuntaista prosessia, jossa tulevaisuus vaikuttaa nykyhetken toimintaan ja nykyhetken ratkaisut vaikuttavat tulevaisuuteen. Toisin sanoen antisipaatiossa yhdistetään tulevaisuuskuva toimintaan.

Mistä työt kertovat ja mitä ei mainita

Siinä missä Nuorisotutkimusseuran vuonna 2010 julkaisema antologia *Muistikuvia 00-luvusta* (Sinivaara 2010) maalaa varsin erilaisiakin kuvia nuoruudesta, Paikkatajuihankkeen kilpailuun lähetetyt teokset ovat teemoiltaan yhtenäisempi kokonaisuus. Toki toisin kuin antologian tekstejä, kilpailuun lähetettyjä teoksia yhdistää yksi jaettu nuoruuden tarkastelua ohjaava sukupolvikokemus. Yhteistä antologialle ja kilpailun teoksille on silti nuoruuskuvausten moniulotteisuus. Kilpailun teoksia yhdistäviä teemoja ovat ero ystävästä, etäkoulu, omaan kotiin jumiutuminen ja tietokoneen varassa oleva yhteys muuhun maailmaan. Teokset kertovat myös pelosta, ahdistuksesta ja mielen järkkymisestä. Kaikesta huolimatta teoksista löytyy myös valon, toivon ja ilon pilkahduksiakin.

Yksi huomiota herättävä piirre teoksissa on se, että oma perhe tai perheenjäsenet esiintyvät niissä vain pienessä sivuroolissa. Esimerkiksi sisaruksia ei mainita lainkaan. Silloin kun perheestä puhutaan, puhutaan aikuisista. Tätä selittää se, että osa tekijöistä asui luultavasti jo itsenäisesti, joskin joidenkin teosten kuvaukset yksin omassa huoneessa istumisesta tai huoneisiin lukitsemisesta vihjaavat nuoren talouteen kuuluvan muitakin. Teoksissa ei kuitenkaan kerrota kamppailuista kodin tilankäytöstä, kuten esimerkiksi Siri Kolun (2022) kuunnelmassa *Hatkat*, jossa äiti on vallannut nuoren huoneen etätyöskentelyyn ja isä olohuoneen omaan etäkokoukseensa nuoren jäädessä tilattomaksi omassa kodissaan.

Kilpailun ikäryhmään kuuluville nuorille perheeseen viittaaminen aikuisina tai läheisinä tuntuu luontevalta. Itsenäistymiskehityksessä on jo otettu etäisyyttä vanhempiin. Silti on yllättävää, että sisarukset puuttuvat teoksista. Se on odottamatonta, koska sisarussuhteet ovat kestoiaan elämänmittaisia niihin liittyvistä haasteista huolimatta sekä vaativat ystävyyssuhteisiin verrattuna pienempää vastavuoroisuutta ja suhteen vaalimista (ks. esim. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2021, 15–16). Koronan kaltaisen kriisitilanteen olisi olettanut saavan nuoret tukeutumaan sisaruksiinsa tai kodin ulkopuolisen elämän kutistuessa kiristävän entisestään sisarusten välisiä suhteita. Jostakin syystä yhtään tällaista tarinaa ei teoksista löydy.

Epätoivoa ja ahdistusta

Kukaan ei kysynyt minulta, miten menee tai miten voit, ketään ei kiinnostanut mikään muu kuin että koulu menee hyvin. (Kerttu-Reena: *Minä ja korona*)

Korona-aika ei ole ollut nuorille helppoa. Kilpailuaineistossa korostuvat koronasta seuranneet vaikeudet, ahdistus, yksinäisyys ja pahoinvointi. Visuaalisesti toteutetuista teoksista kolmen tekijä on nimimerkki Korppi. Niissä kaikissa on kuvattuna kaasunaamari.

Nimimerkki Korpin teoksissa *Elämäni romahduspisteessä 1 ja 2* (ks. kansikuva ja kuva lukujen 9 ja 10 välissä) motiivina käytetty kaasunaamari välittää kokemusta kaverien ja tapahtumien poissaolosta sekä ahdistuksen ja epätietoisuuden kasautumisesta, kunnes nuoren jaksaminen katkeaa ja kaikki romahtaa. Saman tekijän teoksessa *Yksin* (luvussa 6: ”Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa”) kaasunaamari-motiivi kuvastaa yhdessä kirurgisten maskien kanssa eristyneisyyttä ja yksinäisyyttä sekä pelkoa, joka seuraa toisten maskeilla peitetyistä kasvoista. Tässäkin työssä keskeisiä kuvattuja teemoja ovat yksinäisyys ja yksin selviytymisen pakko. Teoksessa *Yksin* on kuitenkin teoksista *Elämäni romahduspisteessä 1 ja 2* poiketen lohdullinen sivujuonne: Sekasin Gaming Discord -serveriltä löytynyt turva ja ajatusten kääntyminen pois koronasta edes hetkellisesti. Työmuodon nouseminen esiin teoksessa kertonee sen onnistumisesta nuorten tukemisessa huomattavan vaikeissa olosuhteissakin.

Maalauksena toteutetussa Sallamari Kinnusen teoksessa *Avunhuuto* (ks. seuraava sivu) lukuisat kädet koskettelevat tuskasta huutavia kasvoja kuvastaen menetyksiä, yksinäisyyttä ja ahdistusta – nuorten mielen olotilaa pahimpana korona-aikana. Tämä kilpailun voittajateos on ilmaisultaan intensiivinen. Vahva viiva ja voimakas, pelkistetty värien käyttö pysäyttävät katsojan. Ahdistuksen tunne välittyy työstä ensi katsomalla, mutta työ avautuu kokonaisuudessaan katsojalle vasta toisella katsomalla, jolloin katse kiinnittyy käsiin ja niihin maalattuihin karmiininpunaisiin sanoihin.

Teoksissa kuvattu ahdistus kertoo koruttomasti, miten paha nuorten olo on ollut korona-aikana. Osalla nuorista ahdistusta lisäsi avun puuttuminen ja palvelujärjestelmän pettäminen, kuten seuraavassa kuvataan:

Kun alkoi kesäloma, sain taas mennä ulos ja olla kavereiden kanssa, mutta se oli lähinnä ryyppäämistä ja pilven polttoa. Jotenkin sitä stressiä piti saada pois, kun ei ollut edes hoitokontaktia, olin yli 6 kk jonossa nuorisopsykiatrialle, vaikka luvattiin 3 kk. (Kerttu-Reena: *Minä ja korona*)

Kuva 10. Sallamari Kinnunen: *Avunhuuto*

Sallamari Kinnunen: *Avunhuuto*

Maalauksessa lukuisat kädet riipivät tuskasta huutavaa henkilöä. Tilanne kuvastaa sitä olo tilaa, mikä pahimpaan korona-aikaan nuorten mielessä vallitsi. Menetyksiä, yksinäisyyttä ja ahdistusta. Korona ei aiheuttanut ongelmia vain taloudelle vaan myös yksittäisten ihmisten elämälle.

Koulun merkitys nuorille

Useassa kilpailuun lähetetyssä teoksessa koulu esiintyy nuoren sosiaalisen elämän keskeisenä areenana. Etäkouluun siirtyminen katkaisi nuorten sosiaalisen kanssakäymisen rutiinit ja rikkoi koulun arjessa läsnä olevan sosiaalisen kudelman. Sosiaalisten suhteiden näkökulmasta nuorelle on oleellista saada tavata omia ystäviään, eikä yhdessäolo oman kaveripiirin ulkopuolisten vertaisten kanssa edes reaali maailmassa riitä täyttämään sosiaalisen vuorovaikutuksen tarvetta. Kaivataan mahdollisuutta olla yhdessä omien ystävien kanssa, kuten teoksen *Kirjain K* kirjoittaja kertoo:

Oma kirjaimeni on jaossa aina ensin. K on niin aikainen kirjain, että vituttaa. Kaverien kirjaimet tulevat aina myöhemmin. [...] Näin on aina ollut ala-asteelta yläasteelle ja sieltä vielä lukioon. Oletettavasti vielä yliopistossakin K on kirjain ja tulee aina viemään minut pois ystäväni luota. [...] Vielä pahempaa oli viikkoina, kun myöhemmät kirjaimet pääsivät kouluun. Istun yksin omassa huoneessani. En voi kutsua kavereita meettiin, heillä on koulua! Kiire seuraavalle oppitunnille! Minä voin vain istua ja odottaa. (K: *Kirjain K*)

Sama teema toistuu Linda Erjoksen teoksessa *Valju*:

Olin yksin, olin yksin enemmän kuin olisin ikinä jaksanut olla yksin. Menetin otteen ystäväistäni. Yhtäkkiä en enää tiennyt, mitä heille kuului, mitä he olivat viime aikoina tehneet, en ollut kuullut heistä mitään. Se ei tietenkään haitannut, ei heille kuulunut mitään. He toistivat kodeissaan sitä samaa kaavaa, jonka mukaan minäkin elin. (Linda Erjos: *Valju*)

Oppilaitosten siirtyminen etäopetukseen ja nuorten harrastusten laittaminen tauolle covid-19-pandemian vuoksi vaikutti toisaalta nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja toisaalta heidän opintoihinsa. Osalle nuorista oli vaikeaa opiskella verkon välityksellä. Voimakkaimmin pandemian vaikutukset iskivät Uudellamaalla ja pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten arkeen, esimerkiksi Stadin ammattiopistossa yli tuhat ilman uutta opiskelupaikkaa olevaa opiskelijaa keskeytti opintonsa. Opintojen keskeyttämiset lisääntyivät eniten juuri pääkaupunkiseudulla. Helsingissä 30 prosenttia opiskelijoista koki alakuloa, toivottomuutta ja yksinäisyyttä siinä missä Joensuussa 90 prosenttia opiskelijoista voi erinomaisesti tai hyvin. Oppiminen heikentyi etenkin niillä nuorilla, joilla oli ollut vaikeuksia jo ennen korona-aikaa. (MTV Uutiset 24.3.2021.) Korona-ajan opiskelu on eittämättä sukupolvikokemus, mutta sen intensiteettiä vaikutti, missä päin Suomea nuori asui ja opiskeli.

Sosiaalisten suhteiden särkymistä ja arjen monotonisuutta rikkoo teoksissa huoli oppimistulosten kangertelusta. Huoli omasta oppimisesta nousee esiin myös haastatteluaineistossa:

Mari⁵¹: [...] Ja kun meist kumpikin ottaa koulun tosissaan et ois kiva et pääsis...

Jaana: Nii.

Mari: Sillain et ei se oo mitään semmosta et voi vetää vaan riman ali tosta noin vaa.
(Haastattelu 6)

Sekatekniikalla vanerille toteutetun teoksen *Kupla* (ks. seuraava sivu) tekijä kertoo ilmaisevansa työssään omia tunteitaan ja sisäistä itsetuntoaan etäopetuksena aikana. Vastaavasti nimimerkki Kerttu-Reenan teoksen *Minä ja korona* tekijä kuvaa omaa kokemustaan:

Kun tuli tieto, että kaikki menee etäkouluun, olihan se jännittävää mutta yhtä paskaa kuin korona. Minun numerot laskivat huomattavasti, ja ahdistus ja masennus ei ollut ennen ikinä iskenyt noin kovaa kuin silloin. (Kerttu-Reena: *Minä ja korona*)

Myös Joonas Kytö käsittelee samaa teemaa runossaan *Muutoksia* (ks. luku 6: ”Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa”). Samaa etäopetuksen tuskaisaa vaikeutta kuvataan myös Linda Erjoksen teoksessa *Valju*:

Kun olisi pitänyt päättää koulu, oli kiire ja kaikki oli rästissä. Arvosanat vetivät kauheudessaan vertoja niille möröille, jotka olivat kuluneina kuukausina asettuneet taloksi mieleeni. Miten pitäisi pystyä hakemaan opiskelupaikkaa, kun ei pysty hakemaan edes maalaisleipää keittiöstä? (Linda Erjos: *Valju*)

OKM:n toimeksiantona tehty Owal Groupin (2021, 3) selvitys etäopiskelusta toisella asteella taustoittaa teoksissa kuvattuja kokemuksia. Kyselyyn osallistuneista (n = 4448) lukiolaisista 72 prosenttia ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista 60 prosenttia oli kokenut etäopiskelun vähintäänkin jossakin määrin henkisesti raskaaksi. Vastaajista 37 prosenttia olisi tarvinnut enemmän tukea opintoihinsa kuin mitä sai. Lukiolaisista puolet koki itsenäisten opintojen määrän liian suureksi. Kyselyyn vastanneet katsoivat etäopetuksen heikentäneen opetuksen laatua.

51 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudonymeiksi.

Kuva 11. Alex Vihula: *Kupla*

Alex Vihula: *Kupla*

Abstrakti, sekatekniikka vanerilla. Työ ilmaisee omia tunteita ja sisäistä itsetuntoa etä-
opetuksen aikana.

Samoista teemavalinnoista huolimatta nuorten teoksissaan kuvaamat kokemukset ovat ainutkertaisia. Kaikille etäkoulu ei myöskään ollut huono kokemus, tämä näkyy sekä Owl Groupin (2021, 3) että Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry:n ja Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry:n (2020) kyselyn aineistoissa. Vaikka huomattava osa opiskelijoista koki etätyöskentelyn kuormittavaksi ja raskaaksi (vrt. edellä), osa opiskelijoista jaksoi paremmin poikkeustilan oloissa, kuten nimimerkki Betty teoksessaan *My life in covid* kirjoittaa:

As someone who gets anxious at school and has problems communicating often, it was a breath of fresh air as I could do my work at home and I don't feel as anxious as I am at school. I had more time to spend on my work than I could at school since I didn't have to worry about catching up with everyone immediately and I could work at my own pace. When the lockdown period was extended I was a little worried about my studies since physical teaching was more helpful but that was thrown out the window when I realised I could spend more time studying since I have nowhere to go. (Betty: *My life in covid*)

Myös Joonas Kytö päätyy runoissaan haasteista huolimatta optimistiseen näkemykseen:

Joonas Kytö: *Yhteishausta*

Sitä kovasti stressasin
Kuitenkin siitä selvisin
Maaailmaani en myynyt
Vaikken apua saanut

Olettavasti kilpailun ikärajuksesta johtuen nuorten kilpailuun lähettämien teosten näyttämönä on koulu. Kilpailuun osallistuneissa töissä ei käsitellä kesätyötä, työtä yleensä tai työelämää koronan aikana. Tämä on hieman yllättävää, sillä kilpailun ikärajaus olisi mahdollistanut myös kesätöiden, opintoihin kuuluvien harjoittelujen, osa-aikatöiden tai toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta valmistumisen jälkeisen työnhaun käsittelyn teoksissa.

Turun yliopiston ja Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry:n sekä Suomen Lukiolaisten Liitto ry:n kanssa yhteistyönä tuotetun Valmistuitko koronakeväänä? -kyselyn (n = 4190) tulosten mukaan ammattiin opiskelevista 14 prosenttia ei valmistunut suunnitellusti keväällä 2020 ja yli viidenneksen valmistuminen viivästyi koronarajoitusten vuoksi. Raportissa todetaan myös ammattiosaamisen näytön vaikeutuneen ja harjoittelujen keskeytyneen osalla nuorista. (Repo & Herkama 2020, 12.) Kyselyn ammattiin valmistuneista vastaajista peräti kolmannes (33 %) katsoi

työllistymismahdollisuuksiensa heikentyneen koronan vuoksi. Vain neljänneksellä oli työpaikka tiedossa syksyksi. Ammattiin valmistuvilla oli tuentatarpeita työllistymisessä (43 %) tai toimeentulossa (44 %), ja yli neljännes (28 %) kaipasi ohjausta myös ammatinvalintaan tai jatko-opintoihin. Lukiolaisista noin puolet (53 %) koki tarvitsevansa ohjausta ammatinvalintaan tai jatko-opintoihin, toimeentuloon (46 %) ja työllistymiseen (44 %). Kyselyiden perusteella koronan vaikutus opintojen ja työn väliseen niveltävyyteen on ollut merkittävä. Silti teema puuttuu teoksista. Yksi selitys voi olla, että kilpailuun osallistuneille nuorille se ei ollut erityisen merkittävä teema. Mikäli teoksia olisi ollut enemmän, tämäkin teema olisi saattanut näkyä. Toinen mahdollinen selitys on kilpailujulistuksen sanamuodossa, jossa pyydettiin nuoria kertomaan, mitä he haluaisivat *aikuisten* ymmärtävän nuorten korona-ajasta. Ehkä työllisyyteen keskittyminen on aikuislähtöinen tapa jäsentää koronavaikutuksia, mutta kenties nuorten mielestä työllistyminen ei ollut se keskeisin viesti, mikä aikuisten toivottiin ymmärtävän nuorten korona-ajasta. Sen sijaan teoksissa haluttiin kertoa korona-ajan yksinäisyydestä, omien ystävien merkityksestä, nuorten elämän pysähtyneisyydestä, ahdistuksesta ja epä tietoisuudesta siitä, milloin nuoren elämä palaa jälleen tuttuihin uomiinsa. Nuorten kokemista vaikeuksista huolimatta teoksissa oli myös toiveikkuutta ja uskoa parempiin aikoihin, mistä nuoret halusivat kertoa aikuisille.

Koronan jälkimainingit

I see a beautiful city and a brilliant people rising from this abyss, and, in their struggles to be truly free, in their triumphs and defeats, through long years to come, I see the evil of this time and of the previous time [...] I see the lives for which I lay down my life, peaceful, useful, prosperous and happy [...]. (Charles Dickens: *A Tale of Two Cities*, 404)

Korona-ajan julkisessa keskustelussa on nostettu esiin toisaalta nuorten epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia rajoitteiden voimakkaasta kohdistumisesta heihin ja toisaalta nuorten tuntemaa huolta mahdollisen tartunnan välittämisestä terveydeltään riskiryhmiin kuuluville läheisilleen. Ilmiö on noteerattu myös nuorisotutkimuksessa. Esimerkiksi eurooppalainen tutkijaverkosto RAY viittaa yhdessä koronaraportistaan narratiiviin nuorista supertartuttajina (RAY 2021, 17). Vastapainona stigmatisoinnille löytyy kuitenkin dokumentteja, joissa nuorten vastuullisuutta ja epäitsekkyttä kiitellään (ks. esim. European Commission 2021). Teoksissa on välähdyksiä sekä nuorten kokemuksista heihin kohdistuvasta aikuisten pelosta että huolesta läheistensä terveydestä.

Koronapandemia on muuttanut maailmaa, ja se on epäilemättä ollut niin nuorille kuin muunkin ikäisille järäsyttävä kokemus, jonka merkitystä yksilöille ei pidä vähätellä. Pitkässä juoksussa korona on silti vain yksi paalu historiassa. Kuten maailmanlopusta erilaisia skenaarioita esittänyt biologi Jussi Viitala (2011, 85–153) toteaa, taudit tuskin

aiheuttavat maailmanloppua. Viitalan (2011, 127) mukaan suurin uhkatekijä on väestönkasvu sekä siitä seuraava resurssien hupeneminen, viljelymaan vähentyminen, energiakriisi ja globaali ruokakriisi. Uusin muistutus tästä on Ukrainan sodasta seurannut resurssien vähentyminen. Viitala (2011, 188–189) kiteyttää pohdintansa suuntaamalla katseensa kaukaisuuteen toteamalla, että ihminen on vain yksi evoluution ihmeellisyyksistä puhaltaen liekkiä pieneen toivonkipinään: ”Kun tuntee katoavaisuutensa, osaa arvostaa tätä hetkeä ja kun ei pidä itseään tärkeänä, voi joskus – ehkä – ymmärtää jotakin.” Samankaltaista toiveikkuutta viestivä kilpailuteos *Utta* (ks. luku 6: ”Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa”) kuljettaa katsojansa koronan jälkeiseen aikaan, se kertoo luonnon ja ihmisen sitkeydestä. Kaikista koettelemuksista huolimatta matka jatkuu eteenpäin, mullan päälle aukeavat ruohomatot kastellaan ja uudet hyvät asiat kasvavat vaikeistakin ajoista.

12. Yhteenveto: Nuorten vapaa-aika, jalkautuva nuorisotyö ja huolikasaumat 2020-luvun alussa

Sofia Laine, Eila Kauppinen & Karla Malm

Johdannossa lainasimme Veera Salmen *Olin niinku aurinko paistas* -romaanin, jossa todettiin, että ”apokalyptinen aika oli alkanut” (Salmi 2021, 29). Ennennäkemättömät instituutioiden sekä julkisten ja puolijulkisten tilojen sulkemiset, Uudenmaan eristäminen, liikkumisvapauksien merkittävä rajoittaminen sekä sosiaalisen kontrollin höltyminen ja tuntemattomaan tautiin liittyvä pelko – nuoruuteen, nuorten vapaa-aikaan ja kaupunkitilaan heijastuneet mullistukset pandemian aikakaudella ovat monella tapaa luonteeltaan sellaisia, että moni tunnistanee vaikutelman apokalyptisen ajan alusta. Apokalyptinen aika ei myöskään osoita hellittämisen merkkejä, päinvastoin: monista näkökulmista tarkasteltuna se tuntuu yhä kiihtyvän. Kriisit aiheuttavat lisää kriisejä. Ilmastonmuutos ja lajikato ovat yhtä ratkaisematta, koronaendemia kieppuu planeetalla arviolta vielä vuosia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ei näytä loppuvan, energiakriisi ja hintojen nousu aiheuttavat lisää köyhyyttä ja kurjuutta. Vyyhtiin kietoutuu myös muun muassa antibioottiresistenssi, jota luonnehditaan hiipiväksi pandemiaksi ja jonka uskotaan syventävän globaalia köyhyyttä ja osaltaan heikentävän lisää ihmiskunnan mahdollisuuksia kestävään ruoantuotantoon (Virta 2021). Varmuudella on vaikea tietää, mikä tulee olemaan apokalyptisen ajan seuraava kriisi. Mutta hyvin todennäköisesti sellainen ilmaantuu.

Yle Areenan (18.4.2022) dokumentissa *Korona-ajan tilinpäätös* Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen terveysturvallisuusosaston johtaja ja tutkimusprofessori Mika Salminen toteaa saman kuin hallitustenvälinen biodiversiteettiä ja ekosysteemipalveluita koskeva tieteen ja politiikan välinen IPBES-paneeli (IPBES 2020): ”Mitä enemmän ihminen valtaa tilaa eläinkunnalta, sitä enemmän törmäyksiä tulee”. Koronapandemia ei ole ihmiskunnan ensimmäinen eikä viimeinen pandemia: ennuste on, että uusia pandemioita syntyy kiihtyvällä tahdilla. Vuonna 2022 kahdessa kuukaudessa apinarokko levisi 47 maahan, mutta siitä ei muodostunut kansainvälistä uhkaa kansanterveydelle (WHO 25.6.2022). Yleensä uuden virustaudin puhjetessa ei ole lääkkeitä valmiina, mutta apinarokko on isorokon sukulainen, mikä auttaa taudin torjunnassa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022).

Kuten *Korona-ajan tilinpäätös* -dokumentissa (Yle Areena 18.4.2022) tuodaan esiin: vuoden 2020 alkupuolella jokainen maa käpertyi itseensä ja sulki rajansa, ettei virus leviäisi. Samalla alkoi maailmanlaajuinen kilpailu maiden välillä suojavaalineistä ja

rokotteista. Rikkaat valtiot saivat eniten ja ensin. Suomi oli yksi voittajista. Ylipäätään Suomi on monilla mittareilla pärjännyt koronapandemian kanssa melko hyvin: koronakuolleisuus on Suomessa ollut kansainvälisesti vertailtuna vähäistä ja rajoitukset lievempiä (Stenvall ym. 2022, 253–258). Koronan yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioinut Jouni Varanka ja muut *COVID-19 -kriisin yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa* -raportin kirjoittajat (2022, 7) toteavat, että epidemiologisesti tarkasteltuna Suomi on selvinnyt koronasta varsin hyvin, mihin on osaltaan vaikuttanut luottamus viranomaisiin ja viranomaisviestintään. Sen sijaan sosiaali- ja terveystaloudessa syntynyt hoitovelka antaa aiheita huoleen – erityisen huolestuttavaa on, että negatiiviset vaikutukset näyttävät kasautuneen ihmisille, jotka ovat jo entuudestaan haavoittuvassa asemassa. Tämä on kasvattanut yhteiskunnan eriarvoisuutta. (Mt., 46–47.) Raportissa todetaan myös, että kriisillä voi myös olla pitkäaikaisia vaikutuksia nuorten oppimiseen ja hyvinvointiin (mt., 50–53).

Pandemioiden aikaa ei ole myöskään nujerrettu. *Korona-ajan tilinpäätös* -dokumentissa (Yle Areena 18.4.2022) todetaan, että virusmuunnoksia tulee aina vain uusia, pandemia muuttuu endemiaksi ja ennustetaan, ettei terveydenhoidon kantokyky jaksa endemian lisätaakkaa loputtomiin. Samaisessa dokumentissa katse kääntyi myös lapsiin ja nuoriin, joiden kohtaloa pandemian keskellä Mika Salminen pohtii:

Mentiin varmasti alussa liian herkästi siihen, että suljettiin koulut. Sen haitat on olleet isoja. Ja ovatko ne olleet välttämättömiä, en ole ihan vakuuttunut siitä. [...] Tässä kävi jotenkin niin, että aikuiset pelästy ja rupes pelkäämään lapsia, kouluissa osa henkilökuntaa. Se kanavoitui lapsiin, se oma pelko taudista. Ja tämä oli kyllä meille järkytys, että se oli niin vahvasti taustalla. Meidän ministeriöistä tuli painetta, että kouluihin pitäisi puuttua. Meidän mielestä kouluissa oli turvallista. [...] Näissä kouluasioissa on ollut ongelmallista, että me emme tiedä, keitä asiantuntijoita on kuultu. (Yle Areena 18.4.2022)

Yhteiskunta siis onnistui suojelemaan koronapandemian alussa vanhuksia, mutta samanaikaisesti ei osattu arvioida eristämisen seurauksia lapsille ja nuorille: osa näistä seurauksista tulee näkyviin pitkällä aikavälillä (ks. myös Laajasalo 2022, 14).

Tämä julkaisu keskittyy nuorten vapaa-aikaan korona-ajan kaupungeissa. Sivuumme myös koulunkäyntiä etänä ja nuorten kokemuksia siitä osana kokonaisuutta, mutta lisäksi tarvitaan tutkimusta etänä toteutuneesta koulunkäynnistä niin peruskoululaisten kuin toisen asteen ja korkeakouluopiskelijoiden kohdalla. Etäopiskelu on useiden tutkimusten mukaan vaikuttanut opiskelijoiden mielenterveyteen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b; Lischer & Safi & Dickson 2021; Repo & Herkama ym. 2020; Valtioneuvosto 2021, 40) sekä opintojen hidastumisiin ja keskeytymisiin (Owal Group 2021). Nuorilla ja nuorilla aikuisilla kaksi vuotta merkitsee isoa lohkoa heidän elämäntörmästä sosiaalisesta elämästään, jossa yläkoulun, lukion, ammattikoulun tai ensimmäisten korkeakouluopiskelijavuosien tärkeät yhteisölliset kokemukset ovat jääneet väliin (ks. myös

Laajasalo 2022, 13). Tulevissa korona-ajan nuoruutta käsittelevissä tutkimuksissa olisi tutkimuksemme pohjalta oleellista huomioida asuinpaikka: pääkaupunkiseudulla on ollut kaikkein tiukimmat rajoitukset pandemian ensimmäisten vuosien aikana, tällä alueella koulua käyvät ja opiskelevat nuoret ovat erityisryhmiä, joiden hyvinvointia on tarkasteltava erityisen huolellisesti, tietoisena lukuisista, toistuvista rajoitustoimenpiteistä, jotka juuri heihin ovat kohdistuneet. Nuoret eivät esimerkiksi ole kokeneet oikeudenmukaiseksi sitä, että kirjastojen lukusalit olivat suljettuina samaan aikaan kun ravintolat ja baarit saivat olla auki.

Mika Salminen (Yle Areena 18.4.2022) toivoo suomalaiselta yhteiskunnalta suunnan ja ajattelutavan muutoksia:

Meidän virhe on ollut ajatella, että kriisit ovat lyhytaikaisia. Nyt kun tämä on kestänyt yli kaksi vuotta, se ei enää toimi. [...] [Tarvitaan] Enemmän rahaa lääkäreihin, hoitajiin ja sairaaloihinkin. [...] Meillä on koko puolustusvoimat, joiden päätehtävä on se, että ei tule sotaa. Tässä täytyy ajatella vähän samalla tavalla.

Virallisesti tämän virussodan koronakuolemia on maailmanlaajuisesti marraskuun 2022 loppuun mennessä 6,6 miljoonaa (WHO 2022). Maailman terveysjärjestö WHO:n (5.5.2022) julkistamien ylikuolleisuustietojen mukaan koronapandemian aikana on toteutunut lähes 15 miljoonan ihmisen ylikuolleisuus. Tämä luku sisältää viralliset koronakuolemat, mutta antaa osiittaa taudin todellisesta kuolettavuudesta. Monissa maailman maissa on ollut resurssien tai politiikan johdosta haasteellista kirjata kuolemia koronakuolemiksi. Ylikuolleisuus saattaa olla ilmentymä siitä, mitä Mika Salminen (Yle Areena 18.4.2022) luonnehtii seuraavasti: ”Muualla maailmassa suhtaudutaan realistisemmin siihen, että kaikki ei ole ihmisten käsissä aina”.

Salminen arvioi, että syksyllä 2022 Suomeen saattaa tulla ”jonkinmoinen lisääalto” (Yle Areena 18.4.2022). Se saattaa tulla nopeamminkin uuden omikronviruksen alavariantin johdosta (HS 4.6.2022). Kesällä 2022 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos totesikin, että koronaviruksen esiintyminen maailmalla jatkuu ja olemme siirtymässä endemian aikaan, joka tulee kestävänsä vuosia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 27.7.2022). Siksi Salmisen toteamus on juuri oikea: ”Koronan kanssa on opittava elämään” (Yle Areena 18.4.2022).

Koronapandemia auttoi ihmisiä myös huomaamaan, että erilaiset – myös myönteiset – elämänmuutokset ovat kriisin kautta mahdollisia. Samalla pandemia sai myös näkemään, että monissa muutoksissa tarvitaan päättäjien ohjausta, uutta lainsäädäntöäkin (ks. myös Kurunmäki 2022, 33).

Nuoruutta ei voi elää etänä

Suomessa täysi-ikäistyy vajaat 60 000 nuorta vuosittain: näin ollen koronapandemian aikakaudella on täysi-ikäiseksi tullut syyskuuhun 2022 mennessä noin 140 000 nuorta aikuista. Tämä julkaisu kertoo erityisesti alaikäisistä ja täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevista nuorista, heidän vapaa-ajastaan koronakaupungeissa.

On paradoksi pienentää elämänpiiriä siinä kohtaa elämänkaarta, jossa sitä nimenomaan olisi syytä laajentaa. Elämänpiirin pienentäminen ja kaventuvat mahdollisuudet oman tilan ottamiseen voivat olla suuri haaste monille teini-ikäisille ja täysi-ikäisyyden kynnyksen molemmin puolin seisoville, kohti maailmaa kurottaville nuorille. Tämän ikäryhmän erityistarpeita ei ole koronapandemian aikana riittävästi kuultu saati otettu huomioon. Tässä voidaan nähdä sukupolvipoliittinen ulottuvuus, koska nuorten elämään vaikuttavia päätöksiä tehtiin vanhempien ihmisten suojaamiseksi ilman, että nuoret pystyivät niihin vaikuttamaan, eikä päätösten sukupolvivaikutuksia arvioitu (Kiilakoski 2021a). Tähän kuulemattomuuteen ja ymmärtämättömyyteen tämä julkaisu pyrkii antamaan jonkinasteista kompensatiota.

Harrastamisen romahdus tapahtui monelle muulle nuorelle sekä nuorelle aikuiselle pandemian ensimmäisten vuosien aikana. Harrastaminen etänä kotoa ei ole ollut kaikille mahdollista, kiinni-auki-kiinni-auki-politiikka on turhauttanut, ja moni nuori on luovuttanut tai ollut muusta syystä palaamatta harrastuksen ääreen, tai palaaminen ei enää pitkän kotona olemisen jakson jälkeen ole tuntunut nuoresta mahdolliselta. Sosiaalisten tilanteiden jännitys ja ahdistus ovat lisääntyneet nuorten keskuudessa.

Rajoitukset, sosiaalisten kontaktien puute ja pelko omasta tai läheisten puolesta näkyivät nuorten koronaan liittämässä kielteisissä tunteissa (Aapola-Kari & Haikkola & Lahtinen 2021). Koronavirus aiheuttaa pelkoa ja huolta myös tulevaisuuden ja elämättömän nuoruuden takia. Elettiin pitkälle syksyyn 2020 ennen kuin suomalaisessa yhteiskunnassa herättiin ymmärtämään rajoitustoimenpiteiden erityinen haaste ainutkertaiselle nuoruudelle, jossa kasvetaan aikuisuuteen, solmitaan merkityksellisiä sosiaalisia suhteita, opiskellaan ja siirrytään työelämään.

Nuorten kokoontumisia paheksuttiin, vaikka samaan aikaan vanhemmat sukupolvet vastoin Suomen hallituksen kehoituksia siirtyivät keskustuista maaseutuasunnoilleen (Willberg ym. 2021). Tutkijoina olemme tavoittaneet nuorten kokemuksia siitä, että aikuisten asenteet nuorten hengailua ja ryhmässä liikkumista kohtaan ovat tiukentuneet ja vastaavasti nuorten suhtautuminen aikuisiin on osittain muuttunut epäluuloisemmaksi (ks. luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”).

Katsomme, että hengailu julkisessa ja puolijulkisessa tilassa on osa monien nuoruutta ja kodin piiristä irtautumista – suuntautumista muuta maailmaa kohti. Nuoruudessa halu vetäytyä pois aikuisten katseiden ulottuvilta ei ole tavatonta. Nuoruus tarkoittaa siirtymää lapsuudesta aikuisuuteen, mikä vaatii mahdollisuutta itsenäistymiseen – myös irtiottoja aikuisista (Aalberg & Siimes 2007, 68–69).

Kenties kyse oli siitä, että se, mikä aikuisten silmissä voi olla tarpeetonta haahuilua ja terveysturvallisten käytäntöjen näkökulmasta kyseenalaista, tai jopa häiriökäyttäytymistä ja metelöintiä, voi nuorille itselleen olla mahdollisesti erittäin arvokasta.

On toki huomioitava, että itsenäistymisen ja omaksi itseksi kasvamisen tapoja on lukuisia eivätkä kaikki nuoret koe kaupunkitilaa ja kauppakeskuksia itselleen ominaisiksi olemisen tiloiksi tai halua hengailua ja viettää aikaa suurissa ryhmissä. Korona-aika herätti osassa nuoria myönteisiä tunteita, jotka liittyvät mahdollisuuteen rauhoittua ja siihen, miten itse on selvinnyt ajasta (Aapola-Kari & Haikkola & Lahtinen 2021). Monet nuoret arvostavat omaa huonettaan ja sen tuomaa rauhaa, itsenäistä harrastamista ja luovivat digitaalisissa maisemissa (ks. luku 6 ”Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa”). Myös nämä voidaan tulkita oman tilan ottamiseksi, tilan muovaamiseksi omaksi. Nuorten kokemukset korona-ajasta ovat moninaiset, minkä olemme pyrkineet tässä julkaisussa tuomaan esiin. On myös nuoria, joille poikkeusolot ovat olleet helpotus:

Monet nuoret ovat kokeneet poikkeusolot positiivisena asiana. Yhteiskunnan paineet ovat hellittäneet. ”Muidenkin elämä on tauolla.” (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevätkausi 2020)

Huojennus voi paljastaa jotain myös korona-aikaa edeltäneestä ajasta ja arjesta; kenties siitä on puuttunut väljyyttä ja mahdollisuuksia oman tilan ottamiseen. Joka tapauksessa on selvää, että oli pandemiaa tai ei, nuoren mahdollisuus ylläpitää vertaissuhteita sekä ottaa halutessaan omaa tilaa on merkityksellistä.

Ei ole ihme, että yksinäiseksi itsensä tuntevien nuorten osuus on koronapandemian aikana kasvanut. Emme vielä tarkalleen tiedä, mikä on suoraan johtunut korona-ajasta, tai onko korona-aika näyttämölistänyt, tuonut paremmin esiin nuorten tilanteita, jotka aiemmin jäivät liian vähäiselle huomiolle. Yksinäisyyden lisääntymisen syynä voidaan pitää ainakin etänä toteutunutta koulunkäyntiä sekä rajoituksia harrastustoiminnassa (Lammi-Taskula ym. 2022, 154). Lammi-Taskula tutkimusryhmineen (mt., 166) suosittelee kiinnittämään huomiota nuorten yhteiseen toimintaan ja nuorisotyöhön kunnissa, jotta nuorten yksinäisyyden kokemukset saataisiin pian laskuun. Kotiin jääneiden nuorten tarkastelu moniulotteisesti on ehdottoman tärkeää: on olennaista kiinnittää huomiota siihen, jääkö nuori kotiin siksi, että viihtyy siellä, vai siksi, että maailma sen ulkopuolella tuntuu pelottavalta tai vieraalta.

Nuorten kestävä hyvinvointi vapaa-ajalla on otettava pandemioiden aikakaudella vakavasti

Nuorten tyytyväisyys elämään notkahti koronapandemian ensimmäisenä vuonna erityisesti tyttöjen ja nuorten naisten sekä 20–24-vuotiaiden miesten keskuudessa. On hyvä huomioida, että korona-ajan elämäntyytyväisyyden taustalla on monia kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta merkittäviä tekijöitä, kuten sosiaaliset suhteet ja taloudellinen tilanne. (Lahtinen ym. 2022, 31.) Koronarajoituksilla oli vaikutuksia juuri näihin nuortenkin elämän kannalta merkittäviin tekijöihin. Sosiaalisten kontaktien välttämisen vaade näkyi sosiaalisten suhteiden haurastumisena, ja monen nuoren ja perheen taloudellinen tilanne ja ainakin sen ennakoitavuus heikkeni. Sosiaalisten suhteiden väheneminen ja huoli perheen tilanteista lisäsi nuorten kuormitusta. Korona-aikana monet nuoret kokivat myös yksinäisyyttä. (Varanka ym. 2022, 50.) Kun siirryttiin käymään koulua, opiskelemaan ja työskentelemään etänä, vapaa-ajan merkitys sosiaalisen kanssakäymisen osalta korostui – mutta vapaa-ajallakaan nuoret eivät tiukimpien rajoitusten aikana saaneet tavata kavereita tai perheen ulkopuolisia aikuisia. Sosiaalinen kanssakäyminen ja yhteisöt haurastuivat.

Koronapandemian aikana ei ole riittävästi puhuttu mielekkään vapaa-ajan merkityksellisyydestä nuorten kestäväälle hyvinvoinnille. Kestävän hyvinvoinnin käsitämme tässä Tuuli Hirvilammin (2015) tapaan kattavan neljä ulottuvuutta: *having, doing, loving ja being*. Erik Allardtin hyvinvointiteoriasta Hirvilammin jatkokehittämät ulottuvuudet sekä niiden toteutuminen pandemian aikakaudella on avattu alla tarkemmin (Hirvilammi 2015; Allardt 1976).

Tarkasteltuamme nuorten vapaa-aikaa ja siihen kietoutuvia hyvinvoinnin, huolten ja pahoinvoinnin näkökulmia, näyttää siltä, että kaikki neljä kestävän hyvinvoinnin ulottuvuutta ovat kärsineet koronapandemian aiheuttamista rajoitustoimenpiteistä (ks. myös Kauppinen & Laine 2022) – eniten iskua ovat saaneet merkitykselliset sosiaaliset suhteet aikuisiin ja vertaisiin sekä oleileminen, hengailu. Perustelemme tämän näkemys Tuuli Hirvilammia (2015) soveltaen lyhyesti.

Ensimmäinen ulottuvuus, *having*, viittaa vapaa-ajan materiaalisiin ehtoihin: vapaa-ajan mielekkäiden toimintojen saavutettavuuteen (ml. tilat ja välineet). Koronarajoitustoimenpiteet sulkivat vapaa-ajan toiminnan tiloja. Osa nuorista siirtyi harrastamaan omaehtoisesti ja etäyhteyksin. Koronarajoitustoimenpiteet poistivat myös esimerkiksi penkit pois käytöstä kauppakeskuksissa: nuorilla ei enää ollut paikkoja missä vapaa-ajalla oleilla.

Toinen ulottuvuus, *doing*, käsittelee mielekästä nuorten vapaa-ajan toimintaa: onko itsensä toteuttaminen ja ilmaiseminen, tavoitteellinen tekeminen tai yhdessä tekeminen mahdollista ja minkälaisin ehdoin. Jälleen koronarajoitustoimenpiteet ovat haurastuttaneet tavoitteellista harrastamista, mutta ne ovat vähentäneet muutenkin nuorten mahdollisuuksia yhdessä tekemiselle. Yhdessä tekemistä on toteutettu verkossa, ja uusia

luovia ratkaisuja on löytynyt esimerkiksi lähiviheralueita hyödyntämällä ja sisätiloja välttämällä. Nuorten kaupungilla hengailu voi myös olla ajoittain tavoitteellista, esimerkiksi sähköpotkulaudalla voidaan liikkua aktiivisesti paikoista toisiin tai ajaa ajamisen ilosta.

Kolmas ulottuvuus, *loving*, viittaa tässä välittäviin aikuisiin ja vertaisiin. Nuorilla on tarve tulla hyväksytyksi, nähdyksi ja kuulluksi vertaisten ja aikuisten taholta. Nuoruuteen kuuluu uusien merkityksellisten ihmissuhteiden luominen ja uusien paikallisyhteisöjen tai -ryhmien rakentaminen. Kaikki tämä on ollut paljon normaalia vaikeampaa koronarajoitustoimenpiteiden aikana. Tähän viittaa myös se, että nimenomaan yksin tai puolison kanssa asuvien nuorten elämään tyytyväisyys laski koronan ensimmäisenä vuonna (Lahtinen ym. 2022, 31). Korona-ajan sosiaalisten kontaktien välttäminen lisäsi todennäköisesti erityisesti yksinasuvien nuorten yksinäisyyden kokemuksia (Kestilä & Härmä & Rissanen 2020, 27). Jos nuori asuu yksin, hänellä ei ole kotona sosiaalisia kontakteja, jolloin kodin ulkopuolisten sosiaalisten suhteiden rooli korostuu. Välittäminen sekä nähdyksi ja kuulluksi tulemisen tunteen välittyminen etänä, digitaalisesti, on usein hauraampaa tai haasteellisempaa kuin kasvokkain tavattaessa. Toisaalta esimerkiksi Sekasin-chatin erilaiset ryhmät ovat tarjonneet pandemian aikana monelle nuorelle erittäin tärkeää vertaistukea ja aikuisten apua.

Neljäs ulottuvuus, *being*, alleviivaa olemisen eli ei-tekemisen oleellisuutta nuorten vapaa-ajassa. Hengailun tärkeyttä. Nuoret tarvitsevat lisää joutilaisuutta, kuten opetusministeri Li Andersson totesi kesäkuussa 2022. Tiukkojen koronarajoitustoimenpiteiden aikaan nuorten hengailua kaupunkitilassa ei katsottu hyvällä. Se on kuitenkin hyvin oleellinen osa nuoruutta: asettua vertaisten kanssa samaan tilaan, antaa sattumalle ja yllätyksille tilaa, levätä hetkessä ei-tavoitteellisesti yhdessä.

Korona-aika tuotti lapsille ja nuorille henkistä kuormitusta: turvattomuutta ja ahdistusta sekä yksinäisyyden kokemuksia (Valtioneuvosto 2021). Huoli lasten ja nuorten koronarajoituksista seuraavasta sosiaalisen kanssakäymisen haurastumisesta ja yksinäisyydestä heräsi niin nuorten kanssa työskentelevien aikuisten kokemusten kuin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2021 kouluterveyskyselyn (Helakorpi & Kivimäki 2021), Nuorisotutkimusverkoston nuorten kokemuksia korona-aikana käsittelevän kyselyn (Kauppinen & Lahtinen & Haikkola 2021) ja Turun yliopiston koululaisten ja opiskelijoiden koronakyselyjen (Repo & Herkama 2020, 31, 33; Repo & Herkama ym. 2020, 7; Repo & Poskiparta ym. 2020) tulosten perusteella. Kiinnittämällä huomiota kestäväen hyvinvoinnin ulottuvuuksiin nuorten vapaa-ajan toiminnassa voidaan osaltaan tarjota yhdessä tekemisen paikkoja, vahvistaa nuorten sosiaalista verkostoa ja tuen saantia vertaisilta ja luotettavilta aikuisilta.

Nuoret tarvitsevat vapaa-ajan yhteisöjä hyvinvoinnin ja pärjäämisen näkökulmasta. Parhaimmillaan yhteisöt vahvistavat myös nuorten resilienssiä (Unger 2008, 221). Yhteisöillä on merkitystä siinä, miten nuori selviää elämän haasteista ja yhteiskunnallisista kriiseistään, kuten korona-ajasta. Resilienssi liitetään usein yksilöön, mutta Southwickin ja kollegoidensa (2014) mukaan resilienssiä voidaan myös tarkastella yksilön, yhteisön,

järjestelmän tai kokonaisen yhteiskunnan valmiutena sopeutua vaikeuksien tai kriisiin aiheuttamiin tilanteisiin sekä toipua ja palautua niistä. Kun resilienssiä vahvistavia toimenpiteitä kohdennetaan yhteen edellä mainituista, vaikuttaa interventio myös muihin. Lasten ja nuorten resilienssin vahvistamiseksi turvallisella, vakaalla ja rakastavalla ympäristöllä sekä sen yhteisöllä on tärkeä merkitys. (Southwick ym. 2014, 11–12.)

Koronaepidemiasta johtuneet poikkeusolot ovat osoittaneet, että on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota heikoimmassa asemassa olevien nuorten tilanteisiin. Kriiseihin varautuminen yhtenäisiä ohjeistuksia ja toimintamalleja vahvistamalla varmistaisi sen, että tulevaisuudessa tuen ja avun saanti voitaisiin paremmin turvata yllättävissäkin olosuhteissa (Lammi-Taskula ym. 2022, 185).

Kestävän hyvinvoinnin teoriassa (Hirvilammi 2015) huomioidaan myös luonnon kestävä käyttö ja ekologiset reunaehdot. Tämä on myös ilmastokriisiin varautumista: on syytä kurottua jatkossa pohtimaan yhä aktiivisemmin, minkälaisia ovat ne nuorten kestävästi hyvinvoinnin vapaa-ajan ympäristöt, jotka ovat myös ekososiaalisesti kestäviä. Lisäksi on paikallaan todeta, että nuorten kestävästi hyvinvointia on mahdotonta saavuttaa ilman rauhaa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa heittää uutta huolen varjoa nuorten elämään.

Kaupunki on kulkijoilleen aina erilainen

Nuorten vapaa-aika, joka tukee heidän kestävästi hyvinvointiaan, on monen kohdalla myös digitaalisesti ja maantieteellisesti tiettyihin paikkoihin kietoutuvaa. Tärkeiden kavereiden fyysistä sijaintia ja digitaalista aktiivisuutta seurataan erilaisissa sovelluksissa, välillä myös salaa. Niiden kautta rakentuvat nuorten sosiaaliset kompassit, jotka ohjaavat nuorten liikkumista kaupunkitilassa. Sovellukset piirtävät reitit ja kuvaavat, millaisena kaupunki nuorille heidän vapaa-ajallaan näyttäytyy. Kaupunki on kulkijoilleen aina erilainen.

Nuoret myös itse kokevat ja määrittelevät ”lähialueensa” eri tavoin; määritelmää viljelevät aikuiset, jalkautuva nuorisotyö sekä eritaustaiset ja -ikäiset nuoret voivat ymmärtää sen sisällön ja maantieteellisen laajuuden hyvin eri tavoin. Muun muassa ikä, sukupuoli, kaveripiiri, vapaa-ajanviettoon liittyvät preferenssit ja taloudelliset resurssit ovat vain muutamia tekijöistä, jotka muokkaavat ja muotoilevat kokemuksia kaupunkitilasta. Myös ”maine” voi rajata kaupunkitilaa – kielteisten huhujen kohteeksi joutunut ei olekaan tervetullut toisten hengailejoiden joukkoon (ks. luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”). Kuten Doreen Massey (2008) toteaa, tila on aina monimutkainen hallitsemisen, alistumisen, solidaarisuuden ja yhteistyön suhteiden verkko. Nuorten kokemuksia julkisesta ja puolijulkisesta tilasta sekä reviirien ja reittien muotoutumista onkin syytä lukea myös intersektionaalisesta näkökulmasta, erilaiset erot ja tiedon paikantuneisuus (Haraway 1988) huomioiden.

Myös Jarno Valkonen (2022, 17–18) on ympäristösosiologina pohtinut, kuinka esimerkiksi muut ihmiset, sää, eläimet ja teknologia osallistuvat tiedontuotantoon, tiedon muodostamiseen ja toimintoihin.

Digitaalinen todellisuus muotoilee etäisyyksiä ja niiden merkitystä uudestaan, kuten olemme monin paikoin tässä julkaisussa todenneet – sota Euroopassa tulee osaksi suomalaisnuorten arkea myös sovellusten kautta, roadman hahmona kulkeutuu globaalista populaarikulttuurista ottamaan erilaisia paikallisia ilmentymiä, ja etäyhteyksiä sujuvasti hyödyntävät nuoret hengailivat yhdessä sarjoja katsellen omissa kodeissaan eri puolilla kaupunkia. Korona-ajassa myös instituutiot voivat tulla nuorten omiin huoneisiin etäyhteyksien kautta. Mikin unohtuessa auki etäopetuksen aikana voi yksityiseksi tarkoitettu lausahdus tunkeutua koko luokan yhteiseen tilaan, jaettavaksi. Voidaan väittää, että tätä kautta tilat ikään kuin sulautuvat toisiinsa. Tätä ei voida pitää yksinomaan kielteisenä tai positiivisena kehityskulkuna, mutta selvää on, että se vääjäämättä vaikuttaa kokemuksiimme tiloista.

Sosiaalinen muutos kysyy aina mielikuvittelua, yksilöiden ja yhteisöjen kykyä kuvitella vaihtoehtoisia mahdollisia ja haluttuja tulevaisuuksia, jotka osoittavat suuntaviivoja poliittiselle päätöksenteolle (Valkonen 2022, 20; Milkoreit 2017). Nuoria olisikin otettava aidosti enemmän mukaan kaupunkitilan suunnitteluun, ja kaupunkitilan suunnittelun olisi otettava paremmin huomioon myös nuoret, niin hengailijat kuin muutkin (vrt. Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 55).

Hengailun tilojen suunnittelu voi olla haasteellista, mutta erilaisten kaupunkitilojen sallivuuden sekä tilojen väljyyden huomiointi on oleellinen osa kaupunkisuunnittelua ja kehittämistyötä, johon nuorilla on oikeus aktiivisesti osallistua muiden kaupunkilaisten tavoin. Nuorten osallisuus ja omistajuus kaupunkitilasta tarkoittaa, että lopputulos voi olla aidosti yllättävä myös aikuisille – osallisuus merkitsee vallan jakamista nuorille ennalta määritellyn lopputuloksen ja tiukkojen reunaehtojen sijasta. Kestävän hyvinvoinnin ulottuvuuksiin nojaten esitämme, että tarvitsemme myös asennemuutosta hengailun suhteen: oleminen, ei-tekeminen ja joutilaisuus ovat tärkeä osa nuorten hyvinvointia ja elämää. Ympäröivä yhteiskunta on tällaista nuorten sosiaalista oleilua kohtaan usein aivan turhan vihamielinen. Toivotamme tämän ja sitä myöten myös hengailun tervetulleeksi ajassa, jossa hälyttävät tulokset nuorten ahdistus- ja masennusoireilun ja yksinäisyyden kokemusten lisääntymisestä (Aalto-Setälä ym. 2021) pakottavat kysymään, millaiset ovat paineistuvan nuoruuden seuraukset nuorille itselleen.

Hengailuun liitetään helposti kielteisiä mielikuvia lieveilmiöistä, kuten päihteiden käytöstä ja väkivallasta. Toki molempia myös ilmenee (ks. luku 8: ”Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana”). Nuorten ryhmässä liikkuminen ja meteliksi tulkitut äänet voivat herättää aikuisissa epämiellyttäviä tunteita ja epäluuloja kaupungissa – onhan kaupungin ”akustinen etiketti”, Anni Rannikon ja Veli Liikasen sanoja lainaten, aikuisten määrittelemä (Liikanen & Rannikko 2016, 37–45). Toisin sanoen juuri aikuisilla on valta päättää, mitkä äänet kaupunkitilassa sallitaan ja mitkä

tulkitaan häiriöksi ja meteliksi. Varsinkin rodullistetut nuoret miehet tulevat helposti tulkituksi ”uhkaavina” (Tolonen 2019; ks. luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa” sekä luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinnallisissa kamppailuissa”). Nuorille itselleen ryhmässä liikkuminen saattaa kuitenkin olla tärkeää, hauskaa ja yksin liikkumista turvallisempaa (Malm 2018, 71; Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 172; Aaltonen 2006, 232–233). Tämä mielessä pitäen voisi aikuisten määrittelemä akustinen etiketti sietää ja jopa toivottaa tervetulleeksi hengailun ja sen mukanaan tuoman elävän elämän äänet.

Turvallisuus on ajankohtainen kysymys, sillä myös tässä tutkimuksessa esiin nousivat nuorten kokemukset väkivallasta, ahdistelun ja huorittelun lisääntymisestä (ks. luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2021a). Voikin olla, että turvallisten aikuisten puute ja tavoittamattomuus näkyvät näissä kokemuksissa. Ajassa, jossa media nosti esiin ”pelottavat nuoret”, on olennaista huomata, että hengailijat kohtasivat myös paljon huonosti voivia ”pelottavia aikuisia” eivätkä aina kokeneet, että järjestyksenvalvojat takaavat kaikkien turvallisuuden tilassa – hengaillevat nuoret mukaan lukien. Toisaalta on hyvä huomioida, että suhde nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä ei ole yksinomaan kielteinen: negatiivisten kokemusten ja kertomusten sekä keskinäisen epäluulon ohella havaitsimme myös paljon positiivisia signaaleja. Hengaillevat nuoret toisinaan myös hakivat turvaa ja tukea järjestyksenvalvojilta, mikä voidaan tulkita merkiksi keskinäisen luottamuksen rakentumisesta (ks. luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”). Myönteinen kuva nuoruudesta, nuorista ja hengailusta yksityisen turvallisuusalan piirissä vahvistaa nuorten hyvinvointia tukevaa toimintaa julkisessa ja puolijulkisessa tilassa. Tämä on tärkeää yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta, sillä turvattomuuden, syrjinnän ja häirinnän kokemukset rajaavat kaupunkitilaa ja siinä oleskelun mahdollisuuksia.

Kuten edellä julkaisussa toteamme, Simon Hardingin (2022) mukaan keskeinen konteksti nuorten vakavalle väkivallalle Isossa-Britanniassa on nuorten kokemukset aikuisten ja instituutioiden hylkäämisestä ja sen tuottamasta turvattomuudesta (ks. luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinnallisissa kamppailuissa”). Hardingin arvion mukaan nuoret jätettiin monin tavoin oman onnensa nojaan pandemia-ajassa, mikä näkyi monille jatkuvana henkisenä hälytystilana, selviytymisenä sekä luottamuksen puutteena aikuisyhteiskunnan instituutioita kohtaan. On esitetty varovaisia arvioita (Gröhn & Wadunombi 2022) siitä, että korona-aika on vaikuttanut nuorten jengiytymiseen ainakin välillisesti. Arviota on kuitenkin vaikea tehdä näin lyhyen ajanjakson perusteella. Korona-ajan nähtiin kuitenkin jättäneen nuorten arkeen paljon tyhjää tilaa, kun koulut ja harrastukset olivat pitkään etänä tai kiinni. Samanaikaisesti katukuvassa nähtiin enenevässä määrin uusia nuoria. Kyseiseen opinnäytetyöhön haastateltu ennalta estävän työn poliisi kertoi

[...] konkreettisen esimerkin siitä, kuinka aktiivisesti harrastava tyttö ajautui koronapandemian aikana vähitellen rikolliselle tielle koronan sulkiessa harrastamisen mahdollisuuden. Aluksi nuori tuli vain kaverinsa mukana kaupungille. Siitä eteenpäin tytön käytös hiljalleen alkoi muovautumaan negatiiviseen suuntaan: nuori oli alkuun läsnä pahoinpitelytilanteessa, seuraavaksi hän oli ostamassa täysi-ikäiseltä päihteitä ja viimeisin havainto nuoresta oli se, kun hän oli pahoinpitelemässä. (Gröhn & Wadunombi 2022, 57.)

On silti hyvä huomioida, että vaikka vuosien 2020 ja 2021 vakavaa väkivaltaa olisi vaikea käsitellä ohittamalla korona-ajan yhteiskunnallinen konteksti, korona-aika ei silti selitä kaikkea – alaikäisten tilastoitu väkivaltarikollisuus lisääntyi trendinomaisesti jo ennen koronatilan alkua (Danielsson 2022). Selvää on, että selityksistä riippumatta nuoret tarvitsevat mahdollisuuksia hakea turvaa ja tukea aikuisilta niitä tarvitessaan ja omia tiloja ottaessaan. Nuorten leimaaminen vaarallisiksi tai heidän kuluttamansa populaarikulttuurin demonisoiminen ei tätä tavoitetta tue vaan mahdollisesti työntää nuoret yhä kauemmas – silloinkin, kun vertaisuuhteissa ilmenevä väkivalta tai omaisuuden anastaminen aiheuttaisivat tarvetta tukeen. Luottamuksellisten suhteiden vallitessa myös mahdollisten ongelmien ratkaisemiseen on helpompi hakea apua.

Sekä roadman-ilmiöön, nuorisojengeihin ja väkivaltaan että järjestyksenvalvojen ja nuorten kohtaamisiin liittyy paljon tarinoita, joiden todenperäisyydestä meillä ei ole tietoa. Meidän tutkijoiden tavoittamat tarinat kuvastavat silti nuorten kokemuksia kaupunkitilasta, siellä liikkumisesta ja toisista liikkujista; aikuisista ja muista nuorista. Nuoret hyödyntävät erilaisia tarinoita kartuttaakseen kaupunkipääomaansa ja paikkatajuaan – eli tietoa ja taitoa erilaisista kaupunkitiloista ja siellä liikkuvista ihmisistä. Kertomalla tarinoita nuorten on mahdollista esimerkiksi varoittaa toisiaan ja kertoa, missä tai kenen kanssa on hyvä liikkua (ks. myös Tolonen ym. 2018).

Tämän tutkimuksen perusteella olemme todenneet tarpeen ja puutteen, johon vastamaan tarvitaan intersektionaalinen näkökulma nuorten kokemukseen kaupunkitilasta. Edellä kuvaamme konkreettisia ilmentymiä siitä, kuinka kaupunki on kulkijoilleen aina eri (Massey 2008). Lienee perusteltua toivoa, että näiden erojen ja nuorten moninaisten kaupunkitilakokemusten tunnistaminen korvaisi tai vähintäänkin tasapainottaisi sitä nuoriin kohdistuvaa huolipuhetta, jossa nuoret itse ovat harvoin saaneet suunvuoroa. Lisäksi tarvitaan myös tutkimusta arkisesta rauhasta: Miten nuoret rakentavat turvallisuutta, neuvotteluja, hyviä suhteita ja sosiaalista pääomaa kaupunkitilassa. Mistä julkisesta tai puolijulkisesta paikasta löytyy nuorille tilaa, jossa saa olla rauhassa?

Vuosina 2020–2022, varsinkin tiukkojen koronarajoitusten aikoina, kaupunkitilassa ei olla nähty samassa mittakaavassa joukkokokoonantumisia (esim. mielenosoituksia ja kansanjuhlia) kuin aiempina vuosina. Puhutaan myös riemuvajeesta. Siihen tuli hetkellinen ruiske toukokuussa 2022, kuten yksi haastattelemamme nuori kuvailee kokemustaan:

Donald: Suomen MM-jääkiekon voittoiltana otin junan Dixistä stadiin. Ei ole kovin spontaania tämä suomalaisten mitalijuhlinta, kun aina mennään torille. Olin alkuillasta parin kaverin kanssa skeittipuistossa, ja skeittaamisen tauoilla katsoimme tilannetta Twitchistä [puhelinsovellus]. Kun ottelun tilanne oli 3–3, päätimme katsoa pelin loppuun. Suomen voitettua kävelimme 20 minuutissa Tikkurilan asemalle. Juna oli jo siellä varsin täynnä, mutta Pasilassa se oli ihan tukossa! Suomalaisia ei kiinnostaa kolmas maailmansota, mutta jääkiekko kyllä kiinnostaa! (Haastatteluryypäs 2)

Nuorten huolikasaumaan tuli riemurepeämä, kun ihmismassat vyöryivät Esplanadille maailmanmestaruuden voittoyönä. Donaldin sosiaalinen kompassi (ks. luku 11: ”Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla”) ohjasi hänet kansanjuhlaan:

Donald: Seurasin massoja Esplanadille. Jengi oli kiivennyt Kappelin katolle, liikennevaloihin, ratikkapysäkin katolle. Joillain oli ilotulitteita. Näin vain kaksi tappelua yön aikana, vaikka koko Esplanadi oli täynnä ihmisiä. Kerrankin suomalaiset puhuivat toisilleen, olivat avoimia ja sallivia! (Haastatteluryypäs 2)

Nuori kuvailee riemurepeämän yötä ilahtuneena. Hänen paikkatajuunsa kirjautui Esplanadin kansanjuhla avoimena, sallivana ja sosiaalisena hetkenä. Selvästi yössä oli nuorelle jotain sellaista, jonka säpinää kaipaava nuori hengailijakeho mielellään toivotaisi tervetulleeksi toisenkin kerran koronakurimuksen vastapainoksi.

Nuorisotyö sopeutui nopeasti muuttuneeseen toimintaympäristöön

Pandemian alussa nuorisotyössä tapahtui dramaattinen siirtymä kasvokkaisesta työstä verkkoperustaiseen työskentelyyn. Verkkoympäristöjä hyödynnettiin intensiivisesti maaliskuusta toukokuuhun vuonna 2020. Poikkeusolojen päätyttyä kesällä 2020 verkkoperustainen työskentely väheni nopeasti, vaikka pandemia itsessään jatkui. Rajoitusten hellittäessä nuorisotyössä palattiin kohti aiempia kasvokkaisen työskentelyn volyymeja. (Kivijärvi ym. 2022, 36.) Koronapandemian alussa nuorisotyön työvälineiksi jäivät digitaalinen ja jalkautuva nuorisotyö.

Kunnallinen nuorisotyö ja muutkin nuorisotyötä tekevät organisaatiot ovat pyrkineet olemaan joustavia ja mukautuvia koronan aiheuttamien poikkeusolojen aikana (Helfer & Aapola-Kari & Ibsen 2023). Voidaan sanoa, että koronapandemia teki ainakin kunnallisesta nuorisotyöstä notkean: taloilta lähdettiin aktiivisesti jalkautumaan kaupunginosaan, kun nuorisotalot olivat rajoitustoimenpiteiden takia kiinni useaan otteeseen. Nuorisotyöntekijöiden huomion kohteena ovat nuoret ja heidän hyvinvointinsa.

He tunnistavat nuorten moninaiset tilanteet ja tarpeet. Sitä kuvastaa esimerkiksi tilanne, jossa tutkimushankkeen yhdeksäsluokkalainen TET-harjoittelija kävi haastattelemassa nuorisotyöntekijää nuorisotalolla. Nuorisotyöntekijä nosti vahvasti esiin toiveen siitä, että nuorille löytyisi mielekästä tekemistä, laajasti harrastustoimintaa ja toisaalta ulko- ja sisätiloja mahdollistamaan nuorten hengailun.

Kun moni muu toiminta ja työskentely siirtyi etäyhteyksiin, tarve kasvokkaiselle työlle lisääntyi ulkotiloissa. Jalkautuvan nuorisotyön työote tuli koronapandemian kahden ensimmäisen vuoden aikana tutuksi ja nuorisotyön tunnettuus lisääntyi. Jalkautumisessa nähtiin monia etuja – varsinkin suhteessa koko asuinalueeseen ja moniammatilliseen työotteeseen. Poikkeusaikana nuorisotyöntekijät pystyivät tukemaan myös yksilöllisen tuen tarpeessa olevia nuoria tapauskohtaisesti: aineistomme perusteella nuorisotyössä paikoin koettiin poikkeusajan vapauttavan aikaisempaa enemmän aikaa yksilölliseen tukeen ja siitä tiedottamiseen sekä suunnitelmalliseen ja resursoituun työskentelyyn tuen tarpeessa olevien nuorten kanssa. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että nuorisotyöllä on tärkeä rooli nuorten vertaissuhteiden ja yhteisöllisyyden tukemisessa. Nuorisotyön tehtävä nuorten vertaistoiminnan tilojen luojana ja siltojen rakentajana (Declaration of the 2nd European Youth Work Convention 2015), nuorten sosiaalisten sekä yhteiskunnan rakenteisiin ja ympäristöön liittyvien suhteiden tukijana (Kiilakoski 2013, 29–33; ks. myös Kiilakoski ym. 2015, 601) antaa sille hyvät mahdollisuudet vahvistaa nuorten ja koko yhteisön yhteisöllistä resilienssiä (vrt. Grönlund & Mäenpää 2021, 28; Southwick ym. 2014, 11–12; Unger 2008, 221).

Tässä tutkimuksessa emme tarkastelleet sitä, mitä nuoret ajattelevat nuorisotyöstä ja sen tekijöistä, tai millaisia kokemuksia nimenomaan nuorilla on nuorisotyöstä, sen vapaaehtoisuudesta, kohtaamisista ja puuttumistilanteista (ks. luku 4: ”Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa”). Nämä kysymykset nousivat kuitenkin esiin tämän tutkimuksen analyysi- ja raportointivaiheessa ja ovat tarpeellisia jatkotutkimuksen aiheita.

Nuorisotyö on osoittanut notkeutta, reagointi- ja sopeutumiskykyä (Kivijärvi ym. 2022; Manu ym. 2021), myös suhteessa muihin palveluihin. Herää kysymys siitä, mikä nuorisotyötä notkistaisi jatkossakin, jottei tarvita tämänkaltaisia pandemioita tekemään nuorisotyöstä dynaamista. Oleellista keväällä 2020 oli, että nuorisotyö reagoi nimenomaan nuorten tarpeisiin. Notkeutta tuntuukin löytyvän, kun kiinnitetään enemmän huomiota nuorten tarpeisiin sekä nuorisotyöntekijöiden kokemustietoon siitä, missä nuoret liikkuvat ja missä nuorisotyön tulisi olla. Kiinnostavia kysymyksiä ovat, kohtaako nuorten tarve ja nuorisotyön tarjonta ja kuka päättää siitä, mihin resurssija on järkevää kohdentaa ja millä perusteilla. Hankkeen aikana tuli myös näkyväksi se, että nuorisotyössä kertyvän ja kerätyn tiedon jalostaminen ja hyödyntäminen sekä vuoropuhelu niin käytännön työtä tekevien nuorisotyöntekijöiden kesken kuin nuorisotyöntekijöiden, johtajien ja aika-ajoin myös tutkijoiden kesken mahdollistaa työn ja osaamisen jatkuvan kehittämisen ja lisää nuorisotyön kykyä reagoida nopeastikin muuttuviin tilanteisiin

(ks. myös Kivijärvi ym. 2022, 87–91). Olisiko se myös dialoginen tiedolla johtamisen tapa tarkastella sitä, miten resursseja suunnataan ja miten nuorten tarpeisiin voidaan vastata mahdollisimman hyvin?

Vasta viiveellä voimme nähdä korona-ajan pitkän aikavälin vaikutuksia nuorten hyvinvoinnin, sosiaalisten suhteiden, koulutuksen, työmarkkinatilanteen ja harrastamisen näkökulmista. Jotta voimme varautua korona-ajan jälkeiseen tilanteeseen, ”jälleenrakentamiseen”, on tärkeää ymmärtää nykyistä paremmin nuorten elämään vaikuttavia kaupunkiympäristöjä ja nuorten erilaisia tapoja hyödyntää vapaa-ajassaan näitä ympäristöjä yksin ja yhdessä, erilaisissa sosiaalisissa rakenteissa (vrt. Kiilakoski 2013, 29–33; Kiilakoski & Kinnunen & Djupsund 2015, 601). Erityisen tärkeää on nuorten toivon vahvistaminen. Kuten eräs nuorisotyöntekijä keskusteluissa totesi, jos nuorelta itseltään puuttuu toivo, meidän tehtävämme on luoda nuorelle toivoa ja rakentaa näkymiä parempaan tulevaisuuteen. Se, että nuorilla on uskoa tulevaisuuteen ja toivoa, ehkäisee näköalattomuutta.

13. Suositukset ja toimenpide-ehdotukset

*Sofia Laine, Eila Kauppinen, Karla Malm, Tommi Hoikkala,
Anni Nyyssölä & Susanna Jurvanen*

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella korona-aika on lisännyt eriarvoisuutta suurissa kaupungeissa. Eriarvoistumiskehitystä on nähtävissä muun muassa suhteessa nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja yksinäisyyden kokemuksiin, vapaa-ajan harrastamiseen (ks. myös Kauppinen & Laine 2022), toimeentuloon ja työllistymiseen (Hiilamo 2020) sekä asuinalueisiin, päihteiden käyttöön, rodullistamiseen ja myös digitaalisuuteen (etäopetus, etäpalvelut). Koronan jälkeisessä tilanteessa eriarvoisuuskehitys on pysäytettävä; nykyistä segregaatiokehitystä on vähintäänkin hidastettava. Nuorten paikkatajussa keskiössä ovat nuorten käyttämät yksityiset, puolijulkiset ja julkiset tilat sekä kaupungissa ja kaupunkien välillä liikkuminen. Päätämme teoksen tutkimuksemme tuloksiin perustuviin suosituksiin, jotka toivomme päättäjien ja poliitikkojen lukevan huolella:

1. Nuorilla on oikeus ja tarve ottaa omaa tilaa muun muassa hengailun muodossa. Hengailu, oleminen ja joutilaisuus ovat tärkeä ulottuvuus nuorten kestävästä hyvinvointia. Se, mikä aikuisille voi näyttäytyä tarpeettomana ajanhukkana ja haahuiluna, on nuorille mahdollisesti erittäin arvokasta. Julkisen ja puolijulkisen tilan monimuotoinen käyttö olisi nähtävä rikkautena ja nuorten hengaileminen tarpeellisenä toimintana.
2. Peräänkuulutamme yhteistä huolenpitoa, jolla tarkoitamme sitä, että kaikki kaupunkitilassa liikkuvat aikuiset jakavat vastuuta väkivaltaan, syrjintään ja rasismiin puuttumisesta. Korona-aikana aikuisyhteiskunnan tiukentunut suhtautuminen nuorten ryhmittymiin on purettava ja tunnistettava vertaisten kanssa oleskelemisen tärkeys.
3. Koronaelpymisessä pitää erityisesti huomioida kohtaamiset: sekä nuorten ja ammattilaisten laadukkaat kohtaamiset että nuorten keskinäiset kohtaamiset, vuorovaikutus ja vertaisuus. Rajoitusten päättymisen jälkeinen arki on syytä rakentaa aikaisempaa moniulotteisemmalle ymmärrykselle nuorten tarpeista. Eri tavoin toteutuville kohtaamisille olisi nyt syytä antaa paljon aikaa ja tilaa. Jos tulee uudelleen tarve etä- tai hybridiopetukselle, nuorten vertaissuhteiden näkökulmasta tulisi nuorten toiveita kuulla järjestelyissä ja ryhmäjaossa.

4. Tämän tutkimuksen perusteella kaupunkitilat ja julkiset kulkuvälineet pysäkkeineen eivät ole turvallisia kaikille nuorille. Julkisessa liikenteessä ja siihen liittyvissä tiloissa (pysäkit, asemat) koettu häirintä rajaa nuorten oikeutta turvalliseen kaupunkitilaan, ja jokaisen aikuisen eettinen velvollisuus on puuttua häirintätilanteisiin.
5. Nuoret on otettava aktiivisemmin mukaan suunnittelemaan nuorten omia paikkoja, ja heillä on oltava mahdollisuus vaikuttaa kaupunkitiloihin. Kun nuoret ovat aidosti osallisina suunnittelemassa kaupungin erilaisten tilojen käyttötarkoituksia, he myös helpommin kantavat vastuuta sekä huolehtivat tiloista ja niiden pelisäännöistä sopimisesta ja noudattamisesta.
6. Koronapandemia on synnyttänyt huolikasaman ja riemuvajeen erityisesti nuorille ja nuorille aikuisille. Tilanteeseen ei auta ilmastohätätila eikä sotatila Euroopassa Venäjän hyökätessä Ukrainaan. Tätä riemuvajetta ja huolikasamaa olisi aktiivisesti purettava nuoria kannustaen, kuunnellen, sallien riemu, nuorten äänet, taide ja erilaiset itseilmaisun muodot kaupunkitilassa. Nuorten itseilmaisulle ja heidän tekemälleen taiteelle on annettava enemmän julkista tilaa.
7. Pandemioiden ja koronaandemian ajassa, toimenpiteitä suunniteltaessa, nuoret ikäryhmänä ja nuoruus elämänvaiheena olisi huomioitava erityiskysymyksenä. Suomessa onneksi rakennetaan parhaillaan systemaattista lapsivaikutusten arviointia⁵². Onnistuessaan se takaisi myös ylisukupolvisuuden ja tulevaisuuden lapsisukupolvien huomioimisen päätöksentekoprosesseissa.
8. Pandemioista, zoonooseista, niiden juurisyistä sekä pandemioihin suojautumisesta on viestittävä ja koulutettava kaikkia yhteiskunnan sektoreita, erityisesti nuoria sukupolvia (IPBES 2020). On syytä kiinnittää huomiota siihen, että nuorille viestitään heille ominaisia kanavia käyttäen ja nuorten ymmärtämällä tavalla.

52 Ks. tarkemmin: Valtioneuvosto (2021) [Kansallinen lapsistrategia](#). Komiteamietintö; Valtioneuvosto (2021) [Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma](#). Valtioneuvoston periaatepäätös; Iivonen, Esa & Pollari, Kirsi (2022) [Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä. Lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi sekä lapset ja nuoret tiedontuottajina hyvinvointialueella. Ohjeistus hyvinvointialueiden päättäjille, nuorisovaltuustoille ja viranhaltijoille](#). Valtioneuvoston kanslia.

9. Nuorille suunnatuissa ja tarkoitetuissa palveluissa olisi tärkeää kerätä systemaattisesti laadullista ja määrällistä tietoa nuorten arjesta, tarpeista sekä palvelukokemuksista. Kannustamme rohkeaan poikkihallinnolliseen vuoropuheluun. Jo olemassa oleva tutkittu tieto olisi syytä hyödyntää palveluiden kehittämisessä nykyistä paremmin.
10. Nuorten elämässä tulevaisuuden tarkastelun aikajänne on usein lyhyempi kuin aikuisten. On tärkeää, että tukea ja apua tarvitseva nuori pääsee palveluiden piiriin nopeasti ja oikea-aikaisesti. Nuorille suunnattuja matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluita tuleekin edelleen kehittää ja niiden saatavuutta parantaa.
11. Nuorten tekemää ja kokemaa väkivaltaa on tarkasteltava huolellisesti nuoria leimaamatta, pyrkien huolipuheesta yhteiseen huolenpitoon. Nuoruuden ja nuorten ryhmittymien tarkasteleminen niin kutsutun riskilinssin läpi ei lisää luottamusta sukupolvien välillä, vaan asettaa nuoret lähtökohtaisesti epäilyksenalaisiksi. Luottamuksellisten suhteiden vallitessa sukupolvien välillä nuoria rohkaistaan hakemaan turvallisten aikuisten tukea, jos tarvetta ilmenee.
12. On tärkeää lisätä tietoisuutta nuorten oikeuksista ja rikosseuraamukseen liittyvistä asioista ja palveluista, muun muassa rikosuhripäivystyksestä. Pidämme tärkeänä lapsiasiavaltuutetun aloitetta (LAPS/81/2022) siitä, että nuorten tai nuoriin kohdistuvan väkivaltaisen videomateriaalin jakaminen eteenpäin tulisi kieltää.
13. Järjestyksenvalvojien toimenkuva, jonka mukaan heidän tehtävänsä on taata tilassa liikkuvien turvallisuus, koskee myös nuoria. Vähintäänkin ”lyhyt oppimäärä” nuoruudesta ja hengailusta kaikille yksityisellä turvallisuusalalla työskenteleville tukee siirtymää kirjavista käytännöistä kohti nuorten hyvinvointia tukevaa toimintaa.
14. Nuorisotyön olisi tärkeä jalkautua aktiivisesti ”hotspottien” ja muiden nuorten suosimien sosiaalisten kokoontumispaikkojen lisäksi asuinalueille, erityisesti toukokuusta syyskuulle. Tällä toiminnalla olisi mahdollisuus myös kutsua ja houkutella uusia nuoria nuorisotaloille. On tärkeää, että nuorisotyö näkyy ja kuuluu kaupunginosissa, rakentaa nykyistä laajemmin dialogia alueen ja sen asukkaiden kanssa.
15. Päätoimisesti jalkautuvaa nuorisotyötä tekevien ammattilaisten keskinäinen yhteydenpito ja yhteinen tilannekuvan rakentaminen yli kaupunkien rajojen on oleellista, koska myös nuoret liikkuvat kaupungin rajojen yli. On tärkeää pitää yhteyttä sekä jalkautumisen aikana että järjestämällä säännöllisesti kaupunkien

ja organisaatioiden rajat ylittäviä yhteisiä palaverieja. On hyvä huolehtia, että jalkautuvaa nuorisotyötä tekevillä on riittävästi aikaa yhteydenpitoon, jotta se ei tee työstä kohtuuttoman kuormittavaa.

16. Korona toi aiempaa laajemmin esiin verkkovälitteisen nuorisotyön mahdollisuudet tarjota nuorille toimintaa matalalla kynnyksellä. Verkossa toteutettu nuorisotyö tavoitti myös uusia nuoria nuorisotyön piiriin (Kivijärvi ym. 2022). Verkkovälitteistä nuorisotyötä on syytä jatkossakin resursoida, kehittää ja toteuttaa valtakunnallisesti, ja ottaa kehittämistyöhön mukaan myös nuoret.
17. Korona-aika vahvisti moniammatillista yhteistyötä kuntatasolla, samalla nuorisotyön asiantuntijuus tunnistettiin aiempaa laajemmin. Kokemukset, hyvät käytännöt ja verkostot on tärkeää hyödyntää, kun suunnitellaan yhteisöllisiä ratkaisuja moniammatillisessa yhteistyössä niin kaupungin kuin asuinalueiden tasolla.

Varsinkin vuosina 2020–2022 kiinnitettiin paljon huomiota nuorten huoliin ja ongelmiin. Olisi kuitenkin tarpeellista tuoda esiin myös myönteisiä ja neutraaleja tarinoita. Nuorisotyöntekijöiden aikuistoimijoina tulisi välittää myös myönteistä, kannustavaa, ei-ongelmalähtöistä ja monipuolista kuvaa nuorista tulevaisuudessakin. Aikuistoimijoiden lisäksi myös nuorille on annettava tilaa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Nuorten oikeuksien toteutumisen kannalta on välttämätöntä kuunnella nykyistä enemmän nuoria itseään ja nuorten näkemyksiä kaupunkitilasta.

Kuva 12. Luna Pösön teos, joka perustuu nuorten haastatteluaineistoon

Lähteet

- Aalberg, Veikko & Siimes, Matti (2007) *Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi*. Helsinki: Nemo.
- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne (2019) [Systeemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi](#). Valtakunnallinen arviointi. Raportti 3/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 29.11.2022.)
- Aalto, Anna-Mari (2021) Nuorten sosiaali- ja terveyspalveluiden tarve, palvelujen riittävyys ja asiakaskokemukset. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 232, Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 67. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 79–98.
- Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika (2007) *Nuoren aika*. 2.–3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Aaltonen, Sanna (2006) *Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 69. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Aaltonen, Sanna (2008) Itseluottamusta, varovaisuutta ja vaaraa. Yhteiskuntaluokka ja tyttöjen tulkinnat sukupuolisesta häirinnästä. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 36–57.
- Aaltonen, Sanna & Hästbacka, Noora & Kivijärvi, Antti (2017) Metelin, kohinan ja hiljaisuuden kohtaaminen hyvinvointipalvelujen haasteena. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 198. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 199–220.
- Aalto-Setälä, Terhi & Suvisaari, Jaana & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Kiviruuu, Olli (2021) [Pandemia ja nuorten mielenterveys](#). Kouluterveyskysely 2021. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 20.6.2022.)
- Aapio, Lasse (2022) Uudenmaan sulkua haastoi poliisin. Teoksessa Teemu Laajasalo (toim.) *Uusi alkua. Elämää kulkutaudin muuttamassa maailmassa*. Helsinki: Kirjapaja, 27–31.
- Aapola-Kari, Sinikka & Haikkola, Lotta & Lahtinen, Jenni (2021) ["Se on saanut ajattelemaan ja pannut stopin elämään"](#). Nuorten ristiriitaiset kokemukset koronapandemian ensimmäisistä kuukausista. Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitusarja. Näkökulma 77. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 1.6.2022.)
- Ahlstedt, Eliisa & Taipale, Sauli (2023) Jalkautuvan työn mahdollisuudet rikoskierteen katkaisussa. Teoksessa Julia Saarholm & Heikki Turkka (toim.) *Lasten ja nuorten rikokset: Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun*. Jyväskylä: PS-kustannus, 236–252.

- Alhanen, Kai (2014) *Vaarantunut suojelulta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhka-tekijöistä*. Raportti 24. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Allardt, Erik (1976) *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY.
- Ameel, Lieven & Tani, Sirpa (2012) Parkour: Creating loose spaces? *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography* 94 (1), 17–30.
- Amin, Ash & Thrift, Nigel (2002) *Cities. Reimagining the urban*. Cambridge: Polity Press.
- Apo, Satu (2001) *Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajattelun ja -kulttuuriin*. Helsinki: SKS.
- Barker, John & Kraftl, Peter & Horton, John & Tucker, Faith (2009) [The Road Less Travelled. New Directions in Children’s and Young People’s Mobility](#). *Mobilities* 4 (1), 1–10.
- Bernelius, Venla (2013) [Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilaspohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä](#). Tutkimuksia 2013:1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. (Viitattu 5.10.2022.)
- Blanco Sequeiros, Sofia & Åberg, Erica (2022) *”Ei nää kytät voi pysäyttää aikaa”*. *Media, viranomaiset ja sosiaalisen median kuluttajat katujengiväkivallan määrittelijöinä, yllyttäjinä ja yleisöinä*. Esitys Kriminologian päivillä Itä-Suomen yliopistossa 3.11.2022.
- Blunt, Alison & Dowling, Robyn (2022) *Home*. 2. painos. London: Routledge.
- Broberg, Anna (2015) *They’ll Never Walk Alone? The Multiple Settings of Children’s Active Transportation and Independent Mobility*. Aalto University, Doctoral Dissertations 94/2015.
- Bronfenbrenner, Urie (1979) *The Ecology of Human Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brown, Donna Marie (2013) Young people, anti-social behavior and public space. The role of Community Wardens in policing the “ASBO generation”. *Urban Studies* 50, 538–555.
- Brännström, Lotta & Nyhlén, Sara & Gillander Gådin, Katja (2020) [”You are so ugly, you whore”](#). *Girls in rural Sweden discuss and address gendered violence*. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being* 15 (1).
- Cohen, Louis & Manion, Lawrence (1992) *Research Methods in Education*. 3. painos. London: Routledge.
- Covey, Herbert C. (2010) *Street Gangs Throughout the World*. 2. painos. Springfield: Charles C Thomas Publisher Ltd.
- Danielsson, Petri (2022) *Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa*. Helsinki: Keskusrikospoliisi.
- Declaration of the 2nd European Youth Work Convention (2015) [Making a World of Difference. Youth Partnership](#). Brussels: European Youth Work Convention 2015. (Viitattu 15.8.2022.)
- Demant, Jakob & Anderdal Bakken, Silje & Oksanen, Atte & Gunnlaugsson Helgi (2019) [Drug dealing on Facebook, Snapchat and Instagram. A qualitative analysis of novel drug markets in the Nordic countries](#). *Drug and Alcohol Review* 38 (4), 377–385.

- Dempsey, Nicholas P. (2010) [Stimulated Recall Interviews in Ethnography](#). *Qualitative Sociology* 33 (3), 349–367.
- Dhalmann, Hanna & Vaattovaara, Mari & Viikama, Katja (2013) [Hyvää kasvu ympäristöä etsimässä](#). *Yhdyskuntasuunnittelu* 51 (4). (Viitattu 14.11.2022.)
- Dickens, Charles [1859] (1970) *A Tale of Two Cities*. Penguin Classics. Harmondsworth: Penguin Books Ltd.
- Dufva, Mikko (2020) [Megatrendit 2020](#). Sitran selvityksiä 162. (Viitattu 28.11.2022.)
- Edensor, Tim (2010) [Walking in rhythms. Place, regulation, style and the flow of experience](#). *Visual Studies* 25 (1), 69–79.
- Eisenhauer, Brian W. & Krannich, Richard S. & Blahna, Dale J. (2000) Attachments to special places on public lands. An analysis of activities, reason for attachments, and community connections. *Society & Natural Resources* 13 (5), 421–441.
- Emirbayer, Mustafa & Mische, Ann (1998) What Is Agency? *American Journal of Sociology*, 103 (4), 962–1023.
- Erickson, Ken & Stull, Donald (1998) *Doing Team Ethnography. Warnings and Advice*. Qualitative research methods series 42. London: Sage.
- Eriksson, Pia & Nelimarkka, Siiri & Paasivirta, Annukka & Tiili, Anna & Yliruka, Laura (2021) *Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Osa 2*. Tutkimuksesta tiiviisti 16/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Eriksson, Susan (2021) Nuorten kohtaaminen ja digitalisaation haasteet. Teoksessa Tommi Hoikkala: *Mitä Jyväskylällä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 234, 251–257.
- Erola, Jani & Kallio, Johanna & Vauhkonen, Teemu (2017) [Ylisukupolvinen kasautuva huono-osaisuus Turussa ja muissa Suomen suurissa kaupungeissa](#). Tutkimuskatsaus 2/2017. Turku: Turun kaupunki. (Viitattu 4.11.2022.)
- Eronen, Anne & Koponen, Erja & Londén, Pia & Hiilamo, Heikki & Ilmarinen, Katja & Jokela, Merita & Karjalainen, Pekka & Karvonen, Sakari & Kivipelto, Minna & Leemann, Lars & Saikku, Peppi (2020) *Sosiaalibarometri 2020*. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
- Espoon kaupungin sääntökokoelma (2021) [Luku 6: Kasvun ja oppimisen toimiala](#). (Viitattu 15.8.2022.)
- Espoon kaupunki (2021) [Talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma](#). Kaupunginjohtajan ehdotus, kaupunginhallitus 8.11.2021. (Viitattu 15.8.2022.)
- Espoon kaupunki (2022) [Nuorisopalvelut](#). (Viitattu 15.8.2022.)
- European Commission (2021) [Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on a European Year of Youth 2022](#). COM (2021) 634 final. (Viitattu 3.8.2022.)
- Fagerholm, Nora & Eilola, Salla & Arki, Vesa (2021) [Outdoor recreation and nature's contribution to well-being in a pandemic situation. Case Turku, Finland](#). *Urban Forestry & Urban Greening* 64, 127257.

- Fairchild, Kimberly & Rudman, Laurie (2008) Everyday Stranger Harassment and Women's Objectification. *Social Justice Research* 21, 338–357.
- Fatsis, Lambros (2019a) [Policing the beats. The criminalisation of UK drill and grime music by the London Metropolitan Police.](#) *The Sociological Review* 67 (6), 1300–1316.
- Fatsis, Lambros (2019b) [Grime: Criminal subculture or public counterculture? A critical investigation into the criminalization of Black musical subcultures in the UK.](#) *Crime, Media, Culture* 15 (3), 447–461.
- Fatsis, Lambros (2021) Sounds dangerous. Black music subcultures as victims of state regulation and social control. Teoksessa Nina Peršak & Anna Di Ronco (eds) *Harm and Disorder in the Urban Space*. London: Routledge, 30–51.
- Ferguson, Christopher & Beresin, Eugene (2017) Social science's curious war with pop culture and how it was lost. The media violence debate and the risks it holds for social science. *Preventive Medicine* 99, 69–76.
- Forgione, Nancy (2005) [Everyday Life in Motion. The Art of Walking in Late Nineteenth-Century Paris.](#) *The Art Bulletin*, 87 (4), 664–687.
- Franck, Karen & Stevens, Quentin (2007) Tying down loose space. Teoksessa Karen Franck & Quentin Stevens (eds) *Loose space. Possibility and diversity in urban life*. London: Routledge, 1–33.
- Freire, Paulo (2005) *Sorrettujen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Friedmann, John & Miller, John (1965) The urban field. *Journal of American Planning Association* 31 (4), 312–320.
- Golafshani, Nahid (2003) Understanding reliability and validity in qualitative re-search. *The qualitative report* 8 (4), 597–606.
- Goman, Jani & Huusko, Mira & Isoaho, Kati & Lehtikko, Anu & Metsämuuronen, Jari & Rumpu, Niina & Seppälä, Hannele & Venäläinen, Salla & Åkerlund, Carola (2021) *Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutusasteilla. Osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suosituksia*. Julkaisut 8:2021. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Granlund, Markus (2022) [Ajatuksia kriisien aikakaudesta ja yhteisöstä tulevaisuudestamme.](#) *Turun yliopiston blogi*. (Viitattu 28.11.2022.)
- Greeno, James G. (2006) Commentary: Authoritative, Accountable Positioning and Connected, General Knowing. Progressive Themes in Understanding Transfer. *Journal of the Learning Sciences*, 15, 537–547.
- Gröhn, Jaana & Wadunombi, Malissa (2022) [Ovatko nuorisojengit osa nyky-yhteiskuntaamme? Ammattilaisten näkemyksiä nuorisojengi-ilmiöstä Suomessa.](#) Opinnäytetyö. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. (Viitattu 7.6.2022.)

- Grönlund, Henrietta & Mäenpää, Pasi (2021) Viisas kaupunki rakentuu ihmislähtöisyydelle, yhteistyölle ja kaupunkilaisten osallistumiselle. Case Helsinki-apu ja yhteisöllinen resi-lienssi. Teoksessa [Kaupungit murroksessa. Kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja tulevai-suuden kaupungeille](#). Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2021:3. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia. (Viitattu 6.10.2022.)
- Haarla, Sanna (2021) [Maailman turvallisim ja luotettavin maa? Suomalaisten luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin ja poliisiin sekä rikollisuuden pelko 2000-luvun Suomessa](#). Pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto. (Viitattu 22.6.2022.)
- Haasio, Ari (2015) [Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon ”pienessä maail-massa”](#). Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttötymisestä. Acta Universitatis Tamperensis 2082. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. (Viitattu 25.10.2022.)
- Haasio, Ari & Naka, Hajime (2019) [An analysis of information shared on hikikomoris discus-sion forums](#). *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries* 8 (4), 509–523. (Viitattu 25.10.2022.)
- Haasio, Ari & Zechner, Minna (2014) [Identiteettipuhetta Hikikomero-keskustelufoorumilla](#). Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jänntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja 2014*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 51–62. (Viitattu 25.10.2022.)
- Hakkarainen Pekka & Hautala, Sanna & Kailanto Sanna & Karjalainen, Karoliina & Kataja, Kati & Kuussaari, Kristiina & Savonen, Jenni & Tigerstedt, Christoffer (2019) Monikasvoi-nen sekäkäyttö. Suomen Akatemian rahoittaman MiksMix-tutkimusprojektin keskeiset tulokset. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (2), 188–196.
- Hakulinen, Tuovi & Hietanen-Peltola, Marke & Hastrup, Arja & Vaara, Sarianna & Jahnu-kainen, Johanna & Varonen, Päivi (2020) *”Pahin syksy ikinä”*. *Lasten, nuorten ja per-heiden peruspalvelut koronasyksynä 2020*. Työpäpaperi 37/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hanifi, Riitta (2019) [Vapaa-aika muutoksessa. Tekniikka on hämärtänyt arjen ja leikin rajaa](#). *Tieto & trendit*, artikkeli 18.4.2019. (Viitattu 30.10.2020.)
- Haraway, Donna (1988) Situated Knowledges. The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies* 14 (3), 575–599.
- Harding, Simon (2022) *Perceptions of serious youth violence in London. Causes and remedies*. Tackling Gang Crime. Preventing Violence and Exploitation, Supporting Young People and Strengthening Police Responses -webinaari 17.2.2022. Public Policy Exchange.
- Harrikari, Timo (2008) *Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 87. Helsinki: Nuorisotut-kimuseura & Nuorisotutkimusverkosto.
- Hautamäki, Sari (2022) *Väkivaltatekojen kuvaaminen nuorten keskuudessa*. Esitys Krimino-logian päivillä Itä-Suomen yliopistossa 3.11.2022.
- Havighurst, Robert J. (1972) *Developmental Tasks and Education*. New York: Longman.

- Heino, Tarja & Hyry, Sylvia & Ikäheimo, Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika (2016) *Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne (2021) [Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskysely 2021. Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt](#). Tilastoraportti 30/2021. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 28.6.2022.)
- Helfer, Alix & Aapola-Kari, Sinikka & Ibsen, Jakob Trane (2023) *Children and Young People's Participation During the Corona Pandemic – Nordic Initiatives*. Measures and strategies of Nordic countries to safeguard the rights of children and young people in school, leisure, and civil society during the COVID-19 pandemic. Finnish Youth Research Network / Finnish Youth Research Society, Internet publications 177. Helsinki: Finnish Youth Research Society.
- Helfer, Alix & Myllyniemi, Sami (2022) [Asuinpaikan yhteys nuorten kokemuksiin korona-ajasta. Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Näkökulma 88](#). Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 28.6.2022.)
- Helminen, Ville & Nurmio, Kimmo & Rehunen, Antti & Ristimäki, Mika & Oinonen, Kari & Tiitu, Maija & Kotavaara, Ossi & Antikainen, Harri & Rusanen, Jarmo (2014) [Kaupunki-maaseutu-alueuokitus](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25/2014. Helsinki: Suomen ympäristökeskus (SYKE). (Viitattu 14.9.2022.)
- Helminen, Ville & Nurmio, Kimmo & Vesänen, Sampo (2020) [Kaupunki-maaseutu-alueuokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueuokituksen päivitys](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21 | 2020. Helsinki: Suomen ympäristökeskus (SYKE). (Viitattu 14.9.2022.)
- Helsingin kaupunki (2021a) [Helsingin kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2024](#). Kaupunginvaltuusto 8.12.2021. (Viitattu 15.8.2022.)
- Helsingin kaupunki (2021b) [Helsingin nuorisopalveluiden nuorisotyön perussuunnitelma – NUPS](#). Kulttuuri ja vapaa-aika, Nuorisopalvelut. (Viitattu 15.8.2021.)
- Helsingin kaupunki (2021c) [Opas turvallisemman tilan periaatteiden laatimiseen](#). (Viitattu 14.11.2022.)
- Helsingin kaupunki (2022a) [Kulttuuri ja vapaa-aika: organisaatio](#). (Viitattu 16.8.2022.)
- Helsingin kaupunki (2022b) [Nuorisopalvelukokonaisuus](#). (Viitattu 15.8.2022.)
- Hennink, Monique M. (2013) *Focus group discussions*. New York: Oxford University Press.
- Hietämäki, Johanna & Nipuli, Suvi & Peltonen, Joonas & Helenius, Jenni & Vuorenmaa, Maaret (2022) Turvallisuus ja lähisuhdeväkivalta. Teoksessa Laura Kestilä & Satu Kapiainen & Merita Mesiäislehto & Pekka Rissanen (toim.) *Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, kevät 2022*. Raportti 04/2022. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 54–66.

- Hiilamo, Heikki (2020) Koronapandemian vaikutukset sosiaalipolitiikkaan Suomessa. Teoksessa Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta: [Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä](#). Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020. Helsinki: Eduskunta. (Viitattu 27.10.2022.)
- Hirvilampi, Tuuli (2015) *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Väitöskirja. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia, 136. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Hjelm, Titus & Tikka, Minttu & Suurpää, Leena & Sumiala, Johanna (2014) Nuorten arkiset katupolitiikat mediakaupungissa. Avauksia kaupunkitilan rajojen etnografiseen tutkimiseen. *Media & Viestintä* 37 (1), 48–61.
- Hoikkala, Susanna & Kemppainen, Martti (2015) Running away from children’s residential care. The Finnish case. *International Journal of Child, Youth and Family Studies* 6 (3), 466–477.
- Hoikkala, Tommi (1989) *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi (2019) Mikä työntää pois, mikä vetää puoleensa? Epätyyppillisiä valintoja tehneet nuoret ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Jenni Lahtinen (toim.) [”Mikä ois mun juttu”](#). *Nuorten koulutusvalinnat sosialisatiomaisemien kehyksissä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:68. Helsinki: Valtioneuvosto, 95–129. (Viitattu 22.8.2022.)
- Hoikkala, Tommi & Kiilakoski, Tomi & Ronkainen, Jussi (2021) Ensimmäinen jälkisana: Autereeseen lipuva tilatyö? Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 234. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 377–389.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2013) *Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holland, Dorothy & Quinn Naomi (eds 1987) *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Kouvonen, Petra (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 421–432.
- Honkasalo, Veronika (2018) Etnografinen ote. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino, 183–195.
- Honkatukia, Päivi (2000) ”Lähentelijöitä riittää...” Tyttöjen kokemukset sukupuolisesta ahdistelusta. Teoksessa Päivi Honkatukia & Johanna Niemi-Kiesiläinen & Sari Näre (toim.) *Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 13. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 13–76.

- Honkatukia, Päivi (2018) Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino, 149–170.
- Honkatukia, Päivi & Kallio, Jenni & Lähde, Miia & Mölkänen, Jenni (2020) [*Omana itsenä osa yhteiskuntaa. Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*](#). Helsinki & Tampere: ALL-YOUTH-tutkimushanke & Suomen Punainen Risti & Nuorten turvatalot. (Viitattu 31.10.2022.)
- Honkatukia, Päivi & Keskinen, Suvi (2018) The social control of young women’s clothing and bodies. A perspective of differences on racialization and sexualization. *Ethnicities* 18 (1), 142–161. doi: 10.1177/1468796817701773
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2007) *Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Honkatukia, Päivi & Svnarenko, Arseniy (2019) [*Intergenerational Encounters on the Metro: Young People’s Perspectives on Social control in the Media City*](#). *Emotion, Space and Society* 32.
- hooks, bell (2006) *Outlaw culture. Resisting representations*. New York: Routledge.
- Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah E. (2005) Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative health research* 15 (9), 1277–1288.
- Huhta, Helena (2022a) Nuorten palvelujen käyttäjien haastattelut. Teoksessa Tuuli Pitkänen & Jouni Tourunen & Helena Huhta & Teemu Kaskela & Janne Takala & Alix Helfer & Susanna Jurvanen & Riku Laine & Meri Larivaara & Leena Suurpää (toim.) [*Nuorten mielenterveyden tukeminen sosiaalihuollossa ja matalan kynnyksen toiminnassa: Työntekijöiden ja nuorten näkemyksiä tarpeista ja toimintatavoista*](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:65. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 131–162. (Viitattu 31.10.2022.)
- Huhta, Helena (2022b) Nuorten palveluista johdonmukaisia mutta joustavia. Teoksessa Tuuli Pitkänen & Jouni Tourunen & Helena Huhta & Teemu Kaskela & Janne Takala & Alix Helfer & Susanna Jurvanen & Riku Laine & Meri Larivaara & Leena Suurpää (toim.) [*Nuorten mielenterveyden tukeminen sosiaalihuollossa ja matalan kynnyksen toiminnassa: Työntekijöiden ja nuorten näkemyksiä tarpeista ja toimintatavoista*](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:65. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 163–173. (Viitattu 31.10.2022.)
- Hurtia, Janne (2021) *Lakimuutosten vaikutus ohjaajan työhön lastensuojelulaitoksessa*. Sosionomin (AMK) opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (2014) Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Ethnos-toimite 17. Helsinki: Ethnos ry, 7–31.
- Härkönen, Janne & Raitasalo, Kirsimarja & Lintonen, Tomi & Mäkelä, Pia (2021) Mitä tapahtui nuorten alkoholikäytölle ja eri juomalajien kulutukselle vuoden 2018 lakiuudistuksen jälkeen? *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (3), 251–262.

- Ihalainen, Rauno & Gärdström, Hans & Hiiri, Anne & Ylitalo-Katajisto, Kirsti & Arvonon, Anne & Lillsund, Pirjo (2022) [Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän varautuminen mahdolliseen seuraavaan epidemia-aaltoon. Selvitysryhmän raportti](#). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2022:11. Helsinki: STM. (Viitattu 23.11.2022.)
- Ilan, Jonathan (2015) *Understanding street culture. Poverty, crime, youth and cool*. London: Palgrave.
- Ilan, Jonathan (2020) [Digital Street Culture Decoded. Why criminalizing drill music is Street Illiterate and Counterproductive](#). *The British Journal of Criminology* 60 (4), 994–1013.
- Ilves, Kirsi (1998) *Stadi ja sen nuoret. Nuorisotyötä Helsingissä 1948–1997*. Helsinki: Edita.
- Ingold, Tim (2000) *The Perception of Environment*. London: Routledge.
- IPBES (2020) Workshop Report on Biodiversity and Pandemics of the Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES). In [Workshop Report on Biodiversity and Pandemics of the Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services](#) (1.1). IPBES Secretariat. (Viitattu 8.6.2022.)
- Jensen, Sune Qvotrup (2011) Othering, identity formation and agency. *Qualitative Studies* 2 (2), 63–78.
- Jha, Abhas K. & Miner, Todd W. & Stanton-Geddes, Zuzana (2013) [Building Urban Resilience. Principles, Tools, and Practice](#). Washington DC: World Bank Publications. (Viitattu 6.10.2022.)
- Jokinen, Ari & Asikainen, Eveliina & Mäkinen, Kirsi (2010) Kävelyhaastattelu tapaustutkimuksen menetelmänä. *Sosiologia* 47 (4), 255–269.
- Jones, Trevor & Newburn, Tim (2002) The Transformation of Policing? Understanding Current Trends in Policing Systems. *British Journal of Criminology* 42, 129–146.
- Jouhki, Hannu & Oksanen, Atte (2022) To Get High or to Get Out? Examining the Link between Addictive Behaviors and Escapism. *Substance Use & Misuse* 57 (2), 202–211.
- Junttila, Niina (2010) *Social Competence and Loneliness during the School Years. Issues in Assessment, Interrelations and Intergenerational Transmission*. Turun yliopiston julkaisu B 325. Turku: Turun yliopisto.
- Junttila, Niina (2016) Lasten ja nuorten yksinäisyys. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 149–163.
- Juntunen, Iina (2019) [Turvallisuskävelyllä nuori voi vaikuttaa arkiympäristöön](#). *Haaste* 1/2019, 16–17. (Viitattu 22.6.2022.)
- Jurvanen, Susanna (2019) [Kun hiphop-nuorisotila jalkautui kauppakeskukseen](#). *Näkökulma* 50. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 12.11.2022.)
- Järvinen, Emil (2022) *Etnisen profiloinnin kontrollointi ja välttäminen yksityisellä turvallisusalalla*. Pro gradu -tutkielma. Oikeustieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto.
- Järvinen, Margaretha & Signe Ravn (2015) Explanations and expectations. Drug narratives among young cannabis users in treatment. *Sociology of Health & Illness* 37 (6), 870–887.
- Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021) Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekemäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia* 1(1), 5–19.

- Kaarakainen, Suvi-Sadetta & Kaarakainen, Meri-Tuulia (2018) [Tulevaisuuden toivot. Digitaalisten medioiden käyttö nuorten osallisuuden ja osaamisen lähteenä](#). *Media & Viestintä* 41 (4), 235–254. (Viitattu 25.10.2022.)
- Kaika, Maria (2004) Interrogating the Geographies of the Familiar. Domesticating Nature and Constructing the Autonomy of Modern Home. *International Journal of Urban and Regional Research* 28 (2), 265–286.
- Kaitala, Ilona & Partanen, Airi & Kuussaari, Kristiina & Heiskanen, Maria & Kesänen, Minna & Viskari, Inari (2021) Koronaepidemian ensimmäisen aallon vaikutuksia päihdepalveluiden toimintaan, asiakkaisiin ja henkilöstöön. *Yhteiskuntapolitiikka* 86, 606–614.
- Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina (2018) [Selvityshenkilön ehdotus lastensuojelun laatu parantavaksi tiekartaksi. Väliraportti](#). Helsinki: Valtioneuvosto. (Viitattu 23.11.2022.)
- Kaneko, Sachiko (2006) [Japan's 'Socially Withdrawn Youths' and Time Constraints in Japanese Society. Management and conceptualization of time in a support group for 'hikikomori'](#). *Time & Society* 15 (2–3), 233–249.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (2020) [Mitä poikkeukselliset opetusjärjestelyt opettivat? Poikkeustilanteen vaikutukset eri koulutusasteilla](#). (Viitattu 1.6.2022.)
- Karjalainen, Karoliina & Hakkarainen, Pekka & Raitasalo, Kirsimarja (2019) Nuorten huumeiden käyttö. Tarkastelussa alaikäiset ja täysi-ikäiset nuoret. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (3), 312–321.
- Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna (2022) [Alueellinen eriytyminen ja huono-osaisuus sosiaalityössä](#). Tutkimuksesta tiiviisti 1/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 4.11.2022.)
- Karlsson, Nina & Mikkonen, Juha (2019) Mielenterveys osana laaja-alaista hyvinvointia. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 56, 272–274.
- Karsten, Lia (2005) [It all used to be better? Different generations on continuity and change in urban children's daily use of space](#). *Children's Geographies* 3 (3), 275–290.
- Kauniaisten kaupunki (2021) [Talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2024](#). KV – STF 13.12.2021. (Viitattu 15.8.2022.)
- Kauppinen, Eila & Lahtinen, Jenni & Haikkola, Lotta (2021) [Nuorten yksinäisyyden kokemukset lisääntyivät korona-aikana](#). Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. *Näkökulma* 80. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 6.10.2022.)
- Kauppinen, Eila & Laine, Sofia (2022) Nuorten harrastusten ja vapaa-ajan merkityksiä kestävän hyvinvoinnin näkökulmasta koronan aikakaudella. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoneuvosto, 87–102.
- Kauppinen, Julia (2021) Rikosuhripäivystys. [Nuorisorikollisuus on vähentynyt pitkään, mutta viime vuonna vakavin väkivaltarikollisuus lisääntyi](#). Poliisi: ”Toistaiseksi suhtautuisin edellisvuoden piikkiin poikkeusolojen seurauksena”. (Viitattu 7.6.2022.)

- Kearl, Holly (2010) *Stop street harassment. Making public places safe and welcoming for women*. Santa Barbara: Praeger.
- Kekki, Tuula (2005) Elämyksen hakua vai taloudellinen välttämättömyys? Huumeiden käyttäjien rikollinen toiminta poliisirekistereiden valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (6), 667–677.
- Kelekay, Jasmine (2022) "We're Not All Thugs in the East". The Racial Politics of Place in Afro-Finnish Hip Hop. Teoksessa Josephine Hoegaerts & Tuire Liimatainen & Laura Hekanaho & Elizabeth Peterson (eds) *Finnishness, Whiteness and Coloniality*. Helsinki: Helsinki University Press, 207–237.
- Kellogg, Scott (2003) [On "Gradualism" and the building of the harm reduction-abstinence continuum](#). *Journal of Substance Abuse Treatment* 25 (4), 241–247.
- Kempainen, Teemu (2016) [Mitä asuinalue merkitsee koetun turvattomuuden ja sosiaalisen järjestyksen kannalta?](#) *Turvallisuus & riskienhallinta* 3. (Viitattu 5.10.2022.)
- Kempainen, Teemu & Lönnqvist, Henrik & Tuominen, Martti (2014) [Turvattomuus ei jakaudu tasan. Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta?](#) *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (1), 5–20. (Viitattu 5.10.2022.)
- Keskinen, Suvi & Alemanji, Aminkeng Atabong & Himanen, Markus & Kivijärvi, Antti & Osazee, Uyi & Pöyhölä, Nirosha & Rousku, Venla (2018) *The stopped. Ethnic profiling in Finland*. SSKH Notat 1/2018. Helsinki: Swedish School of Social Science, University of Helsinki.
- Kestilä, Laura & Härmä, Vuokko & Rissanen, Pekka (2020) [Covid-19-epidemiaan vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen](#). Asiantuntija-arvio, syksy 2020. Raportti 14/2020. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. (Viitattu 6.10.2022.)
- Kiilakoski, Tomi (2011) Talotyön ja alueellisen nuorisotyön kehittäminen. Teoksessa Veronika Honkasalo & Tomi Kiilakoski & Antti Kivijärvi (toim.) *Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä. Tarjottuun kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämishankkeet*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 114. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 153–252.
- Kiilakoski, Tomi (2012) Nuorisotalotoiminnan kehittäminen. Teoksessa Katja Komonen & Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) *Kehittyvä nuorisotyö*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 128. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 125–148.
- Kiilakoski, Tomi (2013) Nuorisotyön opetussuunnitelma. Nuorisotyö kasvatuksellisen prosessina. *Nuorisotutkimus* 3, 20–39.
- Kiilakoski, Tomi (2014) Kasvu moneen suuntaan. Kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 57–77.
- Kiilakoski, Tomi (2015) Nuorisotyö, kasvatustieteet, opetussuunnitelma. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Viljami Kinnunen & Ronnie Djupsund (toim.) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 169 & Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 5. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Humanistinen ammattikorkeakoulu, 152–174.

- Kiilakoski, Tomi (2021a) [Vakaat tolpat ja koronan haperruttamat rakennuspuut](#). Blogikirjoitus 22.7.2021. *Libera*. (Viitattu 20.6.2022.)
- Kiilakoski, Tomi (2021b) Tullakseen aikuiseksi on ensin saatava olla nuori. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa. Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 332–358.
- Kiilakoski, Tomi (2022) [Kolme katkelmaa kohtaamisesta](#). Puheenvuoro. *Nuorisotyö* 3. (Viitattu 11.5.2022 ja 5.9.2022.)
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 9–34.
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) Towards a Shared Vision of Youth Work. Developing a Worker-Based Youth Work Curriculum. Teoksessa Pam Alldred & Fin Cullen & Kathy Edwards & Dana Fusco (eds) *The SAGE Handbook of Youth Work Practice*. London: Sage, 595–607.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Gretschel, Anu & Laine, Sofia & Merikivi, Jani (2011) Nuorten tilat. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 57–91.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti (2012) Seutukaupunki elinympäristönä. Nuorten kokemuksia aikuisille rakennetussa kaupunkitilassa. Teoksessa Ari Hynynen (toim.) *Takaisin kartalle. Suomalainen seutukaupunki*. Helsinki: Kuntaliitto, 85–101.
- Kiilakoski, Tomi & Lahtinen, Jenni & Kauppinen, Eila (2022) [Nuorisotyötä koronan aikaan II. Vuosi 2021](#). Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. *Näkökulma* 85. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 20.6.2022.)
- Kivari, Simo & Ylimys, Susanna & Juntunen, Iina (2017) Nuorten elinympäristö ja vapaa-ajanvietto muuttuvat, pysykö nuorisotyö muutoksen kyydissä? Teoksessa Iina Juntunen & Susanna Ylimys (toim.) [Nuorisotyötä asemilla, kaduilla ja kaupakeskuksissa. Askelmerkkejä löytävään nuorisotyöhön](#). Helsinki: Aseman Lapset ry, 9–21. (Viitattu 22.4.2022.)
- Kivijärvi, Antti (2014) Piilossa kasvattajilta. Nuoret ja hengailutilojen viehätyks. Teoksessa Päivi Harinen & Mari Käyhkö & Anni Rannikko (toim.) *Mutta mikä on tutkimuksen teoreettinen kysymys?* Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Kivijärvi, Antti & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Leskinen, Juha (2022) [Hidasta kasvua, lisääntyviä vastuita. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021](#). Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 238. Lahti & Helsinki: Kanuuna, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 7.6.2022.)
- Knaappila, Noora & Kosola, Silja & Kaltiala, Riittakerttu (2021) Nuorten ongelmakäyttäytymisen vähenee mutta ongelmat kasautuvat. *Suomen lääkärilehti* 76 (16), 998–1002.

- Koivumäki, Piia (2022) [Eletty elämäntilanne päihdesosiaalityössä](#). Filosofinen analyysi Rauhalan ihmiskäsityksen tilanteesta. *Janus* 30 (2), 124–139.
- Kolu, Siri (2022) *Hatkat*. Jakso 2: Jassu – kun meille ei oo paikkaa. Yle Arena. Julkaistu 21.6.2022.
- Korkiamäki, Riikka (2015) Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) *Myönteinen tunnistaminen*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 117. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 131–164.
- Korkiamäki, Riikka & Ellonen Noora (2010) Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluikässä. *Nuorisotutkimus* 28 (3), 18–35.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (2015) [Segregaation aika](#). *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (6), 562–574. (Viitattu 5.10.2022.)
- Koskela, Hille (2011) *Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kupiainen, Reijo (2014) Nuorten luovat mediakäytännöt kaupunkitilan heterotopioina. *Media & viestintä* 37 (1), 34–47.
- Kurki, Tuuli (2022) *Jengiytymisen kahdet kasvot*. Esitys Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden itäisen yksikön kehittämissäilytyksellä 1.11.2022.
- Kurunmäki, Seija (2022) On elämänsiivouksen aika. Teoksessa Teemu Laajasalo (toim.) *Uusi alku. Elämää kulkutaudin muuttamassa maailmassa*. Helsinki: Kirjapaja, 32–38.
- Kuula, Arja (2010) Alaikäisiltä kerätyn aineiston arkistoinnin ja jatkokäytön etiikka. Teoksessa Hanna Lagström & Tarja Pösö & Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimusetiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 213–235.
- Kuula, Arja (2011) *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Tani, Sirpa (2009) Hengailun maantiede. Arjen kaupunki nuorten olemisen tilana. *Alue ja ympäristö* 38 (1), 51–58.
- Kylmäkoski, Merja (2006) Näkökulmia nuorten tilankäyttöön. Teoksessa Merja Kylmäkoski & Kimmo Lind & Timo Hintikka & Tapio Aittola (toim.) *Nuorten tilat*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Kyttä, Marketta & Jukka Hirvonen & Julie Rudner & Iiris Pirjola & Tiina Laatikainen (2015) The Last Free-Range Children? Children’s Independent Mobility in Finland in the 1990s and 2010. *Journal of Transport Geography* 47, 1–12.
- Laajasalo, Teemu (toim. 2022) *Uusi alku. Elämää kulkutaudin muuttamassa maailmassa*. Helsinki: Kirjapaja.
- Laajasalo, Teemu (2022) Johdanto. Teoksessa Teemu Laajasalo (toim.) *Uusi alku. Elämää kulkutaudin muuttamassa maailmassa*. Helsinki: Kirjapaja, 5–16.

- Lahtinen, Jenni & Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila (2021) [”Etäkoulu oli mukavaa ja sai enemmän vapaa-aikaa, yksinäisyys oli huono puoli”](#). Nuorten kokemukset etäopetuksesta korona-ajan alussa. Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. *Näkökulma* 69. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 1.6.2022.)
- Lahtinen, Jenni & Laine, Riku & Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila & Pitkänen, Tuuli (2022) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisenä vuonna. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoneuvosto, 50–61.
- Lahtinen, Jenni & Salasuo, Mikko (2020) [”Harrastusten keskeytyminen harmitti.” Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana: vapaa-aika ja harrastaminen](#). Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. *Näkökulma* 64. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 1.6.2022.)
- Laine, Sofia & Hartman, Maaria (2020) [Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat-hankkeessa](#). Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 150. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. (Viitattu 27.6.2022.)
- Laine, Sofia & Jurvanen, Susanna & Hiltunen, Emilia & Leiwo, Lotta & Leppänen, Tommi & Leppänen, Katariina & Marttila, Iina & Ollikainen, Visa & Pohti, Ritva & Seppänen, Henrik & Stolt, Mari & Suojanen, Timo & Tilli, Henriikka (2021) [Tiimietnografiaa nuorten kokemuksista harrastushankkeessa. Polyfoninen eetos nuorten osallisuuden tutkimuksessa koronan aikakaudella](#). Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. *Näkökulma* 73. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 27.6.2022.)
- Laine, Sofia & Malm, Karla & Karikko, Sarianne (2021) [Paikkataju-hankkeessa selvitetään, millaisia korona-ajan kaupungit ja vapaa-aika ovat nuorille](#). *Valokeilassa* 26.11.2021. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 22.11.2022.)
- Laine, Sofia & Merikivi, Jani & Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (2011) *Metodit*. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 12–27.
- Laine, Sofia & Oinas, Elina & Suurpää, Leena & Levamo, Tiina-Maria & Onodera, Henri & Lavila, Piia & Rantama, Minna (2015) Polyphonic Ethos in Team Research. Lessons from the World Social Forum, Tunis 2013. Teoksessa Airi-Alina Allaste & Katrin Tidenberg (toim.) *”In search of...” New Methodological Approaches to Youth Research*. Cambridge: Cambridge Publishing, 116–135.
- [Laki yksityisistä turvapalveluista](#) (1085/2015) (Viitattu 18.11.2022.)
- Lammi-Taskula, Johanna & Lindberg, Päivi & Närvi, Johanna & Kauppinen, Timo & Gissler, Mika & Hakulinen, Tuovi & Hauhio, Nora & Helenius, Jenni & Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Eriksson, Pia & Utrianen, Siiri & Weckroth, Niina & Saariluoma,

- Lotta & Kiviruusu, Olli & Aalto-Setälä, Terhi (2022) Lapset, nuoret ja perheet. Teoksessa Laura Kestilä & Satu Kapiainen & Merta Mesiäislehto & Pekka Rissanen (toim.) [Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen](#). Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Raportti 4/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 150–168. (Viitattu 12.6.2022 ja 15.2.2023.)
- Lampela, Pauliina & Leppävuori, Mikko & Puomilahti, Ilkka (2016) Johdanto. Kohtaamisia nuorten kokoontumispaikoilla. Teoksessa Pauliina Lampela & Mikko Leppävuori & Ilkka Puomilahti (toim.) *Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa*. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 7–13.
- Lampela, Pauliina & Saarikkomäki, Elsa (2019) Nuorten kohtaaminen kauppakeskuksissa. Onnistumisia ja haasteita järjestyksenvalvojen näkökulmasta. *Nuorisotutkimus* 37 (3–4), 40–53.
- Lampela, Pauliina & Tani, Sirpa (2015) [Ulossulkemisesta tilan jakamiseen. Nuorten ja kontrollin kohtaamisia kauppakeskuksessa](#). *Yhdyskuntasuunnittelu* 53 (3), 36–52. (Viitattu 7.11.2022.)
- Lanas, Maija & Kiilakoski, Tomi (2022) Johdanto: Mirka heittää kirjansa lätäkköön. Teoksessa Maija Lanas & Tomi Kiilakoski (toim.) *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino, 7–28.
- Lapsiasiavaltuutettu (19.3.2020) [Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa lasten oikeuksista valmiuslain olosuhteissa](#). (Viitattu 28.6.2022.)
- Lapsiasiavaltuutettu (LAPS/16/2021) [Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta](#). Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta maanantai 29.3.2021 klo 10.30 / HE 39/2021 vp / Asiantuntijapyyntö. (Viitattu 5.5.2022.)
- Lapsiasiavaltuutettu (LAPS/81/2022) [Lapsiasiavaltuutetun aloite oikeusministeriölle lainvalmistelutoimiin ryhtymisestä lapsiin kohdistuvaa vakavaa väkivaltaa sisältävän materiaalin hallussapidon ja levittämisen kriminalisoimiseksi](#). 3.11.2022. (Viitattu 14.11.2022.)
- [Lasinen lapsuus -sivusto](#) (2022) (Viitattu 19.9.2022.)
- [Lastensuojelulaki](#) (417/2007) (Viitattu 1.9.2022.)
- Lave, Jean (1991) Situating learning in communities of practice. Teoksessa Lauren B. Resnick & John M. Levine & Stephanie D. Teasley (eds) *Perspectives on socially shared cognition*. Washington: American Psychological Association, 63–82.
- Lave, Jean & Wenger, Etienne (1991) *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: University Press.
- Leskinen, Jari (2020) Huumemarkkinat. Teoksessa Sanna Rönkä & Jaana Markkula (toim.) *Huumetilanne Suomessa 2020*. Raportti 13/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 125–141.
- Lieberg, Mats (1995) Teenagers and public space. *Communication Research* 22 (6), 720–744.

- Liikainen, Veli & Rannikko, Anni (2016) Kamppailua yhteismaista. Nuorten ääni kaupunkitilan valtageometrioissa. Teoksessa Pauliina Lampela & Mikko Leppävuori & Ilkka Puomilahti (toim.) *Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa*. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 37–45.
- Lischer, Suzanne & Safi, Netkey & Dickson, Cheryl (2021) [Remote learning and students' mental health during the Covid-19 pandemic](#). A mixed-method enquiry. *Prospects* 51, 589–599.
- Logan, Laura (2015) Street Harassment. Current and Promising Avenues for Researchers and Activists. *Sociology Compass* 9 (3), 196–211.
- Luoma, Jason B. & Twhig, Michael P. & Waltz, Thomas & Hayes, Steven C. & Roget, Nancy & Padilla, Michelle & Fisher Gary (2007) [An investigation of stigma in individuals receiving treatment for substance abuse](#). *Addictive Behaviors* 32 (7), 1331–46.
- Majakka, Maisa (2020) [Kaikki nuoret tyypit / all the young dudes](#). (Viitattu 5.10.2022.)
- Malm, Karla (2018) ["Kadulla me ollaan niiden nuorten paikoilla"](#). *Raidenuorisotyö julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 204. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Vantaan kaupunki/Nuorisopalvelut. (Viitattu 7.6.2022.)
- Malm, Karla (2021) ["Parempi vaihtoehto kuin 80-luvun Suomi"? Nuorisotyön tekijät, paikat ja ympäristöt 2030-luvulla](#). Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. (Viitattu 18.2.2022.)
- Malone, Karen (2002) Street life. Youth, culture and competing uses of public space. *Environment & Urbanization* 14 (2), 157–168.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (2021) [Ihanat, kamalat riitapukarit](#). *Lapsemme* 3/2021, 14–16. (Viitattu 29.9.2022.)
- Manu, Samuli & Puuronen, Anne & Ranta, Tommi (2021) [Selvitys koronakriisin vaikutuksista nuorisotoimialaan](#). Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI & Xamkin Nuorisotoiminnan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia. (Viitattu 11.5.2022 ja 20.11.2022.)
- Manza, Ibrahim & Keinaan, Abdirahman & Momodu & Akim (2022) [MolyCast #3 Suomen Roadman Kulttuuri](#). (Viitattu 7.6.2022.)
- Manzo, John (2004) [The folk devil happens to be our best customer. Security officers' orientations to "Youth" in three Canadian shopping malls](#). *International Journal of the Sociology of Law* 32 (3), 243–261.
- Marttunen, Mauri & Haravuori, Henna (2015) Nuorison tilanne – miksi nuoret syrjäytyvät vai syrjäytyvätkö? Teoksessa Airi Partanen & Juha Moring & Viveca Bergman & Jouko Karjalainen & Minna Kesänen & Jaana Markkula & Mauri Marttunen & Saini Mustalampi & Esa Nordling & Timo Partonen & Päivi Santalahti & Pia Solin & Tytti Tuulos & Sanna Wuorio (toim.) *Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Miten tästä eteenpäin?* Työpäperi 20/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 83–102.

- Marshall, Catherine & Rossman, Gretchen B. (2006) Data collection methods. Teoksessa Catherine Marshall & Gretchen B. Rossman (eds) *Designing qualitative research*. 4th Edition. Thousand Oaks, CA: Sage, 97–150.
- Massey, Doreen (1994) *Space, Place, and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Massey, Doreen (2008) *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.
- Matthews, Hugh & Taylor, Mark & Percy-Smith, Barry & Limb, Melanie (2000) The Unacceptable Flaneur. The shopping mall as a teenage hangout. *Childhood. A Global Journal of Child Research* (7) 3, 279–294.
- Maunu, Antti (2014) Päihteet, tunteet ja sosiaalisuus. Näkyvän päihteidenkäytön näkymättömät syyt. *Janus* 22 (2), 194–206.
- Mayring, Philipp (2007) [On generalization in qualitatively oriented research](#). *Forum Qualitative Sozialforschung / Qualitative Social Research* 8 (3). (Viitattu 28.6.2022.)
- Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2017) [Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta](#). Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 55, Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 104, Kenttä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 26.10.2022.)
- Messerschmidt, R. W. & Connell, James (2005) Hegemonic masculinity. Rethinking the concept. *Gender & Society* 19 (6), 829–859.
- Metteri, Anne (2012) [Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö](#). Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. (Viitattu 17.11.2022.)
- Milkoreit, Manjana (2017) Imaginary politics. Climate change and making the future. *Elementa. Science of the Anthropocene* 62 (5), 1–18.
- Moilanen, Johanna & Rönkä, Anna & Fadjukoff, Päivi (2021) Asiantuntijat pohtivat korona-ajan kotia. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (5–6), 641–646.
- Moisala, Marja (2020) Kokemuksia nuorten verkkovälitteisestä kohtaamisesta. Teoksessa Marja Moisala (toim.) [Paikkariippumattomuus tulevaisuuden nuorten palveluissa maaseudulla](#). Xamk Tutkii 14. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 105–117. (Viitattu 25.10.2022.)
- Moisala, Marja & Laine, Sofia (2021) [Kohti vaikuttavaa verkkonuorisotyötä. Vaikuttavuuden mittaamisen nykytila ja tulevaisuuden visiot](#). Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. (Viitattu 11.1.2021.)
- Mopas, Michael & Stenning, Philip (2001) [Tools of the trade. The symbolic power of private security. An exploratory study](#). *Policing and Society* 11 (1), 67–97.
- Murto, Lasse (2006) Ilkeät ongelmat haaste hyvinvointipalveluille. Teoksessa Juha Teperi & Lauri Vuorenkoski & Kristiina Manderbacka & Eeva Ollila & Ilmo Keskimäki (toim.) *Riittävät palvelut jokaiselle. Näkökulmia yhdenvertaisuuteen sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Helsinki: Stakes, 92–98.
- Mäenpää, Pasi (2005) *Narkissos kaupungissa*. Helsinki: Tammi.

- Mäkelä, Pia & Ylöstalo, Tiina & Warpenius, Katariina & Karlsson, Thomas & Jääskeläinen, Marke & Ståhl, Timo (2020) [Koronaepidemian vaikutukset suomalaisten alkoholinkulutukseen. Kokonaisarvio kevään ja kesän 2020 muutoksista](#). Tutkimuksesta tiiviisti 30/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 23.11.2022.)
- Mäkilä, Annastiina & Jurvanen, Susanna & Helfer, Alix & Huhta, Helena & Pitkänen, Tuuli (2022) [Polkuja päihdepalveluihin. Selvitys päihdepalveluiden saatavuudesta ensimmäisellä hakukerralla](#). Helsinki: Päihdeasiamiestoiminta, EHYT ry, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. (Viitattu 23.11.2022.)
- Määttä, Mirja & Piironen, Miikka (2022) *Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan anti ja näkymät kunnan monialaisessa yhteistyössä*. XAMK kehittää 181. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (2011) Johdanto. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 5–11.
- Naezer, Marijke & van Oosterhout, Lotte (2021) Only sluts love sexting. Youth, sexual norms and non-consensual sharing of digital sexual images. *Journal of Gender Studies* 30 (1), 79–90.
- Nancy, Jean-Luc (2010) *Filosofin sydän*. Helsinki: Gaudeamus.
- Neimanis, Astrid (2021) [Ruumiimme ovat veden vallassa](#). *niin & näin* 1/2021. (Viitattu 28.6.2022.)
- Nielson, Erik & Dennis, Andrea (2019) *Rap on Trial. Race, Lyrics and Guilt in America*. New York: New Press.
- Nieminen, Juha (2007) Vastavoiman hahmo. Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 21–43.
- Nieminen, Juha & Honkatukia, Päivi (2017) Nuorisokysymyksen rakentuminen. Neljä näkökulmaa. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Julkaisuja 42. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 35–51.
- Nieminen, Liisa (2010) Lasten ja nuorten tutkimus. Oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Niina Rutanen & Tarja Pösö & Hanna Lagström (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 25–42.
- Nivala, Elina & Ryytänen, Sanna (2019) *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- [Nuorisolaki](#) (1285/2016) (Viitattu 30.8.2022.)
- Nuorisotutkimusseuran [Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä](#) -kirjoitusarja. (Viitattu 12.6.2022.)
- [Nuorten Palvelu](#) (Viitattu 29.11.2022.)

- Nurminen, Anna (2020a) Jean-Luc Nancy, pandemia ja politiikan paluu. *Tiede & edistys* 4/2020, 429–433.
- Nurminen, Anna (2020b) [Yhteisö tartuntana. Mitä covid-19 opettaa meistä? Tutkijaliiton blogi](#) 25.3.2020. (Viitattu 16.2.2022.)
- Nyysölä, Anni (2022) [Sukupuolikulttuuriset rajanvedot kaupunkitilassa. Tyttöihin kohdistuva seksuaalinen maine ja häirintä kontrollin muotona](#). Maisterintutkielma, Helsingin yliopisto. (Viitattu 17.11.2022.)
- Ojala, Ulla (2021) [Alaikäisten päihdehoidossa paljon puutteita](#). *Tiimi-lehti* 26.4.2021. (Viitattu 15.1.2023.)
- O'Reilly, Karen (2009) *Key Concepts in Ethnography*. London: Sage.
- Owal Group (2021) [Koronavirusepidemian vaikutukset toisen asteen koulutukseen](#). (Viitattu 3.8.2022.)
- Paananen, Emmi & Piironen, Miikka & Uusitalo, Katja (toim.) (2022) [Etsivän nuorisotyön käsikirja](#). Helsinki: Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus. (Viitattu 30.5.2022.)
- Papunen, Tiina (2021) [Yhteisin askelin. Jalkautuvan nuorisotyön käsikirja](#). Espoo, Helsinki & Vantaa: Espoon, Helsingin ja Vantaan nuorisopalvelut. (Viitattu 11.5.2022.)
- Paumo, Milla (2012) Paljon puhetta pissiksistä. Tyttöys määrittelykysymyksenä. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2010-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 124. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 83–115.
- Pehkonen, Aini & Kekoni, Taru & Kuusisto, Katja (2019) Johdanto: On aika puhua päihdeongelmaisten asiakkaiden oikeudesta hoitoon. Teoksessa Taru Kekoni & Katja Kuusisto & Aini Pehkonen (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Vastapaino.
- Pehkonen, Laura & Pentinpuro, Angeliina (2022) *Roadman-ilmiö Suomessa*. Opinnäytetyö, Poliisiammattikorkeakoulu.
- Pekkarinen, Elina (2017) ”Mä oon ollu tässä asiakirja muiden joukossa”. Koulukodeista aikuistuneiden kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Nuorisotutkimusverkoston /Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 198. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Pekkarinen, Elina & Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora & Karhunen, Hannu & Schalin, Anton (2019) Johdanto. Teoksessa Lotta Haikkola & Elina Pekkarinen & Noora Hästbacka (toim.) [Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34. 13–23. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. (Viitattu 7.6.2022.)
- Perälä, Jussi (2011) ”Miksi lehmät pitää tappaa?” *Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, tutkimus 56. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Pietilä, Iikka & Kallio, Jenni & Varsaluoma, Jari & Väänänen, Kaisa (2021) [*Youths' Digital Participation in the Early Phases of COVID-19 Lockdown*](#). International Conference on Electronic Participation. Conference paper, 13th IFIP WG 8.5 International Conference, ePart 2021, Granada, Spain, September 7–9, 2021 3–14.
- Piispa, Mikko (2012) "Kaikki halus Comptoniin". Ekskursio graffitilämykseen. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) *Katukuluttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Piispa, Mikko (2018) [*Nuuska ja nuoret. Laadullinen selvitys nuorten nuuskan käytöstä ja hankintatavoista*](#). Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. (Viitattu 15.11.2022.)
- Pirkola, Sami & Marttunen, Mauri (2001) Päihteitä käyttävän nuoren tahdosta riippumattoman hoidon edellytykset. *Duodecim Aikakauskirja* 117 (15), 1591–1597.
- Pitkänen, Tuuli & Perälä, Jussi & Tammi, Tuukka (2016) [*Huumeiden käyttäjiä on monenlaisia. Kahdensadan helsinkiläisen huumeiden aktiivikäyttäjän elämäntilanne ja päihteiden käyttö*](#). Tietopuu: Tutkimussarja 1, 1–10.
- Pitkänen, Tuuli & Tourunen, Jouni & Huhta, Helena & Kaskela, Teemu & Larivaara, Meri & Poikonen, Heidi (2022) [*Peruspalveluiden saavutettavuus ja oikeusturva päihdehuollossa*](#). Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. (Viitattu 17.11.2022.)
- Polit, Denise F. & Beck, Cheryl Tatano (2010) Generalization in quantitative and qualitative research. Myths and strategies. *International Journal of Nursing Studies* 47 (11), 1451–1458.
- Pyyry, Noora (2015) *Hanging out with young people, urban spaces and ideas. Openings to dwelling, participation and thinking*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pyyry, Noora & Tani, Sirpa (2015) Young people's play with urban public space. Geographies of hanging out. Teoksessa John Horton & Bethan Evans & Tracey Skelton (eds) *Geographies of children and young people 9: Play, Recreation, Health and Well Being*. Singapore: Springer, 193–210.
- Raitasalo, Kirsimarja (2020) Nuorten päihdeongelmien hoito. Katsaus kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen. Teoksessa Tarja Heino (toim.) *Mikä auttaa? Tutkimuserustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. Raportti 12/2020. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 127–142.
- Raitasalo, Kirsimarja & Huhtanen, Petri & Miekka, Mari (2016) *Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimusten tulokset*. Raportti 19/2015. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Raitasalo, Kirsimarja & Holmila, Marja & Jääskeläinen, Marke (2016) Vanhempien päihdeongelmasta aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa Marja Holmila & Kirsimarja Raitasalo & Christoffer Tigerstedt (toim.) *Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikat. Vanhemmat, lapset ja alkoholi*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, 83–96.
- Rastas, Anna (2005) Racializing categorization among young people in Finland. *Nordic Journal of Youth Research* 13(2), 147–166.

- Rauas, Minna (2019) [Pieniä tekoja, suuria asioita. Nuorisotyön eettinen näkökulma](#). Julkaisuja 99. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. (Viitattu 1.9.2022.)
- Rauas, Minna (2021) [Riittämättömyyden tunteesta maailmanparantajaksi. Työhyvinvointi nuorisotyössä](#). Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 127, Nuoriso- ja Liikuntalan asiantuntijat julkaisuja 1. Helsinki: HUMAK & NUOLI. (Viitattu 14.9.2022.)
- Rautiainen, Pauli & Lavapuro Juha (2016) *Ihmisoikeusindikaattorien käyttäminen Suomen perus- ja ihmisoikeusindikaattorien seurantaan*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 36/2016. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Rautio, Pauliina & Pyry, Noora & Hyvärinen, Reetta & Tani, Sirpa (2015) Lasten ja nuorten asuminen ei mahdu kotiin. Teoksessa Jouni Häkli & Risto Vilkkonen & Leena Vähäkylä (toim.) *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*, 103–109. Helsinki: Suomen Akatemia & Gaudeamus.
- RAY (2021) [Research project on the impact of the Corona pandemic on youth work in Europe \(RAY-COR\)](#). 2nd literature review V2 | 21 April 2021. (Viitattu 3.8.2022.)
- Repo, Juuso & Herkama, Sanna (2020) [Valmistuiko koronakeväänä? Kyselytutkimus toisen asteen opinnoista valmistumassa olleille nuorille](#). Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaisusarja 7/2020. (Viitattu 3.8.2022.)
- Repo, Juuso & Herkama, Sanna & Salmela-Aro, Katariina & Salmivalli, Christina (2020) [Koronakriisin ja etäopetuksen vaikutukset opiskelijoiden ja opetushenkilökunnan hyvinvointiin](#). INVEST Policy brief 26.11.2020. (Viitattu 20.6.2020.)
- Repo, Juuso & Poskiparta, Elisa & Herkama, Sanna & Salmivalli, Christina (2020) [Koululaisten koronakevät: Kyselyn tulokset](#). (Viitattu 29.6.2022 ja 6.10.2022.)
- Ricciardelli, Rosemary & Adorjanb, Michael (2019) "If a girl's photo gets sent around, that's a way bigger deal than if a guy's photo gets sent around". Gender, sexting, and the teenage years. *Journal of Gender Studies* 28 (5), 563–577.
- Riiheläinen, Mikko & Ylimys, Susanna & Juntunen, Iina (2017) Eriäinen toimintaympäristö haastaa pohtimaan omia toimintatapoja. Teoksessa Iina Juntunen & Susanna Ylimys (toim.) [Nuorisotyötä asemilla, kaduilla ja kauppakeskuksissa. Askelmerkkejä Löytävään nuorisotyöhön](#). Helsinki: Aseman Lapset ry, 92–94. (Viitattu 30.8.2022.)
- Ringrose, Jessica & Harvey, Laura & Gill, Rosalind & Livingstone, Sonia (2013) Teen girls, sexual double standards and "sexting". Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory* 14 (3), 305–323.
- Rossmann, Gretchen B. & Rallis, Sharon F. (2010) Everyday ethics. Reflections on practice. *International Journal of Qualitative Studies in Education* 23 (4), 379–391.
- Rostami, Amir (2022) *Gangs in Sweden. Patterns, Policy and Research*. Luento 17.3.2022. Finnish Society of Criminology.
- Rubin, Herbert J. & Rubin, Irene S. (2005) *Qualitative Interviewing. The Art of Hearing Data*. Second edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Rueb, Teri (2014) Restless. Locative Media as Generative Displacement. Teoksessa Andriana de Souza e Silva & Mimi Sheller (eds) *Mobility and Locative Media. Mobile Communication in Hybrid Spaces*. London: Routledge, 241–258.
- Ruisniemi, Arja (2006) [Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta](#). Väitöskirja, Tampereen yliopisto. (Viitattu 22.11.2022.)
- Räsänen, Panu & Ruotsalainen, Petteri (2021) Koronakuvat. Teoksessa Tommi Hoikkala: *Mitä Jyväskylä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 234. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 164–174.
- Rönkä, Sanna (2019) [Huumeiden käyttäjien kuolemat Suomessa. Monimenetelmällinen tutkimus lääkkeellistymisen, sosiaalisen huono-osaisuuden ja huumeiden käyttökontekstien näkökulmasta](#). Väitöskirja, Helsingin yliopisto. (Viitattu 21.11.2022.)
- Rönkä, Sanna & Brummer-Korvenkontio, Henriikki & Gunnar, Teemu & Hakkarainen, Pekka & Kailanto, Sanna & Karjalainen, Karoliina & Kriikku, Pirkko & Kuussaari, Kristiina & Partanen, Airi (2020) [Katsaus ajankohtaiseen huumeilanteeseen. Huumeiden käyttö ja haitat ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi](#). Tutkimuksesta tiiviisti 33/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 21.11.2022.)
- Rönning, Oskar & Bernelius, Venla (2021) [Kaikkien kaupunki – mutta kaukana? Asukkaiden sosiaalinen tausta ja eriytyvä kaupunkitilan käyttö Helsingissä](#). KVARTTI 1/2021. (Viitattu 5.10.2022.)
- Saarholm, Julia (2022) *”Jengi olis kelannu et mä oon nössä”*. Otteita väkivaltarikoksia tehneiden nuorten elämänpoluilta. Esitys Kriminologian päivillä Itä-Suomen yliopistossa 4.11.2022.
- Saarikkomäki, Elsa (2017) [Trust in Public and Private Policing. Young People’s Encounters with the Police and Private Security Guards](#). Research Report 3. Helsinki: University of Helsinki, Institute of Criminology and Legal Policy. (Viitattu 18.11.2022.)
- Saarikkomäki, Elsa (2021) [Etnisten vähemmistönuorten kokemukset virallisesta kontrollista ja leimasta](#). *Kriminologia* 1 (1), 20–38. (Viitattu 18.11.2022.)
- Saarikkomäki, Elsa & Alvesalo-Kuusi, Anne (2020) [Ethnic Minority Youths’ Encounters with Private Security Guards. Unwelcome in the City Space](#). *Journal of Contemporary Criminal Justice* 36 (1), 128–143. (Viitattu 18.11.2022.)
- Saarikkomäki, Elsa & Haller, Mie Birk & Solhjell, Randi & Alvesalo-Kuusi, Anne & Kolind, Torsten & Hunt, Geoffrey & Burcar Alm, Veronika (2020) [Suspected or protected? Perceptions of procedural justice in ethnic minority youth’s descriptions of police relations](#). *Policing and Society* 31 (4), 386–401. (Viitattu 18.11.2022.)
- Saarikkomäki, Elsa & Honkatukia, Päivi (2017) Nuorten kohtaaminen vartiointityössä – kontrollia, huolenpitoa, turvaa vai näitä kaikkia? Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*.

- Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 196 & Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 42. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 172–182.
- Saarikkomäki, Elsa & Lampela, Pauliina (2021). [Improving private security–youth relations in quasi-public spaces. Control, care, cooperation.](#) *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* 46 (1), 15–30.
- Saarikoski, Helena (2001) *Mistä on huonot tytöt tehty?* Helsinki: Kulttuuriosuuskunta Patruuna.
- Saariluoma, Lotta & Heino, Tarja & Eriksson, Pia & Utraiainen, Siiri (2021) [Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten koulunkäynti ja hyvinvointi koronan varjossa vuonna 2021.](#) Tutkimuksesta tiiviisti 72/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 21.11.2022.)
- Saikkonen, Paula & Hannikainen, Katri & Kauppinen, Timo & Rasinkangas, Jarkko & Vaalavuo, Maria (2018) [Sosiaalinen kestävyys. Asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla.](#) Raportti 2/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 5.10.2022.)
- Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne (2012) Johdanto. Monimuotoinen katukulttuuri. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Salmi, Veera (2021) *Olin niinku aurinko paistais.* Helsinki: Otava.
- Salmivalli, Christina (2005) *Kaverien kanssa. Vertaisuhteet ja sosiaalinen kehitys.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Seikkula, Minne & Keskinen, Suvi (2021) Johdanto: Muuntautuva rasismi ja moninainen antirasismi. Teoksessa Suvi Keskinen & Minna Seikkula & Faith Mkwasha (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa.* Helsinki: Gaudeamus.
- Seuri, Olli (2020) *Avoin kysymys. Haastattelun käsikirja.* Tampere: Vastapaino.
- Shearing, Clifford & Stenning, Philip (1981) Modern Private Security. Its Growth and Implications. *Crime and Justice* 3, 193–245.
- Sigurjónsdóttir, Hjördís Rut & Sigvardsson, Dan & Oliveira e Costa, Sandra & Wang, Shinan (2021) Socio-economic conditions, spatial segregation, and Covid-19. Teoksessa Hjördís Rut Sigurjónsdóttir & Dan Sigvardsson & Sandra Oliveira e Costa & Shinan Wang (eds) [Who is left behind? The impact of place on the possibility to follow Covid-19 restrictions.](#) Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto, 15–29. (Viitattu 8.6.2022.)
- Siltala, Juha (2022) *Pandemia. Kiihdytysajon äkkijarrutuksesta uuteen normaaliin.* Helsinki: Otava.
- Sinivaara, Olli (toim.) (2010) *Muistikuvia 00-luvusta.* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 104. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

- Soanjärvi, Katariina (2011) *Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä*. Jyväskylä Studies of Education, Psychology and Social Research 413. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sohrabi, Seida (2022) Tarvitsemme toisiamme. Teoksessa Teemu Laajasalo (toim.) *Uusi alku. Elämää kulkutaudin muuttamassa maailmassa*. Helsinki: Kirjapaja, 81–87.
- Solnit, Rebecca (2020) *Eksymisen kenttäopas*. Suomentanut Pauliina Vanhatalo. Helsinki: S&S.
- Sorce, Giuliana & Dumitrica, Delia (2021) [#fighteverycrisis: Pandemic Shifts in Fridays for Future's Protest Communication Frames](#). *Environmental Communication*, 1–13.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) [Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020](#). (Viitattu 23.9.2022.)
- Sosiaali- ja terveysministeriö (22.6.2021) [Sote-ministerit: Koronarajoituksiin esitetään kevennyksiä](#). Tiedote. (Viitattu 30.8.2022.)
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2022a) [Koronapassi](#). Päivitetty 1.6.2022. (Viitattu 8.6.2022.)
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2022b) [Virka-aputaulukko: Sijaishuoltopaikasta \(perhekoti tai lastensuojelulaitos\) luvatta poissa olevaa lasta koskevat käytänteet, kun hänen ei epäillä olevan konkreettisesti vaarassa](#). (Viitattu 23.9.2022.)
- Southwick, Steven M. & Bonanno, George A. & Masten, Ann S. & Panter-Brick, Catherine & Yehuda, Rachel (2014) [Resilience definitions, theory, and challenges. Interdisciplinary perspectives](#). *European Journal of Psychotraumatology* 5 (1).
- Stebbins, Robert A. (2001) Serious leisure. *Society* 38 (4), 53–57.
- Stedman, Richard C. (2002) Toward a Social Psychology of Place. Predicting Behavior from Place-Based Cognitions, Attitude, and Identity. *Environment and Behavior* 34 (5), 561–581.
- Stedman, Richard C. (2003) Is It Really Just a Social Construction? The Contribution of the Physical Environment to Sense of Place. *Society & Natural Resources* 16 (8), 671–685.
- Stenvall, Jari & Leskelä, Riikka-Leena & Rannisto, Pasi-Heikki & Tolkki, Helena & Cansel, Anniina & Leponiemi, Ulriika & Johanson, Jan-Erik & Pekkola, Elias & Tupala, Teemu (2022) [Koronajohtaminen Suomessa. Arvio covid-19-pandemian johtamisesta ja hallinnosta syksystä 2020 syksyyn 2021](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:34. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. (Viitattu 28.6.2022.)
- Stuart, Forrest (2020) *Ballad of the Bullet. Gangs, Drill Music, and the Power of Online Infamy*. Princeton NY: Princeton University Press.
- Sumuvuori, Susanna (2019) *Integroitu kirjallisuuskatsaus lapsen sijaishuoltopaikasta karkaamisen syy- ja riskitekijöihin kohdistuvasta kansainvälisestä tutkimustiedosta*. Pro gradu -tutkielma, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry & Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry (2020) [Poikkeustilajärjestelyille opiskelijoilta kohtuullinen arvosana, epätietoisuus edelleen suhteellisen laajaa](#). Kyselyn uutisointi 21.04.2020. (Viitattu 3.8.2022.)
- Suomen nuorisotyön tilastot. [Kuntien nuorisotyö](#). (Viitattu 16.8.2022.)

- Takala, Janne & Huhta, Helena (2022) Chat-keskusteluissa esiin nousseet tarpeet ja palvelukokemukset. Teoksessa Tuuli Pitkänen & Jouni Tourunen & Helena Huhta & Teemu Kaskela & Janne Takala & Alix Helper & Susanna Jurvanen & Riku Laine & Meri Larivaara & Leena Suurpää (toim.) [Nuorten mielenterveyden tukeminen sosiaalihuollossa ja matalan kynnyksen toiminnassa. Työntekijöiden ja nuorten näkemyksiä tarpeista ja toimintatavoista](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:65. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 71–83. (Viitattu 21.11.2022.)
- Takkunen, Laura & Uusitalo-Malmivaara, Lotta (2017) Komeroituminen äärimmäisen sosiaalisen vetäytymisen muotona. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti* 27 (1), 10–27.
- Tampereen kaupunki (2022) [Tampereen kaupungin tilinpäätös 2021](#). Konsernihallinto. (Viitattu 15.8.2022.)
- Tani, Sirpa (2015) Loosening/tightening spaces in the geographies of hanging out. *Social & Cultural Geography* 16 (2), 125–145.
- Tani, Sirpa & Pyry, Noora (2017) Nuorten hengailu julkisessa kaupunkitilassa. Teoksessa Juntunen & Susanna Ylimys (toim.) *Nuorisotyötä asemilla, kaduilla ja kauppa-keskuksissa. Askelmerkkejä Löytävään nuorisotyöhön*. Helsinki: Aseman Lapset ry, 32–43.
- Tapiainen, Terhi & Nohynek, Hanna & Peltola, Ville & Poukka, Eero & Renko, Marjo & Saari- nen, Aija & Sarvikivi, Emmi & Valtonen, Kirsi & Virkku, Annikki (2022) [12–17-vuotiaiden lasten ja nuorten tehosterokotukset COVID-19-tautia vastaan Suomessa](#). Työpaperi 14/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 19.6.2022.)
- Taponen, Jari & Nissinen, Katja (2022) *Nuorten ryhmät ja aiheuttama huoli poliisitoiminnan näkökulmasta Helsingissä*. Puheenvuoro Paikkataju-kokouksessa 17.1.2022. Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen -tutkimushanke.
- Tarkiainen, Lasse (2016) [Income and Mortality – the Dynamics of Disparity. A Study on the Changing Association Between Income and Mortality in Finland](#). Väitöskirja, Helsingin yliopisto. (Viitattu 21.11.2022.)
- [Tartuntatautilaki](#) (2016/122) (Viitattu 28.11.2022.)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021a) [Kouluterveyskysely. Perustulokset, nuoret 2019 ja 2021](#). (Viitattu 25.5.2022.)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021b) [Peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten ahdistuneisuus ja yksinäisyys lisääntyivät merkittävästi korona-aikana](#). Tiedote 16.6.2021. (Viitattu 21.6.2022.)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022) [Apinarokko](#). (Viitattu 28.6.2022.)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (6.4.2022) [COVID-19-epidemian hybridistrategian seuranta. Tilannearvioraportti 6.4.2022](#). (Viitattu 28.6.2022.)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (27.7.2022) [Olemme siirtyneet koronapandemiasta uuteen vaiheeseen](#). Uutinen. (Viitattu 6.10.2022.)
- Thomas, Sheldon (2022) Propensity for Violence. The Parallel World of Street Gangs. *Tackling Gang Crime. Preventing Violence and Exploitation, Supporting Young People and Strengthening Police Responses* -webinaari 17.2.2022, Public Policy Exchange.

- Thomson, Joanne L. & Philo, Chris (2004) Playful spaces? A social geography of children's play in Livingstone, Scotland. *Children's Geographies* 2, 111–130.
- Tiili, Anna & Paasivirta, Annukka & Kuokkanen, Julia & Eriksson, Pia & Nelimarkka, Siiri (2020) [Koronan vaikutukset lastensuojeluun](#). Tutkimuksesta tiiviisti 34/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 23.11.2022.)
- Tilastokeskus (2020) [Suomen virallinen tilasto \(SVT\). Kuolemansyyt. 6. Miesten huumaus-ainekuolemat lisääntyivät vuonna 2020](#). Helsinki: Tilastokeskus. (Viitattu 20.9.2022.)
- Timonen, Helena (2009) *Omin sanoin. Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen*. Väitöskirja. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 133. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Tolonen, Tarja (2001) *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolen arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tolonen, Tarja (2010) Yhteiskuntaluokan ja paikallisuuden merkitys nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa. *Nuorisotutkimus* 28 (2), 3–22.
- Tolonen, Tarja (2019) [Minority young men's gendered tactics for making space in the city and at school](#). *Gender and Education* 31 (3), 408–424.
- Tolonen, Tarja & Aapola-Kari, Sinikka & Lahtinen, Jenni & Wrede-Jäntti, Matilda (2018) Miten kaupungista tulee oma? Kaupunkipääoma ja nuorten eriytyneet suhteet kaupunkitilaan. *Nuorisotutkimus* 36 (3), 57–75.
- Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja (2007) Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa Sirpa Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 89–112.
- Tormulainen, Aino & Kauppinen, Eila (2022) [Liikkuen läsnä, hetkessä teille. Tutkimusraportti liikkuvasta nuorisotyöstä](#). Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 173 / julkaisuja 240, Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 146. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Humanistinen ammattikorkeakoulu. (Viitattu 1.9.2022.)
- [Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana](#) (2020–2022) Nuorisotutkimusseura. (Viitattu 20.11.2022.)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa](#). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (Viitattu 12.9.2022.)
- Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi (2016) [Syrjäkylänuoret – unohdetut kuntalaiset?](#) Helsinki: KAKS – Kunnallisanalan kehittämissäätiö. (Viitattu 20.11.2022.)
- Twelvetrees, Alan (1991) What is Community Work? Teoksessa Alan Twelvetrees: *Community Work. Practical Social Work*. London: Palgrave, 1–17.
- Unger, Michael (2008) [Resilience across Cultures](#). *British Journal of Social Work* 38, 218–235.
- Uotila, Minna (1994) *Pukeutumisen kuva. Fenomenologis-eksistentiaalinen lähestyminen pukeutumiskuvien tekemiseen ja tulkintaan*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Uotila, Minna (1995) *Pukeutumisen kuvaus. Kuvia kulttuurin merkeistä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vaattovaara, Mari K. (2020) Koronapandemian vaikutukset Suomen tulevaisuuteen. Teoksessa Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta: [Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä](#). Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020, 181–189. (Viitattu 5.10.2022.)
- Vaattovaara, Tiina (2012) Lapin gangstat. Hiphop-harrastuksen vaikutus lappilaisen miehen kulttuuri-identiteettiin. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 142–168.
- Valentine, Gill (2004) *Public space and the culture of childhood*. Ashgate: Aldershot.
- Valentine, Gill (1989) The geography of women's fear. *Area* 21 (4), 385–390.
- Vantaan kaupunki (2021) [Taloussuunnitelma 2022–2025](#). *Talousarvio 2022*. (Viitattu 15.8.2022.)
- Vantaan kaupunki (2022a) [Nuorisopalvelut](#). (Viitattu 15.8.2022.)
- Vantaan kaupunki (2022b) [Nuorisotilatoiminta](#). (Viitattu 15.8.2022.)
- Valkonen, Jarno (2022) *Mökin kanssa ajattelu. Ympäristösosiologinen mielikuvitus ympäristökriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Valonen, Tiina (2021) [Etnisen profiloinnin vastaisia toimia on jatkuvasti kehitettävä](#). Yhdenvertaisuusvaltuutettu, blogi. (Viitattu 22.6.2022.)
- Valtioneuvosto (2021) [Lapset, nuoret ja koronakriisi. Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2021: 2. Helsinki: Valtioneuvosto. (Viitattu 11.6.2022.)
- Valtioneuvosto (16.3.2020) [Poikkeusolojen toteaminen](#). Valtioneuvoston päätös VNK/2020/31. (Viitattu 19.6.2022.)
- Valtioneuvosto (28.3.2020) [Liikkumisrajoitukset Uudellemaalle voimaan 28. maaliskuuta 2020](#). Tiedote. (Viitattu 19.6.2022.)
- Valtioneuvosto (15.4.2020) [Hallitus päätti Uudenmaan liikkumisrajoituksen kumoamisesta](#). Tiedote. (Viitattu 19.6.2022.)
- Valtioneuvosto (15.6.2020) [Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan – poikkeusolot päättyvät tiistaina 16. kesäkuuta](#). Tiedote. (Viitattu 19.6.2022.)
- Valtioneuvosto (25.2.2021) [Koronaviruksen torjunnassa siirrytään seuraavalle toimenpiteetasolle – lisätoimenpiteet käyttöön usealla alueella](#). Tiedote. (Viitattu 29.11.2022.)
- Valtioneuvosto (1.3.2021) [Suomessa vallitsevat poikkeusolot](#). Tiedote. (Viitattu 19.6.2022.)
- Valtioneuvosto (21.4.2021) [Hallitus hyväksyi koronarajoitusten purkamissuunnitelman](#). Tiedote. (Viitattu 19.6.2022.)
- Valvira (28.2.2022) [Lastensuojelussa olevien mielenterveys- ja päihdepalvelut eivät toteudu lain edellyttämällä tavalla](#). (Viitattu 23.11.2022.)

- Varanka, Jouni & Packalen, Petra & Voipio-Pulkki, Liisa-Maria & Määttä, Seppo & Pohjola, Pasi & Salminen, Mika & Railavo, Jukka & Berghäll, Jonna & Rikama, Samuli & Nederström, Heli & Hiitola, Joni (2022) [COVID-19 -kriisin yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa. Keskipitkän aikavälin arvioita](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2022:14. Helsinki: Valtioneuvosto. (Viitattu 28.6.2022.)
- Vasanen, Antti (2013) [Evolving polycentricities. The development of urban spatial structure in Finnish urban regions](#). Annales Universitatis Turkuensis A II 280. Turku: Turun yliopisto. (Viitattu 14.9.2022.)
- Vihreäsalo, Keiju (2022) [Sörkan päihteiden käyttäjää ei ole koko kylä kasvattanut, silti hän on yksi meistä](#). 3.6.2022. *Ihmisyiden monet puolet* -sivusto. (Viitattu 15.1.2023.)
- Vihreäsalo, Keiju (2023) Läpinäkyvät lapset ja nuoret. Palvelujärjestelmien syrjäyttävät käytännöt. Teoksessa Johanna Linner Matikka & Tiia Hipp (toim.) *Traumainformoitu työote*. Helsinki: PS-kustannus, 70–82.
- Viitala, Jussi (2011) *Miten maailma loppuu?* Jyväskylä: Atena.
- Vilkka, Hanna (2011) *Seksuaalinen häirintä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virokannas, Elina (2020) Treatment barriers to social and health care services from the standpoint of female substance users in Finland. *Journal of Social Service Research* 46 (4), 484–495.
- Virta, Marko (2021) [Antibiottiresistenssi on ”hiipivä pandemia” – siihen voi kuolla tulevaisuudessa enemmän ihmisiä kuin syöpään](#). *MustRead* 17.11.2021. (Viitattu 6.10.2022.)
- Voipio-Pulkki, Liisa-Maria (2020) *Toimintasuunnitelma hybridistrategian mukaisten suositusten ja rajoitusten toteuttamiseen covid-19-epidemian ensimmäisen vaiheen jälkeen*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Voipio-Pulkki, Liisa-Maria & Pohjola, Pasi & Koskela, Satu & Siikavirta, Jaska (2021) *Toimintasuunnitelma covid-19-epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseksi 2021–22*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Voltti, Sirkku (2012) Sukellus synkkään syleilyyn. Goottityylin pukeutumiskuvan tarkastelua. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 221–245.
- Väestöliitto (2020) [Koronan vaikutukset perheisiin erisuuntaisia ja mahdollisesti eriarvoistavia](#). Pyydetty lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 21.4.2020. (Viitattu 27.10.2022.)
- Värrö, Veli-Matti (2004) *Hyvä kasvatustapa – kasvatustapa hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta*. Tampere: Tampere University Press.
- Walsh, Charlotte (2008) The Mosquito. A repellent response. *Youth Justice* 8 (2), 122–133.
- Warpenius, Katariina & Holmila, Marja & Karlsson, Thomas & Ranta, Jussi (2015) *Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025. Ennakointitutkimus*. Raportti 5/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Weir, Allison (2008) Home and Identity. In Memory of Iris Marion Young. *Hypatia* 23 (3), 4–21.

- Weiss Robert S. (1974) The provisions of social relationships. Teoksessa Zick Rubin (ed.) *Doing unto others*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 17–26.
- Wenger, Etienne (2009) A social theory of learning. Teoksessa Knud Illeris (ed.) *Contemporary theories of learning. Learning theorists... in their own words*. New York, Oxon: Routledge, 209–218.
- White, Adam & Gill, Martin (2013) The Transformation of Policing. From Ratios to Rationalities. *British Journal of Criminology* 53, 74–93.
- WHO (5.5.2022) [14.9 million excess deaths associated with the COVID-19 pandemic in 2020 and 2021](#). (Viitattu 11.6.2022.)
- WHO (25.6.2022) [First meeting of the International Health Regulations \(2005\) Emergency Committee regarding the multi-country monkeypox outbreak](#). Statement. (Viitattu 28.6.2022.)
- WHO (2022) [WHO Coronavirus \(COVID-19\) Dashboard](#). (Viitattu 30.11.2022.)
- Wilkinson, Samantha & Badwan, Khawla (2021) [Walk this way. The rhythmic mobilities of university students in Greater Manchester, UK](#). *Mobilities* 16 (3), 373–387.
- Wilkinson, Sue (2004) Focus Group Research. Teoksessa David Silverman (ed.) *Qualitative research. Theory, method and practice*. London: Sage Publications, 177–199.
- Willberg, Elias & Järv, Olle & Väisänen, Tuomas & Toivonen, Tuuli (2021) [Escaping from Cities during the COVID-19 Crisis. Using Mobile Phone Data to Trace Mobility in Finland](#). *International Journal of Geo-Information* 10 (2), 103.
- Wilska, Terhi-Anne (2021) [Korona-aika on vaikuttanut nuoriin digikuluttajiin monin tavoin](#). Blogikirjoitus 11.2.2021. Kaupan liitto, *Uutishuone*. (Viitattu 26.10.2022.)
- Wilson, Matthew W. (2012) [Location-based services, conspicuous mobility, and the location-aware future](#). *Geoforum* 43 (6), 1266–1275.
- Wong, Victor & Ying, Winnie (2006) Social withdrawal of young people in Hong Kong. A social exclusion perspective. *The Hong Kong Journal of Social Work* 40 (1/2), 61–91.
- Woods, Orlando (2021) [From roadman to royalties. Inter-representational value and the hypercapitalist impulses of grime](#). *Crime, Media, Culture* 18(3), 412–419.
- Yliruka, Laura & Petrelius, Päivi & Alho, Sirkka & Jaakola, Anna-Mari & Lunabba, Harry & Remes, Silja & Keränen, Saara & Teiro, Sanna & Terämä, Anne-Mari (2020) [Osaaminen lastensuojelun sosiaalityössä. Esitys asiantuntijuutta tukevasta urapolkumallista](#). Työpäpaperi 36/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 15.1.2023.)
- Young, Iris Marion (2005) *On Female Body Experience. "Throwing Like a Girl" and Other Essays*. New York: Oxford University Press.
- Åberg, Erica & Westinen, Elina (2022) *Odotettu, jäljitelty vai todellinen katujen uhka? Aitouden, rikollisuuden ja "jengielämän" ambivalentit yhteydet suomalaisessa rapmusiikissa*. Esitys Kriminologian päivillä 4.11.2022.

Media-aineistot

(Listattu teemoittain)

Koronavirukseen ja -tautiin liittyvät aineistot

- Aamulehti* 18.2.2021. [Nuorten tyytyväisyys elämäänsä on mittaushistorian alhaisin – koronan vaikutukset voivat näkyä nuorissa vielä pitkään.](#) Nuorisotutkija Sofia Laine kertoo, että koronapandemia on vaikuttanut nuorten elämään monin eri tavoin. (Viitattu 29.9.2022.)
- Aluehallintavirasto (2020–2022) Tiedotteet. Avi.fi (Viitattu 20.5.2022.)
- Helsingin kaupunki, pääkaupunkiseutuun liittyvät [koronatiedotteet maaliskuusta 2020 lokakuun 2021 loppuun.](#) (Viitattu 20.5.2022.)
- HS* 1.10.2020. [Edessä piti olla kauan odotettu fuksisyksy, tilalle tuli rajoituksia ja syyllistämistä. Tällaista on opiskelijaelämä korona-aikana.](#) (Viitattu 29.9.2022.)
- HS* 4.6.2022. [Portugalissa jyllää uuden alavariantin aiheuttama korona-aalto, ja kuolleisuus on noussut jo poikkeuksellisen korkealle.](#) Syy uuteen odottamattomaan koronavirusaaltoon on viranomaisten mukaan omikronmuunnoksen BA.5-alavariantin leviäminen. (Viitattu 29.9.2022.)
- Iltalehti* 25.1.2021. [Abien pettymystä perutuista penkkareista ei kannata vähätellä – tutkija kertoo, miksi.](#) Nuorisotutkimuksen dosentti Sofia Laine toteaa, että juhlallisuuksien peruminen saa harmittaa. (Viitattu 29.9.2022.)
- Lännen Media 7.11.2020. [Koronavirus tuli kutsumatta tylsistyttämään ainutkertaista nuoruutta.](#) Tampereen yliopiston tutkija vaatii nuorille lupaa elää ja tavata toisiaan. (Viitattu 29.9.2022.)
- MTV Uutiset 24.3.2021. [Kymmenen uutiset. Aikakoodi 7.38–9.45.](#) (Viitattu 29.9.2022.)
- MTV Uutiset 24.5.2022. [Apinarokkoa on nyt ainakin 20 maassa Afrikan ulkopuolella. Lähes kaikki tartuntatapaukset suhteellisen lieviä.](#) (Viitattu 29.9.2022.)
- STT 6.8.2021. [12–15-vuotiaiden lasten ja nuorten koronarokotukset alkavat Helsingissä.](#) Helsingin kaupungin tiedote. (Viitattu 19.6.2022.)
- Tampereen kaupunki. Koronaan liittyvät tiedotteet. Tiedotteet [Tampereen kaupunki - Sosiaali- ja terveyspalvelut - Terveyspalvelut - Koronavirus] (Viitattu 20.5.2022.)
- Verkkouutiset* 13.10.2020. [Koronan alueelliset erot nyt 50-kertaisia.](#) Epidemiatilanne poikkeaa rajusti vierekkäisissä sairaanhoitopiireissä. (Viitattu 29.9.2022.)
- Yle Areena 18.4.2022. [Korona-ajan tilinpäätös.](#) THL:n Mika Salmisen tilinpäätös koronajajasta. Mitä tehtiin väärin ja mitä opittiin? (Viitattu 29.9.2022.)
- Yle Uutiset 9.4.2020. [Nuorisoporukoita jouduttu hajottamaan kaupungilla.](#) Nuoret kertovat, mikseivät noudata kokoontumiskieltoa: ”Minusta tulisi seinähullu”. (Viitattu 29.9.2022.)
- Yle Uutiset 30.1.2021. [Korona-aika kypsyttää nuoria, kun ”kaikki on kiinni eikä ole festareita eikä keikkoja”.](#) Huomisesta lähtien harrastuksia avataan pääkaupunkiseudulla. (Viitattu 29.9.2022.)

- Yle Uutiset 4.2.2021. [Tikkurilan asemasta on tullut yksi nuorten suosituimmista kokoon-tumispaikoista](#). Poliisi puuttunut useisiin huolestuttaviin ja väkivaltaisiin tilanteisiin. (Viitattu 29.9.2022.)
- Yle Uutiset 8.2.2021. [Poikkeusaika vie nuorilta monet sukupolvikokemukset, ja siksi se ottaa niin koville](#). Jenni Hirvonsalo: ”Sellainen olo, että on jäänyt jostain paitsi”. (Viitattu 29.9.2022.)
- Yle Uutiset 16.6.2021. [16–24-vuotiaiden koronarokotukset sittenkin käyntiin Helsingissä](#). Robert Tarkkanen, 23: ”Nyt voi vihdoin suunnitella kesää vapaammin”. (Viitattu 29.9.2022.)
- Yle Uutiset 7.1.2022. [Kiuru: Kouluihin palaaminen ei ole turvallista. Pitkäkestoinen korona koskettaa jo suurta joukkoa suomalaisista](#). (Viitattu 29.9.2022.)

Roadman-aiheeseen ja jengikeskusteluun liittyvät aineistot

- Helsingin Uutiset* 4.10.2022. [Tällainen on Helsingin kaduilla kytevä roadman-ilmio](#). Mertsu Tamminen, 33, näki itse miten jengiytyminen alkoi 2000-luvun Göteborgissa. (Viitattu 8.11.2022.)
- HS* 10.11.2020. [Helsingin keskustassa liikkuu nyt joukoissa yli sata mahdollisesti vaarallista nuorta](#). Asiantuntijoiden mukaan taustalla on uusi maahanmuuttoon liittyvä ilmiö. (Viitattu 5.9.2022.)
- HS* 21.3.2021 [Suljetun kaupungin lapset](#). (Viitattu 8.11.2022.)
- HS* 10.2.2022 [Helsingin ja Espoon katujengit ajautuivat väkivallan kierteeseen](#). Johtohahmona 21-vuotias mies, jota epäillään useista rikoksista. (Viitattu 5.9.2022.)
- HS* 31.5.2022. [Milan Jaffin tuomioissa on yksityiskohta, joka linjaa uudentyyppisen rikollis-ilmion saapumisesta](#). (Viitattu 18.1.2023.)
- HS* 28.10.2022. [Rikokset voivat olla petollisen ”palkitsevia”. Jengiytymisen syitä etsittävä asiantuntijan mukaan nuorisokulttuurista](#). (Viitattu 8.11.2022.)
- HS* 21.12.2022. [Katujengejä ei pidä sekoittaa nuorten katu- ja kouluväkivaltaan](#). (Viitattu 18.1.2023.)
- Ilta-lehti* 24.11.2021. [Poliisi huolissaan: Alaikäisiä värvätään katujengeihin myymään valehuumeita ja tekemään ryöstöjä](#). (Viitattu 18.1.2022.)
- Ilta-Sanomat* 15.3.2022. [Näin katujengit uhkailivat toisiaan väkivalta-räpillä: Milan Jaff ”teloittaa” vastustajansa musiikkivideolla](#). (Viitattu 5.9.2022.)
- MTV Uutiset 26.11.2020. [Onko Helsingissä nousemassa nuorten väkivalta-aalto?](#) Poliisi tyr-mää nyt väitteet: ”Sen sijaan väkivalta on puolittunut 10 vuodessa”. (Viitattu 18.1.2022.)
- MTV Uutiset 14.9.2021. [Mikä ihmeen roadman-kulttuuri? Rikollista elämäntapaa ihannoiva ilmiö yleistyy pääkaupunkiseudulla](#). ”Mennään huppu päässä ja kannetaan puukkoa”. (Viitattu 8.11.2022.)
- MTV Uutiset 9.2.2022. [Katujengien liepeillä jopa kymmeniä alle 15-vuotiaita lapsia](#). Fanittavat gangsta rap -ilmiötä ja jakavat someen väkivaltavideoita: ”Sillä saadaan arvostusta”. (Viitattu 5.9.2022.)

- Verkkouutiset* 17.4.2022 [Ylikomisario Ruotsin katujengeistä: Suomi on ihan omalla tiellään.](#) (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Elävä arkisto 8.9.2006. [Lapsijärjestöt vastustivat Sex Pistolsia.](#) (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 17.1.2018. [Sex Pistolsin keikan peruuntumisesta 40 vuotta.](#) Sisäministeri Eino Uusitalo peruutti lopulta punkpioneereille jo myönnetyn työluvan. (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 24.10.2019. [Katujengejä vai kaveriporukoita?](#) Nuorten rötöstelyä paisuteltu eri puolilla Suomea, Jyväskylässä poliisi teki tiedotuksessa täyskäännöksen. (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 1.11.2020. [16- ja 14-vuotiaita poikia epäillään taposta lauantaiyönä Helsingin Vallilassa.](#) Noin parikymppinen mies kuoli saamiinsa vammoihin. (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 11.12.2020. [Nämä asiat tiedetään teinipojan murhasta Koskelassa.](#) 16-vuotiaiden epäiltyjen kuulusteluja jatketaan, poliisi tiedottaa asiasta maanantaina. (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 14.10.2021. [Parikymppisten miesten katujengien toiminta kovenee pääkaupunkiseudulla.](#) Poliisi: Useita ampumistapauksia, joista vaaraa myös sivullisille. (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 23.1.2022. [Kahnausta kaduilla.](#) (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 12.2.2022. [Samma gamla vanliga -hitti tanssittaa kielestä huolimatta.](#) Nykyisin tekstin ymmärtämistä tärkeämpää on päästä biisin fiilikseen. (Viitattu 15.8.2022.)
- Yle Uutiset 1.4.2022. [Räppäriin johtama katujengi aikoi tehdä iskun Kaivohuoneelle, autoissa useita teräaseita, sanoo syyttäjä.](#) Yle seurasi oikeudenkäyntiä perjantaina. (Viitattu 15.8.2022.)

Nuorten hengailuun ja liikkumiseen liittyvät aineistot

- Helsingin Uutiset* 27.11.2022. [Nuorisokonnari tapaa nuoria junissa ja asemilla: ”Moni on sanonut, että kysykää välillä, mitä kuuluu.”](#) (Viitattu 28.11.2022.)
- HS* 29.3.2008. [Suomen vilkkain nuorisotalo sijaitsee Kampissa.](#) (Viitattu 5.10.2022.)
- HS* 23.2.2022. [Kotibileiden jälkeisestä tuhoaallostasta epäillyt ovat alaikäisiä.](#) Tutkija näkee, että pandemia istutti nuorten mieliin ”riemuvajeen” seurauksineen. (Viitattu 6.10.2022.)
- HS* 22.8.2022. [Jopa sata nuorta ahtautui kotibileisiin, joiden jäljiltä valkeni silmitön tuhoaalto: ”Iso lasku tulossa, jos tekijät jäävät kiinni”.](#) (Viitattu 6.10.2022.)
- HS* Vantaa 4.7.2021. [”Te lähдете nyt menemään!” Nuoret elävät veitsenterällä vantaalaisella lammella, jonka anarkia saa aikuisten hermot kireälle.](#) (Viitattu 5.10.2022.)
- Yle Uutiset 16.7.2019. [Yle selvitti, miten nuorten mopomiitit järjestetään.](#) Viikonloppuna Kuopiossa kolme loukkaantui, kun kevytmoottoripyörä lähti käsistä. (Viitattu 13.11.2022.)

Päihteiden käyttöön liittyvät aineistot

HS 8.9.2007. [Helsingin lukioiden nahkaiset kiellettiin](#). Kotimaa. (Viitattu 15.11.2022.)

HS 15.7.2022. [Helsinkiläiset kuntapoliitikot hermostuivat ministerin puheista huumeiden käyttöhuoneisiin liittyen](#). Helsingin kaupunki esitti valtioneuvostolle huumeiden käyttöhuoneen kokeilun oikeuttavan erillislain säätämistä jo vuonna 2019. Kaupunki. Huumeet. (Viitattu 11.11.2022.)

HS 27.9.2022. [Katoavien viestien Snapchatista tuli alusta nuorten rikollisuudelle Helsingin seudulla](#). Poliisi varoittaa vakavista seurauksista. Helsinki. Nuoret. (Viitattu 3.10.2022.)

HS 5.10.2022. [Lapset pyörittävät järjestäytyntä huumekauppaa Espoossa: ”Taskut täynnä rahaa”](#). Kaupunki. Nuoret. (Viitattu 5.10.2022.)

Yle Uutiset 26.7.2022. [”Minkä signaalin huumeiden käyttöhuoneet antavat?” pohtii ison valtuustoryhmän puheenjohtaja](#). Tampereella mielipiteet huoneista jakautuvat. Huumeiden käyttöhuoneita pidetään keinona vähentää huumeiden haittavaikutuksia tai porttina laajempaan huumeiden käytön sallimiseen. Huumeet. (Viitattu 11.11.2022.)

Yle Uutiset 9.8.2022. [Huumeiden käyttö lisääntyy vuosi vuodelta, mutta tilastot voitaisiin saada myös laskusuuntaan](#). Asiantuntijat kertovat siihen viisi keinoa. Yle kysyi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta, A-klinikalta sekä matalan kynnyksen palveluita päihteitä käyttäville tarjoavalta Tukikohta ry:ltä, miten huumeiden käyttöä saataisiin vähennettyä. (Viitattu 3.10.2022.)

GÄNG – opastettuun kaupunkikierrrokseen liittyvät aineistot

HS 12.9.2022. [Juttu ”mahdollisesti vaarallisista nuorista” synnytti hankkeen, jossa kaupunkia pääsee katsomaan nuorten silmin](#). Kulttuuri | HS.fi (Viitattu 29.11.2022.)

Yle Uutiset 2.9.2022. [Nuorten Kansallisteatteri vie yleisön Helsingin kaduille narkomaanien ja dykkareiden sekaan](#). Esityksissä on mukana järjestyksenvalvoja. (Viitattu 29.11.2022.)

Liitteet

Liite 1. Tutkimushankkeen eteneminen ja tukiryhmä

Taulukko 5. Tutkimushankkeen eteneminen

Toiminto	Ajankohta	Toimijat
Helsingissä ja Espoossa jalkautumiset/etnografinen kenttätyö käynnistyvät	joulukuu 2020, jatkuu aina elokuuhun 2022	Tommi Hoikkala, Riikka Perälä, Sofia Laine, Pia Lundbom, Anni Nyysölä, Joel Teixeira Neves, Susanna Jurvanen, Karla Malm ja Eila Kauppinen
Kuntien ja OKM:n hanke- rahoituspäätös saapunut	1.8.2021	–
Tutkimusluvut ja yhteistyö- sopimukset: Helsinki, Vantaa, Espoo, Kauniainen ja Tampere	elokuu–marraskuu 2021	Eila Kauppinen, Sofia Laine, Tommi Hoikkala, Sinikka Aapola-Kari, Tiina Sundholm, Mikko Vatka, Merja Nordling, Hannu Rusama, Kermit Haapalainen, Jukka Etu-Seppälä
Tampereella jalkautumiset/ etnografinen kenttätyö käynnistyvät	lokakuu 2021, jatkuu aina elokuuhun 2022	Karla Malm, Merja Kylmäkoski
Vantaalla jalkautumiset/ etnografinen kenttätyö käynnistyvät	tammikuu 2022, jatkuu aina syyskuuhun 2022	Susanna Jurvanen ja Karla Malm
Kilpailu nuorille	24.3.–8.5.2022	Karla Malm ja Susanna Jurvanen
Julkaisun ensimmäinen käsi- kirjoitus valmistuu	kesäkuun 2022 lopussa	Kaikki kirjoittajat
Palaute käsikirjoitukselle	heinäkuusta lokakuuhun 2022	Hankkeen tukiryhmä, ulkopuoliset arvioitsijat, pyydetty asiantuntija-kommentaattorit
<i>GÄNG – opastettu kaupunkikierrros</i> -teatteri Kansallisteatterin Kantissa	syyskuu 2022	–
Käsikirjoituksen viimeistely	marraskuun 2022 loppuun	Kaikki kirjoittajat

Tutkimuksen tukiryhmään ovat kuuluneet koko hankkeen ajan kaikkien kaupunkien nuorisopalveluiden johtajat sekä toinen työntekijä Espoosta, Vantaalta ja Helsingistä. Tukiryhmä on kokoontunut säännöllisesti. Lisäksi hankkeella on nimetyt kenttäyhteyshenkilöt kaikissa kaupungeissa. Tarkemmat tiedot löytyvät alla olevasta taulukosta.

Taulukko 6. Hankkeen kaupunkien tukiryhmäläiset ja kenttäyhteyshenkilöt

Kaupunki	Hankkeen tukiryhmä	Kenttäyhteyshenkilö(t)
Espoo	Merja Nordling ja Tero Luukkonen	Tero Luukkonen ja Tatu Törmänen
Helsinki	Mikko Vatka ja Tiina Hörkkö	Sini Perho ja Timo Kontio
Kauniainen	Kermit Haapalainen	Kermit Haapalainen
Tampere	Jukka Etu-Seppälä	Elina Peippo ja Tiina-Liisa Vehkalahti
Vantaa	Hannu Rusama ja Pekka Mäkelä	Pekka Mäkelä

Hankkeen tuloksista on kerrottu ja kerrotaan hankkeessa mukana olevien kaupunkien henkilökunnalle ja luottamushenkilöille yhdessä sovitulla tavalla. Lisäksi hankkeen tuloksia levitetään valtakunnallisessa kasvatus- ja nuorisoalan Nuori2023-tapahtumassa ja muissa soveltuvissa tilaisuuksissa sekä kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan kautta.

Liite 2. Haastattelurunko

Johdanto

Tutkimuksen esittely

Luottamuksellisuus, nimettömyys

Sensitiivinen sukupuolen tiedustelu

Esittely

Vapaamuotoinen esittely – miten tunnette toisenne (ryhmähaastattelussa)

Teemojen esittely

Vapaa-aika ja tilat

1. Miten vietät/vietätte vapaa-aikaa arkisin ja viikonloppuisin? (Esim. kaupungilla, kavereiden luona, ohjatuissa harrastuksissa, yhdessä perheen kanssa, nuorisotilalla, kotona – muualla, missä?)
 - Tyypillisen arkipäivän kuvaileminen.
 - Tyypillisen viikonlopun kuvaileminen.
2. Missä paikoissa vietät/vietätte vapaa-aikaa?
 - Paikkojen nimeäminen ja niistä kertominen.
 - Mikä näissä paikoissa on hyvää/huonoa?
 - Muuttaisitko/muuttaisitteko niissä jotakin, jos saisitte?
 - Kuinka paljon vietätte vapaa-aikaa em. paikoissa?
 - Onko siinä eroa, missä paikoissa liikut arkisin/viikonloppuisin tai kesäisin/talvisin?
3. Kenen/keiden kanssa vietät/vietätte vapaa-aikaa?
 - Ovatko tuttuja/tuntemattomia?
 - Toisia nuoria/aikuisia?
 - Liittyvätkö henkilöt joihinkin paikkoihin?
4. Koetko/koetteko joitakin paikkoja turvallisiksi/vaarallisiksi sillä alueella, jossa liikut? Onko alueella paikkoja, joita välttelet?
 - Millaiset asiat tähän vaikuttavat? Mikä tekee paikasta turvallisen/turvattoman?
 - Millaisia uhkia turvattomissa paikoissa sinulle on?
 - Onko tässä tapahtunut mitään muutoksia korona-aikana?

5. Miten liikut yleensä paikasta toiseen? (Esim. kävellen, polkupyörällä, mopolla, autokyydillä, julkisella liikenteellä.)
 - Hyödynnätkö joitakin digitaalisia appeja (esim. Reittiopas, Snapchat ym.) paikkojen valinnassa, siirtymisissä tai liikkumisessa paikkojen välillä?
6. Viettävätkö monet nuoret mielestäsi aikaa kodin ulkopuolella?
 - Jos kyllä, niin mitkä ovat mielestäsi suosittuja paikkoja ja miksi?
 - Millaisia mielikuvia/ajatuksia ”hengailu” herättää? Koetko hengaillevasi itse joskus?

Korona

7. Onko korona vaikuttanut siihen, missä ja miten vietät vapaa-aikaa?
 - Osaatko kertoa siitä, miksi korona on / ei ole vaikuttanut vapaa-aikaasi?
 - Jos vaikutuksia on ollut, ovatko ne olleet mielestäsi huonoja tai hyviä?
8. Koronatilanne on muuttunut vuosina 2020–2022 moneen kertaan. Oletko viettänyt aikaasi muutoksista riippumatta samoissa paikoissa?
 - Mitä muistat kevästä 2020? Haluatko kertoa etäkoulujasta: näitkö silloin kavereita ollenkaan? Miten vietit vapaa-aikaasi?
 - Oliko koronapandemiassa muita kausia, jolloin muistat rajoitusten vaikuttaneen elämääsi? Oliko toisia etäkoulujaksoja?
 - Onko jossain vaiheessa koronatilanne vaikuttanut siihen, millaisia suosimasi vapaa-ajan paikat ovat olleet?
 - Vaikuttiko koronapandemia harrastuksiisi?
9. Onko koronatilanne vaikuttanut siihen, miten lähipiirisi/lähipiirinne ja/tai muut aikuiset suhtautuvat vapaa-ajanviettoosi/vapaa-ajanviettoon?
10. Millaisia ajatuksia ja tunteita korona-aika on herättänyt?
 - Onko jotakin, jota toivoisit aikuisten ymmärtävän nuorten kokemuksista korona-aikana?

Muut ajankohtaiset asiat

11. Millaisia ajatuksia ja tunteita ilmastonmuutos herättää?
12. Millaisia ajatuksia ja tunteita herättää helmikuussa alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa?
13. Mitkä asiat tuottavat sinulle tällä hetkellä iloa?

Muut teemat

- Oletko nähnyt katukuvassa jalkautuvan nuorisotyöntekijöitä? Oletko keskustellut heidän kanssaan? Mitä ajatuksia, kokemuksia sinulla on heidän kohtaamisistaan?
- Millaisia ajatuksia sana roadman herättää?
Millainen on roadman?
- Oletko tietoinen mediassa käydyistä keskustelusta ”nuorisojengeistä”? Tai oletko puhunut siitä kavereittesi kanssa? Millaisia ajatuksia se herättää?
- Mitä muita nuorisokulttuureja koet ajassa liikkuvan? Mitä muita tyylejä (pukeutuminen, musiikki, tekeminen) eli niin sanottuja nuorisokulttuureja olet nähnyt?
- Käyttävätkö jotkut kaverisi päihteitä? Mitä ajattelet siitä?

Tulevaisuus

14. Millaisia toiveita teillä on vapaa-ajan suhteen tulevaisuudessa?

- Unelmavapaapäivän ja siihen liittyvien paikkojen kuvaileminen.

15. Millainen kaupunki olisi nuorille paras mahdollinen, jos saisitte päättää?

- Muuttaisitko/muuttaisitteko jotakin kotikaupungissanne?

Palaute

Tuleeko mieleen jotain, mitä en kysynyt?

Tuleeko mieleen, miten voisin kehittää haastattelua?

Miltä tuntui olla haastateltavana?

Liite 3. Koronapandemia pääkaupunkiseudulla ja Tampereella maaliskuusta 2020 syyskuuhun 2022 nuorten vapaa-ajan näkökulmasta

Taulukko 7. Korona-ajan rajoitukset ja suositukset

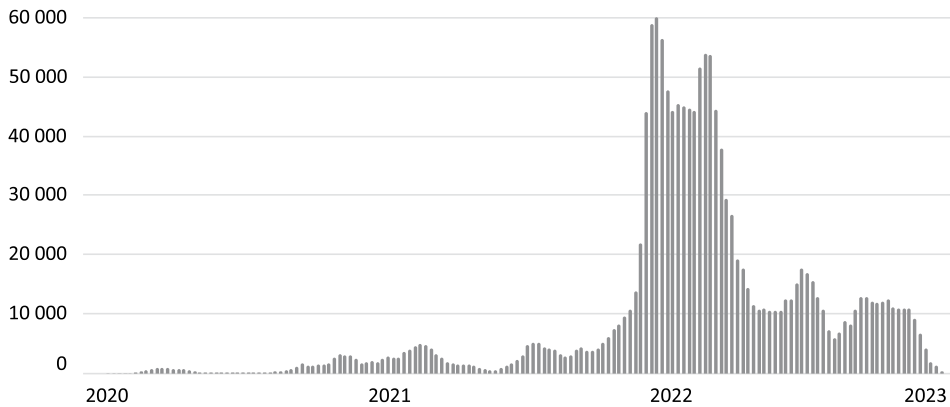
Ajanjakso	Paikkakunta/alue	Toimenpiteet
17.3.–15.6.2020	Valtakunnallinen toimenpide	Valmiuslaki voimassa
28.3.–15.4.2020	Uusimaa	Uudenmaan sulkua
touko–kesäkuu 2020	Valtakunnallinen toimenpide	Siirtyminen hybridistrategiaan, jossa ajatuksena on testaaminen, jäljittäminen, eristäminen ja hoitaminen
13.8.2020	Tampere	Tampereella annetaan kasvomaskisuositus Nysse-liikenteeseen
lokakuun 2020 loppu – tammikuun 2021 loppu	Pääkaupunkiseutu Tampere	Pääkaupunkiseutu kiihtymisvaiheesta leviämisvaiheeseen Ensin kiihtymisvaiheessa harrastusryhmien kokoja pienennettiin ja yli 15-vuotiaille tuli maskiedellytys – paitsi liikunnan aikana. Viikkoa myöhemmin Helsinki siirtyi leviämisvaiheeseen, jolloin sulkutoimenpiteet koskivat yli 20-vuotiaiden vapaa-ajan toimintaa. Viikkoa myöhemmin tästä, marraskuun lopulla, kulttuurikeskukset, museot, nuorisotilat ja sisäliikuntapaikat suljettiin Helsingissä – kirjastot jatkoivat palvelemista rajoitetusti. Ulkoliikuntatoiminta sai jatkoa alle 20-vuotiailla. Tampereella yli 20-vuotiaiden liikuntaharrastukset (joukkue- ja kontaktilajit) sisäliikuntatiloissa kielletään marraskuun lopussa, mutta lasten ja nuorten harrastustoiminta voi tietyin turvaehdoin jatkua. Maskisuositus laajenee kauppoihin ja ostoskeskuksiin. Joulukuussa sisäliikuntatilat suljetaan. Samoin nuorisotilat. Myös kirjastojen palveluita rajataan ja niiden oleskelutilat suljetaan. Tampereen nuoriso-ohjaajat keskittyvät jalkautuvaan nuorisotyöhön.
helmikuu 2021	Pääkaupunkiseutu	Leviämisvaihe, paljon tautitapauksia pääkaupunkiseudulla
1.3.2021	Valtakunnallinen toimenpide	Suomen hallitus julistaa poikkeusolot, kuun lopulla suunnittelee maskipakkoa ja liikkumisrajoitusta
maaliskuu 2021	Tampere	16.3. Pirkanmaa siirtyy leviämisvaiheeseen 11.3. Tampereella kielletään 13–19-vuotiaiden harrastustoiminta, alle 12-vuotiaat voivat edelleen harrastaa turvallisuusohjeita noudattaen. Viikkoa myöhemmin myös lasten ja nuorten harrastustoiminta kuntien sisäliikuntatiloissa kielletään. Nuorisotilat suljettuina Tampereella.
huhtikuun 2021 loppupuoli	Pääkaupunkiseutu	Kolmannen aallon rajoituksia aletaan lieventää asteittain pääkaupunkiseudulla

Ajanjakso	Paikkakunta/alue	Toimenpiteet
kesä 2021	Tampere	Tampereella siirrytään kesäkuussa perustasolle. Tampereella 22–24-vuotiaat voivat varata ajan koronarokotukseen juhannusviikolla. Yli 16-vuotiaat pääsevät varaamaan ajan 2.7. jälkeen porrastetusti. 12–15-vuotiaiden rokotukset käynnistyvät 16.8. alkavalla viikolla.
1.10.2021	Pääkaupunkiseutu	Rajoitukset liikuntatilojen käyttöön ja harrastustoimintaan liittyen puretaan lopullisesti pääkaupunkiseudulla
9.11.2021	Tampere	Pirkanmaa siirtyy leviämisvaiheeseen
23.11.2021	Pääkaupunkiseutu	Pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmä: vahva maskinkäyttösuositus kaikille 12-vuotiaille sekä sitä vanhemmille kaikissa julkisissa sisätiloissa ja liikennevälineissä, joissa oleskelee muita ihmisiä
24.11.2021	Tampere	Tampereella tulee käyttöön koronapassi yli 100 hengen tilaisuuksissa kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotiloissa yli 16-vuotiaille
3.12.2021	Pääkaupunkiseutu	Koronapassi käyttöön kaikissa pääkaupunkiseudun yleisötilaisuuksissa ja osassa asiakastiloista. Yleisten kokousten osallistujamäärä rajataan 20 henkilöön.
	Tampere	Maskipakko Tampereella Nysse-liikenteeseen
8.12.2021	Pääkaupunkiseutu	Pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmä suosittaa välttämään myös yli 20 hengen yksityistilaisuuksien järjestämistä
6.12.2021	Tampere	Pirkanmaan pandemiaohjausryhmä laajentaa maskisuosituksia. Aluehallintovirasto määrää Pirkanmaalle uudet kokoontumisrajoitukset. Yli 20 henkilön yleisökokoonnutmiset on kielletty ilman koronapassia 16 vuotta täyttäneiltä. Rajoitus koskee kulttuuri, liikunta- ja nuorisotilojen yleisötilaisuuksia. Kaikissa julkisissa sisätiloissa on vahva maskisuositus.
13.12.2021	Tampere	Koronapassia aletaan kysymään liikuntatiloissa Tampereella
14.12.2021	Pääkaupunkiseutu	HSL edellyttää matkustajilta kasvomaskin käyttöä
joulukuun 2021 loppupuoli	Pääkaupunkiseutu	28.12.2021 uimahallit ja sisäliikuntatilat suljettu, kulttuurikeskusten esitykset peruttu – kirjastot, museot ja nuorisotalot avoimina
	Pääkaupunkiseutu	Nuorisotalot ovat auki normaalisti kaikenikäisille nuorille. Nuorisotaloissa ei ole esityksiä, tapahtumia tai muita yleisötilaisuuksia 28.12.2021–17.1.2022.
	Tampere	Sisä- ja ulkotiloissa tapahtuvat yleisötilaisuudet ja yleiset kokoukset kielletään Tampereella kokonaan (25.12.2021–7.1.2022). Harrastus- ja ryhmäliikuntatilat sekä uimahallit määrätään myös suljettaviksi. Myös kauppakeskuksien oleskelutilat suljetaan. Vuonna 2004 ja sen jälkeen syntyneiden lasten ja nuorten ohjattu harrastustoiminta sallitaan edelleen.

Ajanjakso	Paikkakunta/ alue	Toimenpiteet
7.1.2022	Pääkaupunkiseutu	Koronarokotukset 1.–5.-luokkalaisille alkavat kouluissa (Helsinki)
	Tampere	Rajoituksia jatketaan Tampereella
11.1.2022	Pääkaupunkiseutu	Pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmä linjasi lasten ja nuorten ohjatun harrastustoiminnan, etätyön ja maskinkäyttösuositusten jatkumisesta. Maskinkäyttösuositusta sekä etätyösuositusta jatketaan koko pääkaupunkiseudulla 13.2.2022 asti. Koronakoordinaatioryhmä suosittelee Etelä-Suomen aluehallintovirastolle, että lasten ja nuorten ohjattu harrastustoiminta saa edelleen jatkua aiemman linjauksen mukaisesti.
17.1.2022	Tampere	Tampereella rokotukset 5–11-vuotiaille alkavat
19.1.2022	Pääkaupunkiseutu	Penkkariajelut ja vanhojen tanssit siirtyvät
24.1.2022	Pääkaupunkiseutu	Kulttuurin ja vapaa-ajan palvelujen rajoitukset jatkuvat – uimahallit ja sisäliikuntatilat suljettuina suurelta yleisöltä 7.2. saakka. Vuonna 2003 ja tätä myöhemmin syntyneiden ohjattu harrastustoiminta, koululaisiinit, lakisääteinen kuntoutus ja ammattilaisurheilu voivat jatkua tiloissa edelleen. Koronapassi vaaditaan 16-vuotiailta ja sitä vanhemmilta ohjattuun toimintaan osallistuvilta nuorilta. Kirjastot, museot, nuorisotalot ja kulttuurikeskukset ovat avoinna rajoituksin. Myös niissä voi jatkua 25.1.–7.2.2022 vuonna 2003 ja myöhemmin syntyneille tarkoitettu ohjattu harrastustoiminta, kuten tanssi- ja lauluharrastukset sekä harrastajateatteri tai muu vastaava ryhmäharrastustoiminta.
31.1.2022	Pääkaupunkiseutu	Uimahallit, kuntosalit ja sisäliikuntapaikat avaavat ovensa – myös kirjastot, nuorisotalot ja museot ovat avoinna
5.2.2022	Tampere	Liikuntatilat avataan Tampereella, ja yleisötilaisuuksia saa alkaa järjestää tietyin rajoituksin
14.2.2022	Pääkaupunkiseutu	Kaikki sisätiloja koskevat yleisötilaisuusrajoitukset poistuvat
19.2.2022	Tampere	Yleisömääriä ei enää rajoiteta tilaisuuksissa Tampereella
14.4.2022	Valtakunnallinen linjaus. Pääkaupunkiseutu	Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yleinen maskisuositus poistuu, mutta alueellinen suositus on voimassa pääkaupunkiseudulla
	Tampere	Pirkanmaalla seurataan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen maskisuosituksia
20.4.2022	Pääkaupunkiseutu	Alueen kouluihin, korkeakouluihin ja muihin oppilaitoksiin annetut erilliset maskinkäyttösuositukset päättyvät. Maskia saa halutessaan edelleen käyttää, ja maskeja jaetaan oppilaille sekä henkilökunnalle maksutta kaupunkien kouluissa ja oppilaitoksissa.
27.7.2022		THL:n uutinen: ”Olemme siirtyneet koronapandemiasta uuteen vaiheeseen”: ”Olemme siirtymässä Covid-19-koronaviruspandemiasta endemiaan. Tämä tarkoittaa, että virusta esiintyy kaikkialla maailmassa jatkuvasti vaihtelevalla ilmaantuvuudella ja näemme kausivaihtelun mukaisesti toistuvia epidemioita. Hyvin todennäköisesti tämä tulee jatkumaan vuosi vuodelta.”

Liite 4. Viikoittaiset koronatapausmäärät koko maassa

Tapausten lukumäärä

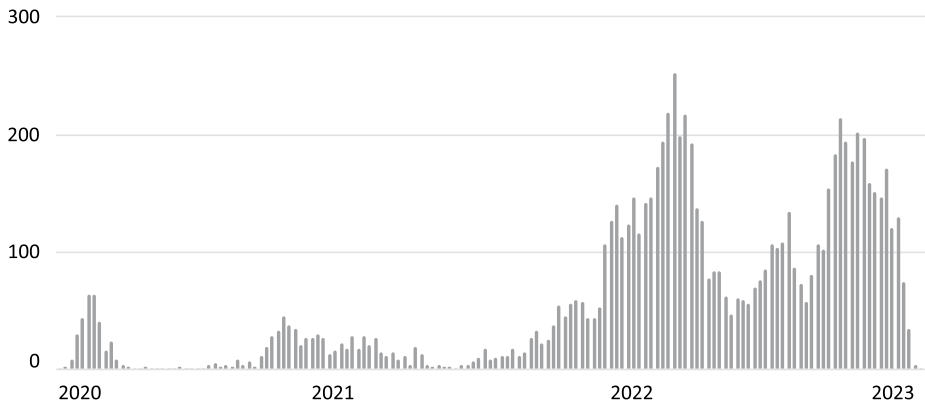

Lähde: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/epirapo/covid19case/summary_tshcdweekly

Kuvio 3. Koronatapausmäärät maaliskuusta 2020 tammikuuhun 2023 (tiedot haettu 21.1.2023 Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta)

Liite 5. Viikoittaiset tautiin liittyvät kuolemat koko maassa

Kuolemien lukumaara

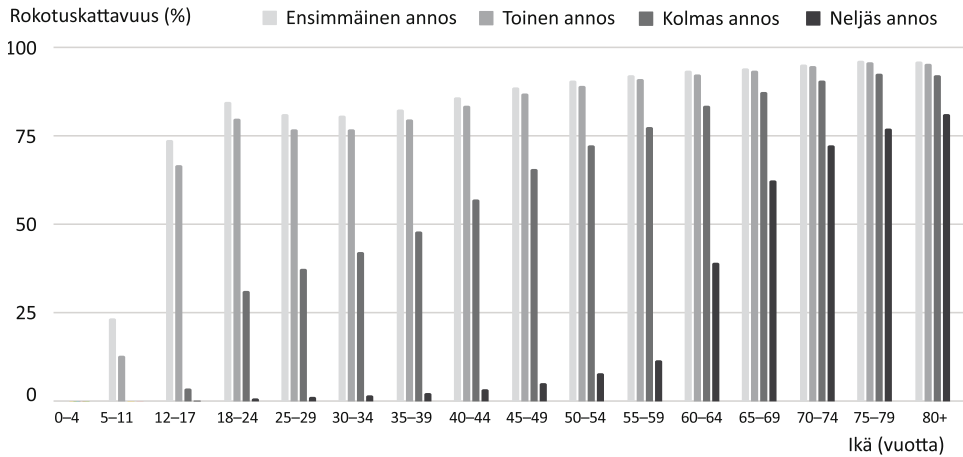

Lähde: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/epirapo/covid19case/fact_epirapo_covid19case

Kuvio 4. Koronaan liittyvät kuolemat maaliskuusta 2020 tammikuuhun 2023 (tiedot haettu 21.1.2023 Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta)

Alle 30-vuotiaiden koronasta johtuvia kuolemantapauksia tai kuolemantapauksia, joissa tauti on ollut myötävaikuttavana tekijänä, on Suomessa raportoitu maaliskuusta 2020 alkaen yhteensä vain 7 (tilanne 19.1.2023). Kaiken kaikkiaan koronasta johtuvia kuolemia on raportoitu samana aikana Suomessa yhteensä 4884 ja kuolemia, joissa korona oli myötävaikuttavana tekijänä, 2388.

Liite 6. Koronavirusrokotukset Suomessa

Kuvio 5. Koronarokotusten tilanne Suomessa 17.1.2023 (tiedot haettu 21.1.2023 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta)

Liite 7. Hankkeessa mukana olevien kaupunkien nuorisopalveluiden henkilökunta ja jalkautumisessa kohdatut nuoret

Seuraavalle sivulle on koottu hankkeessa mukana olevien kaupunkien nuorisopalveluiden tilastoja: kaikkien työntekijöiden ja päätyökseen jalkautuvaa nuorisotyötä tekevien määrät toukokuussa 2021 ja 2022 sekä jalkautumisessa kohdattujen nuorten määrät 17.3.2020–30.4.2021 ja 1.5.2021–30.4.2022.

Taulukko 8. Hankkeessa mukana olevien kaupunkien tilastotietoa nuorisotyöstä

Kaupunki	5/2021 Työntekijät	5/2021 Päättyökseen jalkautuvat	17.3.2020–30.4.2021 jalkauduttaessa kohdatut nuoret*
Espoo	110	4	37 223
Helsinki	348	12	202 161
Kauniainen	5	4	**
Tampere	82	2	1 664
Vantaa	130	2	80 555
Yhteensä	675	24	321 603

Kaupunki	5/2022 Työntekijät	5/2022 Päättyökseen jalkautuvat	1.5.2021–30.4.2022 jalkauduttaessa kohdatut nuoret*
Espoo	105	4	17 995
Helsinki	355	12	29 430
Kauniainen	5	4	3 500
Tampere	91	4	2 556
Vantaa	138	2	37 433
Yhteensä	694	26	90 914

* Kohdattujen nuorten määrä muodostuu kohtaamiskerroista, jolloin mukana voi olla samoja nuoria eri toimintakertoina.

** Kauniaisten lukua ei ollut käytettävissä teknisten haasteiden takia.

Kiitokset

On useampia tahoja, joita haluamme kiittää. Ilman näitä tahoja tätä kirjaa ei olisi syntynyt. Haluamme lämpimästi kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä sekä Vantaan, Helsingin, Espoon, Tampereen ja Kauniaisten kaupunkeja tutkimuksen rahoittamisesta. Suuri kiitos näiden viiden kaupungin nuorisopalveluille ja tutkijoiden kanssa yhteistyötä tehneille työntekijöille. Erityiskiitos kaupunkitiloihin jalkautuville nuorisotyöntekijöille, joiden kanssa hankkeen tutkijat ovat saaneet kulkea havainnoimassa, kohtaamassa ja kokemassa tutkimuksellisesti, millaista nuorten vapaa-aika korona-ajan kaupunkitilassa on ollut. Sydämellinen kiitos jokaiselle nuorisotyöntekijälle, jonka joku meistä tutkijakollektiivista on kenttätönsä aikana kohdannut. Teette upeaa duunia. Kiitos, kun saimme kulkea mukana.

Toiseksi kiitos kaikille teille upeille nuorille, jotka olitte haastateltavinamme tai lähettitte korona-ajan kokemuksiinne ja taiteellisia töitänne korona-ajalta. Paljon kiitoksia hankkeen kesätyöntekijät, TET-harjoittelijat sekä kuvittaja. Toivotamme menestystä elämään ja taiteelliseen työskentelyynne myös jatkossa!

Kolmanneksi haluamme kiittää niin sanotun ”laajemman Zoomin” tai ”jengit-Zoomin” kollektiivia: löyhää joukkoa nuorisotutkijoita, journalisteja, taiteilijoita, nuorisoalan ammattilaisia, virkamiehiä ja muita akateemisia ihmisiä. Tämä Zoom-kanava oli lähtölaukaus tutkimushankkeelle ja tälle kirjalle. Tapasimme monipaikkaisesti ja moniroolisesti ja pohdimme korona-ajan ilmiöitä, uutisointeja, muutoksia nuorten vapaa-ajassa. Näistä keskusteluista syntyi idea tutkivan journalismin jutusta, tästä viiden kunnan yhteishankkeesta sekä Kansallisteatterin Kantti-nuortenteatterin *Gäng – opastettu kaupunkikierrros* -esityksestä. Oodi löyhille yhteenliittymille ja niiden innovatiivisille voimille! Haluamme erikseen kiittää kaikkia tähän kirjaan kirjoittaneita.

Neljänneksi haluamme kiittää kolmea nimetöntä vertaisarvioitsijaa, joiden tarkka käsikirjoituksen luenta ja korjausehdotukset autoivat meitä valtavasti käsikirjoituksen kehittämisessä ja viimeistelyssä. Samalla kiitämme uniikkia kotipesäämme Nuorisotutkimusseuraa ja Nuorisotutkimusverkostoa täydestä tuesta, erinomaisista työskentelyolosuhteista ja kollegoista, joiden kanssa saimme tematiikkaa pyörittää. Erityiskiitos tutkijaseminaarille, julkaisupäällikkö Vappu Helmisaarelle ja viestintäpäällikkö Sarianne Karikolle. Kiitos myös XXI Nuorisotutkimuspäivät ja aiheeseen liittynyt työryhmä. Lämmin kiitos tämän kirjan kustannustoimittajalle Tanja Kieliselle sekä taittajalle Meri-Tuulia Mäkelälle.

Kirjoittajatiedot

ELIISA AHLSTEDT, sosionomi (AMK), toimii Aseman Lapset ry:ssä löytävän nuorisotyön ja Walkers-bussin toimintavastaavana. Löytävä nuorisotyö ja Walkers-bussi keskittyvät tuen tarpeessa olevien nuorten kanssa toimimiseen, julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin ja nuorten omachtoiseen vapaa-aikaan.

JUKKA ETU-SEPPÄLÄ toimii nuorisopalvelujohtajana Tampereen kaupungilla.

GLENN GRIP, HuK, jalkautuva etsivä nuorisotyöntekijä Nuorisotyö raiteilla -hankkeessa.

JAANA GRÖHN, yhteisöpedagogi (AMK), opinnäytetyö: *Ovatko nuorisojengit osa nyky-yhteiskuntaamme? Ammattilaisten näkemyksiä nuorisojengi-ilmiöstä Suomessa*. Hankekoordinaattori MIELI Etelä-Karjalan mielenterveys ry:llä.

KERMIT HAAPALAINEN toimii nuoriso-ohjaajana Kauniaisten kaupungilla.

RIA HAKULINEN, Nuorisotyö raiteilla -hankkeen projektityöntekijä.

ANKI HERLIN, Nuorisotyö raiteilla -hankkeen työntekijä.

TOMMI HOIKKALA, tutkimusprofessori emeritus, Nuorisotutkimusverkosto. Hoikkala on Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen (2021–2023) -hankkeen johtajakolmikon jäsen.

SAMI HYVÖNEN, Nuorisotyö raiteilla -hankkeen nuoriso-ohjaaja, Helsingin kaupunki.

RONJA HÄNNINEN, etsivä nuorisotyöntekijä Espoon kaupungin nuorisopalvelujen Ohjaamotalolla.

SUSANNA JURVANEN, FM, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto. Hän työskenteli tutkijana Nuorisotutkimusverkoston Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -hankkeessa.

EILA KAUPPINEN, FT, KTM, aineenopettaja (Kto), työskentelee tutkijatohtorina Nuorisotutkimusseurassa sekä kuuluu Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan Ruoka, kulttuuri ja oppiminen -tutkimusryhmään. Hän on tehnyt matkaa

nuorten ja nuorisotyön maailmassa työskennellen ensin valtakunnallisissa järjestöissä ja sen jälkeen tutkijana nuorisotyöhön ja nuorten vapaa-aikaan liittyvissä tutkimushankkeissa. Kauppinen on Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen (2021–2023) -hankkeen johtajakolmikön jäsen.

TIMO KONTIO, VTK, sosionomi, toimii etsivän nuorisotyön yksikön päällikkönä Helsingin kaupungin nuorisopalveluissa.

MERJA KYLMÄKOSKI, FT, toimii nuorisotyön yliopettajana Humanistisessa ammattikorkeakoulussa (Humak).

SOFIA LAINE, VTT, nuorisotutkimuksen dosentti, toimii tutkimusprofessorina Nuorisotutkimusverkostossa ja on Nuorten paikkataju ja huolet koronan aikakaudella ja sen jälkeen (2021–2023) -hankkeen johtajakolmikön jäsen.

PAULIINA LAMPELA, YTM, toimii asiantuntijana Nuorten Palvelu ry:ssä tehden yhteistyötä eri kauppakeskusten ja turvallisuusalan yritysten kanssa nuorten hyvinvoinnin, osallisuuden ja turvallisuuden lisäämiseksi. Hän on kehittänyt ja toteuttaa Noja – Nuorten oma järjestyksenvalvoja® -toimintaa. Lampelan kirjoituksia nuorista kaupakeskuksissa ja nuorten sekä turvallisuusalan toimijoiden kohtaamisista on julkaistu muun muassa *Nuorisotutkimus*-lehdessä ja kansainvälisessä kriminologian lehdessä.

PIA LUNDBOM, YTT, toimii yliopettajana Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Hän on tutkinut eläinoikeusaktivismia ja kansalaistoimintaa.

KARLA MALM, VTM, toimii vapaana kirjoittajana ja tutkijana sekä viimeistelee opintojaan Taideyliopiston kirjoittamisen maisteriohjelmassa. Hän työskenteli tutkijana Nuorisotutkimusverkoston Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -hankkeessa 2021–2023.

MERJA NORDLING, toimii nuorisopalvelupäällikkönä Espoon kaupungilla.

TIINA NURMI, sosionomi (ylempi AMK), toimii suunnittelijana Helsingin kaupungin nuorisopalveluissa.

ANNI NYSSÖLÄ, VTM, toimii tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hänen maisterintutkielmansa käsitteli kaupunkitilassa hengailleisiin tyttöihin kohdistuvaa seksuaalista mainetta ja häirintää sekä niiden kautta muodostuvaa sukupuolikulttuuria. Nyssölä oli mukana Nuorisotutkimusverkoston Nuorten paikkataju ja huolet korona-ajassa ja sen jälkeen -hankkeen tutkimustiimissä.

JUHO OUTAVAARA toimii nuorisotyöntekijänä Nuorisotyö raiteilla -hankkeessa.

SINI PERHO, YTT, on suunnittelija Helsingin kaupungin nuorisopalvelukokonaisuudessa. Hän on tutkinut nuorten rasismiin kietoutuvaa yhteisöllisyyttä ja tehnyt toimintatutkimusta teeman parissa. Yhdenvertaisuuden edistämiseen ja sytjinnän ehkäisyyn liittyvän nuorisotyön kehittäminen on hänen keskeinen työkenttensä.

HANNU RUSAMA toimii nuoriso- ja yhteisöpalvelujohtajana Vantaan kaupungilla.

SANNA RYYNÄNEN, FT, on sosiaalipedagogiikkaan erikoistunut yliopistonlehtori Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella. Hän on tutkinut esitystaiteiden yhteiskunnallisuutta, teatteria kohtaamisen tilana, maahanmuuton kysymyksiä sekä nuorten kansalaisjärjestökasvatusta Brasiliassa.

ELSA SAARIKKOMÄKI, VTT, kriminologian dosentti, toimii yliopistonlehtorina Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Hän on tutkinut nuoriin kohdistuvaa sosiaalista kontrollia, nuorten kokemuksia yksityisestä turvallisuusalasta ja poliisista, etnistä profilointia ja syrjintää sekä luottamusta. Saarikkomäki on *Haaste*-lehden sivutoiminen päätoimittaja.

VILLE SIRVIÖ toimii jalkautuvan nuorisotyön tekijänä Espoon kaupungilla.

SAULI TAIPALE, sosionomi (AMK), toimii jalkautuvana etsivänä nuorisotyöntekijänä Espoon nuorisopalveluissa osana Nuorisotyö raiteilla -toimintaa. Hänen työnsä on painottunut nuorten kanssa työskentelyyn kohtaamisten ja yksilötyön syvässä päädyssä pääkaupunkiseudun alueella vuodesta 2015 lähtien.

SIRPA TANI toimii maantieteen ja ympäristökasvatuksen professorina Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat moniaistiset ja keholliset paikkaan kiinnittymisen kysymykset, julkisen tilan merkitys nuorten arkielämässä sekä ympäristökasvatus kaupungeissa. Hän on tutkinut muun muassa hengailun maantiedettä ja parkourin harrastajien suhdetta kaupunkitilaan.

TARJA TOLONEN, VTT, dosentti, toimii vanhempana yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston sosiologian oppiaineessa ja on erikoistunut muun muassa lasten ja nuorten syrjäyttämistä koskevaan tutkimukseen. Hän on myös tutkinut nuorten koulutusta, vapaa-aikaa ja kaupunkitilan käyttöä.

AGIM UKIC, jalkautuva etsivä nuorisotyöntekijä, Espoon kaupunki.

MIKKO VATKA, TM, toimii Helsingin kaupungin nuorisoasiainjohtajana. Hän on toiminut nuorisotyön lisäksi ammatillisen koulutuksen tehtävissä.

KEIJU VIHREÄSALO, VTT, toimii tutkijana Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimuksensa ovat suuntautuneet erityisesti perheiden, lasten ja nuorten sekä sukupuolisuuden historiallisten ja vaikuttavien normatiivisuuksien ja hallintarationaliteettien tutkimukseen.

MALISSA WADUNOMBI, yhteisöpedagogi AMK, toimii parhaillaan etsivänä nuorisotyöntekijänä. Hänen opinnäytetyönsä käsitteli ammattilaisten näkemyksiä nuorisojengielmiöstä Suomessa.

ERICA ÅBERG, VTT, erikoistutkija Turun yliopistossa. Hän väitteli vuonna 2020 aiheenaan ulkonäköön liittyvät sosiaaliset normit ja sukupuoli Suomessa, ja sen jälkeen häntä ovat temaattisesti kiinnostaneet muun muassa rap-musiikki, maskuliinisuus ja sosiaalisen median väkivaltakuvasto.

Tiivistelmä

Nuoruus korona-ajan kaupungissa

Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauamista

Sofia Laine, Eila Kauppinen, Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa laaja ja moniulotteinen tietopohja nuorten vapaa-ajasta kaupunkiympäristöissä korona-aikana eli koronaviruksen ja siitä aiheutuneiden rajoitustoimenpiteiden synnyttämänä erikoisena ajanjaksona. Tutkimuksen lähtökohtana on paikkatajun käsite. Sillä tarkoitamme nuorten ymmärrystä, osaamista ja mielikuvia erilaisista vapaa-ajan toimintaympäristöistä sekä kaupungin maantieteellisistä sijainneista. Tässä tutkimuksessa käsite liittyy kiinteästi kaupunkitilaan ja sen moninaisiin sosiaalisiin ja tilallisiin käytäntöihin.

Tutkimuksessa kysymme: 1) missä ja miten nuoret liikkuvat pandemian aikakaudella kaupunkiympäristössä, 2) millaisia kokemuksia nuorilla on näistä ympäristöistä korona-aikana ja 3) millaisia mielikuvia nuoret liittävät eri paikkoihin. Näiden tutkimuskysymysten kautta rakennamme ymmärrystä siitä, 4) miten nuorisotyön universaalit palvelut voisivat jatkossa vastata vielä paremmin koronan aiheuttamaan nuorten pahoinvointiin. Katseemme on ensisijaisesti nuorissa, toiseksi jalkautuvassa nuorisotyössä, osittain nuorisotyössä myös laajemmin. Tutkimuksemme keskiössä ovat alle 18-vuotiaat nuoret, mutta olemme pidättäytyneet ehdottomista ikärajoista tutkimuksen fokuksessa. Tutkimus toteutettiin pääkaupunkiseudulla (ts. Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa) sekä Tampereella, mutta hankkeen tulokset ovat hyödynnettävissä valtakunnallisesti.

Tutkimushankkeen perusta rakennettiin yhtäältä käymällä aktiivisesti keskusteluja mukana olevien kaupunkien nuorisopalveluiden työntekijöiden kanssa ja toisaalta tutkijoiden jalkautuessa kaupunkien julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin sekä kaupunkien jalkautuvan nuorisotyön rinnalla että itsenäisesti. Jalkautuessaan tutkijat havainnoivat nuoria ja heidän vapaa-aikaansa sekä kävivät vuoropuhelua nuorisotyöntekijöiden kanssa. Havainnot kirjattiin kenttäpäiväkirjoihin. Tästä muodostui hankkeen ensimmäinen aineisto. Toinen aineistokokonaisuus kerättiin nuorten ja nuorisotyöntekijöiden ryhmä- ja yksilöhaastatteluilta. Kolmas aineisto koostuu nuorten itse tuottamasta, korona-ajan kokemuksia käsittelevästä aineistosta. Aineiston keräämiseksi järjestettiin muun muassa 15–20-vuotiaille nuorille suunnattu kilpailu, jossa nuoria pyydettiin kertomaan, mitä he haluaisivat aikuisten ymmärtävän nuorten elämästä korona-aikana. Neljäntenä aineistona tutkimuksessa hyödynnetään nuorisotyöntekijöiden tuottamia korona-ajan kokemusaineistoja ja viidentenä media-aineistoja. Kirja sisältää 35:ltä eri kirjoittajalta

yhteensä kahdeksan vertaisarvioitua lukua, viisi muuta lukua, kuusi näkökulmakirjoitusta sekä kaunokirjallisia tekstejä tai muita taiteellisia teoksia 14 nuorelta. Työskentely on ollut tiimietnografian sovellus.

Nuorten hengailu korona-aikaan on mahdollista nähdä nuorten pyrkimyksiksi elää rajoitustenkin keskellä mahdollisimman normaalia elämää. Hengailu ylläpitää nuoruusvaiheen hyvinvointia, ja vertaisten kesken vietetty aika useimmiten tukee aktiivisesti nuoren kehitystä. Toisin kuin moni ohjattu harrastus, kauppakeskukset, puistot ja muut kaupungin ulkotilat taipuivat hengailuun sulkutoimien tiukentuessaakin. Kaupunkitilan sosiaalisuus muuttui rajusti. Nuorisotyö lähti aktiivisesti jalkautumaan nuorten tueksi. Aikuiset ja media näkivät nuorten ryhmien hengailun aikaisempaa ongelmallisemmaksi aikana, jolloin Suomen hallitus ja terveysviranomaiset aktiivisesti viestivät välttämään turhia sosiaalisia lähikontakteja.

Jalkautuessaan kaupunkitilaan tutkijat havaitsivat, että suurin osa nuorista oleskeli kaupunkitilassa rajoitusten puitteissa ilman, että aiheutti häiriötä. Nuoret hyödynsivät sinnikkäästi hengailuun muun muassa kauppakeskuksia, mikä aiheutti neuvottelua tilassa valtaa käyttävien järjestyksenvalvojen ja myös muiden tilaa käyttävien aikuisten kanssa. Kaupunkitilassa tapahtuva syrjintä ja häirintä tai nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö eivät ole uusia ilmiöitä, jotka olisivat syntyneet koronapandemian tuomien muutosten myötä. Nuoret ja nuorisotyöntekijät ovat kuitenkin kuvanneet häiritsevän käytöksen lisääntyneen koronan aikaisessa kaupungissa. Päihteiden käytössä on tapahtunut polarisaatiota, ja huolta aiheuttava päihteiden käyttö lisää väkivallan ja muun laittoman toiminnan riskejä. Tutkimuksen tuloksien pohjalta esitetään 17 suositusta ja toimenpide-ehdotusta nuorten vapaa-ajan kestäväen hyvinvoinnin entistä paremmaksi tukemiseksi jatkossa.

Asiasanat: nuorisotutkimus, etnografia, nuoret, vapaa-aika, vapaa-ajan tilat, covid-19, nuorten asema, kaupunkiseudut, koti, nuorisotyö, nuorisopalvelut, hyvinvointi, häirintä, epäasiallinen kohtelu, päihteet, järjestyksenvalvojat, nuorisokulttuurit, jengit, nuorisoriikollisuus, tyyli, sosiaalisuus, yksinäisyys

Sammanfattning

Ungdomars lokalkännedom och svårigheter under och efter Corona epidemin.
Studie om ungas fritid, uppsökande ungdomsarbete och ackumulerade svårigheter.

Sofia Laine, Eila Kauppinen, Karla Malm & Tommi Hoikkala (red.)

Syftet med denna forskning är att ta fram en bred och flerdimensionell kunskap om ungas fritid i stadsmiljöer under coronapandemin, det vill säga under den extraordinära perioden orsakad av coronaviruset med dess medföljande restriktioner. Utgångspunkten för forskningen är begreppet lokalkännedom. Med detta avser vi ungas uppfattning, kompetens och föreställning om olika fritidsmiljöer och om sin stadsgeografi. I denna forskning är begreppet nära kopplat till stadsrummet och dess många sociala och fysiska rum, samt hur dessa används.

I forskningen frågar vi: 1) var och hur unga rör sig och spenderar sin tid i stadsmiljöer under pandemin, 2) hurdana erfarenheter unga har av dessa miljöer under coronapandemin, och 3) hurdana föreställningar unga förknippar med de olika platserna. Genom dessa forskningsfrågor får vi en förståelse av 4) hur de universella tjänsterna inom ungdomsarbete i framtiden ännu bättre kunde svara på det bristande välbefinnande som coronaviruset förorsakade bland ungdomar. Forskningens fokus är i första hand på ungdomar, i andra hand på uppsökande ungdomsarbete, och delvis på ungdomsarbete från ett bredare perspektiv. Intresset ligger på unga människor under 18 år, men vi har avstått från att sätta några absoluta åldersgränser. Forskningen genomfördes i huvudstadsregionen (dvs. i Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla) samt i Tammerfors, men forskningens resultat kan tillämpas i hela landet.

Grunden för forskningsprojektet byggdes dels genom att aktivt delta i diskussioner med anställda inom ungdomsarbete i de medverkande städerna, dels genom att forskarna gav sig ut i offentliga och halvoftentliga miljöer i staden, både självständigt och med städernas uppsökande ungdomsarbetare. Under det uppsökande arbetet observerade forskarna unga människor och deras fritid samt förde dialog med ungdomsarbetarna. Observationerna registrerades i fältdagböcker. Detta utgjorde den första insamlingen av material för projektet. Den andra insamlingen av material skedde genom diskussioner, såväl individuellt, som i grupp, med unga och ungdomsarbetare. Ungdomarna producerade själv forskningens tredje material som tar upp deras erfarenheter under coronapandemin. För att samla in materialet ordnades bland annat en tävling för 15–20-åringar, där de uppmanades berätta vad de önskade att vuxna förstod om deras liv under coronapandemin. Projektets fjärde forskningsmaterial omfattar ungdomsarbetsupplevelser under coronaepidemin och det femte består av material från medier. Boken innehåller sammanlagt åtta referensgranskade kapitel, fem övriga kapitel, sex

debattartiklar samt skönlitterära texter eller andra konstnärliga verk av 14 ungdomar. I forskningen tillämpades teametnografiska metoder och 35 olika skribenter bidrog till boken.

Unga människors umgänge under pandemin kan ses som deras försök att leva ett så normalt liv som möjligt även under restriktionerna. Att umgås med andra upprätthåller välbefinnandet hos unga och tiden som spenderas med kompisar stöder ofta aktivt deras utveckling. I motsats till många organiserade fritidsverksamheter, fortsatte köpcentra, parker och andra utomhusmiljöer i staden att erbjuda ungdomarna möjlighet att träffas och umgås. Den sociala aspekten av stadsrummet ändrades drastiskt. Ungdomsarbetet inledde aktivt uppsökande verksamhet för att stödja unga. Vuxna och medier ansåg, att det var problematiskt, att unga samlades och hängde på stan under en tid då Finlands regering och hälsovårdsmyndigheter aktivt varnade för onödiga sociala närkontakter.

När forskarna gav sig ut på stan fann de, att de flesta ungdomar vistades i stadsrummet inom ramarna för restriktionerna och utan att störa någon. Ungdomarna hängde envist bland annat i köpcentra, vilket ledde till diskussioner med ordningsvakterna och även med andra vuxna som vistades där. Diskriminering och trakasserier i stadsmiljöer eller rusmedelsanvändning bland unga, som oroar de vuxna, är inte nya fenomen, som skulle ha uppstått till följd av coronapandemin och de förändringar som den medförde. Ungdomar och ungdomsarbetare beskriver dock en ökning av störande beteende i städerna under coronapandemin. Rusmedelsanvändning har polariserats och oroväckande rusmedelsanvändning ökar riskerna för våld och andra olagliga aktiviteter. Baserat på resultaten av forskningen, presenteras 17 rekommendationer och åtgärdsförslag för att i framtiden bättre stödja hållbart välbefinnande hos unga på deras fritid.

Ämnesord: ungdomsforskning, etnografi, ungdomar, fritid, mötesplatser på fritiden, covid-19, ungdomars ställning, stadsområden, hemmet, ungdomsarbete, ungdomstjänster, välbefinnande, trakasserier, osakligt bemötande, rusmedel, ordningsvakter, ungdomskultur, gäng, ungdomsbrottslighet, stilar, sociala relationer, ensamhet

Abstract

Urban youth during the COVID-19 pandemic

A study of young people's leisure time, detached youth work, and accumulating worries

Sofia Laine, Eila Kauppinen, Karla Malm & Tommi Hoikkala (edit.)

The purpose of this study is to produce extensive and multifaceted knowledge on young people's leisure time in urban environments during the COVID-19 pandemic; that is, during the exceptional period of time of the coronavirus pandemic and subsequent restrictions. The point of departure for this study is the concept of sense of place. By this, we mean young people's understanding of, competence with, and impressions of leisure time environments and of a city's geographical location. In this study, the concept is firmly linked with the city space and its various social and spatial practices.

In the study, we ask: 1) where and how do young people spend time and move in the urban environment during the pandemic, 2) what experience do young people have of these environments during COVID-19, and 3) what kind of impressions do young people associate with different places? With these questions, we build an understanding of 4) how universal youth work services could better correspond to the malaise caused by COVID-19 in the future. Our focus is primarily on young people, secondarily on detached youth work, and partly on youth work more widely. Our study focuses primarily on young people under the age of 18, but we have refrained from setting absolute age limits in the focus of the study. The study was carried out in the capital region (i.e., Helsinki, Espoo, Vantaa, and Kauniainen) and in Tampere, but the results of the project can be utilised on a national level.

The basis of the research project was built partly by actively engaging in discussion with workers at youth services in participating cities, and partly by the researchers going out into public and semi-public spaces both independently and with detached youth work in the cities. The researchers observed young people and their leisure time alongside youth workers carrying out detached youth work. In these situations, researchers also engaged in dialogue with both young people and youth workers. The observations were written in fieldwork diaries. This formed the first set of research data for the project. A second set of data was collected from individual and group discussions with youth workers. A third set of data comprises material produced by young people themselves about their experiences during the COVID-19 pandemic. In order to collect the material, a competition aimed at 15–20-year-olds was organised in which young people were asked to explain what they would like adults to understand about young people's lives during the pandemic. A fourth set of data utilised in the project consists of youth workers' experiences during the pandemic, and a fifth concerns media material. The

book contains a total of eight peer-reviewed chapters, five other chapters, six opinion pieces, and literary texts or other artistic works from 14 young people. The work was an application of team ethnography, and 35 different authors contributed to the book.

Young people hanging out during the COVID-19 pandemic can be seen as their attempt to live the most normal life possible even amid restrictions. Hanging out with peers maintains young people's wellbeing, and most often actively supports their development. When guided hobbies were closed during lockdown, shopping centres, parks, and other outdoor urban spaces became used for hanging out. The social aspect of urban space changed drastically. Active detached youth work began immediately to support young people. Adults and the media saw groups of young people hanging out as more problematic during a time when the Finnish government and health authorities actively warned against unnecessary close social contact.

The results of the study show that the majority of young people spent time in the urban spaces within the framework of restrictions without causing any disruption. Young people persevered in using places such as shopping centres to hang out, which caused discussions and sometimes confrontations with security guards and with other adults who used the spaces. Discrimination, harassment and disruption in urban spaces, and young people's concerning use of intoxicants are not new phenomena that were created as a result of the changes brought about by the COVID-19 pandemic. Young people and youth workers have nevertheless described an increase in different kinds of disruptive behaviour in cities during the COVID-19 pandemic. The use of intoxicants has become polarised, and concerning intoxicant use increases the risk of violence and other illegal activity. Based on the results of the study, 17 recommendations and suggestions for action are presented to better support young people's sustainable wellbeing during their leisure time in the future.

Key words: youth research, ethnography, young people, leisure time, leisure spaces, hanging out, COVID-19, young people's position in society, urban regions, city, home, youth work, detached youth work, youth services, wellbeing, disruption, harassment, intoxicants, security guards, youth cultures, gangs, youth crime, styles, sociability, loneliness

Tunneista pimeyteen

Meidät vietiin eristykseen
Korona iski tuntien jälkeen
Sekunneista ei apua ollut
Mitä meistä onkaan tullut
Maattiin tunteja, tunteja
Kohdeltiin kuin pummeja
Ulos vain halusimme
Mutta silmämme suljemme

– Joonas Kytö, 2022

Koronavirus ja sen leviämistä seuranneet rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet nuorten elämään monin tavoin. Tässä julkaisussa tarkastellaan koronapandemian vaikutusta nuorten vapaa-aikaan kaupunkiympäristössä. Miten nuorten liikkuminen ja oleminen kaupunkitilassa muuttui? Miten korona-aika vaikutti nuorten käsityksiin kaupungista ja ajan viettämisestä siellä? Keskeinen tarkastelukulma on myös nuorisotyön merkitys nuorten arjessa: miten jalkautuva ja muu nuorisotyö voi olla läsnä nuorille ja edistää heidän hyvinvointiaan?

Teos sisältää kirjoituksia 35:ltä kirjoittajalta ja on tutkimuksen, nuorisotyön ja nuorten välisen dialogin tulos. Lopuksi esitetään suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia, miten nuorten vapaa-ajan hyvinvointia voitaisiin jatkossa tukea paremmin.

Tämän teoksen luettuasi mielikuvasi kaupunkitilasta ei enää ole sama.

Nuorisotutkimusverkosto
Nuorisotutkimusseura
ISBN 978-952-372-043-5
ISSN 1799-9227
KI 32.4; 38.7